

საკითხავი მასალა კურსისთვის

**ინკლუზიური განათლების
მეთოდური საკითხები**

2023

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

საკითხავი მასალა კურსისთვის:

ინკლუზიური განათლების მეთოდური საკითხები

თამარ ისაკაძე

უნივერსიტეტის
გამოცემლობა

The given course was developed within the frame of the project “Curriculum Innovation for Social Inclusion” (CISI) supported by the Erasmus+ Program, Project number: 609736-EPP-I-2019-1-GE-EPPKA2-CBHE-JP (2019 - 1938/001 – 001).

მოცემული კურსი შექმნილია ერაზმუს+ პროგრამის მიერ დაფინანსებული პროექტის „ინოვაციები კურიკულუმში სოციალური ჩართულობის“ ფარგლებში, პროექტის ნომერი: 609736-EPP-I2019-1-GE-EPPKA2-CBHE-JP (2019 - 1938/001 – 001).

ენობრივი რედაქტორი ნათია დვალი

ინოვაციები კურიკულუმში სოციალური
ჩართულობის მხარდასაჭერად
Curriculum Innovation for Social Inclusion

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის
სახელმწიფო უნივერსიტეტი
Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

წინამდებარე პროექტი დაფინანსებულია ევროკომისიის მიერ. პუბლიკაცია ასახავს მხოლოდ ავტორთა აზრს და კომისია არ არის პასუხისმგებელი მის შინაარსზე.

The European Commission's support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents, which reflect the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein

ISBN 978-9941-36-169-2

© ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა, 2023

სარჩევი

თავი 1	
ინკლუზიური განათლების პრინციპები	5
თავი 2	
ინკლუზიური განათლება - საერთაშორისო და ადგილობრივი გამოცდილება	29
თავი 3	
სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების იდენტიფიცირება	55
თავი 4	
სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების შეფასება და სტატუსის განსაზღვრა	71
თავი 5	
სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლის კოგნიტური უნარების შეფასება	89
თავი 6	
სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლის ბაზისური აკადემიური უნარები	117
თავი 7	
სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლის ბაზისური აკადემიური უნარების შეფასება	137
თავი 8	
ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის ზოგადი მიმოხილვა	157
თავი 9	
ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის რეგულაციები და პრაქტიკა საქართველოში	171
თავი 10	
სწავლების უნივერსალური დიზაინი	189
თავი 11	
სწავლა – სწავლების სტრატეგიების გამოყენება სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეებთან	205

თავი 12

სწავლა-სწავლების სტრატეგიები კონკრეტული საჭიროების მქონე მოსწავლეებთან	223

თავი 13

ალტერნატიული და სენსორული სასწავლო გეგმა მძიმე და მრავლობითი დარღვევების მქონე მოსწავლეებისათვის	239

თავი 14

კლასის მენეჯმენტი	257

თავი 15

პოზიტიური ქცევის მხარდაჭერა	276

თავი 1

ინალუზიური განათლების პრინციპები

სარჩევი

შესავალი.....	6
1. ინკლუზიური განათლება.....	6
2. სკოლის ინკლუზიური კულტურა.....	10
3. ხედვა და მოძრაობა ინკლუზიის შენებისთვის.....	13
4. თანასწორობა და სამართლიანობა განათლებაში.....	14
5. განათლების უფლება და უფლებები განათლების პროცესში.....	17
6. ინკლუზიური განათლების 7 პრინციპი.....	21
თავის შეჯამება.....	26
კითხვები რეფლექსიისთვის:.....	27
სავარჯიშო.....	27
გამოყენებული ლიტერატურა.....	28

შესავალი

„ინკლუზიური განათლება – თანაბრად ხელმისაწვდომი საგანმანათლებლო პროცესი, რომლის ფარგლებშიც ყველა მოსწავლისთვის უზრუნველყოფილია განათლების მიღება ინდივიდუალური საგანმანათლებლო საჭიროებისა და შესაძლებლობის გათვალისწინებით“ – საქართველოს კანონი ზოგადი განათლების შესახებ.

ინკლუზიური განათლება ამავდროულად გულისხმობს მოსწავლეთა მხარდაჭერას, ისწავლონ, წვლილი შეიტანონ და მონაწილეობა მიიღონ სკოლის ცხოვრების ყველა ასპექტში.

თანამედროვე განათლების სისტემის გამოწვევაა თანაბრად ხელმისაწვდომი საგანმანათლებლო სივრცის შექმნა ყველა მოსწავლისთვის. ინკლუზიური განათლების კონტექსტში აღიარებულია შეზღუდული შესაძლებლობის და სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე პირების განათლების ხელშეწყობა, სრული მონაწილეობა და ჩართულობა სასწავლო პროცესში და, რაც ყველაზე მთავარია, მათი სოციალური, სამოქალაქო და საგანმანათლებლო უფლებების პატივისცემა. ჩართულობა არ შემოიფარგლება მხოლოდ ფიზიკური და შემეცნებითი უნარების მხარდაჭერით, არამედ მოიცავს ადამიანის მრავალფეროვნების სრულ სპექტრს შესაძლებლობებთან, ენასთან, კულტურასთან, სქესთან, ასაკსა და ადამიანთა განსხვავებების სხვა ფორმებთან მიმართებაში.

ინკლუზიური განათლების დანერგვა, განვითარება და შენარჩუნება დიდი ძალისხმევას და სისტემურ მიდგომას მოითხოვს თითოეული პირისა და სტრუქტურის მხრიდან. თანამონაწილეობის გაზრდისთვის, სხვა პრიორიტეტული საკითხების გარდა, მნიშვნელოვანი ხდება ორი აუცილებელი ცნება: „ნაკლებად შემზღუდავი გარემო“ და „ბარიერების შემცირება განათლებაში“. ინერგება და ვითარდება სხვადასხვა პოლიტიკური, თეორიული, კვლევითი და პრაქტიკული საკითხი სასწავლო პროცესის ჰარმონიული ორგანიზების მიღწევისთვის, იზრდება დაინტერესება იმ პრინციპების და ფუნდამენტური საკითხების შესახებ, რომლებიც გაზრდის მოსწავლეთა თანამონაწილეობას საგანმანათლებლო სივრცეში და, ასევე, მხარდაჭერას გამოუცხადებს მთლიან სასკოლო საზოგადოებას ცოდნის გაზიარებასა და პრაქტიკული უნარ-ჩვევების გაუმჯობესების მიმართულებით.

1. ინკლუზიური განათლება

ინკლუზიური განათლების განმარტება იუნესკოს მიერ – „განათლებისადმი ინკლუზიური მიდგომა ნიშნავს, რომ გათვალისწინებულ იქნეს ყოველი ინდივიდის მოთხოვნილებები, უზრუნველყოფილი ყველა მოსწავლის მონაწილეობა და ხელშეწყობილი მიღწევები. ინკლუზიური განათლება აღიარებს, რომ ყველა ბავშვს შეუძლია სწავლა და რომ ყველა ბავშვს აქვს უნიკალური მახასიათებლები, ინტე-

რესები, შესაძლებლობები და საგანმანათლებლო საჭიროებები“ (UNESCO, Last update: 11 May 2023).

იუნესკოს განმარტება, ინკლუზიური განათლების შესახებ ეფუძნება და აერთიანებს ისეთ ძირითად პრინციპებს, როგორებიცაა:

მრავალფეროვნება და ინდივიდუალობა – ინკლუზიური განათლება აღიარებს და აფასებს მოსწავლეთა მრავალფეროვნებას მათი სხვადასხვა შესაძლებლობების, წარმომავლობისა და სწავლის სტილის გათვალისწინებით. იგი ხაზს უსვამს ინდივიდუალური მიდგომების საჭიროებას თითოეული მოსწავლის უნიკალური საჭიროებების დასაკმაყოფილებლად;

თანასწორობა და არადისკრიმინაცია – ინკლუზიური განათლება ხელს უწყობს თანასწორობას და თანაბარ შესაძლებლობებს, განურჩევლად მოსწავლეთა მახასიათებლებისა თუ გარემოებებისა. ის მიზნად ისახავს დისკრიმინაციისა და ბარიერების აღმოფხვრას, რამაც შეიძლება ხელი შეუშალოს განათლების ხელმისაწვდომობას და სასწავლო პროცესში სრულ მონაწილეობას;

მონაწილეობა და თანამშრომლობა – ინკლუზიური მიდგომა ხელს უწყობს ყველა მოსწავლის აქტიურ მონაწილეობას საგანმანათლებლო საზოგადოებაში. ის გულისხმობს მოსწავლეების, მასწავლებლების, მშობლებისა და საზოგადოების პარტნიორობას მხარდამჭერი სასწავლო გარემოს შესაქმნელად;

ხარისხიანი განათლება – ინკლუზიური განათლება ცდილობს უზრუნველყოს მაღალი ხარისხის განათლება, რომელიც აკმაყოფილებს ყველა მოსწავლის აკადემიურ, სოციალურ და ემოციურ საჭიროებებს. ეს სცილდება მოსწავლეთა მხოლოდ განთავსებას კლასებში, და გულისხმობს, რომ სწავლის გამოცდილება თითოეული მოსწავლისთვის მნიშვნელოვანი და სასარგებლო იყოს;

ხელმისაწვდომობა და აკომოდაცია – ინკლუზიური განათლება ხაზს უსვამს ხელმისაწვდომი და კომფორტული სასწავლო გარემოს მნიშვნელობას. ეს მოიცავს ფიზიკურ ხელმისაწვდომობას, ასევე შესაბამის სასწავლო მასალებზე, დამხმარე სერვისებსა და ტექნოლოგიებზე წვდომას;

სისტემური ცვლილება – იუნესკოს ხედვა ინკლუზიური განათლების შესახებ, ხშირად აკეთებს აქცენტს სისტემური ცვლილებების მნიშვნელობაზე განათლების სისტემებში, პოლიტიკასა და პრაქტიკაში, რათა შეიქმნას ინკლუზიური კულტურა, რომელიც მხარს უჭერს ყველა მოსწავლის სრულ მონაწილეობას.

ინკლუზიური განათლება ის პროცესია, რომელიც მიმართულია ყველა მოსწავლის საჭიროებებისა და მრავალფეროვნების აღიარებაზე. ასევე, ის უზრუნველყოფს მოსწავლეთა თანაბარ მონაწილეობას და სწორად რეაგირებს საგანმანათლებლო საჭიროებებზე, ზრდის სასწავლო პროცესში საზოგადოებაში მონაწილეობას და ამცირებს განათლების ფარგლებიდან გარიყვის შესაძლებლობას.

როგორ იცვლებოდა ინკლუზიური განათლების განმარტებები

სხვადასხვა ლიტერატურის და აქტების ანალიზისას ინკლუზიური განათლების განმარტებებში ძირითადად აქცენტები დასმულია, ერთი მხრივ, ყველა მოსწავლის ჩართვის ხელშეწყობაზე საზოგადოებასა და საგანმანათლებლო სივრცეში, მიუხედავად საჭიროებისა, ხოლო მეორე მხრივ, იმაზე, რომ არ დარჩეს არცერთ მოსწავლე განათლების, სასწავლო პროცესის და საზოგადოებრივ ჯგუფში მონაწილეობის მიღმა.

შედარებით ადრეულ განმარტებებში – „ინკლუზიური განათლება ეს არის ყველასათვის თანაბრად ხელმისაწვდომი საგანმანათლებლო გარემო და გულისხმობს ყველა მოსწავლის ჩართვას საგანმანათლებლო პროცესში, მიუხედავად გარკვეული საჭიროებისა“ (1980-1990) – აქცენტი კეთდებოდა „ჩართვაზე“, ხოლო შემდგომ სისტემამ დაინახა, რომ თავად სკოლის, საგანმანათლებლო გარემოს და სისტემის ცვლილებისა და რეფორმის გარეშე, რომელიც თავიდანვე ყველა მოსწავლისთვის შესაბამისი იქნება, სრული ინკლუზიური განათლება ვერ განხორციელდება. ამიტომ შემდგომ განმარტებებში ლიტერატურასა და საკანონმდებლო აქტებში თავად დეფინიციამ ტრანსფორმაცია განიცადა და ჩამოყალიბდა ამგვარად: ინკლუზიური განათლება აღიარებს ინდივიდუალურ განსხვავებულობას და ამავდროულად – თანასწორობას. შესაბამისად, ინკლუზიური განათლება, ეს არის პროცესი, რომლის ფარგლებშიც ყველა მოსწავლისთვის გათვალისწინებულია განათლების ინდივიდუალური საგანმანათლებლო საჭიროები და შესაძლებლობები (2000).

სირთულეები სწავლაში ყველა მოსწავლეს შეიძლება შეექმნას, ამავდროულად, ყველას გააჩნია ინფორმაციის აღქმის, გადამუშავების და წარმოჩენის განსხვავებული გზები. თანაბრად ხელმისაწვდომი საგანმანათლებლო პროცესი გულისხმობს პროცესის ისე დაგეგმვას და წარმართვას, რომ უზრუნველყოფილი იყოს ყველა მოსწავლის ხელმისაწვდომობა განათლებაზე, თანამონაწილეობის გაზრდა და სასწავლო შედეგების მიღწევა (განათლების უფლებები, UNICEF, 2015).

მეორე მხრივ, ნებისმიერ მოსწავლეს, რომლის ჩართულობა საგანმანათლებლო პროცესში შემცირებულია, ეზღუდება განათლების მიღების შესაძლებლობა. შესაბამისად, ხარისხიანი ინკლუზიური განათლება ბარიერების აღმოჩენას და დაძლევის მოიაზრებს. ინდივიდისთვის გარემოში არსებული ბარიერების მინიმუმადე შემცირება თანამედროვე განათლების სიტემის გამოწვევაა. რა შეიძლება იქცეს ბარიერად განათლების მიღებისათვის? ბავშვის/მოსწავლის ინდივიდუალური თავისებურებები და განვითარებაში წარმოქმნილი სირთულეები თუ გარემოში არსებული სირთულეები, რომლებიც ხელს უშლის განათლებაზე ხელმისაწვდომობას? ინკლუზიური განათლება ფოკუსს აკეთებს მეორე ფაქტორზე – გარემოში არსებულ ბარიერებსა და მათ შემცირებასა და საბოლოო აღმოფხვრაზე. კვლევები ცხადყოფს, რომ გარემოს მორგება და სასწავლო პროცესის დროს ინდივიდუალური საჭიროებების გათვალისწინება ამაღლებს სასწავლო შედეგებსა და მიღწევებს. ამ პროცესში მნიშვნელოვანია ადამიანური თუ მატერიალური რესურსების სწორად მობილიზება.

ინკლუზიური განათლება გულისხმობს სხვადასხვა შესაძლებლობების, გამოცდილების და საჭიროებების მქონე მოსწავლეების განათლების პრაქტიკას ერთიან სასწავლო გარემოში. წლების განმავლობაში იცვლებოდა და ვითარდებოდა შეხედულებები ინკლუზიური განათლების არსის გაგებისა და განხორციელების შესახებ, რაც ასახავს ცვლილებებს საზოგადოების დამოკიდებულებებში, საგანმანათლებლო ფილოსოფიებსა და საკანონმდებლო ჩარჩოებში. ქვემოთ მოცემულია რამდენიმე ძირითადი მოსაზრება ინკლუზიური განათლების ცვალებად დეფინიციებში:

1. ინტეგრაციიდან ინკლუზიამდე

წარსულში, აქცენტი ხშირად კეთდებოდა შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე მოსწავლეების არსებულ ძირითად საგანმანათლებლო გარემოში ინტეგრირებაზე. ეს მიდგომა მიზნად ისახავდა სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროებების მქონე მოსწავლეების ჩვეულებრივ სასკოლო გარემოში ჩართვას, მაგრამ ჯერ კიდევ არ იყო სასწავლო გეგმის ადაპტირების ან ადეკვატური მხარდაჭერის სრულფასოვანი პრაქტიკა. შესაბამისად, ასეთ ვითარებაში ხშირად აკრიტიკებდნენ ინკლუზიურ განათლებას და საზოგადოების გარკვეული ნაწილი მიიჩნევდა, რომ ადეკვატური მხარდაჭერის გარეშე შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე მოსწავლეები მოკლებული არიან სრულფასოვან განვითარებას და მათი სკოლაში ყოფნა ფორმალურია.

შესაბამისად, მნიშვნელოვანი გახდა მოსაზრება, რომ ინკლუზიისკენ სწრაფვამ, ხაზი გაუსვას ისეთი სასწავლო გარემოს შექმნას, რომელიც პასუხობს ყველა მოსწავლის მრავალფეროვან საჭიროებებს, ხელს უწყობს მიკუთვნებულობის გრძნობას და მონაწილეობის გაზრდას.

2. მრავალფეროვნება შეზღუდული შესაძლებლობის მიღმა

თავდაპირველად, ინკლუზიური განათლება ძირითადად ორიენტირებული იყო შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე მოსწავლეებზე თუმცა, თანამედროვე დეფინიციები აღიარებს და მოიცავს მრავალფეროვნების უფრო ფართო სპექტრს, მათ შორის განსხვავებას კულტურაში, ენაში, სოციალურ-ეკონომიკურ ფონსა და სწავლის სტილში.

3. პოლისტუქი მიდგომა

ინკლუზიური განათლება სცილდება აკადემიური განვითარების ვიწრო ფოკუსს და აფართოებს ხედვას, რათა მოიცვას უფრო პოლისტუქი მიდგომა, რომელიც ითვალისწინებს სწავლის სოციალურ, ემოციურ და ქცევით ასპექტებს. მიზანია შეიქმნას გარემო, რომელიც ხელს შეუწყობს ყველა მოსწავლის საერთო კეთილდღეობასა და განვითარებას.

4. სამაჩთვებრივი და პოლიტიკის ჩაჩროები

საკანონმდებლო და პოლიტიკის ჩარჩოებში განხორციელებულმა ცვლილებებმა გავლენა მოახდინა ინკლუზიური განათლების განსაზღვრასა და განხორციელებაზე. ბევრმა ქვეყანამ მიიღო კანონები და დაინიშნა ისეთი პოლიტიკის განვითარება, რომელიც ხელს უწყობს შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე მოსწავლეების უფლებებს და ხაზს უსვამს ინკლუზიური პრაქტიკის მნიშვნელობას.

5. მოსწავლეზე ორიენტირებული მიდგომები

ინკლუზიური განათლების განვითარებადი დეფინიცია ხაზს უსვამს მოსწავლეზე ორიენტირებულ მიდგომებს, რომელშიც გათვალისწინებულია ცალკეული მოსწავლეების საჭიროებები და პრეფერენციები. ეს შეიძლება მოიცავდეს დიფერენცირებულ სწავლებას, სწავლების უნივერსალურ დიზაინს, ინდივიდუალურ სასწავლო გეგმებს და სწავლების მოქნილ მეთოდებს.

6. თანამშრომლობითი პრაქტიკა

ინკლუზიური განათლება აღიარებს მასწავლებლების, სპეციალისტების, დამხმარე პერსონალის, მშობლებისა და საზოგადოების წევრებს შორის თანამშრომლობის მნიშვნელობას. პარტნიორული ურთიერთობების დამყარება და პასუხისმგებლობის გაზიარება განიხილება ინკლუზიური სასწავლო გარემოს შექმნის აუცილებელ კომპონენტებად.

ინკლუზიის, როგორც განათლების უფლების აღიარება განმტკიცებულია შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა უფლებების კონვენციაში, ეს არის ერთ-ერთი პირველი იურიდიულად სავალდებულო დოკუმენტი, რომელიც მოიცავს და ავითარებს ხარისხიანი ინკლუზიური განათლების კონცეფციას. ინკლუზიური, ხარისხიანი და სამართლიანი განათლების ღირებულებები ასევე გათვალისწინებულია მდგრადი განვითარების მიზნებში – ეს არის 17 მიზანი და 169 ინდიკატორი, რომლებზეც გაეროს ყველა წევრი ქვეყანა შეთანხმდა უკეთესი და უფრო მდგრადი მომავლის მისაღწევად (<https://sdgs.un.org/2030agenda>). მდგრადი განვითარების მიზნები ჩამოყალიბდა 2015 წელს გაეროს გენერალური ასამბლეის (UNGA) მიერ, რომელიც ცდილობს მომავალი გლობალური განვითარების ჩარჩოს შექმნას სახელწოდებით – 2030 წლის დღის წესრიგი. მდგრადი განვითარების მიზნები, ანუ გლობალური მიზნები არის ჩვიდმეტი ურთიერთდაკავშირებული მიზნის ერთობლიობა, რომლებიც შექმნილია როგორც „ადამიანებისა და პლანეტის მშვიდობისა და კეთილდღეობის საერთო გეგმა, ახლა და მომავალში“. ეს მიზნები ეხება სიღარიბის აღმოფხვრას, ნულოვან შიმშილს, ჯანმრთელობას და კეთილდღეობას, ხარისხიანი განათლებას, გენდერულ თანასწორობას და სხვ. სწორედ მდგრადი განვითარების მე-4 მიზანი ეხება უსაფრთხო, პოზიტიურ და ინკლუზიური გარემოს შექმნას სკოლებში, უთანასწორობის აღმოფხვრას საგანმანათლებლო სისტემაში და მასწავლებელთა კვალიფიკაციის ზრდას. ის ჩამოყალიბებულია, როგორც ყოვლისმომცველი სამოქმედო გეგმა, რათა გადაჭრას აქტუალური გლობალური გამოწვევები და ხელი შეუწყოს მდგრად განვითარებას მომდევნო 15 წლის განმავლობაში. 2030 წლის დღის წესრიგი ასახავს ვალდებულებას, რომ არავინ დატოვოს მიღმა და უზრუნველყოს, რომ განვითარება იყოს ინკლუზიური, მდგრადი და ეკოლოგიურად პასუხისმგებელი. ის წარმოადგენს საერთო ხედვას უკეთესი და უფრო სამართლიანი მომავლის შესახებ, რომელიც აცნობიერებს გლობალური თანამშრომლობის აუცილებლობას მსოფლიოს წინაშე არსებული რთული გამოწვევების დასაძლევად. აღნიშნული სამოქმედო გეგმა, სხვა მნიშვნელოვანი საკითხების გადაჭრასთან ერთად, ხელს უწყობს ინკლუზიური განათლების განვითარებას.

(https://www.unicef.org/georgia/sites/unicef.org.georgia/files/geo_4.png).

გამოწვევები

მიღწეული პროგრესის მიუხედავად, როგორც მსოფლიოში, ასევე საქართველოში გამოწვევები არსებობს. ინკლუზიური განათლების უფლების დაცვა გულისხმობს კულტურის, პოლიტიკისა და პრაქტიკის ტრანსფორმაციას ყველა ფორმალურ და არაფორმალურ საგანმანათლებლო გარემოში, რათა დააკმაყოფილოს თითოეული მოსწავლის განსხვავებული საჭიროებები; ასევე, ვალდებულებას, მოიხსნას ბარიერები, რომლებიც ხელს უშლის ამ შესაძლებლობას. ის გულისხმობს განათლების სისტემის შესაძლებლობების გაძლიერებას, რომ „მინდეს“ ყველა მოსწავლეს; ყურადღებას ამახვილებს ყველა მოსწავლის სრულ და ეფექტურ მონაწილეობაზე, ხელმისაწვდომობაზე, დასწრებასა და მიღწევებზე, განსაკუთრებით მათზე, ვინც სხვადასხვა მიზეზით გარიყული ან მარგინალიზაციის რისკის ქვეშ არიან.

ინკლუზია გულისხმობს მაღალხარისხიან ფორმალურ და არაფორმალურ განათლებას, დისკრიმინაციის გარეშე ხელმისაწვდომობას და პროგრესს. ინკლუზია ცდილობს საზოგადოებებს, სისტემებსა და სტრუქტურებს საშუალება მისცეს, ებრძოლონ დისკრიმინაციას, მათ შორის, მავნე სტერეოტიპებს; აღიარონ მრავალფეროვნება, ხელი შეუწყონ მონაწილეობას და გადალახონ ბარიერები, როგორც განათლების მიღების, ასევე საზოგადოებაში თანამონაწილეობის პროცესებში. ინკლუზიური განათლება მოითხოვს განათლების სისტემების ღრმა ტრანსფორმაციას კანონმდებლობაში, პოლი-

ტიკასა და განათლების დაფინანსების, ადმინისტრირების, დიზაინის, მიწოდებისა და მონიტორინგის მექანიზმებში.

ინკლუზიური განათლება არის იმის შესახებ, თუ როგორ ვავითარებთ და ვგეგმავთ ჩვენს სკოლებს, საკლასო ოთახებს, პროგრამებსა და აქტივობებს ისე, რომ ყველა მოსწავლემ ისწავლოს ერთად და ყველა მონაწილე იყოს არა მხოლოდ „დამსწრე“ პროცესზე, არამედ მონაწილე პროცესში. თუმცა, აღსანიშნავია, რომ მხოლოდ ფიზიკური გარემოს მისაწვდომობა არ არის ხარისხიანი ინკლუზიური განათლების განვითარების გარანტი და უამრავი ბარიერი და შეზღუდვა სწორედ საზოგადოებრივ დამოკიდებულებებშია, ამიტომ ცნება – **ინკლუზიური კულტურა** – განსაკუთრებულ მნიშვნელობას იძენს საგანმანათლებლო სივრცეში.

2. სკოლის ინკლუზიური კულტურა

კულტურულად ინკლუზიური გარემო მოითხოვს ურთიერთპატივისცემას, ეფექტურ ურთიერთობებს, მკაფიო კომუნიკაციას, მოლოდინების ნათელ გაგებას და კრიტიკულ თვითრეფლექსიას. ინკლუზიურ გარემოში ყველა კულტურული ორიენტაციის ადამიანს შეუძლია თავისუფლად გამოხატოს იდენტობა, საკუთარი მოსაზრებები და თვალსაზრისები. ხოლო, კულტურულად ინკლუზიური სასწავლო გარემო მოიაზრებს საზოგადოების კულტურულ, ენობრივ, რელიგიურ, გენდერულ მრავალფეროვნებას. მოსწავლეები სწავლობენ ცრურწმენებისა და დისკრიმინაციისგან თავისუფალ მხარდაჭერ გარემოში. ინკლუზიური კულტურა არის კულტურა, რომელიც აერთიანებს და აღნიშნავს ჩვენს განსხვავებებს გამოცდილებაში, სამყაროს აღქმისას, აზროვნებაში, განსხვავებებს სწავლის სტილში.

როგორც უკვე აღვნიშნეთ, ინკლუზიური განათლება არ არის მხოლოდ ცალმხრივი პროცესი, რომელიც ამა თუ იმ საგანმანათლებლო საჭიროების ბავშვის ჩართვით შემოიფარგლება, არამედ ის გულისხმობს იმ გარემოს ტრანსფორმაციას, სადაც დაფასებული და ხელშეწყობილი იქნება ყველას სრული მონაწილეობა საგანმანათლებლო თემებისა და სისტემების ყველა ასპექტში.

სკოლებს სჭირდებათ მხარდაჭერა, რომ ჩამოაყალიბონ და შეინარჩუნონ ინკლუზიური სასკოლო კულტურა, რომელიც ასახავს ინკლუზიურ ღირებულებებს, სადაც დაცული იქნება ინკლუზიური პოლიტიკით და პრაქტიკა.

სასკოლო საზოგადოებაში ინკლუზიის მხარდაჭერა ნიშნავს იმას, რომ სკოლის მასშტაბით და მის ფარგლებს გარეთ მოსწავლეები, ოჯახები, მეგობრები, სამეზობლო, კერძო სექტორი, ბიზნესი და სერვისები ხელს უწყობენ სკოლის ინკლუზიურ კულტურას და კეთილდღეობას (Cologon, K. 2019).

როგორც აღვნიშნეთ, ინკლუზიური სასკოლო კულტურისა და ინკლუზიური გარემოს შექმნამ შეიძლება მოითხოვოს ცვლილებები გადამწყვეტილების მიღებაში, ხედვასა და აზროვნებაში სკოლის მხრიდან. ინკლუზიური სასკოლო კულტურის ჩამოყალიბება მოითხოვს ერთგულებას და მტკიცე ხელმძღვანელობას სკოლის ლიდერებისგან, რომლებიც მთავარ როლს თამაშობენ ინკლუზიური ღირებულებებისა და პრაქტიკის ჩამოყალიბებაში. მესიჯი უნდა იყოს ძლიერი, თანმიმდევრული და ყველასთვის დაცული.

ინკლუზიური სასკოლო კულტურა ეხება საერთო ატმოსფეროს, ღირებულებებსა და პრაქტიკას სკოლაში, რომელიც მოიცავს მრავალფეროვნებას, თანასწორობას და ინკლუზიას. ინკლუზიური კულტურის მქონე სკოლა ხელს უწყობს გარემოს, სადაც ყველა მოსწავლე, განურჩევლად მათი წარმომავლობის, შესაძლებლობებისა თუ მახასიათებლებისა, გრძნობს მიმღებლობას, პატივისცემასა და მხარდაჭერას სწავლისა და სოციალური გამოცდილების დროს.

ინკლუზიური განათლების შესახებ დისკუსიებში ხშირად მოხსენიებული ერთ-ერთი გავლენიანი პერსონა არის დოქტორი ელიზაბეტ ბ. კოზლესკი (Dr. Elizabeth B. Kozleski, 2016), კოზლესკიმ, კანზას უნივერსიტეტის განათლების სკოლის პროფესორმა, ჩაატარა ვრცელი კვლევა ინკლუზიური განათლებისა და სასკოლო კულტურის შესახებ. მისი ნამუშევარი ხაზს უსვამს კულტურის შექმნის მნიშვნელობას, რომელიც აფასებს მრავალფეროვნებას და აქტიურად მუშაობს ყველა მოსწავლის ჩართვაზე.

თავის კვლევაში დოქტორმა კოზლესკიმ და მისმა თანამშრომლებმა ხაზგასმით აღნიშნეს ინკლუზიური სკოლის კულტურის ძირითადი კომპონენტები, მათ შორის:

საერთო ხედვა და ღირებულებები – ინკლუზიური სასკოლო კულტურა აგებულია საერთო ხედვასა და ღირებულებებზე, რომელიც პრიორიტეტს ანიჭებს მრავალფეროვნებას, თანასწორობას და ინკლუზიას. ეს გულისხმობს ყველა დაინტერესებული მხარის, მათ შორის ადმინისტრატორების, მასწავლებლების, მოსწავლეებისა და მშობლების ვალდებულებას.

თანამშრომლობითი ლიდერობა – თანამშრომლობითი ლიდერობა მოიცავს გადაწყვეტილების ერთობლივად მიღებას და ინკლუზიური სასწავლო გარემოს შექმნის ვალდებულებას.

პროფესიული განვითარება – სკოლების მიერ მასწავლებელთა პროფესიული განვითარების ხელშეწყობა, მასწავლებელთა ჩართვა პროფესიული განვითარების ორგანიზაციებში.

მოსწავლეზე ორიენტირებული მიდგომები – ინკლუზიური სკოლის კულტურა ხაზს უსვამს მოსწავლეზე ორიენტირებულ მიდგომებს სწავლებისა და სწავლების მიმართ. ეს გულისხმობს თითოეული მოსწავლის ინდივიდუალური ძლიერი მხარეებისა და საჭიროებების ამოცნობასა და გააზრებას.

ოჯახისა და საზოგადოების ჩართულობა – ეს ჩართულობა ხელს უწყობს პარტნიორობას, რომელიც მხარს უჭერს მოსწავლეების ჰოლისტურ განვითარებას.

ინკლუზიური კულტურების შექმნის ინდიკატორები

„ინკლუზიის ინდექსი“ არის დინამიური და პრაქტიკული ჩარჩო, რომელიც შექმნილია სკოლების მხარდაჭერისა და მათი მხრიდან ინკლუზიური განათლების პრინციპების შეფასების მიზნით. თუმცა, ინდექსის მიზანია, არა მხოლოდ შეფასება, არამედ სკოლის დამხარება მის გაძლიერებასა და მუდმივ გაუმჯობესებაში. „ინკლუზიის ინდექსი“ არის კითხვარი, კვლევის ინსტრუმენტი, რომელიც ინდიკატორებისა და კითხვების ერთობლიობას წარმოადგენს, შექმნილია სკოლის თვითშეფასებისთვის. „ინკლუზიის ინდექსის“ მიზანია, ხელი შეუწყოს თანამშრომლობით და რეფლექსიურ მიდგომას ყველა მოსწავლისთვის უფრო ინკლუზიური სასწავლო გარემოს შესაქმნელად.

„ინდექსი ინკლუზიისთვის: სწავლისა და მონაწილეობის განვითარება სკოლებში“, გამოქვეყნებული 2002 წელს და თანავატორობით ტონი ბუტი, მელ ეინსკოუ და სხვები (Tony Booth and Mel Ainscow, 2022), არის მთავარი ნაშრომი, რომელიც ასახავს ინკლუზიის ინდექსის კონცეფციას. წიგნი იძლევა პრაქტიკულ სახელმძღვანელო პრინციპებს სკოლების ინკლუზიური განვითარების მხარდასაჭერად და მიზნად ისახავს გააძლიეროს სწავლა და მონაწილეობა ყველა მოსწავლისთვის, განურჩევლად მათი შესაძლებლობებისა, წარმომავლობისა თუ მახასიათებლებისა.

„ინკლუზიის ინდექსის“ ძირითადი მახასიათებლები მოიცავს შემდეგს:

ინკლუზიური ფილოსოფია – ინდექსი ხაზს უსვამს სასკოლო გარემოს შექმნის მნიშვნელობას, სადაც ფასდება მრავალფეროვნება და ყველა მოსწავლეს შეუძლია აქტიური მონაწილეობა მიიღოს სასწავლო პროცესში;

პრაქტიკული ჩარჩო – ინკლუზიის ინდექსი უზრუნველყოფს პრაქტიკულ ჩარჩოს სკოლებისთვის მათი ინკლუზიურობის შესაფასებლად და გასაუმჯობესებლად. ის გვთავაზობს ინდიკატორებისა და კითხვების ერთობლიობას, რომელიც მიზნად ისახავს რეფლექსიასა და მოქმედებას, ეხმარება სკოლებს გასაუმჯობესებელი სფეროების იდენტიფიცირებაში;

თანამშრომლობითი მიდგომა – მოიცავს სკოლის პერსონალს, მოსწავლეებს, მშობლებს და ფართო საზოგადოებას. თანამშრომლობა განიხილება, როგორც მნიშვნელოვანი ფაქტორი ინკლუზიური სასწავლო გარემოს შესაქმნელად;

უწყვეტი გაუმჯობესება – ის მხარს უჭერს სკოლებს ინკლუზიის ბარიერების იდენტიფიცირებაში, მიზნების დასახვასა და ამ ბარიერების გადასაჭრელად სტრატეგიების განხორციელებაში;

სწავლა და მონაწილეობა – ინდექსის აქცენტი კეთდება როგორც სწავლის შედეგების გაღრმავებაზე, ასევე ყველა მოსწავლის აქტიურ მონაწილეობაზე. იგი აღიარებს, რომ ინკლუზია სცილდება ჩვეულებრივ საკლასო ოთახებში მოსწავლის ფორმალურ „განთავსებას“ და გულისხმობს ისეთი გარემოს შექმნას, სადაც თითოეულ მოსწავლეს შეუძლია მნიშვნელოვანი მონაწილეობა მიიღოს საგანმანათლებლო გამოცდილებაში.

რეფლექსიური პრაქტიკა – ნაშრომი მოუწოდებს სკოლებს ჩაერთონ რეფლექსიურ პრაქტიკაში, განავითარონ თვითშეფასების და გაუმჯობესების კულტურა;

გლობალური შესაბამისობა – მიუხედავად იმისა, რომ ინკლუზიის ინდექსი წარმოიშვა გაერთიანებული სამეფოს კონტექსტში, წიგნში ასახული პრინციპები გამოიყენება გლობალურად. ჩარჩო ადაპტირებადია სხვადასხვა კულტურულ და საგანმანათლებლო გარემოში.

მთლიანობაში, „ინკლუზიის ინდექსი“ ფართოდ გამოიყენება სკოლებში, როგორც ინკლუზიური პრაქტიკის ხელშეწყობის ინსტრუმენტი და ხელს უწყობს დისკუსიებს უფრო სამართლიანი და ხელმი-საწვდომი საგანმანათლებლო გარემოს შესაქმნელად.

„ინკლუზიის ინდექსი“ ითარგმნა და ადაპტირებდა გამოსაყენებლად მსოფლიოს მრავალ ქვეყანაში და არის მასალების ნაკრები სკოლის ინკლუზიური განვითარებისთვის. ინდექსის მიხედვით, სკოლის ინკლუზიური კულტურა მოიცავს საზოგადოების შენებას და ინკლუზიური ღირებულებების ჩამოყალიბებას.

ინკლუზიური საზოგადოების მაჩვენებლებია:

- ჯგუფში ყველა გრძნობს თავს სასურველ და მისაღებ ადამიანად;
- მოსწავლეები ეხმარებიან ერთმანეთს;
- თანამშრომლები კოლაბორაციაში არიან ერთმანეთთან;
- სკოლის გუნდი და მასწავლებლები ერთმანეთს პატივისცემით ეპყრობიან;
- არსებობს პარტნიორობა მასწავლებლებს/სკოლის თანამშრომლებსა და მშობლებს/მზრუნველებს შორის;
- თანამშრომლები და ადმინისტრაცია კარგად მუშაობენ ერთად;
- საჭიროების შემთხვევაში, სკოლაში ერთვება ადგილობრივი ორგანიზაციის წარმომადგენელი.

ინკლუზიური ღირებულებების დაგენის ინდიკატორებია:

- ყველა მოსწავლეს მაღალი და მკაფიო მოლოდინი აქვს;
- თანამშრომლები, ადმინისტრაცია, მოსწავლეები და მშობლები/მზრუნველები იზიარებენ ინკლუზიის ფილოსოფიას;
- ყველა მოსწავლე თანაბრად დაფასებულია;
- ჰუმანური და თანამშრომლობითი დამოკიდებულება ერთმანეთის მიმართ ხელს არ უშლის ურთიერთობაში ზღვარის დაცვას და როლების პატივისცემას;
- სკოლა (მასწავლებელი) ცდილობს მოხსნას ბარიერები სწავლისა და სკოლის ყველა ასპექტში მონაწილეობისთვის;
- სკოლა ცდილობს მინიმუმამდე დაიყვანოს დისკრიმინაციული პრაქტიკა.

ინკლუზიური და მიმღებლური გარემოს შექმნისთვის სკოლები კომუნიკაციას იწყებენ დადებითი სიტყვით – „დიახ“. „კარიბჭის დაცვა“ („Gatekeeping“) არის ის, როდესაც შეზღუდულია მოსწავლეთა წვდომა ზოგადსაგანმანათლებლო გარემოში ან სკოლის ფარგლებში ფართო აქტივობებში მონაწილეობა; „კარიბჭის დაცვა“ ეს არის მეტაფორა, გადატანითი მნიშვნელობით ნათქვამი სიტყვა, რომელიც არ იღებს თავის სივრცეში ყველას. მოქმედებაში „კარიბჭის დაცვამ“ შესაძლოა მრავალი ფორმა მიიღოს, მათ შორის, როდესაც ძირითადი საგანმანათლებლო დაწესებულებები ათავსებენ შეზღუდული შესაძლებლობის ან სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეებს განცალკევებულ გარემოში (როგორიცაა სპეციალური სკოლა ან სპეციალური საგანმანათლებლო განაყოფი). ცხადია, სკოლები, რომლები ავითარებენ ინკლუზიას არ მონაწილეობენ კარიბჭის დაცვაში, აქვთ სამოქმედო გეგმები და პერსონალის ტრენინგები, რათა თავიდან აიცილონ კარიბჭის დაცვა. ინკლუზიური სკოლები მიესალმებიან სასკოლო ასაკის ყველა ბავშვს, განურჩევლად შესაძლებლობებისა და მრავალფეროვნებისა და უზრუნველყოფენ მდიდარ და შინაარსობრივ განათლებას ზოგადსაგანმანათლებლო კლასებში ყველა ბავშვისთვის შესაბამისი ცვლილებებითა და მხარდაჭერით.

სკოლამ რომ უთხრას „დიახ“ საგანმანათლებლო საჭიროებისა თუ შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ბავშვს, ამის წინაპირობაა:

- ✓ „დიახ, ჩვენ ყველა ბავშვს ეხთად ვასწავლით, ხოგოხც თანატოლებს“;
- ✓ „დიახ, ყველა ბავშვი მისასაღმებელია და ჩვენი სკოლის ღირებული წევრია“;
- ✓ „დიახ, ჩვენ მოვაჩვენებთ და შევცვლით ჩვენს მიდგომას ისე, რომ ყველა ბავშვს ჰქონდეს სწავლის შესაძლებლობა“.

3. ხედვა და მოძრაობა ინკლუზიის შენებისთვის

All Means All-ის („ყველა ნიშნავს ყველას“) თანახმად (www.amaleaders.org), სკოლებს, რომლებსაც აქვთ ინკლუზიური სასკოლო კულტურები და იღებენ სტრუქტურებს, სისტემებს და მეთოდოლოგიას, რომლებიც მიზნად ისახავს ყველა მისი მოსწავლის მრავალფეროვან მოთხოვნილებებზე რეაგირებას – როგორიცაა „სწავლის უნივერსალური დიზაინი“ და დიფერენცირებული სწავლება – ჩვეულებრივ, აღარ სჭირდებათ პროცესში იმდენი კორექტირება, რომ მოერგონ ყოველ ახალ შემოსულ ამა თუ საჭიროების მქონე მოსწავლეს, რადგან თავიდანვე აქვთ გათვალისწინებული ყველა მოსწავლის ჩართულობის ხელშეწყობის გეგმა და დიზაინი.

All Means All არის მიდგომა, მოძრაობა და იდეა, რომლის მისიაა სკოლებში სწავლების უნივერსალური დიზაინის ჩამოყალიბება, რომ სკოლა იყოს ის სივრცე, სადაც, პირველ რიგში, პრიორიტეტული ყველა მოსწავლე, მიუხედავად უნარებისა და შესაძლებლობებისა. „ჩვენ ვამყარებთ პარტნიორობას სკოლებისა და სისტემის ლიდერებთან, რათა აღარ იყოს უფსკრული მოსწავლეებსა და სკოლებს შორის, და საგანმანათლებლო სისტემა იყოს თანასწორობაზე ორიენტირებული“, ნათქვამია მათ განაცხადში.

საუკეთესო პრაქტიკების კვლევისა და შეჯამების საფუძველზე, დასახელებულია რამდენიმე გზა ინკლუზიური სკოლის კულტურის გასავითარებლად (Nicole Eredics, „Inclusion in Action“):

- ⇒ **სკოლის მისიის განცხადებები** – მკაფიოდ დაწერილი და კარგად ჩამოყალიბებული მისიის განცხადება არის სასარგებლო ინსტრუმენტი ინკლუზიური სკოლის კულტურის გასაძლიერებლად. ის საუკეთესო პრაქტიკაა პერსონალისთვის, მოსწავლეებისთვის, ოჯახებისა და ადმინისტრაციისთვის, რომ ჩაერთონ მისიის განცხადების ერთობლივ შემუშავებაში, რაც უზრუნველყოფს სკოლის საზოგადოების ყველა წევრის მისიისადმი საკუთრების გრძნობის გაჩენას. მისიის განცხადება ასევე უნდა იყოს კარგად ცნობილი და თვალსაჩინო, რათა ყველა თანამშრომელი იცნობდეს მას და გააცნობიეროს მისი შესაბამისობა თავიანთ სამუშაოსთან;
- ⇒ **სკოლის სივრცეში გამოყენებული ენა და დოკუმენტები** – ენა, მეტყველება, ლექსიკა, სწორი და მისაღები ტერმინებისადმი ერთგულება თანამედროვე, მრავალფეროვანი და ინკლუზიური სკოლის მნიშვნელოვანი ატრიბუტია. ენა, რომელიც თავისუფალია ისეთი სიტყვებისგან, ფრაზებისა და მიმართვებისგან, რომლებიც ასახავს კონკრეტული ადამიანების ან ჯგუფების ცრურწმენების, სტერეოტიპების ან დისკრიმინაციულ შეხედულებებს. სასარგებლოა თანამშრომლებისა და მოსწავლეებისთვის იმის განხილვა, თუ რა არის და რა არა ინკლუზიური ენა; ეს მოიცავს რთული ცნებებისა და იდეების თარგმნას გასაგებ ენაზე;
- ⇒ **გააზრებული სასკოლო განრიგის შექმნა** – კვლევის თანახმად, აღმოჩნდა, რომ ეფექტური ინკლუზიისკენ განვითარება შეფერხებული იყო სწორედ ხისტი განრიგის, მოუქნელი რუტინისა და შემოქმედებითი მიდგომის ნაკლებობის გამო ზოგიერთ სკოლაში. როდესაც სკოლებს აქვთ მოქნილი განრიგი, ეს უზრუნველყოფს სკოლის ყველა მოსწავლის ჩართულობის გაზრდას. მნიშვნელოვანია პოზიტიური შეხედულება განრიგის მოდელების შემუშავებისას, რომ გათვალისწინებული იყოს ვიზუალური განრიგები მთელი კლასისთვის, რადგან განრიგი, რომელიც წარმოდგენილია, როგორც სიტყვებით, ასევე სურათებით, ეხმარება ყველა მოსწავლეს;
- ⇒ **ხელმისაწვდომი გაკვეთილები, ღონისძიებები, აქტივობები, ექსკურსიები და სხვა**. ხელმისაწვდომი ღონისძიებები, აქტივობები, ექსკურსიები – ინკლუზიური კულტურა მხარდაჭერილია სკოლის მასშტაბით, მოსწავლეებისთვის განკუთვნილი ღონისძიებებით და აქტივობებით, ღონისძიებები და აქტივობები მიმართულია მოსწავლეთა მრავალფეროვან ჯგუფზე და ხელმისაწვდომია ყველასთვის.

სკოლის ყველა ღონისძიებასა და აქტივობის დაგეგმვის პროცესში შესაძლებელია შევაფასოთ ხელმისაწვდომობა შემდეგი კითხვების დასმით:

- ✓ შეუძლია ყველას დასწრება, მონაწილეობა და წვლილის შეტანა?
- ✓ არის თუ არა პიროვნებები ან ჯგუფები, რომელთა მონაწილეობა არ ჩანს, ან შეიძლება უფრო გაუჭირდეს მონაწილეობა?
- ✓ გვაქვს თუ არა ხელმისაწვდომი ადგილი და აღჭურვილობა და შესაბამისი მხარდაჭერა ყველა მონაწილისთვის?

ეფექტური კომუნიკაცია და დიალოგის შესაძლებლობები

ძლიერი და დამხმარე სასკოლო ქსელის ასაგებად ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი გზაა კომუნიკაცია: ეფექტური კომუნიკაცია, მყისიერი კომუნიკაცია და ხშირი კომუნიკაცია. კომუნიკაცია ოჯახებსა სკოლას შორის სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანია სკოლის პოზიტიური კლიმატისთვის. ასევე, მოსწავლეებმა თავი უნდა იგრძნონ დაცულად, მათ უნდა ისაუბრონ სკოლის ხელმძღვანელებსა და თანამშრომლებთან, როდესაც სკოლაში არსებობს ამის საჭიროება.

ინკლუზიური კულტურის ერთ-ერთი მაჩვენებელია სკოლის ძალისხმევა და ქმედება ჯანსაღი და აქტიური კომუნიკაციისთვის. ასევე, მისასაღმებელია ფორმალური კომუნიკაციის სახეები უკუკავშირის მიწოდებისა და ინფორმაციის გაცვლისთვის.

მოსწავლეთა ხმა და ლიდერობა – სკოლის კულტურის კიდევ ერთი ძირითადი პრაქტიკაა. მოსწავლეების ჩართვა სასკოლო თემებში და წვლილი შეიტანა ცნობიერების ამაღლებისა და თუ სხვა აქტივობების განხორციელებაში.

ეფექტური საერთო სასწავლო გარემო – ინკლუზიური გარემო, სადაც სხვადასხვა შესაძლებლობის მოსწავლეები ერთობლივად სწავლობენ და სკოლაში უზრუნველყოფილია მათ ინდივიდუალურ საჭიროებებზე რეაგირების მექანიზმი. ინკლუზიურ გარემოში თითოეულ მოსწავლეს უნდა ჰქონდეს შესაძლებლობა, სრულად მიიღოს მონაწილეობა სასწავლო პროცესში და სრულფასოვნად იყოს ჩართული გარემოში, რომელიც განკუთვნილია ყველა მოსწავლისთვის და გაზიარებულია თანატოლებთან; სკოლის ვალდებულებაა, რომ უზრუნველყოს პოზიტიური კლიმატი, ხელი შეუწყოს კუთვნილების გრძნობას და უზრუნველყოს მოსწავლის პროგრესი შესაბამისი პიროვნული, სოციალური, ემოციური და აკადემიური მიზნებისკენ.

4. თანასწორობა და სამართლიანობა განათლებაში

ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაცია არის საერთაშორისო აქტი (The Universal Declaration of Human Rights (UDHR)), რომელიც 1948 წლის 10 დეკემბერს მიიღო გაეროს გენერალურმა ასამბლეამ. დეკლარაციაში გამოცხადებულია პიროვნების ძირითადი უფლებები: სიცოცხლის, თავისუფლების, პირადი ხელშეუხებლობის, მოქალაქეობის, საცხოვრებელი ადგილის არჩევისა და თავშესაფრის, დემოკრატიული არჩევნების მეშვეობით სახელმწიფოს მართვა-გამგეობაში მონაწილეობის, შრომის, თანაბარი შრომისათვის თანაბარი ანაზღაურების მიღების, დასვენების, განათლების, კულტურული ცხოვრებისა თუ მეცნიერულ პროგრესში მონაწილეობის და ა. შ. უფლებები. დეკლარაციის მოთხოვნაა ეს უფლებები და თავისუფლებები ვრცელდებოდეს ყველა ადამიანზე განურჩევლად რასისა, კანის ფერისა, სქესისა, ენისა, რელიგიისა, პოლიტიკური თუ სხვა მრწამსისა, ეროვნული და სოციალური წარმომავლობისა, წოდებრივი და ქონებრივი ცენზისა.

დეკლარაციის მიღების შემდეგ გადამწყვეტი ცვლილებები განხორციელდა ადამიანის უფლებათა საერთაშორისო სამართლისა და ადვოკატირების განვითარებაში.

სწორედ ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაციის თანახმად „ყველა ადამიანს აქვს განათლების უფლება“. ეს აერთიანებს საზოგადოების თითოეულ წევრს, მათ შორის შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირებს, სხვადასხვა მონყვლადი ჯგუფისა და უმცირესობების წარმომადგენლებს, რომელთაც ისეთივე უფლება აქვთ განათლების, განვითარებისა და სოციალიზაციის, როგორც საზოგადოების ნებისმიერ წევრს.

ადამიანის უფლებათა დაცვის შემდგომი საერთაშორისო დოკუმენტები ეხებოდა შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა უფლებებს, მათ შორის მათ უფლებას განათლებაზე. შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა უფლებების კონვენცია (CRPD), რომელიც მიღებულია გაეროს გენერალური ასამბლეის მიერ 2006 წელს, არის ერთ-ერთი ასეთი ინსტრუმენტი, რომელიც კონკრეტულად ეხება შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა უფლებებს.

CRPD-ის 24-ე მუხლი ყურადღებას ამახვილებს შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა განათლების უფლებაზე. იგი ხაზს უსვამს ინკლუზიური განათლების სისტემის აუცილებლობას, რომელიც უზრუნველყოფს თანაბარ ხელმისაწვდომობას, მონაწილეობას და შესაძლებლობებს შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე მოსწავლეებისთვის და პირებისთვის განათლების ყველა საფეხურზე. CRPD აღიარებს ინკლუზიური განათლების მნიშვნელობას, რომელიც ითვალისწინებს სხვადასხვა სასწავლო საჭიროებებს და ხელს უწყობს დამხმარე სასწავლო გარემოს.

გასათვალისწინებელია, რომ ბევრი ბავშვი განიცდის სწავლასთან დაკავშირებულ სირთულეებს, რაც შეიძლება გამოწვეული იყოს მოსწავლის ფიზიკური, ინტელექტუალური, სოციალური, ემოციური,

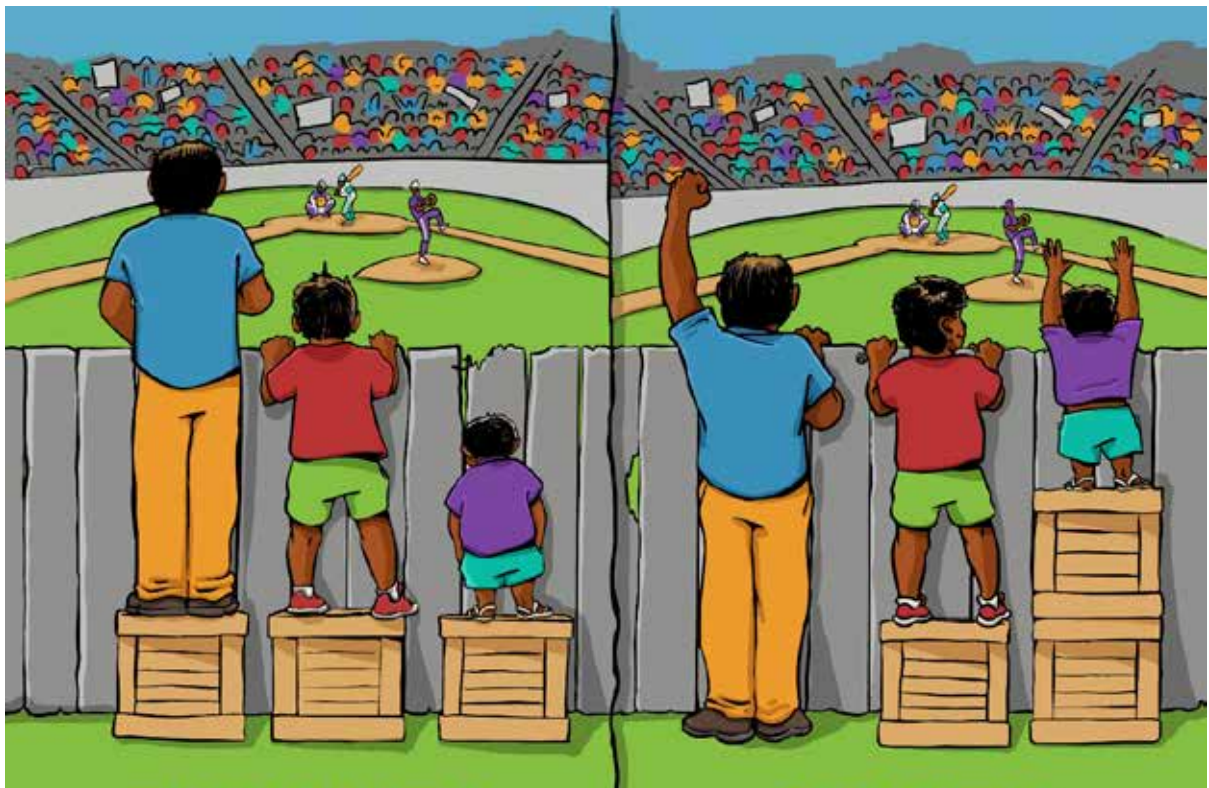
ლინგვისტური თუ სხვა მდგომარეობით. სწავლის პროცესში სირთულეები შეიძლება შეექმნათ ნიჭიერ ბავშვებსაც, ქუჩაში მცხოვრებ და/ან მომუშავე ბავშვებს, ეთნიკური, კულტურული უმცირესობის და სხვა მარგინალური ჯგუფის წარმომადგენლებს. ქვეყნის საგანმანათლებლო სისტემის ვალდებულებაა, ყველა ბავშვისთვის მოძებნოს სწავლების მორგებული გზები.

ინკლუზიური განათლება, პასუხისმგებლობას იღებს, უზრუნველყოს სხვადასხვაგვარი და მრავალფეროვანი მხარდაჭერა სხვადასხვა ფიზიკური, სოციალური, ემოციური, შემეცნებითი, სენსორული, კომუნიკაციის, ენობრივი და სხვა საგანმანათლებლო საჭიროების ბავშვებისათვის.

შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე და/ან სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების პირთა საგანმანათლებლო პროცესში ჰარმონიული ჩართვა, რაც ინკლუზიური განათლების დანერგვისა და განვითარების მთავარ საფუძველს წარმოადგენს, საერთაშორისო დონეზე აღიარებული თემაა და მსოფლიოს ბევრი ქვეყანა მას განსაკუთრებულ ყურადღებას უთმობს.

როგორ შევუწყოთ ხელი თანასწორობას და სამართლიანობას განათლებაში

სამართლიანობა განათლებაში არის პრაქტიკის, პოლიტიკისა და პროცედურების რეფორმირების პროცესი სკოლისა და მუნიციპალიტეტის დონეზე, რათა ხელი შეეწყოს აკადემიურ სამართლიანობას და ინკლუზიას, უზრუნველყოფილ იქნეს, რომ ყველა ბავშვს ჰქონდეს საჭირო სასწავლო რესურსები, ემსახურობდეს მომზადებული მოსწავლეობის იღებდეს ადეკვატურ ინტერვენციას. სამართლიანობა მხარს უჭერს მოსწავლეების წარმატებას. ქვემოთ სურათზე წარმოდგენილია თანასწორობისა და სამართლიანობის ამსახველი პოპულარული ილუსტრაცია, რომელიც ასახავს მიდგომას: „მე ეს დამატებითი „ყუთები“ მჭირდება, დამატებითი სწავლების მხარდაჭერისა და ნახალისების სახით“

(წყარო: interactioninstitute.org).

სურათზე წარმოდგენილია მოსაზრება, რომ აკადემიური განვითარებისთვის ზოგიერთ მოსწავლეს შეიძლება დასჭირდეს დამატებითი მხარდაჭერა ან რესურსები სტანდარტული სასწავლო გეგმის მიღმა. ეს ილუსტრაცია ხაზს უსვამს მოსწავლეთა მრავალფეროვანი საჭიროებების ამოცნობისა და მიდგომის მნიშვნელობას, რათა შეიქმნას სამართლიანი და თანაბარი საგანმანათლებლო გამოცდილება ყველასთვის. განათლებაში თანასწორობა არ გულისხმობს ყველა მოსწავლისადმი ერთნაირად მოპყრობას; უფრო მეტიც, ის გულისხმობს თითოეული მოსწავლისთვის იმ ინდივიდუალური რესურსით უზრუნველყოფას, რაც მას სჭირდება წარმატებისთვის.

თანასწორობა ნიშნავს იმას, რომ თითოეულ ინდივიდს ან ადამიანს აქვს უფლება იგივე რესურსები ან შესაძლებლობები, ხოლო **სამართლიანობა** უფრო სიღრმისეულად იკვლევს, აღიარებს და აცნობიერებს, რომ თითოეულ ადამიანს აქვს სხვადასხვა გარემოება და გამოყოფს ზუსტ რესურსებსა და შესაძლებლობებს, რაც საჭიროა თანაბარი შედეგის მისაღწევად.

განვიხილოთ მაგალითი, რომელიც დაკავშირებულია განათლებაში თანასწორობისა სამართლიანობის კონცეფციასთან, გამოვიყენოთ იდეა, რომელიც გადმოცემულია „დამატებითი ყუთების“ საჭიროების შესახებ სწავლის დამატებითი მხარდაჭერისა და წახალისებისთვის.

სცენარი: დიფერენცირებული ინსტრუქცია მათემატიკის სწავლისთვის.

წარმოიდგინეთ მათემატიკის გაკვეთილი, მოსწავლეთა მრავალფეროვანი ჯგუფი, რომელსაც აქვს მათემატიკური ცოდნის სხვადასხვა დონე და სწავლის სხვადასხვა სტილი.

სტანდარტული სასწავლო გეგმა

სტანდარტული სასწავლო გეგმა მოიცავს მათემატიკის ფუნდამენტურ ცნებებს, როგორც ეს აღწერილია კურიკულუმში. მასწავლებელი მიყვება სტანდარტს და ყველა მოსწავლის მიმართ ერთნაირ დავალებებს, რესურსებს, აქტივობებს, ინსტრუქციებს იყენებს.

მრავალფეროვანი საჭიროებების აღიარება

განსხვავებით სტანდარტულ გეგმაზე ფორმალურად მიყოლისა, მასწავლებელი აკვირდება, რომ ზოგიერთი მოსწავლე სწრაფად ითვისებს მათემატიკურ ცნებებს, ზოგს კი შეიძლება მეტი დრო ან განსხვავებული მიდგომა სჭირდება მასალის გასაგებად. შესაბამისად, ზოგიერთ მოსწავლეს შეუძლია ისარგებლოს დამატებითი რესურსებით, მაგალითად, დამატებითი პრაქტიკული დავალებით, ვიზუალური დახმარებით ან ალტერნატიული ახსნა-განმარტებით.

დიფერენცირებული ინსტრუქციის განხორციელება

მასწავლებელი იყენებს დიფერენცირებულ ინსტრუქციას, რომელიც გულისხმობს სწავლების მეთოდებისა და შინაარსის მორგებას მოსწავლეთა ინდივიდუალური საჭიროებების დასაკმაყოფილებლად.

მოსწავლეებისთვის, რომელთაც დამატებითი დახმარება სჭირდებათ, უზრუნველყოფილია დამატებითი სასწავლო რესურსები, მაგალითად, დამატებითი სამუშაო ფურცლები ან ონლაინ გაკვეთილები.

მოწინავე მოსწავლეებს შეიძლება მიეცეთ უფრო რთული დავალებები ან საკითხის დამოუკიდებლად კვლევის შესაძლებლობები.

მოქნილი სწავლის „ყუთები“

„დამატებითი ყუთების“ კონცეფცია შეიძლება მეტაფორულად იყოს წარმოდგენილი ამ დამატებითი რესურსებისა და მორგებული მიდგომების გამოყენებით, რომლებიც მიეწოდება მოსწავლეს ინდივიდუალურ საჭიროებებზე დაყრდნობით. ეს „ყუთები“ წარმოადგენს მოქნილობას სწავლების მეთოდებსა და რესურსებში, რაც უზრუნველყოფს თითოეული მოსწავლის აკადემიური წარმატებისთვის საჭირო მხარდაჭერას.

დამატებითი სწავლის წახალისება

მასწავლებელი ხელს უწყობს დამხმარე და ინკლუზიური საკლასო გარემოს შექმნას, სადაც მოსწავლეები თავს კომფორტულად გრძნობენ დახმარების მოძიებაში ან დამატებით გამოწვევებთან გამკლავებაში.

დამატებითი სწავლის წახალისება შეიძლება მოიცავდეს გაკვეთილზე განსხვავებული ან დამატებითი სწავლების სტრატეგიის/რესურსის გამოყენებას, მოსწავლეების პროექტებში ჩართვას, კონკურსებში მონაწილეობას ან პრაქტიკული და არაფორმალური დავალებების შესრულების წახალისებას.

ამ მაგალითში, დიფერენცირებული ინსტრუქციის პრაქტიკა ასახავს განათლებაში კაპიტალის გამოყენებას. ის აცნობიერებს და ითვალისწინებს მოსწავლეების მრავალფეროვან საჭიროებებს, აძლევს მათ აუცილებელ „დამატებით ყუთებს“ სწავლის მხარდასაჭერად და წახალისებს დამატებით კვლევას მათი ინდივიდუალური შესაძლებლობებისა და ინტერესებიდან გამომდინარე. ეს მიდგომა უზრუნველყოფს, რომ თითოეულ მოსწავლეს ჰქონდეს თანაბარი შესაძლებლობა, მიაღწიოს წარმატებას მათემატიკის გაკვეთილზე, რაც ხელს უწყობს სამართლიან და ინკლუზიურ საგანმანათლებლო გამოცდილებას.

განათლებაში თანასწორობისა და სამართლიანობის დანერგვა, მოიცავს ისეთ ძირითად კომპონენტებს, როგორებიცაა:

1. **რესურსებზე ხელმისაწვდომობა** – ყველა მოსწავლისთვის საჭირო სასწავლო რესურსებზე ხელმისაწვდომობის უზრუნველყოფა, როგორებიცაა სახელმძღვანელოები, ტექნოლოგიები და სხვა სასწავლო მასალები, მიუხედავად მათი სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობისა.
2. **კომპეტენტური მასწავლებლები** – მოსწავლეებისთვის ხელმისაწვდომობის უზრუნველყოფა კომპეტენტურ, გადამზადებულ და კვალიფიციურ მასწავლებლებზე, რომლებსაც შეუძლიათ ეფექტურად დააკმაყოფილონ მოსწავლეთათვის აკომოდაციების მრავალფეროვანი სასწავლო საჭიროებები.
3. **ინკლუზიური პრაქტიკა** – სწავლების მეთოდებისა და სტრატეგიების დანერგვა, რომელიც ითვალისწინებს სწავლის მრავალფეროვან სტილს და უნარებს, ხელს უწყობს ინკლუზიური გარემოს შექმნას, სადაც თითოეული მოსწავლე იგრძნობს თავს დაფასებულად და მიიღებს მხარდაჭერას.
4. **ინტერვენცია და მხარდაჭერა** – შესაბამისი ინტერვენციების და დამხმარე სერვისების შეთავაზება იმ მოსწავლეთათვის, რომლებსაც შეიძლება დასჭირდეთ დამატებითი დახმარება აკადემიური გამოწვევების დასაძლევად, იმის უზრუნველყოფა, რომ არცერთი მოსწავლე არ დარჩება სწავლების მიღმა.
5. **სამართლიანი პოლიტიკა** – პოლიტიკის შემუშავება და განხორციელება, რომელიც ხელს უწყობს თანასწორობას და ხელს უშლის დისკრიმინაციას; სისტემური ბარიერების მოგვარება, რამაც შეიძლება ხელი შეუშალოს მოსწავლეების გარკვეულ ჯგუფებს აკადემიური წარმატების მიღწევაში.

5. განათლების უფლება და უფლებები განათლების პროცესში

გაეროს შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა უფლებების კონვენცია გაერთიანებული ერების ორგანიზაციამ 2006 წლის 13 დეკემბერს მიიღო, საქართველომ კი მისი რატიფიცირება¹ მოახდინა 2013 წლის 26 დეკემბერს. კონვენციას ხელს აწერს 158 სახელმწიფო.

გაეროს შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა უფლებების კონვენციის 24-ე მუხლი სრულიად ეთმობა განათლების უფლებებს.

ინკლუზიური განათლების უფლების უზრუნველყოფა გულისხმობს კულტურის, პოლიტიკისა და პრაქტიკის ტრანსფორმაციას ყველა ფორმალურ და არაფორმალურ საგანმანათლებლო გარემოში, რათა დააკმაყოფილოს ცალკეული ინდივიდების განსხვავებული მოთხოვნები და იდენტობები, ასევე ვალდებულება მოიხსნას ბარიერები, რომლებიც ხელს უშლის ამ შესაძლებლობას. ის გულისხმობს განათლების სისტემის შესაძლებლობების გაძლიერებას, რომ მიაღწიოს ყველა მოსწავლეს. იგი ყურადღებას ამახვილებს ყველა მოსწავლის სრულ და ეფექტურ მონაწილეობაზე, ხელმისაწვდომობაზე, დასწრებასა და მიღწევებზე, განსაკუთრებით მათზე, ვინც სხვადასხვა მიზეზის გამო გარიყულია ან მარგინალიზაციის რისკის ქვეშ იმყოფება.

თანამედროვე სკოლაში აღიარებულია მრავალფეროვნება, მათ შორის, მოსწავლეთა მრავალფეროვანი შესაძლებლობები, გამოცდილებები, ინტერესები და საგანმანათლებლო საჭიროებები. შესაბამისად, ერთსა და იმავე სკოლაში სხვადასხვა საჭიროების მქონე მოსწავლეები შესაძლოა იყვნენ დასწრე სწავლების სხვადასხვა სტრატეგიას, მაგრამ ყველა ერთად იყოს ჩართული საგანმანათლებლო პროცესში. განათლება ადამიანის ფუნდამენტური და კონსტიტუციით მინიჭებული უფლებაა (საქართველოს კონსტიტუცია; მუხლი 35).

¹ ტერმინი „რატიფიცირება“ გულისხმობს პროცესს, რომლის თანახმად, სახელმწიფო კისრულობს ხელშეკრულების შესრულების ვალდებულებას – თ. ი.

სურათზე წარმოდგენილია ცნობილი ილუსტრაცია „აცოცდი ხეზე“, რომელიც ათვალსაჩინოებს განათლების სისტემის ხისტი დამოკიდებულებას და ინდივიდუალური თავისებურებების გათვალისწინების შეუძლებლობას, ეს ცხადი გახდება, თუ ჩვენ ყველას მოვთხოვთ ერთი და იმავე დავალების შესრულებას, და თუკი დავალებები მხოლოდ ერთნაირი საჭიროებების მქონე ბავშვებზე იქნება მორგებული, მაშინ დანარჩენი მოსწავლეები სწავლის მიღმა დარჩებიან.

ამ მხრივ საინტერესოა სიტყვები, რომლებიც აინშტაინს მიეწერება: „ყველა გენიოსია. მაგჩამ თუ თევზს შეაფასებთ ხეზე ასვლის უნახით, ის მთელი ცხოვრება იცხოვრებს იმის ჩქმენით, რომ ეს ახის შეზღუდული თავის შესაძლებლობებში“.

განვიხილოთ განათლების 3 ფუნდამენტური უფლება ინკლუზიური განათლების კონტექსტში:

1. განათლებაზე მისაწვდომობა;
2. განათლების პროცესებში მონაწილეობა;
3. განათლების პროცესის საფუძველზე შედეგების მიღწევა და წინსვლა.

განათლებაზე მისაწვდომობა (1), განათლების პროცესებში მონაწილეობა (2) და საგანმანათლებლო პროცესის საფუძველზე შედეგების მიღწევა და წინსვლა (3) – არის ფუნდამენტური პრინციპები, რომელსაც ეთმობა ფართო დისკუსიები ინკლუზიურ განათლებაში, ეს არის კონცეფცია და მიდგომა, რომელიც მიზნად ისახავს უზრუნველყოს, რომ ყველა მოსწავლე, მათ შორის საგანმანათლებლო საჭიროებების შემთხვევაში, ჰქონდეს თანაბარი წვდომა საგანმანათლებლო შესაძლებლობებზე, აქტიური მონაწილეობა მიიღოს სასწავლო პროცესებში და მიაღწიოს მნიშვნელოვან შედეგებს სწავლაში.

ინკლუზიური განათლების კონტექსტში ამ პრინციპების გააზრებაში წვლილი შეიტანა სხვადასხვა საერთაშორისო დოკუმენტმა, როგორებიცაა: სალამანკას დეკლარაცია და სამოქმედო ჩარჩო სპეციალური საჭიროებების მქონე მოსწავლეთა განათლების შესახებ, ასევე გაეროს კონვენცია შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა უფლებების შესახებ (CRPD). ესენია მნიშვნელოვანი საერთაშორისო დოკუმენტები, რომელიც ეხება შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა უფლებებს, ხაზს უსვამს ინკლუზიური განათლებისა და არადისკრიმინაციის უფლებას, ხელშეწყობას და მონაწილეობას.

ალსანიშნავია, თომას ჰეჰირის წვლილი (Thomas Hehir), განათლების, განსაკუთრებით ინკლუზიური განათლების სფეროში. მან ყურადღება გაამახვილა მოსწავლეთა უფლებებთან დაკავშირებულ სხვადასხვა ასპექტზე, მათ შორის ხელმისაწვდომობაზე, მონაწილეობაზე და მიღწევაზე. მისი ნაშრომები ხშირად ეხება ამ პრინციპებს ინკლუზიური განათლებისა და საგანმანათლებლო თანასწორობის უფრო ფართო კონტექსტში. მას განათლების სფეროში მუშაობის დიდი გამოცდილება აქვს, მათ შორის სპეც. მასწავლებლად, სკოლის დირექტორად და სკოლის რაიონის ადმინისტრატორად. ასევე, ჰეჰირი იყო აშშ-ს განათლების დეპარტამენტის სპეციალური საგანმანათლებლო პროგრამების ოფისის დირექტორი ბილ კლინტონის პრეზიდენტობის დროს.

1. **განათლებაზე მისაწვდომობა** – ხელმისაწვდომობა განათლების უფლების ყველაზე საბაზისო დონეა. იგი გულისხმობს ეფექტური საგანმანათლებლო შესაძლებლობების არსებობას, მათ შორის, სკოლის არსებობას, სადაც რეგისტრაცია ყველას შეეძლება. ზოგადი განათლების შესახებ საქართველოს კანონის საფუძველზე მშობელს აქვს უფლება, ბავშვისთვის შეარჩიოს ის სკოლა, რომე-

ლიც მისთვის ტერიტორიულად ხელსაყრელია. შესაბამისად, იმის მიუხედავად, აქვს თუ არა ბავშვს რაიმე საჭიროება, მშობელი თავისუფალია თავის არჩევანში. ამავე კანონის თანახმად, „ყველას აქვს სრული ზოგადი განათლების მიღების თანაბარი უფლება, რათა სრულად განავითაროს თავისი პიროვნება და შეიძინოს ის ცოდნა და უნარ-ჩვევები, რომლებიც აუცილებელია კერძო და საზოგადოებრივ ცხოვრებაში წარმატების მიღწევის თანაბარი შესაძლებლობებისთვის“ (მუხლი 9), „დაუშვებელია სკოლაში მიღებისას რაიმე სახის დისკრიმინაცია“ (მუხლი 13). თუმცა, ბავშვის სკოლაში შეუფერხებელი ჩარიცხვა არ არის განათლების ხელმისაწვდომობის ერთადერთი ინდიკატორი.

მისაწვდომობა გულისხმობს, როგორც სკოლის ფიზიკურ სივრცეში ბარიერების აბსოლუტურ შემცირებას და მინიმუმადე დაყვანას, ისე სასწავლო მედიის (რესურსების, სასწავლო სტრატეგიების, მეთოდების, აქტივობების) ყველასათვის ხელმისაწვდომობას. მაგალითად, თუ სკოლაში ირიცხება ეტლით მოსარგებლე მოსწავლე, იქ კი სათანადოდ ადაპტირებულია მხოლოდ პირველი სართული და ყველა დანარჩენი სერვისი, რომლითაც შეუძლიათ სარგებლობა სხვა მოსწავლეებს (სპორტული დარბაზი, სათამაშო მოედანი, ლაბორატორია და ა. შ.) ეტლით მოსარგებლე ბავშვისთვის ხელმისაწვდომი არ არის, დარღვეულია განათლების პირველი ფუნდამენტური უფლება – ხელმისაწვდომობა. იგივე ითქმის სასწავლო რესურსების შესახებ, მაგალითად, თუ სასწავლო მასალა, პროგრამა, სწავლების სტრატეგიები და ინფორმაციის მიწოდების სტილი, რომელსაც გაკვეთილზე იყენებენ, არ არის გასაგები ბავშვისთვის, რომელსაც მეტყველების გაგება უჭირს ან სმენადაქვეითებულია, მაშინ კლასში მიმდინარე პროცესში ის თანამონაწილე არ არის და ხელმისაწვდომობის ფუნდამენტური უფლება ამ შემთხვევაშიც დარღვეულია. თუ კედელზე ბეჭდური სახით შედგენილი სასწავლო ცხრილი ან საკლასო წესები გამოკრული, რომელიც მოსწავლეების უმეტესობას შეუძლია წაიკითხოს, მაგრამ ვერ წაიკითხავს კითხვის სირთულეების მქონე ან მცირემხედველი და უსინათლო მოსწავლე, ხელმისაწვდომობის უფლება დარღვეულია და ა. შ.

(ა) **ეკონომიკური ხელმისაწვდომობა** გულისხმობს ადეკვატურ ხარჯებს ან/და სწავლას საფასურის გარეშე, სასწავლო მასალებს, სუბსიდირებას სწავლასთან დაკავშირებული სხვა ხარჯების დასაფარად (მაგალითად, ტრანსპორტირება, კვება და ა. შ.);

(ბ) **ფიზიკური ხელმისაწვდომობა** გულისხმობს სხვადასხვა პირობებს, რომლებიც საჭიროა იმისთვის, რომ რეალურად მიაღწიოთ იმ ადგილს, სადაც ხდება აქტივობა (დისტანცია სახლიდან ან სამსახურიდან, ადეკვატური გზები, უსაფრთხოების პირობები, ფიზიკური პრობლემების მქონე პირებისთვის და ა. შ.) ან აუცილებელ მედიას, თუ საქმე ეხება განათლების დროს მედიასაშუალებების გამოყენების აუცილებლობას;

(გ) **სასწავლო და პედაგოგიური ხელმისაწვდომობა** გულისხმობს მოსწავლეთა საჭიროებას, გაუმკლავდნენ ენას, რომელიც გამოიყენება კომუნიკაციისა და სწავლა-სწავლების მიზნით, შინაარსი, მეთოდოლოგია, შეფასების ინსტრუმენტები, ტექნოლოგიები და ა. შ.

2. **განათლების პროცესებში მონაწილეობა.** საგანმანათლებლო პროცესებში მონაწილეობის უფლება გულისხმობს ადამიანის ფუნდამენტურ უფლებას, აქტიურად ჩაერთოს, წვლილი შეიტანოს და მიიღოს გამოცდილება ყველა საგანმანათლებლო ასპექტში. ეს უფლება ეფუძნება ინკლუზიურობის, თანასწორობისა და არადისკრიმინაციის პრინციპებს.

საგანმანათლებლო პროცესებში მონაწილეობის უფლება ეფუძნება ისეთ ძირითად ასპექტებს, როგორებიცაა:

(ა) **თანაბარი შესაძლებლობები** – ყველა ინდივიდს, მათ შორის განსხვავებული შესაძლებლობების მქონე პირებს, უნდა ჰქონდეთ თანაბარი შესაძლებლობები წვდომისა და საგანმანათლებლო პროგრამებში მონაწილეობის მისაღებად. ეს გულისხმობს ბარიერების მოხსნას, რამაც შეაძლოა ხელი შეუშალოს გარკვეულ ჯგუფებს სასწავლო პროცესში სრულყოფილად ჩართვაში.

(ბ) **ინკლუზიური სასწავლო გარემო** – საგანმანათლებლო დაწესებულებებმა უნდა შექმნან ინკლუზიური გარემო, რომელიც დააკმაყოფილებს ყველა მოსწავლის საჭიროებებს. ეს მოიცავს სწავლების მეთოდების ადაპტირებას, საჭირო რესურსების უზრუნველყოფას და პატივისცემისა და მიღების კულტურის განვითარებას.

(გ) **აქტიური ჩართულობა გადაწყვეტილების მიღებაში** – მონაწილეობის უფლება ვრცელდება საკუთარ განათლებასთან დაკავშირებულ გადაწყვეტილების მიღებაში მონაწილეობაზე. ეს შეიძლება მოიცავდეს მოსწავლეების აზრის მოსმენასა და გათვალისწინებას სასწავლო მიზნებზე, საკლასო აქტივობებსა და სასწავლო გეგმებზე, რაც მათ საშუალებას აძლევს, წვლილი შეიტანონ საკუთარ საგანმანათლებლო გამოცდილების ჩამოყალიბებაში.

(დ) მრავალფეროვნების პატივისცემა – ინკლუზიური განათლება აღიარებს და აფასებს მრავალფეროვნებას, იმის აღიარებით, რომ თითოეულ ადამიანს აქვს უნიკალური პერსპექტივები, გამოცდილება და ძლიერი მხარეები საზოგადოებაში. ინკლუზიური საგანმანათლებლო პროცესებისთვის აუცილებელია გარემოს შექმნა, რომელიც პატივს სცემს და აფასებს მრავალფეროვნებას.

(ე) აკომოდაციები და მხარდაჭერა – ინკლუზიური განვითარება უზრუნველყოფს საჭირო აკომოდაციებსა და დამხმარე სერვისების ხელმისაწვდომობას სხვადასხვა შესაძლებლობების მქონე პირების სრული მონაწილეობის გასაადვილებლად. ეს შეიძლება მოიცავდეს დამხმარე ტექნოლოგიებს, ინდივიდუალურ სასწავლო გეგმებს და მასწავლებლების დამატებით მხარდაჭერას.

ზოგადად, მონაწილეობის უფლება გულისხმობს ისეთი საგანმანათლებლო სისტემების შექმნას, რომლებიც მოიცავს მრავალფეროვნებას, აღმოფხვრის ბარიერებს და აძლევს ინდივიდებს უფლებას აქტიურად ჩაერთონ სწავლის ყველა ასპექტში. იგი აღიარებს, რომ განათლება არ არის მხოლოდ ცოდნის შეძენის საშუალება, არამედ ესაა პროცესი, რომლის მეშვეობითაც ადამიანები ავითარებენ თავიანთ იდენტობას, უნარებსა და შესაძლებლობებს.

მასწავლებელი და განათლების სისტემის ნებისმიერი წარმომადგენელი აუცილებლად უნდა ინტერესდებოდეს, რამდენად არის თითოეული მოსწავლე კლასში მიმდინარე პროცესების აქტიური თანამონაწილე, ხომ არ არსებობს გარემოში რაიმე სახის ბარიერი, რომელიც რომელიმე ბავშვს თანამონაწილეობის შესაძლებლობას უზღუდავს? მიღწევის უფლება ხელმისაწვდომობას და სასწავლო პროცესებში თანამონაწილეობას სწორედ მესამე ფუნდამენტურ უფლებამდე მივყავართ – ეს არის მიღწევა.

3. **განათლების პროცესის საფუძველზე შედეგების მიღწევა და წინსვლა.** მიღწევის უფლება გულისხმობს ყველა მოსწავლის უფლებას, განურჩევლად წარმომავლობისა, შესაძლებლობისა თუ მახასიათებლისა, მიაღწიოს პროგრესს საგანმანათლებლო საქმიანობაში და მოახდინოს აკადემიური პოტენციალის სრული რეალიზება.

მიღწევის უფლების მოიცავს ისეთ ძირითად ელემენტებს, როგორებიცაა:

(ა) ინდივიდუალური მხარდაჭერა – მოსწავლეთა მრავალფეროვანი საჭიროებების ამოცნობა და გათვალისწინება სასწავლო პროცესში, ინდივიდუალური მხარდაჭერა და ადაპტაციის უზრუნველყოფა, რათა ხელი შეეწყოს სწავლასა და აკადემიურ პროგრესს.

(ბ) გაზომვადი პროგრესი – ხაზს უსვამს მოსწავლეების პროგრესის სამართლიანად შეფასებასა და მონიტორინგს. პროგრესის შეფასებისას, მნიშვნელოვანია მოსწავლის აქტუალური ცოდნისა და სწავლის სტილის გათვალისწინება.

(დ) სწავლის სხვადასხვა სტილის აღიარება – იმის აღიარება, რომ მოსწავლეებს შეიძლება ჰქონდეთ სწავლის განსხვავებული გზები და სტილი (ვიზუალური, აუდიალური, ტაქტილური და სხვა),

(ე) ადეკვატური მოლოდინები ყველასთვის – ყველა მოსწავლის აკადემიური მოსწრების მიმართ მაღალი მოლოდინების შენარჩუნება, მათ შორის შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ან მრავალფეროვანი სასწავლო საჭიროებების მქონე მოსწავლეთა მიმართ.

(ვ) უწყვეტი გაუმჯობესება – განათლების სისტემების უწყვეტი გაუმჯობესების კულტურის ხელშეწყობა, მხარდაჭერის სერვისებისა და ზოგადი განათლების განვითარებაზე ზრუნვა, რაც ხელს შეუწყობს მოსწავლეთა მუდმივ მიღწევებს.

მიღწევის უფლება ხაზს უსვამს, რომ თითოეულ მოსწავლეს, განურჩევლად ინდივიდუალური მახასიათებლებისა და შესაძლებლობებისა, აქვს უფლება მიიღოს განათლება, რომელიც საშუალებას მისცემს მას მიაღწიოს წარმატებას და პოტენციალის სრულ რეალიზებას.

6. ინკლუზიური განათლების 7 პრინციპი

ქვემოთ მოცემული ქვაკუთხედი ასახავს ინკლუზიის 7 ძირითად პრინციპს, რომლის დაცვა ამცირებს ინდივიდის საგანმანათლებლო პროცესის მიღმა დარჩენას და უზრუნველყოფს თანასწორობას (Tanenbaum, July 13, 2017).

ეს ჩარჩო ასახავს შვიდ პრინციპს, რომლებიც შეიძლება გახდეს მასწავლებელთა მომზადებისა და თანასწორობაზე ორიენტირებული პროფესიული განვითარების საფუძველი. ჩარჩო შეიქმნა Tanenbaum-ის მიერ, ორგანიზაცია, რომელიც მუშაობს რელიგიური დისკრიმინაციისა და სიძულვილის წინააღმდეგ. ეს პრინციპები ეხება შემდეგ საკითხებს: როგორ ავიცილოთ თავიდან ცრურწმენა, როგორ ვასწავლოთ ერთი სასწავლო პროგრამა სხვადასხვა მოსწავლეს, მასალების შერჩევა და კულტურულად პასუხისმგებელი სწავლების მნიშვნელობა მოსწავლეზე ორიენტირებული სასწავლო გარემოს შესაქმნელად. მასწავლებლებს შეუძლიათ გამოიყენონ ჩარჩო ნებისმიერ საკლასო ოთახში ან გაკვეთილის გეგმის შემუშავებისას, რათა გაზარდონ თანასწორობა და შეამცირონ გარიყულობა. ის ასევე შეიძლება გამოყენებულ იქნეს ჯგუფთან ერთად, როგორც ათვლის წერტილი საუბრებისთვის ან შესაძლებლობა უფრო სამართლიანი სწავლების პრაქტიკისთვის.

პრინციპი 1: სწავლება ყველა ბავშვისთვის

მოსწავლეები სწავლობენ სხვადასხვა გზით. აქედან გამომდინარე, მნიშვნელოვანია მრავალფეროვანი გზით სწავლების უნარების განვითარება. მაგალითად, ზოგიერთი ბავშვი საუკეთესოდ სწავლობს, როცა ინფორმაციას ვიზუალურად ეცნობა, ხოლო სხვები უკეთესად სწავლობენ ინფორმაციის მოსმენით, ჯგუფებში მუშაობით ან აქტივობაზე დაფუძნებული პროექტებით. ერთი და იგივე თემა გაკვეთილის ან აქტივობის ფარგლებში რამდენიმე განსხვავებული მიდგომის გამოყენებით შეიძლება უფრო საინტერესო გახდეს და ხელშესახები მოსწავლეთა დიდი რაოდენობისთვის. ეს მიდგომა ასევე ცნობილია სწავლების მულტიმოდალური სტრატეგიის სახით, როდესაც ინფორმაცია გადამუშავდება შეგრძნების ყველა არხის გამოყენებით – მოსმენით, შეხედვით, შეხებით, მოძრაობით.

მულტიმოდალური სტრატეგიის განხორციელების რამდენიმე საშუალება არსებობს:

- **სწავლება სამი განსხვავებული გზით.** მაგალითად, ერთი და იგივე თემა მასწავლებელს შეუძლია სხვადასხვა გზით ასწავლოს: (1) მოსწავლეებმა შექმნან პრეზენტაცია ქალაქზე, რათა წარმოაჩინონ თემა (ვიზუალური სწავლის სტილი); (2) მოკლე ლექციის ჩატარება ამ თემის გარშემო (აუდიალური სწავლის სტილი); ან (3) მოსწავლეებმა წარმოადგინონ თემა სხვადასხვა მინიშნების, მოძრაობის გამოყენებით (კინესთეტიკური);
- **რა თქმა უნდა, არსებობს სხვა სტრატეგიებიც, როგორებიცაა გონებრივი იერიში ან ასოციაციების წერილობით გადმოცემა დიაგრამების ფურცელზე, რათა აღძრას მოსწავლეებს წინარე ცოდნა თემის შესახებ, კითხვა ხმამაღლა, სიუჟეტური სურათის განმარტება, თემასთან დაკავშირებული საკითხების ვიზუალურად გადმოცემა.** მოსწავლის მხრიდან ცოდნის გადმოცემის ბევრი გზა არსებობს. მიჩნეულია, რომ სულ მცირე სამი განსხვავებული მიდგომის ჩართვით მასწავლებელს შეუძლია გაზარდოს მოსწავლეების ჩართულობა და მიღწევა;
- **მასწავლებლებს შორის ინფორმაციის გაზიარება.** ერთმა მასწავლებელმა შესაძლოა ეფექტურად გამოიყენოს კოლეგების გამოცდილება და, პირიქით, გაუზიაროს გამოცდილება, ჰკითხოს სხვა მასწავლებლებს, როგორ ასწავლიდნენ ან ჩაატარებდნენ გაკვეთილს. მასწავლებელმა საინტერესოა, რომ სცადოს ახალი მიდგომები, მაშინაც კი, თუ ამ მიდგომას და მეთოდს აქამდე არ იყენებდა. კოლეგებთან ინფორმაციის გაზიარებით ეფექტურია იმის განხილვა, ხედავენ თუ არა ისინი იმის მტკიცებულებებს, რომ თემის სწავლება ეფუძნება სწავლის სამ სტილს ან ხომ არ აქვთ რაიმე სხვა იდეა ან წინადადება;
- **მოსწავლეთა კითხვებისა და კომენტარების ყურადღებით მოსმენა.** სწავლა არის დიალოგი მოსწავლესა და მასწავლებელს შორის, ბავშვები სწავლობენ, როგორც კითხვების დასმით, ასევე, ერთმანეთისგან პასუხების მოძიებით. მოსწავლეთა წახალისება, მოითხოვონ მეტი ინფორმაცია ან მოიძიონ უკვე მოწოდებული ინფორმაციის დაზუსტება, ხელს უწყობს სწავლას. მოსწავლეთა მრავალფეროვანი გამოცდილებების და შესაძლებლობების ინტეგრირება საგაკვეთილო პროცესში კომუნიკაციის განვითარების შესაძლებლობაა;
- **მოლოდინის შექმნა, რომ მოსწავლეთა გამოცდილება და შესაძლებლობები განსხვავებული იქნება.** მასწავლებელი უნდა შეეცადოს იყოს ყურადღებიანი განსხვავებების მიმართ, განსხვავებულობას შეხედოს, როგორც გამოწვევას და არა როგორც პრობლემას, სწორედ ეს განსხვავებები ეხმარება მოსწავლეებს გამოხატონ ინდივიდუალობა და განივითარონ სასწავლო საზოგადოებასთან მიკუთვნებულობა.

პრინციპი 2 : მხავადი იდენტობის შესწავლა

რას ნიშნავს, როცა მრავალი იდენტობა გაქვს? ყველა ადამიანს აქვს მრავალი იდენტობა, ადამიანი არ არის მხოლოდ ერთი მარტივი იდენტობით განსაზღვრული. იდენტობები ყალიბდება სხვადასხვა სტრუქტურებიდან. იდენტობები ჩამოყალიბებულია სოციალური როლების, ასაკის, სქესის, სოციალური ჯგუფებიდან გამომდინარე.

ერთი ადამიანის მრავლობითი ან/და განსხვავებული იდენტობები ადამიანებს და საზოგადოებას გამოწვევას უქმნის. განსხვავებული იდენტობა ზოგჯერ არ თავსდება იმ კატეგორიაში, რომლებსაც ჩვენ მიჩვეული ვართ, თითქოს ჩვენი აღქმა იდენტობების კატეგორიზაციას სრულყოფილების თვალსაზრისით ალაგებს (Stangor et al. 1992) და შეიძლება გამოიწვიოს მრავალი, პოტენციურად კონფლიქტური სტერეოტიპისა და ცრურწმენის გააქტიურება (Fiske & Neuberg 1990), განსაკუთრებით ისეთ საზოგადოებებში, სადაც არ არის წახალისებული მრავალფეროვნება, განსხვავებულობის აღიარება და მიღება.

მოსწავლესა და მასწავლებელს შორის ნდობის ჩამოყალიბება და იდენტობის მიღება ხელს უწყობს მათ სწავლას. ჯგუფში, მოსწავლეებს შორის ერთმანეთის მრავალი იდენტობების პატივისცემა ინკლუზიური განათლების ერთ-ერთი ფუნდამენტური პრინციპია. კვლევების თანახმად, ადამიანები ნაკლებად განიცდიან ნეგატიურ გრძნობებს სხვების მიმართ, თუ თავს კომფორტულად გრძნობენ მათთან, ვინც განსხვავებულები არიან, და ამავდროულად შეუძლიათ ჰქონდეთ საკუთარი განსხვავებულობის მიმღებლობაც.

ქვემოთ მოცემულია რამდენიმე მიდგომა მოსწავლის იდენტობის დასადასტურებლად და წასახალისებლად:

- **შექმენით აქტივობები**, რომლებიც ეხმარება მოსწავლეებს ისაუბრონ უნიკალურ გამოცდილებაზე და იგრძნონ სიამაყე გამოვლილი გამოცდილების გამო;
- **მოსწავლეთ ჩართვა პროექტებში** – ჩართეთ მოსწავლეები პროექტებში, სადაც მათ შეუძლიათ ისაუბრონ თავიანთ გამოცდილებაზე და დააკავშირონ ეს გამოცდილება აკადემიური შინაარსთან, რათა მათი გამოცდილება იქცეს აკადემიური ცოდნის ნაწილად;
- **წასახალისეთ თითოეული მოსწავლის ინდივიდუალობის ყველა ასპექტი**. აღნიშნეთ, რომ ეს ნორმალურია, როდესაც გარკვეული იდენტობები განსხვავებულია;
- **შექმენით გარემო, სადაც დაცულია უსაფრთხო სხვადასხვა იდენტობის მქონე მოსწავლეების უსაფრთხოება**, არცერთი ჩვენგანი არ არის „საბოლოო პროდუქტი!“ პირიქით, ადამიანის უნიკალობა მის განვითარების შესაძლებლობაშია;
- **იმსჯელეთ ყველა სფეროზე, რომლებშიც მოსწავლემ შეიძლება მოიპოვოს წარმატების შესაძლებლობა** – აკადემიური, მხატვრული, სპორტული, ფიზიკური, ემოციური, პიროვნული და სხვ.;
- **გამოცდილება და იდენტობა** – დაეხმარეთ მოსწავლეებს გააცნობიერონ, რომ გამოცდილება დაკავშირებულია მათ გენდერულ და სექსუალურ, ეთნიკურ, რასობრივ, რელიგიურ იდენტობასთან;
- **შეინარჩუნეთ პატივისცემით აღსავსე გარემო და გარემო**. დაეხმარეთ მათ გამოხატონ პატივისცემა კომუნიკაციისას საუბრითა და ქცევით. მოსწავლეები არ უნდა მოერიდონ ურთიერთსაწინააღმდეგო იდეებს, მაგრამ ისწავლონ, როგორ გამოხატონ განსხვავებული თვალსაზრისი, როგორც საკითხში მეტად ჩაღრმავების შესაძლებლობა.

პრინციპი 3: ცხუხმენების პიკეენცია

ინკლუზიური განათლების დანერგვას და განხორციელებას ხშირად ხელს უშლის მითები და სტერეოტიპები შეზღუდული შესაძლებლობისა და სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროებების შესახებ. ამ მხრივ, მნიშვნელოვანია ცნობიერების ამაღლების კამპანიები. სსსმ მოსწავლეების სწავლების შესახებ მასწავლებლებს ზოგჯერ დაბალი მოლოდინი აქვთ, რაც აფერხებს მათ სწავლას და ჩართულობას.

ყველა ჩვენგანზე გავლენას ახდენს ინსტიტუციონალური უთანასწორობის მემკვიდრეობა, რომელიც მომდინარეობს ისტორიიდან, ისევე, როგორც სტერეოტიპული იდეები და წარმოდგენები, რომლებსაც ყოველდღიურად ვაწყდებით. საუკეთესო გზა მასწავლებლებისთვის, რომ გაუმკლავდეს წინასწარ ჩამოყალიბებულ სტერეოტიპებს და თავიდან აიცილოს ცრურწმენების განვითარება – არის ცნობიერების ამაღლებაზე ზრუნვა, ამის განხორციელების შესაძლებლობა არის როგორც დიდ, ისევე პატარა ჯგუფებში.

ქვემოთ წარმოდგენილია მოსაზრებები, თუ როგორ უნდა განვავითაროთ მოსწავლეთა ცნობიერება სტერეოტიპული რწმენის საპირისპიროდ და დავძლიოთ უთანასწორობა:

- **მკაფიოდ ასწავლეთ უსამართლობის ან ინსტიტუციონალიზებული უთანასწორობის ისტორიები**. უხელმძღვანელოთ მოსწავლეებს იმის გაგებაში, რომ ინსტიტუციონალიზებული უთანასწორობა არ არის ყველას ბრალი, მაგრამ ეს არის ყველას პასუხისმგებლობა, რომ იყოს ინფორმირებული და შექმნას სამართლიანი და თანაბარი სასკოლო საზოგადოება;
- **ისაუბრეთ მოსწავლის ყველა გრძნობასა და დამოკიდებულებაზე**. ნუ უგულებელყოფთ მავნე ქცევას ან გრძნობებს. ისინი თავისით არ წავლენ. განავითარეთ ნდობის, გამოკვლევისა და პასუხისმგებლობის პროდუქტიული ატმოსფერო და არა დანაშაულის გრძნობა;
- **დააწესეთ მკაფიო საზღვრები და წესები ცრურწმენებზე დაფუძნებულ ქცევებზე**, როგორიცაა დაცინვა, ბულინგი ან გარიყვა. დაისახეთ მიზნები ანტი რასისტული, ანტისექსისტური, კლასის ან სასკოლო საზოგადოებისთვის. მკაფიოდ იმუშავეთ მოსწავლეებთან, რათა შექმნან გზები დისკრიმინაციული ენისა და ქმედებების ამოცნობისა და აღმოფხვრის მიზნით;

- **გააცანით მოსწავლეებს საკვანძო სიტყვები**, რომლებიც სტერეოტიპებს ამძაფრებს და უსამართლობაა მათი გამოყენება. მაგალითად, წინადადებები, რომლებიც შეიცავს სიტყვებს: „ყველა ქალი...“, „ისინი ყოველთვის...“, „ჩემი ხალხი არასდროს...“, „ის ხალხი...“, ასეთი განზოგადებები არასოდეს აღწერს რეალობას და არის მითი;
- **დაეხმარეთ მოსწავლეებს წინასწარგანწყობილი ქცევის იდენტიფიცირებაში – განზოგადებების გარეშე**. ჩვენ ყველანი ვანაწილებთ ადამიანებს, ადგილებსა და ნივთებს კატეგორიებად, მაგრამ როდესაც ჩვენ ასეთი „კატეგორიებით“ იმაზე ნაკლებ მოლოდინს ვამჟღავნებთ მოსწავლის მიმართ, ვიდრე ის იმსახურებს, ამით ხელოვნურად ვუქმნით ბარიერს განათლებაში;
- **ნუ შეგეშინდებათ სტერეოტიპებზე საუბრის**. თუ ფიქრობთ, რომ ვერ შესძელით მიზნის მიღწევა, ყოველთვის შეგიძლიათ მოგვიანებით დაუბრუნდეთ მას, ან მიმართოთ სხვა მასწავლებელს დახმარებისთვის;
- **ავარჯიშეთ მოსწავლეები, რომ გაარჩიონ ფაქტი მხატვრული ლიტერატურისგან**, განსაკუთრებით მაშინ, როცა საქმე სტერეოტიპებს ეხება (მათ შორის, ზღაპრები, იგავები, ანდაზები გამსჭვალულია სტერეოტიპებით). თუ მოსწავლე აკეთებს განცხადებას ან იყენებს სიტყვებს, რომლებიც ცრურწმენას წარმოადგენს ან სტერეოტიპზეა დაფუძნებული, მასწავლებელმა უნდა მიმართოს სიტუაციას ინფორმაციის წყაროს შესახებ კითხვების დასმით, არსებობს თუ არა სხვა თვალსაზრისი სტერეოტიპთან დაკავშირებით, მიაწოდოს კონკრეტული ინფორმაცია. მიეცით საშუალება მოსწავლეებს, გადახედონ თავიანთ სტერეოტიპებს ახალ ინფორმაციაზე დაყრდნობით. მაგალითად, თუ მოსწავლე ამბობს, რომ ქალები არ არიან ძლიერები სპორტში, ჰკითხეთ მოსწავლეებს: „რა გაიძულებს ამის თქმას?“ ან „ვინმემ იცის ქალები, რომლებიც გამოირჩეოდნენ სპორტში?“ შეეცადეთ დაეხმაროთ მოსწავლეებს ცრუ ინფორმაციის საკუთარი წყარო(ებ)ის გაგებაში, რაც გულისხმობს იმას, რომ შესაძლოა მათ სხვებისგან აქვთ მოსმენილი არასწორი ინფორმაცია, ან გააზრების გარეშე, ზეპირად იმეორებენ ტრადიციულად დამკვიდრებულ მავნე პრაქტიკას (მაგალითად, რომ ქალი არ უნდა მუშაობდეს და მხოლოდ საოჯახო საქმეებს ასრულებდეს). შემდეგ ჩაერთეთ აქტივობებსა და დიალოგში, რომლებიც გაგახსენებთ ბევრ პროფესიონალ და მოყვარულ სპორტსმენ ქალს, რომლებმაც განსაზღვრეს სპორტი საუკუნეების განმავლობაში;
- **დიალოგისა და რეფლექსიის განვითარება** – დაეხმარეთ მოსწავლეებს, ჰკითხოთ საკუთარ თავს, რატომ ვგრძნობ ასე თავს? საიდან გავიგე ეს დეზინფორმაცია? როგორ შემიძლია ამ ახალი ინფორმაციის ჩართვა და მოქმედება?

პრინციპი 4: სოციალური სამართლიანობის ხელშეწყობა

სკოლის მთავარ ამოცანას წარმოადგენს ყველა ტიპის საჭიროების მქონე მოსწავლის საგანმანათლებლო მოთხოვნების დაკმაყოფილება და მათ აღზრდა-სწავლაზე ზრუნვა. სკოლაში სასწავლო და აღმზრდელობითი პროგრამები ისე უნდა იყოს შემუშავებული, რომ გაითვალისწინოს, როგორც შეზღუდული შესაძლებლობების, სსმ მოსწავლეების და ასევე რისკის ჯგუფის ქვეშ მყოფი მოსწავლეთა საჭიროებები. სკოლაში მიმდინარე პროცესები უნდა ეხებოდეს როგორც ტიპური განვითარების, ისე საჭიროების მქონე მოსწავლეთა სწავლებას, მნიშვნელოვანია ყველა მოსწავლის მიმართ მასწავლებლებს ჰქონდეთ ადეკვატური მოლოდინი.

გარდა იმისა, რომ სკოლის პოლიტიკა უწყობდეს ხელს სამართლიანობის პრინციპის დაცვას სწავლა-სწავლების პროცესში, მნიშვნელოვანია ამ საკითხის მოსწავლეებთანაც, საკლასო სივრცეში განხილვა. ესაუბრეთ მოსწავლეებს სამართლიანობის საკითხებზე, სამართლიანობისა თუ უსამართლობის საკითხებზე ყველასთვის თანასწორობის თვალსაზრისით.

აქ მოცემულია რამდენიმე გზა კლასში სოციალური სამართლიანობის ხელშეწყობისთვის:

- **გააკეთეთ შედარება**. დაეხმარეთ მოსწავლეებს, შეადარონ თავიანთი ცხოვრების უსამართლო სიტუაციები უფრო მასშტაბურ სოციალურ საკითხებს. ზოგიერთი მოსწავლისთვის უსამართლობის გამოცდილება პირდაპირკავშირშია უფრო დიდ სოციალურ საკითხებთან, როგორებიცაა, მაგალითად, თანაბარი განათლების ხელმისაწვდომობა, საიმიგრაციო უფლებები და სამოქალაქო უფლებები;
- **ხელი შეუწყეთ მოსწავლეებში კრიტიკულ აზროვნებას**. სთხოვეთ მოსწავლეებს, დაფიქრდნენ, რას ფიქრობენ ისინი კონკრეტულ საკითხზე და შეამოწმონ, საიდან ჩამოუყალიბდათ მათ ეს

შეხედულება. გაითვალისწინეს თუ არა მათ სხვა ადამიანების შეხედულებები?

- **წაახალისეთ მოსწავლეები, განუვითარდეთ სამოქალაქო პასუხისმგებლობის გრძნობა.** გამოიყენეთ აკადემიური სწავლება, რათა წაახალისოთ მოსწავლეები გააცნობიერონ თავიანთი უნიკალური როლები საზოგადოებაში და წვლილის შეტანა, რაც მათ შეუძლიათ. მოუყევით მისაბაძი მაგალითი მოსწავლეებისა და ჯგუფების შესახებ, რომლებმაც შექმნეს სოციალური ცვლილებები;
- **განავრცეთ მსგავსი დისკუსიები ყველა საგანში.** ნუ შემოიფარგლებით თქვენი დისკუსიებით კვირაში, თვეში ან წელიწადში ერთი დღით. სოციალური სამართლიანობის პერსპექტივის სრულად ინტეგრირება შესაძლებელია ყველა საგანში და სხვადასხვა კონტექსტში. მაგალითად, შეგიძლიათ ყურადღება მიიპყროთ პერსონაჟის ქცევაზე წიგნში ან მათემატიკურ ამოცანაში, რომელშიც შედარებულია ორი ქალაქის რესურსები.

პრინციპი 5: სათანადო მასალების შეჩვენება

სწავლების პროცესში მნიშვნელოვანია შეირჩეს ის წიგნები და მასალები, რომლებიც ასახავს სხვადასხვა ადამიანს. წიგნები, ჟურნალები, ფილმები, ინტერნეტმედია შეიძლება იქცეს სახელმძღვანელოდ ქცევისა და იდეებისთვის, რადგან მათ ასევე აქვთ გარკვეული სტერეოტიპების გამყარების პოტენციალი. წაიკითხეთ ყველა მასალა, რომლის გამოყენებასაც აპირებთ მოსწავლეებთან ერთად და გადაწყვიტეთ, ხელს უწყობენ თუ არა ისინი ადამიანებისა და თემების პოზიტიური და შესაბამისი იმიჯის შექმნას.

ქვემოთ მოცემულია რამდენიმე რჩევა, რაც უნდა გავითვალისწინოთ, როდესაც არჩევთ მასალას, რომელსაც წარუდგენთ მოსწავლეებს:

- **გამოიყენეთ მრავალფეროვანი მასალა.** გქონდეთ სხვადასხვა სურათი, ტექსტი და წყარო სხვადასხვა ჯგუფისა და ადამიანების შესახებ;
- **მიეცით საშუალება ჯგუფებს, ილაპარაკონ თავისთვის.** გამოიყენეთ წყაროები იმ კონტექსტიდან, რომელსაც სწავლობთ. მაგალითად: როდესაც სწავლობთ ქალებს, დარწმუნდით, რომ იყენებთ ქალი ავტორებს სიტუაციების აღსაწერად და არა მხოლოდ მამაკაც ავტორებს, რომლებიც ქალებზე წერენ. როდესაც განიხილავთ შეზღუდულ შესაძლებლობებს, მოიყვანეთ წყაროები, თავად შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირების აქტივობიდან და განიხილეთ მათი წვლილი;
- **მრავალფეროვანი წყაროები** – გაცდით ტრადიციულ ადამიანებს, ორგანიზაციებს და რესურსებს, რომ იპოვოთ წყაროები, რომლებიც დაკავშირებულია განსახილველ საკითხებთან. გამოიყენეთ დემოკრატიული მედიის რესურსები, ბლოგები და სხვა ინტერაქტიული წყაროები, თუმცა გაითვალისწინეთ, რომ ამგვარი მეორადი წყაროები სასარგებლოა – მაგრამ საუკეთესოდ გამოიყენება პირველადი წყაროების თანხმობად და არა განცალკევებულად საკითხის შესახებ სრული სურათის შექმნისთვის;
- **მრავალფეროვანი საზოგადოება სასწავლო მასალებში.** აჩვენეთ სხვადასხვა ჯგუფების და ინდივიდების შესახებ ვიზუალური რესურსები, ანიმაციები, ვიდეოები, მაგალითად, სახელმძღვანელოებშიც ითვლება, რომ შერეულად უნდა იყოს გამოყენებული და წარმოდგენილი, როგორც ბიჭების, ისე გოგონების სურათები, სხვადასხვა რასის წარმომადგენლები, სხვადასხვა თმის ფერის, თუ უნიკალური შესაძლებლობის ადამიანები.

პრინციპი 6: განსხვავებულობის შესახებ სწავლება და სწავლა

მნიშვნელოვანია, რომ მოსწავლეებმა ისწავლონ სხვა კულტურების, რელიგიების, განსხვავებული იდენტობების შესახებ პოზიტიურ ფორმატში. ეს მოიცავს როგორც თანატოლებს შორის კულტურული და რელიგიური განსხვავებების შესწავლას – ასევე გეოგრაფიულად შედარებით დაშორებული სხვა განსხვავებების შესახებ ინფორმაციის მიწოდებას.

- **ასწავლეთ მოსწავლეებს კითხვების დასმის მნიშვნელობა.** როგორც მასწავლებელმა, შექმენით საკლასო ოთახში ან სასწავლო საზოგადოებაში პატივისცემით გამსჭვალული კითხვების დასმის გზები. წაახალისეთ ისინი იფიქრონ იმაზე, თუ როგორ დაუსვან ერთმანეთის პატივისცემით სავსე კითხვები და ივარჯიშონ ამის გაკეთებაში;

- **დადებითი სიტყვები.** დაეხმარეთ მოსწავლეებს გამოიყენონ დადებითი ტერმინები სხვების შესახებ ინფორმაციის მისაღებად;
- **საზოგადოებრივი აღნიშვნა, რომ კულტურა არ არის ფიქსირებული ან მუდმივი მდგომარეობა.** საზოგადოება და კულტურა მუდმივად იცვლება. ენები, რელიგიები, რიტუალები, ტრადიციები და ცოდნის გზები დროთა განმავლობაში იცვლება. ადამიანები ხშირად ძალიან განსხვავდებიან ახლა იმისგან, რაც წარსულში იყვნენ. მიეცით მოსწავლეებს შესაძლებლობა გაეცნონ მსოფლიოს მუდმივად ცვალებად კულტურას. დაეხმარეთ მოსწავლეებს დაინახონ მთელი რიგი ნიუანსური შეხედულებები და დაამყარონ კავშირები კულტურათა შიგნით და მათ შორის.

პრინციპი 7: საგანმანათლებლო პროცესის ადაპტირება და ინტეგრაცია

განათლება უზრუნველყოფს თითოეული ბავშვის თანაბარ ჩართულობას განურჩევლად მისი შესაძლებლობებისა, ყველა მასწავლებელი თანაბრად ურთიერთობს თითოეულ ბავშვთან, არ გამოარჩევს მათ შესაძლებლობების, გარეგნული თავისებურებების, რელიგიის, ასაკის, ეთნიკური მიკუთვნებულობის, სოციალური მდგომარეობისა და სხვა რაიმე ნიშნის მიხედვით, თუმცა აღიარებს და აფასებს მათ განსხვავებულობას. გარდა ამისა, დაწესებულების გარემო მორგებულია თითოეული ბავშვის საჭიროებებზე და ხელს უწყობს გოგონებსა და ბიჭებს ყველა ტიპის საქმიანობაში მონაწილეობის მისაღებად.

- **დაგეგმვა სწავლისთვის და ინტეგრაციისთვის** – გაკვეთილის დაგეგმვისას მასწავლებელმა ზუსტად უნდა იცოდეს, გაკვეთილის რომელ ნაწილში, რა სახით იქნება ჩართული სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროებების მქონე მოსწავლე მეტად მნიშვნელოვანია, რომ მისი დავალება, მისთვის განკუთვნილი შეკითხვა, მისი აქტიუობა არ იყოს გაკვეთილის კონტექსტიდან ამოვარდნილი. ეს იმას ნიშნავს, რომ ასახსნელი მასალა მოდიფიცირებული უნდა იყოს მოსწავლის საჭიროებებიდან გამომდინარე შინაარსისა და სირთულის ხარისხის ცვლილებების გათვალისწინებით იმისათვის, რომ ბავშვს შეეძლოს გაკვეთილის პროცესში აქტიური ჩართვა შესაბამისი სტრატეგიებით, აკომოდაციითა და მოდიფიკაციით;
- **გაითვალისწინეთ, ვინ არის თქვენს კლასში**, რათა გაკვეთილები იყოს უფრო კულტურულად მისაღები და ეთიკური ყველასთვის. თუ გვსურს, მოსწავლემ გაგვიზიაროს საკუთარი გამოცდილება ეროვნული, კულტურული, ენობრივი ბარიერის ან შეზღუდული შესაძლებლობების შესახებ სიფრთხილე უნდა გამოვიჩინოთ, მაგალითად, მოსწავლეებს, რომლებიც გადაურჩნენ მძიმე პირობებს და შესაძლოა ომის გამოს ლტოლვილის სტატუსით შემოვიდნენ, შეიძლება არ ჰქონდეთ სურვილი და არც მზად იყვნენ „აჩვენონ და თქვან“ რაიმე ამის შესახებ.

თავის შეჯამება

ინკლუზიური განათლების დანერგვა, განვითარება და შენარჩუნება დიდი ძალისხმევას და სისტემურ მიდგომას მოითხოვს თითოეული ჩართული პირის და სტრუქტურის მხრიდან. შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა უფლებების კონვენცია (CRPD) არის ადამიანის უფლებათა საერთაშორისო ხელშეკრულება, რომელიც მიზნად ისახავს ხელი შეუწყოს, დაიცვას და უზრუნველყოს შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა უფლებები და ფუნდამენტური თავისუფლება. ინკლუზიური, ხარისხიანი და სამართლიანი განათლების ღირებულებები ასევე გათვალისწინებულია მდგრადი განვითარების მიზნებში.

ინკლუზია გულისხმობს მაღალხარისხიან განათლებას, დისკრიმინაციის გარეშე ხელმისაწვდომობას და პროგრესს. ინკლუზია ცდილობს საზოგადოებებს, სისტემებსა და სტრუქტურებს საშუალება მისცეს, ებრძოლონ დისკრიმინაციას, მათ შორის, მაკვან სტერეოტიპებს, აღიარონ მრავალფეროვნება, ხელი შეუწყონ მონაწილეობას და გადალახონ ბარიერები, როგორც განათლების მიღების, ასევე საზოგადოებაში თანამონაწილეობის პროცესებში. ინკლუზიური განათლება მოითხოვს განათლების სისტემების ღრმა ტრანსფორმაციას კანონმდებლობაში, პოლიტიკასა და განათლების დაფინანსების, ადმინისტრირების, დიზაინის, მიწოდებისა და მონიტორინგის მექანიზმებში.

კულტურულად ინკლუზიური გარემო მოითხოვს ურთიერთპატივისცემას, ეფექტურ ურთიერთობებს, მკაფიო კომუნიკაციას, მოლოდინების ნათელ გაგებას და კრიტიკულ თვითრეფლექსიას. ინკლუზიურ გარემოში ყველა კულტურული ორიენტაციის ადამიანებს შეუძლიათ: თავისუფლად გამოხატონ იდენტობა, საკუთარი მოსაზრებები და თვალსაზრისები. ხოლო, კულტურულად ინკლუზიური სასწავლო გარემო მოიაზრებს საზოგადოების კულტურულ, ენობრივ, რელიგიურ, გენდერულ მრავალფეროვნებას.

ვალფეროვნებას. მოსწავლეები სწავლობენ ცრურწმენებისა და დისკრიმინაციისგან თავისუფალ მხარდამჭერ გარემოში. ინკლუზიური კულტურა არის კულტურა, რომელიც მოიცავს და აღნიშნავს ჩვენს განსხვავებებს – განსხვავებებს გამოცდილებაში, სამყაროს აღქმასა აზროვნებაში, განსხვავებებს სწავლის სტილში. ინკლუზიური განათლება ემყარება განათლების 3 ფუნდამენტური უფლებას: განათლებაზე ხელმისაწვდომობა, განათლების პროცესებში თანამონაწილეობას და განათლების პროცესის საფუძველზე შედეგების მიღწევა და წინსვლა, ასევე ცნობილია ინკლუზიის 7 ძირითად პრინციპი, რომელთა დაცვა ამცირებს ინდივიდის საგანმანათლებლო პროცესის მიღმა დარჩენას და უზრუნველყოფს თანასწორობას (Tanenbaum, July 13, 2017).

კითხვები რეფლექსიისთვის

1. შეადარეთ და ახსენით მსგავსება – განსხვავება ინკლუზიური განათლების ადრეულ და ახალ განმარტებებს შორის; რა ფაქტორებმა განაპირობა ინკლუზიური განათლების განმარტების ცვლილებები?
2. რატომ ახდენს გავლენას სკოლის კულტურა ინკლუზიის განვითარებაზე და როგორ ცვლის ინკლუზია სკოლის კულტურას?
3. რატომ არის დაკავშირებული ინკლუზიური განათლების დანერგვა დაკავშირებულ სხვადასხვა გამოწვევებთან? გაანალიზეთ თქვენს მიერ დასახელებული გამოწვევები.
4. რა ტიპის მაგალითები შეგიძლიათ დაასახელოთ განათლების სამივე უფლებასთან (მისაწვდომობა, მონაწილეობა, მიღწევა) დაკავშირებით?
5. ცნობილია ინკლუზიური განათლების 7 პრინციპი, წარმოადგინეთ თქვენეული შეხედულება ამ პრინციპების დაცვის მნიშვნელობის შესახებ.

სავარჯიშო

სავარჯიშოს სათაური: „იარე ჩემი ფეხსაცმლით“

ფორმატი: 1. მუშაობა მცირე ჯგუფებში; 2. დისკუსია; 3. შეჯამება.

მიმდინარეობა: მცირე ჯგუფებს ურიგდებათ წინასწარ დანერგილი მცირე სცენარები, სტუდენტები განიხილავენ პრობლემურ საკითხს მცირე ჯგუფში, ხოლო შემდეგ უზიარებენ დიდ აუდიტორიას.

სცენარები:

- 1) **ენის ბარიერი** – წარმოიდგინეთ, რომ თქვენ ახლახან გადახვედით ახალ ქვეყანაში და გიჭირთ კომუნიკაცია იმ ენაზე, რომელსაც თავისუფლად არ ფლობთ. თქვენი კლასელები ხშირად საუბრობენ მშობლიურ ენაზე, რის გამოც თავს იზოლირებულად გრძნობთ.
- 2) **ხელმისაწვდომობა** – წარმოიდგინეთ, რომ ხართ სტუდენტი მობილობის (გადაადგილების) გამოწვევებით. აღწერეთ გამოცდილება, როდესაც ფიზიკური ბარიერების გამო საერთო ზონაში წვდომის ან სასკოლო ღონისძიებაში მონაწილეობის სირთულეს წააწყდებით.
- 3) **სტერეოტიპები** – წარმოიდგინეთ, რომ თქვენ გესმით, რომ სხვა ადამიანი აკეთებს სტერეოტიპულ კომენტარს ადამიანის ეთნიკურ წარმომავლობაზე. როგორ მოიქცეოდით ან რა რეაქცია გქონებოდათ მისი ამ ქცევის საპასუხოდ და უფრო ინკლუზიური გარემოს პოპულარიზაციის მიზნით.
- 4) **სოციალურ-ეკონომიკური განსხვავებები** – თქვენ ხართ მასწავლებელი, წარმოიდგინეთ, რომ თქვენი კლასი გეგმავს სოციალურ ღონისძიებას, რომელიც მოიცავს ხარჯებს. განვიხილოთ სცენარი, როდესაც თანაკლასელი ვერ ახერხებს ღონისძიებასთან დაკავშირებულ ხარჯებს. როგორ უზრუნველყოფთ მის მონაწილეობას და როგორ აგრძნობინებთ მას თავს?
- 5) **მოკავშირე** – წარმოიდგინეთ, მეგობარი გიყვებათ, რომ ის აწყდება დისკრიმინაციას საკუთარი იდენტობის გამო, როგორ მოიქცეოდით, როგორც მოკავშირე, გაუწევდით მხარდაჭერას და დაუპირისპირდებოდით დისკრიმინაციას უფრო ინკლუზიური გარემოს შესაქმნელად?
- 6) **ნეირომრავალფეროვნება** – წარმოიდგინეთ სცენარი, როდესაც თანაკლასელს აქვს აუტიზმის სპექტრის აშლილობა. აღწერეთ გამოცდილება, რომელიც ხელს შეუწყობს თანაკლასელებისგან მოსწავლის გაგებას, მხარდაჭერას და ზოგადად, ინკლუზიური გარემოს შექმნას.

გამოყენებული ლიტერატურა

- Ainscow, M., & Booth, T. (2003) The Index for Inclusion: Developing Learning & Participation in Schools. Bristol: Center for Studies in Inclusive Education.
- Conrad, M., & Whitaker, T. (1997). Inclusion and the law: A principal's proactive approach. The Clearing House.
- Gunckel, Kristin L., and Felicia M. Moore. "Including Students and Teachers in the Co-Design of the Enacted Curriculum." Eric.ed.gov, (2005), <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED498676.pdf>.
- Jorgensen, C., Schuh, M., & Nisbet, J. (2005). The inclusion facilitator's guide. Baltimore: Paul H. Brookes Publishing Co.
- Mastropieri, M., & Scruggs, T. E. (2009) The Inclusive Classroom: Strategies for Effective Instruction.
- Thomas, G., & Loxley, A. (2007) Deconstructing Special Education and Constructing Inclusion (2nd Edition). Maidenhead: Open University Press.
- სასწავლო აქტივობები ყველასათვის. სწავლების მეთოდები ინკლუზიურ განათლებაში მაია ბაგრატიონი-გრუზინსკი, ჟანა კვაჭაძე, რუსუდან ლორთქიფანიძე, კონსულტანტი თამარ ისაკაძე <http://inclusion.ge/res/docs/2019051615015071268.pdf> (2017)

თავი 2

ინკლუზიური განათლება - სამართაშორისო და ადგილობრივი
გამოცდილება

სარჩევი

შესავალი.....	30
1. განათლება ყველასათვის.....	31
2. ინკლუზიური განათლების განვითარების ბარიერები და კრიტიკული მოსაზრებები.....	31
3. არგუმენტები ინკლუზიური განათლების სასარგებლოდ.....	33
4. სოციალური და სამედიცინო მოდელები.....	34
5. ინკლუზიური განათლების ფორმები და ეტაპები.....	37
6. ინკლუზია, ნაწილობრივი ჩართვა და მეინსტრიმინგი.....	40
7. ინკლუზიური განათლების მოდელები.....	42
8. წარმომადგენლობა, მონაწილეობა, მიღწევა და მხარდაჭერა – ინკლუზიური განათლების 4 ძირითადი მახასიათებელი.....	43
9. ინკლუზიური განათლება საქართველოში.....	45
10. ინკლუზიური განათლების ეროვნული და საერთაშორისო მარეგულირებელი დოკუმენტები.....	47
თავის შეჯამება.....	51
კითხვები რეფლექსიისთვის.....	52
სავარჯიშო.....	52
საპრეზენტაციო თემები.....	52
გამოყენებული ლიტერატურა.....	53

შესავალი

სოციალური სამართლიანობის იდეები, ბავშვის უფლებათა კონვენცია, სალამანკას დეკლარაცია, გაეროს შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა უფლებების კონვენცია და სხვა დოკუმენტები წინ გადადგმული ნაბიჯი აღმოჩნდა იმისთვის, რომ ბევრმა ქვეყანამ შეიმუშავა პოლიტიკა და პრაქტიკა ინკლუზიური განათლების ხელშესაწყობად (Arcidiacono and Baucal, 2020; Nelis 2020). შესაბამისად, უფრო მეტი სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების ბავშვი სწავლობს თავის თანატოლებთან ერთად ზოგადსაგანმანათლებლო სკოლებში და შემცირდა სპეციალური სკოლების რაოდენობა. მიუხედავად ამ ტენდენციისა, სხვადასხვა ქვეყანაში ჯერ კიდევ არსებობს რამდენიმე გამოწვევა ინკლუზიური განათლების ხარისხის გაუმჯობესების თაობაზე.

ზოგიერთი მკვლევარი აღნიშნავს, რომ, მსოფლიოში ჯერ კიდევ არ არსებობს ინკლუზიური განათლების მკაფიო განმარტება. მკვლევრებს, პოლიტიკოსებს და მასწავლებელთა პროფესიული განვითარების ცენტრებს, ექსპერტებს აქვთ განსხვავებული გააზრება და ეს გააზრება იცვლება ქვეყნების მიხედვით (Haug, 2017; Van Miegheem et al., 2018; Kivirand et al., 2020), რაც მერყეობს იმ იდეიდან, რომ სპეციალური განათლება თავისთავად არის ინკლუზიური განათლების ფორმა. მაგნუსონმა (2019) დაასკვნა, რომ „ტერმინები, მათი ინტერპრეტაციები და განმარტებები ძალიან განსხვავდება როგორც კვლევაში, ასევე პრაქტიკაში, ქვეყნებს შორის და ქვეყნებს შიგნითაც კი, მუნიციპალიტეტების, რეგიონების და სხვა ადმინისტრაციული ერთეულების მიხედვით“ (ibid, გვ. 678). ყველა ქვეყანა საკუთარი გამოცდილების, მზაობისა და მხარდაჭერის ფარგლებში თავისებური ტემპით აღწევს ინკლუზიური განათლების განვითარებას, მათ შორის ბევრ ქვეყანაში საუკეთესო პრაქტიკას (ფინეთი, ნორვეგია, შვედეთი, ირლანდია, ახალი ზელანდია) და ქვეყნებს, რომლებსაც ჯერ კიდევ მცირე გამოცდილება აქვთ იმისა, რასაც სპეცილიზირებული სკოლებიდან, ნაწილობრივი ინკლუზია და სრული ინკლუზია მოიაზრებს.

მოცემულ თავში განხილული იქნება ინკლუზიური განათლების საერთაშორისო და ადგილობრივი გამოცდილება, ინკლუზიური განათლების ფორმები და პრაქტიკა, მათ შორის კრიტიკული მოსაზრებები, ბარიერები, რომლებიც ხელში უშლის ინკლუზიური განათლების სრულყოფილად და ხარისხიანად განვითარებას და ინკლუზიური განათლების ფორმები და ეტაპები.

1. განათლება ყველასათვის

ინკლუზიურმა განათლებამ გააფართოვა სკოლებისა და სასკოლო სისტემების პასუხისმგებლობა, რათა გაზარდოს წვდომა, მონაწილეობა და სწავლის შესაძლებლობები მარგინალური ჯგუფებისთვის.

1970-იან და 80-იან წლებში, მას შემდეგ, რაც მეტად გაფართოვდა კვლევები, აღმოჩნდა, რომ შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ადამიანების გამოუყენებელი პოტენციალი გაცილებით მეტია, ვიდრე ეს ჩანს, ამიტომ მსოფლიოში გამძაფრდა დიდი ინსტიტუციების დახურვის ტენდენცია. ასევე, აღსანიშნავია, რომ მანამდე, 1950-იანი წლების დასაწყისიდან მოყოლებული, შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ბავშვები მთლიანად გარიყულნი იყვნენ საჯარო განათლების სისტემიდან და დანერგული იყო სპეციალიზებულ სკოლებში სწავლების პოლიტიკა და პრაქტიკა. ამ წლებში მთელ მსოფლიოში, სამედიცინო სფეროს წარმომადგენლები და განათლების სპეციალისტები ბევრ ოჯახს ურჩევდნენ, რომ ჩაერიცხათ შვილები სპეციალურ ინსტიტუციებში, რომლებიც ხშირად სხვა ტერიტორიულ ერთეულში ფუნქციონირებდა, მოშორებით ოჯახისგან, სხვა ქალაქში. ეს ბავშვები ხშირად ატარებდნენ ათწლეულებს – თუნდაც მთელ სიცოცხლეს – დანესებულებაში, ოჯახის, მეგობრებისა და საზოგადოებისგან განცალკევებით.

მსოფლიოს ბევრ ქვეყანაში, ძირითადად, ევროპასა და ამერიკაში 80-იანი წლებიდან განსაკუთრებით პრიორიტეტი გახდა შეზღუდული შესაძლებლობის მოსწავლეთა ინკლუზიური განათლება, რადგან აღმოჩნდა, რომ სოციალიზაცია დადებით გავლენას ახდენს მათ ფუნქციურ განვითარებაზე, ხოლო იზოლირება, თავის მხრივ, მეორად სირთულეებს უქმნის მათ განვითარებაში (ე.წ. „ინსტიტუციის სინდრომი“). სხვადასხვა ქვეყნის მთავრობებმა დაიწყეს პროცედურები პოლიტიკისა და პრაქტიკის ცვლილებისა და გარდაქმნისთვის შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ბავშვებისა და ახალგაზრდების ზოგადსაგანმანათლებლო საკლასო ოთახებში ჩართვისა და დამატებითი მხარდაჭერის საჭიროებისთვის.

გავანალიზოთ ორი, გარკვეულწილად, საპირისპირო დისკურსი ინკლუზიურ განათლებასთან დაკავშირებით, რომელიც მოიცავს ორ პოზიციას და ხშირად არის განხილვის საგანი. პირველი დისკურსი „**ზოგიერთის ჩართვა**“ წარმოადგენს იდეას, რომ სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროებების ბავშვებს აქვთ ხარისხიანი განათლების მიღების უფლება, რომელიც საუკეთესოდ შეიძლება მიწოდებული იყოს სპეციალურად მომზადებული პერსონალის მიერ სპეციალიზებულ და ხშირად განცალკევებულ გარემოში, ხოლო მეორე დისკურსი – „**ინკლუზია ყველასათვის**“ წარმოადგენს იდეას, რომ ყველა ბავშვს თავისი მრავალფეროვანი საჭიროებების გათვალისწინებით უნდა ჰქონდეთ თანაბარი შესაძლებლობა, ისწავლოს ერთად ზოგადსაგანმანათლებლო გარემოში.

2. ინკლუზიური განათლების განვითარების ბარიერები და კრიტიკული მოსაზრებები

ყველა მოსწავლისთვის ხარისხიან განათლებაზე ხელმისაწვდომობის გაზრდა მათი მრავალფეროვანი მოთხოვნილებების ეფექტურად დაკმაყოფილების გზით პრაქტიკაში საკმაოდ რთულად მისაღწევია აღმოჩნდა. მოსწავლეები მონაწილეობენ საგანმანათლებლო პროგრამაში და საერთო სასწავლო გარემოში, რათა შემცირდეს და აღმოიფხვრას ბარიერები და დაბრკოლებები, რამაც შეიძლება გამოიწვიოს გარიყვა. ინკლუზიური განათლება მიმდინარეობს საერთო სასწავლო გარემოში, ანუ ესაა საგანმანათლებლო გარემო, სადაც სხვადასხვა წარმომავლობისა და განსხვავებული შესაძლებლობების მოსწავლეები ერთად სწავლობენ ინკლუზიურ გარემოში. საერთო სასწავლო გარემო გამოიყენება ყველა მოსწავლის ზოგადსაგანმანათლებლო სასწავლო საათების უმრავლესობისთვის და შეიძლება მოიცავდეს საკლასო ოთახებს, ბიბლიოთეკებს, სპორტულ დარბაზებს, სპექტაკლების თეატრებს, მუსიკალურ ოთახებს, კაფეტერიებს, სათამაშო მოედნებს და ადგილობრივ თემს. საერთო სასწავლო გარემო არ არის ადგილი, სადაც ინტელექტუალური შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ან სხვა სპეციალური საჭიროების მქონე მოსწავლეები სწავლობენ თანატოლებისგან იზოლირებულად.

ბევრი მასწავლებელი კრიტიკულად იყო განწყობილი ინკლუზიურ განათლებასთან დაკავშირებული ბოლოდროინდელი პოლიტიკის რეფორმის მიმართ. სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეებთან მუშაობა მოითხოვს სპეციალურ ცოდნას და ექსპერტულ უნარებს, რაც მასწავლებლის პროფესიული განვითარებით მიიღწევა, მეტიც ინკლუზიური განათლება შეიძლება არ იყოს ეფექტური იმ შემთხვევაში, თუ მასწავლებელი არ მიიღებს საკმარის მხარდაჭერას და მითითებებს იმის თაობაზე, თუ როგორ უნდა იმუშაოს სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლესთან, მასწავლებლის დიდი მონდომებაც კი ვერ გაუმკლავდება სიტუაციას, რამაც შეიძლება გამოიწვიოს ქცევითი პრობლემების ზრდა, სკოლის მიტოვება და განვითარების შეფერხებაც კი.

მხოლოდ სახლთან ახლოს მდებარე სკოლა, სპეციალური მასწავლებელი, სსსმ მოსწავლის ასისტენტი ან დამხმარე სპეციალისტი არ იძლევა გარანტიას, რომ ბავშვის უსაფრთხოება და კეთილდღეობა გარანტირებულია მთელი დღის განმავლობაში და მასზე ზრუნავენ საკმარისი რაოდენობის პროფესიონალები.

იმ ქვეყნების მაგალითების კვლევის საფუძველზე, სადაც ინკლუზიური განათლება პოლიტიკურად მხარდაჭერილია, მაგრამ პრაქტიკის ხარისხი დაბალია, გაჩნდა ინკლუზიური განათლების შესახებ კრიტიკული მოსაზრებები, მაგალითად, კაუფმანმა და ჰორნიმ (2020) გააკრიტიკეს ინკლუზიური განათლების იდეოლოგია და დარგის წამყვანი მეცნიერები მის განხორციელებასა და შედეგებთან დაკავშირებით არარეალური მოლოდინების გამო. მათ ასე დაასკვნეს: „ადეკვატური სწავლება არის განათლების ყველაზე მნიშვნელოვანი ამოცანა ყველა მოსწავლისთვის, მათ შორის შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირებისთვის. შესაბამისი სწავლების რეალობად ქცევა ყველა მოსწავლისთვის მოითხოვს სპეციალურ განათლებას, მათ შორის, სპეციალური მომზადების მქონე მასწავლებლებს“.

ინკლუზიური განათლების განხორციელება სხვადასხვა გამონკვევითა და ბარიერის წინაშე დგას, რამაც შეიძლება ხელი შეუშალოს მის ეფექტურ განხორციელებას. სხვადასხვა ავტორებისა და განათლების მკვლევარების (Mel Ainscow, Tony Booth, Sally Tomlinson, Thomas Hehir) მიხედვით ზოგადი ბარიერები მოიცავს ისეთ ფაქტორებს, როგორებიცაა:

დამოკიდებულებში არსებული ბარიერები – ნეგატიურმა დამოკიდებულებებმა, ცრურწმენებმა, სტერეოტიპებმა შეიძლება შექმნას არასასურველი გარემო, რაც ართულებს ინკლუზიური კულტურის განვითარებას;

მასწავლებლის მომზადებისა და კომპეტენციების ნაკლებობა – მასწავლებლებისთვის შეიძლება არ იყოს უზრუნველყოფილი საკმარისი ტრენინგი ინკლუზიური განათლების მეთოდებზე, ადაპტირებულ სტრატეგიებზე და იმაზე, თუ როგორ უნდა მოგვარდეს სხვადასხვა სასწავლო საჭიროებები, რაც ართულებს ყველა მოსწავლის საჭიროებების დაკმაყოფილებას;

შეზღუდული რესურსები, არასაკმარისი დაფინანსება – ინკლუზიურ განათლებას შეიძლება დასჭირდეს დამატებითი რესურსები, მათ შორის პერსონალი, დამხმარე ტექნოლოგიები და ხელმისაწვდომი საშუალებები. არაადეკვატურმა დაფინანსებამ შეიძლება შეაფერხოს საჭირო მხარდაჭერის უზრუნველყოფა;

ფიზიკური მიუწვდომლობა, მიუწვდომელი ინფრასტრუქტურა – სკოლებსა და საკლასო ოთახებს შესაძლოა არ ჰქონდეს ფიზიკური ხელმისაწვდომობის მახასიათებლები, რაც ართულებს ფიზიკური შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე მოსწავლეებს გარემოში გადაადგილებას;

სასწავლო გამონკვევები, შეუსაბამო სასწავლო გეგმა – ტრადიციული სასწავლო გეგმები შეიძლება არ იყოს შემუშავებული სხვადასხვა სწავლის სტილისა და საჭიროებების დასაკმაყოფილებლად. სასწავლო გეგმისა და მასალების ადაპტაცია შეიძლება იქცეს მნიშვნელოვან გამონკვევად;

ინდივიდუალური მხარდაჭერის ნაკლებობა და მხარდაჭერის შეზღუდული სერვისები – დამხმარე სერვისების არასაკმარისმა ხელმისაწვდომობამ, როგორებიცაა სპეციალური განათლების პროფესიონალები, მეტყველების სპეციალისტი ან ოკუპაციური თერაპევტები, შეიძლება შეაფერხოს ინდივიდუალური მხარდაჭერის განხორციელება;

არაადეკვატური თანამშრომლობა და თანამშრომლობის ნაკლებობა – ეფექტური თანამშრომლობა ზოგადი განათლებისა და სპეციალური განათლების მასწავლებლებს შორის, ისევე როგორც სხვა დამხმარე პერსონალთან, გადამწყვეტია ინკლუზიური განათლებისთვის. თანამშრომლობის ნაკლებობამ შეიძლება შეაფერხოს კოორდინირებული ძალისხმევა მოსწავლეების მხარდასაჭერად;

ცვლილებებისადმი წინააღმდეგობა – ინკლუზიური განათლება ხშირად საჭიროებს ცვლილებებს სწავლების მეთოდებში, პოლიტიკასა და პრაქტიკაში. ცვლილებებისადმი წინააღმდეგობამ მასწავლებლების, მშობლებისა და ადმინისტრატორების მხრიდან, შეიძლება შეანელოს ან შეაფერხოს ინკლუზიური განათლების პრაქტიკის განხორციელება;

არაადეკვატური შეფასება – შეფასების ტრადიციული მეთოდები შეიძლება არ იყოს ინკლუზიური, რაც იწვევს სხვადასხვა საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეებს არაზუსტ შეფასებას. ასეთ შემთხვევაში, სამართლიანი და ინკლუზიური შეფასების პრაქტიკის განხორციელება შეიძლება იყოს რთული;

იურიდიული და საკანონმდებლო ხარვეზები – ინკლუზიური განათლების წარმატება ადეკვატურ საკანონმდებლო ბაზას მოითხოვს, ინკლუზიური განათლების მხარდაჭერი საკანონმდებლო ბაზის არარსებობამ შეიძლება ხელი შეუშალოს ინკლუზიური პრაქტიკის ჩამოყალიბებას და შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე მოსწავლეების უფლებების დაცვას.

ამ ბარიერების გადაჭრა მოითხოვს ყოვლისმომცველ და სისტემურ მიდგომას, რომელიც მოიცავს დამოკიდებულების ცვლილებებს, პროფესიულ განვითარებას, პოლიტიკის გაუმჯობესებას და რესურსების განაწილებას ინკლუზიური საგანმანათლებლო გარემოს შესაქმნელად. წარმატებული წინსვლა ინკლუზიის გზაზე ხშირად გულისხმობს მასწავლებლების, პოლიტიკის შემქმნელების, მშობლებისა და ფართო საზოგადოების თანამშრომლობას.

3. არგუმენტები ინკლუზიური განათლების სასარგებლოდ

განსხვავებით იმ მოსაზრებისგან, რომელიც ამტკიცებს სხვადასხვა ბავშვისთვის სხვადასხვა სასწავლო და სპეციალიზებულ გარემოს შექმნას, აღმოჩნდა, რომ მსოფლიოს წამყვან ქვეყნებში უფრო მეტი მკვლევარი, მეცნიერი, პოლიტიკის ლიდერი, მასწავლებლები და მშობლები ინკლუზიის სასარგებლოდ მსჯელობენ. განათლების პოლიტიკის სხვადასხვა დოკუმენტში, გზამკვლევებში, სტატიებში და კვლევებში ვკითხულობთ, ყველა ბავშვს უნდა ჰქონდეს განათლების თანაბარი უფლება, კეთილდღეობის მიღწევის ადეკვატური შესაძლებლობები, იდენტობისა და კომპეტენციების განსავითარებლად, რათა შეძლოს საზოგადოებაში სრული და თანაბარი მონაწილეობა (UNESCO, 1994; Ainscow and César, 2006; Cigman, 2007; Felder, 2019). შესაბამისად, ამ მიზნის მიღწევა შეუძლებელია, თუ ზოგიერთ ბავშვს განათლება სეგრეგირებულ კონტექსტში აქვს.

სწავლისადმი სოციალურ - კონსტრუქტივისტული მიდგომებით შთაგონებული განათლების სისტემა, რომლებიც მხარს უჭერს ინკლუზიურ განათლებას, ამტკიცებს, რომ ბავშვის განვითარება დამოკიდებულია არა მხოლოდ მემკვიდრეობით მიღებულ შესაძლებლობებზე, არამედ ის ასევე აგებულია საერთო სოციალური ღირებულებებით, საგანმანათლებლო დაწესებულებებზე წვდომით, ტექნოლოგიებით (დამხმარე ტექნოლოგიების ჩათვლით) და სხვა შესაბამისი სოციალური რესურსებით, ასევე განვითარებისთვის პრიორიტეტულია ბავშვისთვის მიწოდებული მხარდაჭერის ხარისხი და საზოგადოებაში სრული და თანაბარი მონაწილეობის შესაძლებლობა.

რამდენადაც დღეს მოქმედი სკოლები ისტორიულად ბევრ ქვეყანაში შეიქმნა იმ ვარაუდის საფუძველზე, რომ ისინი უნდა ემსახურებოდნენ მხოლოდ „ტიპურ“ ბავშვებს, ეს კიდევ უფრო მეტი გამოწვევის წინაშე აყენებს სკოლებს, რომლებმაც შემდეგ დაიწყეს სხვადასხვა საჭიროების მქონე მოსწავლეთა მიღება, მათ უწევთ, რომ გარდაქმნან მთლიანი სასკოლო სისტემა, რომელიც აერთიანებს მასწავლებლებს, მშობლებს, პროგრამებს და ეს გარდაქმნა, ანუ რეფორმა გარკვეულ დროსა და დიდ ძალისხმევას მოითხოვს, რომ ის გახდეს უკვე ყველასთვის მისაწვდომი.

სპეციალურ გარემოში ბავშვებს ეზღუდებათ შესაძლებლობა, განუვითარდეთ მიკუთვნებულობის გრძნობა და ვერ ხდებიან საზოგადოების სრულფასოვანი წევრები მარგინალური სტატუსისა და სხვებთან ერთად ზრდის შეზღუდული შესაძლებლობების გამო (Freeman and Alkin, 2000; Farrell, 2010; Koller et. al., 2018). უფრო მეტიც, სპეციალურ განათლებაში ურთიერთობები, პრაქტიკა და ტექნოლოგიები, როგორც წესი, ადაპტირებულია მათ შეზღუდვებთან, იმის ნაცვლად, რომ შეიქმნას ისე, რომ ბავშვებს საშუალება მისცენ, სრულად მიიღონ მონაწილეობა, განათლებასა და საზოგადოებაში შეზღუდვების მიუხედავად.

სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე ბავშვების ბევრი მშობელი ასევე ამტკიცებს, რომ მათთვის ყველაზე პრიორიტეტულია შვილების ადაპტაცია საზოგადოებასთან, რომ მათ ისწავლონ საზოგადოებაში ცხოვრება, საზოგადოებაში, რომელიც ბუნებრივად მრავალფეროვანია და სეგრეგირება კი ხელოვნური პროცესია, რომელიც აფერხებს ყველას განვითარებას.

ინკლუზია იწყება იმ რწმენით, რომ ყველა ბავშვს ჰქონდეს თანაბარი წვდომა განათლებაზე და ისწავლოს თანატოლებთან ერთად. Nicole Eredics გვთავაზობს 10 მიზეზს იმისთვის, თუ რატომ არის ინკლუზიური განათლება პოზიტიური სარგებლის მომტანი ბავშვებისთვის და ფართო საზოგადოებისთვის.

1. ყველა ბავშვს აქვს თანაბარი წვდომა განათლებაზე;
2. ყველა ბავშვი სწავლობს თანატოლებთან ერთად;
3. განათლების აქცენტი კეთდება ბავშვის შესაძლებლობებსა და არა შეზღუდული შესაძლებლობებზე;
4. ბავშვები იღებენ და ესმით ერთმანეთის შესაძლებლობები, ნიჭი, პიროვნული თვისებები და საჭიროებები;
5. მნიშვნელოვანი ურთიერთობები და მეგობრობა ვითარდება მაშინ, როდესაც მოსწავლეები ხარისხიანად ატარებენ დროს ერთმანეთთან;
6. მოსწავლეებს უვითარდებათ ნდობა ერთმანეთისა და სამყაროს მიმართ;

7. ინკლუზიურ განათლება სარგებლის მომტანია ყველა ბავშვისთვის, რადგან პრიორიტეტი ენიჭება გაკვეთილების ჩატარებას სწავლების უნივერსალური დიზაინისა და დიფერენცირებული სწავლების პრინციპების გათვალისწინებით, რაც ყველა მოსწავლის ჩართულობას ზრდის, მიუხედავად საჭიროებისა;
8. მასწავლებლებს ეძლევათ შესაძლებლობა, ისწავლონ მეთი, რადგან ისინი საკითხს, როგორც გამოწვევას ისე უყურებენ და არა, როგორც პრობლემას;
9. სკოლებში, სადაც აღიარებულია ინკლუზიური განათლება მოსწავლეებისთვის ხელმისაწვდომია სხვადასხვა რესურსი და დამხმარე ტექნოლოგიები;
10. ინკლუზიური განათლების ფარგლებში ყველას ყოფნა და ყველას მონაწილეობა მისასაღებელია, რაც თავიდანვე აყალიბებს ურთიერთპატივისცემის გრძნობას ბავშვებში.

4. სოციალური და სამედიცინო მოდელები

- ⇒ როგორია შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა შესახებ დამოკიდებულება, მიდგომა და გადანყვეტილების მიღება?
- ⇒ რას ნიშნავს სამედიცინო და სოციალური და კიდევ სხვა მოდელები?
- ⇒ რა კავშირშია ეს მიდგომები ინკლუზიური განათლების დანერგვასა და განვითარებასთან?

შეზღუდული შესაძლებლობის სოციალური და სამედიცინო მოდელები არის ორი საპირისპირო პერსპექტივა, რომელიც აყალიბებს საზოგადოების შეხედულებას. ეს მოდელები გვთავაზობს განსხვავებულ მიდგომებს შეზღუდული შესაძლებლობის გაგების, პოლიტიკის ჩამოყალიბების, დამოკიდებულებებზე გავლენის მოხდენის და საზოგადოებაში შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირების მიმართ მოპყრობის შესახებ.

განვიხილოთ თითოეული მათგანი, იმის მიხედვით, თუ რა არის თითოეული მათგანის ფოკუსი, პერსპექტივა და რა სახის ინტერვენციას გვთავაზობს:

შეზღუდული შესაძლებლობის სამედიცინო მოდელი

ფოკუსი: სამედიცინო მოდელი ტრადიციულად განიხილავს შეზღუდული შესაძლებლობას, როგორც სამედიცინო მდგომარეობას ან შესაძლებლობის დაქვეითებას, რომელიც საჭიროებს დიაგნოზს, მკურნალობას და მართვას სამედიცინო პროფესიონალების მიერ.

პერსპექტივა: იგი ხაზს უსვამს ინდივიდის ფიზიკურ, სენსორულ ან ინტელექტუალურ შეზღუდვებს და განიხილავს შეზღუდულობას, როგორც პიროვნულ დეფიციტს ან დისფუნქციას.

ინტერვენცია: სამედიცინო მოდელი ხშირად მოიცავს სამედიცინო ჩარევებს, რეაბილიტაციას და მცდელობებს, რათა "გამოსწორდეს" ან შეამსუბუქოს დარღვევები სამედიცინო მკურნალობის, თერაპიის ან დამხმარე მოწყობილობების მეშვეობით.

შეზღუდული შესაძლებლობის სოციალური მოდელი

ფოკუსი: სოციალურ მოდელს გადააქვს ყურადღებას ინდივიდის დაქვეითებიდან იმ ბარიერებზე და სოციალურ სტრუქტურებზე, რომლებიც ქმნის შეზღუდულ შესაძლებლობას.

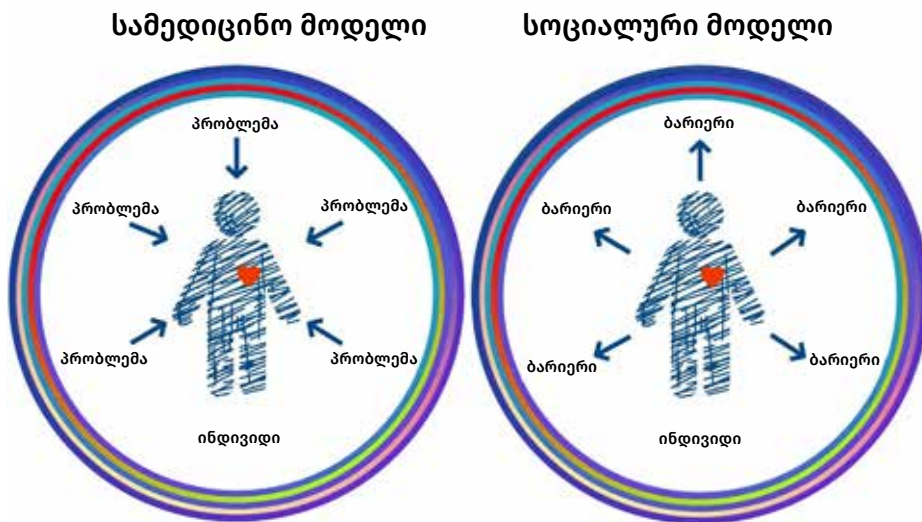
პერსპექტივა: იგი განიხილავს გარემოს, როგორც შეზღუდულს, რომელიც შეიძლება არ იყოს მისაღები ან ხელმისაწვდომი ყველასთვის.

ინტერვენცია: სოციალური მოდელი მხარს უჭერს სოციალური ბარიერების მოხსნას, ხელმისაწვდომობის ხელშეწყობას და ინკლუზიური გარემოს შექმნას, რათა უზრუნველყოს შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა სრული მონაწილეობა და თანაბარი შესაძლებლობები.

შეზღუდული შესაძლებლობის სამედიცინო მოდელი არის იმის შესახებ, რის გაკეთებაც ადამიანს არ შეუძლია, და აქცენტს აკეთებს ინდივიდის მდგომარეობებზე, რომელიც არ აძლევს მას განვითარების შესაძლებლობას. სოციალური მოდელი კი აქცენტს აკეთებს გარემოზე, რომელიც სავსეა ფიზიკური, ქცევითი, კომუნიკაციური და სოციალური ბარიერებით.

სამედიცინო მოდელი მიდრეკილია შეზღუდული შესაძლებლობა ინდივიდუალურ პრობლემად

განიხილოს, რომელიც უნდა გადაიჭრას სამედიცინო ჩარევებით, ხოლო სოციალური მოდელი ხაზს უსვამს სოციალური ბარიერების გადაჭრის აუცილებლობას, რათა უზრუნველყოს შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირების სრული მონაწილეობა და ჩართულობა. ბევრი თანამედროვე დისკუსია აღიარებს ორივე მოდელის შეზღუდვებს და მხარს უჭერს უფრო ჰოლისტურ მიდგომას, რომელიც აერთიანებს სამედიცინო და სოციალურ პერსპექტივებს, აცნობიერებს შეზღუდული შესაძლებლობის რთულ და მრავალგანზომილებიან ბუნებას. ამ ინტეგრირებულ მიდგომას ხშირად მოიხსენიებენ, როგორც „ბიოფსიქოსოციალურ მოდელს“, რომელიც ითვალისწინებს პიროვნების ბიოლოგიურ, ფსიქოლოგიურ და სოციალურ ფაქტორებს.

წლების მანძილზე სამედიცინო მოდელი მხარს უჭერდა შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე საზოგადოების მარგინალიზაციას და დისკრიმინაციას. ტრადიციული შეხედულებები შეზღუდულ შესაძლებლობას განიხილავს, როგორც „ტრაგედიას“, რომელიც იწვევს პრობლემებს ინდივიდის სიცოცხლის მანძილზე და ზღუდავს მის შესაძლებლობებსა და მონაწილეობას საზოგადოებაში (Vehmas, 2004).

სოციალურ მოდელში შეზღუდული შესაძლებლობა განიხილება, როგორც პიროვნების იდენტობის ერთ-ერთი ასპექტი (ისევე როგორც რასა/ეთნიკური კუთვნილება, სქესი და ა.შ.). სოციალური მოდელის პერსპექტივიდან შეზღუდულ შესაძლებლობას ქმნის ბარიერებით სავსე გარემო. ამ პერსპექტივიდან, შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა ცხოვრების მოგვარების გზა არის გარემოსა და საზოგადოების შეცვლა და არა შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირების შეცვლა ან მათი ნორმასთან „მიახლოება“. ნეგატიური სტერეოტიპები, დისკრიმინაცია და ჩაგვრა ასევე გვევლინება ბარიერებად, ამიტომ მათი დაძლევა არის უმნიშვნელოვანესი გარემოს ცვლილებისა და სრული ინკლუზიისთვის.

რწმენა და ქმედება იმისთვის, რომ შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირებმა ისწავლონ, დაამყარონ კომუნიკაცია, დასაქმდნენ და თავს გრძნობდნენ საზოგადოების სრულფასოვან წევრებად, მიუხედავად შეზღუდული შესაძლებლობისა, ემყარება სოციალურ მოდელს და საფუძვლად უდევს ინკლუზიური განათლების განვითარებას.

სამედიცინო მოდელი იყენებს ტერმინებს „შეზღუდვა“, „დაავადება“, „დისფუნქცია“, „აშლილობა“ თითოეული ტიპის სიმპტომების, მექანიზმების განსხვავებების კატეგორიზაციისთვის საშუალოზე დაბალი ფუნქციონირების სტანდარტული საზომის საფუძველზე.

სამედიცინო მოდელი უყურებს იმას, რაც „არასწორია“ ადამიანში და არა იმას, რაც მას სჭირდება. ეს ქმნის დაბალ მოლოდინებს და განაპირობებს ადამიანების დამოუკიდებლობის, არჩევანის და კონტროლის დაკარგვას ცხოვრებაში.

სოციალური მოდელი აღიარებს გამოწვევებს, თუმცა თანაბარ ყურადღებას აქცევს იმას, რის გაკეთებაც ადამიანს შეუძლია. სოციალური მოდელი მხარს უჭერს, რომ შეზღუდული შესაძლებლობა გამოწვეულია სოციალური ჩაგვრით და ცრურწმენებით. ეს არის საზოგადოების რეაქცია დარღვევებზე, რომლებიც შემდგომში იწვევს გარემო-ბარიერებს და ქცევის დისკრიმინაციასა და ჩაგვრას (Beaudry, 2016; Lang, 2001).

შეზღუდული შესაძლებლობის სამედიცინო მოდელი	შეზღუდული შესაძლებლობის სოციალური მოდელი
პრობლემის დანახვა შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ადამიანში	პრობლემის დანახვა გარემოში არსებულ შეზღუდვებსა და ბარიერებში
შეზღუდული შესაძლებლობის ისე გაგება, თითქოს ის სამედიცინო მდგომარეობაა	შეზღუდული შესაძლებლობის ისე გაგება, როგორც სოციალური მდგომარეობის
ფოკუსირება იმაზე, რის გაკეთებაც პიროვნებას არ შეუძლია	ფოკუსირება იმაზე, რის გაკეთებაც პიროვნებას შეუძლია

შეზღუდული შესაძლებლობის სოციალური მოდელი არის სამყაროს ხედვის გზა, რომელიც შე-
მუშავებულია შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირების მიერ. მოდელი ამბობს, რომ ადამიანები
შეზღუდული შესაძლებლობის მქონენი არიან საზოგადოებაში არსებული ბარიერებით და არა მათი
დაქვეითებით ან განსხვავებულობით. ბარიერები შეიძლება იყოს ფიზიკური, მაგალითად, შენობებს,
რომლებსაც არ აქვთ ხელმისაწვდომი საპირფარეშო დაბრკოლებას უქმნიან ადამიანს. ბარიერები
შეიძლება გამონეული იყოს ადამიანების განსხვავებულობის მიმართ დამოკიდებულებით, მაგა-
ლითად, იმის ვარაუდით, რომ შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირებს არ შეუძლიათ რაღაცის გა-
კეთება. სოციალური მოდელი გვჩვენებს ამოვიცნოთ ბარიერები, რომლებიც ართულებს ცხოვრებას
შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირებისთვის. ამ ბარიერების მოხსნა ქმნის თანასწორობას და
შშმ პირებს უფრო მეტ დამოუკიდებლობას, არჩევანს და კონტროლს სთავაზობს (scope.org.uk; <https://youtu.be/kmAfpmGO7DU>).

ინკლუზიური განათლების იდეა ეფუძნება შეზღუდული შესაძლებლობის სოციალურ მოდელს. ეს
არის გზა იმის გაგებისა, რომ ადამიანები შეზღუდული შესაძლებლობის მქონენი არიან საზოგადოება-
ში არსებული ბარიერების გამო, ვიდრე განსხვავებულობის ან საჭიროების გამო.

ინკლუზიური განათლების განვითარებას ბლოკავს იარღილები და მითები, რომლებიც, სამედიცი-
ნო მიდგომიდან გამომდინარე, მყარად არის გამჯდარი საზოგადოების და, მათ შორის, სკოლის საზო-
გადოების განწყობებში.

სოციალური მოდელი მუდმივად ცდილობს შეცვალოს საზოგადოება გარემო-ბარიერების მოხ-
სნის გზით და ეს არის კიდევ ერთი მიზეზი იმისა, თუ როგორ გახდა ეს მოდელი ინკლუზიური განათ-
ლების საფუძველი. ინკლუზიური განათლება და სოციალური მოდელი – ორივე ცდილობს ყველასთვის
თანაბარი შესაძლებლობების მიცემას, მიუხედავად დარღვევისა (თერზი, 2014). ინკლუზია არ ამახვი-
ლებს ყურადღებას ინდივიდუალურ დეფიციტზე, არამედ მხარს უჭერს სწავლასა და განსხვავებებს
(Armstrong, Armstrong & Spandagou, 2010; Naraian & Schlessinger, 2017; Oliver & Barnes, 2010).

სოციალურ მოდელს ადამიანის უფლებათა მოდელსაც უწოდებენ, რადგან ის აღიარებს შეზღუდ-
ვის გავლენას შშმ პირების ცხოვრებაზე და ამბობს, რომ სწორედ ამ გავლენის შემცირება უნდა იყოს
პოლიტიკისა და პრაქტიკის მიზანი, რათა გაიზარდოს მათი თანამონაწილეობა საკუთარი იდენტობის
შენარჩუნებით.

სოციალური და სამედიცინო მოდელების გარდა, არსებობს რამდენიმე სხვა მოდელი და ჩარჩო,
რომლებიც გვთავაზობენ შეზღუდული შესაძლებლობის დანახვის სხვადასხვა პერსპექტივას. მათ შო-
რისაა, ისეთი მოდელები, როგორებიცაა:

ბიოფსიქოსოციალური მოდელი – ეს მოდელი ითვალისწინებს ბიოლოგიური, ფსიქოლოგიური და სო-
ციალური ფაქტორების ურთიერთქმედებას შეზღუდული შესაძლებლობის გაგებაში. ის აღიარებს, რომ
შეზღუდული შესაძლებლობა განისაზღვრება არა მხოლოდ სამედიცინო პირობებით, არამედ მასზე
გავლენას ახდენს ფსიქოლოგიური და სოციალური ასპექტებით.

ადამიანის უფლებების მოდელი – ასევე ცნობილია როგორც უფლებებზე დაფუძნებული მოდელი, ის
ხაზს უსვამს შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა უფლებებს, მხარს უჭერს შეზღუდული შესაძ-
ლებლობის მქონე პირთა სრულ და თანაბარ მონაწილეობას ცხოვრების ყველა ასპექტში და ფოკუ-
სირებულია დისკრიმინაციის აღმოფხვრასა და ინკლუზიის ხელშეწყობაზე.

კულტურული მოდელი – ეს მოდელი აღიარებს შეზღუდული შესაძლებლობას, როგორც კულტურულ
იდენტობას და ხაზს უსვამს მრავალფეროვნებას საზოგადოებაში.

გადღიერების მოდელი – ყურადღებას ამახვილებს შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა გაძ-
ლიერებაზე, რომ აქტიურად მიიღონ მონაწილეობა გადაწყვეტილების მიღების პროცესებში, მხარი
დაუჭირონ თავიანთ უფლებებს და ჰქონდეთ სრულფასოვანი ცხოვრება. მოდელი ხაზს უსვამს თვით-
გამორკვევას და ავტონომიას.

ეკო-სოციალური მოდელი – აფართოებს სოციალურ მოდელს გარემო და კონტექსტუალური ფაქტორების ჩართვით. ის უფრო ფართოდ ითვალისწინებს სოციალურ, ეკონომიკურ და გარემოზე მოქმედ ფაქტორებს, რომლებიც ხელს უწყობს შეზღუდულ შესაძლებლობებს. მოდელი ხაზს უსვამს სტრუქტურული უთანასწორობის აღმოფხვრის მნიშვნელობას.

უმცირესობის მოდელი – კულტურული მოდელის მსგავსად, უმცირესობის მოდელი შეზღუდულ შესაძლებლობას უფრო სოციალურ უმცირესობად აყალიბებს და არა ინდივიდუალურ დეფიციტად. იგი ავლენს პარალელებს სხვა უმცირესობათა ჯგუფებთან და ხაზს უსვამს სოციალური და პოლიტიკური აღიარების აუცილებლობას.

ეს მოდელები არ არის ურთიერთგამომრიცხავი და ინდივიდებმა და ორგანიზაციებმა შეიძლება გამოიყენონ მრავალი მოდელი კონტექსტიდან და მიზნებიდან გამომდინარე. შეზღუდული შესაძლებლობის განვითარებადი გაგება აღიარებს სხვადასხვა პერსპექტივის გათვალისწინების მნიშვნელობას ყოვლისმომცველი და ინკლუზიური მიდგომის უზრუნველყოფის მიზნით.

5. ინკლუზიური განათლების ფორმები და ეტაპები

არის თუ არა ეს ინკლუზია, გაანალიზეთ და იმსჯელეთ:	
კი	არა
ბავშვი დღის უმეტეს ნაწილს ზოგადსაგანმანათლებლო კლასში ატარებს.	ბავშვი დღის უმეტეს ნაწილს ატარებს სპეციალურ კლასში (ან რესურსოთახში ან ინტეგრირებულ კლასში) ზოგადსაგანმანათლებლო კლასში იშვიათად მონაწილეობს.
საკლასო ოთახში მერხები ისეა განლაგებული, რომ სხსმ მოსწავლე ჯგუფებთან ერთად ზის კლასში.	ბავშვის მაგიდა დაშორებულია საკლასო ოთახში სხვა მერხებს.
ბავშვს აქვს წვდომა და შედის საკლასო გაკვეთილებსა და აქტივობებში, რომლებიც ადაპტირებულია ან მოდიფიცირებულია მისი განსაკუთრებული საჭიროებების დასაკმაყოფილებლად.	ბავშვი მუშაობს იზოლირებულად ინდივიდუალური ან/და ინტერვენციის გეგმის საფუძველზე.
ბავშვი ესწრება როგორც კლასში, ისე კლასგარეშე აქტივობებს, მათ შორის, შეკრებებს, საველე ვიზიტებს და სხვ.	ბავშვს ეძლევა ალტერნატიული აქტივობები და ვარიანტები ინდივიდუალურად ან სხვა სპეციალური საჭიროების მქონე მოსწავლეებთან ერთად.
ბავშვი დამოუკიდებელი, ღირებული და პატივცემული კლასის წევრია.	ბავშვს უყურებენ როგორც უმწეოს და დამოკიდებულს.
სპეციალური მასწავლებელი ან/და ინკლუზიური განათლების სპეციალისტი ხელს უწყობს საკლასო გეგმასა და საკლასო აქტივობებზე წვდომას.	სპეციალური მასწავლებელი ან/და ინკლუზიური განათლების სპეციალისტი ზღუდავს საკლასო გეგმასა და საკლასო აქტივობებზე ხელმისაწვდომობას.
სპეციალური მასწავლებელი ან/და ინკლუზიური განათლების სპეციალისტი წაახალისებს ბავშვს დაასრულოს სამუშაო რაც შეიძლება დამოუკიდებლად, საჭიროების შემთხვევაში კი დახმარება გაუწიოს.	სპეციალური მასწავლებელი ან/და ინკლუზიური განათლების სპეციალისტი არ აძლევს ბავშვს დამოუკიდებლად სამუშაოს შესრულების ბევრ შესაძლებლობას.
ბავშვი იღებს სპეციალიზებულ დახმარებას (ინტერვენცია, მეტყველების თერაპია და სხვა) კლასის რუტინისა და პროგრამის მინიმალური დარღვევით.	ბავშვი გამოყვანილია საკლასო გაკვეთილებიდან და აქტივობებიდან სპეციალისტის მხარდაჭერის მისაღებად და არ არის გათვალისწინებული კლასის რუტინისა და პროგრამის მინიმალური გაცდენები
მასწავლებელს შეუძლია განსაზღვროს ბავშვი ძლიერი მხარეები და გაუმჯობესების სფეროები.	მასწავლებელი მუდმივად მიმართავს სპეციალისტებს და ბავშვის განვითარების დასადგენად.
ბავშვს შეუძლია დაასახელოს თანაკლასელები და აქვს ბევრი საერთო საკლასო გამოცდილება.	ბავშვი არ იცნობს თანაკლასელებს და არ აქვს ბევრი საერთო საკლასო გამოცდილება.

რა არ არის ინკლუზია

დავინწყით იმით, რომ გადავხედოთ ზოგიერთ საკითხს, რაც „ინკლუზია“ არ არის:

- ▶ განსხვავებული უნარების გავარჯიშება სხვადასხვა სფეროში, რომლებსაც სხვა მისი თანატოლი მოსწავლეები არ ივითარებენ;
- ▶ უნარების გამომუშავება სხვადასხვა რუტინის დროს, როდესაც მისი თანატოლები სხვა აქტივობით არიან დაკავებულნი;
- ▶ საკლასო ოთახში შესვლა მხოლოდ განსაზღვრული პერიოდით (მაგ., შესვენება, მუსიკის დრო, საჭმელი);
- ▶ საკლასო ოთახიდან გასვლა ცალკე სწავლებისთვის (გაყვანა სხვა სივრცეში).

ინკლუზიური განათლების სარგებელი გაცილებით დიდია და ღირებული:

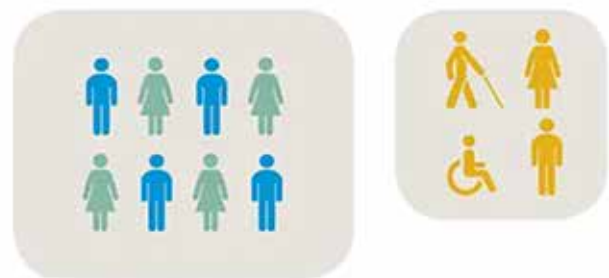
- ▶ კლასში შესაძლებელია იგივე ან უკეთესი აკადემიური შედეგების მიღწევა სპეციალური საჭიროების მქონე ბავშვებისთვის, ვიდრე მხოლოდ სხვა სივრცეში გაყვანით;
- ▶ საკლასო ოთახებში თანატოლ ბავშვებს უვითარდებათ მეტი თანაგრძნობის, ემპათიის, მოთმინების, აღიარების, მხარადაჭერის უნარები, რაც, თავის მხრივ, საზოგადოების სამოქალაქო განვითარებას უზრინველყოფს;
- ▶ შეზღუდული შესაძლებლობის სპეციალური საჭიროების მქონე ბავშვები განიცდიან პოზიტიურ ზრდას სოციალურ უნარებში, ადაპტირებულ ქცევებში, წიგნიერების და ენის უნარებსა და შემეცნებაში;
- ▶ როგორც წესი, მაღალი ხარისხის ინკლუზიურ კლასებში;
- ▶ ბავშვებს აქვთ მსგავსი ან უკეთესი აკადემიური მოსწრება, როგორც სეგრეგირებული საკლასო ოთახებში;
- ▶ ბავშვებმა განათლება მიიღონ „ნაკლებად შემზღუდველ გარემოში“ – ეს არის ინკლუზია და ის განხორციელებადია ნებისმიერი ბავშვისთვის (IDEA).

განსხვავება ექსკლუზიას, სეგრეგაციას, ინტეგრაციასა და ინკლუზიას შორის

ექსკლუზია

სეგრეგაცია

ინტეგრაცია

ინკლუზია

ექსკლუზია – არის ის, როდესაც მოსწავლეს უარს ეუბნებიან განათლებაზე. ექსკლუზია შეიძლება იყოს პირდაპირი, როდესაც სკოლა უარს ამბობს ან აუქმებს მოსწავლის ჩარიცხვას; ან, ეს შეიძლება იყოს არაპირდაპირი, და ეს ზოგჯერ ცნობილია როგორც „ჩაკეტილი ქიშკრის პრინციპი“.

სეგრეგაცია არის ის, როდესაც მოსწავლეებს განათლებას ცალკე გარემოში ეძლევათ თანატოლებისთვის. ბავშვებს უშვებენ კლასში, მაგრამ ისინი რჩებიან მეინსტრიმისგან განცალკევებით. ისინი შეიძლება იმყოფებოდნენ სპეციალურ კლასში, სადაც მათ საჭიროებებს მასწავლებელი აკმაყოფილებს. ისინი იმყოფებიან სპეციალიზებულ სკოლაში მათი კონკრეტული საჭიროებისთვის და არ ურთიერთობენ სხვა ტიპურ მოსწავლეებთან. ამავდროულად, აღსანიშნავია, რომ განათლების სიტემას ისტორიულად მსოფლიოს ბევრ ქვეყანაში სეგრეგაციის ფორმა ჰქონდა არჩეული, რაც გამორიცხავდა სამედიცინო მოდელის საფუძველზე მოსწავლეთა ზოგადსაგანმანათლებლო სკოლებში ჩარიცხვას, საერთო საქმიანობასა და კომუნიკაციას.

ინტეგრაცია – ბავშვები ხანდახან ან მუდმივად იმყოფებიან ძირითად სასწავლო გარემოში. დაშვებულია ადაპტაციები და კეთდება მხარდაჭერა, რათა მასწავლებელი „მოერგოს“ ბავშვებს არსებულ კლასში. დაგეგმილია აქტივობა და მასწავლებელი ცდილობს მოერგოს მოსწავლის შესაძლებლობებს, ხოლო მოსწავლე – მასწავლებლის ინსტრუქციას და კლასს.

ინკლუზია – არსებობს ბავშვზე ორიენტირებული მიდგომა. განიხილება ყველას საჭიროებები. ყველა ჩართულია და ყველა მნიშვნელოვანია, წახალისებულია აქტიური მონაწილეობა. საკლასო ოთახი და კურიკულუმი შექმნილია ბავშვებისთვის. მასწავლებელი ირჩევს აქტივობებს და მეთოდოლოგიას ბავშვებისთვის. ყურადღება გამახვილებულია იმაზე, თუ რა შეუძლია თითოეულ ბავშვს. ყველა განიხილება, როგორც მონაწილეობის უფლების მქონე.

ინტეგრაცია და ინკლუზია ხშირად გამოიყენება სინონიმებად, მაგრამ ისინი არ არის ერთი და იგივე. ინტეგრაცია გულისხმობს ინდივიდს არსებულ ჯგუფში ან სისტემაში შეყვანის აქტს, ხოლო ინკლუზია ნიშნავს გარემოს შექმნას, რომელიც აფასებს და პატივს სცემს ყველა ინდივიდს, განურჩევლად მათი განსხვავებებისა.

საერთაშორისო	ინტეგრაცია	ინკლუზია
ფოკუსირებულია მხოლოდ სერვისებზე.	ფოკუსირებულია საჭიროებებზე.	ფოკუსირებულია უფლებებზე.
ეფუძნება შეზღუდული შესაძლებლობის სამედიცინო მოდელს.	მიყვება შეზღუდული შესაძლებლობის სამედიცინო მოდელს.	პოზიციონირებს სოციალური მოდელის საფუძველზე.
ახდენს საზოგადოების კატეგორიზაციას.	ახდენს ინდივიდუალურ ადაპტაციებს.	ახდენს ინსტიტუციურ ადაპტაციებს.
ორიენტირებულია „მკურნალობაზე“.	ორიენტირებულია თანასწორობაზე.	უზრუნველყოფს ყველას მხარდაჭერას.
ხაზს უსვამს სპეციალური გარემოს სარგებელს.	ხაზს უსვამს სარგებელზე სხსმ მოსწავლისთვის.	ხაზს უსვამს სარგებელზე ყველასათვის.
ახდენს განსხვავებულობების კატეგორიზაციას.	მართავს განსხვავებულობას.	აღნიშნავს მრავალფეროვნებას.
ახდენს კურიკულუმების დაყოფას.	ფოკუსირებულია კურიკულუმის მორგებაზე.	ფოკუსირებულია კურიკულუმის კონტენტზე.
აქცენტს აკეთებს მხოლოდ „პროფესიონალის“ ჩართვაზე, მაგალითად, ექიმი, ფსიქოლოგი და არა მასწავლებელი.	აქცენტს აკეთებს პროფესიონალებზე ინკლუზიისთვის.	აქცენტს აკეთებს პარტნიორობაზე – მულტიდისციპლინურ მიდგომაზე, მშობლის ჩართულობაზე.
ფოკუსირებულია შშმ მოსწავლეებისთვის საგანმანათლებლო შესაძლებლობების უზრუნველყოფაზე.	ფოკუსირებულია შშმ მოსწავლეებისთვის საგანმანათლებლო შესაძლებლობების უზრუნველყოფაზე.	ფოკუსირებულია სკოლის ეფექტურობასა და გაუმჯობესებაზე.

6. ინკლუზია, ნაწილობრივი ჩართვა და მეინსტრიმინგი

სამი ძირითადი მოდელი, რომლებსაც ვხვდებით სხვადასხვა ქვეყნაში შეზღუდული შესაძლებლობისა და სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეების განათლების საკითხთან დაკავშირებით, არის სრული ინკლუზია, ნაწილობრივი ჩართვა და მეინსტრიმინგი.

სრული ინკლუზია

ამ პროცესში ყველა მოსწავლე მიეკუთვნება ძირითად კლასს, რაც ნიშნავს იმას, რომ ისინი სწავლობენ თანატოლებთან ერთად.

მაგრამ რას გულისხმობს სრული ჩართვის მოდელი? როდესაც ჯგუფის ყველა მოსწავლე სწავლობს ერთმანეთის გვერდით და ერთობლივად, კლასის საჭიროებების მრავალფეროვნება აუცილებლად გაიზრდება, რამაც შეიძლება გართულოს პროცესი. გართულება შეიძლება გულისხმობდეს მასწავლებლის მხრიდან ინდიფერენტულ დამოკიდებულებას საჭიროების მქონე მოსწავლის მიმართ, რადგან ვერ გაუმკლავდეს გამოწვევას, ან არ ჰქონდეს შესაბამისი კომპეტენცია, ან შესაძლოა ეს იყოს გართულებული ქცევითი პრობლემები და კლასის მართვასთან დაკავშირებული სირთულეები. ასე რომ, ნებისმიერ პერსონალს, რომელიც პასუხისმგებელია კურიკულუმის დაგეგმვაზე ან მოსწავლის განვითარებასა და წარმატებაზე, დასჭირდება ყურადღებით მიადევნოს თვალი ყველა მოსწავლის განვითარებას და პროგრესს და გამოიყენოს შეფასების შედეგები იმის გასათვალისწინებლად, არის თუ არა სასწავლო გარემო ყველა საჭიროების მოსწავლისთვის. სრული ინკლუზიის მოდელი წარმატებულია მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ დაკმაყოფილებულია მოსწავლის ყველა საჭიროება. ეს არის თავიდანვე დაგეგმილი და შექმნილი პირობები სკოლებში, როდესაც განათლების სისტემა შემდეგ კი არ იცვლება და რეფორმირდება სპეციალური საჭიროების მქონე ბავშვების მიღებისთვის, არამედ საწყის წერტილშივე ისე გეგმავს სწავლებას, მეთოდებს, ინფრასტრუქტურას, მასალებს, აქტივობებს და სხვას, რომ ღიაა ყველა საჭიროების მქონე მოსწავლის ჰარმონიული და უმტკივნეული მიღებისთვის, მათთვის ჩართვისა და თანამონაწილეობის ხელშეწყობისთვის.

ნაწილობრივი ინკლუზია

ნაწილობრივი ინკლუზიის გეგმა სრული ინკლუზიის მსგავსია, რადგან ის ამტკიცებს, რომ ყველა მოსწავლემ უნდა ისწავლოს ძირითად საკლასო ოთახში. თუმცა, აქ მთავარი განსხვავება ისაა, რომ ნაწილობრივი ჩართვის მოდელების შემთხვევაში შეზღუდული შესაძლებლობის ან სხვა სპეციალური საჭიროების მქონე მოსწავლეები ასევე გაატარებენ დროს ძირითადი კლასიდან მოშორებით (ეს შეიძლება იყოს ინტეგრირებული კლასი, რესურს ოთახი, სპეციალური კლასი, დამხმარე კლასი და სხვ.).

შესაბამისად, მიუხედავად იმისა, რომ სწავლის გარკვეულ დროს ისინი თანატოლებთან გაატარებენ, ასევე მიიღებენ მიზნობრივ დამატებით მხარდაჭერას სპეციალიზებულ პერსონალთან. ეს მოდელი განსაკუთრებით ეფექტურია მოსწავლეებისთვის, რომლებსაც სჭირდებათ მიზანმიმართული მხარდაჭერა მათი პროგრესისთვის.

მეინსტრიმინგი

რა არის მეინსტრიმინგი განათლებაში? არსებითად, მეინსტრიმინგი მოითხოვს, რომ სპეციალური საჭიროების მქონე მოსწავლეები მოერგონ ზოგადი განათლების კლასის გამოწვევებს, ხოლო კლასი ადაპტირდეს ცალკეული მოსწავლეების, მათ შორის, შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე მოსწავლეების საჭიროებებთან.

მეინსტრიმინგი არის „სპეციალური საჭიროებების მქონე მოსწავლეების ჩართვა ზოგადსაგანმანათლებლო სკოლებში“ (IBE-UNESCO, n.d.). განათლების მოთხოვნებმა უნდა უზრუნველყონ ყველა მოსწავლის საჭიროებების დაკმაყოფილება და ყველა ბარიერის მოხსნა, რომელიც პოტენციურად ხელს უშლის მათ მონაწილეობას. ამდენად, ინკლუზიურმა გარემომ და პირობებმა უნდა უზრუნველყოს ხელმისაწვდომი სასკოლო ინფრასტრუქტურა, სწავლის მეთოდები და პედაგოგიკა, აგრეთვე, სწავლების სტრატეგიები, სასწავლო მასალები და სხვ.

ხშირად ამბობენ, რომ „მეინსტრიმინგი“, „ინკლუზია“ და „ნაკლებად შემზღუდავი გარემო“ სინონიმი ტერმინებია. თუმცა შევხვდებით სხვა მოსაზრებებსაც, მაგალითად მეინსტრიმინგის მაგალითია ადაპტირებული, სპეციალიზებული სასწავლო მასალები, როგორიცაა მსხვილი ბეჭდური ტექსტები ან

სახელმძღვანელოების აუდიოვერსიები. საკლასო ოთახი, როგორიცაა სპეციალური მერხები ან პროექტორები. კლასში დამატებითი ასისტენტები – გადამზადებული შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ბავშვების დასახმარებლად.

განსხვავება მეინსტრიმინგსა და ინკლუზიას შორის

მეინსტრიმინგი და ინკლუზია არის ორივე საგანმანათლებლო მიდგომა, რომელიც მიზნად ისახავს უზრუნველყოს საგანმანათლებლო შესაძლებლობები ყველა მოსწავლისთვის. ამ ორ მიდგომას შორის მთავარი განსხვავება ისაა, რომ მეინსტრიმინგი ფოკუსირებულია საკლასო ოთახებზე, სივრცეებზე. მეინსტრიმინგი ხშირად განიხილება, როგორც ვარიანტი, რომელიც არ საჭიროებს ცვლილებებს სასწავლო გეგმაში ან საკლასო გარემოში. არამედ ინდივიდუალურად მორგებული აკომოდაციები და მოდიფიკაციები, თუ ხელს შეუწყობს სსსმ მოსწავლის ჩართულობას, ესე იგი, მეინსტრიმინგი შედგა.

ინკლუზია კი მოითხოვს ძირეულ ცვლილებებს, თავად სკოლის, კურიკულუმების, ყველა მასწავლებლის მიდგომაში, რადგან ის იმთავითვე დაფუძნებულია სწავლების უნივერსალურ დიზაინზე. საბოლოო ჯამში, როგორც მეინსტრიმინგს, ასევე ინკლუზიას აქვს ერთი მიზანი: ხელი შეუწყონ განათლებაზე თანაბარ ხელმისაწვდომობას ყველა მოსწავლისთვის.

მეინსტრიმინგი	ინკლუზია
მეინსტრიმინგი გულისხმობს შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე მოსწავლეების <u>მოთავსების პრაქტიკას</u> ჩვეულებრივ საკლასო ოთახებში, ხოლო საჭიროების შემთხვევაში დამატებითი დამხმარე სერვისების მიწოდებას.	ინკლუზია გულისხმობს შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე მოსწავლეების <u>სრულ ჩართვას</u> ჩვეულებრივ საკლასო ოთახებში მთელი სასწავლო დღის განმავლობაში დამხმარე სერვისებით მათი ინდივიდუალური საჭიროებების დასაკმაყოფილებლად.
მეინსტრიმინგის ფილოსოფია ხშირად ასოცირდება შშმ/სსსმ მოსწავლეების უფრო <u>ეტაპობრივ ინტეგრაციასთან</u> ზოგადსაგანმანათლებლო გარემოში. ეს შეიძლება მოიცავდეს მოსწავლეების გაყვანას რეგულარული გაკვეთილებიდან სპეციალიზებული სწავლებისთვის ან მათ განთავსებას ძირითად კლასებში კონკრეტული საგნებისთვის.	ინკლუზიის ფილოსოფია ემყარება იმ აზრს, რომ ყველა მოსწავლეს, განურჩევლად მათი შესაძლებლობებისა თუ შეზღუდული შესაძლებლობისა, უნდა ჰქონდეს შესაძლებლობა ისწავლოს და თანამონაწილეობა მიიღოს საერთო საგანმანათლებლო გარემოში. ის ხაზს უსვამს <u>ყველასთვის</u> დამხმარე და ხელმისაწვდომი სასწავლო გარემოს შექმნას.
<u>რესურსების ოთახები</u> – მეინსტრიმინგის მოდელში, შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე მოსწავლეებმა შეიძლება გარკვეული დრო გაატარონ რესურს ოთახებში ან სპეციალური განათლების კლასებში, რათა მიიღონ მიზნობრივი მხარდაჭერა.	<u>თანამშრომლობითი სწავლება</u> – ინკლუზიურ გარემოში ხშირად გამოიყენება თანამშრომლობითი სწავლების პრაქტიკა, რომელშიც მონაწილეობენ, როგორც ზოგადი განათლების, ასევე სპეციალური განათლების მასწავლებლები, რომლებიც ერთად მუშაობენ ყველა მოსწავლის სხვადასხვა საჭიროებების დასაკმაყოფილებლად.
მეინსტრიმინგში, შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე მოსწავლეებს შეუძლიათ <u>გარკვეული დრო</u> გაატარონ რეგულარულ საკლასო ოთახებში, მაგრამ ასევე შეიძლება გაერთიანდნენ ცალკეულ კლასებში გარკვეული საგნებისთვის ან აქტივობებისთვის.	ინკლუზიაში, მიზანია <u>სრულფასოვანი ჩართულობა და მონაწილეობა</u> . შეზღუდული შესაძლებლობის და სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეები სრულად მონაწილეობენ რეგულარული საკლასო გამოცდილების ყველა ასპექტში.
მეინსტრიმინგი შეიძლება განიხილებოდეს, როგორც <u>გარდამავალი</u> ან ნაბიჯ-ნაბიჯ მიდგომა ინკლუზიის პროცესში და ის შეიძლება ასოცირებული იყოს შეზღუდული შესაძლებლობის შესახებ უფრო სამედიცინო ან დეფიციტზე ორიენტირებულ შეხედულებასთან.	ინკლუზია ეფუძნება უფრო <u>ჰოლისტურ</u> და უფლებებზე დაფუძნებულ ფილოსოფიას, რომელიც ხაზს უსვამს მრავალფეროვნების ღირებულებას და თითოეული მოსწავლის უფლებას, იყოს ზოგადსაგანმანათლებლო საზოგადოების ნაწილი.
მეინსტრიმინგი ხშირად გულისხმობს <u>დამხმარე სერვისების</u> მიწოდებას ჩვეულებრივი კლასის გარეთ, როგორიცაა რესურსოთახები ან „გაყვანის“ სესიები.	ინკლუზიაში, დამხმარე სერვისები, როგორც წესი, უზრუნველყოფილია რეგულარულ საკლასო გარემოში, რაც უზრუნველყოფს <u>თანამშრომლობით მიდგომას</u> .

როგორც შეინსტრუირები, ასევე ინკლუზია გამოიყენება სხვადასხვა საგანმანათლებლო გარემოში და არჩევანი ორ მიდგომას შორის შეიძლება დამოკიდებული იყოს ისეთ ფაქტორებზე, როგორიცაა მოსწავლეთა ინდივიდუალური საჭიროებები, ხელმისაწვდომი რესურსები და კონკრეტული სკოლის ან რაიონის საგანმანათლებლო ფილოსოფია.

7. ინკლუზიური განათლების მოდელები

ინკლუზიური სწავლების სტრატეგიები ეხება სწავლების ნებისმიერ მიდგომას, რომელიც პასუხობს მოსწავლეთა საჭიროებებს მათი სხვადასხვა სწავლის სტილისა და შესაძლებლობების გათვალისწინებით. ეს სტრატეგიები ხელს უწყობს საერთო ინკლუზიურ სასწავლო გარემოს, რომელშიც ყველა მოსწავლე ღირებულია და წარმატებაზე ორიენტირებული.

ინკლუზიური განათლების პროცესში ზოგადსაგანმანათლებლო კლასებში მოსწავლეები, რა თქმა უნდა, ჩაერთვებიან არა უნარების, არამედ ასაკის შესაბამისად. თუმცა სათანადო საჭირო მხარდაჭერისა და მომსახურების გაწევის გარეშე მათი პოტენციალის რეალიზება და აკადემიური წინსვლა ვერ მოხერხდება. შესაბამისად, ამ პროცესს არეგულირებს და შესაძლებელს ხდის საგანმანათლებლო გუნდის მიერ შემუშავებული ინდივიდუალური სასწავლო გეგმები. განიხილავენ ინკლუზიის სხვადასხვა მოდელებს, თუმცა ყველა მათგანი მოიცავს პერსონალის მიერ განხორციელებულ გუნდურ სწავლებას.

ეფექტური ინკლუზიური პროგრამები ხასიათდება გუნდური მუშაობით და თანამშრომლობით, ამავდროულად წინასწარი, გააზრებული დაგეგმვით. ზოგადსაგანმანათლებლო კლასის მასწავლებლებმა მუდმივად უნდა გაიარონ კონსულტაცია სპეციალურ მასწავლებლებთან, მეტყველების თერაპევტებთან, ოკუპაციურ თერაპევტებთან, ფსიქოლოგებთან და სხვა სპეციალისტებთან და ოჯახის წევრებთან. ეს თანამშრომლობა იწყება ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის შედგენისთვის ორგანიზებული შეხვედრის დროს.

გუნდური სწავლების მოდელი

ამ შემთხვევაში სპეციალური მასწავლებელი აუცილებელია იყოს გუნდში სხვა მასწავლებლებთან ერთად, რომლებიც ასწავლიან სსსმ მოსწავლეს. გუნდი იკრიბება ყოველკვირეულად და ერთობლივად მუშაობს, რათა დაგეგმოს მოსწავლის წარმატება ზოგადსაგანმანათლებლო გარემოში. სპეციალური მასწავლებელი პასუხისმგებელია კლასში დავალებების სასწავლო სტრატეგიებისა და მოდიფიკაციის იდეების მიწოდებაზე.

კოლაბორაციული, თანასწავლების (Co-teaching) მოდელი

საგნის მასწავლებლები და სპეციალური განათლების მასწავლებლები ერთად, კოლაბორაციულად მუშაობენ, რათა ასწავლონ ყველა მოსწავლე კლასში. ორივე პასუხისმგებელია გაკვეთილის დაგეგმვასა და მიწოდებაზე, მოსწავლეთა პროგრესზე, შეფასებასა და დისციპლინაზე. საკლასო ოთახში შეზღუდული შესაძლებლობის და სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეები იღებენ ასაკის შესაბამის შეცვლილ ინსტრუქციას და საჭირო დამხმარე მომსახურებას ორივე მასწავლებლისგან, სპეციალურ მასწავლებელს შეუძლია მონაწილეობა მიიღოს სწავლებაში მთელი სასწავლო დღის განმავლობაში ან მისი ნაწილის განმავლობაში.

კონსულტანტი-მასწავლებლის მოდელი

სპეციალური განათლების მასწავლებელი ხელმისაწვდომია რთული უნარების შეფასების ან/და მოსწავლის მხარდაჭერის პროცესში, როდესაც ახლად შეძენილი უნარების პრაქტიკაში გამოყენება, გავარჯიშება, უნარის შენარჩუნება და გენერალიზება. ეს მოდელი ყველაზე ეფექტურად მუშაობს მოსწავლეებთან, რომლებსაც მხოლოდ დროდადრო სჭირდებათ დახმარება. როგორც სხვა მოდელების შემთხვევაში, კონსულტანტი-მასწავლებლის მოდელის შემთხვევაშიც გუნდის შეხვედრების დაგეგმვა აუცილებელია პროცესის ეფექტური განხორციელებისთვის.

8. წარმომადგენლობა, მონაწილეობა, მიღწევა და მხარდაჭერა – ინკლუზიური განათლების 4 ძირითადი მახასიათებელი

მკვლევრები ხშირად აღნიშნავენ, რომ თითქმის ერთგვარი უფსკრულია კანონმდებლობას, პოლიტიკასა და სკოლების ყოველდღიურ გამოცდილებას შორის, რაც ვერ უზრუნველყოფს ბავშვების და ახალგაზრდების თანაბარ ხელმისაწვდომობს ხარისხიან განათლებაზე, რომელიც დააკმაყოფილებდა მათ საჭიროებებს და დაეხმარებოდა მათ სრული პოტენციალის რეალიზებაში. „შოტლანდიაში ინკლუზიური განათლება იწყება რწმენიდან, რომ განათლება ადამიანის უფლებაა და უფრო სამართლიანი საზოგადოების საფუძველი. ინკლუზიური მიდგომა, რომელიც აღიარებს მრავალფეროვნებას და მხარს უჭერს ამბიციას, რომ ყველა ბავშვმა და ახალგაზრდამ შეძლოს მათი სრული პოტენციალის რეალიზება, არის ქვაკუთხედი სამართლიანობისა და სრულყოფილების მიღწევაში ჩვენი ბავშვებისა და ახალგაზრდებისთვის (John Swinney, შოტლანდია, 2011).

ინკლუზიური პრაქტიკას ხშირად განიხილავენ ინკლუზიის ოთხი ძირითადი მახასიათებლით, რომლებიც, კრიტერიუმებთან ერთად, შეიძლება გამოყენებულ იქნეს იმის შესაფასებლად, არის თუ არა პრაქტიკა ინკლუზიური და ხარისხიანი:

ეს მახასიათებლებია – წარმომადგენლობა, მონაწილეობა, მიღწევა და მხარდაჭერა.

მათი გამოყენებით შეიძლება მოლოდინების განსაზღვრა და ინკლუზიური პრაქტიკის შეფასება სკოლებში. ამ ოთხი მახასიათებლის ერთობლიობა მხარს უჭერს ინკლუზიური სასწავლო გარემოს შექმნას ყველა ბავშვისა და ახალგაზრდისთვის, რაც მათ საშუალებას მისცემს, გამოიყენონ პოტენციალი.

პიხვედი მახასიათებელი: წარმომადგენლობა (ყოფნა)

ვალდებულებები, რომლებიც საერთაშორისო დონეზე მოქმედებს, მიუთითებს, იმაზე რომ ყველა ბავშვმა და მოზარდმა უნდა ისწავლოს ისეთ გარემოში, რომელიც საუკეთესოდ აკმაყოფილებს მათ საჭიროებებს, ყველა ბავშვი და მოზარდი სრულად უნდა იყოს ჩართული სკოლის ცხოვრებაში, სკოლის ინკლუზიური კულტურისა და ღირებულებების მეშვეობით, ყველა ბავშვმა და მოზარდმა უნდა მიიღოს განათლება მოქნილი მიდგომების ჩათვლით მათი საჭიროებების დასაკმაყოფილებლად, შესაბამისად წარმომადგენლობა, ანუ ყოფნა ინკლუზიური პრაქტიკის ფუნდამენტური მოთხოვნაა.

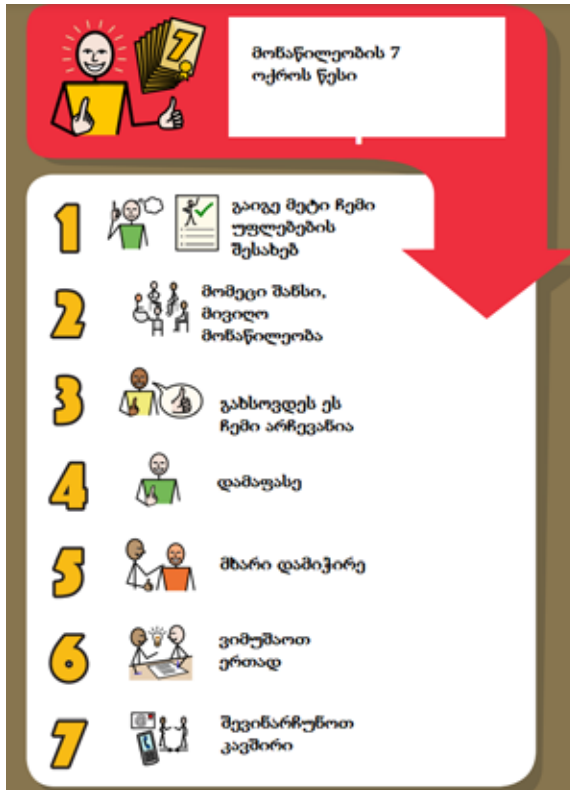
წარმომადგენლობა დასტურდება სსსმ მოსწავლის სკოლაში რეგისტრაციით, მიღებით, დასწრებით. სკოლებმა ხელი უნდა შეუწყონ სსსმ მოსწავლეთა უმტკივნეული ტრანზიციის ბალიდან/ოჯახიდან სკოლაში, შეუქმნან პირობები დასწრებისთვის და მაქსიმალურად აღმოფხვრან ბარიერები გაცდენებისთვის.

ეროვნული სასწავლო გეგმის ზოგად ნაწილში, რომელიც ეხება სწავლა-სწავლების პროცესში თანასწორუფლებიანობას (მუხლი 11), განმარტებულია სწავლა-სწავლების პროცესში თანასწორუფლებიანობის დაცვა:

- ⇒ დაუშვებელია მოსწავლეების განაწილება კლასებში აკადემიური მოსწრების მიხედვით;
- ⇒ დაუშვებელია, რომ საჯარო სკოლამ დაანესოს ბარიერები მოსწავლეთა მიღებასთან დაკავშირებით და მიიღოს მხოლოდ სასკოლო მზაობით გამორჩეული ან მაღალი აკადემიური მოსწრების მქონე მოსწავლეები.
- ⇒ განვითარების თანაბარი შესაძლებლობის მისაცემად, სკოლა ვალდებულია მოსწავლეები უზრუნველყოს მრავალფეროვანი სასწავლო პროცესით – ინდივიდუალური მიდგომისას სხვადასხვა მეთოდის, სტრატეგიის, პრობლემათა გადაჭრის გზებისა თუ აქტივობათა ტიპების გამოყენებით.

მეოხე მახასიათებელი: მონაწილეობა

ყველა ბავშვის და მოზარდის ხმა მათი განათლების შესახებ გადაწყვეტილების მიღებისას გასათვალისწინებელია, მათ შორის, გადაწყვეტილებები იმის შესახებ, თუ სად და როგორ ისწავლონ, ჰქონდეთ მკაფიო მოლოდინი საგანმანათლებლო პროცესისგან და მასწავლებლებისგან. ინკლუზიური განათლების საფუძველზე, ყველა ბავშვს, ახალგაზრდას ექნება შესაძლებლობა მიიღოს მონაწილეობა და მაქსიმალურად სრულად ჩაერთოს სკოლის ყველა ასპექტში როგორც საკლასო, ისე კლასგარეშე აქტივობების ჩათვლით.

შესაბამისად, მხოლოდ წარმომადგენლობა, ანუ ყოფნა, რომელიც წინა ქვეთავში განვიხილეთ, არ არის საკმარისი ინკლუზიის საკმარისი მახასიათებელი, თუ ყველა ბავშვს და ახალგაზრდას არ ექნება მხარდაჭერა და ხელშეწყობა სწავლაში მონაწილეობისთვის. ამ შემთხვევაში მონაწილეობის გაზრდა, რა თქმა უნდა, შესაბამის დამატებითი სტრატეგიებისა და ინდივიდუალური საჭიროებების გათვალისწინებით იგულისხმება. მონაწილეობა არ ეხება მხოლოდ სასკოლო სამუშაოს, საშინაო დავალებას და საგნებში ჩართულობას. მონაწილეობა ასევე ეხება სკოლისა და ადგილობრივ საზოგადოებაში ჩართულობის განხილვას; ეს ეხება თანატოლად ჩართულობის გრძნობას, მტკიცე ურთიერთობებისა და მეგობრობის ჩამოყალიბებას და უნარების განვითარებას მთელი ცხოვრების მანძილზე სწავლისა და წარმატების მისაღწევად. მონაწილეობა არის სკოლის ცხოვრებაში სრული ჩართულობა ღონისძიებების, მოგზაურობის, სასკოლო თამაშების, სპორტული და საზოგადოებრივი ღონისძიებების საშუალებით. სკოლის ცხოვრებაში მონაწილეობის ყველა შესაძლებლობა ხელმისაწვდომი უნდა იყოს ყველა მოსწავლისთვის, მათ შორის, მათთვის, ვინც საჭიროებს დამატებით ზრუნვას, და ეს

უნდა იყოს სათანადოდ მხარდაჭერილი, მაგალითად, შემუშავებულია საგანმანათლებლო რესურსი – „მონაწილეობის 7 ოქროს წესი“, რომელიც არის პრინციპების ერთობლიობა და მისი საშუალებით შესაძლებელია მონაწილეობის გაზრდის დაგეგმვა www.cypcs.org.uk/resources/7-golden-rules-for-children.

ეროვნული სასწავლო გეგმის თანახმად, განმარტებულია მოსწავლეთა ჩართულობა, რომლის თანახმად, მასწავლებელმა უნდა უზრუნველყოს მოსწავლეთა თანაბარი ჩართულობა სასწავლო პროცესში. მოსწავლეები არა მხოლოდ აქტიურად უნდა მონაწილეობდნენ განათლების მიღების პროცესში, არამედ საშუალება უნდა ჰქონდეთ ერთმანეთს დაეხმარონ და მონაწილეობა მიიღონ თანატოლების სწავლა-სწავლების პროცესშიც.

მესამე მახასიათებელი: მიღწევა

ყველა ბავშვსა და ახალგაზრდას უნდა ჰქონდეს წვდომა მრავალფეროვან სასწავლო პროგრამაზე, რომლებიც მორგებულია მათ საჭიროებებზე. ეს თანაბრად ვრცელდება ყველა ბავშვსა და მოზარდზე, მათ შორის, ვისაც დამატებითი დახმარება სჭირდება. იმ ქვეყნებში, სადაც ინკლუზიური განათლების ხარისხი მაღალია, იქმნება ისეთი განათლების სტანდარტები და კურიკულუმები, რომლებიც შესაძლებელს ხდის მორგებულ იქნეს ყველა მოსწავლის სასწავლო საჭიროებების დასაკმაყოფილებლად (ფინეთი, ნორვეგია, ახალი ზელანდია). აქ ასევე იგულისხმება ღირსეული მოპყრობა და პატივისცემა განსაკუთრებული საჭიროებების მიმართ, ადეკვატური სასწავლო გარემოს შექმნა, სადაც მოსწავლისთვის შესაბამისი, სპეციფიკური და მიღწევადი მიზნები იქნება განსაზღვრული.

ეროვნული სასწავლო გეგმის ზოგად ნაწილში, რომელიც ეხება ძირითად მეთოდურ ორიენტირებს, განმარტებულია მოსწავლეზე ორიენტირებული მიდგომა –

- ⇒ ყველა მოსწავლე არის უნიკალური თავისი ინდივიდუალური ფიზიკური და ფსიქიკური მახასიათებლებით, შესაძლებლობებით, ემოციებით, ინტერესებით, პირადი გამოცდილებით, აკადემიური საჭიროებებით და სწავლის სტილით, რაც გათვალისწინებულ უნდა იქნეს სწავლა-სწავლების დროს;
- ⇒ სწავლა უნდა მიმდინარეობდეს პოზიტიურ და მოწესრიგებულ გარემოში, სადაც განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება პოზიტიურ ურთიერთობებსა და ინტერაქციას, სადაც მოსწავლე არის დაფასებული და აღიარებული.

სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეთა მიღწევები მაღალია, როდესაც სკოლა ფოკუსირებულია სწავლასა და ჩართულობაზე, შეფასების ეფექტურ გამოყენებასა და დაგეგმვაზე, თვალყურის დევნებასა და მონიტორინგზე, აფასებს მოსწავლეთა მიღწევებს, მოსწავლეთა მიღწევების ხარისხს და თანასწორობას ყველა მოსწავლისთვის.

მეოთხე მახასიათებელი: მხარდაჭერა

ყველა ბავშვმა და მოზარდმა უნდა ისარგებლოს სკოლის კულტურით, ინკლუზიური სწავლისა და სწავლების პრაქტიკითა და ურთიერთობებით, ცხადია, რომ ყველა ბავშვს და ახალგაზრდას უნდა მიეცეს სწორი დახმარება საჭირო დროს შესაბამისი ადამიანებისგან. ყველა ბავშვი და ახალგაზრდა უნდა იყოს მხარდაჭერილი, რათა მონაწილეობა მიიღოს სასკოლო ცხოვრების ყველა ნაწილში. ყველა ბავშვსა და ახალგაზრდას უნდა დაეხმარონ სწავლის ბარიერების გადალახვაში, რათა მათ შეძლონ თავიანთი პოტენციალის სრული რეალიზება.

მხარდაჭერა, უპირველეს ყოვლისა, ეხება იმას, თუ როგორ უნდა მიეცეთ ბავშვებს და ახალგაზრდებს საშუალება გამოიყენონ თავიანთი პოტენციალი. მათი სრული პოტენციალის გამოსავლენად, უნდა გამოიკვეთოს სწავლის ბარიერები ობიექტური შეფასებით. ყველა ბავშვისა და მოზარდის კეთილდღეობის მხარდასაჭერად, მნიშვნელოვანია გათვალისწინებულ იქნეს კეთილდღეობის ინდიკატორები: უსაფრთხოება, ჯანმრთელობა, მიღწევა, აქტიურობა, პოზიტიური აღზრდა, პატივისცემა, პასუხისმგებლობა და ჩართულობა. ბავშვებისა და ახალგაზრდების კეთილდღეობის საჭიროებები უნდა განიხილებოდეს ამ მაჩვენებლების გათვალისწინებით და უზრუნველყოფილი იყოს შესაბამისი მხარდაჭერა (<https://www.policies/wellbeing-indicators>)

ინკლუზიური განათლების ხარისხის გაზრდისთვის, კვლევებში ხშირად ასახელებენ სწორედ არასათანადო მხარდაჭერას. ბავშვებისა და ახალგაზრდების დამატებითი მხარდაჭერის საჭიროებების საჭიროებს იდენტიფიცირებას, რესურსების მოძიებას, ახალი გეგმების დასახვას და არსებული მხარდაჭერის სიტემის გადახედვას. დღეს ინკლუზიური განათლების მარეგულირებელი კონვენციები, საერთაშორისო და ადგილობრივი აქტები (მათ შორის, საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების მინისტრის მიერ მიღებული ბრძანება ინკლუზიური განათლების დანერგვის, განვითარებისა და მონიტორინგის წესების შესახებ) ყურადღებას ამახვილებს მხარდაჭერაზე, რომელიც საჭიროა სწავლის ბარიერების შესამცირებლად, რომლებიც შეიძლება სხვადასხვა მიზეზით წარმოიქმნას – შეზღუდული შესაძლებლობის, სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების, ოჯახური გარემოებების, სასწავლო გარემოს ან სოციალური და ემოციური ფაქტორების საფუძველზე. ზოგჯერ საჭიროა პერსონიზირებული მხარდაჭერა, მხარდაჭერის მთავარი მიზანია, იმის გაცნობიერება, თუ რამდენად სწორად არის ის მიმართული სწავლაში არსებული ბარიერების გადალახვაზე.

9. ინკლუზიური განათლება საქართველოში

ისევე, როგორც ყოფილი საბჭოთა კავშირის ბევრ ქვეყანას, მათ შორის, საქართველოს, ჰქონდა სპეციალური განათლების ხანგრძლივი ტრადიცია, რომელიც გავლენას ახდენს ინკლუზიური განათლების პრინციპებისა და ფაქტობრივი პრაქტიკის მიღებაზე.

საქართველოში 2004 წლიდან დაიწყო დეინსტიტუციონალიზაციის პროცესი, რომელიც ალტერნატიული ზრუნვის სისტემის რეფორმის პროცესია და რომლის მიზანია ინსტიტუციურ ზრუნვაზე დამოკიდებულების შემცირება. ამ პერიოდისთვის განათლების სისტემაში 15 სპეციალიზებული სკოლა-პანსიონი არსებობდა, რომელთა დიდი ნაწილი დეინსტიტუციონალიზაციის პროცესში დაიხურა. დღეისათვის საქართველოში ფუნქციონირებს მხოლოდ 7 რესურსსკოლა (ძველი ტერმინით „სპეციალიზებული სკოლა“), რომელთაგან ოთხი ემსახურება ინტელექტუალური განვითარების დარღვევის მქონე მოსწავლეებს, ორი სკოლა – ყრუ და სმენადაქვეითებულ მოსწავლეებს და ერთი რესურსსკოლა – უსინათლო და მცირემხედველი მოსწავლეების განათლებაზეა სპეციალიზებული. დანარჩენ შემთხვევაში ყველა სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მოსწავლე, მიუხედავად სპეციფიკური განვითარების დარღვევისა, დიაგნოზისა და ან/და სპეციალური საჭიროებისა სწავლობენ ზოგადსაგანმანათლებლო საჯარო სკოლებში (დაახლოებით 12000-მდე სსსმ მოსწავდე, 2023 წლის მონაცემით სწავლობს საჯარო სკოლებში თანატოლებთან ერთად). აღსანიშნავია, რომ საქართველოში 2006 წლიდან, როდესაც პირველი ნაბიჯები იდგმებოდა ინკლუზიური განათლების დანერგვისთვის, არ არსებობდა ინკლუზიური განათლების განვითარებისთვის საჭირო ცოდნა, პრაქტიკა და გამოცდილება, შესაბამისად მოხდა საერთაშორისო გამოცდილების გაზიარება და საქართველოს განათლებისა და მეცნიერ-

რების სამინისტრომ, ნორვეგიის მთავრობასთან თანამშრომლობით 2006 წელს დაიწყო ინკლუზიური განათლების დანერგვა.

საკანონმდებლო ბაზაში განხორციელებული ცვლილებების შესაბამისად, გაიზარდა სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეთა რაოდენობა საჯარო სკოლებში. მიუხედავად იმისა, რომ სკოლის ბევრ ლიდერს ესმის ინკლუზიური განათლების აუცილებლობა, მათი მთავარი საზრუნავია სპეციალისტების ნაკლებობა – მათ შორის სპეციალური მასწავლებლები და სკოლის ინკლუზიურ განათლებაში ჩართული სპეციალისტები – ფსიქოლოგი, ოკუპაციური თერაპევტი, ენისა და მეტყველების სპეციალისტი, ჟესტური ენის თარჯიმანი, ჟესტური ენის სპეციალისტი, სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე პირის ასისტენტი, მობილობისა და ორიენტაციის სპეციალისტი.

2006 წლიდან ინკლუზიური განათლების საპილოტე პროგრამის ფარგლებში პროექტში ჩართული იყო თბილისის მხოლოდ 10 საჯარო სკოლა, პილოტის შედეგების ანალიზზე დაფუძნებით, 2009 წლიდან ისევ გაფართოვდა საპილოტე პროექტი და უკვე რეგიონები მოიცვა. პროექტი გაფართოვდა და ინკლუზიური განათლების დანერგვა დაიწყო საქართველოს 10 რეგიონში.

2011-2012 წლიდან საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტრომ ნორვეგიის მთავრობის მხარდაჭერით დაწყებული საქმე მთლიანად თავის პასუხისმგებლობაში აიღო და პროცესის უწყვეტობა უზრუნველყო. დღეისათვის ინკლუზიური განათლების მხარდაჭერა საქართველოს ყველა საჯარო სკოლაში ხორციელდება, შეიქმნა შესაბამისი კანონმდებლობა, უწყვეტად მიმდინარეობს მასწავლებლების გადამზადება და სხვ.

საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტრო მიერ შეიქმნა ფსიქოსაგანმანათლებლო შეფასება და კონსულტირების (მულტიდისციპლინური) გუნდი, რომელიც ემსახურება მთლიანად საქართველოს. გუნდი შედგება სხვადასხვა სფეროს სპეციალისტებისაგან (ფსიქოლოგი, სპეციალური მასწავლებელი, ენისა და მეტყველების სპეციალისტი, ოკუპაციური თერაპევტი, ფსიქიატრი), რომელთა ფუნქციასაც წარმოადგენს, სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების დადგენის მიზნით, პირების/მოსწავლეების კოგნიტური, აკადემიური და ფუნქციური უნარების შეფასება სტანდარტული ტესტებით და სწავლა-სწავლების მიმართულებით სკოლებისათვის რეკომენდაციების შემუშავება.

დღეისათვის, ინკლუზიური განათლება საქართველოში დგას, როგორც გამომწვევების, ისე ინკლუზიური პრაქტიკის განვითარების მუდმივი მცდელობების წინაშე. განათლების რეფორმის მცდელობების მიუხედავად, არსებობს გამომწვევები ინკლუზიური განათლების განხორციელებაში. ეს გამომწვევები შეიძლება მოიცავდეს რესურსების ნაკლებობას, მასწავლებელთა კომპეტენციას, დამოკიდებულებში არსებულ ბარიერებს და ფიზიკური ინფრასტრუქტურის შეზღუდვებს.

შეგვიძლია განვიხილოთ რამდენიმე საკითხი საქართველოში ინკლუზიურ განათლებასთან დაკავშირებით:

პოლიტიკის ჩახიზი

საქართველომ განია ძალისხმევა ინკლუზიური განათლების ხელშეწყობი პოლიტიკის შემუშავებისთვის. ქვეყანას აქვს რატიფიცირებული საერთაშორისო კონვენციები, როგორიცაა შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა უფლებების კონვენცია (CRPD), რომელიც ხაზს უსვამს ინკლუზიური განათლების უფლებას.

კანონმდებლობა

საქართველომ მიიღო კანონები და ატარებს პოლიტიკას, რომელიც აღიარებს შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა უფლებებს. შშმ პირთა უფლებების შესახებ კანონი, მაგალითად, მოიცავს დებულებებს, რომლებიც დაკავშირებულია განათლებასთან და ხელმისაწვდომობასთან. ასევე ზოგადი განათლების შესახებ კანონში, ეროვნულ სასწავლო გეგმაში და სხვა დოკუმენტებსა და ბრძანებებში აღიარებულია ინკლუზიური განათლების განხორციელებისთვის საჭირო რეგულაციები.

მასწავლებელთა ტრენინგი, მეთოდური გზამკვლევები, სპეციალური მასწავლებლის სტანდარტი და კომპეტენცია

ქვეყანაში პრიორიტეტად განისაზღვრა მასწავლებელთა მომზადების გაუმჯობესება და მუდმივი პროფესიული განვითარების უზრუნველყოფა. ამის ნათელი მაგალითია სსიპ – მასწავლებელთა პრო-

ფესიული განვითარების ეროვნული ცენტრის მიერ უწყვეტ რეჟიმში მიმდინარე ინკლუზიური განათლების ტრენინგები და სპეციალური მასწავლებლის კომპეტენციის დამადასტურებელი მომზადება და გამოცდა. ასევე განათლებისა და მეცნიერების სამინისტროს ძალისხმევით შეიქმნა მეთოდური გზამკვლევები ინკლუზიურ განათლების საკითხებზე (მასალები განთავსებულია ვებგვერდზე <http://inclusion.ge>).

ადვოკატირება და ინფორმირება:

საქართველოში სხვადასხვა ორგანიზაცია მუშაობს ინკლუზიური განათლების მნიშვნელობისა და შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა უფლებების შესახებ ცნობიერების ამაღლებაზე. ადვოკატირება ხელს უწყობს დამოკიდებულების შეცვლას და უფრო ინკლუზიური კულტურის ხელშეწყობას.

ახასამთავრობო ორგანიზაციებთან თანამშრომლობა

არასამთავრობო ორგანიზაციები მნიშვნელოვან როლს ასრულებენ ინკლუზიური განათლების ინიციატივების მხარდაჭერაში. მათ შეუძლიათ უზრუნველყონ რესურსები, ტრენინგი და ადვოკატირება, რათა ხელი შეუწყონ ინკლუზიურ პრაქტიკას და მხარი დაუჭირონ შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა უფლებებს.

ხელმისაწვდომი სასწავლო მასაღა

განეული იყო ძალისხმევა შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე მოსწავლეებისთვის ხელმისაწვდომი სასწავლო მასალის შექმნაზე. ეს მოიცავს სასწავლო გეგმის მასალების ადაპტირებას და დამხმარე ტექნოლოგიების გამოყენებას.

საერთაშორისო თანამშრომლობა

საქართველო თანამშრომლობდა საერთაშორისო ორგანიზაციებთან და პარტნიორებთან ინკლუზიური განათლების გამოცდილების და საუკეთესო პრაქტიკის გასაზიარებლად. წლების მანძილზე თანამშრომლობას შედეგად ხელი შეუწყო ცოდნისა და რესურსების გაზიარებას.

10. ინკლუზიური განათლების ეროვნული და საერთაშორისო მარეგულირებელი დოკუმენტები

ინკლუზიური განათლების ეროვნული მოდელი თანდათანობით დაინერგა საქართველოში სხვა ქვეყნების საგანმანათლებლო სისტემის კვლევის, ანალიზის და საუკეთესო პრაქტიკის გაზიარების საფუძველზე. საქართველოში ინკლუზიური განათლების განმახორციელებელი პროცედურები რეგულირდება შემდეგი სამართლებრივი აქტებით:

- ✓ **კანონი ზოგადი განათლების შესახებ** - ზოგადი განათლების შესახებ კანონის 33-ე მუხლის „ზ“ ქვეპუნქტის თანახმად ზოგადსაგანმანათლებლო დაწესებულება ვალდებულია შექმნას ინკლუზიური განათლების განხორციელების შესაბამისი პირობები. სკოლა იღებს ყველა საჭირო ზომას სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე ბავშვს სხვებთან თანასწორობის საფუძველზე შეუქმნას პირობები, რათა მისთვის ხელმისაწვდომი იყოს ხარისხიანი განათლების მიღების შესაძლებლობა;
- ✓ **საქართველოს განათლების და მეცნიერების მინისტრის 2018 წლის 21 თებერვლის ბრძანება N16/ნ „ინკლუზიური განათლების დანერგვის, განვითარებისა და მონიტორინგის წესების, აგრეთვე სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეთა იდენტიფიკაციის მექანიზმის დამტკიცების თაობაზე“**; ინკლუზიური განათლების დანერგვის ხელშეწყობის პროცესში კიდევ ერთ წინ გადადგმულ ნაბიჯს წარმოადგენს. ბრძანებით განსაზღვრული წესით რეგულირების სფეროს მიუკუთვნება: ინკლუზიური განათლების დანერგვის, განვითარებისა და მონიტორინგის წესისა და პირობების ჩამოყალიბება, ასევე საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტროს და სკოლის უფლებამოსილებისა და ვალდებულებების შესრულება ინკლუზიური განათლების სფეროში;
- **ეროვნული სასწავლო გეგმაში საკითხები ეთმობა ინკლუზიურ განათლებას, დოკუმენტში მოცემული განმარტების თანახმად ინკლუზიური განათლება გულისხმობს:**

- ა) ადამიანის ღირსებისა და უფლებების დაცვას;
- ბ) მრავალფეროვნების დაფასებას;
- გ) რესურსების თანაბრად განაწილების პოლიტიკას;
- დ) დემოკრატიის, სამართლიანობის, კეთილსინდისიერების, თანასწორობისა და კანონის უზენაესობის დაფასებას;
- ე) ყველა მოსწავლისთვის თანაბრად ხელმისაწვდომ საგანმანათლებლო პროცესს; სწავლა-სწავლების პროცესში სწავლების უნივერსალური დიზაინის გამოყენებას;
- ვ) სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე (სსსმ) მოსწავლისთვის დამატებითი მხარდაჭერის უზრუნველყოფას;
- ზ) მოსწავლის უფლებას, მონაწილეობა მიიღოს საკუთარი საგანმანათლებლო გამოცდილების მართვაში; განივითაროს საკუთარი პოტენციალი და გახდეს მის გარშემო მიმდინარე პროცესების აქტიური მონაწილე;
- თ) სასკოლო საზოგადოების თითოეული წევრი თავს უნდა გრძნობდეს სასკოლო თემის ნაწილად და საკუთარი წვლილი შეჰქონდეს მის განვითარებაში.

აღნიშნული დოკუმენტები ითვალისწინებს სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეების ზოგადსაგანმანათლებლო სასწავლო პროცესში თანატოლებთან ერთად ჩართვის ხელშეწყობას, მოსწავლის ინდივიდუალური სასწავლო გეგმით სწავლებას, ისეთი პრინციპების გათვალისწინებას, როგორიცაა გონივრული მისადაგება, უნივერსალური დიზაინი, ადაპტირებული გარემო და სხვ.

აღსანიშნავია, რომ ზემოთ ჩამოთვლილი დოკუმენტები ჰარმონიზებულია საერთაშორისო დოკუმენტებთან, როგორიცაა: გაეროს შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა უფლებების კონვენცია, სალამანკას დეკლარაცია. ქვემოთ მოკლედ განხილულია ორივე მათგანი.

გაეროს შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა უფლებების კონვენცია (CRPD)

შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა უფლებების კონვენცია გაერთიანებული ერების ორგანიზაციამ 2006 წლის 13 დეკემბერს მიიღო; საქართველოს მიერ რატიფიცირება განხორციელდა 2013 წელს. ტერმინი რატიფიცირება – გულისხმობს პროცესს, რომლის თანახმად, სახელმწიფო კისრულობს ხელშეკრულების შესრულების ვალდებულებას. კონვენციას ჰყავს 158 ხელმომწერი მონაწილე სახელმწიფო. ეს არის ადამიანის უფლებათა საერთაშორისო ხელშეკრულება, რომელიც კონკრეტულად ეხება შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა უფლებებს. კონვენციის თანახმად, შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირებს წარმოადგენენ ის პირები, რომელთაც გააჩნიათ ხანგრძლივი ეფექტის მქონე ფიზიკური, მენტალური, ინტელექტუალური ან სენსორული დარღვევები და ამან სხვადასხვა ბარიერთან ურთიერთქმედებისას შესაძლოა ხელი შეუშალოს მათ, სხვებთან თანასწორ პირობებში მიიღონ სრულფასოვანი და ეფექტური მონაწილეობა საზოგადოების ცხოვრებაში;

კონვენციის მიზანია, ხელი შეუწყოს, დაიცვას და უზრუნველყოს შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირები:

- ▶ ადამიანის ყველა უფლებით;
- ▶ ფუნდამენტური თავისუფლებით;
- ▶ სრულყოფილი და თანასწორი სარგებლობით;
- ▶ უზრუნველყოს ღირსების პატივისცემა.

CRPD-ის ძირითადი მახასიათებლები და პრინციპები მოიცავს, ისეთ ძირითად პრინციპებს, როგორებიცაა:

არადისკრიმინაციის – CRPD ხაზს უსვამს არადისკრიმინაციის პრინციპს, სადაც ნათქვამია, რომ შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირები სხვებთან ერთად თანაბრად უნდა სარგებლობდნენ ადამიანის ყველა უფლებითა და ფუნდამენტური თავისუფლებით;

სრული და ეფექტური მონაწილეობა საზოგადოებაში – კონვენცია აღიარებს შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა უფლებას მონაწილეობა მიიღონ საზოგადოებაში სრულად და ეფექტურ-

რად. ეს მოიცავს მონაწილეობას ცხოვრების პოლიტიკურ, სოციალურ, ეკონომიკურ, კულტურულ და საგანმანათლებლო ასპექტებში;

ხელმისაწვდომობა - CRPD ხაზს უსვამს ხელმისაწვდომობის მნიშვნელობას სხვადასხვა სფეროში, როგორებიცაა ფიზიკური გარემო, ტრანსპორტი, ინფორმაცია და კომუნიკაცია და მომსახურება. მონაწილე სახელმწიფოები ვალდებული არიან მიიღონ ზომები ხელმისაწვდომობის უზრუნველსაყოფად;

კანონის წინაშე თანაბარი აღიარება - შშმ პირებს აქვთ კანონის წინაშე თანაბარი აღიარების უფლება და სახელმწიფოები ვალდებული არიან უზრუნველყონ მართლმსაჯულების ეფექტური ხელმისაწვდომობა;

განსხვავებულობის პატივისცემა და შშმ პირთა მიღება - კონვენცია მოუწოდებს საზოგადოებებს აღიარონ და დააფასონ შშმ პირთა მრავალფეროვნება და ხელი შეუწყონ მათ მიღებას;

განათლების უფლება - CRPD-ის 24-ე მუხლი კონკრეტულად ეხება შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა განათლების უფლებას. იგი ხაზს უსვამს ინკლუზიური განათლების პრინციპებს, ხელმისაწვდომობას და გონივრული განსახლების უზრუნველყოფას;

ჯანმრთელობის უფლება - 25-ე მუხლი ყურადღებას ამახვილებს ჯანმრთელობის უფლებაზე, რაც უზრუნველყოფს, რომ შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირებს ჰქონდეთ წვდომა ჯანდაცვის იმავე ხარისხზე და სტანდარტზე, როგორც სხვებს;

დამოუკიდებლად ცხოვრება და საზოგადოებაში ჩართვა - CRPD აღიარებს შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა უფლებას იცხოვრონ დამოუკიდებლად და იყვნენ ჩართულნი საზოგადოებაში, ეწინააღმდეგება მათ სეგრეგაციას ან იზოლაციას;

შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ბავშვები - განსაკუთრებული ყურადღება ეთმობა შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ბავშვების უფლებებს, ხაზს უსვამს მათ უფლებას გამოხატონ თავიანთი შეხედულებები და მონაწილეობა მიიღონ გადაწყვეტილებებში, რომელიც მათ ცხოვრებისეულ, სასწავლო და სხვა მნიშვნელოვან საკითხებს ეხება;

CRPD გლობალური მასშტაბით წარმოადგენს მნიშვნელოვან ნაბიჯს შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა უფლებების ხელშეწყობისა და დაცვისთვის. იგი ფართოდ იქნა რატიფიცირებული და მისი პრინციპები ხელს უწყობს პოლიტიკის, კანონებისა და პრაქტიკის ჩამოყალიბებას, რომლებიც მხარს უჭერს შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირების სრულ ჩართვას და მონაწილეობას საზოგადოების ყველა ასპექტში.

მნიშვნელოვანი ტერმინების განმარტება გაეიხოს შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა კონვენციის თანახმად

(1) „**კომუნიკაცია**“ - მოიცავს ენებს, ბრაილს, ტაქტილურ კომუნიკაციას, მსხვილ შრიფტს, ხელმისაწვდომ მულტიმედიას, აგრეთვე წერით ან აუდიოსაშუალებებს, გამარტივებულ ენას, ნამკითხველ პირს და კომუნიკაციის გამაძლიერებელ და ალტერნატიულ მეთოდებს, საშუალებებსა და ფორმატებს, ინფორმაციისა და კომუნიკაციის ხელმისაწვდომი ტექნოლოგიების ჩათვლით;

(2) „**შესაძლებლობის შეზღუდვაზე დაფუძნებული დისკრიმინაცია**“ გულისხმობს ყველანაირ განსხვავებას, გამორიცხვას ან შეზღუდვას, რომლის მიზანი ან შედეგია პოლიტიკურ, ეკონომიკურ, სოციალურ, კულტურულ, სამოქალაქო ან სხვა სფეროებში, ადამიანის ყველა უფლების და ფუნდამენტური თავისუფლების სხვების თანასწორად, ცნობის, რეალიზების ან სარგებლობის ხელის შეშლა ან მათი უარყოფა. შესაძლებლობის შეზღუდვაზე დაფუძნებული დისკრიმინაცია მოიცავს დისკრიმინაციის ყველა ფორმას გონივრულ მისადაგებაზე უარის თქმის ჩათვლით;

(3) „**გონივრული მისადაგება**“ გულისხმობს საჭირო და შესაბამისი ცვლილებების და შესწორებების შეტანას, მოცემული გარემოების საჭიროებების გათვალისწინებით, რომლებიც არ იქცევიან დისპროპორციულ ან არა აუცილებელ ტვირთად, შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირების მიერ სხვებთან თანასწორად ადამიანის ყველა უფლებით და ფუნდამენტური თავისუფლებით სარგებლობის ან მათი გამოყენების უზრუნველყოფის მიზნით;

(4) „**უნივერსალური დიზაინი**“ გულისხმობს ისეთი პროდუქტების, მოწყობილობების, პროგრამების და მომსახურებების შექმნას, რომელთა გამოყენებასაც ყველა შეძლებს, ყველანაირ პირობებში, ადაპტაციის ან სპეციალური დიზაინის გამოყენების საჭიროების გარეშე. „უნივერსალური დიზაინი“ არ გამორიცხავს დამხმარე საშუალებებს შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირების განსაკუთრებული კატეგორიებისთვის მაშინ, როცა ეს აუცილებელია.

კონვენციის 24-ე მუხლი მთლიანად ინკლუზიური განათლების დანერგვის, განვითარებისა და უზრუნველყოფის საკითხს ეხება. კერძოდ, მონაწილე სახელმწიფოები აღიარებენ შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა უფლებას განათლებაზე და თავიანთ ვალდებულებას უზრუნველყონ ინკლუზიური განათლების სისტემის დანერგვა და მთელი ცხოვრების მანძილზე განათლების მიღების მისაწვდომობა, რაც, თავის მხრივ, უნდა ემსახუროდეს

- პიროვნების პოტენციალის სრულ გამოვლენას, ღირსებისა და საკუთარი თავის პატივისცემის გავლევას, ადამიანის უფლებების, ძირითადი თავისუფლებებისა და ადამიანთა მრავალფეროვნების პატივისცემის განმტკიცებას;
- შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა მიერ საკუთარი პიროვნების, ნიჭისა და შემოქმედებითი უნარების განვითარებასა და გონებრივი თუ ფიზიკური შესაძლებლობების მაქსიმალურ გამოვლენას;
- შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა უზრუნველყოფას თავისუფალ საზოგადოებაში ეფექტური მონაწილეობის შესაძლებლობებით.

მონაწილე ქვეყნები ასევე უზრუნველყოფენ, რომ არ გაირიყონ შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირები ზოგადი განათლების სისტემიდან შეზღუდული შესაძლებლობის გამო და მათთვის თანაბრად მისაწვდომი იყოს ინკლუზიური, ხარისხიანი და უფასო დაწყებითი და საშუალო განათლება საცხოვრებელი ადგილის მიხედვით.

სახელმწიფო ვალდებულია, ხარისხიანი განათლების მიღების მიზნით, შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირები უზრუნველყოს საჭირო მხარდაჭერით.

სალამანკას დეკლარაცია

სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროებების მქონე პირთა განათლების შესახებ სალამანკას დეკლარაცია და სამოქმედო ჩარჩო, რომელსაც ჩვეულებრივ უწოდებენ სალამანკას დეკლარაციას, არის მნიშვნელოვანი საერთაშორისო დოკუმენტი.

დეკლარაცია ინკლუზიური განათლების შესახებ თავდაპირველად გამოიცა 1994 წელს, საბოლოო ანგარიში გამოიცა 1995 წელს. სალამანკას დეკლარაციამ შეცვალა სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროებების მქონე ადამიანთა განათლებისადმი დამოკიდებულება. სალამანკას დეკლარაციით სათავე დაედო ინკლუზიური განათლების მოდელის საყოველთაოდ აღიარების პროცესს. აღნიშნული მოდელის თანახმად, ყველა ადამიანი განურჩევლად შესაძლებლობებისა და შეზღუდვებისა განათლებას უნდა იღებდეს თანატოლებთან ერთად. სალამანკას დეკლარაციაში წარმოდგენილ იქნა შემდეგი ძირითადი უფლებები და ცნებები:

- ✓ ყველა ბავშვს აქვს უფლება ისწავლოს თანატოლებთან ერთად კლასში;
- ✓ ყველა ბავშვს აქვს უფლება მონაწილეობა მიიღოს ბავშვებზე ორიენტირებულ საგანმანათლებლო პროცესში, რათა მოხდეს მისი ინდივიდუალური საჭიროებების დაკმაყოფილება;
- ✓ ინკლუზიური განათლების განხორციელება სათანადო პირობებით უზრუნველყოფს მასში ჩართულ ბავშვებს;
- ✓ ინკლუზიური განათლება განაპირობებს ინკლუზიური საზოგადოების წარმოშობასა და ეფექტურობას.

სალამანკას დეკლარაცია მოიცავს ისეთ ძირითად მახასიათებლებს, როგორებიცაა:

ინკლუზიური განათლების ფილოსოფია – დეკლარაცია ხელს უწყობს ინკლუზიური განათლების ფილოსოფიას და ამტკიცებს, რომ ყველა ბავშვს აქვს განათლების მიღების ფუნდამენტური უფლება და სასკოლო გარემოში სრული მონაწილეობის შესაძლებლობა უნდა მიეცეს;

მრავალფეროვნება განათლებაში – დეკლარაცია აღიარებს და აფასებს მოსწავლეთა მრავალფეროვნებას, ხაზს უსვამს, რომ სკოლას უნდა შეეძლოს უპასუხოს ყველა მოსწავლის მრავალფეროვან საჭიროებას, მათ შორის შეზღუდული შესაძლებლობის და სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროებების მქონე პირებს;

სკოლების განვითარება ინკლუზიური განათლების პრინციპებით - დეკლარაცია ხელს უწყობს ნებისმიერი სკოლის ისე განვითარებას, სადაც ყველა მოსწავლე სათანადო მხარდაჭერას მიიღებს სგან-სხვაებულობის მიუხედავად;

ინტეგრაციის პრინციპი - ინკლუზიური განათლების ხელშეწყობისას, სალამანკას დეკლარაცია აღიარებს, რომ ზოგიერთ მოსწავლეს შეუძლია ისარგებლოს სპეციალიზებული დამხმარე სერვისებით. თუმცა, აქცენტი კეთდება ამ სერვისების ძირითად საგანმანათლებლო გარემოში ინტეგრირებაზე;

მშობლებისა და საზოგადოების ჩართულობა - დოკუმენტი ხაზს უსვამს მშობლებისა და საზოგადოების საგანმანათლებლო პროცესში ჩართვის მნიშვნელობას და სკოლებსა და ფართო საზოგადოებას შორის პარტნიორობის ხელშეწყობას;

მასწავლებელთა პროფესიული განვითარება - დოკუმენტი აღიარებს მასწავლებლების უწყვეტი პროფესიული განვითარების აუცილებლობას, რათა აღჭურვოს ისინი იმ უნარ-ჩვევებითა და ცოდნით, რაც საჭიროა მოსწავლეთა მრავალფეროვანი საჭიროებების დასაკმაყოფილებლად;

თანასწორობა, მონაწილეობა და განვითარება - სალამანკას დეკლარაცია ხაზს უსვამს თანასწორობის, მონაწილეობისა და განვითარების პრინციპებს, რომლის მიზანია შექმნას ისეთი საგანმანათლებლო გარემო, რომელიც ხელს შეუწყობს თითოეული მოსწავლის სრული პოტენციალის რეალიზებას;

მთავრობის როლი - ქვეყნებსა და მთავრობას მოუწოდებს, აიღოს პასუხისმგებლობა ინკლუზიური განათლების პოლიტიკის განხორციელებაზე და გამოყოს საჭირო რესურსები ინკლუზიური პრაქტიკის წარმატების უზრუნველსაყოფად;

სალამანკას დეკლარაციამ მნიშვნელოვანი გავლენა მოახდინა ინკლუზიურ განათლებასთან დაკავშირებული გლობალური დისკუსიებისა და პოლიტიკის ჩამოყალიბებაზე. ის წარმოადგენს საგანმანათლებლო სისტემების ხელშეწყობის ვალდებულებას, რომელიც აკმაყოფილებს ყველა მოსწავლის მრავალფეროვან საჭიროებებს, რაც ხელს უწყობს განათლებისადმი უფრო ინკლუზიურ და სამართლიან მიდგომას.

თავის შეჯამება

სოციალური სამართლიანობის იდეებით, ბავშვის უფლებათა კონვენციით (გაერო, 1989) და სალამანკას დეკლარაციით (UNESCO, 1994) შთაგონებულმა, ევროპის ბევრმა ქვეყანამ შეიმუშავა პოლიტიკა და პრაქტიკა ინკლუზიური განათლების ხელშესაწყობად (Arcidiacono and Bauca, 2020; Nelis. და პედასტი, 2020). შესაბამისად, უფრო მეტი სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე ბავშვი სწავლობს თავის თანატოლებთან ერთად ზოგადსაგანმანათლებლო სკოლებში და შემცირდა სპეციალური სკოლების რაოდენობა. მიუხედავად ამ ტენდენციისა, ევროპისა და გლობალური ჩრდილოეთის სხვადასხვა ქვეყანაში, არსებობს რამდენიმე გამოწვევა ინკლუზიური განათლების ხარისხის გაუმჯობესების თაობაზე.

ყველა მოსწავლისთვის ხარისხიან განათლებაზე ხელმისაწვდომობის გაზრდა მათი მრავალფეროვანი მოთხოვნილებების ეფექტურად დაკმაყოფილების გზით, პრაქტიკაში საკმაოდ რთულად მისაღწევი აღმოჩნდა. მოსწავლეები მონაწილეობენ საგანმანათლებლო პროგრამაში და საერთო სასწავლო გარემოში, რათა შემცირდეს და აღმოიფხვრას ბარიერები და დაბრკოლებები, რამაც შეიძლება გამოიწვიოს გარიყვა.

ინკლუზიური განათლების იდეა ემყარება ადამიანის უფლებებისა და სოციალური მოდელის პერსპექტივას, რომლის მიხედვით, სოციალურ მოდელში შეზღუდული შესაძლებლობა განიხილება, როგორც პიროვნების იდენტობის ერთ-ერთი ასპექტი, ისევე როგორც რასა/ეთნიკური კუთვნილება, სქესი და ა.შ.). სოციალური მოდელის პერსპექტივიდან შეზღუდულ შესაძლებლობას ქმნის ბარიერებით სავსე გარემო.

ინკლუზიური განათლების შესახებ საუბრისას, განიხილება ინკლუზიის მოდელები, ფორმები და ეტაპები (ინკლუზია, ინტეგრაცია, სეგრეგაცია), რომლებიც მეტად გავძლევს ნათელ წარმოდგენას იმის შესახებ, თუ რა გამოწვევების წინაშე დგას სისტემა და განვითარების რა საჭიროებებს უნდა უპასუხოს.

ინკლუზიური განათლების 4 ძირითადი მახასიათებელი - წარმომადგენლობა, მონაწილეობა, მიღწევა და მხარდაჭერა - გავლენას ახდენს და აუმჯობესებს ჩართულობის ხარისხს; ინკლუზიური განათლების ფორმების და ეტაპების გაანალიზება გვეხმარება იმის გარკვევაში, თუ რომელ ფორმას

მოაქვს მეტი სარგებელი ბავშვებისთვის და, ასევე, რომელია ორიენტირებული ინდივიდს საჭიროების დაკმაყოფილებაზე და რომელი მთლიანად სისტემისა და სკოლის რეფორმირებაზე.

ეფექტური ინკლუზიური პროგრამები ხასიათდება გუნდური მუშაობით და თანამშრომლობით, ამა-ვდროულად წინასწარი, გააზრებული დაგეგმვით.

აღსანიშნავია, რომ საქართველოში 2006 წლიდან, როდესაც პირველი ნაბიჯები იდგმებოდა ინკლუზიური განათლების დანერგვისთვის, არ არსებობდა ინკლუზიური განათლების განვითარებისთვის საჭირო ცოდნა, პრაქტიკა და გამოცდილება, შესაბამისად, გააზრებულ იქნა საერთაშორისო გამოცდილება და საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტრომ, ნორვეგიის მთავრობასთან თანამშრომლობით, 2006 წელს დაიწყო ინკლუზიური განათლების დანერგვა.

კითხვები რეფლექსიისთვის

1. მოიყვანეთ არგუმენტები ინკლუზიური განათლების სასარგებლოდ. მსჯელობისას იფიქრეთ იმაზეც, თუ რა სარგებლებს მოუტანს ინკლუზია მთლიანად ზოგადსაგანმანათლებლო კლასს.
2. განიხილეთ სოციალური და სამედიცინო მოდელი ვენის დიაგრამის გამოყენებით.
3. განიხილეთ ინკლუზია და მეინსტრიმინგი ვენის დიაგრამის გამოყენებით.
4. იმსჯელეთ და გაანალიზეთ ინკლუზიური განათლების ბარიერები და დასახეთ ინკლუზიური განათლების განვითარების ხელშემწყობი სტრატეგიები.
5. შეადარეთ ერთმანეთს გუნდური სწავლების მოდელი, კოლაბორაციული, თანასწავლების (Co-teaching) მოდელი, კონსულტანტი-მასწავლებლის მოდელი.
6. შეადარეთ და განიხილეთ ინკლუზიური განათლების 4 ძირითადი მახასიათებელი – წარმომადგენლობა, მონაწილეობა, მიღწევა და მხარდაჭერა; რა რისკები ექმნება მოსწავლეს, როდესაც ეს მახასიათებლები არ ჩანს? რა შეიძლება იყოს თითოეული მახასიათებლის ინდიკატორი.
7. განიხილეთ გაეროს შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა უფლებების კონვენცია და სალამანკას დეკლარაცია, გამოყავით ძირითადი პრინციპები.
8. როგორი იყო თქვენი წარმოდგენა საქართველოში არსებული ინკლუზიური განათლების შესახებ? ამ თავის დამუშავების შემდეგ, შეგეცვალათ თუ არა წარმოდგენა? რა სიახლეები აღმოაჩინეთ?

სავარჯიშო

ფორმატი: 1. მუშაობა მცირე ჯგუფებში; 2. პრეზენტაცია. 3. კითხვა-პასუხი; 4. შეჯამება

მიმდინარეობა: მცირე ჯგუფებს ეძლევათ საპრეზენტაციო თემები. თემის ირგვლივ ჯგუფის წევრები ერთობლივად ამუშავებენ საკითხებს და დაიტანენ ფლიფჩარტზე, როგორც ტექსტის სახით, ისე ვიზუალურად ან/და გრაფიკულად. შემდეგ წარადგენენ პრეზენტაციას დიდ ჯგუფთან, სავარჯიშო მთავრდება უკუკავშირით და შეჯამებით.

საპრეზენტაციო თემები

1. სოციალური და სამედიცინო მოდელები
2. ინკლუზიური განათლების ფორმები და ეტაპები
3. ინკლუზია, ნაწილობრივი ჩართვა და მეინსტრიმინგი
4. ინკლუზიური განათლების მოდელები
5. წარმომადგენლობა, მონაწილეობა, მიღწევა და მხარდაჭერა – ინკლუზიური განათლების 4 ძირითადი მახასიათებელი

გამოყენებული ლიტერატურა

- Anastasiou, D., & Kauffman, J. (2011). A social constructionist approach to disability: Implications for special education. *Exceptional Children*, 77(3), 367-384. Retrieved from <http://web.a.ebscohost.com.ezproxy.canterbury.ac.nz/ehost/pdfviewer/pdfviewer?>
- Armstrong, A., Armstrong, D., & Spandagou, I. (2010). *Inclusive education international policy and practice*. London, England: Sage Publications.
- Ainscow, M., & Booth, T. (2003) *The Index for Inclusion: Developing Learning & Participation in Schools*. Bristol: Center for Studies in Inclusive Education.
- Armstrong, D., Armstrong, A., & Spandagou, I. (2012). *Inclusive Education: International Policy & Practice*.
- Bupha, S. (2019). Models of inclusive education: One size does not fit all. *Journal of Technology and Inclusive Education*.
- Conrad, M., & Whitaker, T. (1997). *Inclusion and the law: A principal's proactive approach*. The Clearing House.
- Gunckel, Kristin L., and Felicia M. Moore. "Including Students and Teachers in the Co-Design of the Enacted Curriculum." *Eric.ed.gov*, 2005, <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED498676.pdf>.
- IBE-UNESCO (UNESCO International Bureau of Education). n.d. "Mainstreaming (in special needs education)". In: *Glossary of Curriculum Terminology*. 23 August 2021. Retrieved from <https://www.ibe.unesco.org/en/glossary-curriculum-terminology/m/mainstreaming-special-needs-education>
- Jorgensen, C., Schuh, M., & Nisbet, J. (2005). *The inclusion facilitator's guide*. Baltimore: Paul H. Brookes Publishing Co.
- Thomas, G., & Loxley, A. (2007) *Deconstructing Special Education and Constructing Inclusion* (2nd Edition). Maidenhead: Open University Press.
- White, Allison. (2019). *Inclusion: Helping All Students Belong in Your Classroom!*<https://www.unicef.org/education/inclusive-education>
- <https://www.neurodivercitysg.com/medical-model-vs-social-model.html>
- ჟურნალი: ინკლუზიური განათლება, N1, (2023), tpdc.ge

თავი 3

სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების იდენტიფიცირება

სარჩევი

შესავალი.....	55
1. ტერმინის „სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების“ გააზრება.....	56
2. ვის შეიძლება აღენიშნებოდეს სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროება.....	56
3. მდგომარეობები, რომლებიც იწვევს სპეციალურ საგანმანათლებლო საჭიროებას.....	59
4. სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების განმარტება საქართველოს კანონმდებლობით.....	61
5. შეზღუდულ შესაძლებლობა და სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროება.....	62
6. სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების იდენტიფიცირება.....	63
7. სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების იდენტიფიცირების სხვადასხვა მოდელი.....	66
8. ინტერვენციაზე პასუხის მოდელი, როგორც სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების გამოვლენისა და მხარდაჭერის საშუალება.....	67
თავის შეჯამება.....	69
კითხვები რეფლექსიისთვის.....	70
გამოყენებული ლიტერატურა.....	70

შესავალი

როდესაც ვსაუბრობთ ინკლუზიურ განათლებაზე, ჩვენ ვსაუბრობთ თანაბრად ხელმისაწვდომ გარემოსა და სასწავლო პროცესზე ყველა ბავშვისთვის, მათ შორის, სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე ბავშვებისთვის. შესაბამისად ძალიან მნიშვნელოვანი საკითხია სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროება სწორედ იყოს იდენტიფიცირებული, არ შეფასდეს ის არასწორად, არ იქცეს ბავშვის იარაღად და არ გახდეს სტიგმატიზაციის წყარო.

არსებობს სხვადასხვა მიზეზი, რამაც შეიძლება გამოიწვიოს სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროება და ეს ყოველი შემთხვევა საკმაოდ ინდივიდუალურია.

მასწავლებლები გადამწყვეტ როლს ასრულებენ სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეების იდენტიფიცირებაში, რათა უზრუნველყონ, სათანადო მხარდაჭერა და ადაპტაცია, დაეხმარონ მათ წარმატებას მიღწევაში, აკადემიურ, ისე სოციალურ და კომუნიკაციურ სფეროში. სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროებები მოითხოვს სკრინინგის, შეფასების და მხარდაჭერის სპეციალიზებულ სტრატეგიებს. ამ პრაქტიკის განხორციელებით, პედაგოგებს შეუძლიათ ამოიცნონ და უპასუხონ მოსწავლეთა ინდივიდუალურ საჭიროებებს, მათ შორის, მშობლებთან თანამშრომლობას, დიფერენცირებულ სწავლებას და პროგრესის მონიტორინგს.

სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროება ხუთი ფართო კატეგორიაა კოგნიტური და სწავლის სირთულეები, ფიზიკური შეზღუდვები, სენსორული დარღვევები, კომუნიკაციის სირთულეები და ემოციური და ქცევითი სირთულეები. ჩვენ ამ თავში განვიხილავთ ზოგადად ტერმინს „სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროება“, მის გამომწვევ მიზეზებს, შევხებით იმ მხარდაჭერას და სერვისებს, რასაც განათლების სისტემა სთავაზობს სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეებს და ვისაუბრებთ იმ საკითხებზე, თუ რა ძალისხმევაა საჭირო სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეების იდენტიფიცირებისა, და შემდგომ სწავლის მხარდაჭერის პროცესში.

1. ტერმინის „სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების“ გააზრება

ყველა ბავშვს და მოზარდს შეიძლება ჰქონდეს სწავლის სირთულეები სწავლისა და განვითარების გარკვეულ ეტაპზე. ეს არ არის უჩვეულო, როდესაც ბავშვების უმრავლესობისთვის სირთულეები დროებითია და მალე გადაილახება ოჯახისა და სკოლის მხარდაჭერითა და წახალისებით.

ტერმინი „სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროებები“ გამოიყენება ისეთი სწავლის სირთულეების აღსაწერად, რომელიც გამოირჩევა განგრძობითი მდგომარებით და ქმნის ბარიერებს კლასის და ასაკის შესაბამისი სასწავლო პროგრამის მინიმალურ დონეზე დაძლევისთვის, აღნიშნული სირთულე შესამჩნევი უნდა იყოს ასაკობრივ ნორმასთან გადახრით და მოსწავლის ჩამორჩენა შესამჩნევი უნდა იყოს თანატოლებთან შედარებით. სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე ბავშვებს ესაჭიროებათ დამატებითი ან განსხვავებული დახმარება, ვიდრე სხვა მათი ასაკის ბავშვებს. ეს დახმარება ზოგჯერ ცნობილია, როგორც სპეციალური საგანმანათლებლო სერვისების უზრუნველყოფა. საჭიროებები შეიძლება იყოს ფიზიკური, ემოციური, ქცევითი ან კოგნიტური და სერვისები მიმართული იყოს კონკრეტული საჭიროების მხარდაჭერაზე.

ბავშვებს შეიძლება ჰქონდეთ სირთულეები ერთ ან რამდენიმე სფეროში. ქვემოთ წარმოდგენილია მაგალითები სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების გამომწვევი მიზეზების შესახებ:

აზროვნება, გაგება და დასწავლა – კოგნიტური სირთულეებიდან გამომდინარე, სწავლის სირთულეები შესაძლოა ვლინდებოდეს ყველა სასწავლო აქტივობის დაძლევის და პროგრამით გათვალისწინებული ყველა სასწავლო შედეგის მიღწევის პროცესში, ან მხოლოდ განსაკუთრებული სირთულეები იკვეთებოდეს ზოგიერთ სასწავლო აქტივობასთან დაკავშირებით, როგორებიცაა კითხვა და მართლწერა ან მათემატიკა.

ემოციური და ქცევითი სირთულეები – ასეთ დროს, ბავშვებს შეიძლება ჰქონდეთ დაბალი თვითშეფასება და არ იყვნენ დარწმუნებულნი საკუთარ შესაძლებლობებში, მათ შეიძლება გაუჭირდეთ წესების დაცვა ან სკოლაში დამკვიდრება, ადაპტაცია და სწორად მოქცევა.

მეტყველება, ენა და კომუნიკაცია – ასეთ დროს, ბავშვებს შეიძლება უჭირთ საკუთარი აზრის გამოხატვა ან სხვისი ნათქვამი გაგება, შესაბამისად შეიძლება გაუჭირდეთ მეგობრების შეძენა ან სხვებთან ურთიერთობა, კომუნიკაციის დამყარება, როგორც ვერბალურად, ისე არავერბალურად, სირთულეები ვლინდება რეცეპტულ და ექსპრესიულ მეტყველებაში.

ფიზიკური ან სენსორული სირთულეები – ეს არის შემთხვევები, როდესაც ბავშვებს შეიძლება ჰქონდეთ შეზღუდული შესაძლებლობა ან გართულებული სამედიცინო მდგომარეობა, რომელიც გავლენას ახდენს სწავლაზე. აქ მოიაზრება ფიზიკური, მხედველობის ან სმენის დაქვეითების საფუძველზე წარმოქმნილი სირთულეები სწავლაში.

2. ვის შეიძლება აღინიშნებოდეს სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროება

ყველა ქვეყანამ, რომელიც საგანმანათლებლო სისტემის ყველასათვის მისაწვდომობას აღიარებს, მაქსიმალურად არიდებს თავს სამედიცინო დიაგნოზების ხსენებას და ჩამონათვალს, მაგალითად, საერთაშორისო განმარტებებში წერია, რომ სპეციალური (ან განსაკუთრებული) საჭიროებების მნიშვნელობა ძალიან ფართოა, და ის შეიძლება მოიცავდეს კომუნიკაციის, ქცევის, თვითმოვლის, სოციალური ურთიერთქმედების და შემეცნებითი უნარების დაქვეითებას. არსებობს სხვადასხვა და მრავალი მიზეზი, რამაც შეიძლება გამოიწვიოს სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროება და ის ინდივიდუალურია ყველა შემთხვევისთვის, მაგალითად, შეიძლება ეს შეიძლება ერთ შემთხვევაში შეიძლება იყოს სმენის დაქვეითება, მეორე შემთხვევაში დისლექსია, მესამე შემთხვევაში სოციალური სირთულეები გამომწვეული სირთულეები სწავლაში ან ქცევითი, ან მეტყველების სირთულეები, ან უფრო მეტად თვალსაჩინო სირთულე, როგორიცაა ინტელექტუალური დარღვევა, ცერებრული დამბლა, თუმცა ისიც აღსანიშნავია, რომ შესაძლოა ცერებრული დამბლის დიაგნოზის შემთხვევაში, მოსწავლე ძლეუდეს სასწავლო პროგრამას და არ სჭირდებოდეს ინდივიდუალურ სასწავლო გეგმას, მას შეიძლება სჭირდებოდეს მხოლოდ ზოგადი აკომოდაცია, რომელიც სკოლაში მიმდინარე სწავლის უნივერსალური დიზაინის ფარგლებში განხორციელდება. შესაბამისად, ყველა შემთხვევა ძალიან ინდივიდუალურ

რი და კომპლექსურია და სიღრმისეული შეფასების საფუძველზე დგინდება დასკვნა – აქვს თუ არა მოსწავლეს სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროება და რა ტიპის მხარდაჭერაა მისთვის პრიორიტეტული სკოლის მხრიდან.

„განათლება ყველასათვის“ – ამ იდეის დანერგვისა და განხორციელებისთვის ძალიან ღირებულოა სწორედ სალამანკას დეკლარაცია ინკლუზიური განათლების შესახებ. სალამანკას დეკლარაციაში წარმოდგენილ იქნა შემდეგი ძირითადი უფლებები და ცნებები: ყველა ბავშვს აქვს უფლება ისწავლოს ზოგადსაგანმანათლებლო კლასში; ყველა ბავშვს აქვს უფლება მონაწილეობა მიიღოს ბავშვებზე ორიენტირებულ საგანმანათლებლო პროცესში, რათა დაკმაყოფილდეს მისი ინდივიდუალური საჭიროებები; ინკლუზიური განათლების განხორციელება სათანადო პირობებით უზრუნველყოფს მასში ჩართულ ბავშვებს; ინკლუზიური განათლება განაპირობებს ინკლუზიური საზოგადოების წარმოშობასა და ეფექტურობას. აღსანიშნავია, რომ სწორედ სალამანკას დეკლარაციამ მოახდინა დიდი გადატრიალება სპეციალური საჭიროებების და შეზღუდული შესაძლებლობების ბავშვთა განათლებაში, მან უარი თქვა სხვადასხვა დიაგნოზის ხსენებასა და დიაგნოზზე დაფუძნებულ სწავლებაზე, რაც მეტად აფართოებს ყველა მოსწავლისთვის ჰარმონიული სასწავლო გარემოს შექმნას, სწორედ ეს მიდგომა ავითარებს სოციალურ მოდელს, სამედიცინო მოდელისგან განსხვავებით.

განვიხილოთ ასეთი მაგალითი: „მოსწავლე ნ. ბ აჩის 8 წლის, მე-3 კლასში, მას შეუძლია ასოების ცნობა და დაახლოებით 20 – მდე სიტყვის ამოკითხვა, შეუძლია 20-ამდე თვლა, 10-ის ფაჩვებში მიმატება ზეპირად და 20-ის ფაჩვებში მიმატება-გამოკლების ოპერაციების შესრულება ჩხიხების ან სხვა ჰესუხების გამოყენებით. საუბრობს ოხსიტყვიანი მაჩვივი წინადადებით, შეუძლია თაბახის ფუხცეღზე მსხვილი კადმით ასოების კახნახით ჩაწეხა, წეხს ნელა, ასოების მოყვანილობა ახათანაბაჩია, კახნახით შეუძლია ჩაწეხოს ეთმაჩცვიანი ნაცნობი სიტყვები“.

როგორც აღწერიდან ჩანს, აქ იკითხება მოსწავლის, როგორც საგანმანათლებლო საჭიროებები, ისე მისი ძლიერი მხარეები, ერთადერთი პირადი ინფორმაცია, რომელსაც ბავშვის შესახებ ვფლობთ, არის მისი ასაკი, რაც გვაძლევს საფუძვლიანი ვარაუდის საშუალებას, რომ ბავშვს აქვს სირთულეები სწავლაში, რადგან მესამეკლასელი 8 წლის ბავშვი ნორმალურ შემთხვევაში გაცილებით მეტ უნარს უნდა ფლობდეს წერის, კითხვის და მათემატიკის სფეროში. სწორედ ეს აღწერა არის იმის ნათელი მაგალითი, რომ სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროებები უნდა იყოს აღწერილი სფეროების მიხედვით, რათა ბავშვმა შესაბამისი მხარდაჭერა მიიღოს სკოლაში (ინდივიდუალური სასწავლო გეგმა, ადეკვატური სწავლების სტრატეგია, რესურსები). ამის ნაცვლად, ჩვენ რომ წაგვეკითხა მხოლოდ დიაგნოზი, მაგალითად, დაუნის სინდრომი, ან ინტელექტუალური შეზღუდული შესაძლებლობა, ან რაიმე სხვა, რომელიც უფრო ხშირად იწვევს საგანმანათლებლო საჭიროებებს, ცხადია, რომ ბავშვის შესახებ ნათელი წარმოდგენა ვერ შეგვექმნებოდა, რაც გაართულებდა მისი სწავლების დაგეგმვა – განხორციელებას. აქვე ისიც აღსანიშნავია, რომ ერთი და იმავე ასაკისა და ერთი და იმავე დიაგნოზის მქონე 2 ბავშვი ასევე რადიკალურად შეიძლება განსხვავდებოდეს ერთმანეთისგან განვითარების სფეროების მიხედვით (სპეციალური მასწავლებლის მიერ განვითარების სფეროების შეფასების მნიშვნელობებსა და მეთოდოლოგიაზე ჩვენ შემდეგ თავებში დანვრილებით ვისაუბრებთ).

ზემოთ აღნიშნული საკითხის შესახებ უფრო ცხადი წარმოდგენის შექმნისთვის, განვიხილოთ კიდევ ორი მაგალითი, რაც კიდევ უფრო დაადასტურებს იმას, რომ სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროება ინკლუზიური განათლების სფეროში არ შეიძლება ასოცირდებოდეს მხოლოდ დიაგნოზებთან, რადგან ჩვენთვის მნიშვნელოვანია მოსწავლის ამჟამინდელი უნარების შეფასება, რათა მისი სასწავლო პროცესში ჩართულობა და უნარების განვითარება დაგვეგმოთ.

ნიკა 6 წლის	ლუკა 6 წლის
დიაგნოზი: დაუნის სინდრომი. ნიკა სამთითა ჩაჭიდებით იჭერს კალამს, ხატავს მარტივ ფიგურებს და მარტივ სიუჟეტებს, კითხვებზე პასუხის გაცემით შეუძლია აღწეროს ნახატი, ასახელებს საკუთარ სახელს, გვარს, ასაკს, მშობლების და ოჯახის წევრების სახელებს. ცნობს ძირითად ფერებს, აწყობს 5-6-ნაწილიან ფაზლს, არ შეუძლია დამოუკიდებლად მოყვას ამბავი და გამოიჩინოს თანატოლებთან კომუნიკაციის ინიციატივა, ითვლის 5-ამდე. ასრულებს 2-სიტყვიან მარტივ ინსტრუქციებს.	დიაგნოზი: დაუნის სინდრომი. ლუკას კალამი უჭირავს მუშტით, შეუძლია ფურცელზე დაჯღაბნოს რაიმე, ამბობს მხოლოდ თავის სახელს, ასრულებს მხოლოდ რამდენიმე ერთსიტყვიან ინსტრუქციას, შეუძლია პლასტელინით გამოძერწოს ბურთები, ცნობს მხოლოდ წითელს ფერს, მოსწონს თანატოლ ბავშვებთან თამაში, იჩენს ინიციატივას მათთან ურთიერთობისთვის, მაგალითად მიაქვს ბურთი, აჩვენებს და ამით მიანიშნებს, რომ უნდა ბურთით თამაში, ერთი თითის ჩვენებაზე, ამბობს „ეთი“. მისი ლექსიკური მარაგი მოიცავს 20-ამდე ყოფით სიტყვას.

როგორც ვხედავთ, ზემოთ აღწერილია ორი ერთი და იმავე დიაგნოზის და ასაკის მქონე ბავშვების განსხვავებული მდგომარეობები უნარებიდან გამომდინარე, რაც გვარწმუნებს იმაში, რომ სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროება და სამედიცინო დიაგნოზი რადიკალურად სხვადასხვა მოცემულობაა და სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების იდენტიფიცირება შესაძლებლობების შეფასებიდან იწყება.

ინკლუზიური განათლების კონცეფცია ასახავს ინდივიდების მრავალფეროვნებას მაშინაც კი, როდესაც ისინი იზიარებენ მსგავს სამედიცინო დიაგნოზებს. სწავლის სტილი, ძლიერი მხარეები და ინტერესები შეიძლება მნიშვნელოვნად განსხვავდებოდეს იმავე სამედიცინო მდგომარეობის მქონე ადამიანებში. ქვემოთ მოცემულია რამდენიმე მაგალითი ამის საილუსტრაციოდ:

ა) აუტისტური სპექტრის აშლილობა (ASD)

სწავლის სტილი. აუტისტური სპექტრის აშლილობის მქონე ორ ადამიანს შეიძლება ჰქონდეს განსხვავებული სწავლის სტილი – ერთი შეიძლება გამოირჩეოდეს ვიზუალური სწავლით, ხოლო მეორემ უპირატესობა მიაანიჭოს სმენით ან კინესთეტიკურ სწავლებას.

ძლიერი მხარეები და ინტერესები. აუტისტური სპექტრის აშლილობის მქონე ერთ ადამიანს შეიძლება ჰქონდეს ძლიერი ინტერესი მათემატიკის მიმართ და გამოირჩეოდეს ლოგიკური აზროვნებით, ხოლო მეორეს შეიძლება ჰქონდეს დიდი ინტერესი ხელოვნების მიმართ და გამოავლინოს ძლიერი შემოქმედებითი მხარეები.

ბ) ყურადღების დეფიციტის/ჰიპერაქტიურობის აშლილობა (ADHD)

სწავლის სტილი. ADHD-ის მქონე ორმა ადამიანმა შეიძლება გამოავლინოს სწავლის განსხვავებული სტილი – ერთმა შეიძლება ისარგებლოს პრაქტიკული, ექსპერიმენტული სწავლით, ხოლო მეორე შეიძლება განვითარდეს უფრო სტრუქტურირებულ და ორგანიზებულ სასწავლო გარემოში.

ძლიერი მხარეები და ინტერესები. ADHD-ის მქონე ერთ ადამიანს შეიძლება უპირატესობას ანიჭებდეს ერთი აქტივობიდან მეორეზე სწრაფად გადასვლას, ხოლო სხვა შეიძლება გამოირჩეოდეს იმით, რომ სჭირდებოდა მეტი კონცენტრაცია თითოეულ ამოცანაზე.

გ) დისლექსია

სწავლის სტილი. დისლექსიის მქონე პირებს შეიძლება ჰქონდეთ განსხვავებული სწავლის პრეფერენციები – ერთ ადამიანს შეიძლება გამოადგეს ვიზუალური საშუალებები და ფერებით მონიშვნა, გრაფიკები, ხოლო მეორემ შეიძლება მეტი სარგებელი მიიღოს სმენითი სწავლის სტრატეგიებით.

ძლიერი მხარეები და ინტერესები. დისლექსიის მქონე ერთმა ინდივიდმა შეიძლება გამოავლინოს განსაკუთრებული კრეატიულობა და გამოირჩეოდეს ისეთ სფეროებში, როგორიცაა თხრობა, ხოლო მეორეს შეიძლება ჰქონდეს ძლიერი მიდრეკილება პრობლემის გადაჭრისა და კრიტიკული აზროვნების მიმართ.

დ) ინტელექტუალური შეზღუდული შესაძლებლობები

სწავლის სტილი. ინტელექტუალური შეზღუდული შესაძლებლობების კატეგორიაშიც კი, ინდივიდებს შეიძლება ჰქონდეთ მრავალფეროვანი სწავლის სტილი – ერთმა ადამიანმა შეიძლება ისარგებლოს სტრუქტურირებული და განმეორებადი მიდგომით, ხოლო მეორე შეიძლება განვითარდეს პრაქტიკული სწავლის გამოცდილებით.

ძლიერი მხარეები და ინტერესები. მიუხედავად იმისა, რომ ინტელექტუალური შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ერთ ადამიანს შეიძლება ჰქონდეს ძლიერი მხარეები სოციალურ ურთიერთობებში და ინტერპერსონალურ უნარებში, მეორეს შეიძლება გამოავლინოს ნიჭი ისეთ სფეროებში, როგორიცაა მუსიკა, ხელოვნება ან ფიზიკური აქტივობა.

ე) მხედველობის დაქვეითება

სწავლის სტილი: მხედველობის დარღვევის მქონე პირებს შეიძლება ჰქონდეთ განსხვავებული სწავლის პრეფერენციები – ზოგს შეიძლება ურჩევნია ტაქტილური სწავლის გამოცდილება, ხოლო სხვები შეიძლება უფრო მეტად დაეყრდნონ აუდიალურ ან ვიზუალურ ინფორმაციას.

ძლიერი მხარეები და ინტერესები: მხედველობის დაქვეითების მქონე ერთი ადამიანი შეიძლება გამოირჩეოდეს ტაქტილურ ხელოვნებაში, როგორიცაა ქანდაკება, ხოლო მეორეს შეიძლება ჰქონდეს დიდი ინტერესი სმენის მიმართ, როგორიცაა მუსიკა.

ეს მაგალითები ასახავს სპეციფიკურ სამედიცინო დიაგნოზებში არსებულ მრავალფეროვნებას, ხაზს უსვამს იმას, რომ ინდივიდები უნიკალურია და შეიძლება ჰქონდეთ განსხვავებული სწავლის

სტილი, ძლიერი მხარეები და ინტერესები მაშინაც კი, როდესაც მათ აქვთ მსგავსი სამედიცინო პირობები. ამ განსხვავებების აღიარება და დაკმაყოფილება აუცილებელია ეფექტური და ინკლუზიური მხარდაჭერის უზრუნველსაყოფად.

3. მდგომარეობები, რომლებიც იწვევს სპეციალურ საგანმანათლებლო საჭიროებას

მიუხედავად ზემოთ აღწერილი საკითხებისა, სპეციალური განათლება ყველა ქვეყანაში, რა თქმა უნდა, მაინც ახსენებს გარკვეულ დიაგნოზებს, ან მდგომარეობებს და საჭიროებებს, ასევე შეზღუდულ შესაძლებლობებს, რომელთა მხარდაჭერისთვისაც დამატებით სერვისებს ავითარებს სკოლებში. მდგომარეობებისა და სამედიცინო დიაგნოზების შესახებ ინფორმირებულობა სპეციალურ განათლებაში საჭიროა, იქიდან გამომდინარე, რომ ეს ინფორმაცია მასწავლებლებსა და დამხმარე პერსონალს ეხმარება მიდგომის მორგებაში ინდივიდის უნიკალური საჭიროებების დასაკმაყოფილებლად, რაც უზრუნველყოფს მოსწავლის სათანადო და მიზანმიმართული საგანმანათლებლო მხარდაჭერას.

ადრეული დიაგნოსტიკა პირდაპირ კავშირშია ადრეულ ჩარევასთან – სამედიცინო მდგომარეობის ან შეზღუდული შესაძლებლობის ადრეული იდენტიფიცირება საშუალებას იძლევა ადრეული ჩარევის სტრატეგიების დანერგვისთვის. დროულმა ინტერვენციებმა შეიძლება მნიშვნელოვნად გააუმჯობესოს მოსწავლის განვითარების ტრაექტორია და აკადემიური პროგრესი, მოახდინოს შემდგომი გართულებების პრევენცია და უზრუნველყოს ბავშვს პოტენციალის სრულად გამოყენება. ასევე დიაგნოსტიკა ზრდის რესურსებზე ხელმისაწვდომობას, ზოგიერთი სამედიცინო დიაგნოზის დროს აუცილებელია დამატებითი რესურსებისა და დამხმარე სერვისების მობილიზება, როგორიცაა სპეციალიზებული თერაპია, დამხმარე ტექნოლოგია. ეს რესურსები უზრუნველყოფს საგანმანათლებლო ბარიერების მინიმუმადე დაყვანას და უფრო ინკლუზიური სასწავლო გარემოს შექმნას (მაგალითად, სმენის აპარატი, ხმის გამაძლიერებელი, ჟესტური ენის სწავლების უზრუნველყოფა, ეტლი, ბრაილის შრიფტი ან სხვა ტექნოლოგიები მცირემხედველთათვის, როგორიცაა, მაგალითად, გამადიდებელი).

მასწავლებლებსა და ჯანდაცვის პროფესიონალებს შორის თანამშრომლობა აუცილებელია სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეების სრულფასოვანი მხარდაჭერისთვის. სამედიცინო სფეროს სპეციალისტებს სკოლას შეუძლიათ შესთავაზონ ღირებული რეკომენდაციები მოსწავლის მდგომარეობის გაუმჯობესების შესახებ და შესთავაზონ სტრატეგიები, რომლებიც შეიძლება ინტეგრირებული იყოს საგანმანათლებლო გარემოში.

საჭიროებების იდენტიფიცირება კავშირშია ადვოკატირებასა და ინფორმირებულობასთან, დიაგნოზისა და მდგომარეობის შესახებ სწორი წარმოდგენის შექმნას შეუძლია გაზარდოს ცნობიერება მოსწავლის მახასიათებლების შესახებ სკოლის საზოგადოებაში. ამალღებული ცნობიერება ხელს უწყობს თანაგრძნობას და ინკლუზიური ატმოსფეროს გაზრდას, სადაც სპეციალური საჭიროებების მქონე მოსწავლეები გრძნობენ მიმღებლობას და მხარდაჭერას. ასევე, საგანმანათლებლო საჭიროებების იდენტიფიცირება საშუალებას აძლევს პედაგოგებს თვალყური ადევნონ პროგრესს დროთა განმავლობაში და მონაცემებზე დაყრდნობით მიიღონ ინფორმირებული გადაწყვეტილებები ინტერვენციების ეფექტურობის შესახებ.

მაგალითად, ნორვეგიის საგანმანათლებლო სისტემა, რომელიც მიჩნეულია, რომ ყველაზე ძლიერ და მდგრად ინკლუზიურ განათლებას ავითარებს, სპეციალური განათლების არეალში ახსენებს შემდეგი მდგომარეობებს (<https://www.statped.no/fagomrader/>):

- ყურადღების დეფიციტის ჰიპერაქტიურობა (ADHD);
- აფაზია და სხვა შეძენილი კომუნიკაციის სირთულეები;
- აუტიზმის სპექტრის დარღვევები;
- შეძენილი ტვინის დაზიანება;
- მხედველობისა და სმენის კომბინირებული დაქვეითება და სიყრუე;
- ტუჩ-ყბა-სასის ნაპრალი;
- კითხვისა და წერის სირთულეები, მათემატიკის სირთულეები;
- მრავლობითი დარღვევა;
- ენობრივი დარღვევები;
- მეტყველების დარღვევები;

- ტურეტის სინდრომი;
- სმენის დარღვევა;
- მხედველობის დარღვევა;
- განვითარების ეტაპების დაყოვნება.

ასევე, პრიორიტეტად მიიჩნევა, ისეთი სერვისების განვითარებას, რომლებიც უშუალოდ ეხება ისეთ არეალებს, როგორიცაა:

- ალტერნატიული და აუგმენტური (დამატებით) კომუნიკაცია (აკ);
- მრავალენოვანი სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროებები;
- ჟესტური ენა.

რა თქმა უნდა, ამ ქვეყნის განათლების სისტემის წარმომადგენლები ნებისმიერი სირთულის მქონე ბავშვის მხარდაჭერას უზრუნველყოფენ, მათ შორის, იმის, რომლის მდგომარეობაც შესაძლოა ჩამონათვალში არ იყოს, მაგრამ აღნიშნავენ, რომ კონკრეტულად ამ ჯგუფებს, ყველაზე მეტად სჭირდებათ დამატებითი სერვისები. ასევე აღნიშნავენ, რომ დანარჩენ შემთხვევებში სწავლების უნივერსალური დიზაინის საფუძველზე ორგანიზებული საგანმანათლებლო გარემო, თავის მხრივ, უკვე უზრუნველყოფს მხარდაჭერას და ყველა მოსწავლისთვის მცირდება სწავლის ბარიერები, მეტად იზრდება თანამონაწილეობა და განათლებაზე ხელმისაწვდომობა.

ბრიტანეთის საგანმანათლებლო სისტემა პირდაპირ ასახელებს მდგომარეობებს, რომლებიც იწვევს სპეციალურ საგანმანათლებლო საჭიროებებს აღნიშნული დიაგნოზის შემთხვევაში კი ბავშვსა და ოჯახს სთავაზობს სპეციფიკურ ინტერვენციებსა და სერვისებს სკოლაში, რაც მოიცავს შეფასებას, ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის შედგენას, დახმარებას სწავლის პროცესში, დამატებით საგანმანათლებლო მხარდაჭერას, მათ შორის, სოციალური, კომუნიკაციური და ადაპტური ფუნქციონირების გაზრდის მიზნით, ეს სერვისები დაკავშირებულია შემდეგ მდგომარეობებთან/დიაგნოზებთან:

- ყურადღების დეფიციტი და ჰიპერაქტიურობა (ADHD);
- აუტიზმი;
- სპეციფიკური სწავლის სირთულეები, მათ შორის დისლექსია, დისკალკულია და დისგრაფია;
- მეტყველების, ენისა და კომუნიკაციის საჭიროებები;
- ფიზიკური შეზღუდვები, მათ შორის ცერებრალური დამბლა, სპინა ბიფიდა, ასთმა და ფიბრომიალგია;
- სოციალური და ემოციური ფსიქიკური ჯანმრთელობის საჭიროებები;
- სენსორული ჯანმრთელობის სერვისები, მათ შორის ყრუ/ყრუ და მხედველობის დაქვეითების მქონე ბავშვებისა და ახალგაზრდებისთვის.

აღსანიშნავია, აშშ-ს რეგულაციები შეზღუდული შესაძლებლობისა და სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე ბავშვებისა და ახალგაზრდების მხარდაჭერისთვის. ამერიკის შეერთებულ შტატებში ეს რეგულირდება შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა განათლების აქტით (IDEA), რომელიც არის კანონი, რომელიც უზრუნველყოფს უფასო ადეკვატურ საჯარო განათლებას შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ბავშვებისთვის მთელი ქვეყნის მასშტაბით და უზრუნველყოფს სპეციალურ განათლებას და მათთან დაკავშირებულ მომსახურებას.

როგორც ეს განსაზღვრულია შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა განათლების შესახებ კანონით (IDEA), არსებობს შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა 13 განსხვავებული კატეგორია, რომლის მიხედვითაც, 3-იდან 22 წლამდე ასაკის ახალგაზრდებს შეუძლიათ მიიღონ მომსახურება აშშ-ში.

ამ აქტის მიხედვით, ყველას შეუძლია მიმართოს ადგილობრივ სკოლას და საგანმანათლებლო ცენტრებს სპეციალური საგანმანათლებლო სერვისის მიღებისთვის, ვისაც აქვს სირთულეები ისეთ სფეროებში, როგორიცაა:

- ფიზიკური განვითარება;
- კოგნიტური განვითარება;
- კომუნიკაციის განვითარება;
- სოციალური ან ემოციური განვითარება; ან
- ადაპტური ფუნქციონირება.

თუმცა ამ ზოგადი სფეროების გარდა, გამოყოფილია საჭიროებების 13 კატეგორია – სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების სტატუსის მისაღებად, IEP-ის გუნდმა (ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის გუნდმა) უნდა დაადგინოს, რომ ბავშვს აქვს საჭიროება ჩამოთვლილი 13 კატეგორიიდან, მინიმუმ, ერთ-ერთში და ეს უარყოფითად აისახება მისი სწავლის შედეგებზე (https://www.parentcenterhub.org/wp-content/uploads/repo_items/gr3.pdf):

1. აუტიზმის სპექტრის დარღვევა;
2. სიყრუე;
3. სმენის დაქვეითება;
4. მხედველობის დაქვეითება, მათ შორის უსინათლობა;
5. ყრუ-უსინათლობა (კომბინირებული);
6. ემოციური აშლილობა;
7. ინტელექტუალური შეზღუდვა;
8. მრავლობითი დარღვევა;
9. ორთოპედიული სირთულეები;
10. სპეციფიური სწავლის უნარის დაქვეითება;
11. მეტყველების ან ენის სირთულეები;
12. თავის ტვინის ტრავმული დაზიანება;
13. სხვა ჯანმრთელობის გაუარესება.

ზემოთ განხილული სხვადასხვა ქვეყნის მაგალითის საფუძველზე შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ მსოფლიოს წამყვანი ქვეყნები სპეციალურ საგანმანათლებლო საჭიროებას განმარტავენ, როგორც ინდივიდის სწავლაში გამოხატულ სირთულეებს, რომელიც ძლიერ განსხვავდება მისი თანატოლებისგან, შესაძლოა ვლინდებოდეს ფიზიკურ, კოგნიტურ, ემოციურ, კომუნიკაციურ სფეროებში და ასევე ასახელებენ იმ სამედიცინო მდგომარეობებსაც, რომლებიც მეტ ყურადღებას და ადრეულ ჩარევას საჭიროებს სწავლაში გამოხატული სირთულეების პრევენციისა და ინტერვენციის მიზნით.

4. სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების განმარტება საქართველოს კანონმდებლობით

საინტერესოა, როგორია, ამ მხრივ, საქართველოს საკანონმდებლო სისტემა და როგორ განიმარტება ტერმინი სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროება ქართულ საკანონმდებლო აქტებსა და მეთოდურ გზამკვლევებში.

„ზოგადი განათლების შესახებ“ საქართველოს კანონის თანახმად, „სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლე, არის მოსწავლე, რომელიც სასწავლო პროცესში დამატებით მხარდაჭერას საჭიროებს, აქვს სწავლასთან ან/და სასწავლო გარემოს ხელმისაწვდომობასთან დაკავშირებული მნიშვნელოვანი, გახანგრძლივებული სირთულეები ან/და ვერ აკმაყოფილებს ეროვნული სასწავლო გეგმით გათვალისწინებულ მოთხოვნებს მინიმალურ დონეზე, აგრეთვე მოსწავლე, რომელიც არის „შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა უფლებების შესახებ“ საქართველოს კანონით განსაზღვრული შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირი, რომელიც სასწავლო პროცესში დამატებით მხარდაჭერას საჭიროებს, აქვს სწავლასთან ან/და სასწავლო გარემოს ხელმისაწვდომობასთან დაკავშირებული მნიშვნელოვანი, გახანგრძლივებული სირთულეები ან/და ვერ აკმაყოფილებს ეროვნული სასწავლო გეგმით გათვალისწინებულ მოთხოვნებს მინიმალურ დონეზე“.

სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების განსაზღვრას ახდენს ინკლუზიური განათლების ფსიქოსაგანმანათლებლო შეფასებისა და კონსულტირების (მულტიდისციპლინური) გუნდი.

საქართველოში მოქმედი საკანონმდებლო ჩარჩოს მიხედვით, ინკლუზიური განათლება თანაბრად ხელმისაწვდომი საგანმანათლებლო პროცესია, რომლის ფარგლებშიც ყველა მოსწავლისთვის უზრუნველყოფილია განათლების ინდივიდუალური საგანმანათლებლო საჭიროებისა და შესაძლებლობის გათვალისწინებით მიღება, ხოლო სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების დადასტურება ხდება ფსიქოსაგანმანათლებლო შეფასებისა და კონსულტირების (მულტიდისციპლინური) გუნდის დასკვნის საფუძველზე. ასევე, ამავე გუნდის მიერ ხორციელდება მოსწავლის შეფასება, განათლების საუკეთესო ფორმის შერჩევა და საგანმანათლებლო პროცესთან დაკავშირებული საკონსულტაციო მომსახურების გაწევა, მათ შორის სსსმ მოსწავლისთვის ინდივიდუალური სასწავლო გეგმით სწავლე-

ბის, დამატებითი სპეციალისტის მომსახურების, სასწავლო პროცესისა და გარემოს მისაწვდომობის უზრუნველყოფის საჭიროების შესახებ კონსულტირება.

როგორც უკვე აღვნიშნეთ, სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროება დადასტურების შემდეგ განისაზღვრება სსსმ მოსწავლისთვის ეროვნული სასწავლო გეგმის ადაპტაციის საჭიროება. ადაპტაციის სახეებია: მოდიფიკაცია, აკომოდაცია, ინდივიდუალური სასწავლო გეგმა, ალტერნატიული სასწავლო გეგმა ან/და გაფართოებული სასწავლო გეგმა.

აქედან გამომდინარე, სსსმ მოსწავლისთვის სკოლა ვალდებულია, უზრუნველყოს ეროვნული სასწავლო გეგმის მოდიფიკაცია, სასწავლო გარემოს აკომოდაცია და საჭიროების შემთხვევაში ალტერნატიული სასწავლო მიზნების შემუშავება (ინდივიდუალურ სასწავლო გეგმაზე, აკომოდაციებსა და ალტერნატიულ სასწავლო გეგმებზე შემდეგ თავებში იქნება საუბარი).

5. შეზღუდულ შესაძლებლობა და სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროება

ჯანდაცვის მსოფლიო ორგანიზაციის კლასიფიკაციით, შეზღუდული შესაძლებლობა არის რაიმე დაზიანების/დარღვევის შედეგად გამოწვეული უნარის დროებითი ან ქრონიკული შეზღუდვა ფიზიკურ ან ფსიქიკურ სფეროში, რაც მნიშვნელოვან გავლენას ახდენს ადამიანის ცხოვრების სხვადასხვა სფეროზე (www.who.int). „შეზღუდული შესაძლებლობა“ სამედიცინო დიაგნოზზე დაფუძნებული ტერმინია, რადგან არსებობს საქართველოს მთავრობის დადგენილება, რომელიც არეგულირებს პირისთვის შეზღუდული შესაძლებლობის მინიჭების სტატუსს. საგანმანათლებლო სივრცეში სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების სტატუსის მინიჭებისთვის არ არის აუცილებელი რაიმე დიაგნოზის ექიმის მიერ დადასტურება. ორი მსგავსი სამედიცინო დიაგნოზის მქონე პირს შესაძლოა ჰქონდეს დასწავლის განსხვავებული სტილი, ძლიერი მხარეები, ინტერესები. ამიტომ აღნიშნული ტერმინები იდენტური არ არის.

„სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების“ ტერმინი წლების განმავლობაში სხვადასხვანაირად განიმარტებოდა, ისევე როგორც ტერმინი „შეზღუდული შესაძლებლობა“. დღემდე უამრავი მითი გვხვდება ამ ორ ტერმინთან დაკავშირებით, მათ შორის ერთ-ერთია, ის, რომ თითქმის ყველა შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ბავშვი აუცილებლად არის სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე, ან რომ ყველა სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე ავტომატურად არის შეზღუდული შესაძლებლობის. თუმცა ამავდროულად, სტატისტიკური მონაცემებს და ინდივიდუალური შემთხვევების ანალიზს თუ დავყრდნობით, აღმოვაჩენთ, რომ უმეტეს შემთხვევაში, შეზღუდული შესაძლებლობები შესაძლოა იწვევდეს საგანმანათლებლო საჭიროებებს.

ლიტერატურაში ცნობილია დილემის სახელით აღნიშნული განსხვავების გამიჯვნაც და დასაბუთებაც. ხშირად უჩნდებათ კითხვები მშობლებს, მასწავლებლებს, პოლიტიკის გამტარებლებს და სისტემის წარმომადგენლებს, როგორც საზღვარგარეთ, ისე საქართველოში, იმასთან დაკავშირებით, რომ აუცილებელია თუ არა ამ ორი სხვადასხვა სახის შეფასება, და თუკი კონკრეტული ბავშვის შემთხვევაში შეზღუდული შესაძლებლობა დასტურდება, რატომ არ არის ეს საკმარისი, რომ ის განისაზღვროს, როგორც სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე, მით უმეტეს, რომ შეზღუდული შესაძლებლობები ხშირად მეტად უფრო თვალსაჩინოა (მაგალითად, ცერებრული დამბლიდან გამომდინარე), ვიდრე სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროება (მაგალითად, დისლექსია).

ორივე შემთხვევაში უდავოა, რომ სწავლაში მხარდაჭერა ორივე შემთხვევაში დასჭირდება მოსწავლეს, თუმცა სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროება უშუალოდ სწავლის სირთულეს წარმოადგენს, რომელიც ქმნის დაბრკოლებას სწავლის პროცესში. სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროებები უფრო ფართო და კრებითი სახელია, ის შეიძლება გამოწვეული იყოს ბევრი სხვადასხვა მიზეზით, მათ შორის, სოციალური ფაქტორებითაც კი, ან სწავლის მიღმა დარჩენით, თუმცა შეფასების პროცესი აქ ძალიან სიღრმისეულად და დელიკატურად უნდა ჩატარდეს შესაბამისი ჯგუფის მიერ, რომ არ მოხდეს დროებითი პრობლემის, მოტივაციის ნაკლებობის, არასათანადო სასწავლო მეთოდების ან სხვა მალე გამოსწორებადი მიზეზის გამო სსსმ სტატუსის არასწორად და დაუფიქრებლად მინიჭება (როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, საქართველოში ამას ახორციელებს ინკლუზიური განათლების ფსიქოსაგანმანათლებლო შეფასებისა და კონსულტირების (მულტიდისციპლინური) გუნდი).

საყურადღებოა, 2020 წლის საქართველოს კანონი, შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა უფლებების შესახებ, რომლის თანახმად, განიმარტება, რომ შეზღუდული შესაძლებლობის მქონეა პირი მყარი ფიზიკური, ფსიქიკური, ინტელექტუალური ან სენსორული დარღვევით, რომლის სხვადასხვა დაბრკოლებასთან ურთიერთქმედებამ შესაძლოა ხელი შეუშალოს საზოგადოებრივ ცხოვრებაში

ამ პირის სრულ და ეფექტიან მონაწილეობას სხვებთან თანაბარ პირობებში. აქვე მოცემულია არა მხოლოდ პირის, არამედ მდგომარეობის განმარტებაც – „შესაძლებლობათა შეზღუდვა – ფიზიკური, ფსიქიკური, ინტელექტუალური ან სენსორული დარღვევის მქონე პირისათვის პიროვნული განვითარებისა და თვითრეალიზების სხვებთან თანაბარი შესაძლებლობის არქონა, რაც განპირობებულია ფიზიკური გარემოს, საზოგადოების დამოკიდებულებისა და სხვა ფაქტორების ერთობლიობით“. აუცილებელია, ვიცოდეთ, რომ შშმ პირის სტატუსს ადგენს საქართველოს არა განათლებისა და მეცნიერების სამინისტრო, არამედ ჯანდაცვის სამინისტრო (რომლის სრული დასახელებაა საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან დევნილთა, შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტრო)

შშმ პირის სტატუსის მინიჭება განიმარტება შემდეგნაირად – „პირისთვის შესაძლებლობის შეზღუდვის სტატუსის დადგენა ეფუძნება ბიოფსიქოსოციალურ მოდელს. საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან დევნილთა, შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტრო შეიმუშავებს შესაძლებლობის შეზღუდვის სტატუსის დადგენის მექანიზმის ბიოფსიქოსოციალურ მოდელს და მუდმივად ხელს უწყობს მის დანერგვას. ბიოფსიქოსოციალური მოდელის ფარგლებში შესაძლებლობის შეზღუდვის სტატუსი განისაზღვრება სტატუსის მაძიებელი პირის ფუნქციური უნარებისა და მისი ჯანმრთელობის მდგომარეობის შეფასების საფუძველზე“ (<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/4923984?publication=1>).

აღსანიშნავია, რომ როგორც მსოფლიოს სხვა ქვეყნებში, ისე საქართველოში შშმ სტატუსი პირს მხოლოდ სამედიცინო დიაგნოზის საფუძველზე არ ენიჭება, და აქაც უდიდესი მნიშვნელობა აქვს ინდივიდუალურ, ფუნქციურ შეფასებას, რომელიც ბიოფსიქოსოციალური მოდელის საფუძველზე შეფასებას გულისხმობს. ბიოფსიქოსოციალური მოდელი არის პირის ჯანმრთელობის მდგომარეობისა და შეზღუდული შესაძლებლობის განსაზღვრის, გაზომვისა და პოლიტიკის ფორმირების მოდელი, რომელიც ყურადღებას ამახვილებს ფსიქოლოგიურ, ბიოლოგიურ და სოციალურ ფაქტორებზე და ადამიანის ორგანიზმის/ორგანოთა სისტემის, ქცევითი სტილის, კოგნიტური პროცესებისა და გარემო ფაქტორების ურთიერთკავშირს ერთობლიობაში განიხილავს (<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/4923984?publication=1>)

სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროებისა და შეზღუდული შესაძლებლობის განმარტება გვაძლევს ვარაუდს, რომ მათ შორის იქნება, როგორც განსხვავებები, ისე გადაფარვები, თუმცა სკოლას, იმისთვის, რომ მოსწავლეს შეუქმნას ადეკვატური საგანმანათლებლო სასწავლო პირობები, სჭირდება მეტი ინფორმაცია ფსიქოლოგიური და პედაგოგიური კუთხით. მაგალითად, მეტი ინფორმაცია შემეცნებით პროცესებზე (აღქმა, ყურადღება, მეხსიერება, აზროვნება), კომუნიკაციაზე, მეტყველებაზე, მათ შორის სასწავლო სტრატეგიებისა და მოსწავლის სწავლის სტილზე, შესაბამისად, სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების სტატუსი უფრო სიღრმისეულ ინფორმაციას გვაძლევს მოსწავლის შემეცნებითი პროცესების, ინფორმაციის აღქმისა და გადამუშავების, კომუნიკაციის, მეტყველების, სწავლის სტრატეგიების შესახებ, რასაც სწორედ ინკლუზიური განათლების ფსიქოსაგანმანათლებლო შეფასებისა და კონსულტირების (მულტიდისციპლინური) გუნდი უზრუნველყოფს, ადეკვატური ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის შედგენის მიზნით. როგორც ვხედავთ, აღნიშნული საკითხი რეგულირდება საკანონმდებლო დონეზეც (ზოგადი განათლების შესახებ კანონი და კანონი შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა უფლებების შესახებ შესაბამის რეგულაციებს და მოქმედების არეალს დიფერენცირებულად უსაზღვრავს როგორც სკოლებს, ისე ჯანდაცვის სისტემას).

6. სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების იდენტიფიცირება

სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროებები ეხება იმ პირთა სწავლის სპეციფიკურ მოთხოვნებს, რომლებსაც შეიძლება შეექმნათ გამოწვევები ან სირთულეები განათლებაში სხვადასხვა ფიზიკური, კოგნიტური, ემოციური ან ქცევითი ფაქტორების გამო. ამ საჭიროებებმა შეიძლება გავლენა მოახდინოს განათლების ხელმისაწვდომობასა და სკოლაში პროგრესის მიღწევაზე მათ თანატოლებთან შედარებით.

სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროებების მქონე ბავშვებს შეიძლება დასჭირდეთ დამატებითი ან განსხვავებული მხარდაჭერა, ვიდრე ჩვეულებრივ გათვალისწინებულია ტიპურ საკლასო ოთახში. ეს საჭიროებები შეიძლება დაიყოს ოთხ სფეროდ:

კომუნიკაციასთან დაკავშირებული საჭიროებები – ვლინდება მეტყველებისა და ენის სირთულეების, კომუნიკაციის დარღვევების ან აუტიზმის სპექტრის აშლილობის მქონე ბავშვებში.

კოგნიტური და დასწავლის საჭიროებები – აქ ერთიანდებიან სწავლის უნარის დარღვევის მქონე ბავშვები, სწავლის სპეციფიკური სირთულეების (მაგ., დისლექსია) ან ინტელექტუალური შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე ბავშვები.

სოციალური, ემოციური და ფსიქიკური ჯანმრთელობასთან დაკავშირებული საჭიროებები – ზოგიერთ ბავშვს შეიძლება ჰქონდეს ემოციური ან ქცევითი გამოწვევები, რომლებიც გავლენას ახდენს მათ უნარზე, ისწავლონ და მონაწილეობა მიიღონ სკოლის აქტივობებში.

სენსორული და/ან ფიზიკური საჭიროებები – ეს კატეგორია მოიცავს ბავშვებს მხედველობის ან სმენის დარღვევით, ფიზიკური შეზღუდვებით ან სენსორული გადამუშავების პრობლემებით.

მნიშვნელოვანია, რომ მასწავლებლებმა, მშობლებმა და პროფესიონალებმა ადრეულად დაადგინონ სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროებები და უზრუნველყონ შესაბამისი მხარდაჭერა და სწავლება, რათა დაეხმარონ ბავშვს სრული პოტენციალის რეალიზებაში. ხშირ შემთხვევაში, ინდივიდუალური სასწავლო გეგმები ან დამხმარე სტრატეგიები შემუშავებულია თითოეული ბავშვის უნიკალური საჭიროებების დასაკმაყოფილებლად.

სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროებების მხარდაჭერის მიზანია შექმნას ინკლუზიური სასწავლო გარემო, სადაც ყველა ბავშვს შეუძლია განვითარდეს, განურჩევლად მათი შესაძლებლობებისა თუ გამოწვევებისა. მიზანმიმართული დახმარების განვითარებით, იზრდება ალბათობა, რომ სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროებების ბავშვებს ექნებათ თანაბარი წვდომა განათლებაზე და თანატოლებთან ერთად მიაღწევენ საგანმანათლებლო მიზნებს.

სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე პირთა მხარდაჭერა შეიძლება იყოს სხვადასხვა ფორმით, მაგალითად:

დიფერენცირებული ინსტრუქცია – მასწავლებლებს შეუძლიათ სწავლების მეთოდები, სტრატეგიები და რესურსები მოერგონ სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეების სწავლის სტილსა და შესაძლებლობებს;

ინდივიდუალური სასწავლო გეგმები – თითოეული მოსწავლისთვის შემუშავებულია პერსონალიზებული გეგმა, რომელსაც აქვს კონკრეტული სასწავლო მიზნები და სტრატეგიები მათი საჭიროებების დასაკმაყოფილებლად;

ინკლუზიური განათლების სპეციალისტები, მათ შორის ინდივიდუალური ასისტენტები – ზოგიერთ მოსწავლეს შეიძლება დასჭირდეს კვალიფიციური ასისტენტების დახმარება, რომლებიც უზრუნველყოფენ საკლასო ოთახში ინდივიდუალურ დახმარებას.

სპეციალიზებულ სერვისებზე წვდომა – ეს შეიძლება მოიცავდეს მეტყველების თერაპიას, ოკუპაციურ თერაპიას, კონსულტაციას ან ნებისმიერ სხვა მომსახურებას, რომელიც მოსწავლის სპეციფიკურ საჭიროებების მხარდაჭერას გაზრდის,

შეცვლილი შეფასებები – სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეებს შეიძლება ჰქონდეთ შეფასებები და გამოცდები, რომლებიც ადაპტირებულია მათი შესაძლებლობების შესაბამისად.

სპეციფიკური მხარდაჭერა, რომელიც მიეწოდება სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეებს, განსხვავდება მათი ინდივიდუალური საჭიროებებისა და მათ საგანმანათლებლო გარემოში არსებული რესურსების მიხედვით. მიზანია მოსწავლის გაძლიერება, გახდეს მეტად დამოუკიდებელი და საზოგადოების აქტიური მონაწილე, რაც მას საშუალებას მისცემს, გადალახოს ბარიერები და მიაღწიოს პოტენციალის სრულ რეალიზებას.

მასწავლებლები გადამწყვეტ როლს ასრულებენ სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეების იდენტიფიცირებაში, რათა უზრუნველყონ, სათანადო მხარდაჭერა და ადაპტაცია, დაეხმარონ მათ წარმატებას მიღწევაში, აკადემიურ, ისე სოციალურ და კომუნიკაციურ სფეროში. სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროებები მოითხოვს სკრინინგის, შეფასების და მხარდაჭერის სპეციალიზებულ სტრატეგიებს. ამ პრაქტიკის განხორციელებით პედაგოგებს შეუძლიათ, ამოიცნონ და უპასუხონ მოსწავლეთა ინდივიდუალურ საჭიროებებს, მათ შორის, მშობლებთან თანამშრომლობას, დიფერენცირებულ სწავლებას და პროგრესის მონიტორინგს.

სკრინინგი და შეფასება	
ნაბიჯი	აღწერა
1	სკრინინგი მნიშვნელოვანია იმ მოსწავლეთა ადრეული იდენტიფიკაციისთვის, რომლებსაც შეიძლება დასჭირდეთ დამატებითი მხარდაჭერა. ეს შეიძლება მოიცავდეს პედიატრის რეფერალს, განვითარების სპეციალისტის, ფსიქოლოგის სკრინინგს და მასწავლებლის დაკვირვებას.
2	შეფასება სწავლის მოდელების, სწავლის ბარიერების, ძლიერი მხარეების და საჭიროებების დასადგენად. ეს შეიძლება მოიცავდეს სტანდარტულ ტესტებს, ადაპტირებულ დიაგნოსტიკურ ინსტრუმენტებს და განმავითარებელ შეფასებებს.

მშობლებთან/მეურვეებთან თანამშრომლობა

1. მშობლების/კანონიერი წარმომადგენლების ჩართვა – მშობლებს/კანონიერი წარმომადგენლებს შეუძლიათ მიაწოდონ ღირებული ინფორმაცია საშინაო ცხოვრებისა და მოსწავლეთა პროგრესის შესახებ. მათი ჩართვა გადაწყვეტილების მიღებაში, პროგრესის მონიტორინგსა და ინტერვენციის სტრატეგიებში შეიძლება გამოიწვიოს უფრო წარმატებული შედეგები.
2. პარტნიორული ურთიერთობების შექმნა – ღია საკომუნიკაციო არხების და მშობლებთან/მეურვეებთან პოზიტიური პარტნიორობის ჩამოყალიბებამ შეიძლება უზრუნველყოს მოსწავლის უნარების უკეთ აღმოჩენა და მისი მხარდაჭერა როგორც სახლში, ასევე სკოლაში.

რას დააკვირდეს მასწავლებელი?

აქ მოცემულია რამდენიმე სტრატეგია, რომლის გამოყენებით მასწავლებლებს შეუძლიათ დააკვირდნენ, შეიძლება თუ არა მოსწავლეს ჰქონდეს სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროებები:

საკლასო შესრულება. მასწავლებლები აკვირდებიან, როგორ მუშაობს მოსწავლე კლასში მათ თანატოლებთან შედარებით. ისინი ეძებენ შესაბამისობებს აკადემიურ მიღწევებში და ადგენენ, მიჰყვება თუ არა მოსწავლის სასწავლო შედეგები კლასის საერთო შედეგს თუ ჩამორჩება.

შესრულების შესაბამისობები. მასწავლებლებმა შეიძლება შეამჩნიონ მნიშვნელოვანი განსხვავებები მოსწავლის პოტენციალსა და მათ რეალურ აკადემიურ მოსწრებას შორის. სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეებს შეიძლება ჰქონდეს უფრო მაღალი ინტელექტუალური შესაძლებლობები, მაგრამ დიდ ძალისხმევას ხარჯავდნენ მოსალოდნელ დონეზე შესრულებისთვის.

ქცევაზე დაკვირვება. მასწავლებლები ყურადღებას აქცევენ მოსწავლის ქცევას კლასში. მათ შეიძლება შეამჩნიონ უყურადღებობის, ჰიპერაქტიურობის, აგრესიის ან თანატოლებთან ურთიერთობის გაძნელების ნიშნები.

სოციალური ურთიერთქმედება. მასწავლებლები აკვირდებიან, რამდენად კარგად ურთიერთობს მოსწავლე თანაკლასელებთან და ექმნებათ თუ არა გამოწვევები კომუნიკაციის დამყარებაში ან შესაბამისი სოციალური ქცევის შენარჩუნებაში.

ემოციური რეაქციები. მასწავლებლები აკვირდებიან მოსწავლის ემოციურ რეაქციებს სხვადასხვა სიტუაციებზე, როგორიცაა იმედგაცრუება, შფოთვა ან გაბრაზება, რაც შეიძლება მიუთითებდეს ძირითად სირთულეებზე. მოსწავლეებს შეიძლება შეექმნათ გამოწვევები ემოციების მართვაში, მეგობრობის დამყარებაში ან სოციალურ სიტუაციებთან გამკლავებაში.

სწავლის სირთულეები. მასწავლებლებს შეუძლიათ განსაზღვრონ სწავლის სპეციფიკური სირთულეები, როგორიცაა დისლექსია ან დისკალკულია, წერა-კითხვისა და რიცხოვნობის სფეროში მოსწავლის პროგრესის შეფასებით.

სწავლისა და ქცევის სირთულეები. მასწავლებლებმა შეიძლება შეამჩნიონ სირთულეები მოსწავლის კონცენტრაციის, ინსტრუქციების შესრულების, დავალებების შესრულების ან სხვებთან ადეკვატური ურთიერთობის უნარში.

კომუნიკაციის უნარი. მასწავლებლები აკვირდებიან მოსწავლის ენობრივ განვითარებას და კომუნიკაციის უნარებს, რაც დაეხმარებათ მეტყველების ან ენის დარღვევების იდენტიფიცირებაში.

ყურადღება და ფოკუსირება. მასწავლებლები ამჩნევენ, თუ მოსწავლეს უჭირს გაკვეთილების დროს ყურადღების ფოკუსირება და კონცენტრირების შენარჩუნება.

აღმასრულებელი ფუნქციონირება. მასწავლებლებს შეუძლიათ შეამჩნიონ გამოწვევები აღმასრულებელი ფუნქციონირების უნარებით, როგორიცაა ამოცანების ორგანიზება, დროის მართვა ან პრობლემის გადაჭრა.

ფიზიკური განვითარება. მასწავლებლებმა შეიძლება შეამჩნიონ ნებისმიერი ფიზიკური სირთულე, რომელიც შეიძლება ჰქონდეს მოსწავლეს, რამაც შეიძლება გავლენა მოახდინოს მათ სწავლაზე ან ფიზიკურ აქტივობებში მონაწილეობაზე.

მნიშვნელოვანია აღინიშნოს, რომ მიუხედავად იმისა, რომ მასწავლებლებს შეუძლიათ სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროებების პოტენციური ნიშნების იდენტიფიცირება, საბოლოო დასკვნის დასადგენად და შესაბამისი ინტერვენციის სტრატეგიების შემუშავებისთვის აუცილებელია კვალიფიციური სერვისის ჩართვა, ამ შემთხვევაში მასწავლებლები პოტენციური ნიშნების იდენტიფიცირების საფუძველზე ახდენენ ფსიქოსაგანმანათლებლო შეფასების სერვისში მოსწავლის გადამისამართებას.

სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროებების იდენტიფიცირება რთული პროცესია, რომელიც მოითხოვს ფრთხილად განხილვას, თანამშრომლობას და, საჭიროების შემთხვევაში, განათლების სპეციალისტების ან პროფესიონალების ჩართულობას. მასწავლებლები გადამწყვეტ როლს ასრულებენ პოტენციური საკითხების ადრეულ გამოვლენაში, რამაც შეიძლება გამოიწვიოს დროული ჩარევა და სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეების მხარდაჭერა.

7. სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების იდენტიფიცირების სხვადასხვა მოდელი

მოსწავლეთა საგანმანათლებლო საჭიროებების იდენტიფიცირება, როგორც წესი, მოიცავს მრავალ დონის მიდგომას, რომელიც აერთიანებს შეფასების სხვადასხვა მეთოდსა და მონაცემთა წყაროებს. სკოლებმა და საგანმანათლებლო სისტემებმა შეიძლება გამოიყენონ სხვადასხვა მოდელი ან ჩარჩოები მოსწავლეთა საგანმანათლებლო საჭიროებების იდენტიფიცირებისთვის. ქვემოთ წარმოდგენილია ოთხი, ყველაზე ხშირად გამოყენებული მოდელი და მიდგომა:

1. **სტანდარტული შეფასებები** – ზოგიერთ შემთხვევაში, სკოლებმა შეიძლება ჩაატარონ სტანდარტული შეფასებები ან სკრინინგტესტები, რათა გამოავლინონ მოსწავლეები, რომლებსაც შეიძლება დასჭირდეთ დამატებითი მხარდაჭერა ან შეფასება.
2. **ინტერვენციაზე პასუხის მოდელი (RTI)** – ზოგიერთი სკოლა იყენებს RTI ჩარჩოებს მოსწავლეთა იდენტიფიცირებისთვის, რომლებსაც აკადემიურად სირთულეები აქვთ და უზრუნველყოფენ მიზანმიმართულ ინტერვენციებს. RTI არის მრავალსაფეხურიანი მიდგომა, რომელიც მიზნად ისახავს სწავლის სირთულეების მქონე მოსწავლეების იდენტიფიცირებას და მხარდაჭერას. ის გულისხმობს მიზნობრივი ინტერვენციების მხარდი ინტენსიური დონის უზრუნველყოფის სისტემატურ პროცესს, რომელიც ეფუძნება სწავლებაზე მოსწავლის პასუხს. ამ მოდელის მეშვეობით პედაგოგები აკვირდებიან მოსწავლეთა პროგრესს და იღებენ მონაცემებზე დაყრდნობით გადაწყვეტილებებს დამატებითი მხარდაჭერის შესახებ. მოსწავლეები, რომლებიც არ რეაგირებენ ამ ინტერვენციებზე, შეიძლება იდენტიფიცირებულნი იყვნენ, როგორც დამატებითი საჭიროების მქონენი და მათი შედეგები გადაიგზავნოს შემდგომი შეფასებისთვის შესაბამის სპეციალისტებთან.
3. **მხარდაჭერის მრავალდონიანი სისტემა (MTSS)** – RTI-ის მსგავსად, MTSS არის ყოვლისმომცველი ჩარჩო, რომელიც უზრუნველყოფს მხარდაჭერის მთელ რიგს აკადემიური, ქცევითი და სოციალურ-ემოციური საჭიროებების დასაკმაყოფილებლად. იგი მოიცავს ინტერვენციების მრავალ დონეს, ინტენსივობის მხარდი დონეებით და პერსონალიზებით, მოსწავლეების პროგრესზე დაყრდნობით.
4. **სკრინინგისა და შეფასების ინსტრუმენტები** – სკოლებმა შეიძლება გამოიყენონ სხვადასხვა სკრინინგის ინსტრუმენტები და შეფასებები იმ მოსწავლეების გამოსავლენად, რომლებსაც შეიძლება დასჭირდეთ დამატებითი მხარდაჭერა ან შემდგომი შეფასება. ეს შეფასებები შეიძლება მოიცავდეს აკადემიურ, ქცევით და სოციალურ-ემოციურ სფეროებს.

ზემოთ ჩამოთვლილი სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების იდენტიფიცირების ნებისმიერი მოდელის ან მოდელების კომბინაციის შემთხვევაში, მნიშვნელოვანია შემდეგი სახის ქმედითი სახის ნაბიჯების გადადგმაც:

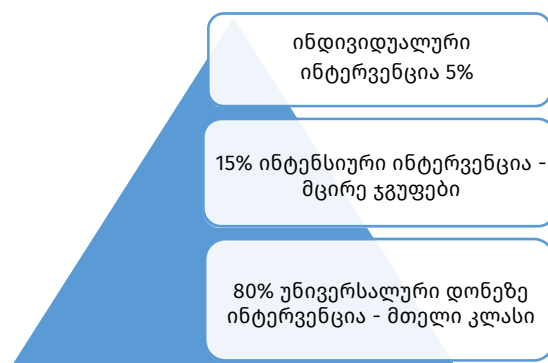
- სპეციალისტებთან თანამშრომლობა – მასწავლებლებს შეუძლიათ ითანამშრომლონ სპეციალური განათლების მასწავლებლებთან, სკოლის ფსიქოლოგებთან ან სხვა პროფესიონალებთან, რომლებიც დაოსტატებული არიან სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეების იდენტიფიცირებასა და მხარდაჭერაში.
- მშობლისა და მასწავლებლის კომუნიკაცია – მშობლებთან დისკუსია მათი შვილის ქცევის, პროგრესისა და გამოწვევების შესახებ ქმნის ღირებული აღმოჩენების შესაძლებლობას.
- მონაცემთა ანალიზი და პროგრესის მონიტორინგი – მონაცემთა უწყვეტი შეგროვება და ანალიზი ეხმარება პედაგოგებს მონიტორინგში გაუწიონ მოსწავლეთა პროგრესს და მიიღონ ინფორმირებული გადაწყვეტილებები ინტერვენციების ეფექტურობის შესახებ.
- კულტურული და ლინგვისტური მოსაზრებები – სკოლებმა ასევე უნდა განიხილონ კულტურული და ლინგვისტური ფაქტორები, რომლებმაც შეიძლება გავლენა მოახდინოს მოსწავლეთა საგანმანათლებლო საჭიროებებსა და გამოცდილებაზე.

მნიშვნელოვანია აღინიშნოს, რომ ზუსტი მოდელი ან მიდგომების კომბინაცია შეიძლება განსხვავდებოდეს ქვეყნის და სკოლის რესურსების, პოლიტიკის და მოსწავლეების ასაკისა და საჭიროებების მიხედვით. იდენტიფიცირების მიზანია პერსონალიზებული და მიზანმიმართული მხარდაჭერის უზრუნველყოფა, რათა ყველა მოსწავლემ შეძლოს სრულფასოვანი პოტენციალის გამოვლენა და შედეგების მიღწევა საგანმანათლებლო პროცესში. ისეთი მოდელების და საგანმანათლებლო ჩარჩოების გამოყენება, როგორიცაა ინტერვენციაზე რეაგირება (RTI) და მხარდაჭერის მრავალდონიანი სისტემა (MTSS) შეუძლია უზრუნველყოს სტრუქტურირებული მიდგომა საგანმანათლებლო საჭიროებების გამოსავლენად და დასაკმაყოფილებლად.

8. ინტერვენციაზე კასუსის მოდელი, როგორც სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების გამოვლენისა და მხარდაჭერის საშუალება

ინტერვენციაზე რეაგირება (RTI) არის საგანმანათლებლო მიდგომა, რომელიც შექმნილია მოსწავლეების ადრეული და სისტემატური მხარდაჭერის უზრუნველსაყოფად, განსაკუთრებით მათთვის, ვინც აწყდება გამოწვევებს სწავლის ან ქცევის სფეროში. RTI-ის უპირველესი მიზანია რაც შეიძლება ადრე გამოავლინოს მოსწავლეთა აკადემიური და ქცევითი საჭიროებები და უზრუნველყოს შესაბამისი ინტერვენციები, რათა დაეხმაროს მათ წარმატებას კლასში. RTI, როგორც წესი, დანერგილია ზოგადსაგანმანათლებლო დაწესებულებებში.

სიტყვა ინტერვენცია არის გასაღები იმის გასაგებად, თუ რა არის RTI. მოდელი მიზანია, რომ მიზანია სკოლამ განახორციელოს დროული ჩაერევა/ინტერვენცია, ან ჩაერიოს და დაიწყოს დახმარება მანამ, სანამ მოსწავლე მიაღწევს მოსალოდნელ შედეგებს და დაძლევს გამოწვევებს სწავლაში ან ქცევაში, ან გახდება ნათელი, რომ მიუხედავად ინტერვენციებისა, მოსწავლეს ნამდვილად ექმნება რეალისტური სირთულეები და ნამდვილად რჩება საერთო საკლასო შედეგების მიღება.

RTI პირობები მოიცავს სამდონიო ძირითად კომპონენტს:

მხარდაჭერის დონეები. RTI ორგანიზებულია ინტერვენციის მრავალ დონეზე, როგორც წესი, სამ დონეზე. თითოეული იარუსი წარმოადგენს მხარდაჭერის განსხვავებულ დონეს, ინტერვენციის ინტენსივობა იზრდება თითოეულ დონეზე. მოსწავლეების უმრავლესობა სწავლებას იღებს პირველ დონეზე, რომელიც არის, ზოგადად, ყველასთვის განკუთვნილი საკლასო ინსტრუქცია. მოსწავ-

ვლევები რომლებიც ვერ აღწევენ ადეკვატურ პროგრესს პირველ საფეხურზე, მათთვის უფრო მიზანმიმართული და ინტენსიური ინტერვენციებია გათვალისწინებული მე-2 და მე-3 საფეხურზე.

მონაცემების საფუძველზე გადაწყვეტილების მიღება. RTI პროცესის განმავლობაში, მონაცემები გროვდება და ანალიზდება მოსწავლეთა პროგრესის მონიტორინგისა და ინტერვენციების ეფექტურობის დასადგენად. ეს მონაცემები მასწავლებლებს ეხმარება მიიღონ ინფორმირებული გადაწყვეტილებები ინტერვენციების კორექტირების ან შესახებ.

უნივერსალური სკრინინგი. სასწავლო წლის ან სემესტრის დასაწყისში, ყველა მოსწავლე გაივლის სკრინინგს, რათა გამოავლინონ ის, ვინც შეიძლება იყოს აკადემიური ან ქცევითი სირთულეების რისკის ქვეშ. სკრინინგის პროცესი, როგორც წესი, მოიცავს შეფასებებს, რომლებიც სწრაფი და მართივით ყველა მოსწავლისთვის.

მიზნობრივი ინტერვენციები. როდესაც მოსწავლეები იდენტიფიცირდებიან, რომ საჭიროებენ დამატებით მხარდაჭერას, ისინი იღებენ მიზანმიმართულ ინტერვენციებს, რომლებიც დაფუძნებულია მტკიცებულებებზე და მორგებულია მათ კონკრეტულ საჭიროებებზე. ეს ინტერვენციები შეიძლება განხორციელდეს მცირე ჯგუფებში ან ინდივიდუალურად.

პროგრესის მონიტორინგი. მოსწავლეების პროგრესი მუდმივად მონიტორინგდება და კონტროლირდება ინტერვენციის პროცესში, რათა დადგინდეს, რეაგირებენ თუ არა ისინი დადებითად ინტერვენციებზე ან საჭიროა თუ არა შემდგომი კორექტირება.

თანამშრომლობა. RTI მოითხოვს მასწავლებლებს, სკოლის პერსონალს, ადმინისტრატორებს და ზოგჯერ მშობლებს შორის თანამშრომლობას, რათა უზრუნველყონ, რომ ყველა მოსწავლის საჭიროება ადეკვატურად დაკმაყოფილდეს. ეფექტური კომუნიკაცია და გუნდური მუშაობა აუცილებელია RTI პროცესის წარმატებისთვის.

RTI მიდგომის გამოყენებით, სკოლები მიზნად ისახავს თავიდან აიცილონ აკადემიური და ქცევითი პრობლემების ესკალაცია და ადრეული დახმარება გაუწიონ მოსწავლეებს, რომლებსაც ეს ყველაზე მეტად სჭირდებათ. ის ეხმარება მასწავლებლებს განასხვავონ ინსტრუქცია და ინტერვენცია, რათა უკეთ დააკმაყოფილონ თავიანთი მოსწავლეების მრავალფეროვანი საჭიროებები. უფრო მეტიც, RTI ხელს უწყობს უფრო ინკლუზიურ და დამხმარე სასწავლო გარემოს ყველა მოსწავლისთვის.

RTI არის დინამიური და ადაპტირებული სისტემა, რომელიც შეიძლება შეიცვალოს თითოეული მოსწავლის მოთხოვნილებების დასაკმაყოფილებლად. მასწავლებლები იყენებენ განმავითარებელ შეფასების მონაცემებს იმის დასადგენად, სჭირდება თუ არა მოსწავლეებს დამატებითი მხარდაჭერა. როდესაც მოსწავლეს უჭირს, მასწავლებელი ახორციელებს შესაბამის ინტერვენციებს და ყურადღებით აკვირდება პროგრესს. მოსწავლეები, რომლებიც არ რეაგირებენ ერთ ინტერვენციაზე, გადადიან შემდეგ საფეხურზე, რაც საშუალებას აძლევს მასწავლებელს უზრუნველყოს უფრო ღრმა, პერსონალიზებული მხარდაჭერა.

RTI-ს უპიჩაგესობები

1. კვლევაზე დაფუძნებული – RTI დაფუძნებულია კვლევებზე და ნაჩვენებია, რომ აუმჯობესებს მოსწავლეთა შედეგებს.
2. პერსონალიზებული სწავლის გამოცდილება – თითოეული მოსწავლის უნიკალურ მოთხოვნილებებზე დადგენით და რეაგირებით, RTI უზრუნველყოფს პერსონალიზებულ და მორგებულ სასწავლო გამოცდილებას.
3. ინკლუზიური განათლება – RTI ქმნის ინკლუზიურ სასწავლო გარემოს, რომელიც უზრუნველყოფს ყველა მოსწავლეს, ჰქონდეს წვდომა იმ მხარდაჭერაზე, რომელიც მას წარმატების მისაღწევად სჭირდება.

RTI - ის წარმატებული იმპლემენტაციის კომპონენტები	
კომპონენტები	აღწერა
ეფექტური ლიდერობა	ძლიერი ლიდერობა აუცილებელია RTI-ის წარმატებული განხორციელებისთვის. სკოლის ლიდერებს, რომლებიც ერთგულნი არიან RTI-ს მიმართ და აქვთ საჭირო ცოდნა და უნარები, შეუძლიათ შექმნან სკოლის მასშტაბით კულტურა, რომელიც მხარს უჭერს ყველა მოსწავლეს.
მაღალი ხარისხის ინსტრუქცია	მასწავლებლებმა უნდა გამოიყენონ კვლევაზე დაფუძნებული ინსტრუქცია და უზრუნველყონ მოსწავლეებისთვის უკუკავშირის მიღების შესაძლებლობა მათ პროგრესზე.
მონაცემებზე დაფუძნებული გადაწყვეტილების მიღება	მონაცემთა შეგროვება და ანალიზი იმის დასადგენად, თუ რომელი მოსწავლეები ვერ ასრულებენ საორიენტაციო მიზნებს, აუცილებელია იმის დასადგენად, თუ ვის სჭირდება მეტი მხარდაჭერა.
ოჯახის ჩართულობა	ოჯახის ჩართულობა გადამწყვეტია RTI-ის წარმატებაში. სკოლასა და ოჯახს შორის კომუნიკაციას შეუძლია დაეხმაროს მოსწავლის პროგრესის თვალყურის დევნებას, გამოავლინოს ის სფეროები, სადაც შეიძლება საჭირო გახდეს დამატებითი მხარდაჭერა და დაეხმარება RTI-ის ეფექტურ განხორციელებაში.

თავის შეჯამება

ტერმინი „სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროებები“ გამოიყენება ისეთი სწავლის სირთულეების აღსაწერად, რომელიც გამოიწვევა განგრძობითი მდგომარებით და ქმნის ბარიერებს კლასის და ასაკის შესაბამისი სასწავლო პროგრამის მინიმალურ დონეზე დაძლევისთვის, აღნიშნული სირთულე შესამჩნევი უნდა იყოს ასაკობრივ ნორმასთან გადახრით და მოსწავლის ჩამორჩენა შესამჩნევი უნდა იყოს თანატოლებთან შედარებით. სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე ბავშვებს ესაჭიროებათ დამატებითი ან განსხვავებული დახმარება, ვიდრე სხვა მათი ასაკის ბავშვებს. ეს დახმარება ზოგჯერ, ცნობილია როგორც სპეციალური საგანმანათლებლო სერვისების უზრუნველყოფა. საჭიროებები შეიძლება იყოს ფიზიკური, ემოციური, ქცევითი ან კოგნიტური და სერვისები მიმართული იყოს კონკრეტული საჭიროების მხარდაჭერაზე.

საქართველოში, მოსწავლის სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროება დასტურდება ინკლუზიური განათლების ფსიქოსაგანმანათლებლო შეფასება და კონსულტირების (მულტიდისციპლინური) გუნდის მიერ.

მასწავლებლები გადამწყვეტ როლს ასრულებენ სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეების იდენტიფიცირებაში, რათა უზრუნველყონ, სათანადო მხარდაჭერა და ადაპტაცია, დაეხმარონ მათ წარმატებას მიღწევაში, აკადემიურ, ისე სოციალურ და კომუნიკაციურ სფეროში. სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროებები მოითხოვს სკრინინგის, შეფასების და მხარდაჭერის სპეციალიზებულ სტრატეგიებს. ამ პრაქტიკის განხორციელებით, პედაგოგებს შეუძლიათ ამოიცნონ და უპასუხონ მოსწავლეთა ინდივიდუალურ საჭიროებებს, მათ შორის მშობლებთან თანამშრომლობას, დიფერენცირებულ სწავლებას და პროგრესის მონიტორინგს.

სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროებების იდენტიფიცირება რთული პროცესია, რომელიც მოითხოვს ფრთხილად განხილვას, თანამშრომლობას და, საჭიროების შემთხვევაში, განათლების

სპეციალისტების ან პროფესიონალების ჩართულობას. მასწავლებლები გადამწყვეტ როლს ასრულებენ პოტენციური საკითხების ადრეულ გამოვლენაში, რამაც შეიძლება გამოიწვიოს დროული ჩარევა და სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეების მხარდაჭერა.

კითხვები რეფლექსიისთვის

1. როგორ გეხმობს ტერმინი, სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროება?
2. რატომ არის მნიშვნელოვანი, რომ სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების შეფასება და შეზღუდული შესაძლებლობის შეფასება ტარდებოდეს ცალ-ცალკე, რა სარგებელი მოაქვს ამას მოსწავლისთვის, მასწავლებლებისთვის?
3. რა განსხვავებაა შშმ სტატუსსა და სსსმ სტატუსს შორის?
4. რა მითები გახსენდებათ სპეციალურ საგანმანათლებლო საჭიროებასთან დაკავშირებით?
5. შეეცადეთ გამიჯნოთ და ცალ-ცალკე იმსჯელოთ იმაზე, თუ რა არის შეზღუდული შესაძლებლობა, სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროება, სამედიცინო დიაგნოზი, გაუარესებული ჯანმრთელობის მდგომარეობა და ახსნათ, როგორია ინკლუზიური განათლების სწორი ხედვა ამ მდგომარეობებთან მიმართებით.
6. გაანალიზეთ სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების იდენტიფიცირების სხვადასხვა მოდელები, დაასახელეთ და ახსენით თითოეული მათგანის ძლიერი მხარეები.

გამოყენებული ლიტერატურა

- Anastasiou, D., & Kauffman, J. (2011). A social constructionist approach to disability: Implications for special education. *Exceptional Children*, 77(3), 367-384. Retrieved from <http://web.a.ebscohost.com.ezproxy.canterbury.ac.nz/ehost/pdfviewer/pdfviewer?>
- Armstrong, A., Armstrong, D., & Spandagou, I. (2010). *Inclusive education international policy and practice*. London, England: Sage Publications.
- Ainscow, M., & Booth, T. (2003) *The Index for Inclusion: Developing Learning & Participation in Schools*. Bristol: Center for Studies in Inclusive Education.
- Armstrong, D., Armstrong, A., & Spandagou, I. (2012). *Inclusive Education: International Policy & Practice*.
- Bupha, S. (2019). Models of inclusive education: One size does not fit all. *Journal of Technology and Inclusive Education*.
- Francisco, M., & Hartman, M. (2020). Inclusion and Special Education. *Education Sciences*, September 2020.
- Gunckel, Kristin L., and Felicia M. Moore. "Including Students and Teachers in the Co-Design of the Enacted Curriculum." *Eric.ed.gov*, 2005, <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED498676.pdf>.
- Jorgensen, C., Schuh, M., & Nisbet, J. (2005). *The inclusion facilitator's guide*. Baltimore: Paul H. Brookes Publishing Co.
- Mastropieri, M., & Scruggs, T. E. *The Inclusive Classroom: Strategies for Effective Instruction*. 2013
- Thomas, G., & Loxley, A. (2007) *Deconstructing Special Education and Constructing Inclusion* (2nd Edition). Maidenhead: Open University Press.
- White, Allison. (2019). Inclusion: Helping All Students Belong in Your Classroom! <https://www.unicef.org/education/inclusive-education>.
- <https://www.neurodivercitysg.com/medical-model-vs-social-model.html>

თავი 4

სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების შეფასება და
სტატუსის განსაზღვრა

სარჩევი

შესავალი.....	72
1. სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების განსაზღვრა.....	73
2. მოსწავლის სწავლასთან დაკავშირებული სირთულის პირველადი მართვა.....	75
3. რა შეიძლება იყოს ფსიქოსაგანმანათლებლო შეფასებისა და კონსულტირების (მულტიდისციპლინურ) გუნდთან მიმართვის მიზანი.....	76
4. სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების შეფასება და დასკვნის შედგენა.....	79
დანართი.....	80
5. ფსიქოსაგანმანათლებლო შეფასების დასკვნისა და რეკომენდაციების გამოყენება სკოლის მიერ.....	83
6. ფსიქოსაგანმანათლებლო შეფასების პროცედურები, მეთოდები და ინსტრუმენტები.....	84
სტატისტიკა.....	85
თავის შეჯამება.....	87
კითხვები რეფლექსიისთვის.....	88
სავარჯიშო.....	88
გამოყენებული ლიტერატურა.....	88

შესავალი

მსოფლიოს ბევრმა ქვეყანამ ბოლო წლების განმავლობაში პრიორიტეტად აღიარა ინკლუზიური განათლება, ამას ხელი შეუწყო შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა კონვენციამ და სალამანკას დეკლარაციამ, ასევე, მშობელთა მოძრაობამ და აქტიურობამ, რომლებიც უფრო მეტად შვილების ზოგადსაგანმანათლებლო სკოლებში სწავლაზე აკეთებენ არჩევანს. ბევრმა ქვეყანამ და, მათ შორის, საქართველომ ცვლილებები შეიტანა განათლების მარეგულირებელ დოკუმენტებში, გაჩნდა ინკლუზიური განათლების სხვადასხვა მხარდამჭერი სერვისი. ამ პროცესის კვალდაკვალ მნიშვნელოვან საკითხად რჩება სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების იდენტიფიცირების და დადგენის მექანიზმი, რადგან ინკლუზიური განათლება, რომელიც სოციალურ მოდელზეა დაფუძნებული, მიზნად ისახავს არა მხოლოდ შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ბავშვების, არამედ ყველა იმ ბავშვის საგანმანათლებლო პროცესის მხარდაჭერას, რომლებსაც გააჩნია სირთულები სწავლაში და ეს შესაძლოა ხშირ შემთხვევაში სულაც არ იყოს გამოწვეული რაიმე დიაგნოზით ან შეზღუდული შესაძლებლობით.

წინა თავში ჩვენ ვისაუბრეთ იმაზე, თუ რა არის ზოგადად სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროება, ხოლო ამ თავში განვიხილავთ კონკრეტულად საქართველოში მოქმედ რეგულაციებს იმის შესახებ, თუ როგორ დასტურდება მოსწავლისთვის სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროებები და ამის შემდეგ რა ტიპის მხარდაჭერა ეკუთვნის მას სკოლიდან.

საქართველოში მოსწავლის სწავლაში სირთულების გამოვლენის შემთხვევაში მოქმედებს რეგულაცია, რომელიც მიზნად ისახავს ფსიქოსაგანმანათლებლო შეფასებასა და კონსულტირების გაწევას. აღნიშნული პროცედურები რეგულირდება შემდეგი სამართლებრივი აქტებით:

- კანონი ზოგადი განათლების შესახებ;
- საქართველოს განათლების და მეცნიერების მინისტრის 2018 წლის 21 თებერვლის ბრძანება N16/ნ „ინკლუზიური განათლების დანერგვის, განვითარებისა და მონიტორინგის წესების, აგრეთვე სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეთა იდენტიფიკაციის მექანიზმის დამტკიცების თაობაზე“;
- ეროვნული სასწავლო გეგმა.

1. სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების განსაზღვრა

სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროებების შეფასება და განსაზღვრა მოიცავს თანამშრომლობით პროცესს, რომელიც, როგორც წესი, აერთიანებს სხვადასხვა პროფესიონალებს, მასწავლებლებსა და მშობლებს. კონკრეტული პროცედურები შეიძლება განსხვავდებოდეს სხვადასხვა საგანმანათლებლო სისტემასა და ქვეყანაში, მაგრამ არსებობს საერთო პრინციპები და ნაბიჯები, რომლებიც აუცილებელია შეფასების პროცესში. ქვემოთ წარმოდგენილია ზოგადი მიმოხილვა:

სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროებების იდენტიფიკაცია

მასწავლებლის დაკვირვება – მასწავლებლები ხშირად თამაშობენ ძირითად როლს იმ მოსწავლეთა იდენტიფიცირებაში, რომლებსაც შეიძლება ჰქონდეთ სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროებები, ეს ხდება საკლასო პროცესებზე დაკვირვებითა და შეფასებებით.

მშობლების დაკვირვება – მშობლებმა ან მეურვეებმა შეიძლება გამოხატონ შეშფოთება მათი შვილის განვითარებასთან ან აკადემიურ პროგრესთან დაკავშირებით, რაც იწვევს შეფასების პროცესს.

პირველადი შეფასება – სკრინინგი: მოსწავლეები მშობლის ან მასწავლებლის რეფერირებით გადიან პირველად სკრინინგს სწავლის პოტენციური სირთულეების, ქცევითი პრობლემების ან განვითარების შეფერხების დასადგენად.

საკლასო შეფასებები – მასწავლებლებს შეუძლიათ ჩაატარონ არაფორმალური შეფასებები და კურიკულუმზე დაფუძნებული შეფასებები, რათა შეაფასონ მოსწავლის შესაძლებლობები და გამოავლინონ სირთულეები.

კონსულტაცია და თანამშრომლობა

მულტიდისციპლინური გუნდის ჩართულობა – ეს არის პროფესიონალთა გუნდი, რომელიც აერთიანებს მასწავლებლებს, სპეციალური განათლების სპეციალისტებს, ფსიქოლოგებს, მეტყველების თერაპევტებს და სხვა შესაბამის ექსპერტებს. გუნდი თანამშრომლობს სკოლასთან მოსწავლის საჭიროებების შესაფასებლად.

მშობლების ჩართულობა – მშობლები პროცესის განუყოფელი ნაწილია. მნიშვნელოვანია, მათი შეხედულებების განხილვა, მათთან თანამშრომლობა გადამწყვეტია ბავშვის საჭიროებების ყოვლისმომცველი შეფასებისთვის.

ფორმალური შეფასება

სტანდარტიზებული ტესტები – ხშირად საჭიროა სტანდარტული ტესტების ჩატარება, მოსწავლეთა აკადემიური და კოგნიტური, ასევე ქცევითი და ემოციური შესაძლებლობების შესაფასებლად, ძლიერი მხარეების და საჭიროებების დასადგენად.

სპეციალისტის შეფასებები – საჭიროებიდან გამომდინარე, სპეციალიზებული შეფასებები შეიძლება ჩატარდეს ისეთი პროფესიონალების მიერ, როგორებიც არიან ფსიქოლოგები, მეტყველების თერაპევტები, ოკუპაციური თერაპევტები და ა.შ.

გადაწყვეტილების მიღება და სტატუსის განსაზღვრა

საკითხის განხილვა ჩართულ სპეციალისტებს შორის – ზოგიერთ შემთხვევაში, შესაძლოა საჭირო იყოს განხილვის მოწყობა გადაწყვეტილების მისაღებად, რათა საკუთარი შეხედულებების და შეფასების შედეგები წარმოადგინოს ყველა სპეციალისტმა, ვინც შეფასების პროცესში მიიღო მონაწილეობა.

საგანმანათლებლო ორგანო – სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროებების საბოლოო განსაზღვრა და დამხმარე სერვისების მიწოდება შეიძლება დაეკისროს შესაბამის საგანმანათლებლო ორგანოს, რომელიც ახორციელებს სტატუსის საბოლოო მინიჭებას. ყველა ქვეყანაში აღნიშნული სტრუქტურა განთავსებულია სხვადასხვა სტრუქტურულ ერთეულში, ეს შეიძლება იყოს სააგენტო, მუნიციპალიტეტი, სამინისტრო, სკოლის ოლქი და სხვა.

მნიშვნელოვანია აღინიშნოს, რომ პროცესი შეიძლება განსხვავდებოდეს და თითოეულ ეტაპზე შეიძლება ჩაერთოს სხვადასხვა პროფესიონალი, მოსწავლის საჭიროებებისა და არსებული საგანმანათლებლო სისტემის მიხედვით. გარდა ამისა, შეფასების პროცესის მიზანია უზრუნველყოს, რომ სა-

განმანათლებლო გარემო იყოს ინკლუზიური და მხარდამჭერი, რაც საშუალებას მისცემს სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეებს გამოიყენონ თავიანთი პოტენციალი.

ყველაზე ხშირად მოსწავლის სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროება შესაძლოა შემდეგი სირთულებით იყოს გამოწვეული: ა) ფიზიკური შეზღუდვა; ბ) ინტელექტუალური განვითარების დარღვევა; გ) სწავლის უნარის დარღვევა; დ) სენსორული განვითარების დარღვევა (სმენის და/ან მხედველობის); ე) მეტყველების განვითარების დარღვევა; ვ) ქცევითი და ემოციური დარღვევა; ზ) გრძელვადიანი ჰოსპიტალიზაციის საჭიროება; თ) სოციალური ფაქტორებით გამოწვეული სირთულებები სწავლაში, რის გამოც მოსწავლე ვერ ძლევს ეროვნული სასწავლო გეგმის მოთხოვნებს.

საქართველოში, ზემოთ ჩამოთვლილი, ან/და სხვა სირთულების არსებობის შემთხვევაში მშობელს (ან კანონიერ წარმომადგენელს) ან/და სკოლას (მშობლის თანხმობის საფუძველზე) აქვს უფლებამოსილება მიმართოს შესაბამის სტრუქტურულ ერთეულს, ფსიქოსაგანმანათლებლო შეფასებისა და კონსულტირების (მულტიდისციპლინურ) გუნდს მოსწავლის ან მომავალი პირველკლასელის დეტალური შეფასებისა და სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების სტატუსის განსაზღვრის მიზნით. ფსიქოსაგანმანათლებლო შეფასება საქართველოში ხორციელდება შესაბამისი სტრუქტურული ერთეულის მიერ, რომელიც ფუნქციონირებს და ექვემდებარება განათლებისა და მეცნიერების სამინისტროს.

ქვემოთ მოცემულია მიმოხილვა, თუ როგორ მუშაობს ფსიქოსაგანმანათლებლო (მულტიდისციპლინური) შეფასება სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების განსაზღვრისთვის:

მიმართვა და იდენტიფიკაცია. პროცესი ხშირად იწყება მიმართვით, რომელიც შეიძლება იყოს მასწავლებლების ან მშობლების, ასევე რეფერალი შესაძლოა გააკეთოს ფსიქოლოგმა, ჯანდაცვის სპეციალისტმა, სოციალურმა მუშაკმა, თუმცა მხოლოდ მშობლისგან მიღებული თანხმობის შემდეგ ხდება მიმართვა მოსწავლის სწავლის ან ქცევის შესახებ, რაც შეიძლება მიუთითებდეს სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროებების არსებობაზე.

ინფორმაციის შეგროვება. მულტიდისციპლინური გუნდი იწყებს მოსწავლის შესახებ შესაბამისი ინფორმაციის შეგროვებას. ეს მოიცავს აკადემიურ ჩანაწერებს, სამედიცინო ისტორიას, შეფასებებს, მასწავლებლის დაკვირვებას და მშობლების ან აღმზრდელების დახასიათებებს. გუნდის თითოეულ წევრი წარმოადგენს ექსპერტულ შეფასებას, საკუთარი პროფესიული პერსპექტივიდან.

გუნდის შემადგენლობა. ფსიქოსაგანმანათლებლო შეფასებისა და კონსულტირების (მულტიდისციპლინური) გუნდის შემადგენლობა შეიძლება განსხვავდებოდეს მოსწავლის საჭიროებიდან გამომდინარე. ის შეიძლება აერთიანდებდეს შემდეგ წევრებს:

- სპეციალური განათლების მასწავლებელი: აფასებს აკადემიურ უნარებს და მსჯელობს მოსწავლის აკადემიურ პროგრესსა და სწავლის სტრატეგიებზე.
- ფსიქოლოგი ატარებს კოგნიტურ და ფსიქოლოგიურ შეფასებებს მოსწავლის კოგნიტური შესაძლებლობებისა და ემოციური კეთილდღეობის გასაგებად; ასევე საჭიროების შემთხვევაში აწარმოებს ქცევითი და ემოციური სფეროს შეფასებას და კონსულტირებას.
- მეტყველებისა და ენის სპეციალისტი: აფასებს კომუნიკაციისა და ენის უნარებს.
- ოკუპაციური თერაპევტი: აფასებს მოტორულ უნარებს და ინფორმაციის სენსორული გადამუშავების უნარებს.
- ფიზიკური თერაპევტი: აფასებს მთლიან მოტორულ უნარებს და მობილობას;
- სმენისა და მხედველობის მიმართულებით მომუშავე ფსიქოლოგი, სპეციალისტი ან სპეციალური მასწავლებელი, რომელიც აფასებს სმენისა და მხედველობის დაქვეითებიდან გამომდინარე მოსწავლის ფუნქციურ უნარებს და გასცემს რეკომენდაციებს, უწევს სკოლასა და მშობლებს კონსულტაციას სწავლების საუკეთესო ხერხების შესახებ.
- საჭიროებიდან გამომდინარე შესაძლოა გუნდში დამატებულ იქნას სხვა სპეციალისტიც.

ამ პროცესში მნიშვნელოვანი და ღირებულია მშობლების/აღმზრდელების მონაწილეობა, რათა მათ მიაწოდონ ღირებული ინფორმაცია მოსწავლის ქცევისა და განვითარების შესახებ სახლში.

შეფასება და დაკვირვება – გუნდის თითოეული წევრი ახორციელებს სფეროს ექსპერტულ შეფასებას კომპეტენციის ფარგლებში. ეს შეიძლება მოიცავდეს სტანდარტულ ტესტებს, ჩექლისტებს, ინტერვიუებს და სხვადასხვა გარემოში მოსწავლის ქცევაზე პირდაპირ დაკვირვებას.

ინტერდისციპლინური თანამშრომლობა – გუნდი რეგულარულად იკრიბება, რათა გაუზიარონ ერთმანეთს დასკვნები, დაკვირვებები და შეფასებები. სწორედ მჭიდრო თანამშრომლობით და ინფორ-

მაციის გაზიარებით მიიღება ჰოლისტური (მთლიანობითი) შეფასების შედეგები მოსწავლის ძლიერი მხარეებისა და გამოწვევების შესახებ.

მონაცემთა ანალიზი და დასკვნა გუნდის მიერ შეგროვებული და გაზიარებული ინფორმაციის საფუძველზე კეთდება დასკვნა და იდენტიფიცირებულია მოსწავლის სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროებები. ეს დასკვნა ეხმარება სკოლას, შექმნას ინდივიდუალური სასწავლო გეგმა, რომელიც მორგებულია მოსწავლის საჭიროებებზე.

მშობლებთან/მზრუნველებთან თანამშრომლობა – პროცესში ჩართული და ინფორმირებული არიან მშობლები ან აღმზრდელები. მათი შეხედულებები და თანამშრომლობა აუცილებელია მოსწავლის პროგრესის მხარდასაჭერად, როგორც სახლში, ისე საგანმანათლებლო გარემოში.

ინდივიდუალური სასწავლო გეგმა – არის პერსონალიზებული გეგმა, რომელიც ასახავს საგანმანათლებლო მიზნებს, აკომოდაციებს, მოდიფიკაციას და დამხმარე სერვისებს, რომლებიც საჭიროა მოსწავლის სპეციფიკური საჭიროებების დასაკმაყოფილებლად. ფსიქოსაგანმანათლებლო შეფასების საფუძველზე სკოლას და სკოლას გაენწევა კონსულტაცია ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის შედგენის თაობაზე.

დასასრულს, ფსიქოსაგანმანათლებლო შეფასებისა და კონსულტირების (მულტიდისციპლინური) გუნდის შეფასება მოიცავს სხვადასხვა სფეროს პროფესიონალებს შორის თანამშრომლობას, რათა საფუძვლიანად შეაფასონ მოსწავლის სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროებები და განიონ კონსულტაცია მათი განათლებისა და განვითარებისთვის. ჰოლისტური მიდგომა უზრუნველყოფს მოსწავლის მრავალფეროვანი საჭიროებების დაკმაყოფილებას, რაც ხელს უწყობს მათ აკადემიურ,

2. მოსწავლის სწავლასთან დაკავშირებული სირთულის პირველადი მართვა

მოსწავლის სწავლასთან დაკავშირებული სირთულის იდენტიფიცირება – იმ შემთხვევაში, თუ საგნის მასწავლებელი/კლასის დამრიგებელი მიიჩნევს, რომ მოსწავლეს თანატოლებთან შედარებით აქვს სიძნელე სწავლაში და მისთვის საჭიროა ეროვნული სასწავლო გეგმის მოდიფიცირება ან/და სასწავლო გარემოსთან ადაპტაცია ან/და ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის შედგენა და განხორციელება, საგნის მასწავლებელი/კლასის დამრიგებელი ვალდებულია, ამის შესახებ დაუყოვნებლივ აცნობოს მოსწავლის კლასის დამრიგებელს (საგნის მასწავლებლის შემთხვევაში) და ინკლუზიურ განათლებაში ჩართულ შესაბამის სპეციალისტებს (სკოლაში ასეთის არსებობის შემთხვევაში), ასევე სკოლის დირექციას. შემდეგ ამ ინფორმაციას სკოლის დირექცია აწვდის მოსწავლის კანონიერ წარმომადგენელს და ორგანიზებას უწევს მოსწავლის კლასის დამრიგებლის, სკოლის დირექციის, ინკლუზიურ განათლებაში ჩართული სპეციალისტებისა (სკოლაში ასეთის არსებობის შემთხვევაში) და მოსწავლის კანონიერი წარმომადგენლის შეხვედრას. მოსწავლის კანონიერი წარმომადგენლის წერილობითი განცხადების შემთხვევაში, მოსწავლის კლასის დამრიგებელი მიმართავს ინკლუზიურ განათლებაში ჩართულ შესაბამის სპეციალისტებს (სკოლაში ასეთის არსებობის შემთხვევაში) მოსწავლის სწავლასთან დაკავშირებული სირთულის პირველადი მართვის შესახებ წერილობითი რეკომენდაციების შემუშავების თაობაზე.

ფსიქოსაგანმანათლებლო შეფასებისა და კონსულტირების (მულტიდისციპლინური) გუნდთან მიმართებულ ინკლუზიურ განათლებაში ჩართული შესაბამისი სპეციალისტები საგნის მასწავლებლებთან ერთად ჯერ თავად აფასებენ მოსწავლის მოტორულ, კოგნიტურ, ფსიქომოციურ, აკადემიურ, კომუნიკაციურ, სოციალურ, ქცევით, ფუნქციურ უნარებს და მოსწავლის მიერ სწავლასთან დაკავშირებით გამოხატული სირთულის პირველადი მართვის მიზნით შეიმუშავებენ რეკომენდაციებს მასწავლებლის/მასწავლებლების, კლასის დამრიგებლის, სკოლის დირექციისა და მოსწავლის კანონიერი წარმომადგენლისათვის წარსადგენად.

მოსწავლის კლასის დამრიგებელი და მასწავლებლები ურთიერთთანამშრომლობის საფუძველზე ვალდებული არიან, შეასრულონ ინკლუზიურ განათლებაში ჩართული შესაბამისი სპეციალისტების რეკომენდაციები. ასევე, აღნიშნული რეკომენდაციების საფუძველზე განსაზღვრონ და მიიღონ ყველა საჭირო ზომა მოსწავლის მიერ გამოხატული სირთულის პირველადი მართვის მიზნით. ხოლო, იმ შემთხვევაში, თუ არსებობს დასაბუთებული ვარაუდი, რომ მოსწავლეს გამოხატული აქვს სწავლასთან დაკავშირებული სირთულე, მიუხედავად სკოლის მიერ გათვალისწინებული ზომებისა, ვერ ძლევს ეროვნული სასწავლო გეგმით გათვალისწინებულ მინიმალურ მოთხოვნებს 1-იდან 2 თვის განმავლობაში, სკოლის დირექტორი სამინისტროს შესაბამისი სტრუქტურული ქვედანაყოფისგან მოითხოვს

ფსიქოსაგანმანათლებლო შეფასებისა და კონსულტირების (მულტიდისციპლინური) გუნდის მიერ მოსწავლის სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების შეფასებას.

როგორც ვხედავთ, აღნიშნული მოდელი არის ინტერვენციაზე რეაგირების – RTI მოდელის მსგავსი, და ორიენტირებულია იმაზე, რომ სკოლამ უზრუნველყოს მაქსიმალური ინტერვენციის საკუთარი კომპეტენციისა და ძალისხმევის ფარგლებში რისკის ქვეშ მყოფი მოსწავლისთვის შეთავაზება, ხოლო თუ ინტერვენციები აღარ არის საკმარისი, სკოლა უკვე ახდენს გადამისამართებას სპეციალისტებთან სიღრმისეულ შეფასებაზე თავის ბოლოში წარმოდგენილია სკოლი მიმართვის ფორმის შაბლონი, სადაც მოცემულია შესავსები ველები სირთულეების პირველადი მართვის შესახებ.

3. რა შეიძლება იყოს ფსიქოსაგანმანათლებლო შეფასებისა და კონსულტირების (მულტიდისციპლინური) გუნდთან მიმართვის მიზანი

ფსიქოსაგანმანათლებლო შეფასებისა და კონსულტირების ძირითადი ამოცანები:

- აფასებს მოსწავლეს/პირს და ადასტურებს მის საგანმანათლებლო საჭიროებს, ამზადებს დასკვნას;
- უზრუნველყოფს მშობლის კონსულტირებას საგანმანათლებლო გარემოს შერჩევისთვის;
- რეკომენდაციებს უწევს სასწავლო დაწესებულებების, მასწავლებლების, მშობლების;
- უზრუნველყოფს მასწავლებელთა კონსულტირებას სწავლების სტრატეგიების შესახებ;
- ადასტურებს პროფესიულ საგანმანათლებლო დაწესებულებებში ჩარიცხვის მიზნით სსსმ სტატუსს და მხარს უჭერს მათ სწავლებას.
- ახორციელებს კონსულტაციას ინკლუზიურ განათლებასთან დაკავშირებულ საკითხებზე.

ქვემოთ განხილულია რამდენიმე მნიშვნელოვანი მიზანი, რომელიც გააჩნია ფსიქოსაგანმანათლებლო შეფასებისა და კონსულტირების სერვისს და წარმოადგენს მის როლსა და ვალდებულებას.

- პირველადი შეფასება და სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების დადგენა** – თუკი მშობელს აქვს დასაბუთებული ვარაუდი, რომ მის შვილს აქვს რაიმე მიზეზით გამოწვეული სირთულეები სწავლაში და საჭიროებს სპეციალურ საგანმანათლებლო მომსახურებას;
- სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლის განმეორებითი შეფასება** – თუკი, მშობელი თვლის, რომ მის შვილს აქვს ისეთი საჭიროება, რომელიც არ არის შეფასებული და აღწერილი ადრინდელ შეფასებაში, ან საჭიროებს იმ მომსახურებას, რომელიც ადრინდელ დასკვნაში არ არის შეტანილი, უფლებამოსილია მოითხოვოს განმეორებითი შეფასება, გადაფასება;
- შეფასება სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების სტატუსის მოხსნის მიზნით** – მშობლებს ან/და მასწავლებლებს, თუკი აქვთ დასაბუთებული ვარაუდი, რომ მოსწავლეს აქვს შესაძლებლობები, დაძლიოს ეროვნული სასწავლო გეგმის სტანდარტი და აღარ საჭიროებს ინდივიდუალურ სასწავლო გეგმას, ან სპეციალურ საგანმანათლებლო მომსახურებას, მიმართავენ ფსიქოსაგანმანათლებლო შეფასებისა და კონსულტირების (მულტიდისციპლინური) გუნდს სტატუსის მოხსნის მოთხოვნით;
- შეფასება ბაღიდან სკოლაში ტრანზიციის მიზნით** – თუკი, ბავშვის საბავშვო ბაღში სიარულის პროცესში ადრეული განვითარების ეტაპზე, მშობელს აქვს გარკვეული ინფორმაცია ან სხვა სპეციალისტების (ფსიქოლოგის, ექიმის, ბაღის აღმზრდელის და სხვა) დასკვნა, რომ მის შვილს გააჩნია გარკვეული სირთულეები განვითარებაში, მშობელმა სკოლაში რეგისტრაციის პროცესში აუცილებლად უნდა მიმართოს ფსიქოსაგანმანათლებლო შეფასებისა და კონსულტირების (მულტიდისციპლინური) გუნდს, რათა გუნდის წევრმა/წევრებმა დეტალურად შეაფასონ მისი საჭიროებები და მოამზადონ დასკვნა, სადაც აღწერილი იქნება ბავშვის ძლიერი მხარეები და საჭიროებები. თუკი, დადასტურდება, რომ სკოლაში ინტეგრაციის პროცესში ბავშვს გარდა სასწავლო პროგრამის ადაპტაციისა, დასჭირდება დამატებითი ადამიანური ან მატერიალური რესურსი, ამ შემთხვევაში დასკვნა ასევე მოიცავს რეკომენდაციებს აღნიშნული რესურსების დამატების შესახებ. შესაბამისად სკოლას ექნება ვადა, უზრუნველყოს შესაბამისი რესურსის დამატება სკოლაში და მოსწავლეს დახვდეს მომზადებული, ამ შემთხვევაში პირველ კლასში

ჩასარიცხი მოსწავლე დროულად იქნება უზრუნველყოფილი საჭირო სპეციალისტებით. ბაღიდან ტრანზიციის ეს არის მოსწავლის საჭიროებებზე მორგებული და ეფექტურად კოორდინირებული პროცესი. პროცესის უმტკივნეულოდ განვითარების მიზნით, სკოლა უზრუნველყოფს სკოლის გუნდის (მასწავლებლების და სხვა სპეციალისტების) გადამზადებას ინკლუზიური განათლების საკითხებში და აქცენტს აკეთებს მასწავლებლებისთვის იმ საჭირო უნარ-ჩვევების განვითარებაზე, რომელიც აუცილებელი იქნება კონკრეტული სირთულის მქონე ბავშვისთვის, მაგალითად სპეციფიურად, აუტიზმის, ან მხედველობის სირთულის შემთხვევაში შესაძლოა საჭირო იყოს დამატებითი მასწავლებლების დამატებითი გადამზადება, ტრენინგი;

ე) შეფასება სკოლიდან პროფესიულ სასწავლებელში ტრანზიციის მიზნით - ფსიქოსაგანმანათლებლო შეფასებისა და კონსულტირების (მულტიდისციპლინური) გუნდს ერთ-ერთი ფუნქციაა, უზრუნველყოს მოსწავლის შეფასება სკოლაში სწავლების საბაზო ან/და საშუალო საფეხურზე, პროფესიულ სასწავლებელში ტრანზიციის მიზნით. ამ შემთხვევაში ფასდება პირის, როგორც ძლიერი მხარეები და ასევე, საჭიროებები, კოგნიტურ, აკადემიურ, მატერიალურ, სოციალურ სფეროში, ფუნქციურ უნარებში, ასევე გაიცემა რეკომენდაციები პროფესიული ორიენტაციის განსაზღვრის მიზნით, მიმდინარეობს აპლიკანტის ინტერესების და მიდრეკილებების კვლევა, რათა პროფესიის არჩევა მოხდეს წარმატებით;

ვ) შეფასება ინტეგრირებულ კლასში ჩარიცხვის მიზნით - საქართველოში ინტეგრირებული კლასების ფუნქციონირება დაიწყო 2013 წლიდან, მისი მიზანია ერთნაირი მდგომარეობის მქონე მოსწავლეების ერთ საკლასო სივრცეში განთავსება და დამატებითი ადამიანური და მატერიალური რესურსით უზრუნველყოფა, რადგან წინასწარ განსაზღვრულია, რომ ინტეგრირებულ კლასებში უფრო მეტი სირთულის მქონე მოსწავლეები ირიცხებიან, რომელთა საჯარო კლასებში ინტეგრაცია ეტაპობრივად მიმდინარეობს, ეს მოითხოვს მეტ დაგეგმვას, ძალისხმევას და დროს. აღსანიშნავია, რომ ინტეგრირებულ კლასის სერვისით მოსარგებლე მოსწავლეები ირიცხებიან ამავე საჯარო სკოლის ასაკობრივ კლასებში, იმავდროულად მოსწავლეების საგაკვეთილო პროცესში ჩართვისათვის საჭირო უნარ-ჩვევების განვითარება და გამტკიცება ინტეგრირებულ კლასშიც მიმდინარეობს;

ამ ეტაპზე ფუნქციონირებს აუტიზმის სპექტრის აშლილობის მქონე მოსწავლეების და სმენის სირთულის მქონე მოსწავლეების ინტეგრირებული კლასები, სადაც ჩარიცხვა შესაძლებელია მხოლოდ ფსიქოსაგანმანათლებლო შეფასებისა და კონსულტირების (მულტიდისციპლინური) გუნდს შეფასების, რეკომენდაციისა და წერილობითი დასკვნის საფუძველზე;

ზ) შეფასება რესურს სკოლაში ჩარიცხვის მიზნით - საქართველოში ფუნქციონირებს 7 რესურს სკოლა, მათ შორის 4 - თბილისში და 3 - რეგიონებში. რესურს სკოლები გათვალისწინებულია განსაკუთრებული სირთულის მქონე მოსწავლეებისთვის, რომელთაც ფსიქოსაგანმანათლებლო შეფასებისა და კონსულტირების (მულტიდისციპლინური) გუნდს დასკვნის საფუძველზე ეძლევათ რეკომენდაცია, რომ საჭიროებენ აღნიშნული სერვისის მიღებას.

საქართველოში ამ ეტაპზე ფუნქციონირებს 7 რესურსსკოლა:

- ქალაქ თბილისის N 200 სკოლა - სპეციალიზებულია მძიმე და მრავლობითი ინტელექტუალური დარღვევის მქონე მოსწავლეებისთვის, რომლებსაც მეტად სჭირდებათ ფუნქციური აკადემიური უნარების განვითარება და დამოუკიდებელი ან ნახევრად დამოუკიდებელი ცხოვრების ხელშეწყობა, აღნიშნული სკოლა ახორციელებს პანსიონურ მომსახურებასაც.
- ქალაქ თბილისის N 198 სკოლა - სპეციალიზებულია მძიმე და მრავლობითი ინტელექტუალური დარღვევის მქონე მოსწავლეებისთვის, რომლებსაც მეტად სჭირდებათ ფუნქციური აკადემიური უნარების განვითარება და დამოუკიდებელი ან ნახევრად დამოუკიდებელი ცხოვრების ხელშეწყობა
- ქალაქ ახალციხის N 7 სკოლა - ასევე სპეციალიზებულია მძიმე და მრავლობითი ინტელექტუალური დარღვევის მქონე მოსწავლეებისთვის, სკოლა ახორციელებს პანსიონურ მომსახურებასაც.
- ქალაქ ქიათურის N 7 სკოლა - სპეციალიზებულია მძიმე და მრავლობითი ინტელექტუალური დარღვევის მქონე მოსწავლეებისთვის, სკოლა ახორციელებს პანსიონურ მომსახურებასაც.

- ქალაქ თბილისის N 203 სკოლა - სწავლებას ახორციელებს სმენის არ მქონე და სმენადაქვეითებული მოსწავლეთა ჯგუფებისთვის, სკოლა ახორციელებს პანსიონურ მომსახურებასაც.
- ქალაქ თბილისის N 202 სკოლა - სწავლებას და პანსიონურ მომსახურებას ახორციელებს მცირემხედველი და უსინათლო მოსწავლეთა ჯგუფებისთვის, ახორციელებს
- ქალაქ ქუთაისის N 45 სკოლა - სწავლებას და პანსიონურ მომსახურებას ახორციელებს სმენის არ მქონე და სმენადაქვეითებული მოსწავლეთა ჯგუფებისთვის.

მოსწავლის ჩარიცხვა აღნიშნულ რესურსსკოლებში რეგულირდება შემდეგნაირად:

- სმენითი დარღვევის მქონე მოსწავლის შემთხვევაში რესურსსკოლაში ჩარიცხვის მიზნით, გარდა ფსიქოსაგანმანათლებლო შეფასებისა და კონსულტირების (მულტიდისციპლინურ) გუნდის დასკვნისა, მშობლის მიერ წარმოდგენილი უნდა იყოს შშმ სტატუსის დამადასტურებელი დოკუმენტი, ფორმა №IV-50/4 ასლი და აუდიოგრამა, რომლის მიხედვით ბავშვის ორივე ყურის სმენის ზღურბლი არ უნდა იყოს 61 დბ-ზე დაბალი.
- მხედველობის დარღვევის მქონე მოსწავლის შემთხვევაში, გარდა ფსიქოსაგანმანათლებლო შეფასებისა და კონსულტირების (მულტიდისციპლინური) გუნდის დასკვნისა, მშობლის მიერ წარმოდგენილი უნდა იყოს შშმ სტატუსის დამადასტურებელი დოკუმენტი, ფორმა №IV-50/4 ასლი; სამედიცინო სოციალური ექსპერტიზის შემოწმების აქტი - ფორმა №IV-50/2, რომლის მიხედვით მხედველობის სიმახვილის მყარი დაქვეითება არის უკეთმხედველ თვალში 0,08-მდე (კორექციით), ან მხედველობის ველის კონცენტრული შევიწროვება უკეთმხედველ თვალში 150-ამდე ფიქსაციის წერტილიდან ყველა მიმართულებით.
- ინტელექტუალური დარღვევების მქონე მოსწავლის შემთხვევაში, გარდა გუნდის შეფასების დასკვნისა, მშობლის მიერ წარმოდგენილი უნდა იყოს შშმ პირის სტატუსის დამადასტურებელი დოკუმენტი, ფორმა №IV-50/4 ასლი; სამედიცინო სოციალური ექსპერტიზის შემოწმების აქტი - ფორმა №IV-50/2, რომელშიც მითითებულია სამედიცინო დიაგნოზი.

აქვე აღსანიშნავია, რომ, მიმართვიანობიდან და სტატისტიკიდან გამომდინარე, მოსწავლეთა რესურსსკოლებში შედინება საკმაოდ შემცირებულია, მშობელთა სურვილით და ასევე საქართველოში მოქმედი კანონმდებლობის მიხედვით, სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროებისა და შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ბავშვების/მოსწავლეების დიდი ნაწილი არჩევანს აკეთებს ზოგადსაგანმანათლებლო სკოლაში რეგისტრაციაზე.

დიაგრამაზე წარმოდგენილია სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეების რაოდენობა 2023 წლის მდგომარეობით ზოგადსაგანმანათლებლო საჯარო და რესურსსკოლებში

თ) შეფასება სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე პირის ასისტენტის საჭიროების და-დასტურების ან მოხსნის მიზნით – თუ, სსსმ მოსწავლეს, ფსიქოსაგანმანათლებლო შეფასებისა და კონსულტირების (მულტიდისციპლინური) გუნდის დასკვნით, აღმოჩნდება, რომ ესაჭიროება მეტი მხარდაჭერა, ასისტირება ფუნქციური უნარების და თვითმომსახურების უნარების განვითარების მხრივ, ასევე სკოლის მასწავლებლებისა და ინკლუზიური განათლების სპეციალისტების გამოკითხვის საფუძველზე იქნება ეს დადასტურებული, სკოლა უფლებამოსილია აიყვანოს ასისტენტი. ასევე, საჭიროა ასისტენტის აყვანა იმ შემთხვევაშიც, თუ მოსწავლეს აღენიშნება რთული ქცევები და საჭიროებს განსაკუთრებულ ყურადღებას და მხარდაჭერას სასწავლო პროცესში სრულყოფილი ჩართულობის მიღწევისთვის.

აღსანიშნავია, რომ სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლისთვის სტატუსის მოხსნა შესაძლებელია განმეორებითი ფსიქოსაგანმანათლებლო შეფასების საფუძველზე. თუ არსებობს საგნის მასწავლებლის, კლასის დამრიგებლის, ინკლუზიურ განათლებაში ჩართული სპეციალისტის დასაბუთებული ვარაუდი, რომ სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლე ძლევს ეროვნული სასწავლო გეგმით გათვალისწინებულ მისაღწევ შედეგებს კონკრეტულ საგანში/საგნებში და აღარ ესაჭიროება მინიჭებული სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლის სტატუსი (ასევე, ის მხარდაჭერა, რომელიც ამ სტატუსს ებმის),

მნიშვნელოვანია საქართველოში პირველკლასელთა რეგისტრაციასთან დაკავშირებული საკითხები. პირველკლასელთა რეგისტრაცია ხორციელდება 4 ეტაპად. პირველ ეტაპზე, დაახლოებით წლის დასაწყისში უპირატესობა ენიჭებათ სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე ბავშვებს, მე-2 ეტაპზე ტარდება საყოველთაო რეგისტრაცია, ხოლო გარკვეული ცვლილებების დაფიქსირება რეგისტრაციის ადგილის შეცვლის მიზნით ან/დამატებითი სარეგისტრაციო პროცედურების შესაძლებელია მე-3 და მე-4 ეტაპზე.

ზოგადსაგანმანათლებლო დაწესებულებაში ჩასარიცხად რეგისტრაციას პირველ რიგში სწორედ სსსმ მოსწავლეები გადიან. ბავშვის რეგისტრაციის მიზნით, მშობელმა/კანონიერმა წარმომადგენელმა უნდა მიმართოს მისთვის სასურველ სკოლას. აღნიშნულ ეტაპზე ბავშვის რეგისტრაციას ახორციელებს ის საჯარო სკოლა, რომელსაც მიმართავს მშობელი/კანონიერი წარმომადგენელი.

ბავშვის სპეციალურ საგანმანათლებლო საჭიროებას აფასებს ფსიქოსაგანმანათლებლო შეფასებისა და კონსულტირების (მულტიდისციპლინური) გუნდი. დადებითი დასკვნის (სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების დადასტურების) საფუძველზე, სკოლა ჩარიცხავს ბავშვს სკოლაში. ხოლო იმ შემთხვევაში, თუ არ დადასტურდება სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროება, ბავშვის რეგისტრაცია ჩაითვლება გაუქმებულად და მისი პირველ კლასში რეგისტრაცია შესაძლებელი იქნება მომდევნო ეტაპებზე დადგენილი წესის შესაბამისად.

4. სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების შეფასება და დასკვნის შედგენა

ფსიქოსაგანმანათლებლო შეფასებისა და კონსულტირების სერვისის მიღების მიზნით, სპეციალისტის/სპეციალისტების მიერ შეფასება ხორციელდება შემდეგი მეთოდებით: ინტერვიუ მშობელთან/კანონიერ წარმომადგენელთან, გასაუბრება მასწავლებლებთან და ინკლუზიურ განათლებაში ჩართულ სპეციალისტებთან ან/და წერილობითი ინფორმაციის გამოთხოვა მათგან, ბავშვის/პირის უშუალო შეფასება ტესტების საფუძველზე, დაკვირვება ქცევაზე, სხვა სპეციალისტების მიერ შედგენილი დოკუმენტების გაცნობა და სხვა.

შეფასების მეთოდები და ინსტრუმენტები		
დაკვირვება	ტესტირება	ინტერვიუ
• კლასში მიმდინარე პროცესებში მონაწილეობა. • რეაქცია უკუკავშირზე. • მოტივაცია.	• დიაგნოსტიკური ტესტები. • პრე- და პოსტშეფასება. • სტანდარტული შეფასება.	• მოსწავლისა და მშობლის ინტერვიუ. • მასწავლებლის ინტერვიუ. • სკოლის სპეციალისტებთან ან/და ბავშვთან დაკავშირებულ სხვა სპეციალისტებთან ინტერვიუ.

ფსიქოსაგანმანათლებლო შეფასების შედეგად დაწერილი შეფასების დასკვნა არის ძალიან დეტალური და მოიცავს სტრუქტურირებულ ინფორმაციას შეფასებული პირის აკადემიური (წერა, კითხვა, თხრობა, ანგარიში) და კოგნიტური (აღქმა, ყურადღება, აზროვნება, მეხსიერება) განვითარების შესახებ, ასევე, მორთული და ფუნქციური უნარების, ქცევის, კომუნიკაციის, ინტერესების და სხვ. ფორმის ბოლოს კი არის მოცემული დასკვნა, ზემოთ აღწერილი შეფასების შედეგად, დაუდასტურდა (მიენიჭა) თუ არა მოსწავლეს სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროება და რა სახის რეკომენდაციების გამოყენებაა მასთან ეფექტური. აღნიშნულ ინფორმაციაზე დაყრდნობით, მასწავლებლებს ექმნებათ ნათელი წარმოდგენა, თუ როგორ წარმართონ სწავლება, თუ რა ძლიერი მხარეები და საჭიროებები აქვს მოსწავლეს და ა.შ.

გარდა, ამისა, დასკვნის ბოლოს წარმოდგენილია იმ სპეციალისტების ჩამონათვალი, რომელთა მუშაობაც მიზანშეწონილია სსსმ მოსწავლესთან და სკოლა უფლებამოსილია უზრუნველყოს დამატებით სპეციალისტებზე კონკურსის გამოცხადება და სპეციალისტების აყვანა (თუკი, ამ დრომდე არ ჰქონია ამის საჭიროება). შეფასების მონაცემებზე დაყრდნობით, ფსიქოსაგანმანათლებლო შეფასების საფუძველზე სპეციალისტს აქვს ვალდებულება სკოლას გაუწიოს რეკომენდაცია, რომ მან უშუალოდ სკოლაში აიყვანოს სპეციალისტები, რომლებიც ბავშვთან იმუშავებენ. ეს სპეციალისტი/სპეციალისტები შეიძლება იყვნენ სპეციალური მასწავლებელი, ფსიქოლოგი, ოკუპაციური თერაპევტი, ენისა და მეტყველების სპეციალისტი, ჟესტური ენის თარჯიმანი, ჟესტური ენის სპეციალისტი, სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე პირის ასისტენტი. რეკომენდებული სპეციალისტის აყვანის მიზნით, კანონის თანახმად, მოცემული ვაკანტური ადგილის დასაკავებლად, სკოლა აცხადებს ღია კონკურსს, ქმნის კომისიას და ატარებს გასაუბრებას, იმისთვის, რომ კონკურსი იყოს ობიექტური, გადწყვეტილება კანდიდატურის შერჩევისთვის მიიღება კენჭისყრითა და ხმათა უმრავლესობით.

ქვემოთ წარმოდგენილია დასკვნის ფორმა, რომელიც ივსება მოსწავლის ფსიქოსაგანმანათლებლო შეფასების შემდეგ და ეგზავნება სკოლას და მშობელს.

დანართი

დასკვნის ფორმა

მიუთითეთ შეფასების ფორმატი	
ზოგადი ინფორმაცია	
მოსწავლის/პირის სახელი, გვარი	
პირადი ნომერი	
მისამართი	
ტელეფონის ნომერი	
დაბადების თარიღი	
ასაკი	
შეფასების თარიღი:	
შეფასების ადგილი:	
შემფასებელი:	
მომართვის მიზეზი	
რატომ დასჭირდა პირს/მოსწავლეს შეფასება	

არის წარსულში შეფასებული	
აკადემიური და კოგნიტური უნარების შესაფასებლად გამოყენებულ იქნა შემდეგი ტესტები	
სამედიცინო საჭიროებები	
დიაგნოზი	
სოციალური ისტორია და ოჯახური გარემო	
მონაცემები განათლების შესახებ	
სკოლის დასახელება (თუ, უკვე დარეგისტრირებულია ან/და ირიცხება)	
კლასი	
საგანმანათლებლო ისტორია	

შეფასების სფეროები		
1. კოგნიტური უნარები		
ტესტი	სტანდარტული ქულა	ნორმა
TONI 4		90-110
ვიზუალური-მოტორული უნარი		90 -110
მხედველობითი მემორია		90 – 110
სწრაფი სახედრება		90 – 110
ყუჩადრება		90 – 110
ციფრების ჩივი		8-12 (სკალირებული)
აღქმა და ვიზუალური-სივრცითი უნარები		
ყურადღება		
მემორია (მხედველობითი, სმენითი)		
აზროვნება		
მეტყველება		
ვიზუალური-მოტორული უნარები		

2. აკადემიური უნარები		
ტესტი – MwratR	სტანდარტული ქულა	ნორმა
კითხვა		90-110
წინადადების გაგება		90-110
წერა		90-110
წაკითხვის გააზრება		90-110
მათემატიკა		90-110
წერა		
კითხვა		
თხრობა		
არითმეტიკა		
3. მოტორული სფერო		
მსხვილი მოტორიკა		
ნატიფი მოტორიკა		
4. ფუნქციური უნარები		
თვითმოვლის უნარები		
5. ქცევა და ემოცია		
6. კომუნიკაცია		
წამყვანი საკომუნიკაციო საშუალებები		
კომუნიკაციის თავისებურებები თანატოლებთან და უფროსებთან		
7. ინტერესები/მიდრეკილებები		
საქმიანობები, რომლებსაც მოსწავლე განსაკუთრებული ინტერესითა და ჩართულობით ახორციელებს:		

დასკვნა:

ცხრილში მონიშნულია ის სპეციალისტი/ები, რომლებმაც რეკომენდებულია იმუშაონ მოსწავლესთან:	
სპეციალისტი	კი/არა
სპეციალური მასწავლებელი	
ფსიქოლოგი	
ოკუპაციური თერაპევტი	
ენისა და მეტყველების სპეციალისტი	
შესტური ენის თარჯიმანი	
შესტური ენის სპეციალისტი	
სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე პირის ასისტენტი	
მოტილობისა და ორიენტაციის სპეციალისტი	
საჭიროებს თუ არა ინდივიდუალური სასწავლო გეგმით სწავლებას, მიუთითეთ საგნები	
საჭიროებს თუ არა ალტერნატიული (ან სენსორული, ან გაფართოებული) სასწავლო გეგმით სწავლებას, მიუთითეთ საგნები	

რეკომენდაციები:

მასწავლებლებისა და ინკლუზიურ განათლებაში ჩართული სპეციალისტებისთვის	
კოგნიტური უნარების განვითარების ხელშეწყობის მიზნით	
აკადემიური უნარების (წერის, კითხვის, თხრობის, ანგარიშის) განვითარების ხელშეწყობის მიზნით	
ქცევის მართვის მიმართულებით	
სხვა სერვისებში გადამისამართების მიზნით:	
სხვა:	

5. ფსიქოსაგანმანათლებლო შეფასების დასკვნისა და რეკომენდაციების გამოყენება სკოლის მიერ

მნიშვნელოვანია, ჩატარებული შეფასების შედეგად შედგენილი წერილობითი დასკვნა სკოლის შიდა გუნდმა გამოიყენოს ბავშვთან მუშაობის დაგეგმვისა და წარმართვის მიზნით. ამ მხრივ სკოლა უნდა გაეცნოს დასკვნას და მოცემული ინფორმაციის გათვალისწინებით ისგ ჯგუფმა ერთობლივად შეიმუშაოს მოსწავლის ინდივიდუალური სასწავლო გეგმა (ინფორმაცია ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის შესახებ დაწვრილებით იქნება განხილული შემდეგ თავებში).

დასკვნა ეხმარება მასწავლებლებს, სპეციალური მასწავლებლებს და ინკლუზიურ განათლებაში ჩართული სპეციალისტებს, რომ მიიღონ დეტალური ინფორმაცია ბავშვის უნარების შესახებ და დაგეგმონ მუშაობა შემდეგ საკითხებთან დაკავშირებით:

- საჭიროების მიხედვით ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის შედგენა და ეროვნული სასწავლო გეგმის აკომოდაცია და მოდიფიცირება;

- მოსწავლის ინდივიდუალური საგანმანათლებლო და განვითარებაში გამოვლენილი საჭიროებების ანალიზი;
- მოსწავლის ძლიერი მხარეების, მიდრეკილებების, ინტერესების გამოვლენა;
- მოსწავლეთა აკადემიური წარუმატებლობის და სკოლის გარემოში გართულებული ფუნქციონირების მიზეზები, მათ შორის იმ ბარიერებისა და შეზღუდვების ამოცნობა, რომლებიც მოსწავლეებს ფუნქციონირებასა და სკოლის ცხოვრებაში მონაწილეობაში უშლის ხელს;
- სწავლის ეფექტურობის ამაღლებისა და მათი ფუნქციონირების გაუმჯობესების მიზნით, მოსწავლეთა კომპეტენციისა და პოტენციალის განვითარების ხელშეწყობი ღონისძიებების განხორციელება;
- მხარდაჭერის პირობებისა და ფორმების განსაზღვრა, რომლებიც საშუალებას იძლევა, რომ დაკმაყოფილდეს ინდივიდუალური საგანმანათლებლო საჭიროებები. ბავშვის მხარდაჭერის აუცილებლობა დამატებით დასაქმებული კადრების მიერ და ამ მხარდაჭერის დიაპაზონის აღწერა;
- სწავლების სხვადასხვა სტრატეგიების განსაზღვრა და მორგება მის შესაძლებლობებზე;
- შერჩეული მეცადინეობების ჩატარების აუცილებლობა რესურსოთაში, შესაბამისი განრიგის შედგენა, ზოგადსაგანმანათლებლო კლასში საგაკვეთილო პროცესში ჩართვის განრიგის, ხანგრძლივობის და ფორმის განსაზღვრა – შესაძლოა, გუნდის დასკვნის, სკოლის სპეციალისტებისა და მასწავლებლების დაკვირვების საფუძველზე, სსსმ მოსწავლეს მინიმალურად სჭირდებოდეს ან საერთოდ არ სჭირდებოდეს რესურსოთაში დამატებითი მუშაობა და საჭირო იყოს საგაკვეთილო პროცესის ისე ორგანიზება, რომ მოსწავლე ჩართული იყოს საგაკვეთილო პროცესში, ხოლო გარკვეულ შემთხვევებში შესაძლოა გამოიკვეთოს, როგორც რესურსოთაში, ისე კლასში მეცადინეობის საჭიროებები, რაც უნდა გაიწეროს შესაბამისი განრიგით, რაც ისე გუნდის შეთანხმების საფუძველზე დგინდება.
- სასწავლო პროცესში აუცილებელი სპეციალური დამხმარე რესურსები და მასალები, მათ შორის საინფორმაციო-საკომუნიკაციო ტექნოლოგიები;
- ბავშვის ფუნქციონირების გაუმჯობესებაზე მიმართული ქმედებები, მათ შორის საგანმანათლებლო დაწესებულების ცხოვრებაში ბავშვის ჩართვისა და მშობელთა მხარდამჭერი ღონისძიებების შესახებ;
- იმ შედეგების შეფასება, რომლებიც სკოლის მიერ ყველა ამ რეკომენდაციის შესრულებამ მოიტანა.

6. ფსიქოსაგანმანათლებლო შეფასების პროცედურები, მეთოდები და ინსტრუმენტები

საქართველოს მასშტაბით ფსიქოსაგანმანათლებლო შეფასების სერვისი მისაწვდომია ყველა რეგიონში და მიმართვის საფუძველზე სპეციალისტები ახორციელებენ შეფასების პროცედურებს, რომელიც რამდენიმე ეტაპისგან შედგება:

ა) მშობლის კანონიერი/წარმომადგენლის მიერ შევსებული და შემოსული მომართვის ფორმის ანალიზი;

ბ) მშობელთან დაკავშირება და შეფასების პროცედურების გაცნობა, ასევე ვიზიტის შეთანხმება; ასევე ინტერვიუს ჩატარება სკოლის შესაბამის მასწავლებლებთან და ინკლუზიური განათლების სპეციალისტებთან, თუკი, მოსწავლე უკვე ირიცხება სკოლაში;

გ) მშობელთან ინტერვიუს ჩატარება;

დ) ბავშვის შეფასება სპეციალური სტანდარტული ტესტებით;

ე) შეფასების შედეგების ინტერპრეტაცია;

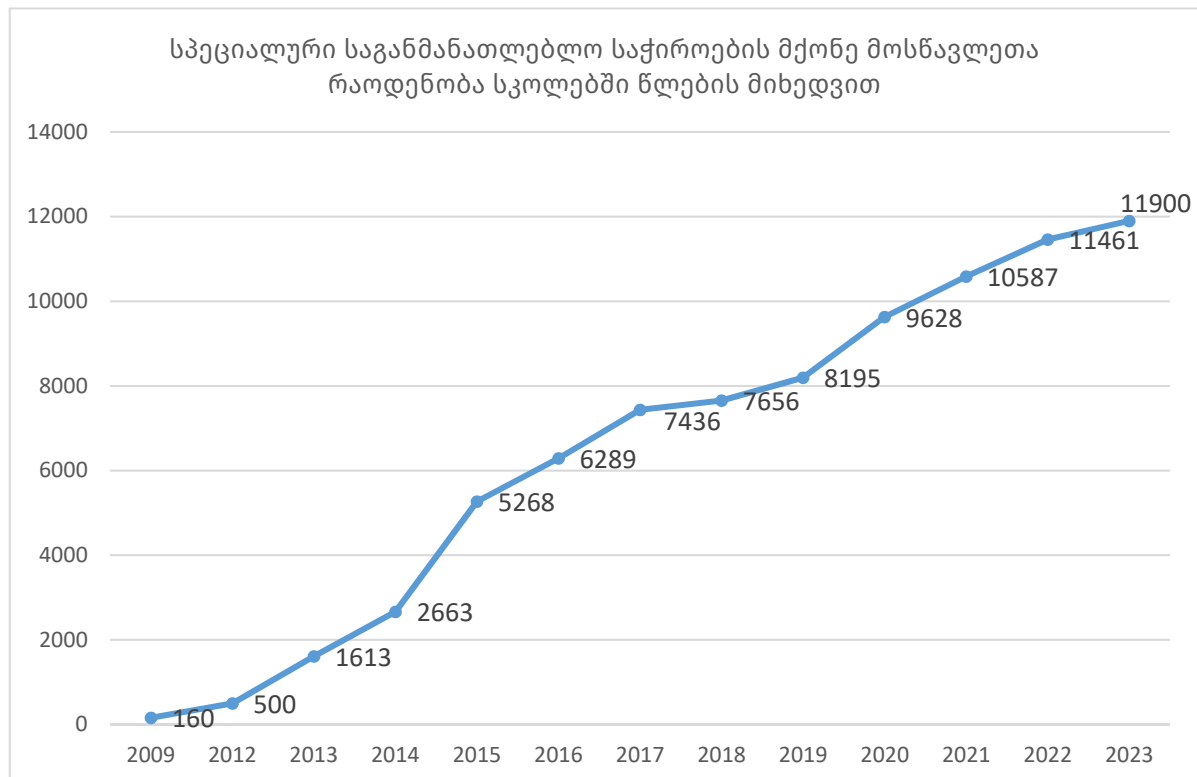
ვ) დასკვნის შედგენა სკოლისთვის და მშობლისთვის გადაგზავნა.

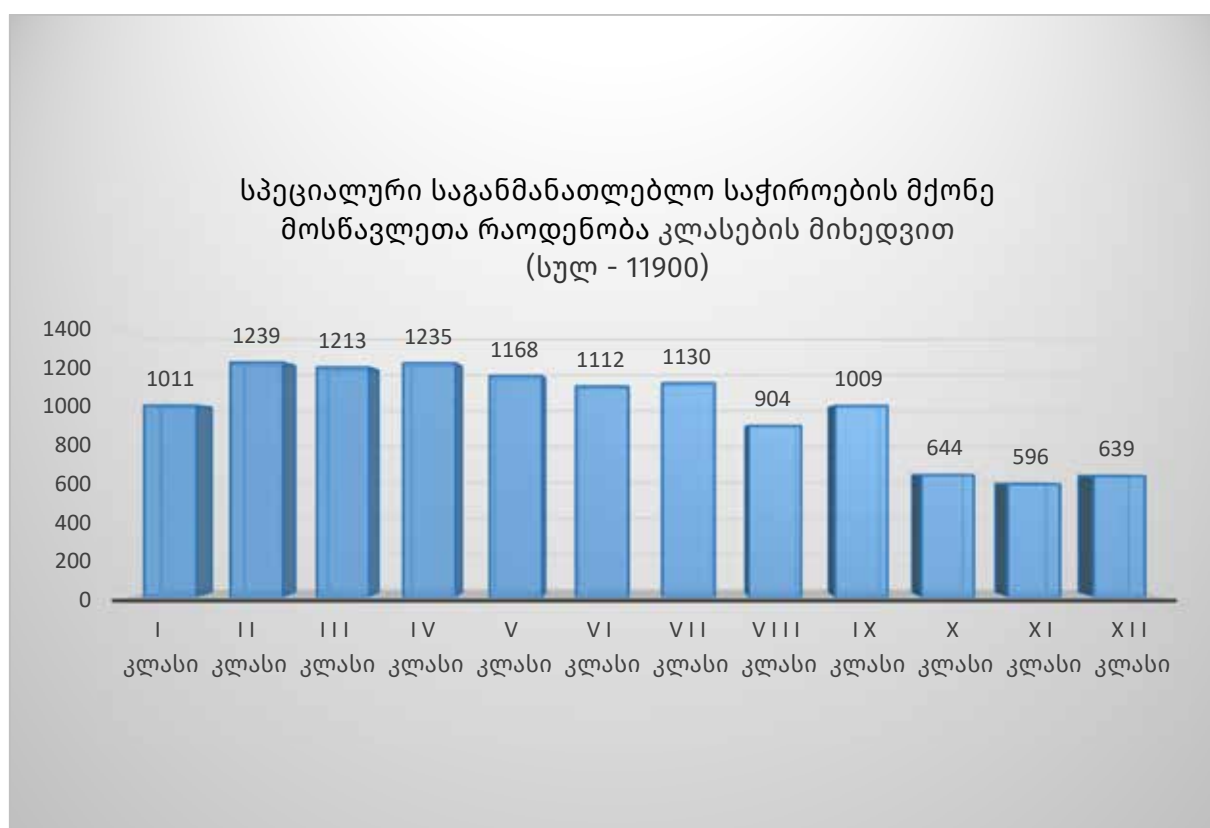
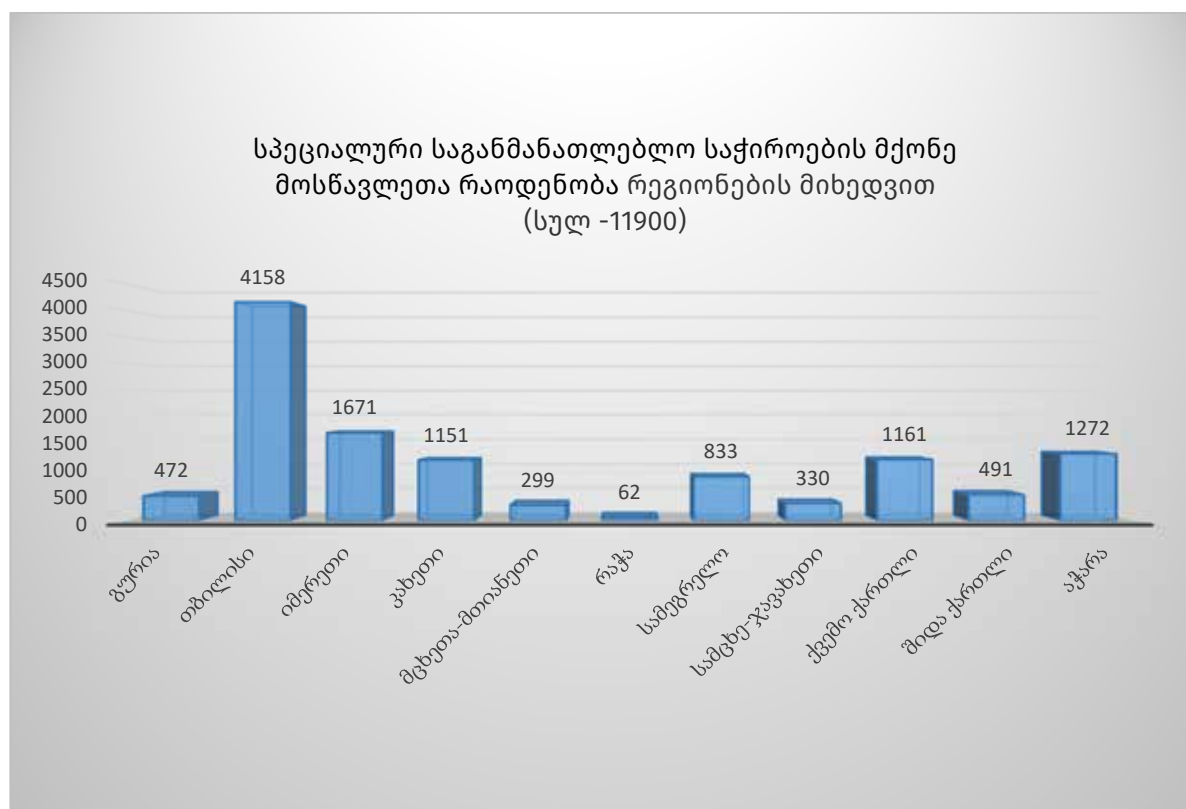
ფსიქოსაგანმანათლებლო შეფასება და საჭიროებების დადგენა მოიცავს მოსწავლის განვითარების თავისებურებების, კოგნიტური, აკადემიური, ფუნქციური და სოციალური უნარების შესწავლას. შეფასების პროცესში გამოყენებულია ქართულ პოლულაციაზე ადაპტირებული და შემდეგი სტანდარტული ინსტრუმენტები:

- ✓ WRTA4 (ტესტის მოდიფიცირებულ ვარიანტს ეწოდა MWRATR);
 - ✓ Vineland II ადაპტური ქცევის სკალა, ბავშვთა ემოციური დარღვევების შემფასების მეთოდი – ე.წ. ემოციურ აშლილობათა გადანყვეტის ხე (EDDT);
 - ✓ TONI4 – არავერბალური ინტელექტის ტესტი.
- ასევე, დამატებითი შეფასების ინსტრუმენტები:
- ✓ Woodcock Johnsons Psycho-Educational Battery III – კოგნიტური უნარების შესაფასებელი 3 სუბტესტი;
 - ✓ WISC IV – ხანმოკლე და ოპერატიული მეხსიერების შეფასებისთვის;
 - ✓ Bender Visual-Motor Test – ვიზუალურ მოტორული უნარების შესაფასებელი ტესტი;
 - ✓ CARS 2 – აუტისტური სპექტრის დარღვევის შესაფასებელი სკალა სპეციალისტთან რეფერალის მიზნით;
 - ✓ ასევე ბავშვის განვითარების შესაფასებელი ტესტი 6 თვიდან 6 წლამდე ასაკის ბავშვებისთვის, სკოლისადმი მზაობის და ბალიდან ტრანზიციის მიზნით – „განვითარების შესაფასებელი ტესტი ექვსი თვიდან ექვსი წლის ასაკის ბავშვებისთვის განახლებული ვერსია (ET 6-6-R)“.

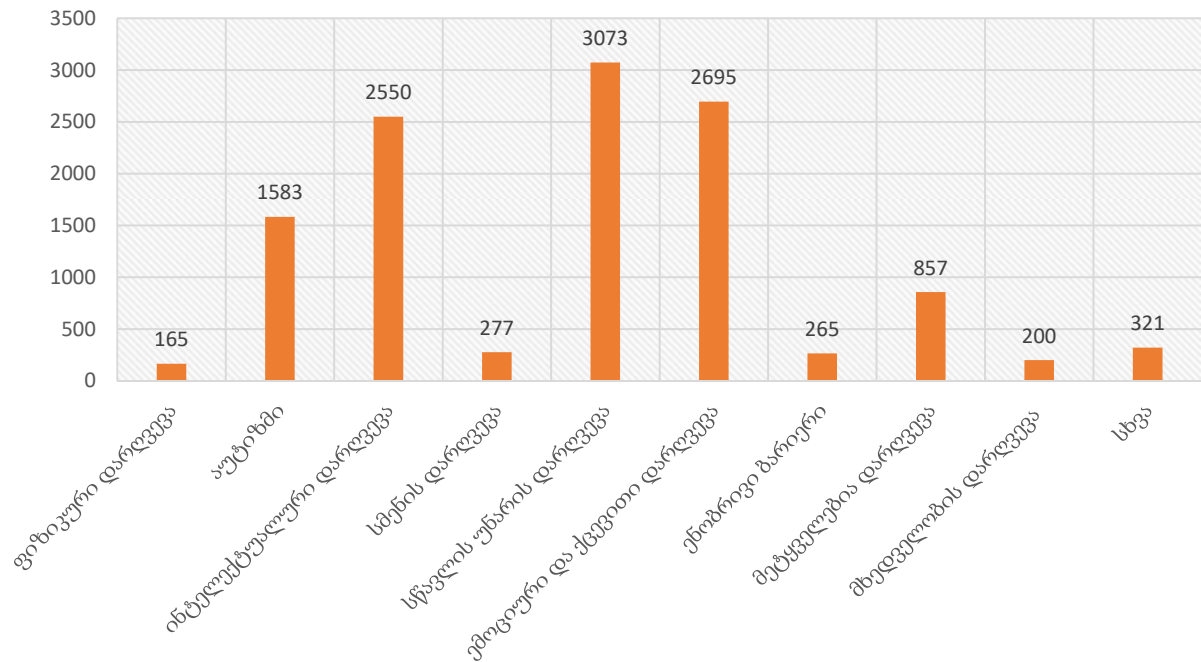
სტატისტიკა

2023 წლის სტატისტიკური მონაცემები საქართველოს სკოლებში რეგისტრირებული სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეების შესახებ ასე გამოიყურება (წყარო: 2023 წლის ჟურნალი „ინკლუზიური განათლება“, N1, tpdc.ge):

სტატისტიკა განვითარების დარღვევების მიხედვით (სულ - 11900)

თავის შეჯამება

სპეციალური და ინკლუზიური განათლება ხელს უწყობს იმ პირებს, რომლებიც მრავალფეროვანი მიზეზების გამო საჭიროებენ დამატებით მხარდაჭერას, ადაპტირებულ მეთოდებს და სპეციალურ სტრატეგიებს საგანმანათლებლო პროგრამაში მონაწილეობისთვის და შედეგების მიღწევისთვის. საქართველოში მოსწავლის სწავლაში სირთულეების გამოვლენის შემთხვევაში მოქმედებს რეგულაცია, რომელიც მიზნად მოსწავლის ფსიქოსაგანმანათლებლო შეფასებას და სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების სტატუსის მინიჭებას.

ინკლუზიური განათლების პროცესის დაუბრკოლებლად განხორციელებისთვის დიდი მნიშვნელობა აქვს იმ მოსწავლეთა იდენტიფიცირებას, რომლებსაც აქვთ სხვადასხვა საჭიროება. შესაბამისად, იდენტიფიცირების გამართული მექანიზმის პირველი მნიშვნელოვანი რგოლია ფსიქოსაგანმანათლებლო შეფასებისა და კონსულტირების (მულტიდისციპლინური) გუნდი, რომლის შემადგენლობაში შედიან შემდეგი დარგის სპეციალისტები: ფსიქოლოგი, სპეციალური მასწავლებელი, ოკუპაციური თერაპევტი, მეტყველების თერაპევტი, ქცევის თერაპევტი, ფსიქიატრი და სხვა.

აღნიშნული სერვისის საფუძველზე ხდება მოსწავლეს/პირს სტანდარტული ტესტებით, დაკვირვების და ინტერვიუს საფუძველზე, საგანმანათლებლო საჭიროების განსაზღვრა, დასკვნის მომზადება; საგანმანათლებლო გარემოს შერჩევისთვის მშობლის კონსულტირება; რეკომენდაციების გაწევა სასწავლო დაწესებულებებისთვის, მასწავლებლებისთვის, მშობლებისთვის; მასწავლებელთა კონსულტირება სწავლების სტრატეგიების შესახებ; პროფესიულ საგანმანათლებლო დაწესებულებებში ჩარიცხვის მიზნით სსსმ სტატუსის დადასტურება და სწავლების მხარდაჭერა და ინკლუზიურ განათლებასთან დაკავშირებული სხვადასხვა საკონსულტაციო სერვისის გაწევა.

კითხვები რეფლექსიისთვის

1. ფსიქოსაგანმანათლებლო შეფასებისა და კონსულტირების (მულტიდისციპლინური) გუნდის როლი და პასუხისმგებლობა?
2. რა მნიშვნელობა აქვს ფსიქოსაგანმანათლებლო შეფასებისა და კონსულტირების შედეგად შედგენილ დასკვნას და როგორ უნდა გამოიყენოს ის სკოლამ პრაქტიკაში?
3. ფსიქოსაგანმანათლებლო შეფასების დასკვნიდან რა სახის ინფორმაცია იქნება მნიშვნელოვანი სპეციალური მასწავლებლებისთვის? სკოლის მასწავლებლისთვის?
4. როგორ შეიმუშავებს პირველადი მართვის დოკუმენტს სკოლა და როგორ კავშირშია აღნიშნული რეგულაცია საერთაშორისო მოდელთან, რომელიც ინტერვენციაზე პასუხის მოდელით, ანუ RTI მოდელის სახელითაა ცნობილი.

სავარჯიშო

ინსტრუქცია: „გაეცანით ფსიქოსაგანმანათლებლო შეფასებისა და კონსულტირების (მულტიდისციპლინური) გუნდის დასკვნას (იხ. ნიმუში), გაანალიზეთ ინფორმაცია და ჩამოწერეთ ის უნარები, რომლის განვითარების ხელშეწყობაც უნდა იყოს გათვალისწინებული ამ დასკვნის საფუძველზე სხსმ მოსწავლესთან მუშაობის პროცესში.

გამოყენებული ლიტერატურა

- Bateman, David F., & Cline, Jenifer L. (2016). A Teacher's Guide to Special Education.
- Lieberman, Lauren J., & Houston-Wilson, Cathy. (2012). Strategies for Inclusion: Physical Education for Everyone 3rd Edition, Kindle Edition.
- Sharma, Manu, & Zbacnik, Amanda. (n.d.). Educators for Diverse Classrooms: A Case Study Approach to Equity and Inclusion in Education.
- Spinelli, Cathleen G. (2012). Classroom Assessment for Students in Special and General Education, 3rd edn.
- 21/02/2018 წლის საქართველოს განათლების და მეცნიერების მინისტრის ბრძანება N16/ნ „ინკლუზიური განათლების დანერგვის, განვითარებისა და მონიტორინგის წესების, აგრეთვე სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეთა იდენტიფიკაციის მექანიზმის დამტკიცების თაობაზე.
- ეროვნული სასწავლო გეგმა
- საქართველოს კანონი ზოგადი განათლების შესახებ

თავი 5

სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე
მოსწავლის კომპიუტერი უნარების შეფასება

სარჩევი

შესავალი.....	90
1. კოგნიტური უნარების შეფასების მნიშვნელობა სპეციალურ განათლებაში.....	91
2. შეფასების მეთოდოლოგია.....	92
3. კოგნიტური უნარების შეფასება.....	94
4. აღქმა და აღქმის შეფასება.....	96
5. ყურადღება და ყურადღების შეფასება.....	103
6. მეხსიერება მეხსიერება და მეხსიერების შეფასება.....	107
7. აზროვნება და აზროვნების შეფასება.....	111
თავის შეჯამება.....	113
კითხვები რეფლექსიისთვის.....	114
სავარჯიშო.....	114
დავალება.....	115
გამოყენებული ლიტერატურა.....	116

შესავალი

სპეციალური მასწავლებლის პრაქტიკული საქმიანობის განუყოფელი ნაწილი არის მოსწავლის კოგნიტური შეფასება და შეფასების საფუძველზე მისი ძლიერი მხარეებისა და საგანმანათლებლო საჭიროების იდენტიფიცირება განვითარების სფეროების მიხედვით. სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე (სსსმ) მოსწავლის ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის შემუშავება მოსწავლის სრულფასოვან, ყოვლისმომცველ შეფასებას ეფუძნება. ამ პროცესში, ძალიან მნიშვნელოვანია ისინი ფლობდნენ დეტალურ ინფორმაციას კონკრეტული მოსწავლის სხვადასხვა უნარის განვითარების დონის შესახებ.

როგორც ვიცით, მოსწავლის აკადემიურ მოსწრებას მნიშვნელოვნად განსაზღვრავს მისი შემეცნებითი უნარების განვითარების დონე. აქედან გამომდინარე, უნდა აღინიშნოს, რომ სკოლაში მოსწავლის შეფასება სპეციალისტის მიერ აუცილებლად გულისხმობს იმ ფსიქიკური პროცესების შესწავლას, რომლებიც საფუძვლად უდევს სწავლას, ესენია: აღქმა, ყურადღება, მეხსიერება, აზროვნება. სწორედ, შემეცნებითი უნარების განვითარებაში არსებული საჭიროებების და ძლიერი მხარეების იდენტიფიცირება გვაძლევს შესაძლებლობას, რომ სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლის აკადემიური მიღწევის გაუმჯობესებისთვის რელევანტური სამუშაო მიზნები შემუშავდეს. ამდენად, სკოლის სპეციალური მასწავლებელი მნიშვნელოვანია ფლობდეს ცოდნას კოგნიტური, აკადემიური და სხვა უნარების შეფასების შესახებ, თუმცა აღსანიშნავია, რომ სრულყოფილ კოგნიტურ შეფასებას ახორციელებენ ფსიქოლოგები სხვა სპეციალისტებთან ერთად, როგორიცაა ოკუპაციური თერაპევტი, ნევროლოგი, მეტყველების თერაპევტი და სხვა საჭირო სპეციალისტი. შესაბამისად ამ თავში წარმოდგენილი იქნება კოგნიტური უნარების შესახებ მოკლე ინფორმაცია, შეფასების არაფორმალური გზები და ზოგადი ჩექლისტები, რომლებიც სპეციალურ მასწავლებელს მოსწავლის საჭიროებების იდენტიფიცირებაში დაეხმარება.

1. კოგნიტური უნარების შეფასების მნიშვნელობა სპეციალურ განათლებაში

კოგნიტური უნარების შეფასება მოსწავლის სწავლასთან დაკავშირებული სირთულის იდენტიფიცირების პროცესში – როგორც წინა თავშიც იყო განხილული, საქართველოს განათლების და მეცნიერების მინისტრის 2018 წლის 21 თებერვლის ბრძანება N16/6 „ინკლუზიური განათლების დანერგვის, განვითარებისა და მონიტორინგის წესების, აგრეთვე სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეთა იდენტიფიკაციის მექანიზმის დამტკიცების თაობაზე“ თანახმად, სკოლებში სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლის პირველადი იდენტიფიცირების და შემდგომი შეფასების მიზნით მოქმედებს ისეთი, რეგულაცია, რომელიც განსაკუთრებით სპეციალურ მასწავლებელს ავალდებულებს სკოლაში რისკის ქვეშ მყოფი მოსწავლის გამოვლენის შემთხვევაში პირველადი სირთულეების მართვას. პირველადი მართვა გულისხმობს, პირველ რიგში, მოსწავლის საჭიროებებისა და ძლიერი მხარეების შეფასებას, ინტერვენციების განხორციელებას და იმის განსაზღვრას, მოაქვს თუ არა შედეგი შერჩეულ ინტერვენციებს. სწორედ ამ პროცესში სპეციალური მასწავლებელი ახორციელებს მოსწავლის კოგნიტური უნარების შეფასებას, იყენებს შესაბამის მეთოდოლოგიას და ინსტრუმენტებს.

კოგნიტური უნარების შეფასება მოსწავლის ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის შედგენის პროცესში – შემეცნებითი უნარების შეფასება ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის შედგენის მიზნით მნიშვნელოვანია რამდენიმე მიზეზის გამო:

- ძლიერი მხარეების და საჭიროებების იდენტიფიცირება – შემეცნებითი უნარების შეფასება ხელს უწყობს ინდივიდის ძლიერი მხარეების და საჭიროებების იდენტიფიცირებას სხვადასხვა კოგნიტურ სფეროში. ეს ინფორმაცია მასწავლებელს საშუალებას აძლევს გაიგონ, სად შეიძლება გამოირჩეოდეს ინდივიდი და სად შეიძლება დასჭირდეს დამატებითი მხარდაჭერა. შემეცნებითი უნარების შეფასება მოიცავს ინდივიდის ძლიერი მხარეების და საჭიროებების იდენტიფიცირებას სხვადასხვა შემეცნებით სფეროში, როგორებიცაა: მეხსიერება, ყურადღება, პრობლემის გადაჭრა და კრიტიკული აზროვნება;
- სასწავლო პროცესის (ადაპტაცია) მორგება – როგორც კი შემეცნებითი ძლიერი მხარეები და საჭიროებები ცნობილი გახდება, მასწავლებლებს შეუძლიათ შეიმუშაონ ინდივიდუალური საჭიროებებზე მორგებული სწავლება, რომელიც დააკმაყოფილებს ინდივიდის სპეციფიკურ საჭიროებებს. ამ მორგებულ მიდგომას შეუძლია სასწავლო პროცესის ოპტიმიზაცია და ინდივიდის საერთო აკადემიური მოსწრების გაზრდა;
- სწავლის სირთულეების მინიმუმამდე დაყვანა – კოგნიტურმა შეფასებებმა შეიძლება გამოავლინოს ნებისმიერი სწავლის სირთულე ან გამოწვევები ინფორმაციის კოგნიტური გადამუშავების პროცესში, რომელსაც შეიძლება აწყდებოდეს მოსწავლე. ამ საკითხების ადრეული იდენტიფიცირება პედაგოგებს საშუალებას აძლევს დროულად ჩაერიონ შესაბამისი ინტერვენციებითა და მხარდაჭერის სტრატეგიებით;
- ინდივიდუალური სწავლის პოტენციალის გაძლიერება – ინდივიდის შემეცნებითი უნარების გააზრებით, მასწავლებლებს შეუძლიათ გამოიყენონ მიზანმიმართული სტრატეგიები შედარებით სუსტი სფეროების გასაუმჯობესებლად. ამან შეიძლება მნიშვნელოვნად გაზარდოს მოსწავლის აკადემიური მიღწევები;
- დიფერენცირებული ინსტრუქციები – მოსწავლეებს აქვთ მრავალფეროვანი სწავლის სტილი და შემეცნებითი პროფილი. შემეცნებითი უნარების შეფასება მასწავლებლებს საშუალებას აძლევს განასხვავონ სწავლება, მოარგონ სწავლების მეთოდები და მასალები ინდივიდის სწავლის შესაბამის სტილსა და იმ კოგნიტურ სფეროებს, რომლებიც უფრო ძლიერია;
- პროგრესის მონიტორინგი – რეგულარული შემეცნებითი შეფასებები ხელს უწყობს ინდივიდის პროგრესის თვალყურის დევნებას დროთა განმავლობაში. ეს მონიტორინგი უზრუნველყოფს სასწავლო გეგმის შესაბამისობას და ეფექტურობას, რაც შესაძლებელს გახდის საჭიროებისამებრ კორექტირებას უწყვეტი განვითარების უზრუნველსაყოფად;
- თვითშემეცნების ხელშეწყობა – შემეცნებითი შეფასებები ასევე შეიძლება დაეხმაროს მოსწავლეებს, გაიგონ საკუთარი სწავლის ძლიერი მხარეები და გამოწვევები – გაერკვნენ საკუთარ მეტაკოგნიტურ უნარებში. ეს აძლევს მათ შესაძლებლობას, გახდნენ საკუთარი განათლების აქტიური მონაწილეები;

- სწავლების დაგეგმვა – კოგნიტური შეფასება იძლევა ღირებულ მონაცემებს ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის (IEP) შემუშავებისთვის. ეს გეგმები ასახავს კონკრეტულ მიზნებს, სტრატეგიებს და ინდივიდუალურ კოგნიტურ პროფილზე მორგებულ სწავლის პირობებს;
- სწავლის უნარის დარღვევის მქონე მოსწავლეთა მხარდაჭერა – სწავლის უნარის დარღვევის მქონე მოსწავლეებისთვის კოგნიტურ შეფასებას განსაკუთრებით გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს საჭიროებების დასადგენად და შესაბამისი აკომოდაციების ან დამხმარე სერვისების შემუშავებისთვის;
- სწავლების პრაქტიკის გაღრმავება – მასწავლებლებს შეუძლიათ გამოიყენონ შემეცნებითი შეფასების შედეგები, რათა დახვეწონ სწავლების მეთოდები და უკეთ დააკმაყოფილონ თავიანთი მოსწავლეების საჭიროებები. ის ხელს უწყობს უფრო მონაცემებზე დაფუძნებულ და მტკიცებულებებზე დაფუძნებულ მიდგომას განათლებისადმი.

კოგნიტური უნარების შეფასება არის აუცილებელი საშუალება იმის გასაგებად, რომ დავადგინოთ, მოსწავლის სწავლის საუკეთესო შესაძლებლობები, ასევე სტრატეგიები, რომლებიც უნდა იყოს გათვალისწინებული ინდივიდუალური სასწავლო გეგმების შემუშავებისა და სასწავლო შედეგების მიღწევისთვის. კოგნიტური ძლიერი მხარეების და საჭიროებების ამოცნობით და მათზე რეაგირებით, მასწავლებლებს შეუძლიათ შექმნან უფრო ინკლუზიური და ეფექტური სასწავლო გარემო ყველა მოსწავლისთვის.

2. შეფასების მეთოდოლოგია

სპეციალური მასწავლებლები იყენებენ შეფასების მრავალფეროვან მეთოდოლოგიას, რათა განსაზღვრონ რისკის ქვეშ მყოფი მოსწავლის, შეზღუდული შესაძლებლობის ან სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლის სწავლის შესაძლებლობები, ძლიერი მხარეები და საჭიროებები. როგორც აღვნიშნეთ, შეფასების პროცესი გადამწყვეტია ინდივიდუალური სასწავლო გეგმების შესაქმნელად და შესაბამისი სასწავლო სტრატეგიების შემუშავებისთვის.

სპეციალური მასწავლებლების მიერ გამოყენებული შეფასების სახეები – სპეციალური მასწავლებელი მოსწავლეების შესაფასებლად იყენებს სხვადასხვა შეფასებას. ეს შეიძლება მოიცავდეს აკადემიურ შეფასებებს, როგორიცაა სტანდარტული ტესტირება, კურიკულუმზე (სასწავლო გეგმაზე) დაფუძნებული შეფასება და პროგრესის შეფასება. სპეციალურ მასწავლებელს ასევე შეუძლია გამოიყენოს ქცევითი შეფასებები მოსწავლეების სოციალურ-ემოციური განვითარების გასაგებად და ფსიქიკური ჯანმრთელობის პრობლემების დასადგენად. დიაგნოსტიკური შეფასებები შეიძლება დაეხმაროს სწავლის სპეციფიკური უნარების იდენტიფიცირებას, ხოლო ფუნქციური შეფასება ეხმარება მასწავლებლებს გააცნობიერონ ქცევითი გამოწვევების ძირითადი მიზეზი.

სპეციალური მასწავლებლების მიერ გამოყენებული შეფასების მეთოდები:

დაკვირვება – სპეციალურმა მასწავლებელმა აუცილებელია გამოიყენოს პრაქტიკაში დაკვირვების მეთოდი, დააკვირდეს მოსწავლეებს სხვადასხვა გარემოში, როგორიცაა, საკლასო ოთახი, სათამაშო მოედანი ან კონკრეტული დავალების შესრულების პროცესი, რათა შეაგროვოს ი;ფორმაცია მათი ქცევის, სოციალური უნარებისა და სწავლის სტილის შესახებ.

ფორმალური შეფასებები – ეს არის სტანდარტული ტესტები და შეფასებები, რომლებიც სპეციალურად შექმნილია აკადემიური და შემეცნებითი შესაძლებლობების გასაზომად. მაგალითებია Wechsler Intelligence Scale for Children (WISC), Woodcock-Johnson Tests of Achievement, ან Kaufman Assessment Battery for Children (KABC). აღსანიშნავია, რომ მსოფლიოს ბევრ ქვეყანაში სპეციალური მასწავლებლები აქტიურად იყენებენ აღნიშნულ ტესტებს სწავლების პროცესში, თუმცა ამ ეტაპზე საქართველოში ჯერჯერობით არ არის დანერგილი სპეციალური მასწავლებლებისთვის აღნიშნულ ტესტებზე ხელმისაწვდომობა, ჩამოთვლილი ტესტების ზოგიერთი სუბტესტი ხელმისაწვდომია მხოლოდ სამინისტროს მულტიდისციპლინური გუნდისთვის, ან ფსიქოლოგებისთვის, ხოლო ზოგიერთი მათგანი, მაგალითად, WIJ, არ არის ადაპტირებული ქართულ პოპულაციაზე.

არაფორმალური შეფასებები – ეს არის ნაკლებად სტრუქტურირებული შეფასებები, რომლებიც შეიძლება მოიცავდეს მასწავლებლის მიერ შექმნილ ტესტებს, სხვადასხვა სუბტესტს არა ქულობრივი, არამედ მონაცემების თვისებრივი ანალიზის კუთხით, ჩექლისტებს, შეფასების სკალებს ან ჩანაწერებს. არაფორმალური შეფასებები დამატებით წარმოდგენას იძლევა მოსწავლის ამჟამინდელი მდგომარეობისა და პროგრესის შესახებ.

ფორმალური შეფასებები	არაფორმალური შეფასებები
ფორმალური შეფასებაში იგულისხმება სტანდარტული ტესტები, რომლებიც შექმნილია მრავალი მოსწავლის შეფასების შედეგად, შესაბამისად უკვე დადგენილი აქვს ნორმები და შეფასების შედეგად, ქულები შეიძლება შევადაროთ ნორმას ან სტანდარტს. ამ შეფასებებს, როგორც წესი, აქვს მკაფიო ინსტრუქციები და ქულები, რაც მათ სანდოს და ვალიდურს ხდის. ფორმალური შეფასების მაგალითებია, კურიკულუმზე (სასწავლო გეგმაზე) დაფუძნებული შეფასება, სახელმწიფო ან რეგიონის მასშტაბით სტანდარტული ტესტები და IQ ტესტები.	არაფორმალური შეფასებები უფრო მოქნილია და შეიძლება შეიქმნას მასწავლებლის მიერ კონკრეტული უნარების ან კომპეტენციების შესაფასებლად. ისინი შეიძლება შეიცავდეს დაკვირვებებს, ჩექლისტებს და დაკვირვების ჩანაწერებს. ეს შეფასებები გვანვდის უფრო დეტალურ ინფორმაციას მოსწავლეთა უნარების და ჩართულობის შესახებ და შეუძლია დაეხმაროს მასწავლებელს ინსტრუქციების და დავალებების მორგებაში. მაგალითები მოიცავს საკლასო ტესტებს, ქვიზებს, რუბრიკებს და დაკვირვების ჩანაწერებს.

კურიკულუმზე (სასწავლო გეგმაზე) დაფუძნებული შეფასება – (CBA): სპეციალური განათლების მასწავლებლებს შეუძლიათ გამოიყენონ CBA, რათა შეაფასონ მოსწავლის პროგრესი კლასში დასწავლილ სასწავლო გეგმასთან მიმართებაში. ეს შეფასებები ხელს უწყობს აკადემიური ზრდის თვალყურის დევნებას და იმ სფეროების იდენტიფიცირებას, სადაც საჭიროა დამატებითი მხარდაჭერა;

ფუნქციური ქცევის შეფასება – (FBA): FBA გამოიყენება მოსწავლის მიერ გამოვლენილი რთული ქცევის ფუნქციისა და მიზნის გასაგებად. ქცევის გამომწვევი მიზეზების იდენტიფიცირებით, მასწავლებლებს შეუძლიათ შეიმუშაონ შესაბამისი ქცევის ინტერვენციის გეგმები;

დამხმარე ტექნოლოგიების შეფასება – სპეციალურმა მასწავლებელმა შეიძლება შეაფასოს მოსწავლის საჭიროება დამხმარე ტექნოლოგიების მოწყობილობებზე ან პროგრამულ უზრუნველყოფაზე მათი სწავლისა და ხელმისაწვდომობის საჭიროებების მხარდასაჭერად;

პორტფოლიოზე დაფუძნებული შეფასება – ეს გულისხმობს მოსწავლის ნამუშევრების შეგროვებას დროთა განმავლობაში პროგრესის თვალყურის დევნება და მიღწევების დემონსტრირება. პორტფოლიო შეიძლება შეიცავდეს წერილობით ნამუშევრებს, ხელით შექმნილ რესურსებს, პროექტებს და სწავლის სხვა მტკიცებულებებს;

ჩექლისტები და შეფასების სკალები – მასწავლებლებს, მშობლებს და ზოგჯერ თავად მოსწავლეებს შეუძლიათ შეავსონ ჩექლისტები და შეფასების სკალები, რათა მიაწოდონ ღირებული ინფორმაცია სპეციალურ მასწავლებელს მოსწავლის შესაძლებლობების, ქცევისა და ემოციური კეთილდღეობის შესახებ. ასევე, სპეციალურ მასწავლებელს შეუძლია ჩექლისტებზე დაყრდნობით მოაგროვოს ინფორმაცია და დაწეროს შეფასება. ჩექლისტების საფუძველზე შეფასების პროცესში საჭირო ხდება სხვადასხვა მეთოდის გამოყენება – ფონური დაკვირვება, მიზნობრივი დაკვირვება, ინტერვიუები, ბავშვზე დაკვირვება დავალებების შესრულების პროცესში, მათ შორის, ჩართული დაკვირვება და პორტფოლიოს ანალიზი.

ინტერვიუები – სპეციალურ მასწავლებლებს შეუძლიათ ჩაატარონ ინტერვიუები მოსწავლეებთან, მშობლებთან და სხვა პროფესიონალებთან, რომლებიც მონაწილეობენ მოსწავლის განათლებაში, რათა მიიღონ სრულყოფილი გაგება მოსწავლის ძლიერი მხარეებისა და გამოწვევების შესახებ.

ინტერვენციაზე რეაგირება (RTI): RTI არის მრავალსაფეხურიანი მიდგომა, რომელიც ადრეულ ასაკში აიდენტიფიცირებს სწავლის სირთულეების მქონე მოსწავლეებს და უზრუნველყოფს ინტერვენციის მზარდ დონეებს ინსტრუქციაზე მათი პასუხის საფუძველზე.

პროგრესის მონიტორინგი: სპეციალური განათლების მასწავლებლები ხშირად იყენებენ პროგრესის მიმდინარე მონიტორინგს, რათა შეაფასონ, რამდენად კარგად რეაგირებს მოსწავლე ინტერვენციაზე და შესაბამისად ცვალონ მათი სწავლების სტრატეგიები.

შეფასების მეთოდოლოგიების შერჩევა დამოკიდებულია თითოეული მოსწავლის ინდივიდუალურ საჭიროებებსა და გამოწვევებზე. აუცილებელია სპეციალურმა მასწავლებლებმა გამოიყენოს შეფასების მეთოდების ერთობლიობა, რათა მიიღოს მოსწავლის შესაძლებლობების ჰოლისტური ინფორმაცია. გარდა ამისა, სხვა პროფესიონალებთან თანამშრომლობა, როგორცაა სკოლის ფსიქოლოგები და მეტყველების თერაპევტები, შეიძლება საჭირო გახდეს უფრო ყოვლისმომცველი შეფასებისა და ინტერვენციის დაგეგმვისთვის. უფრო სრულყოფილი შეფასებისთვის კი სპეციალურმა მასწავლებელმა უნდა შეძლოს სწორი რეფერირება შესაბამის სპეციალისტთან.

როგორ გამოიყენება შეფასების შედეგები სწავლების პროცესის გაუმჯობესებისთვის – შეფასებებიდან შეგროვებული მონაცემები გადამწყვეტია მოსწავლეთა ეფექტური სწავლების უზრუნველყოფისთვის. მასწავლებლები იყენებენ შეფასების მონაცემებს, რათა გამოავლინონ მოსწავლეთა ძლიერი მხარეები და საჭიროებები, შეცვალონ მათი სწავლების სტრატეგიები და თვალყური ადევნონ მოსწავლეთა პროგრესს დროთა განმავლობაში. ეს ინფორმაცია მასწავლებლებს ეხმარება გამოიყენონ დიფერენციალური ინსტრუქციები, უზრუნველყონ მიზნობრივი მხარდაჭერა და ამოიცნონ მოსწავლეები, რომლებსაც შეიძლება დასჭირდეთ დამატებითი სერვისები ან რესურსები.

გამოწვევები, რომლებსაც აწყდებიან სპეციალური მასწავლებლები შეფასების პროცესში

1. **მრავლობითი შეფასების მართვა** – სპეციალურს მასწავლებლებს შეუძლიათ პასუხისმგებელნი იყვნენ სხვადასხვა ტიპის შეფასების ადმინისტრირებაზე, რაც შეიძლება იყოს შრომატევადი და საკმაოდ მოცულობითი სამუშაო;
2. **მოსწავლეთა საჭიროებების დაკმაყოფილება** – შეფასებები უნდა იყოს შემუშავებული ისე, რომ დააკმაყოფილოს თითოეული მოსწავლის საგანმანათლებლო საჭიროებები და ითვალისწინებდეს ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის მიხედვით მოთხოვნილ ნებისმიერ აკომოდაციას ან მოდიფიკაციას;
3. **მონაცემების ზუსტი ინტერპრეტაცია** – შეფასებები სასარგებლოა მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ მასწავლებლებს შეუძლიათ მონაცემების ზუსტად ინტერპრეტაცია და მათი გამოყენება სწავლების ხელშეწყობისთვის. ეს მოითხოვს სტატისტიკის, მონაცემთა ანალიზის, ინტერპრეტაციის მაღალი ხარისხით ცოდნას;

წარმატებული შეფასების სტრატეგიები სპეციალურ განათლებაში

1. შექმენით განრიგი – დაგეგმეთ თქვენი შეფასების გრაფიკი, რომ პროცესი უფრო მართვადი გახადოთ;
2. გაითვალისწინეთ კულტურული შესაბამისობა – შეარჩიეთ შეფასებები, რომლებიც კულტურულად შესაბამისია თქვენი მოსწავლეებისთვის, რათა ხელი შეუწყოს ჩართულობას და მიმღებლობას;
3. გამოიყენეთ სხვადასხვა შეფასება – შეარჩიეთ სხვადასხვა შეფასება, რათა მიიღოთ თქვენი მოსწავლეების შესაძლებლობების სრულყოფილი, პოლისტური სურათი.

3. კოგნიტური უნარების შეფასება

საქართველოს საგანმანათლებლო სისტემაში მოქმედი ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის ფორმაში, რომელიც სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლის სწავლებისთვის შექმნილი წერილობითი დოკუმენტია, ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ნაწილი ეთმობა მოსწავლის კოგნიტური უნარების შეფასებას და შეფასების შედეგების წერილობით აღწერას. ეს შეფასება მნიშვნელოვანია ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის შემდგომი ეტაპებისთვის, რომლებიც უკვე ინდივიდუალური სასწავლო მიზნების და აქტივობების ფორმულირებას, სწავლა-სწავლების სტრატეგიების განსაზღვრას და რესურსების მობილიზებას ეხება, რადგან ისინი სწორედ შეფასების საფუძველზე უნდა განისაზღვროს

კოგნიტური უნარები	ძლიერი მხარეები	საჭიროებები
აღქმა		
ყურადღება		
მეხსიერება		
აზროვნება		

აღსანიშნავია, რომ კოგნიტური უნარების შეფასება რთული პროცესია და, პირველ რიგში, მოითხოვს თეორიულ და პრაქტიკულ მოცულობით ცოდნას ზოგადად კოგნიტური პროცესების შესახებ, შემფასებელი, ამ შემთხვევაში სპეციალური მასწავლებელი, თუკი ახდენს კოგნიტური უნარების შეფასებას, მას ღრმა ცოდნა უნდა გააჩნდეს ისეთი აღმასრულებელი ფუნქციების შესახებ, როგორიცაა აღქმა, ყურადღება, მეხსიერება, აზროვნება, მეტყველება. ასევე უნდა ფლობდეს სიღრმისეულ ცოდნას ამ უნარების ასაკობრივი განვითარების ნორმების შესახებ, რადგან მნიშვნელოვანია, როგორც შეფასების

ობიექტურად ჩატარება, ისე შედეგების ობიექტურად და მიუკერძოებლად ინტერპრეტაცია. ქართულ სინამდვილეში, სპეციალური მასწავლებლები ძირითადად იყენებენ დაკვირვებას და არაფორმალურ შეფასებას.

შეფასების მეთოდები		
IQ ტესტები	ნეიროფსიქოლოგიური ტესტები	დაკვირვება და არაფორმალური შეფასებები
ეს ტესტები იძლევა ხედვას მოსწავლის საერთო ინტელექტუალურ ფუნქციონირებაზე. IQ ტესტები შეიძლება იყოს გამოსადეგი იმის დასადგენად, აქვს თუ არა მოსწავლეს ინტელექტუალური შეზღუდული შესაძლებლობები, აქვს თუ არა მას საშუალო ან საშუალოზე მაღალი ინტელექტი. თუმცა, IQ ტესტებს აკლია სპეციფიკა კონკრეტული კოგნიტური უნარების შეფასებისას.	ეს ტესტები აფასებს ტვინის სპეციფიკურ კოგნიტურ ფუნქციებს, მათ შორის მეხსიერებას, ყურადღებას და გადამეშავების სიჩქარეს. ისინი უფრო დეტალურ ხედვას აწვდიან შემფასებელს მოსწავლის კოგნიტურ შესაძლებლობებზე, ვიდრე IQ ტესტები. თუმცა, ტესტების ჩატარება რთულია და შეიძლება იყოს შრომატევადი.	ეს შეფასებები გულისხმობს მოსწავლეზე დაკვირვებას აკადემიური და სხვა აქტივობების დროს. მასწავლებლებს შეუძლიათ მიიღონ შეხედულებები მოსწავლის კოგნიტურ ფუნქციონირებაზე დაკვირვებისას. თუმცა, არაფორმალურ შეფასებებს არ გააჩნია სპეციფიკა და შესაძლოა ვერ მოხერხდეს მოსწავლის შემეცნებითი შესაძლებლობების ყოვლისმომცველი ანალიზი.

კოგნიტური უნარების შეფასება სპეციალური მასწავლებლის საქმიანობის არსებითი ასპექტია, რადგან ის ეხმარება მოსწავლის სააზროვნო პროცესების, პრობლემის გადაჭრის უნარებისა და საერთო კოგნიტური ფუნქციონირების გაგებაში.

ქვემოთ მოცემულია რამდენიმე ზოგადი სტრატეგია და მეთოდოლოგია, რომლებსაც შეიძლება დაეყრდნოს სპეციალური მასწავლებელი კოგნიტური უნარების შესაფასებლად:

ზოგადი ინფორმაციის შეგროვება. მასწავლებელი იწყებს მოსწავლის შესახებ შესაბამისი ფონური ინფორმაციის შეგროვებით, მათ შორის მისი განვითარების ისტორიის, ნებისმიერი წინა შეფასების, სამედიცინო ისტორიის და მშობლების ან აღმზრდელებისგან ინფორმაციის შეგროვებით.

დაკვირვება. მოსწავლეზე დაკვირვებამ სხვადასხვა გარემოში, მაგალითად, საკლასო ოთახში, აკადემიური აქტივობის შესრულების პროცესში და სოციალური ინტერაქციის დროს, შეიძლება წარმოაჩინოს მისი კოგნიტური ფუნქციონირება, თუ როგორ უმკლავდება ის სხვადასხვა გამოწვევას.

ფორმალური კოგნიტური შეფასებები. სპეციალურმა მასწავლებლებმა შეიძლება გამოიყენონ სტანდარტული კოგნიტური ტესტები კონკრეტული შემეცნებითი უნარების შესაფასებლად, როგორიცაა ინტელექტი, მეხსიერება, ინფორმაციის გადამეშავების სიჩქარე, ყურადღება და აღმასრულებელი ფუნქციები. ზოგიერთი ხშირად გამოყენებული კოგნიტური ტესტი მოიცავს Wechsler Intelligence Scale for Children (WISC), Stanford-Binet Intelligence Scales ან Kaufman Assessment Battery for Children (KABC).

კოგნიტური უნარების არაფორმალური შეფასება. ფორმალური ტესტების გარდა, მასწავლებელს შეუძლია გამოიყენოს არაფორმალური შეფასებები, როგორიცაა მასწავლებლის მიერ შექმნილი დავალებები ან ჩექლისტები, რათა შეაფასოს მოსწავლის შემეცნებითი უნარები რეალურ სიტუაციებში.

აღმასრულებელი ფუნქციონირების შეფასება. ეს აფასებს მოსწავლის უნარს დაგეგმოს, ორგანიზება გაუკეთოს, წამოიწყოს ამოცანები, მართოს დრო და შეეძლოს ქცევის თვითრეგულირება. ის შეიძლება მოიცავდეს დავალებებს, რომლებიც აფასებს მუშამეხსიერებას, ყურადღების კონტროლს და პრობლემის გადაჭრას.

მეხსიერების შეფასება. მეხსიერება მნიშვნელოვან როლს ასრულებს სწავლაში. სპეციალურ მასწავლებელს შეუძლია შეაფასოს მეხსიერების სხვადასხვა ტიპი, როგორიცაა მოკლევადიანი მეხსიერება, გრძელვადიანი მეხსიერება და მუშამეხსიერება, სხვადასხვა დავალების და სავარჯიშოების მეშვეობით.

ყურადღების შეფასება. მოსწავლის შეფასება, თუ როგორ შეუძლია მას შეინარჩუნოს ყურადღება, გადაიტანოს ყურადღება და უგულებელყოს ყურადღების გადამხრელი ფაქტორები, ძალიან მნიშვნელოვანია, რადგან სწავლების პროცესში სწორედ ყურადღების ფოკუსირებას და კონცენტრაციას აქვს უდიდესი მნიშვნელობა დავალების გაგებისა და ბოლომდე დასრულებისთვის.

პრობლემის გადაჭრის უნარის შეფასება. მოსწავლის პრობლემის გადაჭრის უნარების შეფასება ხელს უწყობს ძლიერი მხარეებისა და საჭიროებების იდენტიფიცირებას მათ აზროვნების, ინფორმაციის ანალიზისა და გადაწყვეტილების მიღებაში.

ვიზუალურ-სივრცითი უნარების შეფასება. ეს აფასებს მოსწავლის უნარს, გაიგოს და გონებრივი მანიპულირება მოახდინოს ვიზუალურად მოცემული ინფორმაციის, რაც აუცილებელია ისეთი ამოცანებისთვის, როგორებიცაა: კითხვა, მათემატიკა და ვიზუალური საშუალებების ინტერპრეტაცია.

ინფორმაციის სმენითი გადამუშავების შეფასება. მასწავლებელმა შეიძლება შეაფასოს მოსწავლის უნარი, დაამუშავოს და გაიგოს სმენითი ინფორმაცია, რაც გადამწყვეტია ინსტრუქციების შესრულებისთვის და საკლასო დისკუსიებში მონაწილეობისთვის.

ინფორმაციის გადამუშავების სიჩქარის შეფასება. ეს ზომავს რამდენად სწრაფად შეუძლია მოსწავლეს გადაამუშავოს და უპასუხოს ვიზუალურ ან აუდიტორულ ინფორმაციას, რამაც შეიძლება გავლენა იქონიოს მათ უნარზე, დაემორჩილონ კლასის მოთხოვნებს.

პრობლემის გადაჭრაზე ორიენტირებული შეკითხვები. მოსწავლის ნახალისება, ჩაერთოს პრობლემის გადაჭრის მიზნით ინიცირებულ დიალოგებში, ინტერვიუებში ან ამოცანებში შეიძლება კარგი პრაქტიკა იყოს მისი შემეცნებითი უნარების ჰოლისტური გაგებისთვის.

პროექტები. მოსწავლის ნამუშევრების და პროექტების გაანალიზებამ შეიძლება უზრუნველყოს მისი შემეცნებითი შესაძლებლობების, პრობლემის გადაჭრის სტრატეგიებისა და კრეატიულობის შესახებ ღირებული ინფორმაციის დანახვა.

შეფასების მთელი პროცესის განმავლობაში აუცილებელია სპეციალურმა მასწავლებელმა გაითვალისწინოს მოსწავლის ინდივიდუალური ძლიერი მხარეები და გამოწვევები, კულტურული წარმომავლობა და გამორიცხოს ნებისმიერი პოტენციური მიკერძოება ეს მიდგომა დაეხმარება მას შექმნას შესაბამისი სასწავლო გეგმები და ინტერვენციები, რომლებიც მოსწავლის კოგნიტურ განვითარებას და სასწავლო მიზნების მხარდაჭერას უზრუნველყოფს.

4. ალქმა და ალქმის შეფასება

სპეციალურმა მასწავლებელმა, აუცილებელია მოახდინოს სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლის ალქმის შეფასება. ეს აუცილებელია იმის გასაგებად, რომ გამოვავლინოთ, თუ როგორ აღიქვამენ მოსწავლეები მათ გარშემო არსებულ სამყაროს. ალქმა არის კოგნიტური პროცესი, რომლის მეშვეობითაც ინდივიდები იძენენ, ორგანიზებენ, ინტერპრეტაციას უკეთებენ და მნიშვნელოვნებას ანიჭებენ სენსორულ ინფორმაციას, რომელიც გარემოდან მომდინარეობს. იგი მოიცავს სენსორული სტიმულების ინტეგრაციას, როგორებიცაა: მხედველობა, სმენა, შეხება, გემო და ყნოსვა, რათა ჩამოგვიყალიბდეს გარემომცველი სამყაროსა და მასში არსებული ობიექტების, მოვლენებისა და ადამიანების შესახებ თანმიმდევრული გაგება.

ალქმის შეფასების პროცესში მნიშვნელოვანია გამოირიცხოს და გათვალისწინებულ იქნეს ხომ არ აქვს მოსწავლეს სენსორული დარღვევები, მაგალითად, სმენის დაქვეითება ან მხედველობის დაქვეითება.

სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლის ალქმის შესაფასებლად შეგიძლიათ გამოიყენოთ შეფასების სხვადასხვა მეთოდი და სტრატეგია. აქ მოცემულია რამდენიმე ნაბიჯი, რომელიც დაგეხმარებათ დაწყებაში:

დააკვირდით მოსწავლეთა ქცევას – დაიწყეთ დაკვირვებით, თუ როგორ რეაგირებენ მოსწავლეები სხვადასხვა სენსორულ სტიმულზე საკლასო ოთახში და სხვა სასწავლო გარემოში. ჩაინიშნეთ და გაითვალისწინეთ მოსწავლის რაიმე კონკრეტული სენსორული მგრძნობელობა ან გამოწვევები, მაგალითად, შეიძლება ის ძლიან მგრძნობიარეა ხმაურის ან სინათლის მიმართ, შესაძლოა მოსწონს შეხება, ან პირიქით, არ მოსწონს და აღიზიანებს გარკვეული ტაქტილური სტიმულები.

ჩაატარეთ ინტერვიუები – ესაუბრეთ თქვენს მოსწავლეებს ინდივიდუალურად, თუ ეს შესაძლებელია, და დაუსვით მათ კითხვები მათი სენსორული გამოცდილების შესახებ, როგორ აღიქვამენ ისინი საკლასო გარემოს და სენსორებთან დაკავშირებულ ნებისმიერ სირთულეს, რომელთაც ისინი შეიძლება წააწყდნენ.

გამოიყენეთ კითხვარები ან გამოკითხვები – შეიმუშავეთ ან გამოიყენეთ არსებული კითხვარები ან გამოკითხვები მოსწავლეთა სენსორული გამოცდილებისა და ალქმების შესახებ ინფორმაციის მოსა-

გროვებლად. იფიქრეთ ამ პროცესში მშობლების ან აღმზრდელების ჩართვაზე, რადგან მათ შეუძლიათ მიაწოდონ ღირებული შეხედულებები.

გამოიყენეთ ჩექლისტები – გამოიყენეთ კითხვარები ან შეფასების სკალები, რომლებიც ფოკუსირებულია აღქმის კონკრეტულ ასპექტებზე, როგორებიცაა ვიზუალური, სმენითი, ტაქტილური და სოციალური აღქმა, რათა შეაფასოთ თქვენი მოსწავლეების შესაძლებლობები და გამოწვევები.

სტანდარტული შეფასებები – არსებობს სტანდარტული შეფასებები, რომლებიც შექმნილია აღქმის კონკრეტული ასპექტების შესაფასებლად. მაგალითად, არსებობს ტესტები, რომლებიც აფასებენ ვიზუალური აღქმის უნარებს, სმენის დამუშავების შესაძლებლობებს და სხვ.

ითანამშრომლეთ ოკუპაციური თერაპევტებთან – ოკუპაციური თერაპევტები (OT) არიან ექსპერტები სენსორული დამუშავების შეფასებისა და ინტერვენციის სფეროში. ითანამშრომლეთ ოკუპაციური თერაპევტებთან, რათა ჩაატაროთ უფრო სიღრმისეული შეფასებები და მიიღოთ კომპეტენტური რეკომენდაციები თქვენი მოსწავლეთა აღქმაზე.

ჩანერეთ და გააანალიზეთ მონაცემები – შეინახეთ თქვენი დაკვირვებების, ინტერვიუების და შეფასების შედეგების დეტალური ჩანაწერები. ჩანაწერები გამოიყენეთ, რომ გააანალიზოთ ბავშვის ტენდენციები ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის შედგენის პროცესში.

განიხილეთ ინდივიდუალური განსხვავებები – გახსოვდეთ, რომ აღქმა შეიძლება მნიშვნელოვნად განსხვავდებოდეს მოსწავლეებში, გაითვალისწინეთ ინდივიდუალური განსხვავებები და თითოეული მოსწავლის უნიკალური საჭიროებები და ძლიერი მხარეები.

აღქმის შეფასება შეიძლება იყოს რთული პროცესი და ის ხშირად მოითხოვს პროფესიონალების გამოცდილებას, როგორიცაა ოკუპაციური თერაპევტი და ფსიქოლოგი. თუმცა, პირველ ეტაპზე სპეციალურმა მასწავლებელმა შესაძლებელია იხელმძღვანელოს ზოგადი ჩამონათვალით, რომელიც შეიძლება გამოყენებულ იქნეს როგორც საწყისი წერტილი აღქმის უნარების შესაფასებლად ბავშვებში ან აღქმის სირთულეების მქონე პირებში. გაითვალისწინეთ, რომ ქვემოთ მოცემული ჩექლისტები და დებულებების/შეკითხვების ჩამონათვალი არ ანაცვლებს კვალიფიციური პროფესიონალის მიერ ჩატარებულ ჰოლისტურ შეფასებას, მაგრამ მას შეუძლია დახმარება გაგინოთ პოტენციური საჭიროებების გამოვლენაში. მაგალითად, შესაძლებელი იქნება ისეთი ტენდენციების გამოვლენა, როგორებიცაა:

სენსორული ძიება ან ქცევის თავიდან აცილება:

- ეძებს თუ არა მოსწავლე გარკვეულ სენსორულ გამოცდილებას (მაგ., კაშკაშა განათების ძიება, ნივთების ბრახუნი, ტაქტილური სტიმულების ძიება);
- დატვირთული გარემოს თავიდან აცილება – გაურბის თუ არა გარკვეულ სენსორულ ინფორმაციას;
- ეწევა თუ არა მოსწავლე განმეორებით ან თვითმასტიმულირებელ ქცევებს, რომლებიც დაკავშირებულია სენსორულ გამოცდილებასთან?

რეაქცია სენსორულ ინფორმაციაზე:

- როგორ რეაგირებს მოსწავლე სენსორულ სტიმულებზე საკლასო ოთახში და სხვა სასწავლო გარემოში?
- ეფანტება თუ არა მოსწავლეს ყურადღება ან ხდება აგზნებული გარკვეული სენსორული წყაროებით?

გავლენა სწავლასა და ქცევაზე:

- არსებობს თუ არა რაიმე შესამჩნევი კავშირი მოსწავლის აღქმასა და მის აკადემიურ უნარებს შორის?
- გავლენას ახდენს თუ არა სენსორული გამოწვევები მოსწავლის ყურადღებაზე, ფოკუსირებაზე ან საკლასო აქტივობებში მონაწილეობაზე?

მშობლის/მზრუნველის გამოკითხვა:

- შეაგროვეთ ინფორმაცია მშობლების ან აღმზრდელებისგან მოსწავლის სენსორული გამოცდილების შესახებ სახლში და სხვადასხვა გარემოში.

გაითვალისწინეთ, რომ ქვემოთ წარმოდგენილი ჩამონათვალი ემსახურება არაფორმალურ შეფასებას და მისი ადაპტირება შესაძლებელია მოსწავლის სპეციფიკურ საჭიროებებსა და ასაკობრივ ჯგუფზე. სრულყოფილი ინფორმაციის მისაღებად აუცილებელია მსგავსი ჩექლისტების გამოყენება

შეფასების სხვა მეთოდებთან ერთად, როგორებიცაა, დაკვირვება, ინტერვიუ და სტანდარტული შეფასებები, რათა მივიღოთ სრული ინფორმაცია მოსწავლის აღქმისა და სენსორული გადამუშავების შესახებ.

ვიზუალური აღქმა

ვიზუალური აღქმა ეს არის ვიზუალური შეგრძნებით მიღებული ინფორმაციის ინტერპრეტაციისა და გაგების უნარი. იგი მოიცავს ვიზუალური სტიმულების გადამუშავებისა და წარმოდგენის უნარს, როგორებიცაა: ფორმები, ფერები, სიღრმე და ობიექტების მოძრაობა, უნარი სახეების და სიუჟეტების ამოცნობისთვის.

ვიზუალური აღქმის შეფასება შეიძლება იყოს რთული პროცესი და ის ხშირად მოითხოვს პროფესიონალების გამოცდილებას, როგორიცაა ფსიქოლოგი, ოკუპაციური თერაპევტი, ოფთალმოლოგი, თუმცა, ქვემოთ წარმოდგენილია ზოგადი ჩამონათვალი, რომელიც შეიძლება გამოყენებულ იქნეს პირველადი შეფასებისთვის, საჭიროებების გამოვლენის კუთხით.

- შეუძლია თუ არა მოსწავლეს ამოიცნოს და განასხვავოს სხვადასხვა ფორმა, ფერი და ნიმუში?
- უჭირს თუ არა მოსწავლეს მხედველობის ველში ობიექტების განლაგება?
- შეუძლია თუ არა მოსწავლეს თვალი გააყოლოს მოძრავ ობიექტებს?
- ვიზუალური დისკრიმინაცია: შეუძლია თუ არა მოსწავლეს, განასხვავოს მსგავსი და განსხვავებული ობიექტები ან სიმბოლოები?
- შეუძლია ამოიცნოს განსხვავებები ობიექტების ზომაში, ფორმაში, ფერსა და სივრცით მიმართებებში?
- შეუძლია თუ არა ამოიცნოს სივრცითი მიმართებები, როგორიცაა ზედა, ქვედა, მარცხენა, მარჯვენა, ახლოს, შორს და ა.შ.?
- შეუძლია, თუ არა ნაცნობი ობიექტების ამოცნობა სხვადასხვა კუთხიდან ან პერსპექტივიდან?
- შეუძლია თუ არა გაიხსენოს და დაიმახსოვროს სმენითი ინფორმაცია ხანმოკლე ექსპოზიციის შემდეგ?
- ვიზუალური აღქმის მთლიანობა – შეუძლია თუ არა მოსწავლეს ობიექტის ან სიმბოლოს ამოცნობა, როცა მხოლოდ მისი ნაწილებია წარმოდგენილი?
- შეუძლია თუ არა დაასრულოს ნაწილობრივ წარმოდგენილი ნახატი, ან ფიგურა?
- ფიგურა-ფონის აღქმა – შეუძლია თუ არა მოსწავლეს, განასხვავოს ობიექტი ან სიმბოლო ფონისგან, რომელშიც ის არის ჩასმული?
- ვიზუალური მოტორული ინტეგრაცია: შეუძლია თუ არა მოსწავლეს ვიზუალური აღქმის კოორდინაცია მოტორულ უნარებთან?
- ახერხებს, თუ არა ზუსტად დააკოპიროს ფიგურები, ასოები ან რიცხვები?
- თვალისა და ხელის კოორდინაცია: შეუძლია თუ არა მოსწავლეს თვალთა წარმართოს ხელის მოძრაობები?
- ასრულებს, თუ არა დავალებს, რომლებიც საჭიროებს ხელისა და თვალის ზუსტ კოორდინაციას?
- ვიზუალური ყურადღება: შეუძლია თუ არა ინდივიდს შეინარჩუნოს ვიზუალური ყურადღება დავალებაზე ან აქტივობაზე?
- ადვილად ეფანტება, თუ არა ყურადღება გარემოში არსებული ვიზუალური სტიმულით?

სმენითი აღქმა

სმენითი აღქმა არის ბგერებისა და სმენის შეგრძნებით მიღებული ხმების ინტერპრეტაცია. იგი მოიცავს სალაპარაკო ენის ამოცნობას და გაგებას, გარემოში არსებული ხმების ამოცნობას და მუსიკალური ინფორმაციის გადამუშავებას.

სმენითი აღქმის შეფასება გულისხმობს მოსწავლის მიერ სმენითი ინფორმაციის გადამუშავებისა და ინტერპრეტაციის უნარის შეფასებას. ვიზუალური აღქმის მსგავსად, ჰოლისტური შეფასება უნდა ჩატარდეს კვალიფიციური პროფესიონალის მიერ, როგორიცაა აუდიოლოგი, მეტყველების თერაპევტი

ტი, ფსიქოლოგი. თუმცა, აქ არის ზოგადი საკითხების ჩამონათვალი, რომელიც დაგეხმარებათ სმენის აღქმის პოტენციური სირთულეების იდენტიფიცირებაში:

- სათანადოდ რეაგირებს თუ არა მოსწავლე ბგერებსა და სიტყვიერ მითითებებზე?
- შეუძლია თუ არა მოსწავლეს განასხვავოს სხვადასხვა ყოფითი ხმა და ამოიცნოს მათი წყარო?
- გამოხატავს თუ არა მოსწავლე მგრძნობელობას ხმამაღალი ხმების მიმართ ან უჭირს ფონური ხმაურის გაფილტვრა?
- ხმის დისკრიმინაცია: შეუძლია ინდივიდს განასხვავოს სხვადასხვა სამეტყველო ბგერა (ფონემები) და ზუსტად ამოიცნოს სამეტყველო ბგერები?
- შეუძლია გარემოში არსებული ხმების ამოცნობა და დიფერენცირება?
- შეუძლია, თუ არა შეასრულოს მრავალსაფეხურიანი სმენითი მითითებები?
- სმენის თანმიმდევრობა: შეუძლია თუ არა ინდივიდს ამოიცნოს ბგერებისა და მარცვლების თანმიმდევრობა სიტყვებში ან ფრაზებში?
- შეუძლია თუ არა გაიხსენოს და დაიმახსოვროს სმენითი ინფორმაცია ხანმოკლე ექსპოზიციის შემდეგ?
- შეუძლია, ზუსტად გაიმეორონ ბგერების თანმიმდევრობა?
- სმენითი აღქმის მთლიანობა შეუძლია თუ არა ინდივიდს შეავსოს სიტყვების ან წინადადებების გამოტოვებული ნაწილები, როცა სმენითი ინფორმაციის მხოლოდ ნაწილია მოწოდებული?
- აუდიტორული ფიგურა-ფონის დისკრიმინაცია: შეუძლია ინდივიდს ფოკუსირება მოახდინოს და გაიგოს სმენითი ინფორმაცია, როდესაც არის ფონური ხმაური ან კონკურენტული ხმები?
- სმენის ყურადღება: შეუძლია თუ არა ინდივიდს სმენითი ყურადღების შენარჩუნება საუბრის ან მოსმენის დავალებების დროს?
- ადვილად ხომ არ ეფანტება ყურადღება გარემოში არსებული სმენითი სტიმულით?
- შეუძლია თუ არა ინდივიდს ვერბალური ინფორმაციის ზუსტად გაგება და ინტერპრეტაცია?
- სმენის დამუშავების სიჩქარე: შეუძლია თუ არა ინდივიდს სმენითი ინფორმაციის სწრაფად დამუშავება და დროული რეაგირება?
- სმენის ლოკალიზაცია და ხმის ლოკალიზაცია: შეუძლია თუ არა მოსწავლეს განსაზღვროს მიმართულება, საიდანაც ხმა მოდის?
- შეუძლია თუ არა ზუსტად დაადგინონ ხმის წყარო?
- შეუძლია თუ არა ინდივიდს აკონტროლოს საკუთარი მეტყველება და გამოასწოროს შეცდომები სმენითი უკუკავშირის საპასუხოდ?

ტაქტილური აღქმა

ტაქტილური აღქმა მოიცავს შეხებით გრძნობას და შეგრძნებების ინტერპრეტაციის უნარს, როგორცაა ძალა, ტექსტურა, ტემპერატურა და ტკივილი. ის გვეხმარება ამოვიცნოთ ობიექტები და გავიგოთ ზედაპირების ფიზიკური თვისებები.

ტაქტილური აღქმის შეფასება გულისხმობს შეხების გრძნობით მიღებული სენსორული ინფორმაციის დამუშავებისა და ინტერპრეტაციის უნარის შეფასებას. ტაქტილური აღქმის სრულფასოვან შეფასებას, როგორც წესი, ატარებენ ოკუპაციური თერაპევტები ან სხვა შესაბამისი გამოცდილების მქონე ჯანდაცვის პროფესიონალები.

ქვემოთ წარმოდგენილია ზოგადი ჩამონათვალი, რომელთა საშუალებითაც შესაძლებელია ტაქტილური აღქმის უნარის შეფასება:

- სხვადასხვა ტექსტურის და შეხების შეგრძნება კომფორტულია მოსწავლისთვის, თუ არა?
- ავლენს თუ არა მოსწავლე ნეგატიურ რეაქციას ან მაღალ მგრძნობელობას გარკვეული ტაქტილური გამოცდილების მიმართ, როგორცაა ტანსაცმლის ეტიკეტები ან გარკვეული ტექსტურები?
- შეუძლია თუ არა მოსწავლეს ობიექტების ამოცნობა მხოლოდ შეხებით?
- ტაქტილური დისკრიმინაცია: შეუძლია მოსწავლეს შეხებით განასხვავოს სხვადასხვა ტექსტურა, ფორმა და ზომა?

- შეუძლია თუ არა ობიექტების ამოცნობა მხოლოდ მათი ტაქტილური მახასიათებლების საფუძველზე?
- ტაქტილური ლოკალიზაცია: შეუძლია თუ არა ინდივიდს ზუსტად განსაზღვროს შეხების ადგილი თავის სხეულზე?
- შეუძლია თუ არა ინდივიდს ობიექტების ამოცნობა მხოლოდ შეხებითა და მანიპულაციებით, ვიზუალური საყრდენის გარეშე, მაგალითად, თვალუბრებულს?
- ტაქტილური აღქმის მთლიანობა – შეუძლია თუ არა ამოიცნოს შეხებით ობიექტი გარკვეული დეტალის გარეშე?
- შეუძლია ინდივიდს ამოიცნოს კანზე დახატული რიცხვები, ასოები ან ფორმები მათი დანახვის გარეშე?
- ტექსტურის ამოცნობა: შეუძლია ინდივიდს განასხვავოს სხვადასხვა ტექსტურა, როგორიცაა უხეში, გლუვი, რბილი და მყარი?
- ტაქტილური ბარიერი: შეუძლია თუ არა ადამიანს შეიგრძნოს მსუბუქი შეხება ან ზეწოლა კანზე?
- აქვს თუ არა მათ მომატებული ან დაქვეითებული მგრძნობელობა შეხების მიმართ?
- შეუძლია თუ არა ინდივიდს შეიგრძნოს თავისი სხეულის ნაწილების პოზა და მოძრაობა?
- შეუძლია თუ არა ადამიანს განასხვავოს შეხების ორი ცალკეული წერტილი კანზე?

გემოსა და ყნოსვით აღქმა

გემოს აღქმა დაკავშირებულია გემოს შეგრძნებასთან. ეს საშუალებას გვაძლევს განვასხვავოთ სხვადასხვა გემო – ტკბილი, მჟავე, მლაშე და მწარი.

ყნოსვითი აღქმა მოიცავს სხვადასხვა სუნის ინტერპრეტაციას და გარემოში სხვადასხვა სუნის იდენტიფიცირებას.

- შეუძლია თუ არა მოსწავლეს განასხვავოს სხვადასხვა გემო და სუნი?
- ამჟღავნებს თუ არა მოსწავლე ნეგატიურ რეაქციას ან მაღალ მგრძნობელობას კონკრეტული გემოვნებისა და სუნის მიმართ?
- შეუძლია სწორად განსაზღვროს კონკრეტული არომატები?
- გემოვნების ზღვარი: შეუძლია თუ არა აღმოაჩინოს გემოვნების შეგრძნებები დაბალი კონცენტრაციით?
- ხომ არ აქვს მომატებული ან დაქვეითებული მგრძნობელობა გარკვეული გემოვნების მიმართ?
- აქვს თუ არა ინდივიდს კონკრეტული გემოს მიმართ ძალიან ნეგატიური რეაქცია?
- ასახელებს, თუ არა როგორი გემოები მოსწონს?
- გემოვნების ინტენსივობა: შეუძლია ინდივიდს განასხვავოს გემოს ინტენსივობის სხვადასხვა დონე.
- სუნის იდენტიფიკაცია: შეუძლია თუ არა სწორად ამოიცნოს და დაასახელოს სუნი?
- ასხვავებს სხვადასხვა სუნს.
- შეუძლია ინდივიდს აღმოაჩინოს სუნის არსებობა დაბალი კონცენტრაციით.
- აქვს თუ არა მომატებული ან დაქვეითებული მგრძნობელობა გარკვეული სუნების მიმართ?
- შეუძლია ინდივიდს განასხვავოს მსგავსი სუნი?
- შეუძლია დაასახელოს განსხვავებები სხვადასხვა სურნელებს შორის?
- შეუძლია ინდივიდს განასხვავოს სუნის ინტენსივობის სხვადასხვა დონე (მაგალითად, სუსტი და ძლიერი)?
- აქვს თუ არა ინდივიდს დადებითი ან უარყოფითი რეაქცია გარკვეულ სურნელებზე?
- ყნოსვითი მეხსიერება: შეუძლია ინდივიდს გაიხსენოს და დაიმახსოვროს კონკრეტული სუნი წარსული გამოცდილებიდან?
- შეუძლია გარკვეული სუნი დააკავშიროს კონკრეტულ მოგონებებთან ან მოვლენებთან?

პროპრიოცეპტული აღქმა

პროპრიოცეპტული აღქმის შეფასება გულისხმობს ინდივიდის უნარის შეფასებას, იგრძნოს და ინტერპრეტაცია მოახდინოს სხეულისა და სხეულის ნაწილების პოზის, მოძრაობისა და სივრცეში ორიენტაციის. სრულყოფილ შეფასებას, როგორც წესი, ატარებენ ოკუპაციური თერაპევტები ან სხვა ჯანდაცვის პროფესიონალები.

ქვემოთ მოცემულია ზოგადი საკითხები, რომელსაც შეუძლია უზრუნველყოს პროპრიოცეპტული აღქმის უნარის შესახებ პირველადი ინფორმაციის მოკრება:

- შეუძლია თუ არა ინდივიდს ზუსტად განსაზღვროს სახსრების პოზა.
- შეუძლია შეიგრძნოს, როდის არის სახსრები კონკრეტულ მდგომარეობაში (მაგ., მოქნილი, გაშლილი, მობრუნებული)?
- კიდურის პოზის შეგრძნება: შეუძლია თუ არა ინდივიდს ზუსტად ამოიცნოს თავისი კიდურების პოზა სივრცეში მათი შეხედვის გარეშე?
- შეუძლია შეიგრძნოს ხელებისა და ფეხების მდებარეობა და მოძრაობა?
- მოძრაობის გამოვლენა: შეუძლია თუ არა ინდივიდს ამოიცნოს სხვადასხვა ტიპის მოძრაობა (მაგ., მოხრა, გაშლა, ბრუნვა) ვიზუალური ნიშნების გარეშე?
- შეუძლია განსაზღვროს მოძრაობის მიმართულება და სიჩქარე?
- ძალის აღქმა: შეუძლია თუ არა ინდივიდს ზუსტად აღიქვას იმ ძალის ოდენობა, რომელსაც ახორციელებს ამოცანების დროს (მაგ., პასტის ფურცელზე დაჭერა, ღილაკზე დაჭერა)?
- მოძრაობის შეფასება: შეუძლია თუ არა ინდივიდს მოძრაობების ძალისა და სიჩქარის სათანადოდ შეცვლა სხვადასხვა ამოცანებისთვის?
- შეუძლია თუ არა დაარეგულიროს მოძრაობები დავალებების სიზუსტით შესასრულებლად?
- სხეულის სქემის აღქმა – შეუძლია თუ არა სხეულის აღქმა სივრცესთან და ობიექტებთან მიმართებით, მაგალითად გაძვრება ძელის ქვეშ, გადააბიჯებს საფეხურს.
- იცავს ბალანსს – შეუძლია ინდივიდს შეინარჩუნოს წონასწორობა და სტაბილურობა დგომის ან სიარულის დროს.
- შეუძლია დაარეგულიროს პოზა წონასწორობის შესანარჩუნებლად?
- შეუძლია კოორდინირებული მოძრაობის შესრულება;
- შეუძლია თუ არა ინდივიდს ზუსტად შეაფასოს მანძილი და სივრცითი ურთიერთობები ობიექტებსა და მის სხეულებს შორის?

ვესტიბულური აღქმა

ვესტიბულური სისტემა განთავსებულია შიდა ყურში და ხელს უწყობს წონასწორობის შეგრძნებას და სივრცეში ორიენტაციას. ვესტიბულური აღქმა საშუალებას გვაძლევს აღვიქვათ ჩვენი სხეულის პოზიცია გრავიტაციასთან მიმართებაში და შესაბამისად მოვარგოთ ჩვენი მოძრაობები.

ვესტიბულური აღქმის შეფასება გულისხმობს ინდივიდის უნარის შეფასებას, დაამუშავოს და ინტერპრეტაცია გაუწიოს ინფორმაციას, რომელიც დაკავშირებულია წონასწორობის გრძნობასა და სივრცეში ორიენტაციასთან. სრულ შეფასებას, როგორც წესი, ატარებენ ოკუპაციური თერაპევტები, ფიზიოთერაპევტები ან სხვა ჯანდაცვის პროფესიონალები,

ქვემოთ წარმოდგენილია ზოგადი ჩამონათვალი, რომელთა საშუალებითაც შესაძლებელია ვესტიბულური აღქმის შესაძლებლობების მიმოხილვა:

- ბალანსი – შეუძლია თუ არა წონასწორობის შენარჩუნება დგომის, ჯდომის ან სიარულის დროს?
- შეუძლია პოზის რეგულირება დაცემის თავიდან ასაცილებლად?
- შეუძლია ინდივიდს შეინარჩუნოს სტაბილურობა და გააკონტროლოს თავისი სხეულის პოზიცია დინამიური აქტივობების დროს (მაგ., სირბილი, ხტომა)?
- ინარჩუნებს წონასწორობას ზედაპირის ან საყრდენის ცვლილებების დროს?

- სივრცითი ორიენტაცია: შეუძლია შეიგრძნოს სხეულის პოზიცია გრავიტაციასთან და გარემოსთან მიმართებაში?
- შეუძლია ზუსტად განსაზღვროს ორიენტაცია სივრცეში (მაგ., ზემოთ, ქვემოთ, გვერდით)?
- ვესტიბულურ-პროპრიოცეპტიური ურთიერთქმედება: შეუძლია თუ არა ინდივიდს ვესტიბულური და პროპრიოცეპტული სისტემების ინფორმაციის ინტეგრირება წონასწორობისა და კოორდინაციის შესანარჩუნებლად?
- მგრძნობელობა მოძრაობის მიმართ: განიცდის თუ არა ინდივიდს თავბრუსხვევა კონკრეტული მოძრაობებით (მაგ., ტრიალი, რხევა)?
- შეუძლია ისეთი აქტივობები, რომლებიც საჭიროებენ ორმხრივ კოორდინაციას, სხეულის მარჯვენა და მარცხენა მხარის შეთანხმებული მოძრაობა?
- ბალანსი და სიარული - შეუძლია ინდივიდს შეინარჩუნოს წონასწორობა და სტაბილურობა რთული მოძრაობების დროს, როგორიცაა, უსწორმასწორო ზედაპირებზე სიარული ან დაბრკოლებების გადალახვა, გადაბიჯება, გადახტომა, გვერდის ავლა?

ღრმის აღქმა

დროის აღქმა გულისხმობს დროის მსვლელობისა და მოვლენების ან ინტერვალების ხანგრძლივობის აღქმის უნარს.

- შეუძლია თუ არა ინდივიდს ზუსტად შეაფასოს მოკლე დროის ინტერვალების ხანგრძლივობა (მაგალითად, წამებიდან წუთამდე)?
- შეუძლია შეაფასოს მარტივი აქტივობების შესრულებისთვის საჭირო დრო?
- შეუძლია გაიხსენოს, დაახლოებით რა დროს დასჭირდა გარკვეული აქტივობისთვის.
- შეუძლია თუ არა ინდივიდს დროში განსაზღვროს მოვლენების თანმიმდევრობა?
- შეუძლია აღიდგინოს წარსული მოვლენების სწორი ქრონოლოგიური თანმიმდევრობა?
- დროის გასვლის აღქმა: აქვს თუ არა ინდივიდს განცდა, რომ დრო მუდმივად გადის?
- შეუძლია თუ არა დროის მენეჯმენტი და აქტივობების დროს საკუთარი საქმიანობის დროის მენეჯმენტი?
- დროსთან დაკავშირებული დაგეგმვა და ორგანიზაცია: შეუძლია თუ არა ინდივიდს ეფექტურად დაგეგმოს განრიგი?
- შეუძლია შეაფასოს, რამდენი დრო დასჭირდება კონკრეტული ამოცანების ან აქტივობების შესრულებას?
- შეუძლია დაიცვას ყოველდღიური რუტინა და გრაფიკი?
- რეაგირებს თუ არა ინდივიდი სათანადოდ დროზე დაფუძნებულ მინიშნებებზე (მაგ., სიგნალიზაცია, ტაიმერი, შეხსენებები)?
- შეუძლია შეცვალოს ქცევა დროსთან დაკავშირებული მოთხოვნების საფუძველზე?
- განიცდიას თუ არა რაიმე სირთულეს დროის აღქმასთან დაკავშირებით კონკრეტულ კონტექსტში?
- შეუძლია თუ არა ინდივიდს დროსთან დაკავშირებული სოციალური ნორმების გაგება და დაცვა (მაგ., დროულად მისვლა, სხვისი დროის პატივისცემა)?

დროის აღქმაზე შეიძლება გავლენა იქონიოს სხვადასხვა ფაქტორმა, მაგალითად, ასაკმა, კოგნიტურმა შესაძლებლობებმა, ყურადღებამ და ნევროლოგიურმა მდგომარეობამ. ეს ჩამონათვალი არ არის ამომწურავი და გამიზნულია მხოლოდ, როგორც ზოგადი სახელმძღვანელო.

სოციალური აღქმა

სოციალური აღქმა გულისხმობს სოციალური ნიშნების, სახის მიმიკების, სხეულის ენისა და სხვა არა-ვერბალური ნიშნების ინტერპრეტაციას და გაგებას სხვა ადამიანების ემოციების, განზრახვებისა და აზრების გასაგებად.

სოციალური აღქმის შეფასება გულისხმობს ინდივიდის უნარის შეფასებას სოციალურ სიტუაციებში

სოციალური ნიშნების, ემოციების და ურთიერთქმედებების გაგებისა და ინტერპრეტაციის შესახებ. სოციალური აღქმა გადამწყვეტია ეფექტური კომუნიკაციისა და სოციალური ურთიერთობისთვის.

აქ არის ზოგადი ჩამონათვალი, რომელიც უზრუნველყოფს სოციალური აღქმის უნარის მიმოხილვას:

- სწორად ახდენს თუ არა მოსწავლე არავერბალური მინიშნებებს ინტერპრეტაციას (მიმიკას, სხეულის ენას)?
- შეუძლია თუ არა მოსწავლეს გაიგოს და სათანადო რეაგირება მოახდინოს სოციალურ ინტერაქციასა და მინიშნებებზე?
- უჭირს თუ არა მოსწავლეს სხვების ემოციების ამოცნობა ან საკუთარი ემოციების ეფექტურად გამოხატვა?
- სახის გამომეტყველების ამოცნობა: შეუძლია თუ არა ინდივიდს ამოიცნოს სახის სხვადასხვა გამომეტყველება (მაგალითად, სიხარული, სევდა, ბრაზი, შიში)?
- ხმის ტონის აღქმა – შეუძლია ინდივიდს განასხვავოს ხმის სხვადასხვა ტონალობა (მაგ., ბედნიერი, გაბრაზებული, სარკასტული)?
- შეუძლია გაიგოს ემოციური კონტექსტი, რომელიც გადმოცემულია სხვადასხვა ვოკალური გამონათქვამებით?
- სხეულის ენის ინტერპრეტაცია: შეუძლია თუ არა ინდივიდს სხეულის ენისა და ჟესტების ინტერპრეტაცია სოციალურ ურთიერთობებში?
- ესმის არავერბალური ნიშნები, როგორიცაა პოზა, ხელის მოძრაობა და თვალის კონტაქტი?
- თანაგრძნობა: შეუძლია გაიგოს და გაიზიაროს სხვისი გრძნობები და ემოციები?
- გამოხატავს მგრძნობელობას სხვისი ემოციებისა და გამოცდილების მიმართ?
- შეუძლია თუ არა ინდივიდს სხვათა აზრების, შეხედულებებისა და განზრახვების გაგება?
- შეუძლია აღიაროს, რომ სხვებს შეიძლება ჰქონდეთ განსხვავებული პერსპექტივები ან რწმენა?
- შეუძლია შეაფასოს ქმედებებისა და ქცევების სოციალური მიზანშეწონილობა?
- პერსპექტივის აღქმა: შეუძლია თუ არა ინდივიდს საკუთარი თავის სხვის ადგილზე დაყენება და მისი აზრის გაგება?
- სოციალური პრობლემების გადაჭრა: შეუძლია თუ არა ინდივიდს ეფექტურად გაუმკლავდეს სოციალურ კონფლიქტებსა და გამოწვევებს?
- სოციალური ცნობიერება: ავლენს თუ არა ინდივიდი სოციალური ნორმებისა და მოლოდინების ცნობიერებას?
- შეუძლია ქცევის მორგება სხვადასხვა სოციალურ კონტექსტში?

გთხოვთ გაითვალისწინოთ, რომ სოციალური აღქმა რთული და მრავალმხრივი უნარია და ეს ჩამონათვალი არ არის ამომწურავი. გარდა ამისა, სოციალური აღქმის შესაძლებლობები შეიძლება განსხვავდებოდეს ინდივიდუალური განსხვავებების, კულტურული ფაქტორების და ნეიროგანვითარების მიხედვით.

5. ყურადღება და ყურადღების შეფასება

ყურადღება ეს არის კოგნიტური პროცესი, რომელიც გულისხმობს ფსიქიკურ ფოკუსს და კონცენტრაციას, რომელსაც ინდივიდი მიმართავს კონკრეტული ამოცანის, საკითხის ან სტიმულისკენ. ეს არის კოგნიტური პროცესი, რომელიც საშუალებას აძლევს ადამიანს შერჩევითი კონცენტრირდეს კონკრეტულ ინფორმაციაზე, ხოლო გაფილტროს ის არასაჭირო ინფორმაცია, რომელმაც შესაძლოა ყურადღება გაუფანტოს. ყურადღება სასწავლო პროცესის ფუნდამენტური ასპექტია, რადგან ის განსაზღვრავს, რამდენად კარგად შეუძლია მოსწავლეს ინფორმაციის ათვისება და შენარჩუნება.

სპეციალური განათლების მასწავლებლები გადამწყვეტ როლს ასრულებენ მოსწავლეების ყურადღების უნარების შეფასებასა და გაგებაში, განსაკუთრებით მათ, ვისაც სწავლის სირთულეები ან ყურადღების დარღვევა აქვს.

ქვემოთ გთავაზობთ რამდენიმე გავრცელებულ მეთოდს, რომლებსაც სპეციალური მასწავლებლები იყენებენ ყურადღების შესაფასებლად:

დაკვირვება. მასწავლებლები ყურადღებით აკვირდებიან მოსწავლეებს საკლასო აქტივობების, გაკვეთილებისა და დავალებების დროს. ისინი ეძებენ მუდმივი ფოკუსის, ყურადღების გაფანტვის, მოუსვენრობის ან ყურადღების შენარჩუნების სირთულეებს. მოსწავლის ქცევაზე დაკვირვებით, მასწავლებელს შეუძლია გააცნობიეროს ბავშვის ძლიერი მხარეები ყურადღების სფეროში, მაგალითად, როდის არის კონცენტრირებული, რა პირობებში მიჰყავს დავალება ბოლომდე, როდის არ ეფანტება ყურადღება და ნათელია მისი ფოკუსირება.

შეფასების სკალები. ეს არის სტანდარტული კითხვარები ან ჩექლისტები, რომლებიც შევსებულია მასწავლებლების, მშობლების ან თავად მოსწავლეების მიერ. ეს სკალები აფასებს ყურადღებასთან დაკავშირებულ ქცევებს და გვანვდის მნიშვნელოვან ინფორმაციას მოსწავლის ყურადღების შაბლონების შესახებ სხვადასხვა კონტექსტში.

ყურადღების ტესტები. არსებობს სპეციალური ტესტები, რომლებიც შექმნილია მოსწავლის ყურადღებისა და კონცენტრაციის შესაძლებლობების შესაფასებლად. ამ ტესტებს შეუძლიათ ყურადღების გაზომვა სხვადასხვა გზით, მაგალითად, მდგრადი ყურადღება, შერჩევითი ყურადღება და განაწილებული ყურადღება. ასეთი ტესტის ერთ-ერთი მაგალითია Connors Continuous Performance Test (CPT).

ნამუშევრების ანალიზი. მასწავლებლებს შეუძლიათ გააანალიზონ მოსწავლის სამუშაო ნიმუშები და აკადემიური ამოცანების შესრულება, რათა გამოავლინონ ყურადღებასთან დაკავშირებული გამოწვევების მაგალითები. მაგალითად, არასრული დავალებები ან ხშირი შეცდომები შეიძლება მიუთითებდეს ყურადღების შენარჩუნების სირთულეებზე;

თვითრეფლექსია და მოსწავლეთა ინტერვიუები. ზოგიერთი მასწავლებელი რთავს მოსწავლეებს შეფასების პროცესში და სთხოვს მათ, დაფიქრდნენ საკუთარ შესაძლებლობებზე ყურადღებასთან დაკავშირებით და გააანალიზონ საკუთარი ქცევა გაკვეთილზე მონაწილეობისთვის;

სპეციალისტებთან თანამშრომლობა. ზოგიერთ შემთხვევაში, სპეციალური განათლების მასწავლებელს შეუძლია ითანამშრომლოს სხვა პროფესიონალებთან, როგორიცაა ფსიქოლოგები ან ოკუპაციური თერაპევტები, რომლებსაც შეუძლიათ მოსწავლის ყურადღების შესაძლებლობების უფრო სრულყოფილი შეფასება;

ყურადღება გადამწყვეტ როლს თამაშობს სასწავლო პროცესში, რადგან ის გავლენას ახდენს მოსწავლის უნარზე, აითვისოს ინფორმაცია, ჩაერთოს საკლასო აქტივობებში და შეინარჩუნოს ცოდნა. მოსწავლეებს, რომლებსაც ყურადღების ფოკუსირება უჭირთ, შეიძლება უჭირთ კონცენტრირების შენარჩუნება, ინსტრუქციების შესრულება, დავალებების შესრულება და საგანმანათლებლო პროცესებში ეფექტური მონაწილეობა.

ახსებობს სხვადასხვა სახის ყუჩადღება, ჰომედსაც შეუძლია გავლენა მოახდინოს სწავლასა და ქცევაზე:

ყურადღების მდგრადობა – ამოცანაზე ან აქტივობაზე ფოკუსირების დიდი ხნის განმავლობაში შენარჩუნების უნარი, მიუხედავად გარემოში არსებული ყურადღების პოტენციური გადამხრელი ფაქტორების არსებობისა.

ყურადღების შერჩევითობა/სელექციურობა – კონკრეტულ სტიმულებზე, კონცენტრირების უნარი და არარელევანტური ან ყურადღების გამფანტველი ინფორმაციის გაფილტვრის შესაძლებლობა.

ყურადღების განაწილება – რამდენიმე დავალებაზე ან სტიმულზე ერთდროულად კონცენტრაციის უნარი.

ყურადღების გადართვა – უნარი გადაიტანოს ყურადღება სხვადასხვა ამოცანასა თუ აქტივობებს შორის, მაგალითად, კარნახით წერა.

ფოკუსირებული ყურადღება – ერთ დავალებაზე ან სტიმულზე კონცენტრაციის უნარი ხანმოკლე პერიოდის განმავლობაში.

გაზიარებული ყურადღება – სხვებთან ყურადღების გაზიარების უნარი, რაც გადამწყვეტია სოციალური ურთიერთობისა და კომუნიკაციისთვის.

ჩაგომ აჩის საჭირო სპეციალური მასწავლებლის მიერ მოსწავლის ყუჩადღების შეფასება

ყურადღების უნარები შეიძლება შეიცვალოს დროთა განმავლობაში, რაზეც გავლენას ახდენს სხვადასხვა ფაქტორი, როგორიცაა, კოგნიტური განვითარება, ემოციური კეთილდღეობა და გარე-

მოს გავლენები. ამიტომ პერიოდულად ყურადღების გადაფასება პედაგოგებსა და მშობლებს ეხმარება შემდეგ საკითხებში:

პროგრესის მონიტორინგი – ყურადღების ხელახალი შეფასებით, მასწავლებლებს შეუძლიათ თვალიყურით ადევნონ მოსწავლის ფოკუსირების უნარში გაუმჯობესებებს ან ცვლილებებს, რაც ასახავს ინტერვენციების და სასწავლო სტრატეგიების ეფექტურობას;

ინტერვენციების შეცვლა – თუ მოსწავლის ყურადღების სირთულეები გრძელდება ან იცვლება, ხელახალი შეფასება საშუალებას აძლევს მასწავლებლებს შეცვალონ ინტერვენციები და მხარდაჭერა, რათა უკეთ დააკმაყოფილონ მოსწავლის საჭიროებები;

ინდივიდუალური სასწავლო გეგმების განახლება – ყურადღების ხელახალი შეფასება იძლევა ღირებულ მონაცემებს მოსწავლის IEP-ის განახლებისთვის და მიმდინარე საჭიროებებზე და პროგრესზე მორგებული რეალისტური მიზნების დასახვისთვის.

ყუჩაღლების მდგომარეობის შეფასება

ქვემოთ მოცემულია რამდენიმე დაკვირვებადი ქცევისა და ინდიკატორის ჩამონათვალი, რომლებიც შეიძლება გამოყენებულ იქნეს ყურადღების მდგომარეობის შესაფასებლად:

დავალების შესრულება – ასრულებს თუ არა მოსწავლე დავალებებს ან დავალებებს მუდმივი შეხსენებების ან ხშირი შესვენების გარეშე?

ჩართულობა – აქტიურად მონაწილეობს თუ არა მოსწავლე აქტივობებში ისე, რომ ადვილად არ „იფიტება“?

ყურადღების დიაპაზონი – რამდენ ხანს შეუძლია მოსწავლეს დარჩეს კონცენტრირებული ერთ დავალებაზე ან აქტივობაზე, სანამ არ გამოავლენს მოუსვენრობის ან ყურადღების გადატანის ნიშნებს?

ყურადღების გაფანტვის მინიმუმადე დაყვანა – შეუძლია თუ არა მოსწავლეს იმუშაოს გარემოში გარკვეული ხმაურის ან ვიზუალური ყურადღების გაფანტვის და ფოკუსის დაკარგვის გარეშე?

უყურადღებობა შეცდომებისადმი – ხშირად უშვებს მოსწავლე შეცდომებს უყურადღებობის ან მნიშვნელოვანი დეტალების უგულებელყოფის გამო?

წინააღმდეგობა განვლის უნარი ყურადღების გაფანტვის მიმართ – ახერხებს თუ არა მოსწავლე დარჩეს დავალებაზე მაშინაც კი, როცა გარემოში არსებობს ყურადღების გაფანტვის რისკები?

ინიციატივის გამოვლენა – შეუძლია თუ არა მოსწავლეს დავალებების ან აქტივობების დაწყება მასწავლებლების ან თანატოლების მუდმივი მოთხოვნის გარეშე?

თანამიმდევრულობა – ავლენს თუ არა მოსწავლე ყურადღების ერთი აქტივობიდან მეორეზე გადასვლა, თუ აქტივობის ცვლილება იწვევს მისი ყურადღების გაფანტვას?

ხელახლა ფოკუსირების უნარი – როცა მოსწავლის ყურადღება სუსტდება, შეუძლია თუ არა მას დამოუკიდებლად მოახდინოს ფოკუსირება და ხელახლა ჩაერთოს ამოცანაში?

დავალების შესრულების დრო – რამდენი დრო შეიძლება დაუთმოს მოსწავლემ დავალებას, სანამ შესვენებს ან შესამჩნევად დაიღლებს?

ინტერესის არქონა, მოწყენა – გამოიყურება მოწყენილად, ან „ოცნებაშია წასული“ იმ ამოცანების ან აქტივობების დროს, რომლებიც საჭიროებენ მუდმივ ყურადღებას?

სტრატეგიების გამოყენება – იყენებს თუ არა მოსწავლე რაიმე სტრატეგიას ყურადღების მდგომარეობის გასაძლიერებლად, როგორიცაა მოკლე შესვენებები ან ორგანიზატორების გამოყენება?

პრიორიტეტების დალაგება – შეუძლია თუ არა მოსწავლეს დავალებების პრიორიტეტებად დალაგება და სათანადოდ გადანაწილება უფრო მნიშვნელოვან ან სასწრაფო აქტივობებზე?

შესრულება ლიმიტირებულ დროში – რამდენად კარგად ინარჩუნებს მოსწავლე ფოკუსირებას და სიზუსტეს დროის შეზღუდვის დროს?

ყუჩაღლების შეჩვეულობის/სედექციულობის შეფასება

ფოკუსირებული მოსმენა – მოსწავლე აქტიურად უსმენს ინსტრუქციებს ან საუბარს ისე, რომ ყურადღება არ მიაქციოს ფონურ ხმაურს ან სხვა საუბრებს?

ამოცანების პრიორიტეტულობის განსაზღვრა – შეუძლია თუ არა მოსწავლეს ამოიცნოს და გამოყოს მნიშვნელოვანი ინფორმაცია ან ამოცანები სტიმულებში ან ადავალეებში?

ვიზუალური ფოკუსი – შეუძლია თუ არა მოსწავლეს შეინარჩუნოს ვიზუალური ფოკუსირება კონკრეტულ ობიექტზე, ტექსტზე ან სურათზე ისე, რომ არ მიიპყროს გარშემომყოფმა სტილებმა?

აუდიტორული ფოკუსი – შეუძლია თუ არა მოსწავლეს კონცენტრირება მოსაუბრის ხმაზე ან კონკრეტულ ბგერაზე, მიუხედავად კონკურენტული ხმებისა გარემოში?

ვიზუალური ყურადღების გაფანტვის თავიდან აცილება – შეუძლია თუ არა მოსწავლეს უგულებელყოს ისეთი ვიზუალური ყურადღების გამფანტავი სტიმულები, რომლებიც მის უშუალო გარემოში შეიძლება იყოს, მაგალითად დეკორაციები, პლაკატები ან მოძრავი საგნები?

შერჩევითი პასუხი – შეუძლია თუ არა მოსწავლეს სათანადოდ უპასუხოს კონკრეტულ მინიშნებებს ან მოთხოვნებს, ხოლო უგულებელყოს არადაკავშირებული სტიმულები?

ამოცანების შეცვლა – შეუძლია თუ არა მოსწავლეს ეფექტურად გადაიტანოს ყურადღება სხვადასხვა ამოცანასა და სტიმულებს შორის და ზედმეტი და არარელევანტური ინფორმაციის გავლენის ქვეშ არ მოექცეს.

არარელევანტური ინფორმაციის გაფილტვრა – ავლენს თუ არა მოსწავლე უნარს, გაფილტროს არარელევანტური დეტალები ან ზედმეტი ინფორმაცია წარმოდგენილი მასალისგან?

მდგრადი ფოკუსირება მთავარ ამოცანაზე – რჩება თუ არა მოსწავლე ფოკუსირებული ძირითად ამოცანაზე ან მიზანზე მაშინაც კი, როდესაც ის ამოცანა მეტ ძალისხმევას მოითხოვს და ნაკლებ საინტერესოა?

ყურადღება დეტალებზე – აქცევს თუ არა მოსწავლე ყურადღებას მნიშვნელოვან დეტალებს და ნიუანსებს მოსმენილ, წაკითხულ ან ვიზუალურ ინფორმაციაში.

სოციალური დისტრაქტორების იგნორირება – შეუძლია თუ არა მოსწავლეს შეინარჩუნოს შერჩევითი ყურადღება სოციალურ სიტუაციებშიც, თანატოლებთან ურთიერთობის პროცესში?

მრავალსაფეხურიანი ინსტრუქციების შესრულება – რამდენსაფეხურიან ინსტრუქციას ასრულებს მოსწავლე – ერთსაფეხურიანს, ორსაფეხურიანს, თუ მრავალსაფეხურიანს?

სტრატეგიების გამოყენება – იყენებს თუ არა მოსწავლე რაიმე სტრატეგიას ყურადღების სელექციურიობის გასაძლიერებლად, მაგალითად, მარკირება, ტექსტში საკვანძოს საკითხების შემოხაზვა, ჩანაწერების გაკეთება, კოგნიტური დიაგრამები ან სხვა?

შესრულება ლიმიტირებულ დროში – რამდენად კარგად შეუძლია ლიმიტირებულ დროში ყურადღების სელექციურობის უნარის გამოვლენა?

ყურადღების გადანაწილების უნარის შეფასება

რამდენიმე დავალების შესრულების უნარი – შეუძლია თუ არა მოსწავლეს ეფექტურად ჩაერთოს და მართოს რამდენიმე დავალება ან აქტივობა ერთდროულად?

დავალების შეცვლა – შეუძლია თუ არა მოსწავლეს ყურადღების გადართვა სხვადასხვა ამოცანასა თუ სტიმულებს შორის მნიშვნელოვანი შეფერხებების ან შეცდომების გარეშე?

ორმაგი დავალების შესრულება – რამდენად კარგად ასრულებს მოსწავლე, როდესაც სთხოვენ ერთდროულად შეასრულოს ორი ან მეტი დავალება (მაგალითად, მოსმენა და ჩანერა, კითხვა და პასუხის გაცემა კითხვებზე)? შეუძლია თუ არა ყურადღების ეფექტიანად გადანაწილება?

დროის მენეჯმენტი – შეუძლია თუ არა მოსწავლეს მრავალ დავალებიან ტესტში დაუთმოს სათანადო დრო და ყურადღება თითოეულ ამოცანას?

სამუშაოს ხარისხი – ინარჩუნებს თუ არა მოსწავლე ხარისხს და სიზუსტეს, როცა უწევს ისეთი დავალების შესრულება, სადაც ყურადღების რამდენიმე ამოცანას შორის გადანაწილებაა საჭირო.

ემოციური გადატვირთვა – მოსწავლე ზედმეტად ღელავს, როცა ერთდროულად ბევრი დავალება ან სტიმული ეძლევა?

ერთდროული მოსმენა და პასუხი – შეუძლია თუ არა მოსწავლეს მოუსმინოს ინსტრუქციებს ან საუბრებს შესაბამისი პასუხების ან მოქმედებების გაცემისას?

ინფორმაციის ინტეგრაცია – ამოცანების შესრულებისას მოსწავლე ავლენს სხვადასხვა წყაროდან მიღებული ინფორმაციის ინტეგრირების უნარს?

ყურადღება დეტალებზე – შეუძლია თუ არა მოსწავლეს ყურადღება მიაქციოს არსებით დეტალებს დავალებებში?

თვით-მონიტორინგი – აკონტროლებს თუ არა მოსწავლე მოქმედების შესრულების პროცესს გადანაწილებული ყურადღების პირობებში და დავალებების პროცესში აკეთებს თუ არა საჭირო კორექტირებას?

სტრატეგიების გამოყენება – იყენებს თუ არა მოსწავლე რაიმე სტრატეგიას გადანაწილებული ყურადღების გასაძლიერებლად, როგორიცაა ვიზუალური ნიშნების ან გონებრივი ორგანიზატორების ტექნიკის გამოყენება, თუ სჭირდება სხვა ადამიანის შეხსენება?

მნიშვნელოვანია, გავითვალისწინოთ, რომ ყურადღების შეფასების შემთხვევაში, აუცილებელია ინფორმაციის მრავალი წყაროს გამოყენება, მათ შორის პირდაპირი დაკვირვება, მასწავლებლისა და მშობლის მიერ მოწოდებული ინფორმაციის გაზიარება და საჭიროების შემთხვევაში სტანდარტული ტესტების გამოყენებაც. ასევე მხედველობაში უნდა იქნეს მიღებული მოსწავლის ასაკი, განვითარების დონე და სწავლასა ან ყურადღებასთან დაკავშირებული ნებისმიერი გამოწვევა.

6. მეხსიერება მეხსიერება და მეხსიერების შეფასება

მეხსიერება არის კოგნიტური პროცესი, რომლის საშუალებითაც ინფორმაცია კოდირდება, ინახება და აღდგება. ის საშუალებას გვაძლევს შევინარჩუნოთ და გავიხსენოთ გამოცდილება, ცოდნა და უნარები. მეხსიერება აუცილებელია სწავლის, გადამწყვეტილების მიღების, პრობლემის გადაჭრისა და სხვადასხვა ყოველდღიური საქმიანობისთვის. არსებობს მეხსიერების სხვადასხვა ტიპი, რომელთაგან თითოეული ასრულებს კონკრეტულ ფუნქციებს:

სენსორული მეხსიერება (სენსორული რეგისტრი) – სენსორული მეხსიერება არის მეხსიერების საწყისი და მოკლე ეტაპი, პასუხისმგებელია გარემოდან შემოსულ სენსორული ინფორმაციის აღქმაზე, იმაზე, რასაც ვხედავთ ან გვესმის. ის ინახავს ამ ინფორმაციას ძალიან მოკლე დროში (როგორც წესი, რამდენიმე წამის განმავლობაში), სანამ ან გაქრება ან გადადის მოკლევადიან მეხსიერებაში.

მოკლევადიანი მეხსიერება – მოკლევადიანი მეხსიერება ინახავს შეზღუდული რაოდენობის ინფორმაციას მოკლე ხანგრძლივობით (ჩვეულებრივ, რამდენიმე წამიდან წუთამდე). ის პასუხისმგებელია უშუალო ამოცანებისთვის საჭირო ინფორმაციის დროებით შენახვასა და დამუშავებაზე, როგორიცაა ტელეფონის ნომრის დამახსოვრება ან მითითებების დაცვა.

მუშამეხსიერება – მუშა მეხსიერება არის კოგნიტური სისტემა, რომელიც პასუხისმგებელია ინფორმაციის არა მხოლოდ დროებით შენახვაზე (განსხვავებით მოკლევადიანი მეხსიერებისგან), არამედ მანიპულირებაზე გონებრივი ამოცანების დროს. ის გადამწყვეტ როლს თამაშობს სხვადასხვა შემეცნებით პროცესში, მათ შორის, სწავლაში, პრობლემის გადაჭრაში, გააზრებასა და გადამწყვეტილების მიღებაში.

მუშამეხსიერება და მოკლევადიანი მეხსიერება განსხვავებული კომპონენტებია. მიუხედავად იმისა, რომ ორივე მოიცავს ინფორმაციის დროებით შენახვას, ისინი ასრულებენ განსხვავებულ ფუნქციებს და აქვთ უნიკალური მახასიათებლები, ქვემოთ ჩამოთვლილია მათ შორის არსებული განსხვავებები:

- **მოკლევადიანი მეხსიერება –**

ხანგრძლივობა: მას აქვს ძალიან მოკლე ხანგრძლივობა, როგორც წესი, გრძელდება რამდენიმე წამიდან ერთ წუთამდე.

მოცულობა: მას აქვს შეზღუდული ტევადობა და შეუძლია შეინახოს მცირე რაოდენობით ინფორმაცია ერთდროულად (ჩვეულებრივ, დაახლოებით 7 პლუს ან მინუს 2 ელემენტი).

ფუნქცია: პასუხისმგებელია გარემოდან სენსორული ინფორმაციის დროებით შენახვასა და დამუშავებაზე. ის მოქმედებს როგორც ბუფერი სენსორულ შეყვანასა და სამუშაო მეხსიერებას შორის.

მაგარიტები: ტელეფონის ნომრის დამახსოვრება მხოლოდ მისი მოსმენის შემდეგ ან წინადადების დასაწყისის გახსენება ბოლოს წაკითხვისას მოკლევადიანი მეხსიერების მაგალითებია.

• **მუშამეხსიერება –**

ხანგრძლივობა: მას ასევე აქვს შეზღუდული ხანგრძლივობა, მაგრამ შეუძლია ინფორმაციის შენახვა ოდნავ მეტ ხანს, ვიდრე მოკლევადიან მეხსიერებას, როგორც წესი, რამდენიმე წუთამდე.

მოცულობა: მიუხედავად იმისა, რომ მუშამეხსიერებას აქვს შეზღუდული ტევადობა, მას შეუძლია შეინახოს უფრო რთული და მნიშვნელოვანი ინფორმაცია.

ფუნქცია: ის არა მხოლოდ დროებით ინახავს ინფორმაციას, არამედ აქტიურად ამუშავებს და მანიპულირებს მასზე. ის ჩართულია სხვადასხვა შემეცნებით ამოცანაში, როგორიცაა პრობლემის გადაჭრა, გაგება, მსჯელობა და გადაწყვეტილების მიღება.

მაგარიტები: არითმეტიკა, მრავალსაფეხურიანი ინსტრუქციების შესრულება და ელემენტების თანმიმდევრობით გონებრივად გადაწყობა არის იმ დავალებების მაგალითები, რომლებიც დიდწილად ეყრდნობა მუშამეხსიერებას.

მოკლედ რომ ვთქვათ, მოკლევადიანი მეხსიერება არის დროებითი შენახვის სისტემა, რომელიც სწრაფად ინახავს სენსორულ ინფორმაციას მოკლე დროში. მუშამეხსიერება, თავის მხრივ, არის აქტიური სისტემა, რომელიც ინახავს და მანიპულირებს ინფორმაციაზე, რაც საშუალებას გვაძლევს შევასრულოთ შემეცნებითი ამოცანები და ვიფიქროთ რეალურ დროში. მიუხედავად იმისა, რომ მოკლევადიანი მეხსიერება მუშამეხსიერების სისტემის ნაწილია, მუშამეხსიერება მოიცავს უფრო რთულ კოგნიტურ პროცესებს და უფრო მნიშვნელოვან როლს თამაშობს იმ ამოცანების ამოხსნაში, რომლებიც საჭიროებს აქტიურ აზროვნებას და პრობლემის გადაჭრას.

გრძელვადიანი მეხსიერება – გრძელვადიანი მეხსიერება არის ადგილი, სადაც ინფორმაცია ინახება დიდი ხნის განმავლობაში, დაწყებული დღიდან წლამდე ან თუნდაც მთელი სიცოცხლის განმავლობაში. ამ ტიპის მეხსიერებას აქვს პრაქტიკულად შეუზღუდავი მოცულობა და პასუხისმგებელია ჩვენი გამოცდილების, ცოდნისა და უნარების შესანახად.

ეპიზოდური მეხსიერება – ეხება კონკრეტული მოვლენების ან ეპიზოდების გახსენების უნარს, როგორიცაა დაბადების დღე ან პირველი სამუშაო დღე.

სემანტიკური მეხსიერება – ეხება ზოგადი ცოდნისა და ფაქტების გახსენების უნარს, როგორიცაა ისტორიული მოვლენები ან მათემატიკური ფორმულები.

პროცედურული მეხსიერება – ეხება უნარებისა და პროცედურების გახსენების უნარს, როგორიცაა ველოსიპედის ტარება ან კლავიატურაზე ბეჭდვა.

მეხსიერების ფორმირება მოიცავს სამ ძირითად პროცესს:

კოდირება – სენსორული ინფორმაციის გარდაქმნის პროცესი, რომელიც შეიძლება შეინახოს მეხსიერებაში. ის გულისხმობს შემომავალი ინფორმაციის შესაბამისად ორგანიზებას და ტრანსფორმაციას.

შენახვა – გონებაში გარკვეული დროის მანძილზე დაშიფრული ინფორმაციის შენახვა, შენახვის პროცესი გულისხმობს ინფორმაციის კონსოლიდაციას გრძელვადიან მეხსიერებაში.

აღდგენა – საჭიროების შემთხვევაში შენახული ინფორმაციის გახსენების ან წვდომის პროცესი. აღდგენაზე (გახსენებაზე) შეიძლება გავლენა იქონიოს სხვადასხვა ფაქტორმა, მათ შორის მეხსიერების კვალის სიძლიერემ, კონტექსტმა და მინიშნებებმა.

მეხსიერების შეფასების მნიშვნელობა სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეებში

მეხსიერების შეფასებას განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს, რადგან ის დიდ როლს ასრულებს აკადემიურ, სოციალურ და საერთო კოგნიტურ განვითარებაში. ქვემოთ მოცემულია რამდენიმე ძირითადი მიზეზი, რის გამოც მეხსიერების შეფასება გადამწყვეტია სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეებთან:

სწავლის შესაძლებლობების გააზრება – მეხსიერება არის ფუნდამენტი სასწავლო პროცესისთვის. მოსწავლის მეხსიერების შესაძლებლობების შეფასებით, მასწავლებლებსა და სპეციალისტებს შეუძლიათ მიიღონ ინფორმაცია იმის შესახებ, თუ როგორ ამუშავებს, ინახავს და იხსენებს მოსწავლე ინფორმაციას. ეს გაგება მათ საშუალებას აძლევს მოარგონ სასწავლო სტრატეგიები და მხარი და-

უჭირონ მოსწავლის კონკრეტულ სასწავლო საჭიროებებს, ოპტიმიზაცია გაუკეთონ მათ სასწავლო გამოცდილებას.

სწავლის სირთულეების იდენტიფიცირება – მეხსიერების დეფიციტი შეიძლება იყოს საფუძვლიანი ფაქტორი სწავლის სირთულეებში. მეხსიერების სრულფასოვანი შეფასება დაგეხმარებათ ზუსტად განსაზღვროთ მეხსიერების კონკრეტული დომენები, როგორიცაა მუშამეხსიერება, გრძელვადიანი მეხსიერება ან სმენითი მეხსიერება. ამ სირთულეების ადრეული იდენტიფიცირება პედაგოგებს საშუალებას აძლევს, უზრუნველყონ მიზნობრივი ინტერვენციები გამონწვევების გადასაჭრელად და მოსწავლის სწავლის შედეგების გასაუმჯობესებლად.

მეხსიერებასთან დაკავშირებული დარღვევების იდენტიფიცირება – მაგალითად, ისეთი დარღვევის დროს, როგორიცაა დისლექსია, დისგრაფია ან ენის სპეციფიკური დარღვევა, ადრეული იდენტიფიკაცია და ჩარევა გადამწყვეტია მოსწავლის აკადემიურ მოსწრებისა და მისი ზოგადი კეთილდღეობისთვის, შესაბამისად, მეხსიერების ფუნქციების დამატებითი შეფასება ღირებულ დახმარებას გაუწევს სპეციალურ მასწავლებელს აკომოდაციის, სწავლა – სწავლების სტრატეგიების და ინტერვენციების შემუშავებისთვის.

სოციალური და ემოციური განვითარების ხელშეწყობა – მეხსიერების დეფიციტმა შეიძლება გავლენა მოახდინოს მოსწავლის უნარზე დაიმახსოვროს სოციალური ნიშნები, ინსტრუქციები და წესები, რაც ქმნის გამონწვევებს სოციალურ ინტერაქციაში და ემოციურ რეგულაციაში. მეხსიერებასთან დაკავშირებული საკითხების განხილვით, პედაგოგებს შეუძლიათ დაეხმარონ მოსწავლეებს უფრო ძლიერი სოციალური უნარების განვითარებაში, თვითშეფასების ამაღლებაში და უფრო პოზიტიური სასწავლო გარემოს ჩამოყალიბებაში.

დასასრულს, მეხსიერების შეფასება სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლის ყოვლისმომცველი საგანმანათლებლო შეფასების კრიტიკული კომპონენტია. თითოეული მოსწავლის უნიკალური მეხსიერების პროფილის გაგებით, მასწავლებლებსა და სპეციალისტებს შეუძლიათ მთავრონ ინტერვენციები და მხარდაჭერა, რაც გამოიწვევს სწავლის გაუმჯობესებულ შედეგებს, გაძლიერებულ სოციალურ ინტერაქციას და საერთო აკადემიურ წარმატებას.

მოკლევადიანი მეხსიერების შეფასება

მოკლევადიანი მეხსიერების შეფასება მნიშვნელოვანია კოგნიტური ფუნქციის შესაფასებლად. ქვემოთ მოცემულია მაგალითების ჩამონათვალი, რომელიც დაგეხმარებათ მოკლევადიანი მეხსიერების შეფასებაში:

უკუმიმართულებით გამეორება – სთხოვეთ ინდივიდს გაიმეოროს რიცხვების ან ასოების თანმიმდევრობა მათი წარმოთქმისთანავე. დაიწყეთ მოკლე თანმიმდევრობით (მაგ., 3-4 ელემენტი) და თანდათან გაზარდეთ სიგრძე, თუ ისინი წარმატებულია.

გაიხსენეთ უახლესი მოვლენები – ჰკითხეთ მოსწავლეს ბოლოდროინდელ მოვლენებზე ან აქტივობებზე, რომლითაც ის იყო დაკავებული (მაგ., როგორ ისაუზმა, რა გააკეთა გუშინ). **ობიექტების გახსენება** – აჩვენეთ რამდენიმე საგანი (მაგალითად, კალამი, წიგნი, ქიქა) და სთხოვეთ გაიხსენოს და დაასახელოს საგნები მცირე პერიოდის შემდეგ.

მოთხრობის ნაკითხვა-გახსენება – წაიკითხეთ მოთხრობა ან აღწერეთ მარტივი სცენარი და შემდეგ სთხოვეთ მოსწავლეს, მოყვას ან ჩამოთვალოს ძირითადი საკითხები/ეპიზოდები, რაც დაამახსოვრდა მეხსიერებიდან.

მეხსიერების თამაშები – ჩაერთეთ მეხსიერების თამაშებში, როგორიცაა "Memory" (გააბრუნეთ ბარათები და იპოვნეთ შესაბამისი წყვილები) ან "Simon Says" (გაიმეორეთ მოქმედებების სერია).

ციფრების რიგის გამეორება – სთხოვეთ მოსწავლეს გაიმეოროს რიცხვების თანმიმდევრობა ზუსტად იმ თანმიმდევრობით, როგორც თქვენ წარუდგენთ, დაიწყეთ მოკლე მიმდევრობით და თანდათან გაზარდეთ (მაგ.: 6-2; 7-9-1; 3-9-5-2 და ა.შ.)

სიტყვების ჩამონათვალის აღდგენა – წარუდგინეთ სიტყვების ჩამონათვალი და სთხოვეთ მოსწავლეს, გაიხსენოს რაც შეიძლება მეტი სიტყვა მცირე ხნის შემდეგ.

ვიზუალური მეხსიერება – აჩვენეთ მოსწავლეს სურათი ან სურათების ნაკრები მცირე ხნით და შემდეგ სთხოვეთ აღწეროს ის, რაც დაინახა ან დაადგინოს კონკრეტული დეტალები.

სახელები გახსენება – წარუდგინეთ ადამიანების – პერსონაჟების სახელები და სთხოვეთ გაიხსენოს ისინი მცირე ინტერვალის შემდეგ.

დროზე დაფუძნებული მეხსიერება – სთხოვეთ მოსწავლე დაიმახსოვროს რაიმე ინფორმაცია და უთხარით, რომ გარკვეული დროის გასვლის შემდეგ შეეკითხებით (მაგ., 15 წუთში).

გახსოვდეთ, რომ ეს ჩამონათვალი არ არის ფორმალური დიაგნოსტიკური ინსტრუმენტი, არამედ არის მარტივი შეფასება, რომელიც დაგეხმარებათ მოკლევადიანი მეხსიერების პოტენციური პრობლემების იდენტიფიცირებაში.

გრძელვადიანი მეხსიერების შეფასება

გრძელვადიანი მეხსიერების შეფასება გადამწყვეტია იმისთვის, რომ გავიგოთ ინდივიდის უნარი, შეინახოს და გაიხსენოს ინფორმაცია დიდი ხნის განმავლობაში. ქვემოთ მოცემულია ჩამონათვალი, რომელიც დაგეხმარებათ გრძელვადიანი მეხსიერების შეფასებაში:

ავტობიოგრაფიული მეხსიერება – სთხოვეთ მოსწავლეს გაგიზიაროთ მნიშვნელოვანი ცხოვრებისეული მოვლენები ან გამოცდილება წარსულიდან, როგორიცაა მოგონებები, დაბადების დღე ან დასამახსოვრებელი მოგზაურობა.

მოთხრობის დამახსოვრება – წარმოადგინეთ დეტალური მოთხრობა ან ამბავი და შეაფასეთ ინდივიდის უნარი გაიხსენოს ძირითადი მოვლენები, პერსონაჟები და დეტალები დაგვიანების შემდეგ.

სემანტიკური მეხსიერება – დაუსვით მოსწავლეს კლასის და ასაკის შესაბამის კითხვები ზოგადი ცოდნიდან სხვადასხვა თემაზე, როგორებიცაა: ისტორიული მოვლენები, ცნობილი ადამიანები ან გეოგრაფიული ფაქტები.

სიტყვების ჩამონათვალის გახსენება (გადავადებული) – სიტყვების სიის წარდგენის და გარკვეული დროის გასვლის შემდეგ, სთხოვეთ მოსწავლეს, გაიხსენოს რაც შეიძლება მეტი სიტყვა სიიდან.

სურათის ამოცნობა – აჩვენეთ ინდივიდს სურათების ნაკრები და სთხოვეთ, ამოიცნონ სურათები, რომლებიც მანამდე უნახავს წინა სესიაზე.

სახელისა და სახის ამოცნობა – აჩვენეთ ადამიანების სურათები და სთხოვეთ გაიხსენოს ამ პიროვნებების სახელები წინა შეხვედრიდან.

პირადი ფაქტები – სთხოვეთ დაასახელოს პერსონალური ინფორმაცია, როგორიცაა დაბადების თარიღი, მისამართი ან ოჯახის წევრების სახელები.

პროცედურული მეხსიერება – შეაფასეთ მათი უნარი შეასრულონ ნასწავლი ამოცანები ან უნარები, როგორიცაა მუსიკალურ ინსტრუმენტზე დაკვრა, ველოსიპედის ტარება ან კონკრეტული რეცეპტის მომზადება.

ღონისძიების გახსენება – განიხილეთ ბოლოდროინდელი და უფრო ადრინდელი მოვლენები ან აქტივობები, რომლებშიც ისინი მონაწილეობდნენ.

ცნობის მეხსიერება – აჩვენეთ ობიექტების ან სურათების ნაკრები და სთხოვეთ დაასახელოს, იცნოს, თუ რომელი მათგანი აჩვენეთ წინა შეხვედრაზე (ხანმოკლე მეხსიერების შეფასების დროს)

ადრინდელი ცნობილი მოვლენების გახსენება – გამოიკითხეთ წარსულის ცნობილი ისტორიული მოვლენები ან ცნობილი მოვლენები და შეაფასეთ მათი ცოდნა და გაიხსენეთ (აქ გაითვალისწინეთ მოსწავლის ასაკი, კლასი, ცოდნა და ზოგადი განვითარების დონე).

გრძელვადიანი მეხსიერების სრულფასოვანი შეფასებისთვის აუცილებელია სიტყვიერი სუბტესტების, სმენითი და ვიზუალური საშუალებების და პრაქტიკული აქტივობების კომბინაცია. როგორც ნებისმიერი კოგნიტური შეფასებისას, ეს ჩამონათვალი ემსახურება საწყის წერტილს და ფორმალური შეფასება ფსიქოლოგის ან/და შესაბამისი კვალიფიციური სპეციალისტის მიერ უნდა ჩატარდეს.

საერთო ჯამში, მეხსიერება არის რთული და სასიცოცხლო კოგნიტური ფუნქცია, რომელიც გვაძლევს საშუალებას ვისწავლოთ წარსულიდან, ვიმოქმედოთ აწმყოში და დავგეგმოთ მომავალი. ის ფუნდამენტური მნიშვნელობისაა ადამიანის შემეცნებისა და ქცევისთვის.

7. აზროვნება და აზროვნების შეფასება

აზროვნება არის კოგნიტური პროცესი, რომელიც გვეხმარება პრობლემების გაგებაში, გადამუშავება-სა და გადაჭრაში. თანამედროვე ფსიქოლოგიაში აზროვნება ხშირად კლასიფიცირდება სხვადასხვა ტიპად, სხვადასხვა კოგნიტური პროცესისა და პრობლემის გადაჭრის მიდგომების საფუძველზე. აზროვნების ზოგიერთი საყოველთაოდ აღიარებული სახეებია:

პრაქტიკული აზროვნება – ასევე ცნობილია, როგორც მოქმედებაზე ორიენტირებული ან ექსპერიმენტული აზროვნება, ამ ტიპის აზროვნება ორიენტირებულია პრობლემის დაუყოვნებლივ გადაჭრასა და გადაწყვეტილების მიღებაზე რეალურ ცხოვრებაში. პრაქტიკული აზროვნება გულისხმობს სწრაფ განსჯას და უშუალო ქმედებებს კონკრეტული ამოცანების ან გამოწვევების გადასაჭრელად;

ვიზუალური აზროვნება – ამ ტიპის აზროვნება გულისხმობს ინფორმაციის დამუშავებას, ძირითადად, გონებაში თვალსაჩინო-ხატოვანი, სურათებისა და ვიზუალური წარმოდგენების მეშვეობით. ვიზუალურად მოაზროვნები იყენებენ სურათებს, დიაგრამებს და ვიზუალურ სიგნალებს პრობლემების გასაგებად და გადასაჭრელად;

ლოგიკური აზროვნება – ლოგიკურ აზროვნებას ახასიათებს მსჯელობის, ლოგიკის და სისტემატური ანალიზის გამოყენება პრობლემების გადასაჭრელად და გადაწყვეტილების მისაღებად. ის გულისხმობს დედუქციური და ინდუქციური მსჯელობის გამოყენებას, რათა მივიღოთ მართებული დასკვნები მოცემულ საფუძვლებზე ან მტკიცებულებებზე დაყრდნობით;

კრეატიული (შემოქმედებითი) აზროვნება – კრეატიული აზროვნება გულისხმობს ინოვაციური და ორიგინალური იდეების, გადაწყვეტილებების ან კონცეფციების გენერირებას. ის ხშირად მოითხოვს „ჩარჩოებს მიღმა“ აზროვნებას, უჩვეულო კავშირების დამყარებას და ჩვეული ქმედებებისგან თავის დაღწევას;

კრიტიკული აზროვნება – კრიტიკული აზროვნება გულისხმობს ინფორმაციის, იდეებისა თუ არგუმენტების ობიექტურ ანალიზს და შეფასებას. ის მიზნად ისახავს მსჯელობაში ძლიერი, სუსტი მხარეებისა და შეუსაბამოების იდენტიფიცირებას, რათა ადამიანმა კარგად ინფორმირებული და რაციონალური გადაწყვეტილებები გამოიტანოს;

ანალიტიკური აზროვნება – ანალიტიკური აზროვნება გულისხმობს რთული პრობლემების მცირე ნაწილებად დაყოფას და მათ სისტემატურ გამოკვლევას მათი კომპონენტებისა და ურთიერთობების გასაგებად. ის ხშირად გამოიყენება სამეცნიერო და პრობლემის გადაჭრის კონტექსტში;

ჰოლისტური აზროვნება – ჰოლისტური აზროვნება მოიცავს მთელი სისტემის ან კონტექსტის განხილვას და არა მხოლოდ ცალკეულ ნაწილებზე ფოკუსირებას. იგი ხაზს უსვამს მოცემულ სიტუაციაში ელემენტების ურთიერთდაკავშირებისა და ურთიერთდამოკიდებულების გაგებას;

მნიშვნელოვანია აღინიშნოს, რომ ზემოთ ჩამოთვლილი სხვადასხვა ტიპის აზროვნება არ არის ურთიერთგამომრიცხავი და ადამიანები ხშირად იყენებენ ამ აზროვნების სტილის კომბინაციას სიტუაციის, ამოცანისა და პირადი პრეფერენციების მიხედვით. გარდა ამისა, აზროვნების ოპერაციები შეიძლება განვითარდეს და გაუმჯობესდეს პრაქტიკის, გამოცდილების და შემეცნებითი მოქნილობის მეშვეობით.

სააზროვნო უნარების შეფასება

მოსწავლეებში სააზროვნო უნარების შეფასება მოითხოვს მეთოდებისა და ტესტების ერთობლიობას, რომელსაც შეუძლია უზრუნველყოს მათი შემეცნებითი ძლიერი მხარეებისა და საჭიროებების სრულყოფილი გაგება. აქ მოცემულია რამდენიმე გავრცელებული მეთოდი და ტესტი, რომელსაც სპეციალური მასწავლებლები იყენებენ აზროვნების შესაფასებლად:

IQ ტესტები – ინტელექტის კოეფიციენტის (IQ) ტესტები არის სტანდარტული შეფასებები, რომლებიც ზომავს კოგნიტური შესაძლებლობების ფართო სპექტრს, მათ შორის, ვერბალურ მსჯელობას, არავერბალურ მსჯელობას, მუშამეხსიერებას, ინფორმაციის გადამუშავების სიჩქარეს და პრობლემის გადაჭრას. IQ ტესტების მაგალითებია Wechsler Intelligence Scale for Children (WISC) და Stanford-Binet Intelligence Scales. აღსანიშნავია, რომ სპეციალური მასწავლებელი იმ შემთხვევაში იყენებს ამ ტესტს.

თუ ქვეყანაში ოფიციალურად დანერგილია რომელიმე IQ ტესტის გამოყენება, სპეციალურ მასწავლებელს მიღებული აქვს მისი ჩატარებისა და ინტერპრეტაციის შესაბამისი ცოდნა.

კოგნიტური გადამუშავების ტესტები: ეს ტესტები აფასებს სპეციფიკურ კოგნიტურ პროცესებს, როგორიცაა მუშამეხსიერება, ყურადღება და დამუშავების სიჩქარე. NEPSY-II და ბავშვებისთვის ყოველდღიური ყურადღების ტესტი (TEA-Ch) არის ტესტების მაგალითები, რომლებიც აფასებს სხვადასხვა კოგნიტურ სფეროს.

მიღწევის ტესტები – აკადემიური მოსწრების (მიღწევის) ტესტები, როგორიცაა Woodcock-Johnson Tests of Achievement (WJ-III), აფასებს რამდენად კარგად მუშაობს მოსწავლე სხვადასხვა აკადემიურ სფეროში. ეს ტესტები დაგეხმარებათ მოსწავლის ძლიერი მხარეების და საჭიროებების გამოვლენაში.

კურიკულუმზე დაფუძნებული შეფასება (CBA) – მოიცავს მოსწავლის შეფასებას სასწავლო დავალებებსა და ტესტებში, რათა შეფასდეს მასი ცოდნა სასწავლო გეგმის ფარგლებში და, ასევე, მისი უნარი, გამოიყენონ სააზროვნო უნარები კონკრეტულ აკადემიურ ამოცანებზე.

დინამიური (მიმდინარე) შეფასება – ეს მიდგომა გულისხმობს მოსწავლის უნარის შეფასებას ისწავლოს და მოერგოს ახალ ინფორმაციასა და გამოწვევებს. დინამიური შეფასების მეთოდები ხშირად მოიცავს უნარების ან კონცეფციის სწავლებას და შემდეგ შეფასებას, რამდენად კარგად ისწავლა და გამოიყენა იგი მოსწავლემ.

დაკვირვება – მასწავლებლებს შეუძლიათ დააკვირდნენ მოსწავლეებს სხვადასხვა სასწავლო კონტექსტში, რათა შეაფასონ პრობლემების გადაჭრის შესაძლებლობები, კრიტიკული აზროვნების უნარები და ზოგადი შემეცნებითი უნარები საკლასო აქტივობების დროს.

პორტფოლიოს შეფასება – პორტფოლიოს შექმნა, რომელიც მოიცავს მოსწავლის ნამუშევრებს დროთა განმავლობაში გვადლევს ინფორმაციას, როგორ ვითარდება შესაძლებლობები და აკადემიური პროგრესი.

კითხვარები და ჩექლისტები – მასწავლებლებს, მშობლებსა და მოსწავლეებს შეუძლიათ შეავსონ კითხვარები და ჩექლისტები, რომლებიც აფასებს სააზროვნო უნარების სხვადასხვა ასპექტს, სწავლის სტილს და კოგნიტური უნარების კუთხით ყოველდღიურ პრაქტიკულ ფუნქციებს.

მეტაკოგნიტური შეფასება – მეტაკოგნიტური შეფასება ეხმარება თავად მოსწავლეს, იყოს ინფორმირებული და გაარკვიოს საკუთარი აზროვნების პროცესები და რის საფუძველზეც მეტად დაფიქრდება სწავლის მონიტორინგისა და რეგულირების უნარის შესახებ. ასეთი შეფასების მაგალითია მეტაკოგნიტური ცნობიერების კითხვარი ბავშვებისთვის (MAI-C).

სპეციფიური აზროვნების უნარის ტესტები – არსებობს სხვადასხვა ტესტი კონკრეტული სააზროვნო უნარების შესაფასებლად, როგორებიცაა: კრიტიკული აზროვნება, პრობლემის გადაჭრა და კრეატიულობა. ეს ტესტები ხშირად გულისხმობს მოსწავლეებს ჰიპოთეტური სცენარების წარდგენას და მათი პასუხების შეფასებას.

აზროვნების უნარის შეფასებისას სპეციალური მასწავლებლებისთვის გადამწყვეტია გამოიყენონ ფორმალური და არაფორმალური შეფასებების კომბინაცია თითოეული მოსწავლის შემეცნებითი პროფილის სრულყოფილი კვლევისთვის. ეს ინფორმაცია ხელს უწყობს ინდივიდუალური სასწავლო გეგმების შემუშავებას და მიზნობრივი ინტერვენციების განხორციელებას მოსწავლეების კოგნიტური განვითარებისა და სწავლის მხარდასაჭერად.

हा სიხთულები ექმნებათ მოსწავლეებს, რომლებსაც აქვთ სააზროვნო პროცესების სიხთულები:

სწავლის და სწავლასთან დაკავშირებული პრობლემები ასე გამოიყურება:

ინფორმაციის გადამუშავების სირთულები – მოსწავლეებს შეიძლება უჭირთ ინფორმაციის ეფექტურად დამუშავება, რაც იწვევს სირთულებს ახალი ცნებების გაგებასა და შენარჩუნებაში.

აღმასრულებელი ფუნქციონირების სირთულები – აღმასრულებელი ფუნქციები მოიცავს დაგეგმვას, ორგანიზაციას, დროის მართვას და თვითრეგულირებას. ამ სფეროებში არსებულმა პრობლემებმა შეიძლება გამოიწვიოს სირთულები ამოცანების შესრულებაში, მიზნების დასახვასა და დროის ეფექტურად მართვაში.

პრობლემის გადაჭრის სირთულები – მოსწავლეებს შეუძლიათ პრობლემების გაანალიზება, პოტენციური გადაწყვეტილებების გენერირება და გამოწვევების გადასაჭრელად შესაბამისი სტრატეგიების შერჩევა.

კოგნიტური მოუქნელობა – ზოგიერთ მოსწავლეს შეიძლება უჭირდეს აზროვნებისა და პრობლემის გადაჭრის მიდგომების ადაპტაცია სხვადასხვა სიტუაციასთან, რაც იწვევს სწავლისა და ქცევის მოუქნელობას.

აბსტრაქტული აზროვნების სირთულეები – მოსწავლეებს შეიძლება გაუჭირდეთ აბსტრაქტული ცნებების გაგება და მათი გამოყენება რეალურ სამყაროში.

ვერბალური ინფორმაციის დამუშავების პრობლემები – ამ სირთულეებმა შეიძლება გავლენა მოახდინოს წაკითხულის გაგებაზე, მოსმენილის გაგებაზე, ინსტრუქციების შესრულებასა და აზრებისა და იდეების ნათლად გამოხატვაზე.

ვიზუალურ-სივრცითი გამოწვევები – მოსწავლეს შეიძლება სირთულე ჰქონდეს ვიზუალურ-სივრცით უნარებში, რაც გავლენას ახდენს მათ წერაზე, მათემატიკასა და სხვა აკადემიურ უნარებზე.

ნასწავლის ტრანსფერის სირთულე – მოსწავლეს შეიძლება უჭირდეს განზოგადება, ერთ სიტუაციაში ნასწავლ მასალის სხვა კონტექსტში გამოყენება, ათვისებული უნარ-ჩვევის ახალ სიტუაციებში ან ამოცანებში გამოყენება.

სწავლის ნელი ტემპი – შენელებულმა სიჩქარემ შეიძლება გავლენა მოახდინოს მოსწავლის უნარზე, შეასრულოს ამოცანები და დავალებები მოცემულ ვადებში.

შეზღუდული მეტაკოგნიცია – მოსწავლეებს შეიძლება ჰქონდეთ სირთულეები მეტაკოგნიციასთან, როგორცაა თვითშემეცნება, თვითკონტროლი და სწავლის რეგულაცია, თვითშეფასება, რამაც შეიძლება შეაფერხოს სწავლის ეფექტურად რეგულირების უნარი.

გართულებული კრიტიკული აზროვნება – ვლინდება ინფორმაციის ანალიზისა და არგუმენტების და იდეების მართებულობის შეფასებაში.

მნიშვნელოვანია გვესმოდეს, რომ თითოეული მოსწავლის სწავლის პროფილი უნიკალურია ძლიერი მხარეებისა და გამოწვევების კომბინაცია ყველასთან სხვადასხვა ხარისხით შეიძლება გამოვლინდეს. ეფექტური სპეციალური განათლების სტრატეგიები და ინტერვენციები მიზნად ისახავს ამ სპეციფიკური სირთულეების მოგვარებას, სათანადო მხარდაჭერას და ინკლუზიური სასწავლო გარემოს შექმნას, რომელიც ხელს უწყობს მოსწავლის კოგნიტურ განვითარებას და აკადემიურ წარმატებას. ინდივიდუალური საგანმანათლებლო გეგმები და ინტერვენციები ხშირად შემუშავებულია ინსტრუქციისა და მხარდაჭერის მორგებისთვის თითოეული მოსწავლის სპეციფიკური საჭიროებების დასაკმაყოფილებლად.

თავის შეჯამება

სპეციალური მასწავლებლის საქმიანობის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი სფეროა – კოგნიტური უნარების შეფასება მოსწავლის სწავლასთან დაკავშირებული სირთულის იდენტიფიცირებისა და შემდგომ უკვე ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის შედგენის პროცესში.

სპეციალური მასწავლებელს უნდა ჰქონდეს სიღრმისეული ცოდნა კოგნიტური განვითარების შესახებ რამდენიმე მიზეზის გამო:

შეძლოს ეფექტური სწავლების დაგეგმვა – ცოდნა შემეცნებითი განვითარების შესახებ საშუალებას აძლევს სპეციალურ მასწავლებლებს მოარგონ სასწავლო სტრატეგიები მოსწავლეების სპეციფიკურ საჭიროებებსა და შესაძლებლობებზე. სხვადასხვა შემეცნებითი პროფილი მოითხოვს სხვადასხვა მიდგომას სწავლებისა და სწავლის მიმართ.

შეადგინოს ინდივიდუალური სასწავლო გეგმა ჰოლისტური მიდგომით – სპეციალური მასწავლებლები ასრულებენ ერთ-ერთ მთავარ როლს სპეციალური საჭიროებების მქონე მოსწავლის ისგების შემუშავებასა და განხორციელებაში. კოგნიტური პროცესების ცოდნა ხელს უწყობს თითოეული მოსწავლისთვის შესაბამისი და მისაღწევი მიზნების დასახვას.

გამოწვევების ადრეული იდენტიფიცირება – ადრეულმა ჩარევამ შეიძლება გამოიწვიოს უკეთესი შედეგები სპეციალური საჭიროების მქონე ბავშვებისთვის.

დიფერენციაცია სწავლებაში – სპეციალური მასწავლებლები ხშირად მუშაობენ სხვადასხვა შემეცნებითი შესაძლებლობისა და სწავლის სტილის მქონე მოსწავლეებთან. შემეცნებითი განვითარების ცოდნა ხელს უწყობს სწავლების მეთოდებისა და მასალების ადაპტირებას ინდივიდუალური საჭიროებების დასაკმაყოფილებლად.

ინკლუზიური განათლება – ინკლუზიური განათლება მიზნად ისახავს დააკმაყოფილოს ყველა მოსწავლის სხვადასხვა საჭიროება ჩვეულებრივ საკლასო ოთახში. კოგნიტური განვითარების პროფილის ცოდნა აუცილებელია ინკლუზიური გარემოს შესაქმნელად, სადაც ყველა მოსწავლეს შეუძლია ისწავლოს და განვითარდეს.

შეფასება – სპეციალური განათლების მასწავლებლებმა რეგულარულად უნდა შეაფასონ თავიანთი მოსწავლეების პროგრესი. კოგნიტური განვითარების ცოდნა გვეხმარება შეფასების შესაბამისი ინსტრუმენტების შერჩევაში და შედეგების ზუსტად ინტერპრეტაციაში.

ქცევის მენეჯმენტი – შემეცნებითი განვითარების შესახებ ცოდნა დაგეხმარებათ ქცევითი პრობლემების გამომწვევი მიზეზების გაგებასა და ქცევის მართვის ეფექტური სტრატეგიების შემუშავებაში.

სხვა პროფესიონალებთან თანამშრომლობა – სპეციალური განათლების მასწავლებლები ხშირად მუშაობენ მულტიდისციპლინურ გუნდებში, რომელშიც შედიან ფსიქოლოგები, მეტყველების თერაპევტები და ოკუპაციური თერაპევტები. კოგნიტური განვითარების ცოდნა ხელს უწყობს ეფექტურ თანამშრომლობას და კომუნიკაციას სხვა პროფესიონალებთან.

ადვოკატირება – სპეციალური განათლების მასწავლებლები იცავენ სსსმ მოსწავლეების უფლებებსა და საჭიროებებს. შემეცნებითი განვითარების ცოდნა გვეხმარება სპეციალური საჭიროების მქონე მოსწავლეებისთვის შესაბამისი სერვისებისა და აკომოდაციები ადვოკატირებაში.

პოზიტიური სწავლის გამოცდილების ხელშეწყობა – იმის გაგება, თუ როგორ ვითარდება კოგნიტური შესაძლებლობები დროთა განმავლობაში, ეხმარება სპეციალურ მასწავლებლებს შექმნან მიმზიდველი და განვითარებისათვის შესაბამისი სასწავლო გამოცდილება მათი მოსწავლეებისთვის.

დასკვნის სახით, სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროებები მქონე ბავშვების კოგნიტური განვითარების პროფილის ცოდნა ეფექტურია, რადგან, ამით ხელი ეწყობა სხვადასხვა გამოწვევის საპასუხოს საჭირო აკომოდაციებისა და მოდიფიკაციების სწორად გამოყენებას.

კითხვები რეფლექსიისთვის

1. როგორ ფიქრობთ, შეფასების რომელი სტრატეგიები იქნება ყველაზე ეფექტური სხვადასხვა საჭიროებების მქონე მოსწავლეების შემეცნებითი უნარების იდენტიფიცირებისა და შეფასებისთვის?
2. როგორ არის შესაძლებელი კოგნიტური უნარების შეფასებების საშუალებით შეგროვებული ინფორმაცია დამხარე იყოს ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის შემუშავებისა და განხორციელების პროცესში?
3. როგორ შეიძლება განმავითარებელი შეფასება მორგებული იყოს ცალკეული მოსწავლეების სპეციფიკურ კოგნიტურ გამოწვევებზე?

სავარჯიშო

შემთხვევის შესწავლა: კოგნიტური უნარების შეფასება სპეციალური საგანმანათლებლო მოსწავლის შემთხვევაში.

ზოგადი ინფორმაცია: სარა არის სპეციალური მასწავლებელი. სარას ერთ-ერთი მოსწავლე ალექსი, არის 10 წლის მოზარდი, რომელსაც აქვს სწავლის უნარის დარღვევა, რაც გავლენას ახდენს მის კითხვისა და წერის უნარებზე. ალექსს ასევე აქვს ყურადღების კონცენტრაციას სირთულეები. სარა ამჩნევს, რომ ალექსის ძლიერი მხარეა შემოქმედებითი აზროვნება, ინფორმაციის ვიზუალური გადამუშავება და მცირე ჯგუფებში მუშაობა, თუმცა, ის აწყდება გამოწვევებს ისეთ ამოცანებში, რომლებიც მოითხოვს მუდმივ ყურადღებას და ინფორმაციის წერილობით დამუშავებას.

შეფასების პროცესი

დაკვირვება – სარა იწყებს მუშაობას ალექსის ქცევაზე დაკვირვებით სხვადასხვა საკლასო აქტივობებზე, აკვირდება მის ჩართულობას, ყურადღების კონცენტრაციას და მონაწილეობის ხარისხს. ის აკვირდება, როგორ ურთიერთობს ალექსი თანატოლებთან, როგორ პასუხობს ინსტრუქციებს.

განმავითარებელი შეფასება – სარა შეიმუშავებს და ახორციელებს განმავითარებელ შეფასებებს, რომლებიც შეესაბამება ალექსის სწავლის სტილს. ეს შეფასებები მოიცავს პროაქტიულ პროექტებს, ვიზუალურ საშუალებებს და ინტერაქტიულ სასწავლო მასალებს. ის იყენებს მიმდინარე დაკვირვებებს და არაფორმალურ შეფასებებს ალექსის პროგრესის შესაფასებლად კონკრეტულ შემეცნებით სფეროებში.

სტანდარტიზებული ტესტირება – ალექსის შემეცნებითი უნარების შესახებ უფრო სრულყოფილი მონაცემების შესაგროვებლად სარა თანამშრომლობს სკოლის ფსიქოლოგთან შეფასებების ჩასატარებლად. ეს შეფასებები ფოკუსირებულია კოგნიტურ სფეროებზე, როგორებიცაა ყურადღება, მეხსიერება და ინფორმაციის გადამუშავების სიჩქარე. შეფასების შედეგები სარას ეხმარება ალექსის შემეცნებით პროფილში ძლიერი მხარეებისა და საჭიროებების იდენტიფიცირებაში.

სპეციალისტებთან თანამშრომლობა – სარა კონსულტაციებს იღებს მეტყველების თერაპევტისა და ოკუპაციურ თერაპევტისგან, რათა გაიგოს ალექსის კომუნიკაციისა და სენსორული გადამუშავების უნარები. ამგვარი თანამშრომლობითი მიდგომა ალექსის შემეცნებითი უნარებისა და საჭიროებების შესახებ უფრო ჰოლისტური გაგების საშუალებას იძლევა.

მშობლების ჩართულობა – სარა რეგულარულად ურთიერთობს ალექსის მშობლებთან, რათა მოაგროვოს ინფორმაცია მისი შემეცნებითი განვითარების შესახებ სახლში.

ინდივიდუალური სასწავლო გეგმა

შეფასების მონაცემებზე დაყრდნობით, სარა, ისე გუნდთან თანამშრომლობით, შეიმუშავებს ადაპტირებულ გეგმას ალექსისთვის. ისე ასახავს კონკრეტულ შემეცნებით მიზნებს, აკომოდაციას და სწავლა-სწავლების სტრატეგიებს მისი სწავლის მხარდასაჭერად.

სარა ხაზს უსვამს დიფერენცირებულ სწავლებას და უზრუნველყოფს რესურსებს, რომლებიც შეესაბამება ალექსის კოგნიტურ პრეფერენციებს.

პროგრესის მონიტორინგი

სარა მუდმივად აკონტროლებს ალექსის პროგრესს მიმდინარე შეფასებების მეშვეობით, საჭიროების შემთხვევაში ცვლის და არეგულირებს სასწავლო სტრატეგიებს.

სპეციალისტებთან და მშობლებთან რეგულარული კომუნიკაცია ეხმარება სარას დროთა განმავლობაში თვალყური ადევნოს ალექსის კოგნიტურ უნარებში ცვლილებებს.

რეფლექსია

შეფასების მთელი პროცესის განმავლობაში სარა აწარმოებს თვითრეფლექსიას. აანალიზებს შეფასების ინსტრუმენტების ეფექტურობას და სასწავლო სტრატეგიების გავლენას ალექსის კოგნიტურ განვითარებაზე. იგი ღიაა თავისი მიდგომების ადაპტაციისთვის, იზიარებს კოლეგების უკუკავშირს და აგრძელებს სპეციალისტებთან და მშობლებთან თანამშრომლობას.

დასკვნა

ეს შემთხვევა ხაზს უსვამს მრავალმხრივი მიდგომის მნიშვნელობას შემეცნებითი უნარების შესაფასებლად, ხაზს უსვამს თანამშრომლობას, ინდივიდუალურ მიდგომას და უწყვეტ რეფლექსიას თითოეული მოსწავლის უნიკალური საჭიროებების მხარდასაჭერად.

დაკვლევა

ზემოთ მოყვანილი ქეისის საფუძველზე გაეცით პასუხი შემდეგ კითხვებს:

1. რა თავდაპირველი დაკვირვების გაკეთება შეგიძლიათ ალექსის ძლიერ მხარეებსა და გამოწვევებზე მოწოდებული ინფორმაციის საფუძველზე?
2. როგორ შეიძლება გავლენა იქონიოს ალექსის სწავლის სტილმა მის საკლასო ჩართულობაზე?
3. რატომ არის მნიშვნელოვანი სპეციალისტებთან თანამშრომლობა სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეების შემეცნებითი უნარების შეფასებისას?
4. რატომ არის აუცილებელი პროგრესის უწყვეტი მონიტორინგი?
5. მასწავლებელს რა გზებით შეუძლია მოარგოს სასწავლო სტრატეგიები ალექსის შემეცნებითი უნარებს?

გამოყენებული ლიტერატურა

- Armstrong, Thomas. (2018). "The Power of Neurodiversity: Unleashing the Advantages of Your Differently Wired Brain."
- Bryant, Diane P., Bryant, Brian R., and Smith, Deborah D. (2016). "Teaching Students with Special Needs in Inclusive Classrooms."
- DeLorenzo, Susan J. (2016). "Inclusive Education for Children with Special Needs: An Introduction."
- Gore, M. C., Cartledge, D. B., and Kundert, A. A. (2018). "Inclusion Strategies for Secondary Classrooms: Keys for Struggling Learners."
- Heward, William L. (2020). "Exceptional Children: An Introduction to Special Education."
- Santrock, John W. (2009). "Cognitive Development and Learning in Instructional Contexts."
- Villa, Richard, and Thousand, Jacqueline S. (2015). "The Inclusive Education Checklist: A Self-Assessment of Best Practices."
- Zigmond, Naomi. (2005). "Cognitive Development in Children with Learning Disabilities."

თავი 6

სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე
მოსწავლის ბაზისური აკადემიური უნარები

სარჩევი

შესავალი.....	118
1. აკადემიური უნარები.....	118
2. კითხვის უნარის განვითარება.....	121
3. კითხვის სირთულები სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების შემთხვევაში.....	122
4. კითხვის პროცესში წარმოქმნილი სირთულები.....	122
5. კითხვის კომპონენტები.....	124
6. როგორ დავეხმაროთ კითხვის სირთულების მქონე ბავშვს.....	125
7. წერის უნარის განვითარება.....	126
8. წერის უნარის განვითარების ეტაპები.....	126
9. წერის სირთულები სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების შემთხვევაში.....	127
10. წერის პროცესში წარმოქმნილი სირთულები.....	128
11. როგორ დავეხმაროთ წერის სირთულების მქონე ბავშვს.....	129
12. თხრობის უნარის განვითარება.....	129
13. თხრობის პროცესში ჩართული კოგნიტური უნარები.....	130
14. თხრობის სირთულები სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეებთან.....	130
15. როგორ დავეხმაროთ თხრობის სირთულების მქონე ბავშვს.....	131
16. მათემატიკური უნარის განვითარება.....	132
17. მათემატიკის სწავლის სირთულები სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების შემთხვევაში.....	133
18. როგორ დავეხმაროთ მათემატიკური სირთულების მქონე ბავშვს.....	133
თავის შეჯამება.....	135
კითხვები რეფლექსიისთვის.....	135
გამოყენებული ლიტერატურა.....	135

შესავალი

ბაზისური აკადემიური უნარების განვითარების ხელშეწყობა აუცილებელია ბავშვის საგანმანათლებლო პროგრესისა და წარმატებისთვის, განსაკუთრებით სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების შემთხვევაში, როდესაც სპეციფიკური გამოწვევები არსებობს. ეს უნარები ქმნის საფუძველს შემდგომი სწავლისთვის და, როგორც წესი, ვითარდება სკოლის ადრეულ წლებში. ძირითადი აკადემიური უნარები მოიცავს: წერას, კითხვას, თხრობას და ანგარიშს. ქვემოთ წარმოდგენილია აღნიშნული უნარების მიმოხილვა, გამოვლენილი ზოგადი სირთულებების სპეციფიკა სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროებების შემთხვევაში და დახმარების ზოგადი სტრატეგიები.

1. აკადემიური უნარები

აკადემიური უნარები ეხება იმ უნარებისა და კომპეტენციების ერთობლიობას, რომლებიც აუცილებელია მოსწავლის საგანმანათლებლო გარემოში წარმატებისთვის. აკადემიური უნარები სცილდება საგნის სპეციფიკურ ცოდნას და მოიცავს კოგნიტურ, ინტერპერსონალურ და პრაქტიკულ უნარებს, რაც საშუალებას აძლევს მოსწავლეს ეფექტურად ჩაერთოს სასწავლო პროცესში და მიაღწიოს აკადემიურ მიზნებს.

სწავლების კონტექსტში გადამწყვეტია აკადემიური უნარების განვითარების ხელშეწყობა, მათ შორის წერა, კითხვა, თხრობა (ზეპირი კომუნიკაცია) და მათემატიკა. თუმცა, სპეციალურ განათლებაში ამ უნარ-ჩვევების განვითარების ხელშეწყობას შესაძლოა სპეციფიკური დახმარება და მორგება დასჭირდეს შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ან სპეციალური საჭიროების მქონე მოსწავლეთა უნიკალური საჭიროებების დასაკმაყოფილებლად.

ძირითად აკადემიურ უნარებს შორისაა წერა, კითხვა, თხრობა და ანგარიში. ქვემოთ მოცემულია თითოეული უნარის მოკლე აღწერა და, ასევე, მათი მიმოხილვა სპეციალური განათლების კონტექსტში:

კითხვის უნარები

კითხვის უნარი გადამწყვეტია წერილობითი ტექსტის გაგებისა და ინტერპრეტაციისთვის. კომპეტენტურ მკითხველს შეუძლია მნიშვნელოვანი ინფორმაციის მოძიება სხვადასხვა წყაროდან, კომპლექსური საკითხების გაგება და წერილობითი მასალის კრიტიკულად ანალიზი. კითხვის ძლიერი უნარები სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანია სხვადასხვა საგანში ცოდნის მისაღებად და აკადემიურ საქმიანობაში წარმატებისთვის.

სპეციალურ განათლებაში კითხვის სწავლება ხშირად მოიცავს მრავალსაფეხურიან მიდგომას. მასწავლებლებს შეუძლიათ გამოიყენონ მტკიცებულებებზე დაფუძნებული ინტერვენციები კითხვის სირთულეების მოსაგვარებლად, როგორებიცაა, დისლექსია ან კითხვის სხვა დარღვევები. ეს შეიძლება მოიცავდეს ფონოლოგიურ ვარჯიშს, მულტისენსორული ტექნიკის და განმეორებითი კითხვის პრაქტიკას. აკომოდაციები, როგორიცაა აუდიო წიგნები ან ტექსტების გამარტივება, ფონტის გადიდება, შეიძლება უზრუნველყოფილი იყოს კითხვის უნარის მხარდასაჭერად.

წერის უნარები

წერის უნარები გულისხმობს აზრების, იდეებისა და ინფორმაციის წერილობით ეფექტურად გადმოცემას. კომპეტენტურ მწერლებს შეუძლიათ გამოხატონ საკუთარი თავი მკაფიოდ, თანმიმდევრულად და სათანადო გრამატიკით, მართლწერით და პუნქტუაციის ნიშნებით. აკადემიური წერა ხშირად მოითხოვს იდეების ორგანიზებას სტრუქტურირებულ ესეებში, მოხსენებებში, კვლევით ნაშრომებსა და სხვა ოფიციალურ წერილობით ფორმატში.

სპეციალურ განათლებაში წერის სწავლება შეიძლება მოიცავდეს ალტერნატიულ მიდგომებს წერის სირთულეების მქონე მოსწავლეების მხარდასაჭერად. ეს შეიძლება მოიცავდეს დამხმარე ტექნოლოგიების გამოყენებას, როგორიცაა, მეტყველებით გადმოცემული ინფორმაციის ტექსტის პროგრამულად უზრუნველყოფა (გარდაქმნა) ან ადაპტური საწერი ხელსაწყოები. მასწავლებელს შეუძლია ფოკუსირდეს ბაზისური უნარების ჩამოყალიბებაზე, როგორებიცაა, ნატიფი მოტორული უნარები და ასოების გამოყვანა, სანამ მოსწავლე უფრო რთულ წერილობით ამოცანებზე გადავა. ინდივიდუალური სტრატეგიები და ადაპტაცია შესაძლებელია მოსწავლის სპეციფიკური საგანმანათლებლო საჭიროებიდან გამომდინარე.

თხრობის (ზეპირი კომუნიკაციის) უნარები

თხრობის უნარები ეხება სალაპარაკო ენის მეშვეობით ეფექტური კომუნიკაციის უნარს. ეს მოიცავს მკაფიო არტიკულაციას, სათანადო გამოთქმას და ინფორმაციის თანმიმდევრულად და გასაგებად წარმოდგენის უნარს. ძლიერი ზეპირი კომუნიკაციის უნარები აუცილებელია საკლასო ოთახში მონაწილეობის, პრეზენტაციების, დისკუსიებისა და იდეების ეფექტურად გადმოცემისთვის.

სპეციალურ განათლებაში ზეპირი კომუნიკაციის უნარების განვითარება გადამწყვეტია სოციალური ინტერაქციისა და გამოხატვის უნარის გასაუმჯობესებლად. მასწავლებლებმა შეიძლება გამოიყენონ სხვადასხვა ტექნიკა, როგორიცაა სოციალური ისტორიები, ალტერნატიული და აუგმენტური კომუნიკაცია ან როლური თამაში, რათა დაეხმარონ მოსწავლეებს კომუნიკაციის სირთულეების გაგებაში და ინფორმაციის ეფექტურად გადმოცემაში. მეტყველების თერაპევტებს შეუძლიათ იმუშაონ მოსწავლეებთან არტიკულაციისა და ენის გამოხატვის გასაუმჯობესებლად.

მათემატიკის უნახები

მათემატიკის უნარები მოიცავს რიცხვითი ცნებების, ოპერაციების და პრობლემის გადაჭრის ტექნიკის გაგებასა და გამოყენებას. კომპეტენტურ მათემატიკოსებს შეუძლიათ არითმეტიკული მოქმედებების შესრულება, მონაცემების ინტერპრეტაცია, ანალიზი და მათემატიკური ამოცანების გადაჭრა. მათემატიკა არის ფუნდამენტური საგანი სხვადასხვა აკადემიურ დისციპლინაში და აუცილებელია კრიტიკული აზროვნებისა და მსჯელობისთვის.

მათემატიკის სწავლება სპეციალურ განათლებაში შეიძლება მოიცავდეს დიფერენცირებულ სტრატეგიებს და ვიზუალურ საშუალებებს, რათა მოსწავლეს ხელი შეუწყოს გაგებასა და პრობლემის გადაჭრაში. მასწავლებლებს შეუძლიათ გამოიყენონ კონკრეტული მასალები და მანიპულაციები, რათა აბსტრაქტული ცნებები უფრო ხელშესახები გახადონ მოსწავლეებისთვის. მათემატიკის ინდივიდუალიზებული მიზნები და ადაპტაციები ხშირად შედის მოსწავლის ინდივიდუალურ სასწავლო გეგმაში კონკრეტული სასწავლო გამოწვევების გადასაჭრელად.

სხვა აკადემიური უნახები

გარდა ზემოთ ნახსენები აკადემიური უნარებისა, სხვა აუცილებელ უნარებს მიეკუთვნება კვლევა, ინფორმაციული წიგნიერება, დროის მართვა და ციფრული წიგნიერება. ამ უნარების დაუფლება საშუალებას აძლევს მოსწავლეებს, გახდნენ დამოუკიდებელი მოსწავლეები, კრიტიკული მოაზროვნები და შეძლონ ეფექტური კომუნიკაცია, რაც მათ საშუალებას აძლევს წარმოაჩინონ თავი სხვადასხვა ცხოვრებისეულ სფეროში.

დროის მენეჯმენტი – ამოცანების ეფექტურად ორგანიზებისა და პრიორიტეტების განსაზღვრის უნარი, რათა მოსწავლე აცნობიერებდეს შესრულების ვადებს და აკადემიურ პასუხისმგებლობას.

ჩანიშვნების, ჩანაწერების გაკეთების უნარი – გაკვეთილების, ლექციების დროს ან კითხვის დროს საკვანძო პუნქტების აღწერისა და შეჯამების უნარი, რაც მოსწავლეს ეხმარება არსებითი ინფორმაციის შენახვასა და განხილვაში.

კვლევის უნარები – ინფორმაციის სანდო წყაროების პოვნისა და შეფასების, კვლევის ჩატარებისა და წყაროების სათანადოდ ციტირების უნარი.

საინფორმაციო წიგნიერება – იმის გაგება, თუ როგორ მივიღოთ, შევაფასოთ და გამოვიყენოთ ინფორმაცია სხვადასხვა წყაროდან, მათ შორის ციფრული და ონლაინ რესურსებიდან.

სასწავლო უნარები – ტექნიკა და სტრატეგიები ეფექტური სწავლისთვის, მათ შორის დამახსოვრების სტრატეგიები და გამოცდისთვის მომზადებისთვის.

პრობლემის გადაჭრა – უნარი მოახდინო იდენტიფიცირება, ანალიზი და გადაჭრა რთული პრობლემებისა სხვადასხვა საგანში.

თანამშრომლობა და გუნდური მუშაობა – სხვებთან ეფექტური მუშაობის უნარი ჯგუფურ პროექტებში, დისკუსიებსა და აკადემიურ თანამშრომლობაში.

პრეზენტაციის უნარი – მკაფიო და მიმზიდველი პრეზენტაციების წარმოდგენის შესაძლებლობა, როგორც ვერბალურად, ასევე ვიზუალურად.

ციფრული წიგნიერება – ტექნოლოგიებისა და ციფრული ინსტრუმენტების გამოყენების ცოდნა სწავლისა და აკადემიური მოსწრების გასაუმჯობესებლად.

კრეატიულობა და ინოვაცია – კრეატიულად აზროვნების, ახალი იდეების გენერირებისა და აკადემიური გამოწვევების ახალი პერსპექტივიდან მიდგომის უნარი.

თვითმართული სწავლება – მოტივაცია და დისციპლინა, რომ აიღოს პასუხისმგებლობა საკუთარ სწავლაზე და დამოუკიდებლად განახორციელოს ცოდნა.

ამ აკადემიური უნარების შეძენა და გაუმჯობესება არა მხოლოდ ეხმარება მოსწავლეს უკეთეს აკადემიურ მოსწრებას, არამედ ამზადებს მას მთელი ცხოვრების განმავლობაში სწავლისა და წარმატებისთვის ცხოვრების სხვადასხვა ეტაპზე და პროფესიულ კარიერაში.

ქვემოთ ჩვენ განვიხილავთ ძირითადი აკადემიური უნარების – კითხვის, წერის, თხრობისა და ანგარიშის – განვითარებისა და შეფასების ძირითად ასპექტებს.

2. კითხვის უნარის განვითარება

კითხვის დასწავლა სკოლაში მიზანმიმართული მეცადინეობის შედეგად ხორციელდება. კითხვა რთული ლინგვისტური პროცესია. კითხვის უნარი ბუნებრივად არ ვითარდება და საჭიროა მისი მიზანმიმართული სწავლება. გამოცდილი მკითხველისთვის კითხვა ავტომატური ხასიათის ჩვევად იქცევა. კითხვისათვის მრავალი საბაზისო უნარია საჭირო.

კითხვა მოიცავს კომპლექსურ შემეცნებითი პროცესების ერთობლიობას, კითხვის პროცესში ვიზუალური სიმბოლოების (ასოები ან სიმბოლოები) ინტერპრეტაცია ხდება და სიტყვას მნიშვნელობა ენიჭება. კითხვის პროცესში ჩართული კოგნიტური პროცესები შეიძლება დაიყოს შემდეგნაირად:

ვიზუალური აღქმა. პროცესი იწყება ვიზუალური აღქმით, სადაც თვალი აღიქვამს დაწერილ სიმბოლოებს (ასოებს, სიმბოლოებს ან სიტყვებს). ტვინი ამუშავებს ვიზუალურ ინფორმაციას და ამოიცნობს სიმბოლოების ფორმებს.

ფონოლოგიური დამუშავება. ფონოლოგიური დამუშავება გულისხმობს ვიზუალური სიმბოლოების შესაბამის ბგერებთან ასოცირებას. ეს პროცესი გულისხმობს ასოების შესაბამის ფონემებთან (ინდივიდუალური სამეტყველო ბგერების) დაკავშირებას. მაგალითად, სიტყვა „კატაში“ მკითხველმა უნდა დააკავშიროს ასოები კ, ა, ტ და ბგერებთან /კ/ /ა/ /ტ/ და /ა/.

გრაფიკა-ფონემის შესაბამისობა. ეს პროცესი გულისხმობს წესების გაგებას, თუ როგორ შეესაბამება ასოები ან ასოთა ჯგუფები კონკრეტულ ბგერებს (ყველა ენაში სხვადასხვა ენობრივი წესია, მაგალითად, გამოთქმები, ასოთა შეთანხმებები).

ორთოგრაფიული დამუშავება. ორთოგრაფიული დამუშავება მოიცავს მთელი სიტყვების ვიზუალური ნიმუშების ამოცნობას და დამახსოვრებას. დახელოვნებულ მკითხველს შეუძლია სწრაფად ამოიცნოს ნაცნობი სიტყვები ვიზუალური გამოსახულების მიხედვით, ასო-ასო გახმოვანების საჭიროების გარეშე.

მორფოლოგიური ცნობიერება. მორფოლოგიური ცნობიერება გულისხმობს სიტყვის ნაწილების (მორფემების) სტრუქტურისა და მნიშვნელობის გაგებას, როგორებიცაა: პრეფიქსები, სუფიქსები და ფუძე. დახელოვნებულ მკითხველს შეუძლია სიტყვების მნიშვნელოვნების ნაწილებად დაყოფა, რათა ხელი შეუწყოს სიტყვების ამოცნობას და გაგებას.

სემანტიკური დამუშავება. სემანტიკური დამუშავება, მარტივად რომ ვთქვათ, სიტყვის შინაარსის გაგებაა, მკითხველი ამოკითხულ სიტყვის „გონებრივ ლექსიკონში“ დაკავშირების პროცესს გადის. ეს გულისხმობს სიტყვის მნიშვნელობის წვდომას და მის წინარეცოდნასა და კონტექსტთან დაკავშირებას.

კონტექსტუალური ინტეგრაცია. კითხვის დროს ჩვენ ვიყენებთ კონტექსტურ ინფორმაციას მიმდებარე სიტყვებიდან და წინადადებებიდან, რათა შევძლოთ წასაკითხი მასალის კონტექსტუალური გაგება. კონტექსტი ხელს უწყობს სიტყვების მნიშვნელობის გარკვევას მრავალი შესაძლო ინტერპრეტაციით.

მუშამეხსიერება. მუშამეხსიერება გადამწყვეტია კითხვის პროცესში ინფორმაციის შენახვისა და მანიპულირებისთვის. ტექსტის გაშიფვრისა და გაგებისას მკითხველს სჭირდება რეალურ დროში ვიზუალური, ფონოლოგიური და სემანტიკური ინფორმაციის ინტეგრირება.

აღმასრულებელი ფუნქციები. აღმასრულებელი ფუნქციები, როგორიცაა ყურადღება, კოგნიტური მონილობა დიდ თამაშობს როლს ასრულებს ამოცანაზე ფოკუსირების შენარჩუნებაში, ეს მოიცავს შეუსაბამო ინფორმაციის გაფილტვრას და კითხვის სტრატეგიების კორექტირებასაც.

მეტაკოგნიცია. მეტაკოგნიცია გულისხმობს საკუთარი კითხვის პროცესის შეფასებისა და გაუმჯობესების პროცესს, ერთგვარ თვითკონტროლს. კვალიფიციურ მკითხველს შეუძლია თვითკონტროლი გაუწიოს წაკითხულის გაგებას, შეცვალოს კითხვის სტრატეგიები სირთულეების წინაშე აღმოჩენისას, დაადგინოს, რომს სჭირდებათ ხელახლა წაკითხვა ან დამატებითი ინფორმაციის მოძიება.

მნიშვნელოვანია აღინიშნოს, რომ ეს კოგნიტური პროცესები არ არის იზოლირებული პროცესები, არამედ ურთიერთდაკავშირებული და ინტერაქტიულია. გამოცდილი მკითხველი შეუფერხებლად აერთიანებს ამ პროცესებს, რაც იწვევს თავისუფალ და ეფექტურ კითხვას, ხოლო დამწყებ ან საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეს მკითხველს შეიძლება ჰქონდეს სირთულეები სხვადასხვა ეტაპზე, რაც გავლენას მოახდენს კითხვის მთლიან პროცესზე. კითხვის ეფექტური სწავლება ფოკუსირებულია ამ შემეცნებითი პროცესების განვითარებასა და მხარდაჭერაზე, რათა გააძლიეროს

კითხვის უნარი ყველა მოსწავლისთვის. აღნიშნული უნარების განვითარებაზე მუშაობა, აუცილებლად უნდა იყოს ინტეგრირებული ინდივიდუალურ სასწავლო გეგმებსა და ინტერვენციის გეგმებში.

3. კითხვის სირთულეები სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების შემთხვევაში

იმისთვის, რომ სიტყვის ამოკითხვის პროცესი შედგეს, საჭიროა, ასოების ცნობა, დაკავშირება ფონემებთან, ფონემების გაერთიანება, სიტყვის ცნობა და მისი მნიშვნელობის გაგება. წინადადების წაკითხვისას, კი საჭიროა წაკითხული სიტყვების მეხსიერებაში შენახვა, დანარჩენ ამოკითხულ სიტყვებთან დაკავშირება და მთელი წინადადების შინაარსის გაგება-გააზრება.

კითხვის პრობლემები შეიძლება განსაკუთრებით გართულებული იყოს სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე ბავშვებისთვის. ეს სირთულეები შეიძლება წარმოიშვას სხვადასხვა მიზეზის გამო, მათ შორის, სწავლის უნარის დარღვევა (დისლექსია – კითხვის უნარის დარღვევა არის ცალკე მდგომარეობა, რომელიც არ უნდა აგვერიოს სხვა დარღვევებში), ან სხვა მდგომარეობების გამო გამოწვეული სირთულეები კითხვაში, როგორიცაა კოგნიტური დარღვევები, ენის და მეტყველების პრობლემები და სხვა ნეიროგანვითარების დარღვევები, ასევე სენსორული დარღვევები (სმენისა და მხედველობის დარღვევები).

ქვემოთ წარმოდგენილია ზოგადი ხასიათის კითხვის პრობლემები:

დისლექსია. სწავლის უნარის დარღვევა, რომელიც გავლენას ახდენს კითხვაზე, მართლწერასა და წერაზე. დისლექსიის მქონე ბავშვებს შეიძლება უჭირდეთ სიტყვების ამოცნობა და გაშიფვრა, რაც იწვევს ნელ და არაზუსტ კითხვას.

წაკითხულის გაგების სირთულეები. სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე (სსსმ) ზოგიერთ ბავშვს შეიძლება გაუჭირდეს წაკითხული ტექსტის მნიშვნელობის გაგება, წინადადებებსა და აბზაცებს შორის კავშირის დამყარება ან ძირითადი იდეების წვდომა.

ფონოლოგიური დამუშავების საკითხები. ფონოლოგიური დამუშავება გულისხმობს ენის ბგერითი სტრუქტურის გაგებას. საგანმანათლებლო საჭიროებების შემთხვევაში, ბავშვებს პრობლემები ვლინდება ფონოლოგიური ცნობიერებაში, რაც მათთვის ართულებს ბგერების ასოებთან ასოცირებას და ბგერების გაერთიანებას სიტყვებში.

ვიზუალურ-სივრცითი სირთულეები. ვიზუალური დამუშავების პრობლემებმა შეიძლება ხელი შეუშალოს ბავშვის უნარს ამოიცნოს და განასხვავოს ასოები, მათ შორის ხშირია სარკისებური აღრევები (d – b; m – n), ასევე, სიტყვებსა და წინადადებებში დაშვებული შეცდომები, მაგალითად, სტრიქონების არევა.

მუშამეხსიერების სირთულეები. ამ დროს შეფერხებულია ინფორმაციის შენახვა და დამუშავება კითხვის დროს, რაც გავლენას მოახდენს მათ უნარზე რთული წინადადებების ან მონაკვეთების გაგებაში.

ყურადღების სირთულეები. ყურადღებასთან დაკავშირებული სირთულეების მქონე ბავშვებს, როგორიცაა ყურადღების დეფიციტის/ჰიპერაქტიურობის აშლილობა (ADHD), შეიძლება უჭირთ ყურადღების შენარჩუნება კითხვისას, რაც იწვევს ინფორმაციის გაგებასა და შენარჩუნებას.

ენის სირთულეები. სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე ზოგიერთ ბავშვს შეიძლება ჰქონდეს ძირითადი ენობრივი დარღვევები, რაც გავლენას ახდენს მათ ლექსიკაზე, სინტაქსსა და, ზოგადად, ენის გაგებაზე.

მოტივაციისა და ჩართულობის საკითხები. როდესაც ბავშვები განიცდიან ხშირ წარუმატებლობას კითხვის დროს, უჩნდებათ კითხვისგან თავის არიდების ქცევა, შესაბამისად, ბავშვის დაინტერესებისთვის, აუცილებელია პოზიტიური და სწორი დამოკიდებულება, რაც პირველ რიგში ადეკვატური სასწავლო სტრატეგიების, აკომოდაციების შერჩევაში იგულისხმება, ასევე პოზიტიური უკუკავშირი და ნახალისება.

4. კითხვის პროცესში წარმოქმნილი სირთულეები

სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეები კითხვის სწავლისას სხვადასხვა სირთულეს აწყდებიან. შესაძლებელია, მოსწავლეს სირთულეები კითხვის სწავლის ნებისმიერ ეტაპზე შეექმნას, მათ შორის ფონოლოგიური უნარების ჩამოყალიბების, ასოების ცნობის, ასოების ბგე-

რებად გაერთიანების ან ბგერების სიტყვებად გამოთლიანების, აზრის გაგება – გააზრებისას. კითხვის ათვისების სირთულეებს სხვადასხვა მოსწავლესთან სხვადასხვა მახასიათებელი აქვს.

კითხვის სირთულეები შესაძლოა, აღენიშნებოდეთ ინტელექტუალური დარღვევის, მეტყველების დარღვევის, სწავლის უნარის დარღვევის, სმენის სირთულეების მქონე და სხვა მოსწავლეებს.

ეს სირთულეები შესაძლოა დაკავშირებული იყოს შემდეგ საკითხებთან:

- ასოების ცნობა;
- ბგერის შესაბამის ასოსთან დაკავშირება;
- მსგავსად მჟღერი ბგერების ან ვიზუალურად მსგავსი ასოების ერთმანეთისგან განსხვავება (ბა-ლი-ბარი, ხ – ძ);
- ფონემების გაერთიანება და სიტყვების ამოკითხვა;
- წაკითხულის გაგება;
- ნელი კითხვა;
- შეცდომით წაკითხვა;
- მწირი ლექსიკა.

რა შემთხვევაში შეიძლება ვისაუბროთ კითხვის სირთულეებზე

• კითხვის დაუფლების ნელი ტემპი

როდესაც მოსწავლეს უჭირს ასოების ბგერებთან დაკავშირება და ხშირად ეშლება ასოების სწორად დასახელება, უჭირს მოცემული ასოს თავისებურების და დეტალების გარჩევა და გარკვეულ ბგერასთან დაკავშირება. ასოების ამოცნობის, ანბანის დაუფლების სირთულეები, რომელიც დროში გახანგრძლივებულია. ამის მიზეზი შესაძლოა ვიზუალურ-სივრცითი უნარების პრობლემა იყოს.

• ასოების ერთმანეთში არევა

მოსწავლე ხშირად უშვებს შეცდომებს კითხვისას ასოების არასწორი დასახელების გამო. ეს შეცდომა ხშირად ასოების მსგავსი მოყვანილობით არის გამოწვეული (ძ – ხ, წ – შ და ა.შ.). მოსწავლეს შეიძლება აერიოს „ა“ და „ი“ ასოებიც.

• ასოების გადანაცვლება

სიტყვის ამოკითხვისას მოსწავლე ანაცვლებს ბგერებს სიტყვაში ან მოკლე სიტყვას უკუღმა კითხულობს

• სიტყვის გამოთლიანების სირთულე

მოსწავლეს ცალკეული ასოების ამოკითხვა შეუძლია, თუმცა უჭირს ასოების გაერთიანება და სიტყვის სრულად თქმა. ამის მიზეზი ფონემური სინთეზის სირთულეა. ამ დროს მოსწავლეს არ შეუძლია სიტყვის დასაწყისში წაკითხული ბგერების დამახსოვრება და დანარჩენ ამოკითხულ ბგერებთან გაერთიანება. მას ავიწყდება, რომელი იყო სიტყვის პირველი ამოკითხული ბგერა, რათა ის შემდგომ ამოკითხულ ბგერასთან გააერთიანოს და ბოლოს განსაზღვროს რა სიტყვა წაიკითხა.

• მიხვედრით კითხვა

კითხვისას შეცდომები გამოწვეულია მიხვედრით კითხვის გამო, რომლის დროსაც მოსწავლე სიტყვის პირველ ბგერებს კითხულობს, ხოლო დანარჩენს მიხვედრით აბოლოებს ან ტოვებს სიტყვის დაბოლოებებს.

• სიტყვის შინაარსის გაგება-გააზრების სირთულე

მოსწავლე კითხულობს ცალკეულ ასოებს, შეუძლია მათი სიტყვად გაერთიანება, თუმცა ვერ ხვდება, რა სიტყვა წაიკითხა.

• წინადადების, ტექსტის გაგება-გააზრების სირთულე

კითხვის სირთულეების მქონე მოსწავლეებს ახასიათებთ წაკითხული მასალის გაგების პრობლემა. ეს სირთულეები გამოწვეულია იმით, რომ მოსწავლეები ვერ ფლობენ ტექსტში მთავარი ელემენტების განსაზღვრის შესაძლებლობას. მაგალითად, მოთხრობის წაკითხვის შემდეგ მოსწავლე ვერ პასუხობს კითხვებს, თუ სად ვითარდება მოქმედება ან რა არის მოთხრობის მთავარი არსი.

• კითხვის ინტონაციის დარღვევა

ტექსტის კითხვისას მოსწავლე სიტყვებსა და წინადადებებში არასწორად სვამს ინტონაციებს, არ აკეთებს პაუზას წინადადების დასრულებისას.

- ფონოლოგიური ანალიზის და სინთეზის სირთულე

მოსწავლეს უჭირს სიტყვების დამარცვლა ან მარცვლების სიტყვებად გაერთიანება, ნაცნობ სიტყვაში ცალკეული ბგერების გამოყოფა.

5. კითხვის კომპონენტები

კითხვის უნარის დაუფლება ხუთი ძირითადი კომპონენტის განვითარებას მოიცავს. ეს კომპონენტებია:

1. ფონოლოგიური უნარ-ჩვევები;
2. ანბანი;
3. ლექსიკური მარაგი;
4. განაფული/გამართული კითხვა;
5. წაკითხულის გაგება-გააზრება.

კითხვის დაუფლებისთვის და განვითარებისთვის აუცილებელია ყველა ამ კომპონენტის განვითარების ხელშეწყობა. განვიხილოთ თითოეული მათგანი:

ფონოლოგია, ფონემუხი ცოდნა

ფონოლოგიურ უნარების განვითარება გულისხმობს სიტყვის შემადგენელი ბგერებისა (ფონემების) და მარცვლების შესწავლას. ფონოლოგიური უნარის განვითარების შედეგად, მოსწავლეს შეუძლია ისეთი დავალებების შესრულება, როგორიცაა:

- სიტყვის პირველი და ბოლო ბგერების იდენტიფიცირება;
- მსგავსი ბგერების ერთმანეთისგან გარჩევა (მაგალითად, „ბ“, „ფ“, „პ“, ან „ძ“ და „წ“);
- ბგერების გადაბმულად წარმოთქმა;
- სიტყვის ბგერებად ან მარცვლებად დაშლა;
- კონკრეტულ სიტყვაში შემავალი ბგერის დასახელება (მაგალითად, შეიცავს თუ არა ბგერას „ტ“ სიტყვა „კატა“, ან ბგერას „დ“ სიტყვა „მზე“).

ანბანი, ცოდნა ენის ასო-ბგელების შესახებ

ეს არის უნარი, მოსწავლემ შეძლოს დაწერილი ასოს დაკავშირება მის შესაბამის მოსმენილ ბგერასთან, დაამყაროს ასოებსა და ბგერებს შორის მიმართება. ამ უნარის განვითარების შედეგად, მოსწავლეს შეუძლია ისეთი დავალებების შესრულება, როგორებიცაა:

- მოსმენილი ბგერის შესაბამისად ბარათზე დაბეჭდილ რამდენიმე ასოს შორის, საჭირო ასოს პოვნა;
- დაწერილ ასოებში, დასახელებული ინსტრუქციის შესაბამისად ასოს მოძებნა;
- ასოების ამოცნობა;
- ასოების დაკავშირება შესაბამის ბგერებთან.

ლექსიკური მარაგი

ლექსიკური მარაგი კონკრეტული ადამიანის გონებაში არსებული სიტყვების ერთობლიობაა. ლექსიკური მარაგის გამდიდრება მიიღწევა საკითხავი სიტყვების სიმრავლის მუდმივად გაფართოებით, ყოველდღიურად სასაუბრო და საკითხავი ახალი სიტყვების დამატებით. მოსწავლის ლექსიკური მარაგის დადგენა და მისი განვითარების ხელშეწყობა შესაძლებელია შემდეგი პროცედურებით:

- ნახატის აღწერა;
- სიუჟეტური ბარათის აღწერა;
- ნასწავლი სიტყვის განსხვავებულ კონტექსტში გამოყენება;
- დიალოგური მეტყველება;

- მოქმედების აღწერა;
 - ყოფითი სიტუაციური მაგალითის მოყოლა;
- ბარათებზე არსებული სურათების დასახელება და წინადადებების შედგენა.

გამართული/გაწაფული კითხვა

კითხვა გამართულია, როცა ის მიმდინარეობს უშეცდომოდ, ადეკვატური ტემპით, გაბმულად (წყვეტების გარეშე) და გამომსახველობით (ინტონაციითა და სასვენი ნიშნების გათვალისწინებით).

- გამართული კითხვის დროს მკითხველი კითხულობს სიტყვას, წინადადებას, ან ტექსტს უშეცდომოდ;
- ჩერდება სასვენი ნიშნებთან;
- იყენებს ინტონაციას, პაუზებს;
- ძალისხმევას გარეშე ახერხებს ცალკეული სიტყვების ამოცნობას და ერთმანეთზე თანმიმდევრულ გადაბმას;
- ძალიან მცირე ხნით აფიქსირებს სიტყვაში შემავალ ასოებს, ხელმეორედ აღარ უბრუნდება მათ, რადგან მყისიერად ააქტიურებს მის ფონოლოგიურ კოდს.

წაკითხულის გაგება-გააზრება

კითხვის ძირითადი დანიშნულებაა წაკითხული ტექსტის გაგება-გააზრება. გაგება-გააზრება სააზროვნო პროცესია, ტექსტის მკითხველის ცნობიერებაში აგების და ჩამოყალიბების პროცესი. სიტყვის, წინადადების ან ტექსტის გაგება-გააზრების შედეგად მოსწავლეს შეუძლია:

- წაკითხულის გონებაში წარმოდგენა;
- კითხვებზე პასუხის გაცემა;
- წაკითხულის მიხედვით ნახატის შექმნა;
- წაკითხულის მიხედვით სიუჟეტური სურათის აწყობა;
- წაკითხულის მოყოლა;
- ვარაუდების წარმოდგენა;
- წაკითხულიდან გამომდინარე შეკითხვების დასმა;
- წაკითხულის სხვებისთვის გაზიარება;
- წაკითხულის სხვადასხვა კონტექსტში გამოყენება, მაგალითად წაკითხული ინსტრუქციის მიხედვით ფაზლის ან სიუჟეტური სურათების აწყობა;
- გაგება-გააზრების უფრო მაღალი საფეხურია წაკითხულიდან გამომდინარე იდეების შედარების, დაკავშირების, გაერთიანების, დასკვნის გამოტანის, ანალიზის შეფასების უნარები.

6. როგორ დავხმარდეთ კითხვის სირთულეების მქონე ბავშვს

სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე ბავშვებისთვის კითხვის პრობლემების მოგვარება მოითხოვს პერსონალიზებულ და დამხმარე მიდგომას. ქვემოთ წარმოდგენილია ზოგიერთი სტრატეგია, რომელიც კედაგოგებს და მშობლებს შეუძლიათ გამოიყენონ ბავშვების კითხვის უნარების გასაუმჯობესებლად:

- ადრეული იდენტიფიკაცია და ჩარევა მიზნობრივი მხარდაჭერის უზრუნველსაყოფად;
- კითხვის სწავლების მულტი-სენსორული (მულტი-მოდალური) მიდგომები ვიზუალური, სმენითი და კინესთეტიკური ელემენტების ჩართვით;
- დამხმარე ტექნოლოგიებისა და ხელსაწყოების გამოყენება კითხვის დასახმარებლად, როგორცაა აუდიო წიგნები;
- კითხვის სწავლებისას, მიზნების ბიჯებად დაყოფა მართვად და კონკრეტულ საფეხურებად და თითოეულ მიზანზე მუშაობა, მაგალითად, მარცვლების გაერთიანების მიზანი, ფონემების გარჩევის მიზანი და სხვ.;

- ინდივიდუალური სასწავლო გეგმების გამოყენება მორგებული სწავლის სტრატეგიების შესაქმნელად;
- პოზიტიური და დამხმარე კითხვის გარემოს წახალისება, რომელიც ხელს უწყობს კითხვის სიყვარულს;
- თანამშრომლობა სპეციალურ პედაგოგებთან და პროფესიონალებთან, როგორიცაა კითხვის სპეციალისტები ან მეტყველების თერაპევტები, ნეიროფსიქოლოგები.

ყველა ბავშვი უნიკალურია და აუცილებელია მათი ძლიერი მხარეების ამოცნობა და წახალისება გამოწვევების გადაჭრის პროცესში. ადრეულმა ჩარევამ და თანმიმდევრულმა მხარდაჭერამ შეიძლება მნიშვნელოვანი ცვლილებები განაპირობოს კითხვის უნარი განვითარებაში.

7. წერის უნარის განვითარება

წერა რთულად ორგანიზებული ფსიქიკური ოპერაციაა, რომლის დაუფლებაც სხვადასხვა უნარის კოორდინირებულ განვითარებას გულისხმობს. წერის უნარის ათვისება წარმოადგენს გაცნობიერებულ აქტს, სპეციალურად დაგეგმილ დასწავლის პროცესში ვითარდება. წერა არის სიმბოლოებისა და გრაფიკული გამოსახულებების მეშვეობით ენის გამოყენების პროცესი. წერა დაკავშირებულია ისეთ უნარებთან, როგორებიცაა: კალმის ხელში სწორად დაჭერა, ხაზებისა და ფიგურების კოპირება, ასოების ფორმის გამოსახვა, ასოთა რეგისტრების დაცვა, სიტყვებისა და წინადადებების ჩაწერა. წერის სწავლების პროცესში სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეებისთვის მნიშვნელოვანია ყურადღება მიექცეს ნატიფი მოტორული უნარების განვითარებას, მოტორულ კომპონენტს, ვიზუალურ-მოტორულ უნარებს, ვიზუალურ სივრცით უნარებს, ასევე მნიშვნელოვანია სხვადასხვა დამხმარე საშუალების გამოყენება წერის პროცესის დაუბრკოლებლად ათვისებისა და განხორციელებისთვის.

წერის უნარის ათვისება მოითხოვს წერის ტექნიკური წინაპირობების გავარჯიშებას და მხოლოდ გარკვეული დროისა და განაფვის შემდეგ ხდება ის ავტომატური პროცესი.

8. წერის უნარის განვითარების ეტაპები

ზოგადად, ბავშვის განვითარება წერის სწავლის ფეროში მოიცავს უნარებისა და გამოცდილების თანდათანობით დახვეწას. ქვემოთ მოცემულია ეტაპებისა და ფაქტორების ზოგადი მონახაზი, რომლებიც მონაწილეობენ ბავშვის წერის უნარის განვითარებაში:

წერის წინმსწრები უნარები. სანამ ბავშვი ასოებისა და სიტყვების ფორმირებას დაიწყებს, ის გადის წერის წინმსწრები უნარის განვითარების პერიოდს. ეს ეტაპი მოიცავს აქტივობებს, რომლებიც ხელს უწყობს ხელისა და თვალის კოორდინაციის გაუმჯობესებას, ნატიფ მოტორულ უნარებს და თითების მანიპულაციას. ისეთი აქტივობები, როგორიცაა ხატვა, შეღებვა, გაფერადება, ფორმების მოხაზვა და სათამაშო ცომის ან ლეგოს გამოყენება ხელს უწყობს ხელების წერისთვის მომზადებას.

ჯღაბნა. ადრეულ ასაკში (დაახლოებით 1-იდან 2 წლამდე) ბავშვებს უკვე შეუძლიათ ჯღაბნა, რაც წერის ასევე წინმსწრები უნარია. ისინი შემთხვევით მონიშვნებს აკეთებენ ქაღალდზე, ამ პროცესში ისინი ვერ იაზრებენ წერის მნიშვნელობას.

ემერგენტული წერა. ეს არის წერა ასოებს მიმსგავსებული ფორმების გამოყენებით – როდესაც ბავშვები უახლოვდებიან სკოლამდელ ასაკს (დაახლოებით 3-იდან 4 წლამდე), ისინი ავლენენ ემერგენტული წერის ნიშნებს. მათ შეუძლიათ შეეცადონ დაწერონ ასოები, რიცხვები ან სახელები, მაშინაც კი, თუ ეს არ არის სრულყოფილად ცნობადი. ამ სტადიას ახასიათებს ის მნიშვნელოვანი ფაქტორი, რომ ბავშვისთვის წერა ატარებს მნიშვნელობას და ჩნდება წერის ექსპერიმენტების სურვილი.

ასოების ფორმირება. 4-იდან 5 წლამდე ბავშვები, როგორც წესი, ყურადღებას ამახვილებენ ასოების სწორად ჩამოყალიბებაზე. ისინი სწავლობენ ანბანის ასოების წერას და შეუძლიათ საკუთარი სახელის ამოცნობა და წერა. ამ ეტაპზე ზოგიერთი ბავშვი უკვე აცნობიერებს ასოების სწორად ფორმირებისა და მიმართულების მნიშვნელობას (მაგ., მარცხნიდან მარჯვნივ, ზემოდან ქვემოდად).

ფონემური ცნობიერება. როდესაც ბავშვები სწავლობენ კითხვას, მათი ფონემური ცნობიერება უმჯობესდება, რაც ასევე გავლენას ახდენს მათ წერის უნარზე. ეს არის სამეტყველო სიტყვებში ცალკეული

ბგერების ამოცნობისა და მანიპულირების უნარი. ეს უნარი ეხმარება ბავშვს მოსმენილი და ნათქვამი სიტყვები გარდაქმნან წერილობით ფორმებად.

მართლწერის განვითარება. სკოლაში შესვლისთანავე, ბავშვი უკვე იწყებს წერის უნარების დახვეწას, იგებს მართლწერის წესების, სწრაფად ივითარებს ასოების წერას და პირველი კლასის დამთავრებისთანავე შეუძლია მარტივი წინადადებების სწორად წერა (კლასის და პროგრამის შესაბამისად).

გრამატიკა და წინადადების სტრუქტურა. შემდგომ კლასებში ბავშვი უკვე ეუფლება გრამატიკის საჭირო წესებს, წინადადების სტრუქტურას და პუნქტუაციას და მეტად შესწევს უნარი შექმნას თანმიმდევრული და ორგანიზებული აბზაცები.

სრულყოფილი წერა. რეგულარული ვარჯიშით და სხვადასხვა წერიითი ამოცანით, ბავშვებს უვითარდებათ სრულყოფილი წერისთვის საჭირო უნარები. მათ შეუძლიათ შინაარსიანი ტექსტების შექმნა უფრო მარტივად და გაუმჯობესებული კრეატიულობითა და სიცხადით.

9. წერის სირთულეები სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების შემთხვევაში

სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეები შეიძლება განიცდიდნენ წერის სხვადასხვა სირთულეს სპეციფიკური სწავლის გამოწვევების გამო. ეს სირთულეები შეიძლება განსხვავდებოდეს ინდივიდის მდგომარეობიდან გამომდინარე, მაგრამ მათგან ზოგადი მდგომარეობები მოიცავს შემდეგს:

დისგრაფია. დისგრაფია არის სწავლის უნარის დარღვევა, რომელიც გავლენას ახდენს წერის უნარზე. დისგრაფიის მქონე ადამიანებს შესაძლოა უჭირდეთ ასოების გამოსახვა, ინტერვალის დაცვა და წაკითხვა. მათი ხელწერა შეიძლება იყოს რთულად გასარკვევი და არათანმიმდევრული. არსებობს დისგრაფიის ორი ტიპი: მეტყველებაზე დაფუძნებული, როდესაც გართულებულია ხელწერა (1); მოტორიკაზე დაფუძნებული – როდესაც გართულებულია აზრების წერილობით ჩამოყალიბება (2)

დისლექსია. დისლექსია გავლენას ახდენს კითხვაზე, მაგრამ ასევე შეუძლია იმოქმედოს წერაზეც. დისლექსიის მქონე ბავშვებს შეიძლება უჭირდეთ სიტყვების სწორად მართლწერა, სათანადო გრამატიკის გამოყენება და წერის დროს აზრების ორგანიზება.

ყურადღების დეფიციტის ჰიპერაქტიურობა (ADHD). ADHD-ის მქონე მოსწავლეებს წერის პროცესში ექმნებათ ისეთი სირთულეები, როგორებიცაა: ყურადღების შენარჩუნება წერიითი ამოცანების დროს, რაც იწვევს არასრულ ან არაორგანიზებულ წერას. მათ ასევე შეიძლება უჭირთ თემაზე კონცენტრაცია და უჭირთ საკუთარ წერილობით ნაშრომში რედაქტირება.

ავტიზმის სპექტრის აშლილობა (ASD). ASD-ის მქონე ადამიანებს შეიძლება შეექმნათ გამოწვევები სოციალურ კომუნიკაციასთან დაკავშირებით, რამაც შეიძლება გავლენა მოახდინოს მათ უნარზე გამოხატონ საკუთარი მოსაზრებები წერილობით, შეიძლება გაუჭირდეთ ენის გაგება ან ემოციების გამოხატვა წერილობით.

ინტელექტუალური შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე პირებს ენობრივი და შემეცნებითი სირთულეებიდან გამომდინარე სირთულეები ექმნებათ მათი ასაკის შესაბამისი წერის უნარების განვითარებაში.

სპეციფიკური ენის დარღვევები (SLI). SLI გავლენას ახდენს ენის განვითარებაზე, მათ შორის გრამატიკასა და ლექსიკაზე. SLI-ის მქონე ადამიანებს შეიძლება გაუჭირდეთ კარგად ჩამოყალიბებული წინადადებების აგება და წერილობითი აზრების ეფექტურად გადმოცემა.

ფიზიკური შეზღუდვები. ფიზიკური შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ზოგიერთ მოსწავლეს აქვს ნატიფი მოტორული უნარების განვითარების პრობლემა, რაც ართულებს ხელით წერას ან ბეჭდვას (კლავიატურის გამოყენება, მაუსის გამოყენება). დამხმარე ტექნოლოგიები გამოყენება ამ დროს მნიშვნელოვანია.

ემოციური და ქცევითი გამოწვევები. ემოციურმა და ქცევითმა სირთულეებმა შეიძლება შეაფერხოს მოსწავლის წერის მოტივაცია და წერის პროცესში ჩართულობის უნარი.

10. წერის პროცესში წარმოქმნილი სირთულეები

მნიშვნელოვანია გავითვალისწინოთ, რომ ცალკეული ასოების მხოლოდ გადაწერის (კოპირების) დასწავლა წერის უნარის განვითარებას ვერ შეუწყობს ხელს. პარალელურად აუცილებელია სიტყვის შემადგენელი ერთეულების – ბგერების აღქმასა და გარჩევაზე მუშაობა. ხშირ შემთხვევაში მოსწავლეებთან ამ უნარის განვითარება წინ უსწრებს ასოების ჩაწერის უნარის განვითარების პერიოდს. ასევე, წერისას ასოების მხოლოდ გრაფიკულ გამოსახულებაზე მუშაობა და მოსწავლეში ამ უნარის ცალკეული განვითარება ვერ შეუწყობს ხელს წერის სრულფასოვან ათვისებას.

სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეები წერის სწავლისას სხვადასხვა სირთულეს აწყდებიან. შესაძლებელია, მოსწავლეს სირთულეები წერის სწავლისას ნებისმიერ ეტაპზე შეექმნას, მათ შორის, ასოების მოხაზულობის, კარნახით წერის, გადაწერის, დამოუკიდებლად წერის, სიტყვებში ასოების სწორად განლაგების, წინადადების წერილობით ჩამოყალიბების, აზრის წერილობით ჩამოყალიბების და სხვ.

წერის სირთულეები შესაძლოა აღენიშნებოდეთ ინტელექტუალური დარღვევის, მეტყველების დარღვევის, სწავლის უნარის დარღვევის, სმენის სირთულეების მქონე და სხვა მოსწავლეებს.

ეს სიხთუდეები შესაძლოა დაკავშირებული იყოს შემდეგ საკითხებთან:

- კალამი უჭირავს არასწორი ჩაჭიდებით;
- წერისას ასოები არათანაბარია;
- მოსწავლეს უჭირს დასახელებული ასოს (ან შემდგომ ეტაპზე სიტყვის, წინადადებების) უშეცდომოდ ჩაწერა;
- ერთმანეთში ერევა მსგავსი მოხაზულობის ასოები („შ“ და „წ“ ; „მ“ და „ნ“);
- ერთმანეთში ერევა ფონემურად მსგავსად მჟღერი ასოების კარნახით ჩაწერა („ბ“ და „პ“);
- ვერ იცავს ზედა და ქვედა ასოების რეგისტრს;
- დროში გახანგრძლივებულია წერის სწავლების პროცესი;
- უჭირს ასოების გრაფიკული გამოსახულების ზუსტი დამახსოვრება;
- უჭირს ასოების გრაფიკული გამოსახულებების სწორად მოხაზვა – ფორმის, ზომის, დახრილობის ზუსტი გადმოცემა;
- სირთულეები ექმნება ასოების რვეულის სიბრტყესა და ბადეში მოთავსებისას (წერას იწყებენ რვეულის შუაში, ასოები დიდი ზომისაა და არ ეტევა ბადეში, ასოებს შორის დიდია ინტერვალი ან პირიქით – ასოები ერთმანეთთან ძალიან ახლოსაა და არ არის დაცული ინტერვალი);
- სიტყვების ჩაწერისას ტოვებს, ანაცვლებს ცალკეულ ასოებს და მარცვლებს;
- არ ასრულებს სიტყვებს ბოლომდე;
- წინადადების ჩაწერისას ტოვებს ცალკეულ სიტყვებს;
- ზოგჯერ წერისას აღენიშნება ჯდომის მოუხერხებელი პოზა, ხოლო რვეული ასევე არასწორადაა განთავსებული;
- შეუძლია ნებისმიერი სიტყვის გადაწერა, თუმცა უჭირს განსაზღვროს შინაარსი;
- შესაძლოა გადაწეროს სიტყვა, მაგრამ ვერ განსაზღვროს მისი შინაარსი;
- ვერ იცავს ტექსტის სტრუქტურას;
- უძნელდება საკუთარი ნააზრევის წერილობით გადმოცემა.

გასათვალისწინებელია, რომ თითოეული ბავშვის პროგრესი შეიძლება განსხვავდებოდეს, ამიტომ აუცილებელია მისცეთ საშუალება, რომ საკუთარი ტემპით განვითარდეს და საჭირო დახმარებით, მოდელირებით, მოტივაციის შექმნით, პოზიტიური უკუკავშირით, სპეციფიკური სტრატეგიებით მიაღწიოს შედეგებს.

11. როგორ დავხმაროთ წერის სირთულეების მქონე ბავშვს

წერის სირთულეების მქონე ბავშვის მხარდაჭერა გულისხმობს მოთმინების, გაგების და მიზანმიმართული სტრატეგიების ერთობლიობას მათი კონკრეტული საჭიროებების დასაკმაყოფილებლად. აქ მოცემულია რამდენიმე პრაქტიკული რჩევა:

განსაზღვრეთ კონკრეტული სირთულეები. დააკვირდით ბავშვის ნაწერს, რათა დაადგინოთ კონკრეტული გამოწვევები, რომელსაც ისი აწყდება. წერის სირთულეები შეიძლება გამოვლინდეს ისეთ საკითხებში, როგორებიცაა ხელწერა, ორთოგრაფიული პრობლემები, იდეების ორგანიზების პრობლემები ან აზრების თანმიმდევრული გამოხატვის სირთულე.

შექმენით პოზიტიური გარემო. შექმენით პოზიტიური და ნამახალისებელი ატმოსფერო ბავშვის წერის მცდელობისთვის. მოერიდეთ კრიტიკას ან უარყოფით გამოხმაურებას და ამის ნაცვლად, ყურადღება გაამახვილეთ მათი პროგრესისა და ძალისხმევის აღნიშვნაზე.

უზრუნველყავით რეგულარული წერის პრაქტიკა. ნაახალისეთ ბავშვი, რეგულარულად ივარჯიშოს წერაში. ეს შეიძლება იყოს მოკლე ჩანაწერების, შემოქმედებითი წერის სავარჯიშოების ან თუნდაც ყოველდღიური მომხდარი ამბების დაწერა, საინტერესო საკითხებზე ინფორმაციის მოძიება და ჩაწერა, მაგალითად, მისთვის საინტერესო იყოს სპორტი, მუსიკა და წერის უნარის განვითარება დაუკავშიროს ჰობს. თანმიმდევრული პრაქტიკა ხელს უწყობს წერის უნარების გაუმჯობესებას დროთა განმავლობაში.

დაყავით ამოცანები მცირე ეტაპებად. წერითი დავალებებზე მუშაობისას დაყავით ის უფრო მცირე, მართვად საფეხურებად. ეს მიდგომა ამოცანას ნაკლებად ართულებს და საშუალებას აძლევს ბავშვს ყურადღება გაამახვილოს თითოეულ კომპონენტზე.

გამოიყენეთ დამხმარე ხელსაწყოები. მაგალითად, კომპიუტერული პროგრამები სიტყვების კორექტირების პროგრამა მართლწერის დასახმარებლად.

ავარჯიშეთ ნატიფ მოტორულ უნარებში. თუ ბავშვს უჭირს ხელწერა, ივარჯიშეთ ისეთი აქტივობებით, როგორიცაა ხატვა, შეღებვა, გაფერადება, ლეგო, მოზაიკა, თიხა და სხვა. ეს აქტივობები ხელს უწყობს ვიზუალურ მოტორული კოორდინაციის განვითარებას.

ნაახალისეთ კითხვა. რეგულარულ კითხვას შეუძლია გააუმჯობესოს ბავშვის ლექსიკა, მართლწერა და, ზოგადად, წერის უნარები. კარგად დაწერილი ტექსტების გაცნობა ასევე შეიძლება გახდეს მოდელი საკუთარი წერისთვის.

მიაწოდეთ სტრუქტურირებული წერის ინსტრუქცია შესავალზე კონკრეტული წერილობითი მოთხოვნა ბავშვს წერის წარმართვისთვის. ეს მას დაეხმარება კონკრეტულ თემაზე ან იდეაზე ფოკუსირებაში, რაც გაუადვილებს აზრების ორგანიზებას.

გამოიყენეთ გრაფიკული ორგანიზატორები. გრაფიკული ორგანიზატორები, კოგნიტური რუკები (მაგალითად, ვენის დიაგრამა), ბავშვს დახმარებას გაუწევს წერის დაგეგმვასა და იდეების ორგანიზებაში წერის დაწყებამდე.

ინდივიდუალური სასწავლო გეგმა. თუ წერაში გამოხატული სირთულეები ინტერვენციების გამოყენებით არ შემსუბუქდება და ასაკის მატებასთან ერთად რთულდება პროგრამის დაძლევა, მაშინ საჭირო იქნება შესაბამისი შეფასება პროფესიონალისგან და ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის შედგენა.

ალტერნატიული სასწავლო გეგმა. თუ კითხვის სირთულეები გაცილებით ფართოა და დიდია ზღვარი ასაკობრივ და აკადემიურ შესაძლებლობებს შორის ინტელექტუალურ ან მრავლობითი დარღვევებიდან გამომდინარე, ამ შემთხვევაში პროფესიონალების ჩართულობით და რეკომენდაციების ინდივიდუალური სასწავლო გეგმა შესაძლებელია საჭრო გახდეს შემუშავდეს ალტერნატიულ სასწავლო გეგმაზე დაყრდნობით, რომელიც უფრო მეტად ფუნქციურ აკადემიურ უნარებზე და ფუნქციურ კითხვის უნარზე იქნება მიმართული. აღნიშნული საკითხი განხილული იქნება ამ საკითხავი მასალის შემდგომ თავებში.

12. თხრობის უნარის განვითარება

თხრობა ეს არის კომპლექსური უნარი, რომლის დროსაც ადამიანი მსმენელს ფაქტების საშუალებით სხვადასხვა ტიპის ინფორმაციას გადასცემს. თხრობის პროცესი მოითხოვს შემოქმედებითი უნარების გამოყენებას. თხრობის პროცესი არ არის ისეთი უნარი, რომელიც დაბადებიდან დაყვება ადამიანს, ის საჭიროებს სწავლებას და გავარჯიშებას ცდისა და შეცდომების გზით.

თხრობას შეიძლება სხვადასხვა მიზანი ჰქონდეს, მაგალითად: გასართობი, საგანმანათლებლო, ან უბრალოდ ადამიანებთან კომუნიკაციის. აღსანიშნავია, რომ თხრობის დროს მთხრობელი არა მარტო გადმოსცემს ფაქტებს, არამედ მსმენელს უზიარებს ემოციებსაც. თხრობის პროცესის დროს როგორც აზრების გადმოცემას, ასევე ემოციების ადეკვატურად გამოხატვას ხშირად თანაბარი დატვირთვა ენიჭება და განსაზღვრავს მონათხრობის გადმოცემის ეფექტურობას.

თხრობის უნარი არის უნივერსალური, ის ყველა კულტურასა თუ ქვეყანაში ესაჭიროება ადამიანს.

ძალიან მნიშვნელოვანია, რომ თხრობის პროცესი იყოს კარგად ორგანიზებული, რათა ის მარტივად აღსაქმელი გახდეს მსმენელისთვის, ამასთანავე, დაეხმაროს მთხრობელს საკუთარი იდეების თანმიმდევრულად დალაგებაში. თხრობის პროცესისთვის ემოციური ელფერის მიცემა გავლენას ახდენს იმაზე, თუ რამდენად დასამახსოვრებელი იქნება ინფორმაცია, რომელიც მთხრობელმა გადმოსცა.

სანამ მთხრობელი ინფორმაციის გადმოცემას დაიწყებდეს, მან უნდა გაითვალისწინოს ვინ არის მისი მსმენელი. ამაზეა დამოკიდებული, როგორი ფორმით და სირთულის ხარისხით უნდა მიაწოდოს ინფორმაცია. მნიშვნელოვანია თხრობისთვის მთავარი იდეის განსაზღვრა, რომლის გაზიარებაც სურს მთხრობელს.

უნდა გვახსოვდეს, რომ თხრობის უნარი ესაჭიროება მოსწავლეს ყველა აკადემიური საგნის ათვისების პროცესში. ის სჭირდება ადამიანს ყოველდღიურად, საზოგადოებრივ ცხოვრებაში სრულფასოვანი ფუნქციონირებისა და ეფექტური კომუნიკაციისათვის.

13. თხრობის პროცესში ჩართული კოგნიტური უნარები

თხრობის უნარი რთული და კომპლექსური პროცესია. თხრობა მოითხოვს ისეთი კოგნიტური პროცესების ერთდროულად მუშაობას, როგორებიცაა: მეტყველება, მეხსიერება, ყურადღება, აზროვნება და ფანტაზია. თხრობის პროცესის ეფექტურობაში ემოციების გაგებასა და გამოხატვას, არავერბალური კომუნიკაციის კომპონენტებსაც დიდი წვლილი შეაქვთ.

განვიხილოთ სხვადასხვა კოგნიტური პროცესის როლი თხრობის პროცესში.

ექსპრესიული მეტყველება – თხრობის უნარისთვის მნიშვნელოვან საფუძველს წარმოადგენს მოსწავლის მეტყველების განვითარების დონე, ლექსიკური მარაგი, რთული კომპლექსური წინადადებებით საუბრის უნარი;

მეხსიერება – მნიშვნელოვანია იმ კუთხით, რომ მოსწავლემ დაიმახსოვროს ძირითადი ფაქტების გარშემო არსებული დეტალები;

ყურადღება – აუცილებელია, რომ მოსწავლემ შეძლოს კონცენტრირება მნიშვნელოვან დეტალებზე, გაფილტროს არაარსებითი ინფორმაცია, გადმოსცეს ძირითადი აზრი, საუბრის დროს ყურადღება არ გადაერთოს გარემოში არსებულ სხვადასხვა გამლიზიანებელზე.

დაგეგმვა – თავის ტვინის აღმასრულებელი ფუნქციებიდან ერთ-ერთია. დაგეგმვის პროცესი ძალიან მნიშვნელოვანია რამდენიმესაფეხურიანი მოქმედებების შესრულების დროს. როგორც ზემოთ იყო აღნიშნული, თხრობა მოიცავს რამდენიმე ეტაპს, რომელიც თანმიმდევრულად უნდა გაიაროს მთხრობელმა;

აზროვნება – მნიშვნელოვანია, რათა თხრობის პროცესში მთხრობელმა მოვლენები ლოგიკურად დაუკავშიროს ერთმანეთს, მოახდინოს გარკვეული ფაქტების აბსტრაქტირება.

14. თხრობის სირთულეები სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეებთან

თხრობის სირთულეები შეიძლება იყოს მნიშვნელოვანი გამოწვევა სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეებისთვის. თხრობა გულისხმობს საკუთარი აზრის თანმიმდევრულად და თავისუფლად გამოხატვის უნარს, იდეების, გამოცდილების ან შეხედულებების სხვებთან გაზიარებას. სხვადასხვა შეზღუდული შესაძლებლობის ან სწავლის სირთულეების მქონე მოსწავლეებს შეიძლება შეექმნათ კონკრეტული დაბრკოლებები, რომლებიც ხელს უშლის მათ თხრობის უნარს. აქ არის ზოგადი პრობლემა, რომელსაც აწყდებიან სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეები თხრობასთან დაკავშირებით:

ენისა და კომუნიკაციის დარღვევები. პირველ რიგში, ენობრივი დარღვევების, მეტყველების ან კომუნიკაციის დარღვევის მქონე მოსწავლეებს უჭირთ აზრების მკაფიოდ გამოხატვა. მათ შეი-

ძლება გაუჭირდეთ სწორი სიტყვების პოვნა, წინადადებების ჩამოყალიბება ან აზრების ეფექტურად ორგანიზება;

აღმასრულებელი ფუნქციონირების პრობლემები. აღმასრულებელი ფუნქციონირების სირთულეებმა შეიძლება გავლენა მოახდინოს მოსწავლის უნარზე, დაგეგმოს, ჩამოაყალიბოს და ორგანიზებას გაუკეთოს სათქმელ ინფორმაცია. ამან შეიძლება გამოიწვიოს არაორგანიზებული საუბარი, აზრის არასწორი გადმოცემა, ლექსიკური სიმწირის გამო შეზღუდული ინფორმაციის გადმოცემა;

მწირი ლექსიკა. ზოგიერთ მოსწავლეს შეიძლება ჰქონდეს შეზღუდული ლექსიკა ენის შეფერხების ან სხვა შემეცნებითი დარღვევის გამო, რაც ართულებს მათი აზრების ეფექტურად გადმოცემას;

სოციალური კომუნიკაციის სირთულეები. მოსწავლეებს, რომლებსაც აქვთ სოციალური კომუნიკაციის დარღვევები, როგორიცაა აუტისტური სპექტრის აშლილობა (ASD), შეიძლება შეექმნათ გამოწვევები სასაუბრო თემის კონტექსტის გაგებაში, პერსპექტივის აღქმაში და საუბარში ან ჩართვაში;

მეხსიერების პრობლემები. მეხსიერების დარღვევის მქონე მოსწავლეებს შეიძლება გაუჭირდეთ კარგად სტრუქტურირებული თხრობის შესაქმნელად საჭირო მოვლენების თანმიმდევრობის ან დეტალების დამახსოვრება;

ყურადღების სირთულეები. ყურადღების დეფიციტის ჰიპერაქტიურობის აშლილობის (ADHD) მქონე მოსწავლეებს შეიძლება უჭირთ ფოკუსირება თხრობის ამოცანაზე, რაც იწვევს არასრულ ან არაორგანიზებულ ისტორიებს;

შფოთვა და ემოციური სირთულეები. ზოგიერთი სპეციალური საჭიროების მქონე მოსწავლე შეიძლება განიცდიდეს შფოთვას ან სხვა ემოციური სირთულეებს, რომლებიც გავლენას ახდენს მის თავდაჯერებულობასა და სურვილზე, გაუზიაროს საკუთარი აზრები და გამოცდილება სხვებს.

15. როგორ დავეხმაროთ თხრობის სირთულეების მქონე ბავშვს

თხრობის სირთულეების მქონე ბავშვის დახმარება გულისხმობს სხვადასხვა სტრატეგიის გამოყენებას და საჭირო მხარდაჭერის უზრუნველყოფას თხრობითი უნარების გასაუმჯობესებლად. ქვემოთ მოცემულია რამდენიმე პრაქტიკული რჩევა:

კრეატიულობის ნახალისება. შექმენით მხარდამჭერი და არა განსჯის გარემო, სადაც ბავშვი თავს კომფორტულად გრძნობს საკუთარი იდეებისა და წარმოსახვის გამოხატვისას. ნახალისეთ, რომ გამოიგონონ უნიკალური და კრეატიული სიუჟეტის ელემენტები;

მოდელირება. ეფექტურია, თხრობის მოდელირება საკუთარი ისტორიების გაზიარებით ან წიგნების ერთად წაკითხვით. გამოიყენეთ ექსპრესიული ენა, ჟესტები და ინტონაცია, რათა მოთხრობები იყოს მიმზიდველი და საინტერესო;

ვიზუალური საშუალებები. ვიზუალური საყრდენები, როგორიცაა სურათები, სიუჟეტები ან სიმბოლოები ეხმარება ბავშვს მოთხრობის ელემენტების ვიზუალიზაციაში და ამან შესაძლოა ხელი შეუწყოს გაგებასა და გახსენებას;

ნაცნობი თემატიკა. დაიწყეთ ისტორიებით, რომლებიც ეფუძნება ნაცნობ გამოცდილებას ან პერსონაჟებს, რომლებსაც ბავშვი კარგად იცნობს. ამ გზით შეიძლება მისთვის თხრობა უფრო მართვადი და სასიამოვნო გახდეს;

როლური თამაშები. ჩაერთეთ როლურ თამაშებში ან აქტივობებში, სადაც ბავშვს შეუძლია გაივარჯიშოს თხრობაში და ამბის გადმოცემაში პერსონაჟის პერსპექტივიდან;

მოთხრობის გაგრძელება. შესთავაზეთ ისტორიის დასაწყისი წინადადებები, რათა დაეხმაროთ ბავშვს ამბის თხრობის პროცესის დაწყებაში. მაგალითად, „ერთხელ იყო ჯადოსნური...“ ან „შორეულ ქვეყანაში ცხოვრობდა მამაცი...“;

ყოველდღიური პრაქტიკული მოვლენების თხრობა. ავარჯიშეთ მომხდარო მოვლენების თანმიმდევრულად თხრობაში, მაგალითად, დილით როგორ ისაუზმა, გაკვეთილებს შორის შესვენებაზე რას აკეთებდა;

უკუკავშირი. შესთავაზეთ პოზიტიური და კონსტრუქციული უკუკავშირი ბავშვს თხრობის მცირე მცდელობებზე კი. შეაქეთ ძალისხმევა, კრეატიულობა და გაუმჯობესებები;

თანატოლებთან ურთიერთობის ნახალისება. ნახალისეთ ბავშვი თანატოლებთან ერთად თხრობაში. ჯგუფურად ამბების მოყოლის ან მოგონების აქტივობებმა შეიძლება ხელი შეუწყოს თანამშრომლობას და უზრუნველყოს სოციალური მხარდაჭერა;

მოთმინება და დრო. იყავით მომთმენი და მიეცით ბავშვს საკმარისი დრო, რომ ივარჯიშოს და განავითაროს თხრობის უნარები. მოერიდეთ მათზე ზედმეტ ზეწოლას იდეალურად შესასრულებლად.

ყველა ბავშვი უნიკალურია და თხრობის პროგრესი შეიძლება ყველასთან განსხვავებული იყოს, ალიარეთ ბავშვის ინდივიდუალობა. თანმიმდევრული პრაქტიკა, ნახალისება და პოზიტიური სასწავლო გარემო არის ძირითადი ფაქტორები, რომლებიც ეხმარება ბავშვს გადალახოს თხრობის სირთულეები. თუ ინტერვენციები, რომლებსაც იყენებთ, არ აუშვებთ შედეგს, მიმართეთ პროფესიონალებს.

16. მათემატიკური უნარის განვითარება

მათემატიკა მოითხოვს მთელ რიგ უნარებს, მათ შორის: რიცხვების გაგებასა და დამუშავებას, მათემატიკური ამოცანების ანალიზსა და ამოხსნას, ლოგიკისა და მსჯელობის გამოყენებას მათემატიკურ ცნებებზე ოპერირებისას, სივრცითი მიმართებებისა და ფორმების ამოცნობასა და მანიპულირებას, დასკვნების გაკეთებას მტკიცებულებებზე ან მათემატიკურ წესებზე დაყრდნობით, მათემატიკური ფაქტებისა და პროცედურების დამახსოვრებასა და ანალიზს, მათემატიკური იდეებისა და მსჯელობის მკაფიოდ გამოხატვას.

მათემატიკური წარმოდგენების ჩამოყალიბება ადამიანის განვითარების ადრეულ პერიოდში იწყება და თვალსაჩინოვდება მაშინ, როცა ბავშვი აღმოაჩენს თავის გარშემო არსებული საგნების სხვადასხვა ფორმასა და ზომას, იწყებს მათ შედარებასა და გადათვლას. მათემატიკური უნარები ასოცირებულია პრობლემის გადაჭრასთან, რაც მნიშვნელოვანია ყოველდღიური ამოცანების შესასრულებლად და გარემოში ფუნქციონირებისთვის.

ბავშვებში მათემატიკური უნარების განვითარებაზე გავლენას ახდენს ფაქტორების ერთობლიობა, მათ შორის თანდაყოლილი შესაძლებლობები, გარემო გამოცდილება და სწავლის შესაძლებლობები.

ქვემოთ წარმოდგენილია რამდენიმე ძირითადი წინაპირობა, რომელიც ხელს უწყობს ბავშვებში მათემატიკური უნარების განვითარებას:

რიცხვის ცნება. რიცხვის ცნება გულისხმობს ბავშვის მიერ წარმოდგენის შექმნას და ერთგვარ ინტიუიტიურ გაგებას რიცხვებისა და მათი დაკავშირების შესახებ, როგორიცაა რაოდენობების ამოცნობა და მათ შორის მიმართებების მნიშვნელობა;

დათვლის ძირითადი უნარები. ბავშვებმა უნდა განივითარონ დათვლის ძირითადი უნარები, რათა შეასრულონ მარტივი შეკრება და გამოკლება;

სივრცითი ცნობიერება. სივრცითი უნარები, მათ შორის ფორმებისა და სივრცითი ურთიერთობების გაგება, ხელს უწყობს ბავშვის მიერ გეომეტრიისა და გაზომვის გაგებას;

ენის განვითარება. ენობრივი უნარები გადამწყვეტია მათემატიკური ლექსიკის გასაგებად, სიტყვების ამოცანების წაკითხვისა და ინტერპრეტაციისთვის და მათემატიკური იდეების გადმოსაცემად;

აღმასრულებელი ფუნქციები. აღმასრულებელი ფუნქციები, როგორიცაა ყურადღება, მუშამეხიერება და თვითრეგულირება, თამაშობს დიდ როლს მათემატიკური პრობლემის გადაჭრასა და მსჯელობაში;

ვიზუალური აღქმა. ვიზუალური აღქმის უნარები საშუალებას აძლევს ბავშვებს ამოიცნონ და განასხვავონ ფორმები და სივრცითი მიმართებები;

ნატიფი მოტორული უნარები. ეს აუცილებელია ციფრებისა და მათემატიკური სიმბოლოების სწორად და ზუსტად დასაწერად; ამიტომ ჩართეთ დამატებითი აქტივობები ნატიფი მოტორული უნარების განვითარებისთვის.

ცნობისმოყვარეობა და გამოკვლევა. ბავშვის ბუნებრივი ცნობისმოყვარეობა და მათი გარემოს შესწავლა იძლევა არაფორმალური მათემატიკური სწავლის შესაძლებლობებს;

მშობლებისა და აღმზრდელების ჩართულობა. მხარდამჭერი გარემო, სადაც მშობლები და აღმზრდელები ჩაერთვებიან მათემატიკასთან დაკავშირებულ აქტივობებში და საუბრებში, დამხმარეა ბავშვისთვის მათემატიკისადმი პოზიტიურ დამოკიდებულების ჩამოყალიბებაში;

თამაში და პრაქტიკული აქტივობები. თამაშზე დაფუძნებული სწავლა და პრაქტიკული აქტივობები ბავშვებს აძლევს შესაძლებლობას, მოახდინონ მათემატიკური ცნებებით მანიპულირება და გამოიყენონ ისინი თამაშის კონტექსტში;

პრაქტიკის შესაძლებლობები. მათემატიკური უნარების გამომუშავების რეგულარული შესაძლებლობები თამაშების, თავსატეხების და რეალურ ცხოვრებაში ყოფითი სიტუაციური მაგალითების გადაჭრის საშუალებით ხელს ეწყობა ამ უნარების განვითარებას;

ინდივიდუალური განსხვავებები. სწავლის სტილსა და ტემპში ინდივიდუალური განსხვავებების ამოცნობა და მიღება აუცილებელია თითოეული ბავშვის მათემატიკური უნარების განვითარების მხარდასაჭერად.

ამ წინაპირობების გათვალისწინებით და მასტიმულირებელი სასწავლო გარემოს უზრუნველყოფით მშობლებს, აღმზრდელებსა და მასწავლებლებს შეუძლიათ საფუძველი ჩაუყარონ ბავშვების მათემატიკური უნარების განვითარებას.

17. მათემატიკის სწავლის სირთულეები სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების შემთხვევაში

სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე ბავშვები მათემატიკის სწავლისას სხვადასხვა გამოწვევის წინაშე დგანან. ეს სირთულეები შეიძლება დაკავშირებული იყოს მათი საჭიროებების სპეციფიკურ ხასიათთან.

დისკალკულია. დისკალკულია არის სპეციფიკური სწავლის უნარის დარღვევა, რომელიც გავლენას ახდენს მათემატიკურ უნარებზე. დისკალკულიის მქონე მოსწავლეებს უჭირთ რიცხვითი ცნებების გაგება, მათემატიკური ფაქტების დამახსოვრება და მათემატიკური სიმბოლოებისა და მოქმედებების გაგება;

მუშაუმეხსიერების პრობლემები. ეს ართულებს ინფორმაციის შენახვას და მანიპულირებას მათემატიკური ამოცანების გადაჭრისას. ასევე გართულებულია მრავალსაფეხურიანი ინსტრუქციების შესრულება და ძირითადი მათემატიკური ფაქტების დამახსოვრება;

ყურადღების სირთულეები. ყურადღებასთან დაკავშირებული გამოწვევების მქონე ბავშვებს შეიძლება გაუჭირდეთ მათემატიკის გაკვეთილების დროს ყურადღების შენარჩუნება, რაც იწვევს სირთულეებს ახალი ცნებების ათვისებასა და პრობლემების ზუსტად გადაჭრაში;

ვიზუალური ან მოტორული კოორდინაციის სირთულეები. ვიზუალური ან მოტორული კოორდინაციის გამოწვევებმა შეიძლება გავლენა მოახდინოს მოსწავლის უნარზე, დაწეროს რიცხვები და სიმბოლოები კარგად, რაც გავლენას მოახდენს გამოთვლების სიზუსტესა და პრობლემის გადაჭრაზე;

მომატებული შფოთვა მათემატიკის მიმართ. ზოგიერთი სპეციალური საჭიროების მქონე მოსწავლეს შეიძლება განუვითარდეს მათემატიკური შფოთვა წარსული უარყოფითი გამოცდილების ან წარუმატებლობის შიშის გამო. ამ შფოთვამ შეიძლება გამოიწვიოს მათემატიკასთან დაკავშირებული აქტივობების თავიდან აცილება და მათი პროგრესის შეფერხება;

სივრცითი მიმართებების პრობლემები. სივრცითი მსჯელობა მნიშვნელოვან როლს ასრულებს გეომეტრიასა და სხვა მათემატიკურ ცნებებში. სივრცითი სირთულეების მქონე მოსწავლეებს შეიძლება გაუჭირდეთ ფორმების ვიზუალიზაცია და სივრცითი მიმართებების გაგება;

განზოგადების სირთულე. მოსწავლეებს შეიძლება უჭირთ ნასწავლი მათემატიკური უნარებისა და ცნებების გამოყენება სხვადასხვა კონტექსტში, ვერ შეძლონ ცოდნის და უნარის ტრანსფერი სხვა სიტუაციაში.

18. როგორ დავხმაროთ მათემატიკური სირთულეების მქონე ბავშვს

სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლის მხარდაჭერა ორიენტირებული უნდა იყოს ინტერვენციების მიზანმიმართულ გამოყენებასა და სწავლა-სწავლების სტრატეგიების მოხილვაზე და სწორად შერჩევაზე, ესენი შეიძლება იყოს:

ინდივიდუალური ინსტრუქცია. პერსონალიზებული ინსტრუქციების უზრუნველყოფა მოსწავლის სწავლის სტილსა და საჭიროებებზე დაყრდნობით;

მულტისენსორული სწავლება. ვიზუალური, სმენითი და ტაქტილური ელემენტების ჩართვა. ამოცანების ვიზუალიზაცია და გახმოვანება, საჭიროების შემთხვევაში, როლური გათამაშება. გამოიყენეთ მანიპულაციები, ნახატები და რეალური საგნები, რათა აბსტრაქტული ცნებები უფრო კონკრეტული გახადოთ;

დამხმარე ტექნოლოგიების გამოყენება. ტექნოლოგიებისა და საგანმანათლებლო აპლიკაციების გამოყენება, რომლებიც შექმნილია სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეთა მხარდასაჭერად მათემატიკის სწავლაში;

კომპლექსური ამოცანების დაყოფა. მათემატიკური ამოცანების დაყოფა მცირე ნაბიჯებად;

კონკრეტული გამოწვევების იდენტიფიცირება. განსაზღვრეთ მათემატიკის სპეციფიკური ცნებები ან უნარები, რომლითაც ბავშვი ებრძვის. შეაფასეთ მათი ძლიერი მხარეები და საჭიროებები მიზნობრივი გეგმის შესამუშავებლად;

ვიზუალური საშუალებები. გამოიყენეთ სქემები, დიაგრამები და ვიზუალური წარმოდგენები, რათა დაეხმაროთ ბავშვს უკეთ გაიგოს მათემატიკური ცნებები და ურთიერთობები;

მათემატიკის დაკავშირება რეალურ სიტუაციებთან. აჩვენეთ მათემატიკის პრაქტიკული აქტუალობა ყოველდღიურ სიტუაციებთან და პრობლემის გადაჭრის სცენარებთან დაკავშირებით;

კონკრეტული მაგალითები. გამოიყენეთ რეალური მაგალითები და სიტუაციები მათემატიკური ცნებების საილუსტრაციოდ. მაგალითად, გამოიყენეთ ორცხობილა წილადების გაგებისთვის ან ფულით მანიპულაცია მიმატებისა და გამოკლებისთვის;

ნაახალისეთ კითხვები. შექმენით მხარდაჭერი გარემო, სადაც ბავშვი თავს კომფორტულად გრძნობს კითხვების დასმისა და დახმარების ძებნაში;

გახადეთ სწავლა სახალისო. გამოიყენეთ თამაშები, თავსატეხები და მათემატიკასთან დაკავშირებული აქტივობები, რათა სწავლა სასიამოვნო და საინტერესო გახადოთ;

ხელი შეუწყეთ პოზიტიურ აზროვნებას. ჩამოაყალიბეთ ბავშვში თვითგანვითარების სურვილი და ხედვა, ხაზგასმით აღნიშნეთ, რომ ინტელექტის განვითარება ძალისხმევითა და პრაქტიკით შეიძლება;

ჩართეთ ტექნოლოგია. გამოიყენეთ საგანმანათლებლო მათემატიკის აპლიკაციები და პროგრამული უზრუნველყოფა, რომლებიც შეესაბამება ბავშვის სასწავლო საჭიროებებს და უზრუნველყოფს ინტერაქტიული სწავლის გამოცდილებას;

გამოიყენეთ თანატოლების მხარდაჭერა. ნაახალისეთ ჯგუფური აქტივობები და თანატოლების მხარდაჭერა, სადაც ბავშვებს შეუძლიათ ისწავლონ ერთმანეთისგან და ითანამშრომლონ პრობლემის გადაჭრაში;

პროგრესის მონიტორინგი. რეგულარულად შეაფასეთ ბავშვის პროგრესი და საჭიროებისამებრ შეცვალეთ სწავლების სტრატეგიები;

იტანამშრომლეთ მშობლებთან. ჩართეთ მშობლები ბავშვის მათემატიკის სწავლის პროცესში. გააზიარეთ პროგრესი, მიეცით ამოცანები ან თავსატეხები სახლში ვარჯიშისთვის და ნაახალისეთ თანმიმდევრული მხარდაჭერა;

აღნიშნეთ მიღწევები. აღიარეთ და აღნიშნეთ ბავშვის მიღწევები, რაც არ უნდა მცირე იყოს, მოტივაციისა და თავდაჯერებულობის ასამაღლებლად;

მოიძიეთ პროფესიონალური დახმარება. თუ ბავშვის მათემატიკური სირთულეები გრძელდება ან მნიშვნელოვნად აისახება მის სწავლაზე, განიხილეთ შესაბამისი სპეციალისტის, ფსიქოლოგის ჩართვა შემდგომი შეფასებისა და მხარდაჭერისთვის;

გახსოვდეთ, ყველა ბავშვი სწავლობს საკუთარი ტემპით და პროგრესს შეიძლება დრო დასჭირდეს. პერსონალიზებული მხარდაჭერითა და ეფექტური სტრატეგიების გამოყენებით, შეგიძლიათ დაეხმაროთ ბავშვს მათემატიკური უნარების ჩამოყალიბებაში და მათემატიკის მიმართ პოზიტიური დამოკიდებულების განვითარებაში.

მასწავლებლებს, მშობლებსა და სპეციალისტებს შორის თანამშრომლობა აუცილებელია დამხმარე სასწავლო გარემოს შესაქმნელად, რომელიც დაეხმარება სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე ბავშვებს სირთულეების დაძლევაში და მათემატიკაში წარმატების მიღწევაში. ინდივიდუალური სასწავლო გეგმები (IEP) და დიფერენცირებული სწავლება ასევე შეიძლება გადამწყვეტი როლი შეასრულოს მოსწავლის სპეციფიკური საჭიროებების დაკმაყოფილებაში.

თავის შეჯამება

მნიშვნელოვანია, სპეციალურმა მასწავლებლებმა ფლობდნენ სიღრმისეულ ცოდნას ბაზისური აკადემიური უნარების შესახებ, რათა შეძლონ შემდეგი საქმიანობის განხორციელება: ინდივიდუალური ინსტრუქციების მორგება, შეფასება და ინტერვენცია, ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის შემუშავება, ადეკვატური სასწავლო მიზნებისა და ამოცანების დასახვა, განვითარების ხელშეწყობი აქტივობების შექმნა. ასევე სპეციალური მასწავლებლები თანამშრომლობენ ზოგადი განათლების მასწავლებლებთან, რათა დაეხმარონ მოსწავლეებს საბაზისო აკადემიური უნარების გამომუშავებაში.

საერთო ჯამში, ბაზისური აკადემიური უნარების ცოდნა ფუნდამენტურია სპეციალური მასწავლებლებისთვის, რათა შექმნან დამხმარე და ეფექტური სასწავლო გარემო, რომელიც მაქსიმალურად გაზრდის სპეციალური საჭიროებების მქონე თითოეული მოსწავლის პოტენციალს.

შემდგომ თავში წარმოდგენილია ბაზისური აკადემიური უნარების შესაფასებელი ჩექლისტები, რომელთა დახმარებით შესაძლებელია ბაზისური აკადემიური უნარების შეფასება, ინტერპრეტაცია და ამის საფუძველზე ინდივიდუალური სასწავლო გეგმისა და ინტერვენციის გეგმის შემუშავება, ასევე საჭირო აკომოდაციებისა და მოდიფიკაციების განხორციელება.

კითხვები რეფლექსიისთვის

1. განვითარების რა კომპონენტებს მოიცავს აკადემიური უნარები (შეარჩიეთ და იმსჯელეთ ერთ-ერთ აკადემიურ უნარზე).
2. როგორ შეფასებდით კითხვის კომპონენტებს?
3. წერის უნარის განვითარებაში რა სირთულებები შეიძლება შეექმნას სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეს?
4. როგორ ამოვიცნოთ და გავარჩიოთ, მოსწავლეს აქვს თუ არა სირთულებები თხრობაში?
5. როგორ დავეხმაროთ მოსწავლეს დადებითი დამოკიდებულების ჩამოყალიბებაში მათემატიკური ამოცანების შესრულების მიმართ, თუ მას ახასიათებს შფოთვის მაღალი დონე მათემატიკის საგნის მიმართ?
6. როგორ დავეხმაროთ მოსწავლეს აკადემიური უნარების (შეარჩიეთ და იმსჯელეთ ერთ-ერთ აკადემიურ უნარზე) განვითარებაში.

გამოყენებული ლიტერატურა

- Heacox, Diane. (2020). "Differentiating Instruction in the Inclusive Classroom: Strategies for Success."
- Horstmeier, DeAnna. (2004). "Teaching Math to People with Down Syndrome and Other Hands-On Learners: Basic Survival Skills."
- Mastropieri, Margo A., and Scruggs, Thomas E. (2020). "The Inclusive Classroom: Strategies for Effective Differentiated Instruction."
- Mercer, Cecil D., and Mercer, Ann R. (2011). "Teaching Students with Learning Problems."
- Oelwein, Patricia Logan. (2005). "Teaching Reading to Children with Down Syndrome: A Guide for Parents and Teachers."
- Shapiro, Edward S. (2011). "Academic Skills Problems: Direct Assessment and Intervention."

Thousand, Jacqueline S., and Villa, Richard. (2021). "The Inclusive Education Checklist: A Self-Assessment of Best Practices."

Winebrenner, Susan, and Kiss, Lisa M. (2005). "Teaching Kids with Learning Difficulties in Today's Classroom: How Every Teacher Can Help Struggling Students Succeed."

Conklin, Wendy. (2005). "Differentiation for Real Classrooms: Making It Simple, Making It Work."

განმავითარებელი აქტივობების კრებული სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეებისთვის, გზამკვლევი მასწავლებლებისთვის; თამარ ისაკაძე, ნინო ლომიძე; 2020 <http://inclusion.ge/res/docs/20201231171803437.pdf>

სპეციალური მასწავლებლის გზამკვლევი, ავტორი: შორენა ტყეშელაშვილი, ბაია კუბლაშვილი, ლია ქურციკიძე, <http://inclusion.ge/res/docs/2022021222004732213.pdf>

თავი 7

სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე
მოსწავლის ბაზისური აკადემიური უნარების შეფასება

სარჩევი

შესავალი.....	138
1. შეფასების როლი ეფექტიანი სწავლისთვის.....	138
2. ჰოლისტური შეფასება.....	139
3. შეფასების მეთოდოლოგია.....	141
4. აკადემიური უნარების შეფასების ჩექლისტები.....	142
5. კითხვის უნარების შეფასების ჩექლისტი.....	142
6. წერის უნარების შეფასების ჩექლისტი.....	143
7. თხრობის უნარების შეფასების ჩექლისტი.....	144
8. მათემატიკური უნარების შეფასების ჩექლისტი.....	145
დანართი N1 აკადემიური უნარების შეფასების კითხვარი	147
დანართი N2 აკადემიური და წინააკადემიური უნარების შეფასების კითხვარი	151
თავის შეჯამება.....	155
კითხვები რეფლექსიისთვის.....	155
გამოყენებული ლიტერატურა.....	155

შესავალი

სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლის ბაზისური აკადემიური უნარების შეფასება მნიშვნელოვანია ინდივიდუალური სასწავლო გეგმების შემუშავებისთვის, ინტერვენციის ეფექტურობისა და სხვა პროფესიონალებთან თანამშრომლობისთვის.

სპეციალური მასწავლებელი მოსწავლის ბაზისურ აკადემიურ უნარებს აფასებს ასევე მოსწავლის საჭიროებების იდენტიფიცირების პირველ ეტაპზე, როდესაც საჭიროა მულტიდისციპლინურ გუნდთან გადამისამართება ფსიქო-საგანმანათლებლო შეფასებისა და სსსმ სტატუსის განსაზღვრის მიზნით.

შეფასების პროცესში სპეციალურმა მასწავლებელმა მნიშვნელოვანია ითანამშრომლოს სხვა სპეციალისტებთან, მათ შორისაა მეტყველების თერაპევტი, ოკუპაციური თერაპევტი, სკოლის ფსიქოლოგი.

1. შეფასების როლი ეფექტიანი სწავლისთვის

სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლის ძირითადი აკადემიური უნარების შეფასება სპეციალური მასწავლებლის მხრიდან მნიშვნელოვანია ინდივიდუალური საგანმანათლებლო გეგმების შემუშავებისთვის, რათა განისაზღვროს ძლიერი მხარეები, საჭიროებები, სწავლებისა და ინტერვენციების ეფექტურობა, განხორციელდეს პროგრესის მონიტორინგი და სხვა პროფესიონალებთან თანამშრომლობა.

აკადემიური უნარების შეფასება ხელს უწყობს მოსწავლის საჭიროებების იდენტიფიცირებას და უზრუნველყოფს, რომ სწავლება მორგებული იყოს ინდივიდუალურ საჭიროებებზე. თავად მოსწავლისთვისაც აქვს მას ღირებულება იმ კუთხით, რომ ის უყალიბებს ნდობას და ეხმარება შფოთვის შემცირებაში, მისთვის უფრო მკაფიო და ნათელი ხდება სასწავლო მიზნები და მიზნების მიღწევის შესაძლებლობები, ხელი ეწყობა კონსტრუქტივისტულ სწავლებას და ცოდნა-გაცნობიერებას.

შეფასება გვეხმარება იმის გაგებაში, თუ როგორ სწავლობენ მოსწავლეები, როგორია მათი სწავლის მოტივაცია და როგორ ასწავლიან მასწავლებლები.

შეფასების დაგეგმვამდე აუცილებელია მიზნის განსაზღვრა, ასევე შეფასების მეთოდოლოგიის შერჩევა და შეფასების ყველაზე მნიშვნელოვანი ნაწილი არის შეგროვებული ინფორმაციის ინტერპრეტაცია და გამოყენება.

კვლევა და გამოცდილება აჩვენებს, რომ სწავლა-სწავლება უკეთესად არის მხარდაჭერილი, როდესაც:

- სწავლება და შეფასება ეფუძნება მკაფიო სასწავლო მიზნებს;
- სწავლება და შეფასება დიფერენცირებულია მოსწავლეთა სასწავლო საჭიროებების მიხედვით;
- შეფასების შედეგები სამომავლოდ გამოიყენება სწავლის მეტად მხარდაჭერი გადაწყვეტილებების მისაღებად;
- მშობლები მეტად არიან ინფორმირებულები შვილის სწავლის შესახებ და თანამშრომლობენ სკოლასთან, რათა დაეხმარონ სწავლების შემდგომ დაგეგმვასა და მხარდაჭერაში;
- მოსწავლეებს, ოჯახებს და ფართო საზოგადოებას აქვს სისტემის მეტი ნდობა.

მოსწავლის ძლიერი მხარეებისა და საჭიროებების აღწერა – ქვემოთ მოცემულ ცხრილი, რომელიც არი საქართველოში დანერგილი ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის დოკუმენტის, აქ აღწერითი სახით უნდა დაინეროს მოსწავლის აკადემიური უნარები, მისი ძლიერი მხარეები და საჭიროებები, როგორც სხვა უნარების, ასევე ბაზისური აკადემიური უნარების და სფეროების მიხედვით. ცხადია, რომ სპეციალურ მასწავლებელს სჭირდება სიღრმისეული ცოდნა აკადემიური სფეროს განვითარების, ასაკობრივი მახასიათებლებისა და განსხვავებების სწორად დანახვისთვის, ასევე იმის ცოდნა, თუ რა უნარ-ჩვევებს აერთიანებს წერის, კითხვის, თხრობისა და ანგარიშის მიმართულებები.

აკადემიური უნარები	ძლიერი მხარეები	საჭიროებები
წერა		
კითხვა		
თხრობა		
ანგარიში		

2. ჰოლისტური შეფასება

ჰოლისტური შეფასება არის ყოვლისმომცველი მიდგომა ინდივიდის შესაფასებლად, რომელიც ითვალისწინებს მისი განვითარებისა და კეთილდღეობის მრავალ განზომილებას. ის სცილდება მხოლოდ აკადემიურ უნარებზე ან მხოლოდ ინდივიდის რომელიმე საჭიროებაზე ფოკუსირებას და მოიცავს ადამიანის ცხოვრების სხვადასხვა ასპექტს, შესაძლებლობებს, ძლიერ მხარეებს, გამოწვევებს და მთლიან ზრდას. ჰოლისტური შეფასების მიზანია ღრმად გაიაზროს ინდივიდის საჭიროებები, მიდრეკილებები და პოტენციალი, რაც საშუალებას მისცემს პედაგოგებს, ჯანდაცვის პროფესიონალებს ან სხვა დაინტერესებულ მხარეებს უზრუნველყონ პერსონალიზებული და ეფექტური მხარდაჭერა.

ჰოლისტური შეფასება ჩვეულებრივ მოიცავს შემდეგ კომპონენტებს:

აკადემიური უნარები. კითხვის, წერის, მათემატიკის, ენისა და სხვა საჭირო უნარების ინდივიდუალური ცოდნის შეფასება. ეს შეიძლება მოიცავდეს სტანდარტულ ტესტებს, კურიკულუმზე დაფუძნებულ შეფასებებს, მასწავლებლის მიერ გაკეთებულ შეფასებებს და დაკვირვებას.

კოგნიტური უნარები. იგულისხმება მოსწავლის კოგნიტური ფუნქციონირების შეფასება, როგორიცაა პრობლემის გადაჭრის უნარები, მეხსიერება, ყურადღება და ინფორმაციის გადამუშავების სიჩქარე.

მოტორული უნარები. აუცილებელია მოსწავლის ნატიფი და მსხვილი მოტორული უნარების შეფასება, რათა დადგინდეს, არის თუ არა რაიმე სირთულეები, რამაც შეიძლება გავლენა მოახდინოს მათ სწავლაზე ან ყოველდღიურ საქმიანობაზე.

ადაპტური ფუნქციონირება. მოსწავლის ყოველდღიური ცხოვრებისეული ამოცანების შესრულების უნარის შეფასება, როგორიცაა თავის მოვლა, ჰიგიენა და დამოუკიდებელი ცხოვრების უნარები.

სენსორული დამუშავება. შეფასება, თუ როგორ გადაამუშავებს მოსწავლე სენსორულ ინფორმაციას და გავლენას ახდენს თუ არა სენსორული სირთულეები მის სწავლასა და ქცევაზე.

ქცევა და ყურადღება. მოსწავლის ქცევისა და ყურადღების მოცულობის და რეაგირების შესწავლა საკლასო ოთახში და სხვა გარემოში სხვადასხვა სიტუაციაზე დაკვირვებით.

სოციალური და ემოციური განვითარება. ინდივიდის სოციალური უნარების, ემოციური რეგულირების, თვითშეფასების და ინტერპერსონალური ურთიერთობების შეფასება. ეს შეიძლება გაკეთდეს დაკვირვების, საკუთარი თავის შესახებ ინფორმაციის გადმოცემით ან ვალიდური ინსტრუმენტების გამოყენებით. აქ შესაძლოა მოიაზრობდეს ემოციური ინტელექტისა და სოციალური კომპეტენციის შეფასებაც

ფიზიკური ჯანმრთელობა და განვითარება. მოიცავს მდგომარეობას ადამიანის ფიზიკური ჯანმრთელობის, მოტორული უნარებისა და საერთო განვითარების გათვალისწინებით. აქ ერთიანდება სამედიცინო შეფასებები, განვითარების სკრინინგი და მათ ფიზიკურ შესაძლებლობებზე დაკვირვება.

კომუნიკაციის უნარები. მოიცავს როგორც ვერბალურ, ასევე არავერბალურ უნარებს. ეს გულისხმობს ენის ცოდნას, ექსპრესიულ და რეცეპტულ კომუნიკაციას და სოციალური ნიშნების გაგებისა და ინტერპრეტაციის უნარს.

ინტერესები და მიდრეკილებები. ინდივიდის ჰობის, ნიჭის და მიდრეკილების, ინტერესების იდენტიფიცირება. ამ ძლიერი მხარეების აღმოჩენამ შეიძლება ხელი შეუწყოს მოსწავლის ზოგად კეთილდღეობასა და წარმატებას.

სწავლის სტილი. იმის შეფასება, თუ რომელი სწავლის სტილია ბავშვისთვის ეფექტური ინფორმაციის გადამუშავებაში (აუდიალური, ვიზუალური, კინესთეტიკური, თუ მულტიმოდალური) უზრუნველყოფს პერსონალიზებული სწავლის სტრატეგიების შემუშავებას.

ოჯახი და კულტურული კონტექსტი. ოჯახის წარმომავლობის, კულტურული ღირებულებებისა და შეხედულებების გათვალისწინება.

გარემოფაქტორები. ინდივიდის ფიზიკური და სოციალური გარემოს გავლენის შეფასება მის განვითარებასა და სწავლაზე. ეს მოიცავს კლასში სასწავლო გარემოს შეფასებას, უნივერსალური დიზაინის შეფასებას, რესურსებზე წვდომას და მხარდაჭერ სოციალურ ქსელს.

ტრანზიციები და ცხოვრებისეული უნარები. ინდივიდის მომზადება ცხოვრებისეული ტრანზიციებისთვის, როგორიცაა ახალ კლასში, სკოლაში გადასვლა, ზოგადად, ერთი საფეხურიდან მეორეზე, ან ერთიდან სხვა გარემოში გადასვლა.

თვითადვოკატირება და დამოუკიდებლობა. პიროვნების უნარის შეფასება, გამოხატოს თავისი საჭიროებები, მიიღოს გადაწყვეტილებები და აიღოს პასუხისმგებლობა სწავლასა და ქმედებებზე.

მოსწავლის წვლილი. ღირებულია მოსწავლის ჩართვა შეფასების პროცესში, რამდენადაც ეს შესაძლებელია, მათი პერსპექტივების, ინტერესებისა და სურვილების გათვალისწინებით.

თანამშრომლობითი და გუნდური მიდგომა. ჰოლისტური შეფასების ჩატარება სხვადასხვა პროფესიონალთან მხოლოდ ერთმანეთთან თანამშრომლობით მიიღწევა, ინკლუზიური განათლების კონტექსტში შეფასების პროცესში მნიშვნელოვანია იმ სპეციალისტების ჩართულობა, როგორიცაა სპეციალური განათლების მასწავლებლები, მეტყველების თერაპევტები, ოკუპაციური თერაპევტები, სკოლის ფსიქოლოგები და მშობლები. გუნდის თითოეულ წევრი საკუთარი კომპეტენციის ფარგლებში წარმოადგენს ღირებულ შეხედულებას.

ჰოლისტური შეფასებები მართალია უფრო შრომატევადია და მოითხოვს მრავალი სპეციალისტის ჩართულობას და მხარეებს შორის თანამშრომლობას, სამაგიეროდ, გვაძლევს ინდივიდის ძლიერი მხარეებისა და საჭიროებების უფრო ყოვლისმომცველ სურათს, რაც საშუალებას აძლევს მასწავლებლებსა და დამხმარე გუნდებს შეიმუშაონ უფრო ეფექტური ინტერვენციები და მხარდაჭერები.

ზოგადად, ინკლუზიური განათლება მოითხოვს შეფასების მრავალმხრივ მიდგომას, ყველა მოსწავლის მრავალფეროვანი საჭიროებებისა და შესაძლებლობების გათვალისწინებით.

სპეციალურ და ინკლუზიურ განათლებაში ჰოლისტური შეფასების ჩატარებით, პედაგოგებს და დამხმარე გუნდებს შეუძლიათ, უფრო სიღრმისეულად შეისწავლონ მოსწავლის ინდივიდუალური საჭიროებები და ძლიერი მხარეები. ეს ცოდნა საშუალებას აძლევს მათ შეიმუშაონ მეტად მორგებული საგანმანათლებლო პროგრამები, რომლებიც ხელს უწყობს მოსწავლის საერთო განვითარებას, დამოუკიდებლობას და მაქსიმალურად ზრდის მათ პოტენციალს, ასევე მაქსიმალურად ზრდის მონაწილეობას საზოგადოებრივ ცხოვრებაში.

3. შეფასების მეთოდოლოგია

ინკლუზიურ განათლებაში საბაზისო აკადემიური უნარების შეფასება გადამწყვეტ როლს თამაშობს მოსწავლეების შესაბამისი მხარდაჭერის განსაზღვრასა და ეფექტური ინდივიდუალური სასწავლო გეგმების შემუშავებაში.

ქვემოთ წარმოდგენილია მოსწავლის ძირითადი აკადემიური უნარების შეფასების რამდენიმე გავრცელებული მეთოდი ინკლუზიურ განათლებაში:

სტანდარტული ტესტები:	სტანდარტული ტესტები ფართოდ გამოიყენება აკადემიური უნარების შესაფასებლად ისეთ სფეროებში, როგორიცაა კითხვა, წერა, მათემატიკა და თხრობა. ეს ტესტები იძლევა რაოდენობრივ მონაცემებს, რომლებიც შეიძლება შევადაროთ ეროვნულ ან რეგიონულ ნორმებს. მიუხედავად იმისა, რომ სტანდარტული ტესტები შეიძლება იყოს გამოსადეგი, ისინი უნდა იქნეს გამოყენებული შეფასების სხვა მეთოდებთან ერთად მოსწავლის შესაძლებლობების შესახებ სრულყოფილი ინფორმაციის მიღების მიზნით.
არაფორმალური შეფასება	არაფორმალური შეფასება გულისხმობს მოსწავლის აქტივობებსა და ქცევებზე პირდაპირ დაკვირვებას, სხვადასხვა აკადემიური ამოცანის შესრულების პროცესში.
მასწავლებლის მიერ შედგენილი შეფასება	მასწავლებლებს შეუძლიათ შექმნან საკუთარი შეფასებები, მორგებული მათი მოსწავლეების ინდივიდუალურ საჭიროებებზე. ეს საშუალებას აძლევს მათ, ფოკუსირდნენ კონკრეტულ უნარებზე და შეცვალონ შეფასების ფორმატი, რათა მოერგოს სწავლის სხვადასხვა სტილს – ეს, რა თქმა უნდა, არაფორმალური შეფასების ფარგლებში ხორციელდება.
სასწავლო გეგმაზე დაფუძნებული შეფასება	ეს არის პროგრესის მონიტორინგის ფორმა, რომელიც გულისხმობს კონკრეტული აკადემიური უნარების ხშირ და მოკლე შეფასებას, რათა მასწავლებლებმა თვალყური ადევნონ მოსწავლის პროგრესს დროთა განმავლობაში და მიიღონ მონაცემების საფუძველზე გადაწყვეტილებები სასწავლო სტრატეგიებისა და ინტერვენციების შესახებ.
შესრულებაზე დაფუძნებული შეფასებები	შესრულებაზე დაფუძნებული შეფასებები მოითხოვს მოსწავლეებისგან უნარების და ცოდნის პრაქტიკულ დემონსტრირებას.
პორტფოლიოს შეფასება	პორტფოლიო არის მოსწავლის ნამუშევრების კრებული, რომელიც ინფორმაციას იძლევა მათ პროგრესის შესახებ დროთა განმავლობაში. მიჩნეულია, რომ პორტფოლიოები გვთავაზობენ უფრო ჰოლისტურ ხედვას მოსწავლის აკადემიური განვითარების შესახებ. შეფასებისთვის პორტფოლიოს შექმნა, საუკეთესო გზაა მისი პროგრესის, მიღწევების და განვითარების დროთა განმავლობაში წარმოჩენისთვის.
განმავითარებელი და შემაჯამებელი შეფასება	განმავითარებელი შეფასება არის მიმდინარე შეფასება, რომელიც გამოიყენება სწავლების დროს მოსწავლეთა პროგრესის მონიტორინგისთვის. მეორე მხრივ, შემაჯამებელი შეფასებები მოცემულია კონკრეტული პერიოდის ბოლოს, რათა შეფასდეს საერთო სწავლის შედეგები.
დაკვირვება	დაკვირვება გულისხმობს მოსწავლის ქცევებზე და კლასში სისტემატურ დაკვირვებას. მასწავლებლებსა და სპეციალისტებს შეუძლიათ გამოიყენონ ეს მონაცემები კონკრეტული სასწავლო გამოწვევების იდენტიფიცირებისთვის და შესაბამისი ინტერვენციების შესასრულებლად.
ტექნოლოგიებზე დაფუძნებული შეფასება	ეს არის კომპიუტერზე დაფუძნებული ტესტები, რომლებიც არეგულირებენ სირთულის დონეს მოსწავლის პასუხების საფუძველზე. ამ შეფასებებს შეუძლია მოსწავლის შესაძლებლობების უფრო ზუსტი გაზომვა, ასევე ერთ ჯგუფში მყოფი ბავშვების შედეგების ერთმანეთთან ქულობრივი შედარება
ინტერვიუ	მშობლებისა და მასწავლებლების ინტერვიუებმა მოსწავლის აკადემიური უნარების შესახებ.

შეფასების სხვადასხვა მეთოდის გაერთიანება მასწავლებლებს დაეხმარება უკეთ გააცნობიერონ თითოეული მოსწავლის უნიკალური ძლიერი მხარეები და გამოწვევები, რაც უზრუნველყოფს უფრო ეფექტური და ინდივიდუალური მხარდაჭერის სტრატეგიებს.

4. აკადემიური უნარების შეფასების ჩექლისტები

სპეციალური მასწავლებელი მოსწავლის ცოდნისა და უნარების ობიექტურად შეფასების აღწერისა და ინტერპრეტაციის მიზნით შეფასების მრავალფეროვან მეთოდებს იყენებს.

სპეციალური მასწავლებელი უფრო ხშირად იყენებს არაფორმალურ შეფასებას, თუკი ის არ ფლობს შესაბამის კომპეტენციას ან/და სერტიფიცირებას რომელიმე სტანდარტული ადაპტირებული ტესტის გამოყენების მიზნით. არაფორმალური შეფასებებიდან ყველაზე ხშირია შემდეგი მეთოდების გამოყენება: დაკვირვება, ინტერვიუ, შესრულებაზე დაფუძნებული შეფასება, პორტფოლიოს შეფასება, ინდივიდუალურ სასწავლო გეგმაზე დაფუძნებული შეფასება, ჩექლისტები.

ქვემოთ წარმოდგენილია ჩექლისტები და კითხვარები, რომელთა გამოყენებით შესაძლებელია ძირითადი აკადემიური უნარების შეფასების წარმოება.

5. კითხვის უნარების შეფასების ჩექლისტი

სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე ბავშვებისთვის რეკომენდებულია **კითხვის შეფასების ჩექლისტის წარმოება** მათი უნიკალური სასწავლო პროფილებისა და გამოწვევების მოსაგვარებლად. ის ფოკუსირებული უნდა იყოს კონკრეტული სფეროების იდენტიფიცირებაზე, სადაც ბავშვს შეიძლება დასჭირდეს დამატებითი მხარდაჭერა და ჩარევა. ქვემოთ მოცემულია კითხვის შეფასებისთვის საჭირო დებულებების ჩამონათვალი, რომლებიც მორგებულია სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე ბავშვებზე:

ფონოლოგიური ცნობიერება:

- სიტყვებში ცალკეული ბგერების ამოცნობა და მანიპულირება;
- რითმული სიტყვების ამოცნობა და რითმული სიტყვების წარმოთქმა;
- ბგერების გამოკლება და დამატება სიტყვების შესაქმნელად და დასაშლელად;
- ბგერების ანალიზი და სინთეზი;
- მარცვლების ანალიზი და სინთეზი;

ასოების ამოცნობა:

- შეუძლია თუ არა ბავშვს ამოიცნოს ასოები?
- დაასახელოს სხვადასხვა ასოსთან დაკავშირებული ბგერები?

სიტყვების ამოცნობა:

- ცნობს თუ არა ბავშვი კითხვის დროს ხშირად გამოყენებულ სიტყვებს?
- შეუძლია თუ არა ბავშვს წაიკითხოს და გაიგოს მეტყველების დროს ხშირად გამოყენებული, ნაცნობი სიტყვები (კითხვის პროცესში)?

თავისუფლად კითხვის უნარი:

- შეუძლია თუ არა ბავშვს სიტყვების ზუსტად და შესაბამისი სიჩქარით წაკითხვა?
- უჭირს თუ არა ბავშვს სიტყვების გაშიფვრა, რაც იწვევს ყოყმანს ან შეცდომებს?

წაკითხულის გააზრება:

- შეუძლია თუ არა ბავშვს წაკითხული მარტივი ტექსტის გაგება და კითხვებზე პასუხის გაცემა?
- შეუძლია თუ არა ბავშვს დაამყაროს კავშირი ტექსტსა და საკუთარ გამოცდილებას შორის?

ლექსიკა:

- ესმის ძირითადი ლექსიკური ერთეულები?
- შეუძლია თუ არა ბავშვს გამოიყენოს კონტექსტური მინიშნებები უცნობი სიტყვების მნიშვნელობის დასადგენად?

კითხვის სტრატეგიები:

- იყენებს თუ არა ბავშვი სათანადო სტრატეგიებს (მაგ., გახმოვანება, სურათის მინიშნებები) უცნობი სიტყვების გაშიფვრისთვის?
- იყენებს თუ არა ბავშვი კითხვისას გაგების სტრატეგიებს (მაგ., პროგნოზირება, შეჯამება)?

კითხვის მოტივაცია და ჩართულობა:

- იჩენს თუ არა ბავშვი ინტერესს კითხვის აქტივობებისა და მასალების მიმართ?
- კითხულობს დამოუკიდებლად თუ დახმარებით?

კითხვის დონე და პროგრესი:

- როგორია ბავშვის ამჟამინდელი კითხვის დონე დეკოდირების, თავისუფლად კითხვისა და გაგების თვალსაზრისით?
- როგორ ვითარდებოდა ბავშვის კითხვის უნარი დროთა განმავლობაში?

კითხვაში არსებული საჭიროებები/გამოწვევები:

- აქვს თუ არა ბავშვს კითხვასთან დაკავშირებული რაიმე კონკრეტული გამოწვევა, როგორიცაა დისლექსია ან სწავლის სხვა დარღვევები?

დამხმარე ტექნოლოგია ან აკომოდაციები:

- არის თუ არა დამხმარე ტექნოლოგიური ხელსაწყოები ან ადაპტირებული საშუალებები, რომლებსაც შეუძლიათ ხელი შეუწყონ ბავშვის კითხვის განვითარებას (მაგ., კომპიუტერი, დიდი ფონტიტ პრინტერზე ამობეჭდვის საშუალება)?

ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის მიზნები:

- არის თუ არა ასახული კითხვის კონკრეტული მიზნები ბავშვის ინდივიდუალურ სასწავლო გეგმაში და როგორ ხდება მათი განხილვა და მონიტორინგი?
- შემუშავებულია თუ არა ბავშვთან კითხვის სწავლების კონკრეტული სტრატეგიები და როგორ იყენებენ მათ?

6. წერის უნარების შეფასების ჩაქლისტი

სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე ბავშვებისთვის წერის უნარების შეფასების ჩაქლისტი ფოკუსირებული უნდა იყოს წერის სპეციფიკური გამოწვევების იდენტიფიცირებაზე, რომლებსაც შეიძლება მოსწავლე აწყდებოდეს სწავლის პროცესში, ქვემოთ მოცემულია წერის შეფასებისთვის საჭირო დებულებების ჩამონათვალი, რომელიც მორგებულია სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე ბავშვებისთვის:

წერის წინმსწრები უნარები შეიძლება ამგვარად განისაზღვროს:

- შეუძლია თუ არა ბავშვს დაიჭიროს საწერი საშუალება (მაგალითად, ფანქარი, კალამი)?
- ავლენს თუ არა წერისთვის საჭირო საბაზისო წვრილ მოტორულ უნარებს, როგორებიცაა: გაფერადება, წერტილებზე გადატარება, შემოვლება, წერტილების შეერთება და მარტივი ფორმების დახატვა.

ასოს ფორმირება:

- შეუძლია თუ არა ბავშვს სწორად გამოსახოს ასოები (ხაზქვევითა, ხაზზევითა და შუა რეგისტრის ასოები)?
- იცავს ასოების ზომას და ინტერვალს ასოებს შორის.

ასო დაკავშირება ბგერებთან:

- წერს ბგერებთან დაკავშირებულ შესაბამის ასოს (მაგალითად, წერს კარნახით).
- შეუძლია დაწეროს სიტყვის პირველი ან ბოლო ასო.

მართლწერა:

- წერს ნაცნობ და ხშირად გამოყენებად სიტყვებს სწორად.
- წერს უცხო და იშვიათ სიტყვებს სწორად.

წინადადების სტრუქტურა:

- შეუძლია მარტივი წინადადებების აგება სწორი სიტყვების თანმიმდევრობით და ძირითადი პუნქტუაციის ნიშნებით.
- ავლენს არსებითი სახელის, ზმნისა და წინადადების ძირითადი ელემენტების გაგებას.

გრამატიკა:

- იყენებს წინადადებებში სათანადო პუნქტუაციას.

- შეუძლია გრამატიკული წესების გაგებას (მაგალითად, ზმნის დრო, მრავლობითი რიცხვი).
ხელნაწერის წაკითხვა (ნაწერის ვიზუალური მხარე):

- შეიძლება თუ არა ბავშვის ნაწერის ადვილად წაკითხვა და გაგება სხვებისთვის?
- ასოები შესაბამისად გამოსახულია და ინტერვალი დაცული.

ლექსიკა და სიტყვების სწორად შერჩევა:

- წერისას იყენებს ასაკის შესაბამისი ლექსიკურ მარაგს.
- იყენებს აღწერით სიტყვებს ტექსტში დეტალების დასაზუსტებლად.
- წინადადები გამართულია.

ნაწერის ორგანიზება:

- აყალიბებს იდეებს თანმიმდევრულად და ლოგიკურად აბზაცებში ან მოკლე ტექსტებში.
- შეუძლია შეავსოს ან გამოიყენოს მარტივი გრაფიკულ ორგანიზატორები

ნაწერის შინაარსი:

- შეუძლია თუ არა ბავშვს წერილობით ნათლად გამოხატოს თავისი აზრები და იდეები?
- ავლენს კრეატიულობას და ორიგინალურობას ნაწერში.

წერის მოტივაცია და ჩართულობა:

- ავლენს ინტერესს და ენთუზიაზმს წერითი აქტივობების მიმართ.
- მზადაა დამოუკიდებლად ან მხარდაჭერით შეასრულოს წერითი აქტივობა.

წერის დონე და პროგრესი:

- როგორია ამჟამინდელი წერის უნარები წარსულთან შედარებით, ზოგადად, და შეინიშნება თუ არა პროგრესი.

ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის მიზნები:

- არის თუ არა ასახული წერის კონკრეტული მიზნები ბავშვის ინდივიდუალურ სასწავლო გეგმაში და როგორ ხდება მათი განხილვა და მონიტორინგი?
- შემუშავებულია თუ არა ბავშვთან წერის სწავლების კონკრეტული სტრატეგიები და როგორ იყენებენ მათ?

7. თხრობის უნარების შეფასების ჩექლისტი

სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე ბავშვებისთვის თხრობის უნარების შეფასების ჩექლისტი ფოკუსირებული უნდა იყოს ნარატივების გაგებისა და მოთხრობის/ნაწარმოების/ტექსტის/ამბის ვერბალურად გადმოცემის უნარის შეფასებაზე.

მოთხრობის გაგება:

- შეუძლია თუ არა ბავშვს, გაიგოს და გადმოსცეს მის მიერ ან სხვის მიერ წაკითხული მარტივი ამბავი?
- ავლენს თუ არა ბავშვი სიუჟეტის ელემენტების გაგებას (მაგალითად, პერსონაჟები, გარემო)?

მოთხრობის გადაცემა:

- შეუძლია თუ არა ბავშვს მოსმენილი ან წაკითხული ამბის საკუთარი სიტყვებით მოყოლა?
- თხრობისას გადმოსცემს თუ არა ძირითად ელემენტებს?

სიუჟეტის თანმიმდევრობა:

- შეუძლია თუ არა ბავშვს მოვლენების სწორი თანმიმდევრობის დაცვა თხრობისას?
- ესმის თუ არა ისტორიის დასაწყისი, შუა და დასასრული?

შეუძლია თუ არა ბავშვს ამოიცნოს მოთხრობის ნაწილები (მაგალითად, შესავალი, პრობლემა, გადაწყვეტა)?

თხრობის გრამატიკა:

- იყენებს თუ არა ბავშვი შესაბამის გრამატიკასა და იცავს წინადადების სტრუქტურას თხრობისას?

სიუჟეტის შექმნა:

- შეუძლია თუ არა ბავშვს შექმნას მარტივი თხრობა დამოუკიდებლად ან მხარდაჭერით?
- აერთიანებს თუ არა ბავშვი მოვლენათა და პერსონაჟების ლოგიკურ თანმიმდევრობას საკუთარ მოთხრობებში?

ლექსიკა და აღწერითი ენა:

- იყენებს თუ არა ბავშვი ასაკის შესაბამის ლექსიკას და აღწერით ენას თხრობის გასაუმჯობესებლად?
- შეუძლია თუ არა ბავშვს აღწერითი სიტყვების გამოყენება პერსონაჟების, პარამეტრებისა და მოვლენების შესახებ დეტალების მოსაწოდებლად?

პერსპექტივის აღქმა:

- შეუძლია თუ არა ბავშვს გაიგოს და გადმოსცეს მოთხრობის პერსონაჟების აზრები და გრძნობები?
- ავლენს თუ არა სხვადასხვა თვალსაზრისის გაგებას თხრობაში?

თანმიმდევრულობა:

- შეუძლია თუ არა ბავშვს თავისი იდეების მკაფიოდ და თანმიმდევრულად ორგანიზება ამბის გადმოცემისას?
- იყენებს თუ არა ბავშვი შესაბამის გარდამავალ სიტყვებს იდეებისა და მოვლენების დასაკავშირებლად თხრობის პროცესში?

წერილობითი მოთხრობები:

- შეუძლია თუ არა ბავშვს დაწეროს მარტივი მოთხრობა მკაფიო დასაწყისით, მოვლენათა განვითარებით და დასასრულით?
- იყენებს თუ არა ბავშვი სათანადო გრამატიკას, პუნქტუაციას წერილობით თხრობაში?

ჩართულობა:

- იჩენს თუ არა ბავშვი ინტერესს და ჩართულობას თხრობის აქტივობებში?
- ბავშვი აქტიურად მონაწილეობს თხრობის სავარჯიშოებში?

მოთხრობის ადაპტაცია:

- შეუძლია თუ არა ბავშვს შეცვალოს ან გააფართოვოს მოცემული ამბავი, რათა შექმნას ახალი ვერსია განსხვავებული შედეგით ან პერსონაჟებით?

თხრობის სტრატეგიები:

- იყენებს თუ არა მოსწავლე თხრობის დამხმარე სტრატეგიას, მაგალითად ვიზუალურ საყრდენებს, სიუჟეტურ სურათებს, წერილობით გეგმას ან საჭიროებს ზეპირ შეხსენებას.

8. მათემატიკური უნარების შეფასების ჩექლისტი

სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე ბავშვების მათემატიკური უნარების შეფასების ჩექლისტი ფოკუსირებული უნდა იყოს მათემატიკური შესაძლებლობების, გამოწვევებისა და შეფასების შედეგად სასწავლო მიზნების სწორად დასახვაზე მათემატიკაში:

რიცხვების ამოცნობა და დათვლა:

- შეუძლია თუ არა ბავშვს ამოიცნოს და დაასახელოს რიცხვები 1-იდან მოცემულ რიცხვამდე?
- შეუძლია თუ არა ბავშვს საგნების ზუსტად დათვლა გარკვეულ რაოდენობამდე?

რიცხვის გრძნობა:

- ესმის თუ არა ბავშვს რაოდენობის და რიცხვითი რიგის ცნება?
- შეუძლია თუ არა ბავშვს შეადაროს რიცხვები და დაადგინოს, რომელია უფრო მეტი ან ნაკლები?

ძირითადი ოპერაციები:

- შეუძლია თუ არა ბავშვს ერთნიშნა რიცხვების მიმატება და გამოკლება?
- შეუძლია თუ არა ბავშვს ამოხსნას მარტივი სიტყვების ამოცანები შეკრებისა და გამოკლების შესახებ?

---გაზომვა:

- შეუძლია თუ არა ბავშვს შეადაროს ობიექტების ზომა ან სიგრძე არასტანდარტული ერთეულების გამოყენებით?
- შეუძლია თუ არა ბავშვს გამოიყენოს სტანდარტული საზომი ერთეულები (მაგალითად, სანტიმეტრი) ობიექტების გასაზომად?

დრო და ფული:

- შეუძლია თუ არა ბავშვს საათზე დროის მითითება (საათის მეოთხედი, ნახევარი, ან სრული საათი)?
- შეუძლია თუ არა ბავშვს ამოიცნოს მონეტები და მათი ღირებულება?

გეომეტრია და ფორმები:

- შეუძლია თუ არა ბავშვს ამოიცნოს და დაასახელოს ძირითადი ფორმები (მაგალითად, წრე, კვადრეტი, სამკუთხედი)?
- შეუძლია თუ არა ბავშვს ამოიცნოს და აღწეროს სხვადასხვა ფორმის ნაწილები (კუთხე, გვერდი)?

მონაცემთა ანალიზი:

- შეუძლია თუ არა ბავშვს მონაცემების ორგანიზება მარტივი გრაფიკების ან სქემების გამოყენებით (მაგ., სვეტოვანი დიაგრამები, პიქტოგრამები)?
- შეუძლია თუ არა ბავშვს მონაცემების ინტერპრეტაცია გრაფიკებიდან და ძირითად კითხვებზე პასუხის გაცემა მონაცემების შესახებ?

პრობლემის გადაჭრის უნარები:

- შეუძლია თუ არა ბავშვს გამოიყენოს სტრატეგიები მათემატიკური ამოცანების გადასაჭრელად დამოუკიდებლად ან მხარდაჭერით?
- შეუძლია თუ არა ბავშვს მათემატიკური ცნებების გამოყენება რეალურ სიტუაციებში?

მათემატიკური ენა:

- ესმის ბავშვს და სათანადოდ იყენებს მათემატიკურ ლექსიკას?
- შეუძლია თუ არა ბავშვს, ახსნას მათემატიკური ამოცანის პასუხის მარტივი სიტყვებით?

გასათვალისწინებელია, რომ აკადემიური უნარების შეფასებისას გამოყენებულ იქნეს პრაქტიკული აქტივობების, წერილობითი დავალებების და ვერბალური შეკითხვების კომბინაცია ბავშვის უნარების შესაფასებლად.

საჭიროებისამებრ შეცვალეთ შეფასების მეთოდები ბავშვის სპეციფიკური საჭიროებებისა და სწავლის სტილის დასაკმაყოფილებლად.

შეფასების შედეგების გამოყენება შესაძლებელია მიზანმიმართული ინტერვენციებისა და სტრატეგიების შემუშავებისთვის, წერის, კითხვის, მათემატიკის და თხრობის უნარის განვითარების ხელშეწყობისთვის.

დანართი N1

აკადემიური უნარების შეფასების კითხვარი

კითხვარს ავსებს სპეციალური მასწავლებელი პირველადი იდენტიფიცირების, სსსმ მოსწავლის შეფასების, ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის შედგენის, სპეციალისტთან გადამისამართების, პროგრესის შეფასების და სხვა საჭირო მიზნისთვის.

მოსწავლის სახელი, გვარი -----

სკოლა -----

კლასი -----

ასაკი -----

ჩატარების თარიღი -----

ინსტრუქცია:

„შესაბამის ვეღში ჩაწეხეთ აღნიშვნა „V“, მოსწავლის შეფასებიდან გამომდინარე“. ასევე მიუთითეთ კომენტაჲები, ჲათა შეგხოვებული მონაცემები შეაჯამოთ და გადჲიგანოთ ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის ფოჲმის შესაბამის ცხიილში, სადაც ბაზისური აკადემიური უნაჲების აღწეჲაა საჭიო“.

წერა	ასრულებს დამოუკიდებლად	ასრულებს დახმარებით	ვერ ასრულებს
წერს ზოგიერთ ასოს			
წერს ყველა ასოს			
ასოს გამოსახავს გრაფიკულად სწორად			
ასოს ათავსებს ბადეში			
ასოს ათავსებს ხაზებზე			
იცავს ინტერვალებს ასოებს შორის			
წერს ცალკეულ მარცვლებს			
წერს სიტყვებს			
წერს წინადადებებს			
წერს კარნახით			
შეუძლია გადაწერა (დაფიდან, წიგნიდან)			
ნაწერს ფურცელზე ათავსებს სწორად			
შეუძლია მოსმენილი ბგერის/სიტყვის ჩაწერა			
შეუძლია დასმულ კითხვებზე წერილობით პასუხის გაცემა			
შეუძლია ტექსტის შინაარსის წერა			

წერილს სწორად იყენებს ფურცლის სივრცეს			
კითხვა	ასრულებს დამოუკიდებლად	ასრულებს დახმარებით	პერ ასრულებს
ცნობს ზოგიერთ ასოს			
ცნობს ყველა ასოს			
სწორად კითხულობს მსგავსი მოყვანილობის ასოებს			
ასოებს აერთიანებს მარცვალში			
გამოყოფს სიტყვაში პირველ, შუა, ბოლო მარცვალს			
სიტყვაში ასახელებს მარცვლების რაოდენობას			
მარცვლებით ადგენს სიტყვას			
კითხულობს სიტყვას მთლიანობაში			
აღიქვამს წაკითხული სიტყვის შინაარსს			
კითხულობს მარტივ სიტყვას			
კითხულობს რთულ სიტყვას			
კითხულობს დამარცვლით			
კითხულობს ნორმალური ტემპით			
მსგავს სიტყვებს კითხულობს უშეცდომოდ			
კითხვისას იცავს ბგერის/სიტყვის ამოკითხვის ფონოლოგიას			
სიტყვებს კითხულობს უშეცდომოდ			
გადმოსცემს წაკითხული წინადადების შინაარსს			
გადმოსცემს წაკითხული ტექსტის შინაარსს			
თხრობა	ასრულებს დამოუკიდებლად	ასრულებს დახმარებით	პერ ასრულებს
წარმოთქვამს სიტყვებს მკაფიოდ			
სიტყვებში ყველა ბგერას წარმოთქვამს თანმიმდევრულად			
გადმოსცემს შინაარსს მარტივი ფრაზებით			
თხრობისას იყენებს სინტაქსურ ერთეულებს			
თხრობისას იყენებს გავრცობილ წინადადებებს			

შეუძლია თხრობა ნორმალური ტემპით			
თხრობისას იცავს ინტონაციას			
იცავს ლექსიკურ-გრამატიკულ წყობას			
დასმულ კითხვებს პასუხობს ადეკვატურად			
შეუძლია გაიგოს და გადმოსცეს წაკითხული ტექსტის არსი			
აკეთებს წაკითხული ტექსტის ანალიზს			
იხსენებს და ახასიათებს ნაწარმოების გმირებს			
შეუძლია ტექსტში მიმდინარე ეპიზოდების თავიდან ბოლომდე დალაგება			
შეუძლია ტექსტში ამბის დასასრულის ამოცნობა/დასრულება			
ტექსტში პოულობს საკვანძო საკითხებს			
მსჯელობს ტექსტში არსებული პრობლემის გადაჭრაზე			
მათემატიკური უნარები	ასრულებს დამოუკიდებლად	ასრულებს დახმარებით	პერასრულებს
ცნობს და ასახელებს ზოგიერთ ციფრს			
წერს ზოგიერთ ციფრს			
ცნობს და ასახელებს ყველა ციფრს			
წერს ყველა ციფრს			
ცნობს და ასახელებს შედგენილ რიცხვებს			
წერს შედგენილ რიცხვებს			
შედგენილ რიცხვებში გამოყოფს თანრიგს			
ცნობს და განასხვავებს კენტ და ლუნ რიცხვებს			
ასახელებს მოცემული რიცხვის წინა და მომდევნო რიცხვს			
ითვლის პირდაპირ			
ითვლის უკუთვლით			
აღიქვამს საგნის რაოდენობას და უფარდებს შესაბამის რიცხვს			
შეუძლია ცნებების გაგება: ბევრი, ცოტა, მეტი, ნაკლები, ტოლი, გრძელი, მოკლე			

ცნობს და ასახელებს მათემატიკურ სიმბოლოებს (+ - * : = < >)			
სწორად იყენებს მათემატიკურ სიმბოლოებს			
მაგალითის ამოხსნისას იცავს მოქმედებათა თანმიმდევრობას			
ხსნის ამოცანებს (მარტივი, რთული)			
ესმის ამოცანის პირობა, ამოცანის ამოხსნისას შეუძლია ლოგიკური განსჯა			
ასრულებს მოქმედებებს წილადებზე			
ხსნის განტოლებებს (მარტივი, რთული)			
ცნობს გეომეტრიულ ფიგურებს (ბრტყელი, სივრცული)			
აგებს გეომეტრიულ ფიგურებს (ბრტყელი, სივრცული)			
ცნობს გეომეტრიული ფიგურების კუთხეებს (მახვილი, ბლაგვი, მართი, გაშლილი, სრული			
ითვლის გეომეტრიული ფიგურების კუთხეებს			
შეუძლია გეომეტრიული ფიგურების კუთხეების რაოდენობის ჩანერა			
ცნობს სიგრძის საზომ ერთეულებს			
ცნობს მასის საზომ ერთეულებს			
ცნობს ფულის ერთეულებს			

დანართი N2

აკადემიური და წინააკადემიური უნარების შეფასების კითხვარი

შეფასების სფეროები და შეკითხვები/დებულებები

„დაიწყეთ მაჩვივით, ან/და ზოგადი შეკითხვით, თანდათან გააჩუქეთ, თუ გაჩუქვედი ჩვევები ახ აქვს ბავშვს გამომუშავებული, ან ასაკიდან გამომდინარე – ახ მოეთხოვება, გადავით შეფასების შემდეგ სფეროზე“.

1. წეხისა და წეხის წინმსწები უნარების შეფასება

წერის მოტორული კომპონენტი:

- რომელ ხელში უჭირავს კალამი?
- როგორია მისი ქცევა, როდესაც ვაძლევთ ფურცელს და ფანქრებს? (თხოვეთ მშობელს, გაჩვენოთ ნახატი, ან ნაწერი, გადაიღოს ხატვის/წერის/გადაწერის პროცესი და გამოგიგზავნოთ)
- შეუძლია თუ არა დახატოს, გადახატოს მარტივი ფიგურები, რა შეცდომებს უშვებს გადახატვისას?
- სწორად უჭირავს თუ არა კალამი – პინცეტისებური ჩაჭიდებით, მუშტით.
- აფიქსირებს თუ არა ფურცელს?
- შეუძლია შეაერთოს წერტილები?
- შეუძლია გადაატაროს კალამი წერტილებს?
- როგორია ჯდომის პოზა ხატვისას/წერისას?
- როგორია ბავშვის გამოცდილება წერის კომპონენტზე? (მოიყვანოს მაგალითი)
- შეუძლია გააფერადოს კონტურების დაცვით ან კონტურების დაცვის გარეშე?
- ძლიერად აჭერს კალამს;
- სუსტად აჭერს;
- უკანკალებს ხელი წერის/ხატვის/ხაზვისას;

ნაწერის ვიზუალური მხარე:

- რომელი მხრიდან იწყებს წერას?
- რომელი ასოების წერა შეუძლია? (ჩამოთვალეთ)
- იცავს თუ არა მინდორს?
- ასოების ზომა თანაბარია, არათანაბარია?
- გრაფიკულად სწორად გამოსახავს თუ არა ასოების მოყვანილობას?
- დაცულია თუ არა ასოების ხაზზე განლაგება?
- იცავს ზედა და ქვედა რეგისტრის ასოების განლაგებას?
- იცავს ასოებს შორის დისტანციას?
- იცავს სიტყვებს შორის დისტანციას?
- შეუძლია გადაწერა, დამოუკიდებლად წერა, დახმარებით წერა (დააკონკრეტეთ – ასოების, სიტყვების, წინადადებების, მცირე მოცულობის ტექსტის, საშუალო მოცულობის ტექსტის, ნებისმიერი ტექსტის).

ორთოგრაფია/მართლწერა:

- ტოვებს ასოებს სიტყვაში?
- ანაცვლებს ერთ ასოს სხვა ასოთი?
- ამატებს ასოს სიტყვაში?

- ძირითადად ეშლება სარკისებური ასოები, ქვედა და ზედა რეგისტრის ასოები;
- წერს ყველა ასოს, ზოგიერთ ასოს, მსგავს ასოებს (ჩამოთვალეთ)
- შეუძლია გადაწერა, კარნახით წერა, დამოუკიდებლად წერა – ასოების, სიტყვების, წინადადების (დააკონკრეტეთ და მიუთითეთ რაოდენობა).

წერის წინმსწრები უნარების შინაარსობრივი კომპონენტი:

- იხატავს მოცემულ ხაზებსა და ფორმებს;
- შეუძლია გადახატოს – სამკუთხედი, წრე, ოთხკუთხედი;
- შეუძლია დახატოს ადამიანი – აღწერეთ, მინიმალისტურად თუ სქემატურად;
- შეუძლია გაფერადება – ამ დროს იცავს თუ ვერ იცავს კონტურს;
- აფერადებს აკურატულად, მაგალითად, წრეს;
- შეუძლია დაჯღაბნოს, დატოვოს კვალი ფურცელზე, მაგრამ გამოსახულება არ შეესაბამება რეალურ საგანს;
- შეუძლია დახატოს მზე, ყვავილი ან სხვა მარტივი მოხაზულობის საგანი;
- შეუძლია შექმნას მარტივი სიუჟეტური ნახატი,

წერის შინაარსობრივი კომპონენტი:

- რამდენად შეესაბამება ნაწერის შინაარსი ორიგინალს?
- რამდენად არის დაცული თანმიმდევრობა?
- როგორ არის გადმოცემული დეტალები?
- ასრულებს თუ არა ნამუშევარი კომუნიკაციურ ფუნქციას, ანუ შესაძლებელია თუ არა ძირითადი ავტორის (მოსწავლის) აზრის წაკითხვა/გაგება?
- შეუძლია დაფიდან გადაწერა? რა მოცულობის ტექსტს იწერს დააკონკრეტეთ.
- შეუძლია წიგნიდან გადაწერა? რა მოცულობის ტექსტს იწერს? დააკონკრეტეთ, რა ტიპის შეცდომებს უშვებს გადაწერისას;
- შეუძლია კარნახით წერა?
- რას წერს კარნახით, ასოებს/სიტყვებს/წინადადებებს?
- სჭირდება თუ არა შენელებული ტემპი, რამდენჯერმე გამეორება?
- წინადადებაში სიტყვების წერისას იცავს თანმიმდევრობას;
- წერილობით პასუხობს დასმულ კითხვას. რა სირთულის და რამხელა სიტყვებით ან წინადადებებით;
- შეუძლია მოთხრობის მოკლე შინაარსის წერილობით გადმოცემა. როგორ წერს, რამდენად გამართულად, რა სირთულის წინადადებებით?
- შეუძლია საკუთარი მოსაზრების წერილობით გადმოცემა (ესე, თავისუფალი თემა და ა.შ).
- წერისას სწორად იყენებს პუნქტუაციის ნიშნებს?
- წერითი ატივობის შესრულებისას საჭიროებს სიტყვიერ მინიშნებას, დამატებით დროს.
- წერისას სჭირდება დამხმარე საშუალებები – მიუთითეთ რომელი?

2. კითხვა და კითხვის წინმსწრები უნარები

- ცნობს და ასახელებს ასოებს (ჩამოთვალეთ);
- ნაწერში პოულობს მითითებულ ასოს;
- ასოებისგან ადგენს მარცვალს;
- გამოყოფს სიტყვაში I, II, ბოლო მარცვალს;
- იგებს, გადმოგვცემს წაკითხული სიტყვის შინაარსს;
- კითხულობს მარტივ სიტყვებს (1-2-მარცვლიანს)
- კითხულობს 3 და მეტმარცვლიან სიტყვებს;

- სწორად კითხულობს მსგავსი მოხაზულობის ასოებს;
- კითხულობს ტექსტს (მიუთითეთ მოცულობა და სირთულე);
- კითხვის ტემპი – ნელი, ჩქარი, ნორმალური;
- კითხვისას ტოვებს – ასოს, მარცვალს, სიტყვას;
- წაკითხული ტექსტიდან პასუხობს კითხვებს.

თუ ვერ კითხულობს, დააზუსტეთ:

- ცნობს, ასახელებს ფერებს, რომელს?
- არჩევს ნაწერს და ნახატს;
- ათვალიერებს წიგნებს;
- მიუთითებს ნახატზე წიგნში;
- ახდენს კითხვის იმიტაციას;

თუ ვერ კითხულობს აღწერეთ რამდენად ახდენს სიტყვის ფონოლოგიურ ანალიზს და სინთეზს:

- ✓ შეუძლია დაასახელოს სიტყვის პირველი ასო, ბოლო ასო;
- ✓ მაგალითად, სიტყვაში „კატა“, რომელია მეორე ასო;
- ✓ გააერთიანოს სიტყვა მ – ზ – ე ; ს-კ-ა-მ-ი.

3. თხრობის უნარის შეფასება

- ცალკეული ბგერების წარმოთქმა არის მკაფიო, არამკაფიო?
- სიტყვების წარმოთქმა არის მკაფიო, არამკაფიო?
- თხრობისას აღინიშნება ბგერათა აღრევა, ჩანაცვლება, გამოტოვება;
- თხრობა არის მარტივი ფრაზებით, სინტაქსური ერთეულების გამოყენებით, გავრცობილი ფრაზებით;
- თხრობის ტემპი არის ნელი, ჩქარი, ნორმალური;
- თხრობისას დაცულია ინტონაცია;
- დაცულია ლექსიკურ-გრამატიკული წყობა, თუ არა რა შეცდომებია?
- დასმულ კითხვას პასუხობს ადეკვატურად: მოკლედ, ვრცლად;
- აკეთებს ანალიზს წაკითხული ტექსტის ირგვლივ, სწვდება ტექსტის არსს;
- ახასიათებს ნაწარმოების გმირებს;
- შეუძლია ტექსტის შინაარსის თანმიმდევრობით გადმოცემა;
- შეუძლია ტექსტის დასასრულის ამოცნობა;
- მსჯელობს ტექსტში საკვანძო საკითხებზე;
- მსჯელობს პრობლემის გადაჭრის გზებზე.

თუ ვერ ყვება მოთხრობის შინაარსს, შეაფასეთ შემდეგი უნარები:

- გადმოსცემს ყოფით ამბებს – რა სირთულის წინადადებებით, რამდენად ლოგიკურად და გამართულად?
- აღწერს სიუჟეტურ სურათს (რამდენმოქმედებიანს?)
- იძლევა კითხვაზე პასუხს, მაგალითად...?
- ახდენს ნივთების, სურათების სახელდებას.

4. მათემატიკური უნარები

- შეუძლია გაარჩიოს ბევრი ცოტა;
- შეუსაბამოს რიცხვებს რაოდენობა (რამდენის ფარგლებში?);
- წერს და ასახელებს რიცხვებს (დააკონკრეტეთ სადამდე);
- ასახელებს რიცხვებს (დააკონკრეტეთ სადამდე);

- მოცემულ რიცხვში გამოყოფს თანრიგს;
- ცნობს და ასახელებს კენტ და ლუნ რიცხვებს;
- ასახელებს მეზობელ რიცხვებს;
- ითვლის პირდაპირ (მიუთითეთ სადამდე);
- შეუძლია თვლის გაგრძელება დასახელებული ნებისმიერი რიცხვიდან;
- ითვლის უკუთვლით (საიდან სადამდე);
- შეუძლია გადათვლა (სადამდე);
- საგნის რაოდენობას შეესაბამებს ციფრს (სადამდე?);
- ცნობს და სწორად იყენებს მათემატიკურ სიმბოლოებს $<$, $=$, $>$, $+$, $-$ რამდენის ფარგლებში?
- იცის ცნებები: მეტი, ნაკლები, ცოტა, ბევრი, გრძელი, მოკლე;
- მაგალითის ამოხსნისას იცავს თანმიმდევრობას;
- ცნობს გეომეტრიულ ფიგურებს (ბრტყელს, სივრცულს);
- აგებს გეომეტრიულ ფიგურებს (მიუთითეთ რომელს);
- ცნობს და ასახელებს საზომ ერთეულებს;
- შეუძლია საზომი ერთეულების სწორად გამოყენება;
- იცის ფულის ერთეულები, იყენებს მათ პრაქტიკაში;
- ხსნის განტოლებებს;
- ესმის ამოცანის პირობა – მარტივი, რთული;
- შეუძლია ამოცანის ამოხსნა;
- იცის წილადის ცნება;
- ასრულებს მოქმედებებს წილადებზე (შეკრება, გამოკლება, გამრავლება, გაყოფა);
- იცის ათწილადის ცნება;
- ალაგებს ათწილადებს ზრდადობისა და კლებადობის მიხედვით;
- ასრულებს მოქმედებებს ათწილადებზე;
- შეუძლია წილადის ათწილადად გადაქცევა და პირიქით;
- იცის პროცენტის გამოთვლა.

თავის შეჯამება

სპეციალური მასწავლებლის მიერ წარმოებული შეფასება ემსახურება სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლის ძლიერი მხარეებისა და საჭიროებების იდენტიფიცირებას, აღწერას და ინტერპრეტაციას

ზოგადად, შეფასება მნიშვნელოვანია იყოს ჰოლისტური და მოიცავდეს მრავალი უნარისა და ადაპტაციის შესახებ ინფორმაციის მოკვლევას, თუმცა ჩვენ ამ თავში ძირითადად განვიხილეთ ის ჩექლისტები, რომლებიც სასარგებლო იქნება სპეციალური მასწავლებლისთვის სამუშაო პრაქტიკაში და რომლებიც მოიცავს ბაზისური აკადემიური უნარების შეფასებას.

აღსანიშნავია, რომ შეფასებებს, როგორც წესი, ატარებენ კვალიფიციური პროფესიონალები – სპეციალური მასწავლებლები, სკოლის ფსიქოლოგები ან ბავშვთა განათლების და განვითარების ფსიქოდიագნოსტები. შეფასების შედეგები მასწავლებლებს ეხმარება, შეიმუშაონ შესაბამისი ინდივიდუალური სასწავლო გეგმები თითოეული მოსწავლის უნიკალური საჭიროებების დასაკმაყოფილებლად. გარდა ამისა, შეფასებები ხელს უწყობს შესაბამისი ადაპტაციისა და აკომოდაციის დადგენას, რათა ხელი შეუწყოს მოსწავლის აკადემიურ წარმატებას და საერთო განვითარებას.

სპეციალური მასწავლებელი შეფასების პროცესში იყენებს ფორმალური და არაფორმალური შეფასების პროცედურების ერთობლიობა, ამ შეფასებების მთავარი მიზანია ამომწურავი ინფორმაციის შეგროვება მოსწავლის შესაძლებლობების, სწავლის სტილისა და რთული სფეროების შესახებ, რაც მიმართულების მომცემია ინდივიდუალური სასწავლო გეგმების შემუშავებისა და შესაბამისი დამხმარე სერვისების განსაზღვრისთვის.

კითხვები რეფლექსიისთვის

1. მოსწავლის ძირითადი აკადემიური უნარების შეფასების რამდენიმე გავრცელებული მეთოდია, იმსჯელეთ თითოეული მეთოდის დადებით მხარეებსა და გამოწვევებზე.
2. გაანალიზეთ შეფასების ფორმალური და არაფორმალური მეთოდები.
3. განიხილეთ წარმოდგენილი ჩექლისტები და იმსჯელეთ, კიდევ რა უნარის შეფასება იქნებოდა აუცილებელი მოსწავლის შესახებ სრულფასოვანი ინფორმაციის შეგროვების მიზნით.
4. რა გამოწვევები შეექმნას სპეციალურ მასწავლებელს შეფასების, მონაცემების შეგროვებისა და ინტერპრეტაციის პროცესში და როგორ შეიძლება გაუმკლავდეს ამ გამოწვევებს.

გამოყენებული ლიტერატურა

- Armstrong, Thomas. (2018). "The Power of Neurodiversity: Unleashing the Advantages of Your Differently Wired Brain."
- Bryant, Diane P., Bryant, Brian R., and Smith, Deborah D. (2016). "Teaching Students with Special Needs in Inclusive Classrooms."
- DeLorenzo, Susan J. (2016). "Inclusive Education for Children with Special Needs: An Introduction."
- Gore, M. C., Cartledge, D. B., and Kundert, A. A. (2018). "Inclusion Strategies for Secondary Classrooms: Keys for Struggling Learners."
- Heward, William L. (2020). "Exceptional Children: An Introduction to Special Education."

Levine, Mel. "Educational Care: A System for Understanding and Helping Children With Learning Problems at Home and in School" (page references not provided).

Santrock, John W. (2009). "Cognitive Development and Learning in Instructional Contexts."

Spinelli, Cathleen G. (2012). "Classroom Assessment for Students in Special and General Education, 3rd edn 191-297."

Villa, Richard, and Thousand, Jacqueline S. (2015). "The Inclusive Education Checklist: A Self-Assessment of Best Practices."

Zigmond, Naomi. (2005). "Cognitive Development in Children with Learning Disabilities."

თავი 8

ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის ზოგადი მიმოხილვა

სარჩევი

შესავალი.....	160
1. ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის შემუშავების ძირითადი პრინციპები.....	161
2. ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის მიმოხილვა შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა განათლების აქტის მიხედვით (IDEA 2004, აშშ).....	162
3. საერთაშორისო გამოცდილების მიმოხილვა ინდივიდუალური საგანმანათლებლო პროგრამების შედგენასთან დაკავშირებით.....	163
4. რეგულაციები ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის შედგენის შესახებ საქართველოში.....	167
5. ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის განმარტება და მისი შემუშავებისა და განხორციელების გზები.....	168
6. ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის შესრულებაზე პასუხისმგებელია ისე ჯგუფი.....	169
7. ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის შედგენის პრაქტიკული საკითხები საქართველოში.....	170
თავის შეჯამება.....	171
კითხვები რეფლექსიისთვის.....	171
გამოყენებული ლიტერატურა.....	172

შესავალი

სულ უფრო და უფრო იზრდება მტკიცებულებები, რომ ინდივიდუალური სასწავლო გეგმა (ისე) სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეთა ხარისხიანი განათლების განუყოფელი ნაწილია და, რომ ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის შემუშავების პროცესია უფრო მნიშვნელოვანი და არა მხოლოდ მზა პროდუქტი (Tennant, 2007), რადგან სწორედ შემუშავებისა და ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის შექმნის პროცესში ჩართული მხარეების (ისე ჯგუფის წევრების) ერთმანეთთან ეფექტიანი თანამშრომლობით იხვეწება ბავშვის საჭიროებებზე მორგებული მიზნები და სტრატეგიები.

საქართველოს კანონი ზოგადი განათლების შესახებ და ეროვნული სასწავლო გეგმა ის ძირითადი დოკუმენტებია, რომლებიც არეგულირებს მოსწავლეთა და მათ შორის სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეთა განათლების პროცესს. შეიძლება ითქვას, რომ საქართველოში ხარისხიანი, ყველასთვის ხელმისაწვდომი საგანმანათლებლო სივრცის შექმნისთვის საკმარისი საკანონმდებლო მზაობა არსებობს.

ამ თავში განხილული იქნება ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის შექმნისა და განხორციელების საერთაშორისო გამოცდილება, ასევე, საქართველოში არსებული რეგულაციები და პრაქტიკა ინდივიდუალური სასწავლო გეგმების შედგენასა და განხორციელებასთან დაკავშირებით.

აღსანიშნავია, რომ საქართველოს კანონმდებლობაში ასახულია ჩანაწერები ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის შექმნის შესახებ, მაგრამ სკოლებისთვის კვლავ გამოწვევაა საკლასო პრაქტიკის დახვეწა, რაც უკავშირდება მოსწავლეების სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების დროულ იდენტიფიცირებას, შეფასებას, სწორი სასწავლო მიზნების დასახვას და განხორციელებას, ასევე, შესაბამისი სასწავლო სტრატეგიების შერჩევას, საჭირო რესურსების მოძიებას და სპეციალისტებს შორის თანამშრომლობას. ინკლუზიური განათლების პროცესი სრულყოფილი იქნება მაშინ, როდესაც შესაძლებელი გახდება საკლასო პრაქტიკაში საკანონმდებლო დოკუმენტებში ასახული ყველა რეგულაციის მაქსიმალური რეალიზება და თითოეული ინდივიდი მიიღებს ადეკვატურ საგანმანათლებლო სერვისს.

აღნიშნული თავში განხილული იქნება შემდეგი საკითხები:

- ✓ ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის შემუშავების ძირითადი პრინციპები;
- ✓ საერთაშორისო გამოცდილების მიმოხილვა ინდივიდუალურ სასწავლო გეგმების შედგენასთან დაკავშირებით;

- ✓ საქართველოში არსებული რეგულაციები სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეების განათლების შესახებ;
- ✓ ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის შედგენის პრაქტიკა საქართველოში;
- ✓ მოსწავლის ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის ფორმა.

1. ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის შემუშავების ძირითადი პრინციპები

იუნესკომ ჯერ კიდევ 1994 წელს გააჟღერა შემდეგი მოსაზრება: „სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროებების შესაბამისად ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის შემუშავება, მომავალ წლებში საერთაშორისო საგანმანათლებლო სისტემის და პროგრამების მთავარი გამოწვევა იქნება“. ასევე, სხვა ადრეულ წყაროებში, რომლებიც ეხება ინკლუზიურ განათლებას, ვხვდებით ასეთ მოსაზრებებს: „ინდივიდუალური სასწავლო გეგმები გავლენას მოახდენს თითოეული მასწავლებლის პრაქტიკასა და უნარ-ჩვევებზე“ (Ferguson 2008); „ინდივიდუალური სასწავლო გეგმები გულისხმობს მოსწავლის ინდივიდუალური საჭიროებების დაკმაყოფილების მცდელობას ზოგადსაგანმანათლებლო კლასში სწავლების დროს“ (Griffin and Shevlin 2007, 150).

მოსწავლის სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროებების გათვალისწინებით სწავლების დაგეგმვის ილუსტრაციაა ინდივიდუალური სასწავლო გეგმა, რომელიც ბევრი ქვეყნის მიერ მიღებულია, როგორც ინდივიდუალური საჭიროებების გათვალისწინებით სწავლების ინსტრუმენტი, ზოგადი სასწავლო გეგმის ხელმისაწვდომობის უზრუნველსაყოფად (NCSE 2006; Loreman, Deppeler და Harvey 2010; ვაკემანი, კარვონენი და აპუმადა 2013). უფრო მეტიც, ინდივიდუალური საგანმანათლებლო გეგმების პოლიტიკის სტატუსი პირდაპირ კავშირშია რიგი ქვეყნების კანონმდებლობასთან (DfES 2001; Ekstam, Linnanmäki, and Pirjo 2015; Forlin 2001; ახალი ზელანდიის განათლების სამინისტრო 2004; SFS 1994). საქართველოს კანონმდებლობა ასევე აღიარებს ინდივიდუალური სასწავლო გეგმით სწავლებას და მას სსსმ მოსწავლეთა სწავლების საუკეთესო საშუალებად მიიჩნევს (კანონი ზოგადი განათლების შესახებ; ეროვნული სასწავლო გეგმა 2011-2018; 2018-2024)

ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის მიზანია შეიმუშაოს გეგმა, რომელიც დაეხმარება მოსწავლეს ინდივიდუალური შედეგების ან/და მიზნების მიღწევაში მისი ამჟამინდელი უნარების გათვალისწინებით, შესაბამისად, ისგ-ს მიზანია მოსწავლის განვითარების პროგრესის უზრუნველყოფა და სწავლა-სწავლების პროცესში აკადემიური წინსვლა. ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის შემუშავების პროცესში აუცილებელია იმის შეფასება, თუ რა არის მოსწავლის ძლიერი მხარეები და საჭიროებები. ინდივიდუალური სასწავლო გეგმა პერსონალურად იქმნება თითოეული მოსწავლისთვის და არის უნიკალური. ისგ-ზე მუშაობის პროცესში დიდი მნიშვნელობა ენიჭება გუნდურობას, თანამშრომლობას და ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის შექმნაზე მომუშავე ჯგუფის წევრების ერთმანეთთან კოლაბორაციას.

ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის შექმნა მოითხოვს უფრო პერსონალიზებულ და ადაპტირებულ მიდგომას. აუცილებელია თითოეული მოსწავლის უნიკალური გამოწვევებისა და ძლიერი მხარეების გათვალისწინება და სტრატეგიების შემუშავება მათი სწავლისა და განვითარების მხარდასაჭერად.

ქვემოთ წარმოდგენილია რამდენიმე აუცილებელი ნაბიჯი ისგ-ის შედგენის მიზნით:

სრულყოფილი შეფასება. დაიწყეთ მოსწავლის შესაძლებლობების, ძლიერი მხარეების, გამოწვევების და სწავლის სტილის საფუძვლიანი შეფასებით. ჩართეთ მასწავლებლები, მშობლები, სპეციალისტები და თავად მოსწავლე ამომწურავი ინფორმაციის მოსაპოვებლად;

კონკრეტული და გაზომვადი მიზნების დასახვა. განსაზღვრეთ მკაფიო და მისაღწევი სასწავლო მიზნები, რომლებიც მორგებულია მოსწავლის საჭიროებებზე. ეს მიზნები უნდა იყოს კონკრეტული, გაზომვადი და შესაბამისი მათი საგანმანათლებლო და პიროვნული განვითარებისთვის;

აკომოდაციებისა და მოდიფიკაციების იდენტიფიცირება. დაადგინეთ საჭირო ცვლილებები, რომლებიც დაეხმარება მოსწავლეს კურიკულუმის ეფექტურად წვდომაში. აკომოდაცია შეიძლება მოიცავდეს დამატებით დროს ტესტებზე, დამხმარე ტექნოლოგიაზე, სკამის და მერხის მორგებაზე ან დამატებითი რესურსების მიწოდებაზე;

სწავლების ინდივიდუალური სტრატეგიების შემუშავება. შექმენით სწავლების სტრატეგიები, რომლებიც ითვალისწინებს მოსწავლის სწავლის სტილს და ძლიერ მხარეებს. გამოიყენეთ მულტისენსორული მიდგომები, დიფერენცირებული ინსტრუქციები და ვიზუალური საშუალებები მათი ჩართულობის გასაუმჯობესებლად;

დამხმარე სერვისების ჩართვა. ითანამშრომლეთ სპეციალისტებთან, როგორცაა მეტყველების თერაპევტი, ოკუპაციური თერაპევტები და ფსიქოლოგები, რათა ისგ-ის შედგენის პროცესში მიიღოთ დამატებითი რეკომენდაციები საჭირო ინტერვენციებისა და მხარდაჭერის შესახებ;

ინკლუზიური სასწავლო გარემოს შექმნის ხელშეწყობა. ინტერაქცია და პოზიტიური ურთიერთობები სსსმ მოსწავლეებსა და მათ თანატოლებს შორის ხელს უწყობს სოციალური უნარების გაუმჯობესებას და იზოლაციის შემცირებას;

პროგრესის რეგულარული მონიტორინგი. განუწყვეტლივ შეაფასეთ მოსწავლის პროგრესი მიზნებისკენ და საჭიროებისამებრ შეცვალეთ ისგ მიმდინარეობა დაკვირვებებისა და მონაცემების საფუძველზე;

მშობლებისა და აღმზრდელების ჩართულობის ხელშეწყობა. მიაწოდეთ მშობლებსა და აღმზრდელებს ინფორმირებული მოსწავლის პროგრესის, მიზნებისა და სტრატეგიების შესახებ. წახალისეთ მათი ჩართულობა სასწავლო პროცესში და მხარდაჭერა;

პოზიტიური სწავლის გამოცდილების ხელშეწყობა. ფოკუსირება არა მხოლოდ აკადემიურ მიღწევებზე, არამედ ემოციური კეთილდღეობის, თავდაჯერებულობისა და სწავლისადმი პოზიტიური დამოკიდებულების ხელშეწყობაზე;

მოსწავლის მიღწევების აღიარება და წახალისება. რეგულარულად აღიარეთ და აღნიშნეთ მოსწავლის მიღწევები, რაც არ უნდა მცირე ჩანდეს ისინი. პოზიტიურმა განმტკიცებამ შეიძლება გაზარდოს მოტივაცია და თავდაჯერებულობა;

პროფესიული განვითარება. მნიშვნელოვანია, რომ მასწავლებლებისთვის უზრუნველყოფილი იყოს ტრენინგები ინკლუზიური პრაქტიკის შესახებ, მათ შორის ინდივიდუალური სასწავლო გეგმების შესახებ;

ისგ გუნდის შეხვედრები. ისგ გუნდი, რომელიც მოიცავს მშობლებს, მასწავლებლებს, სპეციალურ მასწავლებლებს და შესაძლოა, სხვა სპეციალისტებს, იკრიბება, რათა განიხილონ მოსწავლის ძლიერი მხარეები, საჭიროებები და საგანმანათლებლო მიზნები.

დოკუმენტირება. ინდივიდუალურ სასწავლო გეგმასთან დაკავშირებული ყველა საკითხის დოკუმენტირება, დაკავშირებული იქნება ეს შეფასებასთან, აკომოდაციასთან, მოდიფიკაციასთან, სასწავლო აქტივობებთან, თუ ასე შემდეგ.

2. ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის მიმოხილვა შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა განათლების აქტის მიხედვით (IDEA 2004, აშშ)

აშშ-ში მოქმედებს შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა განათლების აქტი (IDEA 2004, აშშ), რომელიც უზრუნველყოს, რომ ყველა შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე მოსწავლეს/სტუდენტს ჰქონდეს შესაბამისი უფასო საჯარო განათლება, ინდივიდუალურ სასწავლო გეგმას განმარტავს, შემდეგნაირად: „ინდივიდუალური სასწავლო გეგმა (IDEA აქტი იყენებს სახელდებას – „ინდივიდუალური საგანმანათლებლო პროგრამა IEP“) იქმნება იმისთვის, რომ გამოვლენილი შეზღუდული შესაძლებლობის ან/და სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე ბავშვი, რომელიც ჩართულია სკოლაში, იღებდეს მასზე მორგებულ საგანმანათლებლო მომსახურებას. გეგმის შემუშავების პროცესში კი ჩართული არიან სხვადასხვა დარგის სპეციალისტები (მასწავლებელი, სოციალური მუშაკი, ფსიქოლოგი, ოკუპაციური თერაპევტი, შესაბამისი დარგის ექიმი, თერაპევტი და სხვ.), საჭიროების შემთხვევაში თავად შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ბავშვი, ოჯახის წევრები და / ან დანიშნული ადვოკატები“.

შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა განათლების აქტის (IDEA 2004, აშშ), განმარტებით ინდივიდუალური სასწავლო გეგმა ჩვეულებრივ მოიცავს შემდეგს:

- შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ბავშვის ჩართვა და პროგრესი ზოგად განათლებაში;
- ყველა საგანმანათლებლო სერვისის მიღების უფლება, რომელიც ბავშვს ესაჭიროება;
- ბავშვის საჭიროებებზე მორგებული პირობები, რომლებიც აუცილებელია ბავშვის წარმატებისთვის;
- ბავშვის ამჟამინდელი საგანმანათლებლო დონის განსაზღვრა და სამომავლო განათლების მიზნების შემუშავება;
- ბავშვის განათლების წლიური გაზომვადი მიზნები და ამოცანები.

ფედერალური ხეგუდაციების შესახებ ინდივიდუალური სასწავლო პროგრამის შესახებ ინფორმაციის მისაღებად, გაეცანით IDEA 2004 წლის წესებს და ხეგუდაციებს, გამოქვეყნებულია Wrightslaw-ის მიერ. ასევე, იხ. IDEA-ს ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის ფორმა.

ინდივიდუალური სასწავლო გეგმა მოიცავს ისეთ კომპონენტებს, როგორებიცაა: მოსწავლის აკადემიური მიღწევა, ფუნქციონირების ამჟამინდელი დონე, გაზომვადი წლიური და მოკლევადიანი მიზნები. ასევე გეგმაში წარმოდგენილია, თუ როგორ უნდა მოხდეს მოსწავლის პროგრესის შეფასება და დასკვნის მომზადება.

ინდივიდუალური სასწავლო გეგმა უნდა შეიცავდეს სპეციალურ საგანმანათლებლო და მასთან დაკავშირებულ მომსახურებებს და დამატებით დახმარებებსა და მომსახურებებს, რომლებიც ესაჭიროება სსსმ მოსწავლეს და იქნება უზრუნველყოფილი გეგმის ფარგლებში. ასევე, აღწერილი და დასაბუთებული უნდა იყოს, მიიღებს თუ არა ბავშვი მონაწილეობას რეგულარულ კლასკარეშე და სხვა აქტივობებში და შესაბამის პირობებში ეროვნულ გამოცდებსა თუ სასკოლო ტესტირებებში. გეგმა უნდა შეიცავდეს მომსახურების დაწყების თარიღს, სპეციალური განათლებისა და მასთან დაკავშირებული მომსახურებების სიხშირეს, ადგილმდებარეობასა და ხანგრძლივობას, აგრეთვე, დამხმარე ადამიანური რესურსის საჭიროებას და მომსახურებებს IDEA 2004 .

აღსანიშნავია, რომ აშშ-ში და ევროპის სხვადასხვა ქვეყანაში ინდივიდუალური სასწავლო გეგმა იქმნება ბავშვის შეზღუდული შესაძლებლობის, ან საგანმანათლებლო საჭიროების გამოვლენის ეტაპზე და მიჰყვება მას მთელი ცხოვრების განმავლობაში, როგორც მხარდამჭერი ინსტრუმენტი, რათა ინდივიდმა, რომელსაც აქვს ესა თუ ის საჭიროება, მიიღოს განათლება, თერაპია, სოციალური მომსახურებები, პროფესიული მომზადება და სხვ. აღსანიშნავია, რომ ასეთ შემთხვევაში ინდივიდუალური გეგმის შემუშავებასა და განხორციელებაში ჩართული არიან სხვადასხვა დარგის სპეციალისტები, ისინი უზრუნველყოფენ სწორ გადამისამართებას, სწავლებას, სერვისებზე ხელმისაწვდომობას, ოჯახის მხარდაჭერას და ა. შ. შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირის ცხოვრების ხარისხის გაუმჯობესებისთვის. ინდივიდუალური საგანმანათლებლო გეგმის ამგვარი მოდელი წარმატებით მოქმედებს აშშ-ში.

თუმცა ქვეყნები განსხვავდებიან ამ მხრივ, ზოგიერთ ქვეყანაში შშმ პირის განათლებასთან და განვითარებასთან დაკავშირებული საკითხები არ არის ერთ მოქმედ დოკუმენტში გაერთიანებული და ასეთ შემთხვევაში, მაგალითად, საბავშვო ბაღში ბავშვისთვის დგება კონკრეტული ინდივიდუალური გეგმა და ბავშვის სკოლაში ტრანზიციის პროცესში აღნიშნული გეგმა მას მიჰყვება სკოლაში. სკოლა ეცნობა მას და ითვალისწინებს იმ საჭიროებებს და ძლიერ მხარეებს, რომლებიც აღნიშნულია ბაღის გეგმაში, სკოლის ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის შედგენის პროცესში. მნიშვნელოვანია, სკოლის მასწავლებლებისა და სპეციალისტების გუნდი გაეცნოს ბაღში შემუშავებულ გეგმას, ხოლო მომავალში ასევე შექმნას პროფესიულ სასწავლებელში სკოლიდან ტრანზიციის გეგმა, რათა განათლების ხელშეწყობა მეტად იყოს მხარდაჭერილი.

3. საერთაშორისო გამოცდილების მიმოხილვა ინდივიდუალური საგანმანათლებლო პროგრამების შედგენასთან დაკავშირებით

სახელწოდებას – „ინდივიდუალური სასწავლო გეგმა“ შესაძლოა სხვადასხვა დასახელებით შევხვდეთ საერთაშორისო ლიტერატურაში, ზოგადად, ინდივიდუალური სასწავლო გეგმა (ისგ) არის ფართოდ აღიარებული და სტანდარტული ტერმინი განათლების სფეროში. თუმცა, არსებობს მსგავსი ცნებები და პრაქტიკა საერთაშორისო განათლებაში, რომელიც მოიცავს პერსონალიზებულ სასწავლო გეგმის შემუშავებას და ცალკეული მოსწავლეებისთვის ამ პროცესების განხილვას. ეს პრაქტიკა ხშირად სხვადასხვა ქვეყანაში და საგანმანათლებლო სისტემაში სხვადასხვა სახელს ატარებს.

ა) ინდივიდუალური განათლების გეგმა (IEP) – აშშ, კანადა და სხვა ქვეყნები:

შეერთებულ შტატებსა და კანადაში, ინდივიდუალური განათლების გეგმა (IEP) არის საერთო მიდგომა შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ან სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეებისადმი. IEP არის პერსონალიზებული დოკუმენტი, რომელიც ასახავს მოსწავლის სასწავლო მიზნებს, აკომოდაციებს, მოდიფიკაციას და დამხმარე სერვისებს, რომლებიც საჭიროა მათი უნიკალური საჭიროებების დასაკმაყოფილებლად.

ბ) პერსონალური სასწავლო გეგმა (PLP) – ავსტრალია და ახალი ზელანდია:

ავსტრალიაში და ახალ ზელანდიაში მოსწავლეებს შეიძლება ჰქონდეთ პერსონალური სწავლის გეგმა (PLP), რომელიც არის მორგებული გეგმა და შექმნილია მათი ინდივიდუალური სასწავლო

საჭიროებების დასაკმაყოფილებლად. PLP ეხმარება მოსწავლეებს დასახონ მიზნები, ასახონ თავიანთი სწავლის პროგრესი და განსაზღვრონ გაუმჯობესების სფეროები.

გ) ინდივიდუალური სასწავლო გეგმა (ILP) – გაერთიანებული სამეფო:

გაერთიანებულ სამეფოში, ინდივიდუალური სწავლის გეგმა (ILP) ხშირად გამოიყენება სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეებისთვის ან მათთვის, ვინც საჭიროებს დამატებით მხარდაჭერას. ILP ასახავს მოსწავლის სასწავლო მიზნებს და სტრატეგიებს, რომლებიც გამოიყენება მათი პროგრესის მხარდასაჭერად.

დ) პერსონალიზებული სწავლება – ფინეთი და სხვა ქვეყნები:

ფინეთში და ზოგიერთ სხვა ქვეყანაში გავრცელებულია პერსონალიზებული სწავლის კონცეფცია. ის გულისხმობს სასწავლო გეგმის და სწავლის გამოცდილების მორგებას ინდივიდუალურად მოსწავლის ინტერესების, ძლიერი მხარეებისა და საჭიროებების შესატყვისად.

მიუხედავად იმისა, რომ სახელწოდებები სხვადასხვა ქვეყანაში განსხვავებულია, ყველა ქვეყანაში ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის კონცეფცია მსგავსია და ემსახურება საჭიროებების გამოვლენას, შეფასებას, საგანმანათლებლო გამოწვევების დაკმაყოფილებას, გუნდური მუშაობის პროცესს, პროგრესის მონიტორინგს, აკომოდაციებს, მოდიფიკაციებსა და ეფექტურ ინტერვენციებს შშმ და სხსმ მოსწავლეებისთვის. რამდენადაც საქართველოს კანონმდებლობაში ეს ასახულია „ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის“ სახელწოდებით, ჩვენც ამ სახელით მოვიხსენიებთ მას.

ინდივიდუალური სასწავლო გეგმა ბევრ ქვეყანაში კანონმდებლობის შესაბამისად არის იურიდიული დოკუმენტი, რომელიც შემუშავებულია თითოეული სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე ბავშვისთვის, ის იქმნება ბავშვის მშობლების და სპეციალისტთა გუნდის მიერ. ინდივიდუალური საგანმანათლებლო გეგმა ყოველწლიურად უნდა განიხილებოდეს, რათა ხდებოდეს ბავშვის განვითარების პროგრესის შეფასება. ამერიკის შეერთებულ შტატებში (IDEA) და ევროპის ბევრ ქვეყანაში ინდივიდუალური გეგმის შედგენა სავალდებულოა 3 წლიდან 21 წლის ასაკამდე – სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების ყველა მოსწავლისთვის. საჭიროებები შეიძლება გამოწვეული იყოს სხვადასხვა მდგომარეობით: აუტიზმი, ემოციური და ქცევითი დარღვევები, ინტელექტუალური განვითარების დარღვევა, მრავლობითი შეზღუდული შესაძლებლობა, სმენის დაქვეითება, სმენის სრული შეზღუდვა, მხედველობის დაქვეითება, სმენისა და მხედველობის ერთდროული შეზღუდვა, განვითარების ეტაპების შეფერხება, მეტყველების ენისა და კომუნიკაციის დარღვევა, თავის ტვინის ტრავმული დაზიანებით გამოწვეული სირთულეები განვითარებაში, სწავლის უნარის დარღვევა და სხვა. ინდივიდუალური გეგმა უნდა აღწერდეს მოსწავლის შესრულების ამჟამინდელ დონეს, ძლიერ მხარეებს და საჭიროებებს ამ მონაცემებზე დაყრდნობით კი განისაზღვრება მიღწევადი და რელევანტური სასწავლო მიზნები (მიზნების ფორმულირების SMART კრიტერიუმების შესახებ ქვემოთ იქნება საუბარი). ინდივიდუალური გეგმა ითვალისწინებს გარემო პირობების მოდიფიკაციას, მასთან დაკავშირებულ მომსახურებებსა და სპეციალურ ინსტრუქციებსა და სასწავლო აქტივობებს იმის უზრუნველსაყოფად, რომ თითოეულმა ბავშვმა მიიღოს შესაბამისი განათლება „ნაკლებად შემზღუდველ გარემოში“, ის მორგებული უნდა იყოს მოსწავლის ინდივიდუალურ საჭიროებებზე.

ინდივიდუალური სასწავლო გეგმა აღწერს, თუ როგორ ისწავლის მოსწავლე, როგორ მიაღწევს შედეგებს, რას გააკეთებენ მასწავლებლები და მომსახურების მიმწოდებლები, რომ მან უფრო ეფექტურად ისწავლოს. მისი შემუშავება საჭიროებს გუნდს და არა ერთი ადამიანის მოქმედებას, შეაფასოს მოსწავლის განვითარების ყველა სფერო, გაითვალისწინოს მისი შესაძლებლობები, შეიმუშაოს საგანმანათლებლო მიზნები.

საერთაშორისო გამოცდილების მიხედვით, ინდივიდუალური სასწავლო გეგმა აქვს ყველა სხსმ და შშმ მოსწავლეს, მიუხედავად იმისა, თუ რომელ საგანმანათლებლო ფორმაშია ჩართული – ეს შესაძლოა იყოს როგორც ჩვეულებრივ საკლასო ოთახები, ისე სპეციალურ კლასი, ინტეგრირებული კლასი, სპეციალიზებული სკოლა ან კლასი, სადაც სწავლება მიმდინარეობს თანამასწავლებელთან (Co-Teacher) ერთად. შესაძლებელია, მოსწავლემ სწავლა აღარ განაგრძოს გეგმის მიხედვით, თუ გადაფასების შემდეგ დადგინდა, რომ მას აღარ აქვს ამის საჭიროება.

ისგ-ის მთავარი მიზანია, საგანმანათლებლო საჭიროებების მქონე ბავშვების ჩართვის შესაძლებლობის ხელშეწყობა, ის არ შემოფარგლება ბავშვთან ინდივიდუალური მუშაობით, ან მხოლოდ კლასში საკლასო აქტივობებში მონაწილეობის განსაზღვრით, არამედ იგი შექმნილია იმისთვის, რომ მოსწავლეს მიეცეს მონაწილეობის შესაძლებლობა ზოგად სასკოლო კულტურასა და კლასში, რამდენადაც ეს შესაძლებელია ინდივიდუალური შესაძლებლობიდან გამომდინარე.

ქვემოთ ჩამოთვლილია ისგ-ის განხორციელების სტრუქტურა:

ისგ-ის აუცილებელი კომპონენტები. ისგ ნიშნავს საგანმანათლებლო პროგრამას, წერილობით დოკუმენტს, რომელიც გათვალისწინებულია სსსმ და შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ბავშვისთვის, ისგ ასევე უნდა აკმაყოფილებდეს სახელმწიფო რეგულაციებს. უნდა შეიცავდეს შემდეგ კომპონენტებს:

- ✓ მოსწავლის აკადემიური და ფუნქციური შესრულების ამჟამინდელი დონეები;
- ✓ გაზომვადი წლიური მიზნები, მათ შორის აკადემიური და ფუნქციური მიზნები;
- ✓ ხედვა, იმის შესახებ, თუ როგორ იზომება მოსწავლის წლიური მიზნების მიღწევის პროგრესი და როგორ წარედგინება ის მშობლებს;
- ✓ სპეციალური საგანმანათლებლო და მასთან დაკავშირებული მომსახურებები, აგრეთვე დამატებითი დახმარების განევა მოსწავლისთვის;
- ✓ მომსახურების გრაფიკი, მომსახურების დაწყების ჩათვლით, მომსახურების მიწოდების სიხშირე, ხანგრძლივობა და ადგილმდებარეობა;
- ✓ ინფორმაცია იმის შესახებ, თუ რა ტიპის აკომოდაციებია საჭირო ნაკლებად შემზღუდავი გარემოს ორგანიზებისთვის.

ისგ-ის შედგენის საჭიროების დადგენა და დასაბუთება. გასათვალისწინებელია, რომ იმის დასადგენად, საჭიროა თუ არა ინდივიდუალური საგანმანათლებლო პროგრამა სკოლამ უნდა ჩაატაროს ბავშვის სრულფასოვანი შეფასება განვითარების ყველა სფეროში. თუ აღმოჩნდა, რომ ბავშვს ესაჭიროება ისგ-ს მომსახურება, სკოლა ვალდებულია მოიწვიოს ის-გუნდი (ეს არის პრაქტიკა ამერიკისა და ევროპის ზოგიერთი ქვეყნის მაგალითზე) და შეიმუშაოს ბავშვისთვის შესაბამისი საგანმანათლებლო გეგმა. ისგ უნდა შემუშავდეს, რაც შეიძლება მალე, ბავშვის საჭიროების იდენტიფიკაციის დადგენის შემდეგ. თითოეული სახელმწიფო განსაზღვრავს კონკრეტულ ვადებს, რომლებიც სკოლებმა უნდა დაიცვან ისგ-ის შემუშავებისა და მისი თითოეული ეტაპის განხორციელებისთვის (ალსანიშნავია, *რომ საქართველოში ისგ-ს შეიმუშავებენ სკოლები, ფსიქო-საგანმანათლებლო (მუდგინების) გუნდის შეფასების შემდეგ გაცემული ჰეკომენდაციების საფუძველზე.*

ისგ - გუნდის წევრები. ისგ-ის გუნდში შედიან მოსწავლე, მშობელი, სპეციალური მასწავლებლები, სკოლის მასწავლებლები, სკოლის ან სკოლის რაიონის წარმომადგენლები, რომლებიც კარგად ფლობენ ინფორმაციას განათლების ხელმისაწვდომობისა და სკოლის რესურსების შესახებ. ასევე, ფსიქოლოგი და საჭიროების შემთხვევაში სხვა სპეციალისტიც. მშობელმა ან სკოლამ შეიძლება მოიწვიოს სხვა პირები, რომლებსაც აქვთ ცოდნა ან შეუძლიათ სპეციალური ექსპერტიზა ბავშვთან დაკავშირებით. მაგალითად, სკოლამ შეიძლება მოიწვიოს ბავშვის საჭიროებებთან დაკავშირებული სერვისის მიმწოდებლები, მაგალითად, მეტყველების და ოკუპაციური თერაპევტები. პროფესიონალები, რომლებიც მუშაობდნენ ბავშვთან ან შეაფასეს ბავშვის საჭიროებები; ასევე, პროფესიონალი, რომელიც დაეხმარება მშობელს შვილის საჭიროებების ადვოკატირებაში, მაგალითად, მშობლის ადვოკატი. საჭიროების შემთხვევაში, ბავშვს ასევე შეუძლია მონაწილეობა მიიღოს ისგ გუნდის შეხვედრებში. მაგალითად, ზოგი ბავშვი იღებს მონაწილეობას ისგ-ის შეხვედრებში, როდესაც საშუალო სკოლის ასაკს მიაღწევს.

მშობლის როლი. მშობლები ითვლებიან ისგ გუნდის სრულ და თანასწორუფლებიან წევრებად სკოლის პერსონალთან ერთად. მშობლებს უფლება აქვთ ჩაერთონ შეხვედრებში, სადაც განიხილება ბავშვის შეფასება, ისგ-ის განვითარება და განათლება. მათ ასევე აქვთ უფლება, დასვან შეკითხვები და მოითხოვონ გეგმაში ცვლილებები, ისევე როგორც ისგ-ის გუნდის ყველა წევრს.

მაგალითად, შეერთებული შტატების განათლების დეპარტამენტი აფინანსებს მშობლებისთვის ტრენინგებს, მინიმუმ, ერთ შტატში, რათა მშობლებს მიეწოდოთ ინფორმაცია, რაც მათ სჭირდებათ ბავშვის ადვოკატირების მიზნით.

ისგ-ის შემუშავება. გუნდი განიხილავს მოსწავლის საჭიროებებს და ერთობლივად თანხმდება იმაზე, თუ რა შეიძლება იყოს პრიორიტეტული მიზნები, სადა უნდა განხორციელდეს სწავლება, ვინ არიან პასუხისმგებელი პირები, რა ვადაში უნდა მიაღწიონ პროგრამის დაგეგმილ ეტაპებს. ასევე, რა დამატებითი სერვისები, ადამიანური და ტექნიკური რესურსებია საჭირო. ისგ მტკიცდება ყველა მონაწილე პირის ხელმოწერით, ასლი გადაეცემა მშობელს, აშშ-ში მიღებული რეგულაციით, მშობელმა IEP-ს ხელი უნდა მოაწეროს ან გაასაჩივროს 10 დღის ვადაში, გასაჩივრების შემთხვევაში სკოლას შეუძლია ახალი ვერსიის შექმნა.

შესაბამისი საგანმანათლებლო სივრცის შერჩევა. ისგ-ის ფარგლებში მიიღება გადაწყვეტილება საგანმანათლებლო სივრცის შერჩევის ან შეცვლის მიზნით. აქ მოიაზრება, მაგალითად, ტრანზიცი

სპეციალური სკოლიდან საჯარო სკოლაში, გადაწყვეტილება სპეციალურ ან ინტეგრირებულ კლასში ჩარიცხვაზე, ზოგადსაგანმანათლებლო სკოლაში რესურს ოთახით ან დამატებითი სივრცეებით სარგებლობა, ბავშვის ჩართვა დამატებით სერვისებში და სხვ.

ისგ-ს განხორციელება და განხილვა. ისგ- ის შემუშავების და განმსაზღვრელი ადგილის დადგენის შემდეგ, მასწავლებლები პასუხისმგებელნი არიან ყველა საგანმანათლებლო მომსახურების, პროგრამის მოდიფიკაციის ან დახმარების განხორციელებაზე, როგორც ეს მითითებულია ინდივიდუალური საგანმანათლებლო გეგმით.

მომსახურებები, რომლებიც შეიძლება მიეწოდოს შეზღუდული შესაძლებლობის ან სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე ბავშვის ინდივიდუალური საგანმანათლებლო პროგრამის ფარგლებში:

- ა) მოსწავლის საჭიროებებზე მორგებული ინსტრუქცია;
- ბ) პროგრამის მოდიფიკაციები;
- გ) აკომოდაცია;
- დ) დამატებითი დახმარება და მომსახურება;
- ე) სწავლებასთან დაკავშირებული დამატებითი მომსახურება;
- ვ) მშობლების ჩართულობა.

განვიხილოთ თითოეული ეს კომპონენტი ცალ-ცალკე:

- ა) **მოსწავლის საჭიროებებზე მორგებული ინსტრუქცია.** სპეციალურად შემუშავებული ინსტრუქცია დადებით გავლენას ახდენს მოსწავლეზე საგანმანათლებლო მნიშვნელოვანი პროგრესის მიღწევაში. ზოგიერთი მოსწავლისთვის შეიძლება საჭირო გახდეს მასწავლებლის მიერ ინფორმაციის წარდგენა ვიზუალური, აუდიალური, ან ტაქტილური არხით, ან მოდელირებით და მინიშნებით. სხვა მოსწავლისთვის, მასწავლებლებს შეიძლება დასჭირდეთ მხოლოდ მნიშვნელოვანი ძირითადი ცნებების შერჩევა და სწავლება, ინსტრუქციის შემცირება, ერთსიტყვიანი, ან მხოლოდ ორსიტყვიანი ინსტრუქციების გამოყენება. ისგ გუნდი განსაზღვრავს, შედის თუ არა კონკრეტული ტიპის ინსტრუქცია მოსწავლის ისგ- ში და შეიმუშავებს სწავლების მეთოდოლოგიას;
- ბ) **პროგრამის მოდიფიკაციები.** სასწავლო პროგრამის შინაარსში შეიძლება შეტანილ იქნეს ცვლილებები, როგორიცაა სასწავლო მასალის მოცულობის შემცირება, შინაარსობრივად გამარტივება;
- გ) **აკომოდაცია.** მოსწავლისთვის ზოგიერთი საგანმანათლებლო საჭიროება შეიძლება დაკმაყოფილდეს გარემოში ისეთი ცვლილების შეტანით, როგორიცაა, მაგალითად, საკლასო ოთახში დამატებითი განათება მის მერხზე, ფურცლის დამჭერი, ან ხელის დაფა. მაგალითად, ბავშვმა შეიძლება შეასრულოს საშინაო დავალების ნაკლები ან განსხვავებული ნაწილები, ვიდრე სხვა მოსწავლეებმა. აკომოდაციის მაგალითებია: მასწავლებლის ჩანაწერების ასლების გადაცემა, ზეპირი და არა წერილობითი ტესტების მიცემა (ან პირიქით), ტესტებისა და დავალებების გახანგრძლივება (დროის აკომოდაცია), კომპიუტერის გამოყენება, ადაპტირებული კლავიატურა, ან კალამი და სხვა ადაპტირებული რესურსები, წყნარ ოთახში ტესტების ჩატარება, შესვენებები ყურადღების ფოკუსირებისთვის, შესვენებები და ა.შ.;
- დ) **დამატებითი დახმარება და მომსახურება.** აქ იგულისხმება მაგალითად, დამხმარე ტექნოლოგია ან დამატებითი ადამიანური რესურსი, მასწავლებლის თანაშემწე კლასში, რომელიც დამატებით დახმარებას უწევს ერთ ან მეტ მოსწავლეს;
- ე) **სწავლებასთან დაკავშირებული დამატებითი მომსახურება.** თუ ბავშვს დამატებითი სერვისები სჭირდება, სკოლები ვალდებული არიან უზრუნველყონ შესაბამისი სერვისები, რაც მოიცავს მეტყველების თერაპიას, პროფესიულ ან ფიზიკურ თერაპიას, თარჯიმნებს, სამედიცინო მომსახურებას (მაგალითად, ექთანი ბავშვისთვის საჭირო პროცედურების შესასრულებლად), ორიენტაციისა და მობილობის სერვისებს, მშობლების კონსულტაციას და ტრენინგს, რაც დაეხმარება მშობლებს მათი ბავშვის ისგ-ის, ფსიქოლოგიური ან საკონსულტაციო მომსახურებების, დასვენების, რეაბილიტაციის, სოციალური მუშაობის და ტრანსპორტირების განხორციელებაში;
- ვ) **მშობლების ჩართულობა.** არაერთი კვლევა აჩვენებს, თუ რამდენად მნიშვნელოვანია მშობლების ჩართულობა ბავშვის განათლებაში. ჯეიმს გრიფიტმა (1996) დაადგინა, რომ სკოლებში, სადაც მშობლები მეტად არიან ჩართული და აქვთ უფლებამოსილების უფრო მაღალი დონე, მოსწავლეებს აქვთ უფრო მაღალი სასწავლო შედეგები. სკოლას აქვს უფლება, შეიმუშაოს მშობლის ჩართულობის პროტოკოლი, მაგალითად, შეხვედრების ორგანიზება, წერილობითი კომუნიკაცია.

ზემოთ წარმოდგენილი იყო საერთაშორისო მიდგომის მიმოხილვა ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის შემუშავების და განხორციელების შესახებ. ახლა კი განვიხილოთ საქართველოში არსებული რეგულაციები და პრაქტიკა ინდივიდუალურ სასწავლო გეგმასთან დაკავშირებით.

4. რეგულაციები ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის შედგენის შესახებ საქართველოში

საქართველოში სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე პირთა განათლების მხარდაჭერა კანონით დადგენილი ვალდებულებაა. საქართველოს კანონში ზოგადი განათლების შესახებ ხაზგასმით არის აღნიშნული, რომ განათლება თანაბრად ხელმისაწვდომი უნდა იყოს ყველასთვის სიცოცხლის ბოლომდე. კანონი ხაზს უსვამს, რომ ყველას აქვს სრული ზოგადი განათლების მიღების თანაბარი უფლება საზოგადოებრივ ცხოვრებაში წარმატების მიღწევის თანაბარი შესაძლებლობების უზრუნველყოფისათვის.

2014 წელს ინკლუზიური განათლების პროცესის შეფასების შედეგად გამოიკვეთა, რომ საქართველოში ზოგადი განათლების უფასოდ მისაწვდომობა და ზოგადსაგანმანათლებლო სკოლაში რეგისტრაციისთვის ბარიერების არ არსებობა, ზრდის შეზღუდული შესაძლებლობის და სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეების საჯარო და სკოლებში სწავლების შესაძლებლობას (თ. ჭინჭარაული, ნ. ჯავახიშვილი, „ინკლუზიური განათლების მახასიათებლები საქართველოში“, 2014 წელი). მეტიც, 2019 წლიდან პირველკლასელთა სკოლაში რეგისტრაციის პროცესში პრიორიტეტი ენიჭებათ სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეებს, რათა წინასწარ გაიარონ რეგისტრაცია სკოლაში და ტრანზიციის პროცესი უფრო მეტად იყოს ხელშეწყობილი – სკოლამ სწავლის დაწყებამდე მოამზადოს შესაბამისი ადამიანური და მატერიალური რესურსი.

საქართველოს კანონში ზოგადი განათლების შესახებ განმარტებულია ტერმინი „ინკლუზიური განათლება“. დოკუმენტში ამ ტერმინის შეტანა სახელმწიფოს მხრიდან ერთ-ერთი პირველი წინგადადგმული ნაბიჯი იყო, რომელიც განათლების ყველასათვის ხელმისაწვდომობაზე აკეთებს აქცენტს, კანონის თანახმად, „ინკლუზიური განათლება – თანაბრად ხელმისაწვდომი საგანმანათლებლო პროცესია, რომლის ფარგლებშიც ყველა მოსწავლისთვის უზრუნველყოფილია განათლების ინდივიდუალური საგანმანათლებლო საჭიროებისა და შესაძლებლობის გათვალისწინებით მიღება“ (თავი I, მუხლი 2, პუნქტი „უ“).

ზოგადი განათლების შესახებ კანონი ასევე განმარტავს ინდივიდუალური სასწავლო გეგმას, რომლის თანახმად ეს არის „მოსწავლის სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების გათვალისწინებით, ეროვნული სასწავლო გეგმის ადაპტაციით შექმნილი სასწავლო გეგმა, რომელიც სასკოლო სასწავლო გეგმის ნაწილია (თავი I, მუხლი 2, პუნქტი „ყ“).

ზოგადი განათლების შესახებ კანონში ასევე განმარტებულია ეროვნული სასწავლო გეგმის მიზანი და მნიშვნელობა. კანონი ასევე არეგულირებს სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე პირებისთვის ეროვნულ სასწავლო გეგმაზე დაყრდნობით ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის შექმნას.

საქართველოში ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის შედგენის მცდელობები დაიწყო 2005 წლიდან, მას შემდეგ, რაც დაინერგა ახალი ეროვნული სასწავლო გეგმა, ხოლო 2008–2009 წლიდან გახდა სავალდებულო ყველა სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლისთვის, მას შემდეგ რაც ზოგადი განათლების შესახებ კანონში ცვლილება შევიდა. აღსანიშნავია, რომ საქართველოში ასევე დაინერგა ალტერნატიული სასწავლო გეგმაც, რომელიც მძიმე და ღრმა მრავლობითი დარღვევის მქონე მოსწავლეებისთვის არის განსაზღვრული, თუმცა მიუხედავად ამისა, ინკლუზიური განათლება აღიარებს, რომ არ არსებობს ორი იდენტური სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლე და შესაძლებელია საჭირო გახდეს ალტერნატიული სასწავლო გეგმის ფარგლებშიც, მასზე დაყრდნობით ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის შემუშავება (ამ საკითხზე დაწვრილებით მოცემულია ინფორმაცია შემდგომ თავებში – ადგიხნატიევი და სენსოხუდი კუჩიკუდემი).

კანონში არსებული ჩანაწერით საქართველომ აღიარა, რომ საგანმანათლებლო პროცესი ყველა მოსწავლისთვის ეროვნულ სასწავლო გეგმაზე დაყრდნობით მიმდინარეობს. ამასთან, განათლების პროცესის მოქნილობის უზრუნველყოფისთვის განისაზღვრა ინდივიდუალური სასწავლო გეგმა, რომელიც სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეებს აძლევს საშუალებას, მაქსიმალურად (შესაძლებლობის გათვალისწინებით) მიუახლოვდნენ ეროვნული სასწავლო გეგმით განსაზღვრულ სასწავლო შედეგებს. მასწავლებელს უნდა ახსოვდეს, რომ ყველა მოსწავლის, მათ შორის სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლის სწავლა-სწავლების პროცესში

მთავარი ორიენტირია ეროვნული სასწავლო გეგმით განსაზღვრული სასწავლო შედეგები და თვით მოსწავლეთა ინდივიდუალური შესაძლებლობები.

სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეებთან ინდივიდუალური მიდგომების განხორციელების შესაძლებლობას არეგულირებს ეროვნული სასწავლო გეგმა და 21/02/2018 წლის საქართველოს განათლების და მეცნიერების მინისტრის ბრძანება N16/ნ „ინკლუზიური განათლების დანერგვის, განვითარებისა და მონიტორინგის წესების, აგრეთვე სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეთა იდენტიფიკაციის მექანიზმის დამტკიცების თაობაზე“.

დოკუმენტებში განმარტებულია ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის (ისგ) მიზანი, მისი შედეგების სპეციფიკა და მითითებულია, ვის ეკისრება პასუხისმგებლობა ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის წარმოებისთვის. აღნიშნულ დოკუმენტებში მოცემულია განმარტებები სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე პირთა აკადემიური შეფასების შესახებ, აღწერილია გამონაკლისის დაშვების შესაძლებლობები, რაც, ერთი მხრივ, სასწავლო პროცესში მოსწავლის ინდივიდუალური საჭიროებების გათვალისწინების საშუალებას იძლევა და, მეორე მხრივ, ხელს უწყობს საერთო ფორმატის შენარჩუნებას, რასაც ეროვნული სასწავლო გეგმის მიხედვით სწავლება გულისხმობს.

როგორ უკვე არაერთხელ აღვნიშნეთ, მოსწავლის სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროება დასტურდება ფსიქოსაგანმანათლებლო შეფასებისა და კონსულტირების (მულტიდისციპლინური) გუნდის შეფასებისა და დასკვნის საფუძველზე, ასევე გუნდის მიერ განისაზღვრება სსსმ მოსწავლისთვის ეროვნული სასწავლო გეგმის ადაპტაციის საჭიროება. ადაპტაციის სახეებია: მოდიფიკაცია და აკომოდაცია.

ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის შედეგის მიზნით იკვეთება შემდეგი ვალდებულებები:

- ✓ სსსმ მოსწავლისთვის სკოლა ვალდებულია უზრუნველყოს ეროვნული სასწავლო გეგმის მოდიფიკაცია, სასწავლო გარემოს აკომოდაცია, მოდიფიკაცია და საჭიროების შემთხვევაში ალტერნატიული სასწავლო მიზნების შემუშავება;
- ✓ მოსწავლისთვის ეროვნული სასწავლო გეგმის მოდიფიკაცია ნიშნავს ეროვნული სასწავლო გეგმით განსაზღვრული შედეგების რაოდენობრივ და/ან თვისებრივ ცვლილებებს, რაც შესაძლებელია გულისხმობდეს სასწავლო მიზნების რაოდენობრივ შემცირებას, დაზუსტებას ან/და გამარტივებას მოსწავლის მზაობისა და შესაძლებლობების გათვალისწინებით;
- ✓ სასწავლო გარემოს აკომოდაცია ნიშნავს სასწავლო გარემოს ისეთი ცვლილებას, რომელიც არ იწვევს ეროვნული სასწავლო გეგმის შინაარსის შეცვლას, არამედ ხელს უწყობს სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლისთვის შესაბამისი სასწავლო გარემოს და პირობების შექმნას ქვემოთ ჩამოთვლილ კომპონენტებში: ა) ინსტრუქციის აკომოდაცია; ბ) გარემო პირობების აკომოდაცია; გ) შეფასების აკომოდაცია; დ) დროის, გრაფიკის აკომოდაცია;
- ✓ ალტერნატიული სასწავლო მიზნები შემუშავდება მძიმე, ღრმა და მრავლობითი დარღვევის მქონე მოსწავლეებისთვის, თუ შეუძლებელია ეროვნული სასწავლო გეგმით განსაზღვრული ზოგიერთი საგნის სწავლება. მძიმე, ღრმა და მრავლობითი დარღვევის მქონე მოსწავლეებისთვის აუცილებელია ინდივიდუალურ სასწავლო გეგმაში ალტერნატიული მიზნების შეტანა, როგორიცაა ყოველდღიური სასიცოცხლო ფუნქციური უნარ-ჩვევების გამომუშავება.

5. ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის განმარტება და მისი შემუშავებისა და განხორციელების გზები

ინდივიდუალური სასწავლო გეგმა არის მოსწავლის სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების გათვალისწინებით ეროვნული სასწავლო გეგმის ადაპტაციით შექმნილი სასწავლო გეგმა, რომელიც სასკოლო სასწავლო გეგმის ნაწილია. სწავლის პროცესში სირთულეების გამოვლენის შემდეგ სკოლამ უნდა უზრუნველყოს მოსწავლის გადამისამართება დეტალური ფსიქო-საგანმანათლებლო შეფასებისთვის სამინისტროს ინკლუზიური განათლების მულტიდისციპლინურ გუნდთან, სწორედ მულტიდისციპლინური გუნდის შეფასების შედეგად განისაზღვრება რეკომენდაცია ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის შედგენის შესახებ.

ინდივიდუალური სასწავლო გეგმა არის წერილობითი დოკუმენტი და ასახავს შესაბამისი კლასის დამთავრებისთვის მოსალოდნელ სასწავლო შედეგებს, მათ მისაღწევად განსაზღვრულ სწავლების სტრატეგიასა და დამატებით საშუალებებს/ღონისძიებებს, შესაბამისი სასწავლო გარემოს შესაქმნელად გასატარებელ ზომებს.

ინდივიდუალური სასწავლო გეგმა მაქსიმალურად უნდა ითვალისწინებდეს სსსმ მოსწავლის ყველა საგანმანათლებლო საჭიროებას და მისი მიღწევის გზებს, მოსწავლის ინტერესებსა და ინდივიდუალურ შესაძლებლობებს, რომლებიც აუცილებელია ინდივიდუალური სასწავლო გეგმით გათვალისწინებული მიზნების მისაღწევად.

სკოლის ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის ჯგუფი (შემდგომში – ისე ჯგუფი) ფსიქოსაგანმანათლებლო შეფასებისა და კონსულტირების (მულტიდისციპლინური) გუნდის მიერ მოსწავლის სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების დადასტურების შემდეგ ქმნის ინდივიდუალურ სასწავლო გეგმას.

ინდივიდუალური სასწავლო გეგმა შეიძლება მოიცავდეს ყველა საგანს ან რომელიმე კონკრეტულ საგანს/საგნებს სსსმ მოსწავლის საჭიროების შესაბამისად. ყოველი სსსმ მოსწავლისთვის ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის ფარგლებში დეტალურად უნდა განისაზღვროს:

- ა) სასწავლო შედეგები, სწავლების სტრატეგიები და სასწავლო (როგორც საკლასო, ისე საშინაო) აქტივობები შერჩეულ საგანში/საგნებში;
- ბ) დრო, რომელსაც მასწავლებელი დაუთმობს ინდივიდუალური სასწავლო გეგმით განსაზღვრული სასწავლო შედეგების მიღწევას თითოეულ საგანში;
- გ) მოსწავლისათვის საჭირო დამატებითი ჯგუფური/ინდივიდუალური მეცადინეობები, მეცადინეობების გრაფიკი, ადგილი და ხანგრძლივობა;
- დ) დამატებით ჯგუფურ/ინდივიდუალურ მეცადინეობებზე პასუხისმგებელი პირი: საგნის მასწავლებელი, მშობელი და/ან სპეციალური მასწავლებელი, საჭიროების შემთხვევაში სხვა სპეციალისტი;
- ე) სასწავლო პროცესში გამოსაყენებელი რესურსი (სახელმძღვანელოები და მოსწავლისათვის საჭირო სხვა საგანმანათლებლო/განმავითარებელი რესურსი) და რესურსით უზრუნველყოფაზე პასუხისმგებელი პირი, მათ შორის, მშობელიც;
- ვ) მოსწავლისათვის საჭირო დამატებითი ტექნიკური რესურსები.

ასევე, ინდივიდუალური სასწავლო გეგმა უნდა მოიცავდეს ინფორმაციას ბავშვის კოგნიტური, აკადემიური, საგნობრივი კომპეტენციების, ინტერესების, სოციალური, ქცევითი, ემოციური, მოტორული და სხვა სფეროების შესახებ, ძლიერი მხარეებისა და საჭიროებების გათვალისწინებით.

6. ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის შესრულებაზე პასუხისმგებელია ისე ჯგუფი

სკოლის ადმინისტრაციის ბრძანებით თითოეული სსსმ მოსწავლისათვის ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის შესამუშავებლად განისაზღვრება ისე ჯგუფი, რომელიც უზრუნველყოფს სსსმ მოსწავლისათვის ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის შემუშავებას და ხელს შეუწყობს მის განხორციელებას. ისე-ის ჯგუფი ვალდებულია მონაწილეობა მიიღოს ისე-ს შიდა მონიტორინგში და მასალა წარუდგინოს სკოლის დირექტორს.

სკოლის ისე ჯგუფი შედგება შემდეგი წევრებისაგან:

- ა) სსსმ მოსწავლის კლასის დამრიგებელი;
- ბ) სპეციალური მასწავლებელი და საგნის მასწავლებლები, რომლებიც უშუალოდ ასწავლიან მოსწავლეს;
- გ) სკოლაში ინკლუზიურ განათლებაში ჩართული სპეციალისტი/სპეციალისტები;
- დ) სსსმ მოსწავლის მშობელი/კანონიერი წარმომადგენელი;
- ე) საჭიროების შემთხვევაში მოწვეული სხვა სპეციალისტი.

ისე ჯგუფს უნდა ჰყავდეს კოორდინატორი, რომელიც წარმართავს ჯგუფის წევრების მუშაობას და პასუხისმგებელია ჯგუფის საქმიანობაზე. ჯგუფს ხელმძღვანელობას უწევს დამრიგებელი. ისე ჯგუფი იკრიბება, სასწავლო წლის განმავლობაში მინიმუმ 4-ჯერ; ისე ჯგუფის წევრები შეხვედრაზე განიხილავენ სსსმ მოსწავლის მიმდინარე საგანმანათლებლო პროცესს, მის სასწავლო შედეგებს, გამოწვევებს, გამოყენებული სწავლების სტრატეგიების ეფექტურობას, ინდივიდუალური სასწავლო გეგმაში ცვლილებებისა და დამატებების შეტანის საჭიროებას, სწავლებაში ახალი მიდგომებისა და მეთოდ-

დების დანერგვის საჭიროებას და აუცილებელ რესურსებს. ისე ჯგუფის შეხვედრებზე სპეციალური მასწავლებელი/კლასის დამრიგებელი აწარმოებს სხდომის ოქმებს. ყველა სხდომის ოქმი ინახება მოსწავლის პირად საქმეში.

სასწავლო წლის დასასრულს, ისე ჯგუფის წევრი თითოეული მასწავლებელი აფასებს შესაბამის საგანში სსსმ მოსწავლის მიღწევების (ცოდნა, უნარ-ჩვევები) შესაბამისობას ინდივიდუალური სასწავლო გეგმით განსაზღვრულ სასწავლო შედეგებთან დაკავშირებულ ინფორმაციას და ანგარიშს წარუდგენს დირექტორს, პედაგოგიურ საბჭოს და მშობელს.

განათლების შესახებ და ეროვნული სასწავლო გეგმა ის ძირითადი დოკუმენტებია, რომლებიც არეგულირებენ სსსმ პირთა განათლების პროცესს. შეიძლება ითქვას, რომ საქართველოში ხარისხიანი, ყველასთვის ხელმისაწვდომი საგანმანათლებლო სივრცის შექმნისთვის საკმარისი საკანონმდებლო მზაობა არსებობს. უახლოეს წლებში მთავარი ამოცანა იქნება სასკოლო პრაქტიკის კიდევ უფრო დახვეწა, რაც უკავშირდება მოსწავლეების სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების დროულ იდენტიფიცირებას, შესაბამისი სასწავლო სტრატეგიების შერჩევას, სკოლაში კვალიფიციური კადრების მხარდაჭერას, საჭირო რესურსების მოძიებას და თანამშრომლობას.

7. ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის შედგენის პრაქტიკული საკითხები საქართველოში

როგორც ზემოთ არის აღნიშნული, ინდივიდუალური სასწავლო გეგმა იქმნება ეროვნულ სასწავლო გეგმაზე დაფუძნებით და ითვალისწინებს სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლის ინდივიდუალურ შესაძლებლობებს. ეს საკმაოდ რთული და თანმიმდევრული პროცესია, რადგან სხვა სიტყვებით, რომ ვთქვათ საჭირო ხდება ეროვნული სასწავლო გეგმის ინდივიდუალურ გეგმად ადაპტირება მისი ძირითადი მახასიათებლების შენარჩუნებით და ამავდროულად სსსმ მოსწავლის შესაძლებლობებზე მორგებით.

- ინდივიდუალური სასწავლო გეგმა არის მოსწავლის სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროებების გათვალისწინებით შედგენილი დოკუმენტი, რომელიც განსაზღვრავს მოსწავლისთვის ინდივიდუალურ სასწავლო მიზნებს და მიზნის მიღწევის გზებს;
- ინდივიდუალური სასწავლო გეგმა იქმნება კონკრეტული მოსწავლისთვის და გამოიყენება, როგორც სახელმძღვანელო სსსმ მოსწავლის სასწავლო პროცესის განხორციელებისთვის. მნიშვნელოვანია, ინდივიდუალური სასწავლო გეგმა ეფუძნებოდეს ეროვნულ სასწავლო გეგმას და მაქსიმალურად ითვალისწინებდეს მის მოთხოვნებს.

იმისთვის, რომ თითოეული სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლისთვის შემუშავდეს წლიური ინდივიდუალური სასწავლო გეგმა საჭიროა:

- 1) სსსმ მოსწავლის კოგნიტური და აკადემიური, ქცევითი, ემოციური, მოტორული, სოციალური, ფუნქციური და საჭიროების შემთხვევაში სხვა უნარების დეტალური შეფასება;
- 2) სსსმ მოსწავლის შესაბამისი კლასის მიხედვით თითოეულ საგანში სტანდარტის გაანალიზება და მისი უნარების სტანდარტის შესაბამისობასთან შედარება;
- 3) შეფასების შედეგებზე დაყრდნობით სტანდარტის მიზნების ადაპტაცია - რაოდენობრივი და თვისებრივი ცვლილება (შემცირება; გამარტივება/დაზუსტება);
- 4) ინდივიდუალური სასწავლო მიზნების შერჩევა და მისი მიღწევის გზების განსაზღვრა (შესაბამისი აქტივობების, რესურსების განსაზღვრა);
- 5) უკვე შემუშავებული ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის მიხედვით სწავლების განხორციელება და შედეგების მონიტორინგი.

აღნიშნული პროცესი, რომ თვალსაჩინო იყოს, აუცილებელია ამ პროცედურების დოკუმენტირება და წერილობით გაფორმება. საქართველოს ზოგადსაგანმანათლებლო სკოლებისთვის შექმნილია ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის ფორმა, რომელიც სკოლაში შექმნილი ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის (ისე) ჯგუფისთვის სახელმძღვანელოდ გამოიყენება.

მასწავლებელი სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლის სწავლებისას შეიძლება ხელმძღვანელობდეს მხოლოდ ინდივიდუალური სასწავლო გეგმით (ისე), თუ მოსწავ-

ვლისთვის ყველა საგნობრივ პროგრამაში სასწავლო მიზნები ინდივიდუალურად არის განსაზღვრული. ამავდროულად, მოსწავლის ინდივიდუალური სასწავლო გეგმა შესაძლებელია გამოიყენებოდეს ეროვნულ სასწავლო გეგმასთან ერთად, თუ მოსწავლე არ მოითხოვს ყველა სასწავლო მიზნის ინდივიდუალურად შემუშავებას. ასეთ შემთხვევაში ინდივიდუალური სასწავლო გეგმა მხოლოდ შეავსებს და დააზუსტებს ეროვნულ სასწავლო გეგმას და საგნობრივი პროგრამის/პროგრამების ფარგლებში მოცემულ მიზნებს.

თავის შეჯამება

კვლევები და მტკიცებულებებზე დაფუძნებული პრაქტიკა ადასტურებს, რომ ინდივიდუალური სასწავლო გეგმა სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მოსწავლეთა ხარისხიანი განათლების განუყოფელი ნაწილია.

საქართველოს კანონი ზოგადი განათლების შესახებ და ეროვნული სასწავლო გეგმა ის ძირითადი დოკუმენტებია, რომლებიც არეგულირებენ მოსწავლეთა და მათ შორის სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეთა განათლების პროცესს. შეიძლება ითქვას, რომ საქართველოში ხარისხიანი, ყველასთვის ხელმისაწვდომი საგანმანათლებლო სივრცის შექმნისთვის საკმარისი საკანონმდებლო მზაობა არსებობს.

საერთაშორისო გამოცდილების მიმოხილვის შედეგად, ნათელია, რომ ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის შედგენასთან დაკავშირებით მნიშვნელოვანია ეროვნული მოდელის არსებობა, რომელიც ქართულ სინამდვილეში ყველა სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეთა ხარისხიან განათლებას უზრუნველყოფს.

ინდივიდუალური სასწავლო გეგმა არის წერილობითი დოკუმენტი, რომელიც აღწერს, თუ როგორ ისწავლის მოსწავლე, როგორ მიაღწევს შედეგებს, რას გააკეთებენ მასწავლებლები და მომსახურების მიმწოდებლები, რომ მან უფრო ეფექტურად მოახდინოს ინტეგრაცია სკოლაში. ისგ-ის შემუშავება საჭიროებს გუნდს და არა ერთი ადამიანის მოქმედებას. გუნდის წევრების მიზანია, შეაფასონ მოსწავლის განვითარების ყველა სფერო, გაითვალისწინონ მისი შესაძლებლობები, შეიმუშაონ საგანმანათლებლო მიზნები ზოგადი განათლების სასწავლო გეგმის მიღწევისთვის, მშობლის ჩართულობა ამ პროცესის ყველა ეტაპზე აუცილებელია.

მნიშვნელოვანია, გათვალისწინებულ იქნეს, რომ სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე თითოეული მოსწავლე უნიკალურია და მათი ისგ უნდა იყოს ინდივიდუალური. ამისთვის კი საჭირო ხდება მონაწილე მხარეების მუდმივი თანამშრომლობა და გეგმის ადაპტირება მიმდინარე შეფასებებსა და დაკვირვებებზე დაყრდნობით, რათა უზრუნველყოფს მოსწავლისთვის სწავლის საუკეთესო შედეგები.

კითხვები რეფლექსიისთვის

1. როგორ იქმნება ინდივიდუალური სასწავლო გეგმა?
2. რა როლი აქვს ისგ ჯგუფის თითოეულ წევრს?
3. რა მომსახურებები, შეიძლება მიენდოს შეზღუდული შესაძლებლობის ან სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე ბავშვს ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის ფარგლებში საზღვარგარეთ და საქართველოში?
4. როდის შეიძლება გახდეს საჭირო სასწავლო გეგმის აკომოდაცია და ადაპტაცია და რით განსხვავდება ეს ორი პროცედურა ერთმანეთისგან?

გამოყენებული ლიტერატურა

- Bhroin, Ó., & King, F. (2020). "Teacher Education for Inclusive Education: A Framework for Developing Collaboration for the Inclusion of Students with Support Plans." *European Journal of Teacher Education*, 43 (1), 38-63.
- Cole, Robert W. (2008). "Educating Everybody's Children: Diverse Teaching Strategies for Diverse Learners, Revised and Expanded" (pages 98-123).
- Giangreco, Michael F., et al. (2022). "Personalized Learning and Students with Disabilities." (Published in the Council for Exceptional Children)
- Odom, Samuel L., and Smith, Samuel J. (2000). "Individualized Education Program (IEP) Goals and Objectives and their Use in Individualized Family Service Plans (IFSPs)." (Published in Topics in Early Childhood Special Education)
- Pipe, Suzanne. (1999). "Individual Education Plans: Physical Disabilities and Medical Conditions."
- Twachtman-Cullen, Diane. (2010). "The IEP from A to Z: How to Create Meaningful and Measurable Goals and Objectives."
- Wang, Yiping, et al. "Effectiveness of Individualized Educational Plans for Children with Autism Spectrum Disorder: A Meta-Analysis." (Published in Journal of Autism and Developmental Disorders)
- Willis, Clarissa. (2008). "Creating Inclusive Learning Environments for Young Children: What to Do on Monday Morning."
- Exceptional Family Resource Center. (2017). "The Individuals with Disabilities Education Act and Parent Participation" (PDF). Retrieved 1 February 2017.
- Center for Parent Information and Resources. (n.d.). "Categories of Disability Under IDEA." www.parentcenterhub.org. Retrieved 2016-12-02.
- ინკლუზიური განათლების გზამკვლევი ინდივიდუალური სასწავლო გეგმა. ავტორი: მაია ბაგრატიონი-გრუზინსკი, შორენა ტყეშელაშვილი, ლია ქურციკიძე.
- 21/02/2018 წლის საქართველოს განათლების და მეცნიერების მინისტრის ბრძანება N16/ნ „ინკლუზიური განათლების დანერგვის, განვითარებისა და მონიტორინგის წესების, აგრეთვე სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეთა იდენტიფიკაციის მექანიზმის დამტკიცების თაობაზე.
- ეროვნული სასწავლო გეგმა.
- კანონი ზოგადი განათლების შესახებ.

თავი 9

ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის რეგულაციები და
პრაქტიკა საქართველოში

სარჩევი

შესავალი.....	172
1. ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის კომპონენტები და ეტაპები.....	172
2. გუნდური მიდგომა და თანამშრომლობა ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის შედგენის პროცესში.....	175
3. ისგ ჯგუფის წევრთა ფუნქციები-მოვალეობები.....	176
4. ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის მიზნების ფორმულირება.....	177
5. სასწავლო გეგმის ადაპტაცია: აკომოდაცია, მოდიფიკაცია.....	178
6. ეროვნული სასწავლო გეგმის აკომოდაცია.....	179
7. ეროვნული სასწავლო გეგმის მოდიფიკაცია.....	182
დანართი მოსწავლის ინდივიდუალური სასწავლო გეგმა	183
თავის შეჯამება.....	187
კითხვები რეფლექსიისთვის.....	187
გამოყენებული ლიტერატურა.....	187

შესავალი

საქართველოში მოქმედი რეგულაციების მიხედვით თითოეული სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლისთვის სკოლამ უნდა განსაზღვროს სამუშაო ჯგუფი, იგივე – ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის ჯგუფი (ისგ ჯგუფი), რომელიც უზრუნველყოფს მოსწავლისთვის ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის შემუშავებას და განხორციელებას. საქართველოში მოქმედი კანონმდებლობით, სკოლის ისგ ჯგუფი შედგება შემდეგი წევრებისაგან: ა) სსსმ მოსწავლის კლასის დამრიგებელი; ბ) საგნის მასწავლებლები, რომლებიც უშუალოდ ასწავლიან მოსწავლეს; გ) სკოლაში ინკლუზიურ განათლებაში ჩართული სპეციალისტი/სპეციალისტები; დ) სსსმ მოსწავლის მშობელი/კანონიერი წარმომადგენელი; ე) საჭიროების შემთხვევაში მოწვეული სხვა სპეციალისტი. აღნიშნული პროცესის წარმატებით განხორციელებისთვის მნიშვნელოვანია გუნდის წევრების შორის მჭიდრო თანამშრომლობა და მოსწავლის საუკეთესო ინტერესების გათვალისწინების მიზნით გადაწყვეტილებების ერთობლივად მიღება. ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის შემუშავება მოიცავს შემდეგ ეტაპებს: მოსწავლის შესახებ ინფორმაციის შეგროვება, ანალიზი და გაზიარება; მიმართულების განსაზღვრა; ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის შემუშავება და დაწერა; ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის განხორციელება და განხილვა, მონიტორინგი. ამ თავში განხილული იქნება: ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის შედგენის პრინციპები, კომპონენტები, გუნდური მიდგომა და თანამშრომლობა ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის შედგენის პროცესში, ისგ ჯგუფის წევრთა ფუნქციები, ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის მიზნების ფორმულირება, სასწავლო გეგმის ადაპტაცია: აკომოდაცია, მოდიფიკაცია, ასევე ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის შედგენის პროცესში კომპლექსური დავალებების ადაპტირება და წარმოდგენილი იქნება აკომოდაციის და მოდიფიკაციის მაგალითები სასკოლო პრაქტიკიდან.

1. ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის კომპონენტები და ეტაპები

საქართველოში მოქმედი ინდივიდუალური სწავლის გეგმა არის სპეციალურ საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლის შესაძლებლობებზე მორგებული და ყოვლისმომცველი დოკუმენტი, რომელიც ასახავს საგანმანათლებლო მიზნებს, სტრატეგიებს, გარემო პირობების აკომოდაციებს, სასწავლო პროგრამის შინაარსობრივ მოდიფიკაციებს და სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლის დამხმარე სერვისებს.

ინდივიდუალური სწავლის გეგმა არის საკვანძო და ძირითადი ინსტრუმენტი იმის უზრუნველყოფად, რომ შეზღუდული შესაძლებლობის ან/და სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეებმა მიიღონ შესაბამისი განათლება.

ქვემოთ წარმოდგენილია ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის აუცილებელი შემადგენელი კომპონენტები:

- მოსწავლის საიდენტიფიკაციო მონაცემები;
- გუნდის წევრების სახელები, რომლებიც განახორციელებენ ინდივიდუალურ სასწავლო გეგმას;
- მოსწავლის საგანმანათლებლო ისტორია და მოსწავლის ცოდნისა და უნარ-ჩვევების შეფასება, რომელშიც ასახულია როგორც მოსწავლის ცოდნისა და განვითარების აქტუალური დონე, ასევე გამოკვეთილი საჭიროებები;
- ისგ-ზე პასუხისმგებელი პირების შეთანხმება მოსწავლის შესაძლებლობებსა და საჭიროებებზე;
- მიზნები, რომელზეც უნდა მოხდეს მუშაობა უახლოეს მომავალში (ვადების მითითებით);
- თემები, აქტივობები და დავალებები, რომლებიც უნდა შეასრულოს მოსწავლემ, მიზნის მიღწევისთვის;
- სწავლების მეთოდები, მასალები და სტრატეგიები;
- გარემო, ადგილები და სივრცეები, სადაც გეგმაში ასახული მიზნების შესაბამისი აქტივობები განხორციელდება;
- გადაფასებისა და განხილვის ეტაპების ვადები.

ასევე, სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლისთვის მიმდინარე სასწავლო პროცესის თაობაზე ინდივიდუალურ სასწავლო გეგმაში შეფასებული და განსაზღვრული უნდა იყოს დამატებითი სერვისების საჭიროება. ქვემოთ წარმოდგენილია ამონარიდი ინდივიდუალური სასწავლო გეგმიდან, თითოეული მოსწავლისთვის განისაზღვრება და მოინიშნება აღნიშნული სერვისების საჭიროებები. ხშირად, განსაზღვრის პროცესში გათვალისწინებულია მულტიდისციპლინური გუნდის რეკომენდაციები:

დამატებითი სერვისის საჭიროება
☐ ინდივიდუალური გაკვეთილები რესურს ოთახში
☐ სსსმ პირის ასისტენტი
☐ მობილობისა და ორიენტაციის სპეციალისტი
☐ ჟესტური ენის თარჯიმანი
☐ ჟესტური ენის სპეციალისტი
☐ ოკუპაციური თერაპევტი
☐ ენისა და მეტყველების სპეციალისტი
☐ ფსიქოლოგი
☐ ტრანსპორტით მომსახურება
☐ ადაპტირებული ავეჯით სარგებლობა
☐ შინ სწავლება
☐ ინდივიდუალური განრიგით სარგებლობა
☐ სხვა -----

ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის შემუშავება მოიცავს შემდეგ 5 ეტაპს:

1. ინფორმაციის შეგროვება და გაზიარება;
2. პრიორიტეტების განსაზღვრა;
3. ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის შემუშავება და დანერგვა;
4. ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის განხორციელება;
5. მონიტორინგი.

ეს ეტაპები შეიძლება მიმდინარეობდეს სხვადასხვა თანმიმდევრობით ან შეიძლება ერთდროულად და პარალელურად განხორციელდეს, ეს დამოკიდებულია მოსწავლის ინდივიდუალურ საჭიროებებზე. მშობლებს შეუძლიათ აქტიურად ჩაერთონ ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის განვითარების პროცესის ყველა ეტაპზე.

1) ინფორმაციის შეგროვება და გაზიარება – ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის შემუშავებისთვის მნიშვნელოვანია მოსწავლის და მისი სასწავლო პროცესის შესახებ ამომწურავი ინფორმაციის შეგროვება. ამ ინფორმაციის საფუძველზე, გუნდის წევრებს (სკოლის მასწავლებლები, სპეც. მასწავ-

ვლებელი, ინკლუზიური განათლების სპეციალისტები, მშობელი) უნდა შეექმნათ სრულფასოვანი სურათი მოსწავლის საგანმანათლებლო პროცესის შესახებ, მის საგანმანათლებლო საჭიროებებსა და ძლიერ მხარეებზე. ამისათვის, ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის კოორდინატორის ხელმძღვანელობით ნაწილდება გუნდის წევრებს შორის შესაფასებელი სფეროები, რომელსაც გუნდის ყოველი წევრი თავისი კომპეტენციის ფარგლებში აფასებს. მაგალითად, საგნობრივ ცოდნას აფასებს კონკრეტული საგნის მასწავლებელი, კოგნიტურ უნარებს – ფსიქოლოგი. აღსანიშნავია, რომ გარკვეული სფეროს შეფასების ნაწილში შესაძლებელია მონაწილეობა მიიღოს გუნდის რამდენიმე წევრმა. მაგალითად, მოსწავლის სოციალური და ემოციური უნარების შესახებ ღირებულ ინფორმაციას შეიძლება ფლობდეს როგორც მასწავლებელი, ასევე მშობელი. თავმოყრილი ინფორმაციის საფუძველზე უნდა გამოიკვეთოს მოსწავლისთვის ოპტიმალური სასწავლო მიზნები და სტრატეგიები. მნიშვნელოვანია, გუნდის წევრებმა, საჭირო ყურადღება დაუთმონ იმ სასწავლო გარემოს ანალიზსაც, სადაც ჩართულია მოსწავლე. ყველასათვის ცნობილია, რომ გარემო მნიშვნელოვან ზეგავლენას ახდენს პიროვნულ ფაქტორებზე და განსაზღვრავს მოსწავლის საქმიანობის წარმატებას;

2) პრიორიტეტების განსაზღვრა – მოსწავლის შესახებ ინფორმაციის შეგროვების შემდეგ, მნიშვნელოვანია განისაზღვრონ ის პირები, რომლებიც უშუალოდ ჩაერთვებიან მოსწავლის ინდივიდუალური გეგმის განხორციელების პროცესში. პრიორიტეტების არჩევა ეხმარება გუნდს ყურადღება გაამახვილოს იმაზე, თუ რა არის ყველაზე მნიშვნელოვანი ბავშვისთვის თითოეული სასწავლო წლის სწავლისთვის. ამ ეტაპზე გუნდი ადგენს ამ პრიორიტეტებს ყველა იმ ინფორმაციის საფუძველზე, რაც აქამდეა შეგროვებული. პრიორიტეტების დასადგენად, გუნდმა უნდა გააკეთოს შემდეგი:

- ჩამოთვალოს ბავშვის საგანმანათლებლო საჭიროებები;
- შეაფასოს ბავშვის საგანმანათლებლო საჭიროებები მნიშვნელობის მიხედვით;
- შეარჩიოს ბავშვისთვის ყველაზე მნიშვნელოვანი საჭიროებები სასწავლო წლისთვის.

პრიორიტეტული/მნიშვნელოვანი საგანმანათლებლო საჭიროებების დასადგენად, გუნდმა უნდა გაითვალისწინოს შემდეგი კითხვები:

- სჭირდება ახლა ბავშვს ამ უნარის განვითარება?
- გამოყენებული იქნება ეს უნარი სხვა სასწავლო აქტივობებშიც?
- დაეხმარება ეს უნარი ბავშვს იყოს უფრო დამოუკიდებელი?
- მიზანი რელევანტური და ფუნქციური?
- რამდენი დრო დასჭირდება უნარის განვითარებას?
- რამდენად გამოადგება ეს უნარი ბავშვს სხვა გარემოში?

ეს ეტაპი ძალიან მნიშვნელოვანია, იმ თვალსაზრისით, რომ პასუხი გაეცეს შემდეგ კითხვებს:

- 1) რა სახის გრძელვადიანი და მოკლევადიანი მიზნები უნდა შეირჩეს კონკრეტული მოსწავლისთვის?
- 2) რა სახის აკომოდაცია და მოდიფიკაცია იქნება საჭირო?
- 3) რომელი სწავლა-სწავლების სტრატეგიები იქნება ეფექტური?
- 4) საჭიროა თუ არა დამატებითი მხარდამჭერის სერვისი ჩართვა, და თუ კი რომლის?
- 5) როგორ მოხდება პროგრესის შეფასება და მონიტორინგი?
- 6) გათვალისწინებული იქნება თუ არა შემდგომ საფეხურზე ტრანზიციის დაგეგმვა?
- 7) როგორ იქნება დაგეგმილი გენერალიზების პროცედურების განხორციელება?
- 8) რამდენად იქნება გათვალისწინებული ბავშვის ინტერესები, მოტივაცია და წახალისება?

3) ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის შემუშავება და დაწერა – მოსწავლის უნარების და სასწავლო გარემოს დეტალური შეფასების შემდეგ იწყება მუშაობა ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის შესადგენად. ინდივიდუალური სასწავლო გეგმა რეკომენდებულია, მოიცავდეს მოსწავლისთვის ადეკვატურ, ფუნქციურ მიზნებს, ასევე მიზნები უნდა იყოს შერჩეული განვითარების უახლოესი ზონის მიხედვით და გათვალისწინებული იყოს ასაკობრივი ინტერესები;

ამასთან, ძალიან მნიშვნელოვანია, რომ პროგრამა, რომელიც ინდივიდუალურ სასწავლო გეგმაშია წარმოდგენილი, შესაბამისობაში მოდიოდეს საკლასო აქტივობებთან, რუტინასთან, ინსტრუქციებთან, საკლასო პროგრამა და ინდივიდუალური სასწავლო პროგრამა უნდა იყოს ურთიერთ შეთანხმებული და ურთიერთმორგებული. მნიშვნელოვანია მოსწავლისთვის გრძელვადიანი და მოკლევადიანი მიზნების დასახვა, თემებისა აქტივობების, დავალებებისა თუ სავარჯიშოების განერა (კომპლექსური დავალებიდან გამომდინარე), სწავლა-სწავლების სტრატეგიების განსაზღვრა, სწავლების პროცესის სხვა იმგვარი დამატებითი საკითხების დაზუსტება, როგორც არის მოსწავლის სასწავლო განრიგი, საჭირო დამხმარე საშუალებები და სერვისები;

4) ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის განხორციელება – ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის პრაქტიკაში განხორციელება საკმაოდ დინამიური პროცესია და არ გამორიცხავს გეგმაში ასახული სასწავლო მიზნების და სტრატეგიების ცვლილების შესაძლებლობას (მოსწავლის უკეთ შეცნობის შემდეგ). ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის პრაქტიკაში განხორციელება ისე გუნდის მხრიდან მუდმივ აქტივობას გულისხმობს, მოამზადოს მოსწავლისთვის სასწავლო მასალა და შეუსაბამოს ის საგაკვეთილო კონტექსტს და აქტივობებს. ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის განხორციელების პროცესში მნიშვნელოვანია თანმიმდევრული და სისტემური მონიტორინგი, თუ როგორ მიმდინარეობს დასახული მიზნების მიღწევა.

2. გუნდური მიდგომა და თანამშრომლობა ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის შედგენის პროცესში

ეროვნული სასწავლო გეგმის მიხედვით, თითოეული სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლისთვის სკოლამ უნდა განსაზღვროს სამუშაო ჯგუფი, იგივე – ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის ჯგუფი (ისე ჯგუფი), რომელიც უზრუნველყოფს მოსწავლისთვის ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის შემუშავებას და განხორციელებას.

გუნდური მიდგომით მუშაობა გადამწყვეტია, რადგან სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლის სასწავლო პროცესის დაგეგმვა და განხორციელება არაერთი ფაქტორის გათვალისწინებას მოითხოვს, რომელთა შორის აღსანიშნავია:

- 1) მოსწავლის აკადემიური, შემეცნებითი, ფსიქო-სოციალური, ქცევითი, კომუნიკაციური და მოტორული ფუნქციების შეფასება; მოსწავლის სამედიცინო, სოციალური და საგანმანათლებლო ისტორიის გაცნობა;
- 2) საგნობრივი პროგრამების განსაზღვრა, რომლებსაც მოსწავლე ეუფლება კონკრეტულ სასწავლო წელს;
- 3) მოსწავლის მიღწევის დონის განსაზღვრა აღნიშნულ პროგრამებთან მიმართებაში;
- 4) საგანმანათლებლო გარემოში არსებული რესურსების და ბარიერების ანალიზი.

სასწავლო პროცესის გონივრულად დაგეგმვა და განხორციელება გულისხმობს აღნიშნული ფაქტორების შესახებ ინფორმაციის შეგროვებას, ანალიზსა და სწავლების ყველა ეტაპზე მათ გათვალისწინებას.

მოსწავლის სასწავლო პროცესის დაგეგმვისა და განხორციელების პროცესში უნდა მონაწილეობდეს სპეციალური მასწავლებელი და იმ საგნის მასწავლებლები, კლასის დამრიგებელი, ფსიქოლოგი ან სხვა სპეციალისტი (არსებობის შემთხვევაში), მშობელი. სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლისთვის ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის შესამუშავებლად შექმნილი ჯგუფი კოორდინირებულად, შეთანხმებულად უნდა მოქმედებდეს, რასაც რეგულარული შეხვედრები (ისე ჯგუფის შეხვედრები) შეუწყობს ხელს. ისე ჯგუფის წევრები პერიოდულად იკრიბებიან და განიხილავენ სსსმ მოსწავლის მიმდინარე საგანმანათლებლო პროცესს, მის სასწავლო შედეგებს, გამოწვევებს, გამოყენებული სწავლების სტრატეგიების ეფექტურობას, ინდივიდუალური სასწავლო გეგმაში ცვლილებებისა და დამატებების შეტანის საჭიროებას, სწავლებაში ახალი მიდგომებისა და მეთოდების დანერგვის საჭიროებას და აუცილებელ რესურსებს.

გუნდის წევრთა რაოდენობა დამოკიდებულია მოსწავლის სასწავლო პროგრამით განსაზღვრული საგნების, შესაბამისად, მათი მასწავლებლების რაოდენობასა და სკოლაში ინკლუზიური განათლების სპეციალისტის (ფსიქოლოგის, სპეც. მასწავლებლის, სსსმ მოსწავლის ასისტენტის, მეტყველების თერაპევტის) ყოფნაზე.

მოსწავლის სასწავლო პროცესის დაგეგმვასა და განხორციელებაზე პასუხისმგებელ გუნდს ჰყავდეს კოორდინატორი. კოორდინატორი წარმართავს ჯგუფის წევრების მუშაობას და პასუხისმგებ-

ლია ჯგუფის საქმიანობაზე. ჯგუფის კოორდინატორი მიზანშეწონილია იყოს სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლის დამრიგებელი.

3. ისე ჯგუფის ნაერთა ფუნქციები-მოვალეობები

დამრიგებლის როლი მოსწავლის ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის შედგენასა და განხორციელებაში – ისე ჯგუფს კოორდინირებას უწევს კლასის დამრიგებელი, რომელიც წარმართავს ჯგუფის წევრების მუშაობას და პასუხისმგებელია ჯგუფის საქმიანობაზე. ისე ჯგუფის შეხვედრებზე აწარმოებს სხდომის ოქმებს. ყველა სხდომის ოქმი ინახება მოსწავლის პირად საქმეში. მას აქვს შეხვედრების ორგანიზების, დაგეგმვის და ჩატარების პასუხისმგებლობა, ასევე მიღებული გადაწყვეტილებების განხორციელებას უწევს სუპერვიზიას.

სპეციალური მასწავლებლის როლი მოსწავლის ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის შედგენასა და განხორციელებაში – სპეციალური მასწავლებელი მნიშვნელოვან და პოზიტიურ როლს ასრულებს სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლის სწავლების პროცესში.

სპეციალური მასწავლებლის კომპეტენციები აღწერილი და დამტკიცებულია 2020 წლის 30 ივნისის საქართველოს განათლების, მეცნიერების, კულტურისა და სპორტის მინისტრის ბრძანებით №67/ნ „მასწავლებლის პროფესიული სტანდარტის შესახებ“. აღნიშნულის თანახმად, სპეციალური მასწავლებელი ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის შედგენისა და განხორციელების პროცესში ქმნის პოზიტიურ, უსაფრთხო, მოსწავლეზე ორიენტირებულ სასწავლო გარემოს, რომელიც სხვა საკითხებთან ერთად გულისხმობს ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის შექმნასა და განხორციელებაში სრულფასოვანი მონაწილეობის მიღებას.

სპეციალური მასწავლებელი წარმოადგენს მოსწავლის შეფასების შედეგებს, მსჯელობს ადაპტაციის საკითხებსა და კომპონენტებზე და საგნის მასწავლებელთან ერთად მუშაობს ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის შედგენაზე, რადგან სწორედ საგნის მასწავლებელია კომპეტენტური იმ სტანდარტის გააზრებაში, რომელსაც ასწავლის.

საგნის მასწავლებლების როლი მოსწავლის ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის შედგენასა და განხორციელებაში – მასწავლებლის როლი გადამწყვეტია სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლის სასწავლო პროცესის დაგეგმვისა და განხორციელებაში. ამ პროცესში თანაბარ პასუხისმგებლობას იღებს ყველა მასწავლებელი.

საგნის მასწავლებლის როლი ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის შემუშავებისა და განხორციელების პროცესში შემდეგია:

1. მოსწავლის საგნობრივი ცოდნის შეფასება;
2. შეფასების შედეგად მიღწევადი მიზნების განსაზღვრა;
3. დასახული მიზნების და მათთან რელევანტური აქტივობების ინტეგრირება საგაკვეთილო პროცესში;
4. განმავითარებელი და განმსაზღვრელი შეფასება და მოსწავლის პროგრესისა და მიღწევების მონიტორინგი.

საგნის მასწავლებელი პირველ რიგში ახორციელებს მოსწავლის შეფასებას – საგნობრივი კომპეტენციების ფარგლებში, აღწერს იმ ცოდნას და უნარ-ჩვევებს, რასაც მოსწავლე ამ ეტაპზე ავლენს იმ საგანში, რომელსაც ის ასწავლის. მნიშვნელოვანია, ყველა მასწავლებელმა წარმოადგინოს მოსწავლის საგნობრივი შეფასება და დასკვნა. მასწავლებელთა დასკვნები განიხილება ისე ჯგუფის შეხვედრაზე. აქვე ხდება მოსწავლის შესაძლებლობების შესახებ აზრთა გაზიარება, რაც შეიძლება ეხებოდეს სასწავლო აქტივობებს, სწავლების სტილს, სტრატეგიებს, ქცევის მართვას. გარდა მსჯელობისა, მასწავლებლებმა ერთმანეთსა და სხვა სპეციალისტებს (ფსიქოლოგს, სპეც. მასწავლებელს, მშობელს) უნდა გაუზიარონ თავიანთი გამოცდილება და განსაზღვრონ მოსწავლისთვის ყველაზე ოპტიმალური სასწავლო გარემო და სწავლების სტრატეგიები.

შეფასების დასკვნების განხილვისა და გაზიარების შემდეგ, საგნის მასწავლებელი თავად არის აქტიური საგნობრივი პროგრამის ფარგლებში მიზნების განსაზღვრის პროცესში. ინდივიდუალური სასწავლო მიზნების განსაზღვრის შემდეგ მასწავლებლის წინაშე დგება უშუალო ამოცანა: მოსწავლის სწავლება და მიზნის მიღწევა. ამისათვის მასწავლებელმა ყოველდღიურად უნდა განახორციელოს შესაბამისი რეკომენდაციები პრაქტიკაში და წახალისოს მოსწავლის ჩართულობა სასწავლო აქტივობებში. საამისოდ მას შეიძლება სპეციფიკური სასწავლო დავალებების შერჩევა და მასალის მომზადებაც კი დასჭირდეს.

ფსიქოლოგი – იმ შემთხვევაში, თუკი სკოლას ჰყავს ფსიქოლოგი, რომელიც ინკლუზიური განათლების მიმართულებით არის კვალიფიციური, მისი ჩართვა ისე ჯგუფის შემადგენლობაში აუცილებელია. მისი ფუნქციაა, რომ რამდენადაც იცნობს სხვადასხვა სახის დარღვევას და იცის, რა გავლენას ახდენს ეს დარღვევები მოსწავლის სწავლაზე და განვითარებაზე, შესთავაზოს აკომოდაციისა და მოდიფიკაციისთვის რეკომენდაციები გუნდს. ასევე გაუზიაროს ინფორმაცია გუნდს სწავლების სტრატეგიებისა მეთოდოლოგიის შესახებ, დაგეგმოს ქცევის მართვის საკითხები, სიღრმისეულად შეაფასოს კოგნიტური უნარები, ინდივიდუალური თავისებურებები, იზრუნოს მოსწავლის კომინიკაციური და სოციალური-ემოციური განვითარების სფეროზე.

მშობლის როლი მოსწავლის ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის შედგენასა და განხორციელებაში – სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლის მშობელს ან კანონიერ წარმომადგენელს შეუძლია მნიშვნელოვანი წვლილი შეიტანოს სასწავლო პროცესის მიმართულებისა და განხორციელების გზების განსაზღვრაში. თუ მშობელი იზიარებს დასახულ სასწავლო მიზნებს, შედეგის მიღწევა უფრო მეტად რეალურია. შესაბამისად, სასურველია მშობელი ჩართული იყოს მიზნების განსაზღვრის პროცესში და აქტიურად აფიქსირებდეს თავის მოსაზრებებს ჯგუფის შეკრებებზე. იგი გადამწყვეტ როლს ასრულებს მოსწავლისთვის ადეკვატური მიზნების განსაზღვრაში, რადგან კარგად იცნობს შვილის შესაძლებლობებსა და ინტერესებს. ბევრ ქვეყანაში, სადაც ინკლუზიური განათლება ხორციელდება, მშობლებს მოუწოდებენ: „დაეხმარეთ გუნდს თქვენი შვილის უნარების შეფასებაში, საგანმანათლებლო მიზნების მიღწევაში, თვალყური ადევნებთ თქვენი ბავშვის მომსახურებებსა და მხარდაჭერებს“ <https://www.understood.org/en/school-learning/special-services/ieps/playing-a-role-in-the-iep-process>.

მშობლის მხარდაჭერა არანაკლებ საჭიროა მიზნის მიღწევის პროცესში: იგი აქტიურად უნდა იყოს ჩართული საშინაო დავალებების შესრულებაში და ფლობდეს ინფორმაციას სწავლა/სწავლების რეკომენდებული სტრატეგიების შესახებ, რათა ადეკვატური დახმარება გაუწიოს შვილს; მან უნდა შეძლოს მოზარდის ქცევის პოზიტიურად მართვა და მოტივაციის ამაღლების მიზნით, წახალისების შესაბამისი სტრატეგიების გამოყენება. ამ ცოდნასა და უნარებს მშობელი მასწავლებლებთან და სპეციალისტებთან აქტიური კონტაქტით და ისე ჯგუფის შეხვედრებში მონაწილეობით ითვისებს. აშშ-ში ისე ჯგუფში მონაწილეობის წახალისებისა და აქტიურობის მიზნით, ხშირად მიმართავენ მშობელს: „თქვენ შეიძლება არ იყოთ სპეციალური განათლების ექსპერტი, მაგრამ ხართ ექსპერტი თქვენი შვილის შესახებ“.

აღსანიშნავია, რომ სკოლის ადმინისტრაციის როლი მოსწავლის ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის შედგენასა და განხორციელებაში, მართალია ადმინისტრაციის წარმომადგენელი (დირექტორი) ოფიციალურად არ არის ისე-ის ჯგუფის წევრი, მაგრამ მნიშვნელოვანია, რომ ის აქტიურად იყოს ჩართული მოსწავლისთვის საუკეთესო სასწავლო გარემოს შექმნისა და უზრუნველყოფის პროცესში. ფლობდეს ინფორმაციას სკოლაში ჩარიცხული მოსწავლის სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების შესახებ და ზრუნავდეს სასწავლო გარემოს შესაბამისი ცვლილებებისთვის.

4. ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის მიზნების ფორმულირება

გასათვალისწინებელია, რომ საქართველოში სსსმ მოსწავლის ინდივიდუალურ სასწავლო გეგმაში მიზნების განსაზღვრა ხდება ეროვნულ სასწავლო გეგმაზე დაყრდნობით, ეროვნული სასწავლო გეგმა ყველა საგანში, საფეხურების მიხედვით მოიცავს ცნებების, მკვიდრი წარმოდგენების, გრძელვადიანი შედეგების ჩამონათვალს, რომლებსაც ყველა მოსწავლემ უნდა მიაღწიოს, რომელიც სწავლობს ქართულ საგანმანათლებლო სისტემაში, ეს ჩამონათვალი წინასწარ განსაზღვრული და დამტკიცებულია სამინისტროს მიერ, შესაბამისად, სსსმ მოსწავლისთვის, მისი შეფასებიდან გამომდინარე, ხდება ეროვნულ სასწავლო გეგმაზე დაყრდნობით მიზნების მორგება, მოდიფიკაცია, რომელიც ისე ჯგუფის მხრიდან მოითხოვს გონივრულობას, შემოქმედებითობას და დაფიქრებას.

ეფექტური სასწავლო მიზანი/მიზნები ემსახურება გარკვეული ცოდნის შეძენას, უნარის და ქცევის ჩამოყალიბებას და/ან დამოკიდებულების გამომუშავებას. შესაბამისად, მიზანი ფორმულირებული უნდა იყოს მოსწავლის შედეგებში და ნათლად, მკაფიოდ აღწერდეს იმ ცოდნას, უნარს, ქცევას თუ დამოკიდებულებას, რომელსაც იძენს მოსწავლე კონკრეტული მიზნის მიღწევისას. იმისთვის, რომ მიზანში ნათლად აისახოს მოსალოდნელი შედეგი, განსაკუთრებული ყურადღება უნდა დაეთმოს მიზნის ფორმულირებას.

ის ხუთი ძირითადი მახასიათებელი, რომლებიც უნდა ჰქონდეს ყველა მიზანს, აღინიშნება ინგლისური აბრევიატურით – SMART (Specific, Measurable, Achievable, Relevant, and Timebound) და ნიშნავს:

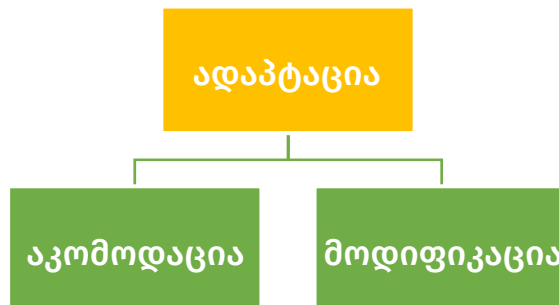
სპეციფიკური, გაზომვადი, რეალისტური, ანუ მიღწევადი, რელევანტური და დროში განერილი.

- სპეციფიკური – ჩამოყალიბებულია ნათლად, მარტივი ენით, თვალსაჩინოდ არის აღწერილი მოსწავლის მოსალოდნელი ქცევა, მისი შესრულების კრიტერიუმები.
- გაზომვადი – იძლევა მოსწავლის მიღწევების ზუსტად შეფასებისა და მონიტორინგის საშუალებას;
- მიღწევადი – რეალისტურია, მოსწავლის შესაძლებლობების გათვალისწინებით;
- რელევანტური – შეესაყვისება მოსწავლის საგანმანათლებლო საჭიროებებს;
- დროში განერილი – მათი მიღწევა შესაძლებელია დროის კონკრეტული მონაკვეთში.

5. სასწავლო გეგმის ადაპტაცია: აკომოდაცია, მოდიფიკაცია

ინდივიდუალური სასწავლო გეგმა შესაძლებლობას იძლევა ეროვნული სასწავლო გეგმის ფარგლებში განვახორციელოთ ცვლილებები ისე, რომ მაქსიმალურად იყოს გათვალისწინებული მოსწავლის საჭიროებები. **სასწავლო გეგმის ნებისმიერ ცვლილებას გეგმის ადაპტაცია ჰქვია.** აღსანიშნავია, რომ ადაპტაცია თითოეული მოსწავლისთვის განსხვავებული სახისა და ხარისხის იქნება, მათი უნიკალური საჭიროებებიდან გამომდინარე.

განვიხილოთ ადაპტაციის ძირითადი მიმართულებები:

სპეციალური და ინკლუზიური განათლების კონტექსტში, აკომოდაცია და მოდიფიკაცია არის ორი განსხვავებული მიდგომა, რომლებიც გამოიყენება სხვადასხვა სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეთა მხარდასაჭერად.

ადაპტაციის ორივე სახე – აკომოდაცია და მოდიფიკაცია – მიზნად ისახავს უზრუნველყოს, რომ მოსწავლეებს შეეძლოთ წვდომა სასწავლო პროგრამაზე და მონაწილეობა მიიღონ საგანმანათლებლო აქტივობებში, მაგრამ ისინი ემსახურებიან სხვადასხვა მიზანს და მოიცავს ადაპტაციის სხვადასხვა დონეს.

ქვემოთ წარმოდგენილია განსხვავება აკომოდაციასა და მოდიფიკაციას შორის:

აკომოდაცია:

- აკომოდაციები არის ცვლილებები, რომლებიც ხორციელდება მოსწავლის სასწავლო გარემოში წვდომისა და მონაწილეობის გაზრდის მიზნით, ძირითადი სასწავლო გეგმის შეცვლისა და აკადემიური მოლოდინების შემცირების გარეშე;
- აკომოდაციის მიზანია სპეციალური საჭიროების მქონე მოსწავლეებისთვის საგანმანათლებლო შინაარსისა და შეფასებების თანაბარი ხელმისაწვდომობის უზრუნველყოფა;
- აკომოდაციები ძირითადად არ ცვლის იმას, რაც მოსწავლემ უნდა ისწავლოს, მაგრამ ცვლის სასწავლო მასალასა და რესურსებზე მისაწვდომობას;
- სწორად განხორციელებული აკომოდაცია არის გზა იმავე შინაარსის მასალის ათვისების, რასაც მისი თანატოლები გადიან.

აკომოდაციის მაგალითები:

- ⇒ ტესტებისა და დავალებებისთვის გახანგრძლივებული დროის უზრუნველყოფა;
- ⇒ დამხმარე ტექნოლოგიის ან ისეთი ხელსაწყოების გამოყენების დაშვება, როგორიცაა კალკულატორები;
- ⇒ ისეთი ადგილების შეთავაზება ვიზუალური ან სმენითი საჭიროებების მქონე მოსწავლეებისთვის, საიდან უკეთ გაიგებენ ან დაინახავენ;
- ⇒ წერილობითი ინსტრუქციების ან აუდიო ჩანაწერების მიწოდება
- ⇒ ჟესტური ენის თარჯიმნების ან საკომუნიკაციო მოწყობილობების გამოყენება სმენის დარღვევის მქონე მოსწავლეებისთვის;
- ⇒ სამედიცინო საჭიროების მქონე მოსწავლეებისთვის მოქნილი განრიგის შეთავაზება.

მოდიფიკაცია:

- მოდიფიკაცია მოიცავს ცვლილებებს სასწავლო გეგმასა და შეფასების კრიტერიუმებში;
- ამის აუცილებლობა დგება მაშინ, როდესაც მოსწავლესთან სახეზეა მნიშვნელოვანი შემეცნებითი ან სასწავლო გამოწვევები;
- ამ დროს ცვლილებები უფრო არსებითი ხასიათისაა, ისინი შეიძლება მოიცავდეს შინაარსობრივ კორექტირებას, სასწავლო მიზნების კორექტირებას ან შეფასების კრიტერიუმების შეცვლას
- მოდიფიკაციის აუცილებლობა დგება მაშინ, როდესაც მოსწავლის შესაძლებლობა და ასათვისებელ პროგრამას შორის შეინიშნება დიდი განსვლა და ხდება პროგრამის შინაარსის მორგება სსსმ მოსწავლის შესაძლებლობებზე.

მოდიფიკაციების მაგალითები:

- ⇒ კითხვის დავალებების გამარტივება ან უფრო დაბალი კლასიდან/საფეხურიდან ალტერნატიული ტექსტების გამოყენება;
- ⇒ დავალების შესასრულებლად საჭირო მათემატიკური ამოცანების რაოდენობრივი და თვისებრივი შემცირება;
- ⇒ წერილი დავალებების სირთულის მორგება მოსწავლის წერილი უნარების შესატყვისად;
- ⇒ ფოკუსირება კონკრეტულ სასწავლო მიზნებზე;
- ⇒ შეფასების კრიტერიუმების შეცვლა ან ალტერნატიული შეფასების მიწოდება, რომელიც უფრო მეტად შეეფერება მოსწავლის შესაძლებლობებს.

მნიშვნელოვანია აღინიშნოს, რომ როგორც აკომოდაცია, ისე მოდიფიკაცია უნდა განისაზღვროს მოსწავლის ინდივიდუალურ საჭიროებებზე დაყრდნობით, რომლებიც გამოვლენილია მასწავლებლების, მშობლებისა და სპეციალისტების შეფასებითა და თანამშრომლობით.

ადაპტაციის მიზანია უზრუნველყოს შესაბამისი და ინკლუზიური საგანმანათლებლო გარემო.

6. ეროვნული სასწავლო გეგმის აკომოდაცია

აკომოდაცია არის ეროვნული სასწავლო გეგმით გათვალისწინებული სასწავლო გარემოს ისეთი ცვლილება, რომელიც ამცირებს სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროებების მქონე მოსწავლეთა შეზღუდვებს და ზრდის განათლების ხელმისაწვდომობას.

აკომოდაცია ნიშნავს სასწავლო გარემოსა და პირობების შეცვლას სასწავლო მიზნებში ცვლილების შეტანის გარეშე. ის საშუალებას იძლევა, სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროებების მქონე მოსწავლემ მიაღწიოს ეროვნული სასწავლო გეგმით განსაზღვრულ შედეგებს, მათი შინაარსისა და სირთულის დონის შეცვლის გარეშე.

საჭიროებებიდან გამომდინარე, ცვლილება შეეხება: სასწავლო პროცესს, გარემო პირობებს, დამხმარე საშუალებებს, დროს და განრიგს (იხ. ამონარიდი ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის ფორმიდან).

მოსწავლის სწავლა-სწავლების ხელშეწყობი აკომოდაციები			
სასწავლო პროცესი	გარემო პირობები	დამხმარე საშუალებები	დრო, განრიგი
☐ ბრაილის ანბანი; ☐ შრიფტის გაზრდა; ☐ კომუნიკაციის ალტერნატიული საშუალებების გამოყენება (ბარათებით კომუნიკაცია); ☐ ტექსტის ლექსიკის გამარტივება; ☐ ტექსტში მნიშვნელოვანი ადგილების მონიშვნა; ☐ ინსტრუქციის/მასალის მიწოდება სხვადასხვა გზით; ☐ აუდიო მასალის გამოყენება; ☐ წერიტი აქტივობის ზეპირით ჩანაცვლება ☐ ზეპირი აქტივობის წერიტ (სხვა ფორმით) ჩანაცვლება ☐ სხვა -----	☐ საკლასო ოთახის მდებარეობა; ☐ მერხების განლაგება; ☐ მოსწავლეთა განთავსება; ☐ განათების მორგება; ☐ აკუსტიკური პირობების შექმნა; ☐ სივრცე შესვენებისთვის; ☐ ადაპტირებული ავეჯი; ☐ სხვა -----	☐ ასისტენტი, რომელიც მონიშნავს პასუხებს; ☐ გამადიდებელი, ლუპა; ☐ ხმის გამაძლიერებელი; ☐ კალკულატორი; ☐ კომპიუტერის ან დამხმარე მოწყობილობის გამოყენება; ☐ სხვა -----	☐ დროის გაზრდა; ☐ დროის შემცირება; ☐ შეფასების, გამოცდის ეტაპობრივი ჩატარება; ☐ დასწრების ინდივიდუალური გრაფიკი; ☐ შესვენების ინდივიდუალური გრაფიკი; ☐ დღის გრაფიკი, აქტივობების ხანგრძლივობა; ☐ აქტივობების ნაწილებად დაყოფა; ☐ სხვა -----

თითოეული ამ ტიპის ცვლილების მიზანია ისეთი სასწავლო გარემოს შექმნა, რომელიც გაზრდის მიზნის (შედეგის) მიღწევის შესაძლებლობას, მისი შეცვლის გარეშე. ქვემოთ მოყვანილია რამდენიმე მაგალითი, რომლებიც ნათლად აღწერს აკომოდაციის პრაქტიკაში განხორციელების შესაძლებლობებს (მაგალითები შეგგენილია წიგნიდან „ინდივიდუალური სასწავლო გეგმა, გზამკვლევი მასწავლებლებისთვის, მ. ბაგჩათიონი-გეზინსკი, ჯ. კვაჭაძე, ქ. ფიდაუხი, 2014).

სასწავლო გეგმის აკომოდაციის მაგალითი (1):

ნიკა, 10 წლის

საჭიროებების აღწერა: ნიკა მე-5 კლასშია. მის ძირითად სირთულეს მხედველობასთან დაკავშირებული პრობლემები წარმოადგენს, რის გამოც ის სათვალეს იყენებს; მას უჭირს ვიზუალური ინფორმაციის სწრაფად გადამუშავება; შესაბამისად, კითხულობს ნელა და მისი კითხვის უნარი ჩამორჩება ასაკით გათვალისწინებულს. გარდა ამისა, ნიკა მალე იღლება, განსაკუთრებით, დღის მეორე ნახევარში და უჭირს გაკვეთილზე მშვიდად ჯდომა. მე-4 და მე-5 გაკვეთილზე ნიკა ავლენს არასასურველ ქცევებს და ვეღარ ერთვება გაკვეთილებზე მიმდინარე პროცესებში.

გამოვლენილი სირთულე: კითხვის პროცესში შექმნილი სირთულეები ზღუდავს ნიკას შესაძლებლობას, მიიღოს მისი ასაკისათვის/კლასისთვის შესაფერისი ინფორმაცია, რის გამოც იგი ჩამორჩება პროგრამას.

რეკომენდაცია: სხვადასხვა ცვლილება სასწავლო პროცესში მნიშვნელოვნად შეამცირებს ნიკას შეზღუდვის ხარისხს. ნიკასთან რეკომენდებულია შემდეგი ტიპის აკომოდაციის გამოყენება:

- დიდი ზომის შრიფტით დაბეჭდილი ტექსტი;
- ადეკვატური განათება და კონტრასტი;
- დამხმარე გამადიდებელი საშუალებები, მაგ., ლუპა, გამადიდებელი ეკრანი და სხვ.;
- ადაპტირებული ტექსტი, რომელიც მარტივი წინადადებებით და სიტყვებით გადმოსცემს იმავე შინაარსს;
- მულტისენსორული სწავლება, მაგ.: აუდიოჩანაწერები, გაკვეთილის ჩანაწერი, ყველაფრის გახმოვანება, რაც იწერება დაფაზე ან წარმოდგენილია თვალსაჩინოების სახით და ა. შ.

გამოვლენილი სირთულე: გარდა ამისა, ნიკა მალე იღლება, რაც ზღუდავს მის შესაძლებლობას, დაესწროს მე-4 და მე-5 გაკვეთილს.

რეკომენდაცია: შეზღუდვის შემცირების მიზნით, გაკვეთილების ცხრილში რეკომენდებულია დაიგეგმოს ცვლილებები:

- მე-4 გაკვეთილზე ჩატარდეს მეცადინეობა, რომელიც ნაკლებად სტრუქტურირებულია და/ან არ მოითხოვს მერხთან წყნარად ჯდომს, კითხვას, ყურადღების ხანგრძლივი დროით კონცენტრირებას და ა. შ. ასეთი გაკვეთილი შეიძლება იყოს სპორტი, ხელოვნება და სხვ.
- მოსწავლეს შეუძლია ისარგებლოს რესურსოთახით, სადაც მე-4 გაკვეთილზე დაისვენებს (შე-საძლოა ამ დროს დაიგეგმოს კითხვის უნარის გაუმჯობესებისკენ მიმართული სახალისო, მცირე სავარჯიშოები) და მე-5 გაკვეთილზე კვლავ ჩაერთვება სასწავლო პროცესში.

სასწავლო გეგმის აკომოდაციის მაგალითი (2):

გიორგი, 11 წლის

საჭიროებების აღწერა: გიორგი მე-6 კლასშია. მას კომუნიკაციასთან დაკავშირებით ექმნება სირთულეები, რის გამოც ყოველთვის ვერ ასრულებს მასწავლებლის ინსტრუქციას; მასზე უარყოფითად მოქმედებს გარკვეული ინტენსივობის სმენითი გამღიზიანებელი, რომლისგან თავის არიდების მიზნით მოსწავლე იწყებს ხმამაღლა ლაპარაკს; ამგვარი ქცევით ცდილობს გარე სმენითი გამღიზიანებლის ჩახშობას. გიორგი შედეგიანად მეცადინეობს სახლში და სწავლობს ყველა საგანს.

გამოვლენილი სირთულე: კომუნიკაციის პროცესში შექმნილი სირთულეები ზღუდავს გიორგის შე-საძლებლობას, მიიღოს მისი ასაკისათვის/კლასისთვის შესაფერისი ინფორმაცია, რის გამოც იგი ჩამორჩება პროგრამას.

რეკომენდაცია: პრობლემით გამოწვეული შეზღუდვის შემცირების, ანუ გაკვეთილზე ჩართულობის გაზრდის მიზნით, შესაძლებელია შეიცვალოს:

- ფიზიკური გარემო: (სწორი ადგილის შერჩევა, გვერდზე მჯდომი მოსწავლეების შერჩევა, მერხე-ბის განლაგება);
- ინსტრუქციის მიცემის პირობები;
- კლასის მართვის იმგვარი სტრატეგიის გამოყენება, რომელიც უზრუნველყოფს ხმაურის შემცირებას.

ფიზიკური ცვლილებების განხორციელების დროს მნიშვნელოვანია გავითვალისწინოთ პრობლე-მური მოსწავლის ადგილი კლასში და ის მოსწავლეები, რომლებიც მის გვერდით დასხდებიან. გი-ორგისთვის კლასში ადგილი ისე უნდა შეირჩეს, რომ მის გვერდით, რაც შეიძლება ცოტა მოსწავლე აღმოჩნდეს, ამავდროულად ბავშვი მასწავლებელთან უფრო ახლო იჯდეს. ასევე მნიშვნელოვანია, სწორად შეირჩეს ის მოსწავლეები, რომლებიც გიორგის მეზობლად სხედან. ბუნებრივია, კარგი იქნება, თუ მის გვერდით შედარებით მშვიდ ბავშვს დავსვამთ, ასევე, მნიშვნელოვანია დისტანციის დარეგულირება რიგებს შორის.

გამოვლენილი სირთულე: გიორგის უჭირს ინსტრუქციის შესრულება, არ ასრულებს ინსტრუქციას, რის გამოც ჩამორჩება დავალებების შესრულების პროცესს. მის ყურადღებას ადვილად იპყრობს გარე გამღიზიანებლები, რჩება შთაბეჭდილება, თითქოს არ უსმენს მასწავლებელს.

რეკომენდაცია: ინსტრუქციის მიცემისას საჭიროა გავითვალისწინოთ და გავაკონტროლოთ შემდე-გი ფაქტორები:

- ინსტრუქციის მიცემამდე მასწავლებელმა უნდა უზრუნველყოს კლასში სიჩუმე, მაგ.: სთხოვოს მოსწავლეებს, დამშვიდდნენ და შემდეგ მისცეს ინსტრუქცია გიორგის;
- დისტანცია მასწავლებელსა და მოსწავლეს შორის: მასწავლებელი უნდა მიუახლოვდეს მას იმ მანძილზე, რომ მოსწავლის მხედველობის ველში მოხვდეს;
- წინასწარი მინიშნება: ინსტრუქციის მიცემამდე შეიძლება ეფექტური აღმოჩნდეს მისი ყურა-დლების მიპყრობა მხარზე ხელის შეხებით, მიმართვით;
- გამეორება: თუ გიორგი პირველ ჯერზე ინსტრუქციაზე არ რეაგირებს, შეიძლება რამდენჯერმე (2-3-ჯერ) გამეორება;
- ინსტრუქციის დანაწევრება: გამარტივებული ინსტრუქცია გაზრდის მისი აღქმისა და მასზე რეა-გირების ალბათობას;
- მასწავლებელი იყენებს ვიზუალურ მინიშნებას, მაგ., აჩვენებს, საიდან უნდა გააგრძელოს კი-თხვა და სად უნდა დაამთავროს; აფარებს სუფთა ქაღალდს იმ ადგილს, რომელიც არ უნდა წა-იკითხოს, ხაზს უსვამს იმ ადგილს, რომელსაც ყურადღება უნდა მიაქციოს და ა. შ. (ყურადღების ფოკუსირების მიზნით).

7. ეროვნული სასწავლო გეგმის მოდიფიკაცია

სასწავლო პროცესში მოსწავლის ჩართულობისა და მისი შესაძლებლობების რეალიზაციისთვის ხშირად საკმარისი არ არის მხოლოდ აკომოდაციების გამოყენება და საჭირო ხდება მიზნების მოდიფიკაცია, რაც გულისხმობს ეროვნული სასწავლო გეგმის მიზნების რაოდენობრივ ან თვისებრივ ცვლილებას:

- ⇒ შემცირებას (რაოდენობრივი მოდიფიკაცია);
- ⇒ გამარტივება/დაბუთებას (თვისებრივი მოდიფიკაცია);
- ⇒ ან როგორც შემცირებას, ისე გამარტივება/დაბუთებას (რაოდენობრივი და თვისებრივი მოდიფიკაცია).

ეროვნულ სასწავლო გეგმას, კურიკულუმს გააჩნია სტრუქტურული და სასწავლო ერთეულები, რომელთა ცვლილების საფუძველზე მიიღწევა მოდიფიკაცია.

საგნობრივ ნაწილებში ეროვნული სასწავლო გეგმის ძირითადი სტრუქტურული ერთეულებია: ცნებები, ქვეცნებები, სასწავლო შედეგები, თემები. მოდიფიცირების პროცესში, იგულისხმება ყველა ერთეულის მოდიფიცირება, სხსმ მოსწავლის საჭიროებების შესაბამისად, გარდა ცნებისა, ასევე არ არის რეკომენდებული მთელი კლასისთვის არსებული თემის, თვისებრივად სხვა თემით ჩანაცვლება; ხოლო ქვეცნებები, სასწავლო შედეგები და შესაბამისი დავალებები შესაძლოა მოდიფიცირდეს სხსმ მოსწავლის დეტალური შეფასების შედეგად და ისე ჯგუფმა ჩამოაყალიბოს გამარტივებული/დაბუთებული მიზნები.

ეროვნულ სასწავლო მიზნების რაოდენობრივი ცვლილება

ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის შექმნის დროს ისგ გუნდი ეყრდნობა ეროვნულ სასწავლო გეგმას. ეროვნული სასწავლო გეგმის მიზნები განსაზღვრავს იმ ზოგად უნარებსა და ღირებულებებს, რომელთა განვითარება-ჩამოყალიბებასაც ყველა საგანში შეძენილი ცოდნა უნდა ემსახურობდეს. ზოგადი განათლების ეროვნული მიზნები და შესაბამისად ეროვნული სასწავლო გეგმებით განსაზღვრული შედეგები ღირებულია ყველა მოსწავლისთვის, მათ შორის სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონეთათვის.

ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის შექმნა სწორედ ეროვნული სასწავლო გეგმასა და საგნობრივი სტანდარტებზე დაყრდნობით ხორციელდება. იმისთვის, რომ ვისაუბროთ სპეციალური საგანმანათლებლო მოსწავლისთვის მიზნების რაოდენობრივ ან თვისებრივ ცვლილებაზე, მანამდე, მნიშვნელოვანია, განვიხილოთ ეროვნული სასწავლო გეგმის სტრუქტურა და მასთან დაკავშირებული ძირითადი კომპონენტები.

საფეხურობრივი შედეგები – ეროვნულ სასწავლო გეგმის საგნობრივი სტანდარტები განსაზღვრავს სავალდებულო მოთხოვნებს (საფეხურის ბოლოს მისაღწევ შედეგებს) და წარმოადგენს ორიენტირს, რომლისკენაც უნდა წარიმართოს საგანმანათლებლო პროცესი. მაგალითად, შედეგი – „მოსწავლემ უნდა შეძლოს საგანთა და ფიგურათა ზომებისა და ობიექტთა შორის მანძილების პოვნა“ (მათ.დანყ. (I).6)- მუშავდება დაწყებით საფეხურზე, პირველი კლასიდან მეოთხე კლასის ჩათვლით. გარდა ამ შედეგისა, მათემატიკის საგნის დაწყებით საფეხურზე განსაზღვრულია კიდევ ბევრი შედეგი, ეროვნულ სასწავლო მიზნების რაოდენობრივი ცვლილება ისგ-ს შედეგის პროცესში გულისხმობს ბავშვის შესაძლებლობების ფარგლებში მისთვის ერთი ან რამდენიმე შედეგის დატოვებას.

ინდიკატორები – მოცემულია საგნობრივ წლიურ პროგრამებში და გვიჩვენებს სასწავლო პროცესში საგნობრივი სტანდარტის მოთხოვნების რეალიზების გზებს. სტანდარტისგან განსხვავებით, წლიური პროგრამა სარეკომენდაციო ხასიათისაა. ინდიკატორები გვიჩვენებს თუ რა შემთხვევაში არის/იქნება შედეგი თვალსაჩინო.

ცნებები – სამიზნე ცნებები ასევე გრძელვადიანი მიზნებია, რომლებიც საგანმანათლებლო პროგრამის ფარგლებში წინასწარ არის განსაზღვრული. ცნებები აჯგუფებს და აერთიანებს ესგ-ს სწავლის შედეგებს, გამომდინარე იქიდან, რომ მათი ფლობა ამ შედეგების მიღწევის აუცილებელი წინაპირობაა. მაგალითისთვის განვიხილოთ ერთ-ერთი ცნებისა და სტანდარტის შედეგების ურთიერთმიმართება მათემატიკაში, დაწყებით საფეხურზე.

რაოდენობრივი ცვლილება – ყველაზე ხშირად სასწავლო შედეგების, ინდიკატორების, შემცირებით ხორციელდება. სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლე შეიძლება ორიენტი-

რებული იყოს საგნობრივი პროგრამის ფარგლებში განსაზღვრულ არა ყველა შედეგზე, არამედ მხოლოდ ზოგიერთ მათგანზე.

თვისებრივი მოდიფიკაცია, გულისხმობს იმას, რომ თუკი, კლასს დასამუშავებლად ეძლევა ტექსტი რთული თანწყობილი წინადადებებით, სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლისთვის შერჩეულია მარტივი წინადადებებით შედგენილი ორბზაციანი ტექსტი. ასევე, თუკი კლასისთვის შესრულების ფორმად შესაძლებელია განსაზღვრული იყოს ტექსტის თხრობა, სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლისთვის შესაძლებელია განისაზღვროს ტექსტის გადმოცემა სიუჟეტური სურათის აღწერის საფუძველზე.

დანართი

მოსწავლის ინდივიდუალური სასწავლო გეგმა

ზოგადი ინფორმაცია

მოსწავლის სახელი, გვარი		პირადი ნომერი	
დაბადების თარიღი		ასაკი	
სკოლა		კლასი	
მშობლის სახელი, გვარი, ტელეფონი, ელ ფოსტა		☎	
		☎	
იურიდიული მისამართი		ფაქტობრივი მისამართი	

ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის ჯგუფის შეხვედრების კალენდარი

ისგ ჯგუფის წევრები	სახელი და გვარი	ისგ ჯგუფის შეხვედრების თარიღები და მონაწილეობა				
		☐	☐	☐	☐	☐
		☐	☐	☐	☐	☐
		☐	☐	☐	☐	☐
		☐	☐	☐	☐	☐
		☐	☐	☐	☐	☐
		☐	☐	☐	☐	☐
		☐	☐	☐	☐	☐
		☐	☐	☐	☐	☐
		☐	☐	☐	☐	☐
		☐	☐	☐	☐	☐
		☐	☐	☐	☐	☐
		☐	☐	☐	☐	☐
		☐	☐	☐	☐	☐
		☐	☐	☐	☐	☐

შენიშვნა: ჯგუფს დაემატება იმ მასწავლებელთა მონაცემები, რომლებიც ასწავლიან მოსწავლეს და მათ საგანში იქმნება ისგ.

მონაცემები სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლისთვის

მიმდინარე სასწავლო პროცესის თაობაზე

საგანთა ჩამონათვალი	ისგ	ესგ	არ ესწრება	დამატებითი სერვისის საჭიროება
	☐	☐	☐	☐ ინდივიდუალური გაკვეთილები რესურს ოთახში
	☐	☐	☐	☐ სსსმ პირის ასისტენტი
	☐	☐	☐	☐ მობილობისა და ორიენტაციის სპეციალისტი
	☐	☐	☐	☐ ჟესტური ენის თარგმანი
	☐	☐	☐	☐ ჟესტური ენის სპეციალისტი
	☐	☐	☐	☐ ოკუპაციური თერაპევტი
	☐	☐	☐	☐ ენისა და მეტყველების სპეციალისტი
	☐	☐	☐	☐ ფსიქოლოგი
	☐	☐	☐	☐ ტრანსპორტით მომსახურება
	☐	☐	☐	☐ ადაპტირებული ავეჯით სარგებლობა
	☐	☐	☐	☐ შინ სწავლება
	☐	☐	☐	☐ ინდივიდუალური განრიგით სარგებლობა
	☐	☐	☐	☐ სხვა -----

შენიშვნა: თუ მოსწავლე არ ესწრება რომელიმე საგანს და არ აქვს შეფასება აღნიშნულ საგანში მულტიდისციპლინური გუნდის დასკვნით შესაძლებელია შეფასების გარეშე გადავიდეს შემდეგ კლასში

მოსწავლის ინდივიდუალური განრიგი					
საგნები ზღვრები	ორშაბათი	სამშაბათი	ოთხშაბათი	ხუთშაბათი	პარასკევი
1					
2					
3					
4					
5					
6					
7					

შენიშვნა: ცხრილი ივსება მოსწავლის საგაკვეთილო ცხრილის შესაბამისად, შემდეგი აღნიშვნებით: მწვანე – ესწრება კლასის გაკვეთილს, ყვითელი – რესურს ოთახში მუშაობა, წითელი – გაკვეთილის დროს არ არის სკოლაში

მოსწავლის სწავლა-სწავლების ხელშეწყობი აკომოდაციები			
სასწავლო პროცესი	გარემო პირობები	დამხმარე საშუალებები	დრო, განრიგი
☐ ბრაილის ანბანი; ☐ შრიფტის გაზრდა; ☐ კომუნიკაციის ალტერნატიული საშუალებების გამოყენება (ბარათებით კომუნიკაცია); ☐ ტექსტის ლექსიკის გამარტივება; ☐ ტექსტში მნიშვნელოვანი ადგილების მონიშვნა; ☐ ინსტრუქციის/მასალის მიწოდება სხვადასხვა გზებით; ☐ აუდიო მასალის გამოყენება; ☐ წერიტი აქტივობის ზეპირით ჩანაცვლება ☐ ზეპირი აქტივობის წერიტი (სხვა ფორმით) ჩანაცვლება ☐ სხვა -----	☐ საკლასო ოთახის მდებარეობა; ☐ მერხების განლაგება; ☐ მოსწავლეთა განთავსება; ☐ განათების მორგება; ☐ აკუსტიკური პირობების შექმნა; ☐ სივრცე შესვენებისთვის; ☐ ადაპტირებული ავეჯი; ☐ სხვა -----	☐ ასისტენტი, რომელიც მონიშნავს პასუხებს; ☐ გამაძლიებელი, ლუპა; ☐ ხმის გამაძლიერებელი; ☐ კალკულატორი; ☐ კომპიუტერის ან დამხმარე მოწყობილობის გამოყენება; ☐ სხვა -----	☐ დროის გაზრდა; ☐ დროის შემცირება; ☐ შეფასების, გამოცდის ეტაპობრივი ჩატარება; ☐ დასწრების ინდივიდუალური გრაფიკი; ☐ შესვენების ინდივიდუალური გრაფიკი; ☐ დღის გრაფიკი, აქტივობების ხანგრძლივობა; ☐ აქტივობების ნაწილებად დაყოფა; ☐ სხვა -----

კლასის დამრიგებლის/ისგ ჯგუფის კოორდინატორის ხელმოწერა

დირექტორის ხელმოწერა
მშობლის ხელმოწერა
სპეციალური მასწავლებლის ხელმოწერა

მოსწავლის ძლიერი მხარეებისა და საჭიროებების აღწერა

აკადემიური უნარები	ძლიერი მხარეები	საჭიროებები
წერა		
კითხვა		
თხრობა		
ანგარიში		
შემეცნების სფერო	ძლიერი მხარეები	საჭიროებები
აღქმა		
ყურადღება		
მეხსიერება		
აზროვნება		
კომუნიკაცია, ენა – მეტყველება	ძლიერი მხარეები	საჭიროებები
რეცეპტული ენა		
ექსპრესიული ენა		
სოციალურ-ემოციური სფერო	ძლიერი მხარეები	საჭიროებები
თვითცნობიერება		
თვითრეგულაცია		
ურთიერთობები		
ადაპტური სფერო	ძლიერი მხარეები	საჭიროებები
თვითმოვლის უნარები		
დამოუკიდებლობა		
ფიზიკური სფერო	ძლიერი მხარეები	საჭიროებები
მსხვილი მოტორიკა		
ნატიფი მოტორიკა		
მოსწავლის ინტერესები		

ინდივიდუალური სასწავლო გეგმა (საგანი)

მოსწავლის ცოდნის აქტუალური დონის აღწერა

ცნება	მოსწავლის ცოდნის აქტუალური დონე (რა იცის და რა შეუძლია მოსწავლეს?)

გრძელვადიანი მიზნები

ცნება	მოსწავლემ უნდა შეძლოს (წლიური მიზნები)

მოკლევადიანი/შუალედური მიზნები, მიზნის მიღწევის სტრატეგიები და აქტივობები

თემა:	
ცნება/ცნებები:	
განხორციელების პერიოდი:	
მოკლევადიანი მიზნები და/ან ადაპტირებული კომპლექსური დავალება	სტრატეგიები, აქტივობები, რესურსები

მოსწავლის პროგრესის შეფასება

პირველი სემესტრი	
ცნება	მოსწავლის მიღწევების აღწერა (რა ისწავლა მოსწავლემ განვლილ სემესტრში?)

მეორე სემესტრი	
ცნება	მოსწავლის მიღწევების აღწერა (რა ისწავლა მოსწავლემ განვლილ სემესტრში?)

ინტერვენციის გეგმა

სფერო/უნარი:			
წინარე ცოდნა/ საწყისი უნარი:			
რას უნდა მიაღწიოს მოსწავლემ და რა ვადაში:			
კავშირი საგნობრივი გეგმის მიზნებთან:			
აქტივობა	მასალა/რესურსი	სამეცადინო სივრცე	მშობლის/მასწავლებლის თანამონაწილეობა

თავის შეჯამება

თითოეული სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლისთვის სკოლა განსაზღვრავს და შეიმუშავებს სამუშაო ჯგუფს, იგივე ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის ჯგუფს (ისე ჯგუფი), რომელიც უზრუნველყოფს მოსწავლისთვის ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის შეიმუშავებას და განხორციელებას. ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის შეიმუშავება მოიცავს რამდენიმე ეტაპს და ასევე ჩართული მხარეების ერთმანეთთან მჭიდრო კოლაბორაციას. სსსმ მოსწავლი დეტალური შეფასების შედეგად განისაზღვრება ეროვნული სასწავლო გეგმის ადაპტაცია – აკომოდაცია, ან მოდიფიკაცია. მოდიფიკაცია შესაძლოა იყოს რაოდენობრივი ან/და თვისებრივი. მნიშვნელოვანი ეტაპია, სასწავლო მიზნების სწორად ფორმულირება, რათა ისინი იყოს ფუნქციური, ითვალისწინებდეს მოსწავლის შესაძლებლობებსა და ინტერესებს და შეიმუშავებული იყოს SMART კრიტერიუმებზე დაყრდნობით.

კითხვები რეფლექსიისთვის

1. როგორ უნდა იმოქმედოს ისე ჯგუფმა, რომ მათი მუშაობა იყოს კოორდინირებული, აქტიური და მიზანზე ორიენტირებული?
2. გაანალიზეთ ეროვნული სასწავლო გეგმის აკომოდაციის მაგალითები და იმსჯელეთ, რა შემთხვევაში იქნებოდა საჭირო მოდიფიკაციის განხორციელებაც ამ შემთხვევებში?
3. რით განსხვავდება ერთმანეთისგან მიზნების რაოდენობრივი და თვისებრივი მოდიფიკაცია?
4. წარმოადგინეთ თქვენი ხედვა, როგორ წარმოგიდგენიათ საკლასო და თემატური დავალების უმტკივნეულოდ ადაპტირება და ისე-ში ინტეგრირება სასკოლო პრაქტიკაში.

გამოყენებული ლიტერატურა

- Cole, Robert W. (2008). "Educating Everybody's Children: Diverse Teaching Strategies for Diverse Learners, Revised and Expanded" (pages 98-123).
- Giangreco, Michael F., et al. (2022). "Personalized Learning and Students with Disabilities." (Published in the Council for Exceptional Children)
- Hornby, Garry. (2014). "Inclusive Special Education: Evidence-Based Practices for Children with Special Needs and Disabilities."
- Ní Bhroin, Ó., & King, F. (2020). "Teacher Education for Inclusive Education: A Framework for Developing Collaboration for the Inclusion of Students with Support Plans." *European Journal of Teacher Education*, 43(1), 38-63.
- Odom, Samuel L., and Smith, Samuel J. (2000). "Individualized Education Program (IEP) Goals and Objectives and their Use in Individualized Family Service Plans (IFSPs)." (Published in *Topics in Early Childhood Special Education*)
- Exceptional Family Resource Center. (2017). "The Individuals with Disabilities Education Act and Parent Participation" (PDF). Retrieved 1 February 2017.

Center for Parent Information and Resources. (n.d.). "Categories of Disability Under IDEA." www.parentcenterhub.org. Retrieved 2016-12-02.

Twachtman-Cullen, Diane. (2010). "The IEP from A to Z: How to Create Meaningful and Measurable Goals and Objectives."

Willis, Clarissa. (2008). "Creating Inclusive Learning Environments for Young Children: What to Do on Monday Morning."

ინკლუზიური განათლების გზამკვლევი ინდივიდუალური სასწავლო გეგმა. ავტორი: მაია ბაგრატიონი-გრუზინსკი, შორენა ტყეშელაშვილი, ლია ქურციკიძე, 2021.

„ინდივიდუალური სასწავლო გეგმა, გზამკვლევი მასწავლებლებისთვის, მ. ბაგრატიონი-გრუზინსკი, ჯ. კვაჭაძე, ქ. ფილაური, 2014.

21/02/2018 წლის საქართველოს განათლების და მეცნიერების მინისტრის ბრძანება N16/ნ „ინკლუზიური განათლების დანერგვის, განვითარებისა და მონიტორინგის წესების, აგრეთვე სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეთა იდენტიფიკაციის მექანიზმის დამტკიცების თაობაზე.

ეროვნული სასწავლო გეგმა

კანონი ზოგადი განათლების შესახებ.

თავი 10

სწავლების უნივერსალური დიზაინი

სარჩევი

შესავალი.....	192
1. უნივერსალური დიზაინის კონცეფცია არქიტექტურაში.....	192
2. განსხვავება სწავლების უნივერსალურ დიზაინსა და არქიტექტურის უნივერსალურ დიზაინს შორის.....	194
3. სწავლების უნივერსალური დიზაინის დამკვიდრების წინაპირობები.....	195
4. სწავლების უნივერსალური დიზაინის (UDL) პრინციპები.....	196
5. სწავლების უნივერსალური დიზაინზე დაფუძნებული კურიკულუმი.....	199
6. სწავლების უნივერსალური დიზაინი საკლასო ოთახში.....	203
თავის შეჯამება.....	204
კითხვები რეფლექსიითვის.....	205
გამოყენებული ლიტერატურა	205

შესავალი

სწავლების უნივერსალური დიზაინი (UDL) არის საგანმანათლებლო ჩარჩო, რომლის მიზანია სწავლა გახადოს ხელმისაწვდომი და ეფექტური ყველა მოსწავლისთვის, განურჩევლად მათი ინდივიდუალური შესაძლებლობებისა, სწავლის სტილისა თუ წარმომავლობისა. UDL ეფუძნება ინკლუზიური განათლების პრინციპებს და აღიარებს, რომ მოსწავლეებს აქვთ განსხვავებული საჭიროებები და მიდრეკილებები, როდესაც საქმე ეხება სწავლას.

მნიშვნელოვანია აღინიშნოს, რომ სწავლის უნივერსალური დიზაინი არ არის სწავლების სპეციფიკური ტექნიკა, არამედ ესაა გაიდლაინებისა და პრინციპების ერთობლიობა, რომელიც მასწავლებლებს შეუძლიათ გამოიყენონ სწავლების დაგეგმვასა და საკლასო პრაქტიკაში. UDL მოუწოდებს მასწავლებლებს, აღიარონ მოსწავლეთა განსხვავებულობა და მიიღონ ისეთი მიზანმიმართული გადაწყვეტილებები, რომლებიც მხარს უჭერს მოსწავლის მრავალფეროვან შესაძლებლობებს.

სწავლის უნივერსალური დიზაინი (UDL) არის სწავლების მიდგომა, რომელიც მიმართულია ყველა მოსწავლის საჭიროებებისა და შესაძლებლობების დასაკმაყოფილებლად და აღმოფხვრის არასაჭირო დაბრკოლებებს სასწავლო პროცესში და აუმჯობესებს სწავლის გამოცდილებას ყველასთვის. ეს ნიშნავს მოქნილი სასწავლო გარემოს შემუშავებას, რომელშიც ინფორმაცია მრავალგვარად იქნება წარმოდგენილი, მოსწავლეები სწავლობენ სხვადასხვა გზით და მოსწავლეებს ეძლევათ არჩევანი სწავლის დემონსტრირებისას.

1. უნივერსალური დიზაინის კონცეფცია არქიტექტურაში

სწავლების უნივერსალური დიზაინის კონცეფცია წარმოიშვა არქიტექტურის სფეროდან, სადაც „უნივერსალური დიზაინი“ გულისხმობს ისეთი სივრცეებისა და პროდუქტების შექმნას, რომ მათი გამოყენება რაც შეიძლება მეტმა ადამიანმა შეძლოს სპეციალიზებული ადაპტაციის საჭიროების გარეშე.

რონალდ ლ. მეისი (1941–1998) იყო ამერიკელი არქიტექტორი და დიზაინერი, რომელიც თავისი საქმიანობიდან გამომდინარე ფართოდ არის აღიარებული უნივერსალური დიზაინის პრინციპების დანერგვის საკითხში. მეისმა გამოიგონა ტერმინი „უნივერსალური დიზაინი“ და ადვოკატირებას უწევდა ისეთი გარემოს, პროდუქტებისა და სივრცეების შექმნას, რომლებიც ხელმისაწვდომი და გამოსაყენებელი იქნებოდა ყველა ასაკისა და შესაძლებლობების ადამიანებისთვის. მისი ყურადღება ძირითადად არქიტექტურასა და დიზაინზე იყო მიპყრობილი და აქცენტი კეთდებოდა ინკლუზიური სივრცის შექმნაზე, რომელიც მოემსახურებოდა მომხმარებელთა მრავალფეროვნებას, მათ შორის შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირებს.

მიუხედავად იმისა, რომ რონალდ მეისის ნაშრომმა საფუძველი ჩაუყარა უნივერსალური დიზაინის პრინციპებს, სწავლის უნივერსალური დიზაინი (UDL) არის ცალკე კონცეფცია, რომელიც კონკრეტულად ეხება განათლებას. UDL შეიქმნა მოსწავლეთა მრავალფეროვანი სასწავლო საჭიროებების დასაკმაყოფილებლად, საგანმანათლებლო კონტენტში წარდგენის, გამოხატვისა და ჩართულობისა და მრავალფეროვანი საშუალებებით.

უნივერსალური დიზაინის ძირითადი პრინციპები (8 პრინციპი) არქიტექტურაში მოიცავს შემდეგს:

- 1) **თანაბარი გამოყენება.** ეს პრინციპი გულისხმობს შენობის სივრცის იმდაგვარ მოწყობას, როცა ჯგუფის ყველა წევრს ჰქონდეს დანახებულების ყველა სივრცეზე თანაბარი წვდომა, დაყოფის გარეშე. მნიშვნელოვანია, შეიქმნას სივრცეები და სივრცის ფუნქციები, ისე, რომ მისით სარგებლობა შეძლონ ადამიანებმა, რომლებსაც აქვთ შესაძლებლობებისა და მახასიათებლების ფართო სპექტრი. ეს გულისხმობს ისეთი დიზაინის თავიდან აცილებას, რომელიც გამოყოფს ან სტიგმატიზებს მომხმარებელთა ნებისმიერ ჯგუფს. მაგალითად, ლიფტს, რომელსაც ფართო კარი აქვს, ერთნაირად გამოიყენებს, როგორც ეტლით მოსარგებლე, ისე არამოსარგებლე ადამიანი;
- 2) **მოქნილობა გამოყენებისას.** ეს პრინციპი გთავაზობს, რომ აუცილებლად გავითვალისწინოთ ჯგუფის წევრების ინდივიდუალური შესაძლებლობები. ეს არის დიზაინის მრავალფეროვანი მახასიათებლებს, რომლებიც აკმაყოფილებენ განსხვავებულ უნარებს და შესაძლებლობებს. ეს მოიცავს რეგულირებად ელემენტებს, ადაპტირებულ სივრცეებს და სივრცის ფუნქციურ ნაწილებს, რომლებიც შეიძლება გამოყენებულ იქნეს სხვადასხვა გზით. მაგალითად, როდესაც ოთახში არის სხვადასხვა სკამი – სახელორებიანი და სახელორის გარეშე, ბალიშებიანი და მის გარეშე, ეს უზრუნველყოფს არჩევანს და მოქნილობას მომხმარებლისთვის;
- 3) **მარტივი და ინტუიციური გამოყენება.** უნივერსალურ დიზაინში, ისეთი ტიპის დიზაინები, რომლებიც ადვილად გასაგები და გამოსაყენებელია, ითვლება პრიორიტეტად. მიუხედავად მომხმარებლის გამოცდილებისა, ცოდნის, ენისა თუ შემეცნებითი შესაძლებლობებისა, ის ადვილად უნდა მიხვდეს ინვენტარის და რესურსის გამოყენების პრინციპს (როგორ იღება ფანჯარა, იკეტება უჯრა, საკეტი და სხვ.);
- 4) **აღქმადი ინფორმაცია.** დარწმუნდით, რომ ინფორმაცია წარმოდგენილია მრავალი გზით და ადვილად აღიქმება ყველა მომხმარებლის მიერ, მათ შორის, სენსორული შეზღუდვების მქონე ადამიანებისთვის (აქ იგულისხმება ინფორმაციის მულტიმოდალური გზით მიწოდება, ვიზუალური, ხმოვანი და ტექსტური ინფორმაციის ერთდროულობა, ასევე ჟესტური ენის ან ბრაილის შრიფტის შეთავაზება, მისთვის, ვისაც სჭირდება);
- 5) **შეცდომისადმი ტოლერანტობა.** სივრცეები, და ინვენტარი, ისე უნდა იყოს შექმნილი და ორგანიზებული, რომ შეამციროს საფრთხეები, ასევე რესურსი საშუალებას უნდა აძლევდეს მომხმარებელს, რომ შეცდომების დაშვების გამო არ დადგეს მისთვის ცუდი შედეგი (მაგალითად, შუშის ჭიქის გატეხვის გამო ხელის გაჭრის საფრთხე, რომელსაც შეიძლება თან ახლდეს ასევე ნეგატიური უკუკავშირი მოზრდილისგან არის ბავშვის მიერ დაშვებული შეცდომის მიმართ არატოლერანტობა, ამის თავიდან ასაცილებლად შესაძლოა გამოყენებულ იქნეს უსაფრთხო ჭიქა ან არასრიალა ზედაპირი, რაც განსხვავებული შესაძლებლობების მქონე ბავშვს გაუჩენს განცდას, რომ, უნებლიე შეცდომების დაშვების მიუხედავად, გარემო მის მიმართ ტოლერანტულია);
- 6) **მინიმალური ფიზიკური ძალისხმევა.** ყველა ადამიანს ფიზიკური შესაძლებლობები და ძალა სხვადასხვა დონის აქვს. ისეთი მოწყობილობები, რომლებიც დიდ ფიზიკურ ძალისხმევას მოითხოვს (მაგალითად, ძნელად გასაღები კარი, ან სახელორი) არ არის ადვილი გამოსაყენებადი ყველა-სთვის და იწვევს იმედგაცრუებას, ამიტომ, უნივერსალური დიზაინის ამ პრინციპის თანახმად, რეკომენდაცია ასეთია: „შეამცირეთ ფიზიკური ძალისხმევა, რომელიც საჭიროა სივრცის, ინვენტარის, მისი დეტალის ან მისი ფუნქციის გამოსაყენებლად“;
- 7) **ზომა და სივრცე გამოყენებისთვის.** მნიშვნელოვანია, სივრცეები და ბილიკები, ისე იყოს დაპროექტებული, რომ ისინი ხელმისაწვდომი იყოს იმ პირებისთვის, რომლებიც გადაადგილების დამხმარე საშუალებს იყენებენ (მაგალითად, ეტლით ან თეთრი ხელჯოხით მოსარგებლე პირები) ეს საშუალებას აძლევს ადამიანებს კომფორტულად გამოიყენონ სხვადასხვა ინვენტარი, სივრცე ან აპარატის ფუნქციები (მაგალითად, ფართო კარი ან ფართო შესასვლელი მეტროს გასასვლელში);
- 8) **ესთეტიკური და მინიმალისტური დიზაინი.** არქიტექტურაში უნივერსალური დიზაინი არა მხოლოდ კომფორტულობაზე, არამედ ესთეტიკურობაზეც აკეთებს აქცენტს, „შექმენით დიზაინები, რომლებიც ესთეტიურად სასიამოვნოა და შეუფერხებლად ინტეგრირდება გარემოში, თავიდან აიცილეთ ზედმეტი სირთულე“, – ნათქვამია მათ რეკომენდაციებში.

მაგალითების მიმოხილვა:

უნივერსალური დიზაინი არქიტექტურაში ცდილობს შექმნას გარემო, რომელიც ხელს შეუწყობს ინკლუზიურობას, დამოუკიდებლობას და აღიარებს ყველა ინდივიდის ღირსებას. უნივერსალური დიზაინის მახასიათებლების მაგალითები არქიტექტურაში მოიცავს პანდუსებსა და ლიფტებს, ფართო კარიბჭეებსა და დერეფნებს, ბერკეტის სტილის კარის სახელურებს, ხელმისაწვდომ საპირფარეშოებს, ვიზუალურ და სმენით ნიშნებს და სხვა.

უნივერსალური დიზაინი არქიტექტურაში მიზნად ისახავს შექმნას გარემო, რომელიც აკმაყოფილებს მრავალფეროვან საჭიროებებს, ხელს უწყობს ჯგუფთან მიკუთვნებულობის და ჯგუფში მონაწილეობის გრძნობას ყველა ინდივიდისთვის.

2. განსხვავება სწავლების უნივერსალურ დიზაინსა და არქიტექტურის უნივერსალურ დიზაინს შორის

უნივერსალური დიზაინი არქიტექტურაში და უნივერსალური დიზაინი სწავლისთვის (UDL) დაკავშირებული ცნებებია, რომლებიც იზიარებენ ინკლუზიურობისა და ხელმისაწვდომობის მიზანს, მაგრამ ისინი ვრცელდება სხვადასხვა კონტექსტზე და აქვთ განსხვავებული ფოკუსები.

1. განსხვავება კონტექსტის მიხედვით:

- ა) **უნივერსალური დიზაინი არქიტექტურაში** – ეს კონცეფცია ეხება ფიზიკური სივრცეების, შენობების, პროდუქტებისა და გარემოს შექმნასა დიზაინს და მოწყობილობებს, რომლებიც ხელმისაწვდომი და გამოსაყენებელია ადამიანთა ფართო სპექტრისთვის, განურჩევლად მათი ასაკისა, შესაძლებლობებისა თუ წარმომავლობისა. იგი ხაზს უსვამს დიზაინის მახასიათებლების ინტეგრაციას, რომლებიც აკმაყოფილებენ მრავალფეროვან საჭიროებებს და ხელს უწყობენ ინკლუზიურობას ჩაშენებულ გარემოში;
- ბ) **სწავლების უნივერსალური დიზაინი** – არის საგანმანათლებლო ჩარჩო, რომელიც ფოკუსირებულია მოქნილი და ინკლუზიური სასწავლო გარემოს შექმნაზე მოსწავლეთა მრავალფეროვანი საჭიროებების დასაკმაყოფილებლად. ის მიზნად ისახავს წარმომადგენლობის, ჩართულობისა და გამოხატვის მრავალფეროვანი საშუალების უზრუნველყოფას, რათა ყველას შეეძლოს სასწავლო პროგრამაზე ეფექტური წვდომა და საგაკვეთილო პროცესში ჩართვა.

2. განსხვავება სფეროები მიხედვით:

- ა) **უნივერსალური დიზაინი არქიტექტურაში** ძირითადად ეხება ფიზიკურ სივრცეებს, ინფრასტრუქტურას, პროდუქტებსა და აშენებული გარემოს ელემენტებს, როგორიცაა შენობები, ტროტუარები, საზოგადოებრივი ტრანსპორტი, ავეჯი და სხვ.;
- ბ) **სწავლების უნივერსალური დიზაინი** ეხება სწავლებისა და სწავლის მეთოდებს, სასწავლო გეგმის დიზაინს, სასწავლო მასალებს და შეფასების პრაქტიკებს საგანმანათლებლო კონტექსტში.

3. განსხვავება ძირითადი მიზნების მიხედვით:

- ა) **არქიტექტურაში უნივერსალური დიზაინის** უპირველესი მიზანია შექმნას ყველასთვის ხელმისაწვდომი, ფუნქციონალური და გამოსაყენებელი გარემო, განურჩევლად მათი ფიზიკური თუ სენსორული შესაძლებლობებისა. ის ცდილობს აღმოფხვრას ბარიერები და ხელი შეუწყოს თანაბარ მონაწილეობას.
- ბ) **სწავლების უნივერსალური დიზაინის** მიზანია უზრუნველყოს საგანმანათლებლო მასალებისა და მეთოდების შემუშავება ისე, რომ მოერგოს მოსწავლის შესაძლებლობების, თავისებურებებს და

საჭიროებების ფართო სპექტრს. UDL მიზნად ისახავს, უზრუნველყოს თანაბარი საგანმანათლებლო შესაძლებლობები და გააუმჯობესოს სწავლის შედეგები.

4. განსხვავებები მაგალითების მიხედვით:

- ა) არქიტექტურაში უნივერსალური დიზაინის მაგალითები მოიცავს პანდუსებს, უფრო ფართო კარიბჭეებს, ტაქტილურ ბილიკებს, რეგულირებადი მოწყობილობებს სხვადასხვა სიმაღლის ადამიანებისთვის და ასე შემდეგ;
- ბ) სწავლების უნივერსალური დიზაინის კი მაგალითები მოიცავს შინაარსის სხვადასხვა ფორმატით (ტექსტი, აუდიო, ვიდეო) შეთავაზებას, მრავალფეროვანი სასწავლო აქტივობების შეთავაზებას (ვიზუალური, აუდიალური, კინესთეტიკური), საშუალებას აძლევს მოსწავლეებს აირჩიონ თემები ან პროექტები ინტერესებიდან გამომდინარე და მოქნილი შეფასება. პარამეტრები.

საბოლოოდ, მიუხედავად იმისა, რომ უნივერსალური დიზაინი არქიტექტურაში და უნივერსალური დიზაინი სწავლისთვის (UDL) იზიარებენ ინკლუზიურობისა და ხელმისაწვდომობის ხელშეწყობის მთავარ მიზანს, ისინი ვრცელდება სხვადასხვა სფეროზე – ფიზიკურ დიზაინსა და განათლებაზე, შესაბამისად. უნივერსალური დიზაინი არქიტექტურაში ფოკუსირებულია ხელმისაწვდომი ფიზიკური გარემოს შექმნაზე, ხოლო UDL ორიენტირებულია ხელმისაწვდომი და მოქნილი სასწავლო გარემოს შექმნაზე.

3. სწავლების უნივერსალური დიზაინის დამკვიდრების წინაპირობები

სწავლების უნივერსალური დიზაინის ფესვები გვხვდება ევროპის ადრეულ სამოქალაქო უფლებებისა და სპეციალური განათლების კანონმდებლობაში, რომელიც ხაზს უსვამდა ყველა მოსწავლის უფლებას უფასო, სათანადო საჯარო განათლებაზე ნაკლებად შემზღუდავ გარემოში (Hitchcock, Meyer, Rose, & Jackson, 2005). სწავლების უნივერსალური დიზაინის ჩარჩოს იდეა გაჟღერებულ იქნა გამოყენებითი სპეციალური ტექნოლოგიების ცენტრის (CAST) მკვლევრების მიერ 1980-იანი წლების ბოლოს, როგორც სამი კონცეპტუალური ცვლილების შედეგი: 1. არქიტექტურული დიზაინის წინსვლა, 2. განათლების ტექნოლოგიების განვითარება და 3. აღმოჩენები ტვინის კვლევის შედეგად.

ასევე, 1990-იან წლებში შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა უფლებების რეალური დაცვის საფუძველზე ამერიკასა და ევროპაში, ასევე ავსტრალიასა და ზელანდიაში, სკოლებისა და სხვა საზოგადოებრივი შენობების აღიჭურვა პანდუსებითა და სხვა არქიტექტურული მახასიათებლებით მეტად ინტენსიური გახდა. თუმცა ეს ცვლილებები უფრო ძვირადღირებულია, ვიდრე პროაქტიული დიზაინი. არქიტექტურის დარგის ლიდერები აღიარებდნენ უფრო უფრო ეკონომიური სტრატეგიას – თავიდანვე შემუშავებულიყო მოქნილი უნივერსალური დიზაინი შენობების პრინციპების გათვალისწინებით, რათა ყველა მომხმარებელს შეეძლოს წვდომა.

იმავდროულად, ტექნოლოგიურმა მიღწევებმა განავითარა ცოდნის დაუფლების და დემონსტრირების ალტერნატიული საშუალებები. კომპიუტერებზე წვდომა სკოლებში უფრო გავრცელებული ხდებოდა და დამხმარე ტექნოლოგიები, რომლებიც მასწავლებლებსა და მოსწავლეებს ტექსტის მანიპულირების საშუალებას აძლევდნენ, მოქნილი სასწავლო ვარიანტების ხელმისაწვდომობა მოჰყვა. ახლა ტექსტი შეიძლება ადვილად გაფართოვდეს, გაფერადდეს, გამარტივდეს, შეჯამდეს, გამოიკვეთოს, ითარგმნოს, გადაკეთდეს მეტყველებად, გრაფიკულად იყოს წარმოდგენილი და მხარდაჭერილი იყოს ხელმისაწვდომი ციფრული მასალებით.

პარალელურად, ამ პერიოდისთვის საკმაოდ დიდი წინსვლა შეინიშნებოდა ტვინის კვლევების ჩატარებასა და აღმოჩენებში, განსაკუთრებით იმ საკითხთან დაკავშირებით, თუ როგორ სწავლობს ადამიანი. ერთ-ერთმა კვლევამ, აჩვენა, რომ სწავლის დროს ტვინში სამი ქსელი მოქმედებს: ამოცნობის ქსელი („რას ვსწავლობ“), სტრატეგიული ქსელი („როგორ ვსწავლობ“) და აფექტური ქსელი („რატომ ვსწავლობ“) (Rose & Meyer, 2002). აღნიშნული შედეგი ასევე არგუმენტი იყო სწავლების უნივერსალური დიზაინით დაგეგმვის სასარგებლოდ, რადგან მნიშვნელოვანია, რასაც მოსწავლე სწავლობს, იცოდეს, ხედავდეს, ესმოდეს თუ რა არის ის, ასევე ჰქონდეს წარმოდგენა, თუ როგორ ისწავლის და ბოლოს შეეძლოს პასუხის გაცემა კითხვაზე, თუ რატომ სწავლობს (მოტივაციური ფაქტორი).

4. სწავლების უნივერსალური დიზაინის (UDL) პრინციპები

რატომ უნდა გამოვიყენოთ სწავლების უნივერსალური დიზაინის პრინციპები საგანმანათლებლო პროცესში?

თანასწორობა და ადამიანის ღირსება:

- უნივერსალური დიზაინი ეფუძნება ღირებულებებს, როგორცაა, თანასწორობა და თანაბარი შესაძლებლობები.
- შეზღუდული შესაძლებლობის საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე პირები მაშინ იქნებიან სხუდგ ჩართულნი ყოველდღიურ ცხოვრებაში, თუკი მათ ექნებათ პოვნის, ობიექტების და მომსახურების წვდომის თანაბარი შესაძლებლობა.

კვლევები ადასტურებს, რომ უნივერსალური დიზაინის პრინციპების ჩართვა აძლიერებს ინკლუზიურ სასწავლო გარემოს (წყარო: ვებგვერდი CAST, სწავლის უნივერსალური დიზაინის ეროვნული ცენტრი, უზრუნველყოფს UDL-თან დაკავშირებულ კვლევებს, ინფორმაციას და რესურსებს. თანამშრომლობს მსოფლიოს წამყვან უნივერსიტეტებთან). წარმოვიდგინოთ, რომ უნდა შევიმუშაოთ სასწავლო პროგრამა, მიზნებით, მეთოდებით, რესურსებით, აქტივობებით და შეფასების სისტემით. სწავლების უნივერსალური დიზაინი, ამ შემთხვევაში მოგვიწოდებს, რომ ყოველთვის როდესაც თქვენ ქმნით სასწავლო პროგრამას, აქტივობას, ან პროდუქტს, ჯერ დაფიქრდით, რამდენად იქნება ის ხელმისაწვდომი ყველა შესაძლებლობის მქონე პირისთვის, ხომ არ მოხდება, ისე, რომ რომელიმე საჭიროების მქონე მოსწავლე დარჩეს მის მიღმა? რატომ? მაშინ რა შეიძლება თავიდანვე, პროგრამის შემუშავების პროცესში გავითვალისწინოთ, რაც აგვარიდებს რომელიმე მოსწავლის გარიყვის ალბათობას პროცესიდან და მისთვისაც ხელმისაწვდომს გახდის სწავლას, როგორც შინაარსობრივი წვდომის, ისე სხვა ასპექტების გათვალისწინებით.

უნივერსალურ დიზაინზე დაფუძნებულმა კურსის შემუშავებამ, რომელიც დააკმაყოფილებს სხვადასხვა საჭიროებას, შესაძლოა აღმოფხვრას სწავლის პოტენციური ბარიერები ან სწავლის არასაჭირო დაბრკოლებები. თუ კურსი შეიძლება დაპროექტდეს დასაწყისშივე ამის გასაკეთებლად, მაშინ რატომაც არა?

შესაბამისად, სწავლების უნივერსალური დიზაინის პრინციპები და ჩარჩო თავის დროზე ადაპტირდა განათლების კონტექსტზე, რათა შექმნილიყო მიდგომა, რომელიც ფოკუსირებულია სასწავლო გარემოსა და მასალების ყველა მოსწავლისთვის ხელმისაწვდომობაზე. სწავლების უნივერსალური დიზაინი არის სწავლებისა და სწავლის მიდგომა, რომელიც ყველა მოსწავლეს აძლევს წარმატების თანაბარ შესაძლებლობას.

UDL ჩარჩო ხელს უწყობს სწავლების მოქნილ მეთოდებსა და მასალებს, რომლებიც შეიძლება მორგებული იყოს მოსწავლეთა ინდივიდუალური საჭიროებების დასაკმაყოფილებლად. იგი აღიარებს, რომ განათლების რომელიმე ერთადერთი მიდგომა შესაძლოა არ იყოს ეფექტური ყველა მოსწავლისთვის და ცდილობს, შექმნას უფრო ინკლუზიური სასწავლო გარემო, მრავალფეროვანი მიდგომების გამოყენებით.

UDL განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ან სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეთა სწავლების კონტექსტში. UDL პრინციპების დანერგვით, მასწავლებლებს შეუძლიათ შეამცირონ სწავლის ბარიერები, უზრუნველყონ წარმატების თანაბარი შესაძლებლობები და ხელი შეუწყონ უფრო სამართლიანი განათლების სისტემას.

სწავლების უნივერსალური დიზაინის ძირითადი სამი პრინციპი:

- 1) **ინფორმაციის წარდგენის მრავალფეროვანი საშუალება:** მიაწოდეთ ინფორმაცია მრავალფეროვან ფორმატში (როგორცაა ტექსტი, აუდიო, ვიდეო ან ვიზუალური დამხმარე საშუალებები) სწავლის სხვადასხვა სტილისა და მახასიათებლების გათვალისწინებით. ეს ეხმარება იმის უზრუნველყოფას, რომ მოსწავლეებს ჰქონდეთ ინფორმაციაზე წვდომა და შეძლოს შინაარსის გაგება;
- 2) **გამოხატვის მრავალფეროვანი საშუალება:** მიეცით საშუალება მოსწავლეებს წარმოაჩინონ თავიანთი ცოდნა სხვადასხვა საშუალებით, როგორცაა წერა, მეტყველება, ვიზუალის შექმნა ან ტექ-

ნოლოგიების გამოყენება. ეს პრინციპი მოუწოდებს მოსწავლეებს, რომ გამოავლინონ თავიანთი შესაძლებლობები ისე, როგორც უკეთ გამოსდით;

- 3) **ჩართულობის მრავალფეროვანი საშუალება:** შესთავაზეთ მოსწავლეების ჩართულობისა და მოტივაციის სხვადასხვა გზა. ეს შეიძლება მოიცავდეს არჩევანის მიწოდებას, პრაქტიკული მაგალითების ჩართვას და მოსწავლეთა ინტერესების გათვალისწინებას.

განვიხილოთ აღნიშნული 3 პრინციპი უფრო დეტალურად:

ინფორმაციის წარდგენის მრავალფეროვანი საშუალება სწავლების უნივერსალური დიზაინის ერთ-ერთი მთავარი პრინციპია. იგი ხაზს უსვამს ინფორმაციისა და შინაარსის სხვადასხვა გზით წარდგენის მნიშვნელობას ყველა მოსწავლის მრავალფეროვანი სწავლის სტილის, მიდრეკილებებისა და საჭიროებების დასაკმაყოფილებლად. წარდგენის მრავალფეროვანი საშუალების გამოყენებით, მასწავლებელი მიზნად ისახავს უზრუნველყოფს, რომ მოსწავლეებმა შეძლონ ინფორმაციის ეფექტურად წვდომა და გაგება. ეს პრინციპი აღიარებს, რომ ინდივიდებს აქვთ ინფორმაციის აღქმისა და გაგების განსხვავებული გზები და ის ცდილობს ამ განსხვავებების მოგვარებას უფრო ინკლუზიური სასწავლო გარემოს შესაქმნელად.

ქვემოთ მოცემულია რამდენიმე სტრატეგია და მაგალითი სწავლების უნივერსალური დიზაინის პირველი პრინციპის – **ინფორმაციის წარდგენის მრავალფეროვანი საშუალების** განხორციელების შესახებ:

- **ტექსტური ინფორმაცია:** მიაწოდეთ წერილობითი ინფორმაცია სხვადასხვა ფორმატში, როგორიცაა ბეჭდური ტექსტი, ციფრული ტექსტი და დიდი ფონტით დაბეჭდილი მასალები. გარდა ამისა, განიხილეთ სხვადასხვა შრიფტის, სტილის და ფერების გამოყენება ნაკითხვის გასაუმჯობესებლად;
- **ვიზუალური ინფორმაცია:** გამოიყენეთ სურათები, დიაგრამები, სქემები, გრაფიკები და ვიდეოები ტექსტური ინფორმაციის გამრავალფეროვნებისთვის. ვიზუალური საშუალებები დაგეხმარებათ რთული ცნებების ილუსტრირებაში და კონტენტს უფრო მიმზიდველს გახდის;
- **სმენითი ინფორმაცია:** ჩართეთ აუდიო ჩანაწერები, პოდაკასტი და სიტყვიერი განმარტებები ინფორმაციის გადასაცემად. ეს განსაკუთრებით სასარგებლოა იმ მოსწავლეებისთვის, რომლებიც ბისთვისაც სმენითი სწავლის სტილი წამყვანია;
- **ინტერაქტიული მედია:** გამოიყენეთ ინტერაქტიული სიმულაციები, ვირტუალური ლაბორატორიები და მულტიმედიური პრეზენტაციები, რათა მოსწავლეებს საშუალება მისცეთ შეისწავლონ შინაარსი პრაქტიკული გზით;
- **რეალური ყოფითი მაგალითები:** დააკავშირეთ ცნებები რეალურ ცხოვრებისეულ სიტუაციებთან და მაგალითებთან;
- **მრავალენოვანი რესურსები:** მიაწოდეთ შინაარსის ან სუბტიტრების თარგმანები სხვადასხვა ენაზე, რათა მხარი დაუჭიროთ სხვადასხვა ენის მექონე მოსწავლეებს;
- **სენსორული გამოცდილება:** ჩართეთ ტაქტილური და კინესთეტიკური ელემენტები, როგორიცაა პრაქტიკული აქტივობები ან ტაქტილური დიაგრამები, იმ მოსწავლეებისთვის, რომლებიც სარგებლობენ ტაქტილური სწავლის მიდგომით;
- **რეგულირებადი სირთულე:** შესთავაზეთ შინაარსი სირთულის სხვადასხვა დონეზე, რაც საშუალებას აძლევს მოსწავლეს აირჩიოს ის დონე, რომელიც უკეთ შეესაბამება მის შესაძლებლობებსა და წინარე ცოდნას.;
- **ციფრული ხელსაწყოები:** გამოიყენეთ ტექნოლოგია, მორგებელი სასწავლო გამოცდილების უზრუნველსაყოფად, მაგალითად, ნება მიეცით მოსწავლეებს, შეცვალონ ტექსტის ზომა, ფონის ფერი ან ვიდეოს გადახვევის სიჩქარე.

გამოხატვის მრავალფეროვანი საშუალება არის სწავლის უნივერსალური დიზაინის მეორე და უმნიშვნელოვანესი პრინციპი. ეს პრინციპი ხაზს უსვამს მოსწავლეთა გაგებისა და ცოდნის დემონსტრირების სხვადასხვა ხერხს. გამოხატვის მრავალი ვარიანტის შეთავაზებით, მასწავლებლები პატივს სცემს სწავლის სხვადასხვა სტილს, ძლიერ მხარეს და მახასიათებლებს. ეს საშუალებას აძლევს მოსწავლეებს, წარმოაჩინონ თავიანთი შესაძლებლობები მათთვის ყველაზე კომფორტული და ეფექტური გზებით.

ქვემოთ მოცემულია რამდენიმე სტრატეგია და მაგალითი, რომლებიც ხელს შეუწყობს მოსწავლეებს გამოხატონ ცოდნა სხვადასხვა მრავალფეროვანი საშუალების გზით:

- **წერილობითი კომუნიკაცია:** ეს არის ყველაზე ტრადიციული და ტიპური მეთოდი, რომელიც ისედაც გამოიყენება სასწავლო პროცესში, როდესაც მოსწავლეებს ვაძლევთ საშუალებას, რომ გამოხატონ ცოდნა ტრადიციული წერილობითი დავალებების საშუალებით, როგორებიცაა: ესეები, მოხსენებები და კვლევითი ნაშრომები, თუმცა აქ შეგვიძლია ვთქვათ, რომ მოიაზრება ის მიდგომა, როდესაც მოსწავლეს, ცოდნის ვერბალურად დემონსტრირების ნაცვლად ან (მასთან ერთად), ვაძლევთ შესაძლებლობას, დავალება წერილობით წარადგინოს;
- **ზეპირი კომუნიკაცია:** მოსწავლეებისთვის შესაძლებლობის მიცემა, რომ წარმოადგინონ თავიანთი იდეები ზეპირად, როგორებიცაა, კლასის პრეზენტაციების, დებატების ან ჩანერილი პოდეკასტების მეშვეობით;
- **ვიზუალური წარმოდგენა:** მოსწავლეების ნაახალისება, რომ შექმნან ცნებების ვიზუალური წარმოდგენები, როგორებიცაა, დიაგრამები, სქემები, ინფოგრაფიკა ან პლაკატები;
- **მულტიმედიაური პროექტები:** გამოიყენეთ მულტიმედიაური პროექტები, რომლებიც მოიცავს ვიდეოების, ანიმაციების, აუდიოჩანაწერების ან ინტერაქტიული ციფრული პრეზენტაციების შექმნას;
- **მხატვრული გამოხატვა:** მიეცით საშუალება მოსწავლეებს გამოხატონ თავიანთი ცოდნა მხატვრული საშუალებებით, როგორებიცაა ნახატები, კოლაჟები, გამოძერწილი ფიგურები ან შემოქმედებითი გამოხატვის სხვა ფორმები;
- **პრაქტიკული აქტივობები:** პრაქტიკული პროექტებისა და დემონსტრირებების, ექსპერიმენტების უზრუნველყოფა, რომლებიც საშუალებას აძლევს მოსწავლეებს გამოიყენონ თავიანთი ცოდნა პრაქტიკული გზებით;
- **სპექტაკლი და დრამა:** ჩართეთ შესაძლებლობები როლური თამაშების, სკეჩების, მონოლოგების ან სხვა დრამატული სპექტაკლების შესასრულებლად, რომლებიც მოითხოვს მოსწავლის მხრიდან ცნებების განსახიერებას და კომუნიკაციას;
- **ციფრული ხელსაწყოები:** გამოიყენეთ ტექნოლოგია, რათა მოსწავლეს საშუალება მისცეთ გამოხატონ ცოდნა ციფრული (ელექტრონული) შესაძლებლობებით, აქ იგულისხმება, როგორც საოფისე პროგრამების გამოყენების შესაძლებლობა, ისე მაგალითად, ბლოგების, ვებსაიტების, სოციალური მედიის პოსტების და პლატფორმების გამოყენება;
- **ერთობლივი პროექტები:** ნაახალისეთ ჯგუფური პროექტები, რომლებიც მოითხოვს მოსწავლეებს ერთად იმუშაონ პრობლემების გადასაჭრელად და წარმოადგინონ თავიანთი დასკვნები;
- **ალტერნატიული შეფასება:** შესთავაზეთ შეფასების ალტერნატიული ფორმები, როგორებიცაა თვითშეფასება, პორტფოლიოები ან რეფლექსია, რომლებიც საშუალებას აძლევს მოსწავლეებს, წარმოაჩინონ ცოდნა პერსონალიზებული გზებით.
- **მოქნილი პრეზენტაციის ფორმატები:** მოსწავლეებს მიეცით საშუალება, აირჩიონ ნამუშევრის წარმოდგენის ისეთი ფორმატი, რომელიც, მათი ძლიერი მხარეების შესაბამისია, მაგალითად, შესაძლოა ეს იყოს ერთისთვის პოსტერი, მეორესთვის ელექტრონული პრეზენტაცია.
- **ენის არჩევანი:** მიეცით სხვადასხვა ენაზე იდეების გამოხატვის შესაძლებლობა, როდესაც კლასში ენობრივი განსხვავებულობაა.

ჩართულობის მრავალფეროვანი საშუალება სწავლების უნივერსალური დიზაინის მესამე პრინციპია. ეს პრინციპი ფოკუსირებულია მოსწავლეთათვის მრავალფეროვანი და მოტივაციური გზების მიწოდებაზე, რათა ჩაერთონ, დაინტერესდნენ და ჩადონ რესურსი სწავლაში. გამოხატვის მრავალფეროვანი საშუალების შეთავაზებით, მასწავლებელი მიზნად ისახავს მოსწავლეთა ინდივიდუალური ინტერესების, მიდრეკილებების და შესაძლებლობების გათვალისწინებას, რაც საბოლოოდ აძლიერებს მოსწავლეთა მოტივაციას და მონაწილეობას სასწავლო პროცესში.

ქვემოთ მოცემულია რამდენიმე სტრატეგია და რეკომენდაცია მოსწავლეთა ჩართულობის მრავალფეროვანი საშუალებების გამოყენების შესახებ:

- **არჩევანი და ავტონომია.** მიეცით საშუალება მოსწავლეებს აირჩიონ თემები, პროექტები ან აქტივობები, რომლებიც შეესაბამება მათ ინტერესებსა და სურვილებს. მნიშვნელოვანია, არჩევანი თანაბარი ხარისხის შესასრულებელ დავალებებს ეხებოდეს, მაგალითად, თუ მიზანია, „ტექსტი კითხვა და გაგება“, არჩევანი შესაძლოა ეხებოდეს თემატიკას;

- **მრავალფეროვანი სასწავლო გზები.** შესთავაზეთ სხვადასხვა გზა ან მიდგომები სასწავლო მიზნების მისაღწევად. ზოგიერთ მოსწავლეს შესაძლოა ურჩევნია ერთობლივი ჯგუფური მუშაობა, ზოგი კი შეიძლება უპირატესობას ანიჭებდეს დამოუკიდებელი მუშაობის სტილს;
- **ჩართეთ მოსწავლეთა ინტერესები.** შეძლებისდაგვარად, ჩართეთ მოსწავლეთა პირადი ინტერესები და ჰობი კურიკულუმში. ამან შეიძლება კონტენტი უფრო აქტუალური და მიმზიდველი გახადოს;
- **კავშირები რეალურ სამყაროსთან.** აჩვენეთ, როგორ უკავშირდება შინაარსი რეალურ სიტუაციებს, მიმდინარე მოვლენებს ან მომავალ კარიერას. სწავლის პრაქტიკული გამოყენების დემონსტრირებამ შეიძლება გაზარდოს მოტივაცია.
- **ინტერაქტიული აქტივობები.** ჩართეთ პრაქტიკული აქტივობები, ექსპერიმენტები, სიმულაციები და როლური სავარჯიშოები, რომელთა გამოყენებით მოსწავლეთა გააქტიურებაა შესაძლებელი სასწავლო პროცესში;
- **ტექნოლოგიის გამოყენება.** გამოიყენეთ საგანმანათლებლო ტექნოლოგია, აპლიკაციები და ციფრული ხელსაწყოები ინტერაქტიული სასწავლო გამოცდილების შესაქმნელად;
- **თანამშრომლობა და სოციალური სწავლება.** წახალისეთ ჯგუფური დისკუსიები, თანატოლთა სწავლება და თანამშრომლობითი პროექტები სოციალური ინტერაქციისა და თანამშრომლობითი სწავლის წახალისებისთვის;
- **მოქნილი შეფასება.** მიეცით საშუალება მოსწავლეებს წარმოაჩინონ თავიანთი ცოდნა შეფასების სხვადასხვა მეთოდით, როგორებიცაა პრეზენტაციები, მულტიმედიური პროექტები, დებატები ან წერილობითი ესეები;
- **კონსტრუქტივიზმი.** მიეცით დავალებები ეტაპობრივად, ისე, რომ თანდათან მატულობდეს სირთულე;
- **უკუკავშირი და რეფლექსია.** მიაწოდეთ დროული და კონსტრუქციული უკუკავშირი, ეს დაეხმარება მოსწავლეებს, გაიგონ საკუთარი პროგრესი და გაუმჯობესების სფეროები. ასევე, წახალისეთ მათი თვითრეფლექსია.

5. სწავლების უნივერსალური დიზაინზე დაფუძნებული კურიკულუმი

განვიხილოთ ასეთი მაგალითი:

ნინო სპეციალური მასწავლებელია დიდ საჯარო სკოლაში, ბევრს მუშაობს, რათა მოსწავლეებისთვის შესაბამისი სერვისები უზრუნველყოს ზოგადსაგანმანათლებლო კლასებში. ის მუშაობის პროცესში ამჯობინებს სხვა მოსწავლეებს კლასებში მიაწოდოს ადაპტირებული საკლასო მასალები. შედეგად, ის დიდ დროს ხარჯავს მასალების მოდიფიკაციასა და კონკრეტული მოსწავლისთვის პერსონალიზებული რესურსების შემუშავებაზე. როდესაც ის სკოლაში ალაგებს დოკუმენტებით სავსე ჩანთას სახლში დასასრულებლად, ის ფიქრობს: „უნდა არსებობდეს რაიმე სხვა უკეთესი გზა, რომ დაკმაყოფილდეს სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეთა საჭიროებები კლასში“.

ნინოს მდგომარეობა სკოლაში მომუშავე სხვა სპეციალური მასწავლებლების მსგავსია. სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე ყველა მოსწავლეს განსხვავებული საჭიროებები, შესაძლებლობები და ძლიერი მხარეების აქვს. ზოგიერთ შემთხვევაში სწავლის ბარიერები მეტად ნათელია და მასწავლებელს არასოდეს გამოეპარება ის თვალთახედვიდან, ზოგიერთ შემთხვევაში კი შესაძლოა იყოს მოსწავლე, რომელმაც ვერ გაიგოს სასწავლო მასალა და დარჩეს მასწავლებელს ყურადღების მიღმა. ესენი, როგორც წესი, არიან მოსწავლეები „ზღვარზე“ – ისინი, რომლებსაც სჭირდებათ სხვადასხვა სახის საყრდენი და ხარაჩოები სწავლისთვის (როუზი, მეიერი და ჰიჩკოკი, 2005). სწორედ ეს მოსწავლეები „იბრძვიან“ სწავლისთვის მრავალი მიზეზის გამო: ეს შესაძლოა იყოს სენსორული ან ფიზიკური შეზღუდვები. ემოციური ან ქცევითი გამოწვევები, სწავლის სირთულეები ან კითხვის სირთულეები, აუტიზმის სპექტრის დარღვევა, ყურადღების დეფიციტის და ჰიპერაქტიურობა, შესაბამისი ცოდნის ნაკლებობა. ენის ბარიერები და სხვა მდგომარეობები.

როგორც ცნობილია, არც ისე დიდი ხნის წინ, სხვადასხვა საჭიროების მქონე მოსწავლეები განათლებას ძირითადად დამოუკიდებელ ან ცალკეულ კლასებში ან სკოლებში იღებდნენ (Rose et al.,

2005). დღეს ამ მოსწავლეთა უმეტესობა ზოგადსაგანმანათლებლო კლასებშია, რაც განაპირობებს ცვლილებებს და პროგრესს ზოგადსაგანმანათლებლო სკოლის კურიკულუმებში. სკოლები და მასწავლებლები პასუხისმგებელი არიან რეალურ პროგრესზე და სწავლის ცხად შედეგებზე.

თუკი ტიპური სასწავლო გეგმა, მაგალითად ჩვეულებრივ ორიენტირებულია მხოლოდ ბეჭდურ მასალებზე, მაშინ ის განკუთვნილია მოსწავლეთა ერთგვაროვანი ჯგუფისთვის და არ შეუძლია დააკმაყოფილოს სხვადასხვა მოსწავლის საჭიროებები. ეს დიზაინი აკისრებს ტვირთს მოსწავლეს (და მასწავლებელსაც), მოერგოს მოუქნელ სასწავლო გეგმებს, ან აკისრებს ტვირთს, ასევე ისეთი კატეგორიის სპეციალურ მასწავლებლებს, რომლის მაგალითიც ჩვენ ცოტა ხნის წინ განვიხილეთ, რომ მათ შექმნან მოდიფიცირებული მასალები, რომლებიც მორგებულია თითოეული მოსწავლის საჭიროებებზე. მაშასადამე, მასწავლებლებისთვის რეალური გამოწვევა არის ზოგადსაგანმანათლებლო კურიკულუმში სწავლის შესაძლებლობების უზრუნველყოფა, რომელიც უნდა იყოს ინკლუზიური და ეფექტური ყველა მოსწავლისთვის.

სწავლის უნივერსალური დიზაინი აღიარებულია, როგორც „მეცნიერულად მოქმედი ჩარჩო სასწავლო პრაქტიკის წარმართვისთვის“. ის გვთავაზობს ცვლილების იდეას თავად სასწავლო გეგმასთან დაკავშირებით. მოქნილი და მრავალფეროვანი სასწავლო გეგმის შემუშავებისა და განხორციელების ხელშეწყობით, UDL გვთავაზობს ვარიანტებს, თუ როგორ არის წარმოდგენილი ინფორმაცია, როგორ რეაგირებენ მოსწავლეები ან დემონსტრირებენ თავიანთ ცოდნას და უნარებს და როგორ არიან ჩართულნი სწავლის პროცესში. UDL-ის დანერგვა ყველა მოსწავლეს აძლევს შესაძლებლობას მიიღოს წვდომა, მიიღოს მონაწილეობა ზოგადსაგანმანათლებლო კურიკულუმში და მიაღწიოს წინსვლას სწავლების ბარიერების შემცირებით.

არსებობს სასწავლო გეგმის ოთხი ურთიერთდაკავშირებული კომპონენტი, რომლებიც ქვემოთ დამატებით იქნება განმარტებული:

მიზნები, როგორც წესი, აღწერილია, როგორც სწავლის მოლოდინი. ისინი წარმოადგენენ ცოდნას, ცნებებსა და უნარებს, რომლებსაც მოსწავლე უნდა დაეუფლოს და ჩვეულებრივ შესაბამება სახელმწიფო სტანდარტებს. საერთო ძირითადი სტანდარტების შესახებ ბოლოდროინდელმა ეროვნულმა დისკუსიებმა, როგორც ვიცით, გააძლიერა ინდივიდუალური განათლების პროგრამების (IEP) მიზნების სახელმწიფო სტანდარტებთან და საკლასო მოლოდინებთან დაკავშირების კრიტიკული მნიშვნელობა. ეს საკითხი ქართულ ეროვნულ სასწავლო გეგმაშიც არის ასახული, რაზეც წინა თავებში ვისაუბრეთ.

მეთოდები ზოგადად განისაზღვრება, როგორც სასწავლო სტრატეგიები, რომლებსაც პედაგოგები იყენებენ მოსწავლეთა სწავლის მხარდასაჭერად. მეთოდები უნდა იყოს დაფუძნებული მტკიცებულებებზე და ითვალისწინებდეს მოსწავლეთა ინდივიდუალურ საჭიროებებს. უნივერსალური დიზაინის მეთოდები მოქნილია და მორგებული ყველა მოსწავლის, მათ შორის, სსსმ მოსწავლის შესაძლებლობებზე.

მასალები არის მედია, რომელიც გამოიყენება შინაარსის წარმოსაჩენად და სწავლის დემონსტრირებისთვის. UDL მასალები გვთავაზობს მედიის მრავალფეროვან ვარიანტს და მოიცავს ჩაშენებულ მხარდაჭერას.

შეფასება UDL ფარგლებში გათვალისწინებულია მოსწავლის პროგრესის შესახებ ინფორმაციის შეგროვება სხვადასხვა მეთოდისა და მასალის გამოყენებით. UDL შეფასებები განსაკუთრებით ეხება მოსწავლის ცოდნის, უნარებისა და ჩართულობის ზუსტად გაზომვას შეუსაბამო ან ყურადღების გამფანტველი ელემენტების შემცირებით ან აღმოფხვრით, რომლებიც ხელს უშლის შეფასების ვალიდობას.

UDL-ის განხორციელების მიზანია „შექმნას“ გამოცდილი მოსწავლეები – მოსწავლეები, რომლებსაც შეუძლიათ შეაფასონ საკუთარი სასწავლო საჭიროებები, აკონტროლონ საკუთარი პროგრესი და დაარეგულირონ და შეინარჩუნონ ინტერესი და ძალისხმევა სასწავლო დავალების დროს. ბევრი მოსწავლე სწავლობს ტრადიციულ საკლასო ოთახებში ტრადიციული სასწავლო გეგმით. თუმცა, უმეტესობას სჭირდება საყრდენი და/ან ხარაჩოები, რომ გახდეს ექსპერტი შემსწავლელი.

UDL-ის გამოყენება საკლასო ოთახში იწყება სამი საწყისი საფეხური: განსაზღვრეთ შესაბამისი მიზნები, შეაფასეთ მოსწავლეთა სხვადასხვა საჭიროება და შეაფასეთ ბარიერები, რომლებიც შეიძლება არსებობდეს მიმდინარე სასწავლო გეგმის ფარგლებში.

შესაბამისი მიზნების განსაზღვრა. მაგალითად, ეროვნული სასწავლო გეგმის ქართულის საგნობრივ პროგრამაში განსაზღვრულია მიზანი „მოსწავლემ უნდა შეძლოს სტანდარტით განსაზღვრული სხვადასხვა ტიპის ტექსტების ნაკითხვა და გაგება-გააზრება“ (ქართ. დანყ. 7), რომელიც შესაძლებლობა იძლევა კონკრეტული მოსწავლის შემთხვევაში მოდიფიცირდეს სხვადასხვანაირად, გააჩნია მოსწავლის საჭიროებებს, მაგალითად, ასე: „მოსწავლემ სერიული სიუჟეტური ბარათების დალაგებით

უნდა შეძლოს წაკითხული ტექსტის გააზრება და გადმოცემა“ (ამგვარად, მოდიფიცირებულ მიზანში აქცენტი გაკეთდება მოსწავლის მხრიდან ვიზუალურ წარდგენაზე), ან ასე: „მოსწავლემ უნდა შეძლოს სტანდარტით განსაზღვრული სხვადასხვა ტიპის ადაპტირებული და შემოკლებული ტექსტების წაკითხვა და გაგება-გააზრება“ (ამგვარად, მოდიფიცირებულ მიზანში აქცენტი გაკეთდება მოსწავლისთვის მოცულობით შემოკლებული ტექსტების მიწოდებაზე) და ასე შემდეგ.

მოსწავლის მრავალფეროვანი საჭიროებების შეფასება. ყველა მოსწავლეს აქვს ძლიერი მხარეები და საჭიროებები, ასევე ინტერესის სასურველი სფეროები სასწავლო გარემოს კონტექსტში. სპეციალურ მასწავლებლებს და სხვა სპეციალისტებსა და მასწავლებლებს შეუძლიათ ამოიცნონ ცალკეული მოსწავლის ძლიერი მხარეები, საჭიროებები და ინტერესები უნივერსალური დიზაინის 3 პრინციპის კონტექსტში (მაგ., როგორ გადასცემს მასწავლებელი ინფორმაციას, როგორ გამოხატავს ამას თავად მოსწავლე და როგორია მისი ჩართულობა)

შეფასების პროცესში ღირებულია შევეცადოთ გავცეთ პასუხი შემდეგ კითხვებს:

- ⇒ როგორ სწავლობს მოსწავლე საუკეთესოდ?
- ⇒ რა ძლიერი მხარეები, კულტურული ფონი, სწავლის სტილი და ინტერესები ქვს მას და როგორ ავლენს ამას სასწავლო სიტუაციაში?
- ⇒ კომუნიკაციის რა ფორმებს იყენებს?
- ⇒ როგორ მიყვება სასწავლო გეგმას?

სასწავლო გეგმის ბარიერების შეფასება. კურიკულუმების უმეტესობა ისეა შექმნილი, თითქმის ყველა მოსწავლე ერთნაირად სწავლობს. სინამდვილეში, „ტიპური“ მოსწავლის იდეა მითია. ანალოგიურად, სწავლის ბარიერები შეიძლება იყოს არა მოსწავლეში, არამედ მოსწავლისა და სასწავლო გეგმის კვეთაში. სასწავლო ბარიერების შეფასებაში შეიძლება მოიაზრობდეს შემდეგი ფაქტორების ძიება: რთული გადმოცემის ენა, შეკითხვის გადაჭარბებული მოთხოვნები, ვიზუალური საშუალებების ნაკლებობა ან არასაკმარისი დიფერენციაცია, ფიზიკური ბარიერები, როგორიცაა მიუწვდომელი საკლასო ოთახის განლაგება ან მასალები; ასევე შეაფასეთ სწავლების მეთოდების ეფექტურობა, მათ შორის, ემსახურება თუ არა ისინი სხვადასხვა სწავლის სტილს და საჭიროებებს, განსაზღვრეთ არის თუ არა პერსონალიზებული სწავლის, პრაქტიკული აქტივობებისა და კონცეფციების პრაქტიკული გამოყენების შესაძლებლობები.

თუ თქვენ უკვე შემუშავებული გაქვთ სასწავლო პროგრამა, აქტივობები და რესურსები, რომელიც უნდა ჩაატაროთ ჯგუფებთან, ან თუნდაც წყვილში ან ინდივიდუალურად, იფიქრეთ იმაზე, თუ როგორ მიმდინარეობს პროცესი. მიმდინარე კურსის რომელი აქტივობები, სწავლების მეთოდები და შეფასებები მუშაობს კარგად? როგორია თქვენი სწავლების სტილი და როგორია თქვენი მოსწავლეების სწავლის მეთოდები? ჰკითხეთ საკუთარ თავს, რომელი მოსწავლეები ისწავლიან კარგად თქვენს კლასში და რომელ მოსწავლეებს გაუჭირდებათ.

შეგიძლიათ შესთავაზოთ მეტი მოქნილობა შინაარსის გაგებასთან დაკავშირებით? სთხოვეთ მოსწავლეებს, აირჩიონ დავალება თემების შერჩეული ბანკიდან.

როგორც ნებისმიერი სწავლების სტრატეგიის შემთხვევაში, იფიქრეთ იმაზე, თუ როგორ მიდის პროცესი. ჩანს შედეგი? შეძლეს მოსწავლეებმა პროგრამის გავლის შემდეგ შედეგების მიღწევა (იქნება ეს საკლასო აქტივობა, ინდივიდუალური სასწავლო გეგმა, ინტერვენციის გეგმა თუ სხვა)? გააკეთეთ საჭირო კორექტივები თქვენი შემდეგი სემესტრისთვის.

მაგალითების განხილვა

ქვემოთ წარმოდგენილია მაგალითები, სადაც აღწერილია მოსწავლის ძლიერი მხარეები, საჭიროებები, საგანმანათლებლო ბარიერების შესწავლა ანალიზი და მის საფუძველზე სწავლების უნივერსალური დიზაინის სამივე პრინციპის მიხედვით ცვლილებების განხორციელება სწავლა-სწავლების გაუმჯობესებული მხარდაჭერისთვის.

შემთხვევა 1: ალექსი

მას შემდეგ, რაც ალექსს 4 წლის ასაკში დაემართა მენინგიტი, მას დარჩა საშუალო ორმხრივი სმენის დაქვეითება. მშობლების მონდომების და ადრეული სწავლის მხარდაჭერის საფუძველზე, ალექსი უკვე კითხულობდა, როცა სკოლაში შევიდა. მას ძალიან აინტერესებს დინოზავრები, ხელოვნება და სურს იყოს ასტრონავტი. სპეციალური მასწავლებლის ყურადღება გამახვილებულია იმაზე, რომ

ალექსს არტიკულაციის უნარები არ გაუარესდეს, ასწავლოს მას ნარჩენი სმენის მაქსიმალურად გამოყენება, ასევე შეიმუშაოს ისეთი საკომუნიკაციო სტრატეგიები, რომლებიც საშუალებას მისცემს მას, სრული მონაწილეობა მიიღოს ზოგადსაგანმანათლებლო კლასში.

მას შემდეგ, რაც სპეციალურმა მასწავლებელთა და მასწავლებელმა დაასრულეს UDL პრინციპების საფუძველზე კლასის პროფილის და კურიკულუმის ბარიერის ანალიზი, მათ შეიტანეს ცვლილებების შემდეგი პაკეტი ინდივიდუალურ სასწავლო გეგმაში, რათა მხარი დაუჭირონ ადამის სწავლებას:

1. ინფორმაციის წარდგენის მრავალფეროვანი საშუალება: ვიდეომასალებზე ტრანსკრიპციის დამატება და სუბტიტრების დამატება, მათ შორის, ტრანსკრიფციაში ვიდეოს აღწერის დამატება და ვიდეოს აღწერა; რთული ლექსიკური ერთეულების გამოყოფა, ხაზგასმა; გრაფიკული ორგანიზატორების მეშვეობით შემოთავაზებული ძირითადი იდეების წარდგენა; ახალი ლექსიკისა და ცნებების წინასწარი სწავლების შესაძლებლობები; ვიზუალური მინიშნება უკუკავშირისთვის გაკვეთილის დროს; ზოგადად, ვიზუალური მასალების უხვი გამოყენება.

2. გამოხატვის მრავალფეროვანი საშუალება: მეტყველებაში გამოხატული გარკვეული სირთულეების გამო საუბრის პარალელურად ვიზუალური მასალების გამოყენება – დანყვილებული ხმა ვიზუალურ ეკრანებთან.

3. ჩართულობის მრავალი საშუალება: თემების არჩევანი პროექტებისთვის (დინოზავრების და ასტრონავტების ჩათვლით, საჭიროების შემთხვევაში); მარტივი თვით-მონიტორინგის რუბრიკები, რათა მოსწავლემ შეძლოს თვითშეფასების წარმოება; თანმიმდევრული ყურადღების მიქცევის ტექნიკა, როგორც ვიზუალურ, ასევე სმენითი ნიშნების ელემენტებით; წყვილში და მცირე ჯგუფებში მუშაობა თანატოლებთან.

შემთხვევა 2: ანა

ანა მეოთხე კლასის მოსწავლეა, აქვს ძლიერი მათემატიკური უნარები, მაგრამ უჭირს კითხვა. ის კითხულობს დაახლოებით მეორე კლასის დონის შესაბამისად და კვლავ ცდილობს დაეუფლოს მარტივი წინადადებების წერას სწორი სინტაქსით. მისი კომუნიკაციის უნარები მნიშვნელოვნად დაბალია ასაკობრივ დონეზე, განსაკუთრებით სირთულეები ვლინდება ექსპრესიულ ლექსიკაში და აბსტრაქტული ცნებების გაგებაში. ის არის მოყვარული ფეხბურთელი, უყვარს ყველანაირი მუსიკა და სკოლის ჯგუფში უკრავს ფლეიტაზე. სპეციალური მასწავლებლის ყურადღება გამახვილებულია ანას ლექსიკისა და ენის გაგების უნარების განვითარებასა და მისი ასაკისთვის შესაბამისი სინტაქსის გამოყენებაზე.

მას შემდეგ, რაც სპეციალურმა მასწავლებელმა და მეოთხე კლასის მასწავლებელმა დაასრულეს UDL კლასის პროფილი და კურიკულუმის ბარიერის ანალიზი, ანას სწავლის მხარდასაჭერად შემდეგი რეკომენდაციები შეიმუშავეს:

1. ინფორმაციის წარდგენის მრავალფეროვანი საშუალება: ვიდეო პრეზენტაციები აბსტრაქტული ცნებების და ენობრივი შინაარსის გაგებისთვის; ლექსიკური ერთეულების ხაზგასმა; ძირითადი იდეები, რომლებიც შემოთავაზებულია გრაფიკული ორგანიზატორებისა და კონცეფციის რუკების მეშვეობით; ახალი ლექსიკისა და ცნებების წინასწარი სწავლების შესაძლებლობები.

2. გამოხატვის მრავალფეროვანი საშუალება: ვიზუალური და მულტიმოდალური პროექტები, მხატვრული გამოხატვა, ციფრული ხელსაწყოები, მოქნილი პრეზენტაციის ფორმატები. წერის უნარის გასაუმჯობესებელი პროგრამები <http://www.writingfun.com/>

3. ჩართულობის მრავალი საშუალება: ხმოვანი ავატარების შექმნა (ანუ ვოკალური პერსონაჟი, რომელიც წარმოადგენს რეალურ პიროვნებას) ციფრული ტექსტის პრეზენტაციისთვის (მაგალითად, Voki (<https://www.voki.com/>); თემების არჩევანი პროექტებისთვის (მათ შორის, ფეხბურთი და მუსიკა, საჭიროებისამებრ); მარტივი თვითმონიტორინგის რუბრიკები. კომპიუტერული პროგრამული უზრუნველყოფის გამოყენება ადრეული კითხვის უნარების სასწავლებლად (მაგალითად, Starfall (<https://www.starfall.com/h/>)) (ქართული ვარიანტებია ბუკის პროგრამები); თანატოლებთან წყვილში და ჯგუფში მუშაობა.

6. სწავლების უნივერსალური დიზაინი საკლასო ოთახში

როგორ შეიძლება გამოიყურებოდეს სწავლების უნივერსალური დიზაინი საკლასო ოთახში?

ქვემოთ წარმოდგენილია რამდენიმე ინდიკატორი, რომელიც ადასტურებს საკლასო ოთახში უნივერსალური დიზაინის პრინციპებით სწავლების პირობებს:

ინფორმაციის წარდგენის მრავალფეროვანი საშუალება

- ✓ სახეზეა მრავალფეროვანი პრეზენტაციები, მასწავლებლები იყენებენ სხვადასხვა მეთოდს შინაარსის წარმოსაჩენად, როგორებიცაა: ვიზუალი, ვიდეო-, აუდიოჩანაწერი და პრაქტიკული აქტივობები. ეს უზრუნველყოფს, რომ სწავლის სხვადასხვა სტილისა და პრეფერენციების მქონე მოსწავლეებს მეტად უზრდელო წვდომა მასალის შინაარსზე, გაგებაზე;
- ✓ შემუშავებულია რუტინა და პროცესი ორგანიზებულია, გაკვეთილები სტრუქტურირებულია მკაფიო სათაურებით, პუნქტებითა და ვიზუალური ნიშნებით, რათა დაეხმაროს მოსწავლეებს ადვილად ორიენტირებასა და შინაარსის გაგებაში;
- ✓ მასალები მრავალფეროვანია, მასწავლებლები აწვდიან დამატებით მასალებს, როგორიცაა წასაკითხი მასალები, გრაფიკული ორგანიზატორები და რეზიუმეები, რათა დაეხმარონ მოსწავლეებს რთული ცნებების გააზრებაში.

გამოხატვის მრავალფეროვანი საშუალება

- ✓ გამოყენებულია შეფასების მრავალფეროვანი ვარიანტები, მოსწავლეებს ეძლევათ სხვადასხვა ხერხი ცოდნის დემონსტრირებისთვის, როგორებიცაა: წერილობითი ესეები, პრეზენტაციები, ვიდეოები ან მხატვრული შემოქმედება;
- ✓ სწავლების პროცესში ინტეგრირებულია ტექნოლოგიები, მოსწავლეებს აქვთ წვდომა დამხმარე ტექნოლოგიებზე, კომუნიკაციისა და გამოხატვის გასაადვილებლად;
- ✓ უზრუნველყოფილია არჩევანი დავალებების შესრულებისას, მოსწავლეებს შეუძლიათ აირჩიონ, თუ როგორ წარმოაჩენენ ცოდნას, რაც მათ საშუალებას აძლევს გამოიყენონ თავიანთი ძლიერი მხარეები და ინტერესები.

ჩართულობის მრავალი საშუალება

- ✓ გაკვეთილზე შეინიშნება, რომ მასწავლებელი იყენებს კონსტრუქტივიზმს და პროგრამის ათვისებისთვის მოსწავლეს მოქნილი სასწავლო დონეებს სთავაზობს, სხვა სიტყვებით, რომ ვთქვათ, უმარტივებს და ურთულესს დავალებებს, საჭიროებიდან გამომდინარე. მოსწავლეებს ეძლევათ არჩევანი, თუ როგორ უნდა ჩაერთონ პროცესში, მაგალითად, შეარჩიონ სხვადასხვა პროექტი თემებიდან ან შეარჩიონ დავალებების შესრულების სირთულის განსხვავებული დონე;
- ✓ დასახულია პერსონალიზებული მიზნები, მასწავლებლები თანამშრომლობენ მოსწავლეებთან, რათა დასახონ ინდივიდუალური სასწავლო მიზნები მათი ძლიერი მხარეების, ინტერესებისა და საჭიროებების მიხედვით;
- ✓ გაკვეთილზე ხშირად გამოიყენება სწავლების ისეთი სტრატეგიები, როგორიცაა ხარაჩოები (სკაფოლდინგი) და მხარდაჭერა, სასწავლო აქტივობები მოიცავს ხარაჩოების შეთავაზების ტექნიკას, თანატოლებთან თანამშრომლობას და დამატებით რესურსებზე ხელმისაწვდომობას სხვადასხვა უნარის დონის მოსწავლეთა მხარდასაჭერად.

ფიზიკური საკლასო გარემო

- ✓ საკლასო ოთახი მოწყობილია დასაჯდომი ადგილების სხვადასხვა ვარიანტით სხვადასხვა კომფორტისა და სენსორული მოთხოვნილებების დასაკმაყოფილებლად, როგორიცაა: მერხები, სენსორული ბურთები ან მშვიდი კუთხეები;
- ✓ სასწავლო რესურსები და მასალები ხელმისაწვდომია სხვადასხვა ფორმატში, როგორიცაა დიდი შრიფტი, ბრაილი ან ციფრული ვერსიები, სხვადასხვა საგანმანათლებლო საჭიროების დასაკმაყოფილებლად.

თანამშრომლობა და ურთიერთქმედება

- ✓ სახეზეა თანამშრომლობითი სწავლება, მოსწავლეები ერთვებიან ჯგუფურ აქტივობებში და ერთობლივ პროექტებში, მასწავლებლის მხრიდან ხელი ეწყობა თანატოლებთან ურთიერთობასა და იდეების გაცვლას;
- ✓ მასწავლებლები მოსწავლეებს აწვდიან მკაფიო ინსტრუქციებს და აცნობენ მოლოდინებს სიტყვიერად და წერილობით, რათა დააკმაყოფილონ სხვადასხვა სასწავლო პრეფერენცია.

პროფესიული განვითარება

- ✓ მასწავლებლები აღნიშნავენ, რომ იღებენ პროფესიული განვითარების შესაძლებლობებს UDL-ის პრინციპებისა და სტრატეგიების გაგების გასაუმჯობესებლად, რასაც წერგავენ პრაქტიკაში;
- ✓ მასწავლებლები თანამშრომლობენ სპეციალური განათლების პროფესიონალებთან და დამხმარე პერსონალთან, რათა შეიმუშაონ და განახორციელონ ეფექტური UDL პრაქტიკა.

ინკლუზიური საკლასო კულტურა

- ✓ სახეზეა მრავალფეროვნების პატივისცემა, საკლასო კულტურა აფასებს და აღნიშნავს მრავალფეროვნებას, ხელს უწყობს გარემოს, სადაც მოსწავლეები გრძნობენ, რომ მიღებულნი არიან და გრძნობენ პატივისცემას საკუთარი იდენტობების მიმართ;
- ✓ მასწავლებლებს აქვთ მაღალი მგრძნობელობა ინდივიდუალური მოსწავლეთა საჭიროებების მიმართ, მასწავლებლები ყურადღებით აკვირდებიან მოსწავლეთა სოციალურ-ემოციურ საჭიროებებს და საჭიროების შემთხვევაში უზრუნველყოფენ შესაბამის მხარდაჭერას.

მნიშვნელოვანია აღინიშნოს, რომ UDL დანერგვა ადაპტირებადია და სპეციფიკურია დანერგვის კონტექსტში. UDL-ის ზუსტი გამოვლინება საკლასო ოთახში შეიძლება განსხვავდებოდეს ისეთი ფაქტორების მიხედვით, როგორიცაა კლასის დონე, საგანი, მოსწავლეთა პოპულაცია, ხელმისაწვდომი რესურსები და მასწავლებლის უნარები. მთავარია ისეთი გარემოს შექმნა, რომელიც ხელს შეუწყობს თანასწორობას, ჩართულობას და მიღწევებს ყველა მოსწავლისთვის, განურჩევლად მათი შესაძლებლობებისა და სწავლის სტილისა.

თავის შეჯამება

სწავლების უნივერსალური დიზაინი აძლევს შესაძლებლობას ყველა მოსწავლეს, მიიღონ მონაწილეობა და განიცადონ პროგრესი ზოგადსაგანმანათლებლო პროგრამაში სწავლების ბარიერების შემცირებით. სწავლების უნივერსალური დიზაინის კონცეფცია წარმოიშვა არქიტექტურის სფეროდან, სადაც „უნივერსალური დიზაინი“ გულისხმობს ისეთი სივრცეებისა და პროდუქტების შექმნას, რომელთა გამოყენება რაც შეიძლება მეტმა ადამიანმა შეძლოს, სპეციალიზებული ადაპტაციის საჭიროების გარეშე, ხოლო UDL შეიქმნა მოსწავლეთა მრავალფეროვანი სასწავლო საჭიროებების დასაკმაყოფილებლად, საგანმანათლებლო კონტექსტში წარდგენის, გამოხატვისა და ჩართულობისა და მრავალფეროვანი საშუალებებით.

სწავლების უნივერსალური დიზაინის მიზანია, უზრუნველყოს საგანმანათლებლო მასალებისა და მეთოდების შემუშავება ისე, რომ მოერგოს მოსწავლის შესაძლებლობების, თავისებურებებს და საჭიროებების ფართო სპექტრს. გვთავაზობს ცვლილების იდეას თავად სასწავლო გეგმასთან დაკავშირებით.

მოქნილი და მრავალფეროვანი სასწავლო გეგმის შემუშავებისა და განხორციელების ხელშეწყობით, UDL გვთავაზობს ვარიანტებს, თუ როგორ არის წარმოდგენილი ინფორმაცია, როგორ რეაგირებენ მოსწავლეები ან დემონსტრირებენ თავიანთ ცოდნას და უნარებს და როგორ არიან ჩართულნი სწავლის პროცესში.

აღნიშნული პროცესი კი საჭიროებს მუდმივ მონიტორინგს, შეფასებას, გადაფასებას, კურიკულუმებში მეტი მოქნილობისა და მრავალფეროვნების ჩართვას.

კითხვები რეფლექსიითვის

1. რა განსხვავება და რა მსგავსებაა სწავლების უნივერსალურ დიზაინსა და არქიტექტურის უნივერსალურ დიზაინში;
2. დამოუკიდებლად მოიძიეთ უნივერსალური დიზაინის 8 პრინციპის (არქიტექტურაში) შესაბამისი ამსახველი ფოტო- ან ვიდეომასალა;
3. თუკი უკვე შექმნილია სასწავლო პროგრამა და იკვთება, რომ ყველა მოსწავლე არ არის სრულფასოვნად ჩართული მასში და ვერ აღწევს სასურველ შედეგს, რა პროცესები უნდა გადაიხედოს (ჩამოთვალეთ, მინიმუმ, საკითხი, რომელსაც გადახედავდით სასწავლო კურიკულუმსა და პროცესში);
4. იმსჯელეთ ნებისმიერი ტექსტის უნივერსალური დიზაინით სწავლების სტარეგიები, სადაც გამოჩნდება ინფორმაციის გადაცემის, წარდგენისა და მოტივაციის ამალღების მექანიზმები.

სავარჯიშო N1:

ქვემოთ მოცემულია მიზნები ეროვნული სასწავლო გეგმიდან, მოიფიქრეთ მათი დაზუსტების, შემცირების, გამარტივების სხვადასხვა ვარიანტი:

- ა) „მოსწავლემ უნდა შეძლოს ცალკეული გეოგრაფიული ერთეულების (კონტინენტი, რეგიონი, ბუნებრივი ზონა, ლანდშაფტი) კომპლექსური დახასიათება“ (გეოგრაფია, საბაზო, 9);
- ბ) სხვადასხვა ტიპის წყაროდან (რუკა, ფოტო, ცხრილი, გრაფიკი, დიაგრამა, აერო და კოსმოსური სურათები, მულტიმედია საშუალებები) ინფორმაციის ამოკითხვა და გაანალიზება; კვლევის შედეგების ცხრილების, გრაფიკების და დიაგრამების სახით წარმოდგენა (გეოგრაფია, საბაზო, 9);
- გ) სხვადასხვა ეპოქის, კულტურის და სტილის ნამუშევრების ამოცნობა და ერთმანეთთან შედარება ისტორიული, რელიგიური, სოციალური და კულტურული კონტექსტის გათვალისწინებით (სახვითი და გამოყენებითი ხელოვნება; საბაზო, 4).

სავარჯიშო N2

ქვემოთ წარმოდგენილია მითები სწავლების უნივერსალური დიზაინის შესახებ, გაეცანით მათ, გაანალიზეთ და იმსჯელეთ თითოეულ მათგანზე, თუ რატომ მიიჩნევა ეს დებულებები მითებად:

- 1) მითი #1: UDL არის მიდგომა მხოლოდ სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეებისთვის;
- 2) მითი #3: UDL უბრალოდ „კარგი სწავლებაა“;
- 3) მითი #4: UDL იგივეა, რაც პერსონიზირებული, ინდივიდუალური სწავლება;
- 4) მითი #5: UDL არის გართობა!
- 5) მითი #6: UDL შექმნილი რესურსები უკვე UDL სწავლებაა (მაგალითად, ხმოვანი წიგნი);
- 6) მითი #7: UDL შექმნისთვის, აუცილებელია მხოლოდ ტექნოლოგია, კომპიუტერი, პროექტორი და სხვ.

გამოყენებული ლიტერატურა

- Hall, Tracey E., Meyer, Anne, and Rose, David H. (2019). "Universal Design for Learning in the Classroom: Practical Applications."
- Lord Nelson, Loui. (2017). "Design and Deliver: Planning and Teaching Using Universal Design for Learning."
- Meyer, Anne, Rose, David H., and Gordon, David. (2013). "Universal Design for Learning: Theory and Practice."

- Novak, Katie. (2016). "UDL Now!: A Teacher's Guide to Applying Universal Design for Learning in Today's Classrooms."
- Ralabate, Patti. (2011). "Universal Design for Learning: Meeting the Needs of All Students." American Speech-Language-Hearing Association.
- Rapp, Whitney, and Arndt, Katrina. (2011). "Universal Design for Learning in Action: 100 Ways to Teach All Learners."
- Tomlinson, Carol Ann. (2017). "How to Differentiate Instruction in Academically Diverse Classrooms, 3rd edn" (pages 1-34).
- Viesca, Kara L., and Rose, David H. (2020). "The Universal Design for Learning Framework to Support Students with Disabilities: An Overview."

თავი 11

სწავლა – სწავლების სტრატეგიების გამოყენება სპეციალური
საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეებთან

სარჩევი

შესავალი.....	208
1. სწავლის მეთოდებისა და სწავლის სტრატეგიების ზოგადი მიმოხილვა.....	209
2. სწავლა-სწავლების სტრატეგიები ინკლუზიურ განათლებაში.....	210
3. დიფერენცირებული ინსტრუქცია.....	213
4. ვიზუალური მხარდაჭერა.....	216
5. მულტიმოდალური სწავლების სტრატეგია.....	217
6. „სწავლა კეთებით“.....	221
7. მოდელირება.....	222
თავის შეჯამება.....	223
კითხვები რეფლექსიითვის.....	223
სავარჯიშოები.....	224
გამოყენებული ლიტერატურა.....	224

შესავალი

სწავლების სტრატეგიები ინკლუზიურ განათლებაში ეხება ისეთ მიდგომებსა და ტექნიკებს სწავლა-სწავლების პროცესში, რომლებიც პასუხობს მოსწავლეთა მრავალფეროვან საჭიროებებს სხვადასხვა წარმომავლობის, სწავლის მოდალობისა და შესაძლებლობების მიხედვით. ამ სტრატეგიების გამოყენება ხელს უწყობს ზოგადი ინკლუზიური სასწავლო გარემოს შექმნას, სადაც ყველა მოსწავლე საკუთარ თავს აღიქვამს დაფასებულად და შეუძლია წარმატების მიღწევა.

სწავლა სწავლების სტრატეგიები სპეციალური განათლების კონტექსტში ეხება, ერთი მხრივ, ისეთი მიდგომების გამოყენებას, რომელიც ხელს შეუწყობს სსსმ მოსწავლეს ინფორმაციის უკეთ გაგებაში, ხოლო, მეორე მხრივ, იგულისხმება სასწავლო პროცესისა და შინაარსის ადაპტაცია კონკრეტული მოსწავლეთა საჭიროებების გათვალისწინებით. ინკლუზიური და სპეციალური განათლების კონტექსტში ყველაზე გავრცელებული და ცნობილი სწავლების სტრატეგიებია: 1. დიფერენცირებული ინსტრუქცია; 2. ვიზუალური მხარდაჭერა; 3. მულტიმოდალური სწავლების სტრატეგია; 4. „სწავლა კეთებით“; 5. მოდელირება. ასევე ეს შეიძლება იყოს კონკრეტული მიდგომები და ადაპტაციები ინდივიდუალური საჭიროების გათვალისწინებით, მაგალითად, ყურადღების დეფიციტისა და ჰიპერაქტივობის მქონე ბავშვისთვის აქტივობების ეტაპებად დაშლა, დიაბეტის მქონე მოსწავლისთვის კვების შესვენების უზრუნველყოფა, ან სპორტული აქტივობის მოწყობა, რომელშიც ეტლში მყოფი ბავშვი ჩაერთვება. მნიშვნელოვანია, რომ სწავლების სტრატეგია და მოსწავლის ინდივიდუალური საჭიროებები ურთიერთდაკავშირებულად იყოს გათვალისწინებული. დიდი მნიშვნელობა ენიჭება სწავლა-სწავლების სტრატეგიების ინდივიდუალურ მორგებას, რომელიც ბავშვის სრულფასოვანი და ჰოლისტური შეფასების შედეგად უნდა შეირჩეს, რადგან შესაძლოა ერთი მოსწავლისთვის, მისი სწავლის სტილიდან გამომდინარე, ეფექტიანი იყოს აუდიალური სწავლება, ხოლო მეორისთვის გრაფიკული ორგანიზატორების გამოყენება.

სწავლა-სწავლების ეფექტური სტრატეგიების მიზანია, ემოციურ და ინტელექტუალურ დონეზე უსაფრთხო სასწავლო გარემოს შექმნა, ასევე მოსწავლის თანამონაწილეობის გაზრდა, ინფორმაციაზე ხელმისაწვდომობა, ასათვისებელი საკითხის გაგება და წვდომა, სასწავლო მასალის გაფართოება მოსწავლეთა საჭიროებების გათვალისწინებით და სხვ.

1. სწავლის მეთოდებისა და სწავლის სტრატეგიების ზოგადი მიმოხილვა

სწავლა-სწავლების მეთოდები და სწავლა-სწავლების სტრატეგიები განათლების მეცნიერებებში ერთმანეთთან დაკავშირებული ცნებებია, მაგრამ მათ აქვთ განსხვავებული მნიშვნელობა და მიზნები. განვიხილოთ მათ შორის არსებული ძირითადი განსხვავებები:

სწავლის მეთოდები

სწავლის მეთოდები ეხება ყოვლისმომცველ მიდგომებს ან ტექნიკას, რომლებიც გამოიყენება ინსტრუქციების მიწოდებისა და სწავლა-სწავლების ხელშესაწყობად. მეთოდები ეს არის ფართო სასწავლო ჩარჩოები ან სისტემები, რომელთა მიზანია იმის განსაზღვრა, თუ როგორ იქნება წარმოდგენილი/მიწოდებული სასწავლო შინაარსი და როგორ ჩაერთვებიან მასში მოსწავლეები. სწავლის მეთოდებს ჩვეულებრივ ირჩევენ მასწავლებლები ან სკოლები და შექმნილია სასწავლო პროცესის სტრუქტურისა და ორგანიზების უზრუნველსაყოფად. ეს მეთოდები კარნახობს სწავლების საერთო ფორმატს და შეიძლება მოიცავდეს ისეთ ასპექტებს, როგორებიცაა: საკლასო აქტივობები, სასწავლო მასალა და შეფასების მიდგომები.

სწავლის მეთოდების მაგალითები

- ✓ ლექციაზე დაფუძნებული სწავლება – ტრადიციული სასწავლო მიდგომა, სადაც მასწავლებელი აწვდის ინფორმაციას სიტყვიერი პრეზენტაციის საშუალებით მოსწავლეთა ჯგუფს;
- ✓ პროექტზე დაფუძნებული სწავლება – არის მიდგომა, სადაც მოსწავლეები ჩაერთვებიან პროექტებში ან რეალური ამოცანების შესრულებაში, რათა ისწავლონ და გამოიყენონ ცოდნა და უნარები;
- ✓ დისკუსია და დებატები – ინტერაქტიული სწავლის ყველაზე გავრცელებული და ეფექტური ფორმებია. ეს მეთოდები ხელს უწყობს მოსწავლეთა აქტიურ მონაწილეობას და კრიტიკულ აზროვნებას;
- ✓ ევრისტიკული მეთოდი – ეფუძნება მოსწავლეთა წინაშე დასმული ამოცანის ეტაპობრივად გადაწყვეტის წახალისებას, რათა მოსწავლე მივიდეს სწორ პასუხამდე სხვადასხვა საკითხის განალიზებითა და საბოლოო პასუხის აღმოჩენის გზით;
- ✓ თანამშრომლობითი სწავლება – მოსწავლეები ჯგუფურად მუშაობენ საერთო სასწავლო მიზნის მისაღწევად;
- ✓ შემთხვევების შესწავლა (Case study) – მოსწავლეებს აძლევს რეალური ან ჰიპოთეტური სიტუაციის, პრობლემის ან სცენარის სიღრმისეული გამოკვლევის შესაძლებლობას. შემთხვევის შესწავლა ხელს უწყობს აქტიურ სწავლას და კრიტიკულ აზროვნებას საკითხების კომპლექსურად წარმოდგენით;
- ✓ გონებრივი იერიში (Brainstorming) – გამოიყენება კრეატიული იდეების გენერირებისთვის, პრობლემების გადასაჭრელად და ინოვაციური აზროვნების სტიმულირებისთვის. ეს არის ჯგუფური ან ინდივიდუალური აქტივობა, რომელიც ხელს უწყობს იდეების თავისუფალ ნაკადს;
- ✓ როლური და სიტუაციური თამაშები – ეს არის წინასწარ შემუშავებული სცენარის მიხედვით განხორციელებული თამაშები, რომლებიც მოსწავლეებს აძლევს საშუალებას სხვადასხვა პოზიციიდან შეხედონ საკითხს;
- ✓ შებურნებული საკლასო ოთახი – მოსწავლეები ეუფლებიან ახალ შინაარსს კლასის გარეთ არსებული რესურსების საშუალებით, როგორიცაა ვიდეო მასალები, სხვადასხვა ტექსტი და ლიტერატურა, სხვადასხვა მატერიალური რესურსები, ხოლო კლასში დრო ეთმობა დისკუსიებსა და აქტივობებს;
- ✓ პრობლემაზე დაფუძნებული სწავლება – მოსწავლეები წყვეტენ რეალურ პრობლემებს კრიტიკული აზროვნების უნარების გასავითარებლად და ცოდნის ინტეგრირებისთვის;
- ✓ ონლაინ სწავლება – განათლება მიწოდებული ინტერნეტით ციფრული პლატფორმებისა და რესურსების მეშვეობით.

სწავლის სტრატეგიები

სწავლის სტრატეგიები არის სპეციფიკური ტექნიკა ან მოქმედებები, რომლებსაც მოსწავლეები იყენებენ ინფორმაციის გაგების, შენარჩუნებისა და გამოყენების გასაუმჯობესებლად. ამ სტრატეგიებს ირჩევენ და იყენებენ ცალკეული მოსწავლეები საკუთარი სასწავლო პროცესის ოპტიმიზაციისთვის. სწავლის სტრატეგიები ფოკუსირებულია იმაზე, თუ როგორ უახლოვდება მოსწავლე შინაარსს, მართავს სწავლის დროს და საჭიროების შემთხვევაში გაიხსენებს ინფორმაციას მეხსიერებიდან. მნიშვნელოვანია, მასწავლებელი იყენებდეს მოსწავლეთა ჯგუფის, ან კონკრეტული მოსწავლის შესაბამის სტრატეგიას და ასევე თავად მოსწავლეს უვითარებდეს სწავლის სტრატეგიის გამოყენების უნარებს, რათა მან შემდგომ უკვე დამოუკიდებლად შეძლოს მისი ეფექტიანი გამოყენება საკუთარი ცოდნის გაფართოების პროცესში.

სწავლების სტრატეგიები არის ტექნიკა, რომელსაც მასწავლებლები იყენებს მოსწავლეთა სწავლა-სწავლების პროცესში დასახმარებლად. სწავლების სტრატეგიებს სპეციფიკურ პროცედურებსაც უწოდებენ, რომლებიც მასწავლებლის მხრიდან გამოიყენება მოსწავლეებისთვის ინფორმაციის სისტემატური გადაცემისთვის. სწავლების სტრატეგიები წარმოადგენს დაგეგმილ და სისტემურ პროცედურებს, პრაქტიკებს და რუტინებს, რომლებიც საშუალებას აძლევს მასწავლებელს, შექმნას სწავლა – სწავლების ხელოვნება (ჯეიმს ჰ. სტრონგისა და ქსიანქსუან ზუ).

ქვემოთ წაჩმოდგენილია სწავლის სტრატეგიის ზოგიერთი მაგალითი:

- ✓ შეჯამება – ძირითადი ინფორმაციის ლაკონურად შეჯამება, რათა ხელი შეუწყოს გაგებას და შენარჩუნებას;
- ✓ ვიზუალიზაცია – თვალსაჩინო მასალების გამოყენება (სურათები, ვიდეო მასალები), ასევე გონებრივი სურათების (გონების რუკა, ცნების რუკა) შექმნა ცნებების უკეთ გასაგებად და დასამახსოვრებლად;
- ✓ თვითშემოწმება – საკუთარი თავის აქტიური ტესტირება მეხსიერების გასაძლიერებლად და გასაუმჯობესებელი სფეროების იდენტიფიცირებისთვის.
- ✓ ჩანიშვნების წარმოება – მნიშვნელოვანი პუნქტების ჩანერა ლექციების ან კითხვის დროს ინფორმაციის ორგანიზებისა და დასამახსოვრებლად;
- ✓ მეტაკოგნიცია – საკუთარ სასწავლო პროცესზე ფიქრი და საჭიროებისამებრ სტრატეგიების კორექტირება.
- ✓ დროში განაწილება და ინტერვალი – სასწავლო სესიების განაწილება დროთა განმავლობაში და სხვადასხვა თემის შერევა უკეთესი გრძელვადიანი შედეგის შენარჩუნებისთვის;
- ✓ გონების რუკა – Mind Mapping – ვიზუალური დიაგრამების შექმნა, რომელიც აჩვენებს ცნებებს შორის ურთიერთობას;
- ✓ ჩაღრმავებული და დეტალური გამოკითხვა – „როგორ“ და „რატომ“ კითხვების დასმა, რათა უფრო ღრმად ჩავუღრმავდეთ საკითხს.

შეიძლება ითქვას, რომ სწავლის მეთოდები ეხება მასწავლებლების მიერ გამოყენებულ უფრო ფართო სასწავლო მიდგომებს, ხოლო სწავლის სტრატეგიები არის კონკრეტული ტექნიკები, რომლებსაც მასწავლებლები იყენებენ ცალკეული მოსწავლეების სწავლის გამოცდილების და შედეგების გასაუმჯობესებლად. ეფექტიანი სწავლა ხშირად გულისხმობს მასწავლებლების მიერ არჩეული შესაბამისი სწავლის მეთოდებისა და მოსწავლეების მიერ სწავლის სტრატეგიების გააზრებულ გამოყენებას.

2. სწავლა-სწავლების სტრატეგიები ინკლუზიურ განათლებაში

სწავლის სტრატეგიები განათლებაში და სწავლის სტრატეგიები ინკლუზიურ განათლებაში იზიარებს მრავალ მსგავსებას, მაგრამ ასევე არის ძირითადი განსხვავებები ინკლუზიურ განათლებასთან დაკავშირებული უნიკალური გამოწვევებისა და მიზნების გამო. თუმცა, აღსანიშნავია, რომ ყველა ქვეყანაში თანამედროვე საგანმანათლებლო სისტემის ვალდებულებაა, უზრუნველყოს ყველა მოსწავლის განათლების მხარდაჭერა და არ დატოვოს არც ერთი ბავშვი განათლების სისტემის მიღმა, ამიტომ ყველა თანამედროვე პედაგოგიურ ლიტერატურაში ვხვდებით მიმოხილვებსა და დასაბუთებებს, რომ ხარისხიანი სწავლების სტრატეგია არის ის სტრატეგია, რომელიც ეფექტიანი იქნება ინკლუზიურ გა-

რემოში და არა ის, რომელიც გათვლილი იქნება „ტიპური განვითარების მქონე მოსწავლეზე“, „საშუალო აკადემიური მოსწავლის მოსწავლეზე“ და ა. შ. ეს მოსაზრება რომ სინამდვილეს შეესაბამება, ამის საილუსტრაციოდ შეგვიძლია წარმოვიდგინოთ ასეთი დილემა, მაგალითად ჩვენ კლასში შევკრიბეთ მხოლოდ ის მოსწავლეები, რომლებიც აკმაყოფილებენ სტანდარტული განვითარების კრიტერიუმებს ასაკის შესაბამისად, იქნება კი ეს იმის გარანტიაა, რომ კლასში არცერთ მოსწავლეს არ შეექმნება სწავლის, ათვისების, ქცევის, ჩვევის ჩამოყალიბების თუ სხვა გამოწვევა? რა თქმა უნდა, არა, რადგან განვითარების გზაზე, ყველა ბავშვი სწორედ გამოწვევების გადალახვის პროცესში აღწევს განვითარების ახალ ეტაპებს, შესაბამისად სწავლების სტრატეგიების დაყოფა, როგორც ზოგადი განათლების სისტემის შესაბამისის და ინკლუზიური განათლების შესაბამისის თავიდანვე მცდარი იქნება. თუმცა, მიუხედავად ამისა, ჩვენ უნდა გავაცნობიეროთ, რომ სხვადასხვა ტიპის საჭიროებების მქონე მოსწავლეებს, შესაძლოა მეტი ინტენსივობით დასჭირდეთ გარკვეული სტრატეგია, რომელიც მათ თანატოლებს შესაძლოა აღარ სჭირდებოდეთ და ამ გზაზე მნიშვნელოვანია სწავლების უნივერსალური დიზაინისა და დიფერენცირებული სწავლების ტექნიკებისა და მიდგომების სრულფასოვანი ცოდნა და მასწავლებლის მხრიდან და მისი გამოყენების ფლობა.

სწავლის სტრატეგიები ზოგად განათლებაში (ტრადიციული მიდგომა):

უნივერსალური მიდგომა – ზოგადსაგანმანათლებლო გარემოში, სწავლის სტრატეგიები ხშირად შექმნილია მთლიანი მოსწავლეთა პოპულაციისთვის, ის განსაზღვრულია შედარებით ჰომოგენური ჯგუფის შესაძლებლობების, წარმომავლობის, უნარებისა და სწავლის სტილის თვალსაზრისით;

სტანდარტული სასწავლო გეგმა – სასწავლო გეგმა ჩვეულებრივ სტანდარტულია და მიჰყვება დადგენილ ტემპს და პროგრესს. მოსწავლეები მიყვებიან წინასწარ განსაზღვრულ სასწავლო მიზნებსა და სტანდარტებს;

შეფასება – შეფასებები ხშირად ერთგვაროვანია, ფოკუსირებულია სტანდარტულ ტესტებსა და გამოცდებზე, რომლებიც აფასებს მოსწავლეთა უნარს, დააკმაყოფილონ კლასის დონის ან საგნის სპეციფიკური სტანდარტები;

სწავლების მეთოდები – სწავლების მეთოდები, როგორც წესი, მასწავლებელზეა ორიენტირებული და აქცენტი კეთდება შინაარსის მიწოდებაზე მთელი კლასისთვის. დიფერენცირებული სწავლების გამოყენება შეიძლება გარკვეულწილად, მაგრამ ის არ არის ისეთი ცენტრალური, როგორც ინკლუზიურ განათლებაში;

ჰომოგენური დაჯგუფება – მოსწავლეები ხშირად დაჯგუფებული არიან შესაძლებლობების, ასაკისა და კლასის მიხედვით, რამაც შეიძლება გამოიწვიოს შედარებით ჰომოგენური საკლასო ოთახები აკადემიური შესაძლებლობების თვალსაზრისით;

რესურსების განაწილება – რესურსების განაწილება ძირითადად ეფუძნება ტიპური მოსწავლეების პოპულაციის საჭიროებებს, თუმცა, სპეციალური საგანმანათლებლო სერვისების მეშვეობით შესაძლოა არსებობდეს დამატებითი მხარდაჭერა სსსმ მოსწავლეებისთვის;

სწავლის სტრატეგიები ინკლუზიურ განათლებაში (თანამედროვე მიდგომა):

ინდივიდუალიზებული მიდგომა – ინკლუზიურ განათლებაში სწავლის სტრატეგიები ძალიან ინდივიდუალურია, რათა მოერგოს შეზღუდული შესაძლებლობის და სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეების სხვადასხვა საჭიროებას, შესაძლებლობებს და სწავლის სტილს;

ადაპტირებული სასწავლო გეგმა – სასწავლო გეგმა შეიძლება ადაპტირებული ან მოდიფიცირებული იყოს შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე მოსწავლეების ინდივიდუალური საჭიროებების დასაკმაყოფილებლად, ალტერნატიული მიზნებისა და ამოცანების ჩათვლით;

შეფასება – შეფასების მეთოდები ხშირად უფრო მოქნილია, ფოკუსირებულია განმავითარებელ შეფასებასა და შეფასების ალტერნატიულ ინსტრუმენტებზე, რათა ასახოს ყველა მოსწავლის პროგრესი და მიღწევები;

სწავლების მეთოდები – ინკლუზიური საკლასო ოთახები ხაზს უსვამს დიფერენცირებულ სწავლებას, პერსონალიზებულ სწავლებას და მოსწავლეზე ორიენტირებულ მიდგომას. მასწავლებლები იყენებენ სხვადასხვა სტრატეგიას ინდივიდუალური სასწავლო საჭიროებების დასაკმაყოფილებლად;

პეტეროგენული დაჯგუფება – ინკლუზიური საკლასო ოთახები ხშირად მოიცავს მოსწავლეების ფართო სპექტრს, შესაძლებლობების, წარმოშობისა და სწავლის პროფილების მიხედვით. ეს მრავალფეროვნება წინასწარ განზრახული და ხელშეწყობილია;

რესურსების განაწილება – რესურსები გამოიყოფა შეზღუდული შესაძლებლობის და სპეციალური საჭიროების მქონე მოსწავლეთა მხარდასაჭერად, მათ შორის სპეციალური მასწავლებელი, ასისტენტი, მეტყველების თერაპევტი, ჟესტური ენის თარჯიმანი და სხვა, ასევე ხელმისაწვდომია დამხმარე ტექნოლოგიები და დამატებითი სივრცეები. ეს რესურსები შექმნილი და მობილიზებულია იმისათვის, რომ ყველა მოსწავლისთვის იყოს ხელშეწყობილი სრულყოფილი მონაწილეობა და სასწავლო პროგრამაზე წვდომა;

თანამშრომლობა – მასწავლებლებს შორის (იგულისხმება სპეციალური მასწავლებლები, ზოგადი განათლების მასწავლებლები და დამხმარე სპეციალისტები) თანამშრომლობა არის ინკლუზიური განათლების ფუნდამენტური ასპექტი, რათა ეფექტიანად დაკმაყოფილდეს მოსწავლეთა საჭიროებები;

ფოკუსირება სოციალურ უნარებზე – ინკლუზიური განათლება მნიშვნელოვან აქცენტს აკეთებს სოციალური და ემოციური განვითარების ხელშეწყობაზე, რადგან შეზღუდული შესაძლებლობის და სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეებისთვის მნიშვნელოვანია თანატოლთა მხრიდან მოდელირება და მათთან ინტერაქცია სოციალური უნარების ასამაღლებლად.

შეჯამების სახით, აღსანიშნავია, რომ ინკლუზიურ განათლებაში სწავლის სტრატეგიები ძალიან ინდივიდუალურია და ორიენტირებულია ყველა მოსწავლეზე, მათ შორის სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეზე, ინკლუზიური განათლება დიდ აქცენტს აკეთებს თანამშრომლობაზე, მოქნილობასა და სწავლებისა და შეფასების მიდგომების ადაპტირებაზე, რათა უზრუნველყოს ყველა მოსწავლის შესაძლებლობა, მონაწილეობა მიიღოს და წარმატებას მიაღწიოს იმავე კლასში.

სტივენ დ. ბრუკფილდის მიერ, დახელოვნებული მასწავლებელი სწავლების ეფექტიანი სტრატეგიების გამოყენებით მოიპოვებს ნდობას მოსწავლეებში, ის ნამდვილ დამხმარედ იქცევა მოსწავლისთვის და იზიარებს პასუხისმგებლობას მოსწავლის სწავლის შედეგების მიღწევისთვის.

სწავლის პროცესში, საბოლოო ჯამში, მოსწავლემ არა მარტო თემა ან საკითხი უნდა შეისწავლოს, არამედ მან სწავლის სტრატეგიებიც უნდა აითვისოს, სადაც ის შეძლებს საკუთარი სწავლის პროცედურებისა და ტექნიკის ფლობას, რაც მუდმივად გამოადგება, სხვა საკითხისა და სხვა საგნის სწავლის პროცესში, სხვა სიტყვებით, რომ ვთქვათ, მოახდენს სწავლის სტრატეგიების გენერალიზებას და სხვა სასწავლო სიტუაციაში გამოყენებასაც.

სწავლების სტრატეგიები არის „პროცედურების, მეთოდებისა და ტექნიკის ერთობლიობა, რომელიც შერჩეულია და გამოიყენება მასწავლებლის მიერ, რათა დაეხმაროს მოსწავლეებს ახალი ინფორმაციის გაგებაში, სწავლასა და დამახსოვრებაში“, – წერდა ჰ. დუგლას ბრაუნი.

ეს დეფინიცია ხაზს უსვამს სწავლების სტრატეგიების ყოვლისმომცველ კონცეფციას, როგორც განზრახ ქმედებებსა და მეთოდებს, რომლებსაც იყენებენ მასწავლებლები სწავლის გასაადვილებლად და მოსწავლეთა უნარების გასაუმჯობესებლად.

ინკლუზიური განათლება, ხაზს უსვამს მრავალფეროვანი შესაძლებლობებისა და საჭიროებების მქონე მოსწავლეების ზოგადსაგანმანათლებლო კლასებში ინტეგრაციას. შესაბამისად, სწავლების სტრატეგიები ინკლუზიური განათლების კონტექსტში მიზნად ისახავს შექმნას ინკლუზიური და მხარდამჭერი სასწავლო გარემო, რომელიც დააკმაყოფილებს ყველა მოსწავლის საჭიროებებს.

ჯენიფერ ბ. განცისა და ლიზა ფ. ბლანტონის მიერ სწავლების სტრატეგიები განიმარტება, როგორც საკლასო ოთახებში ყველა მოსწავლისთვის მორგებული მეთოდები და სასწავლო ტექნიკები, რომლებსაც მასწავლებლები იყენებენ ყველა მოსწავლის წარმატების მისაღწევად, განურჩევლად მათი შესაძლებლობებისა და გამოწვევებისა.

ინკლუზიურ განათლებაში სწავლების სტრატეგიები მოაზრება, როგორც „პასუხისმგებლიანი და მოქნილი მიდგომები, რომლებსაც მასწავლებლები იყენებენ სწავლის სტილის, უნარებისა და მოსწავლეთა მრავალფეროვნების მიხედვით, რათა თითოეული მოსწავლის ძლიერი მხარეებისა და საჭიროებების გათვალისწინებით იყოს უზრუნველყოფილი, ყველა მოსწავლის წვდომა აუცილებელ და მაღალი ხარისხის განათლებაზე“ (სიუზან ბაგლიერი და არტურ შაპირო).

აღსანიშნავია, რომ სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეთა სწავლების მიდგომებთან დაკავშირებით სამეცნიერო ლიტერატურაში ვხვდებით სხვადასხვა მოდელს:

ქცევის განმტკიცება. ტექნიკები, რომლებიც მოიცავს ქცევის იმიტაციას, ფორმირებას და განმეორე-

ბას განმტკიცების და ჩვევის ჩამოყალიბების მიზნით, როგორც წესი, კონკრეტული ამოცანების ან უნარებისთვის. მიზნები შექმნილია ისე, რომ მათი განსაზღვრა და გაზომვა შესაძლებელია;

შემეცნებითი განვითარება. აქ, როგორც წესი, აქცენტი კეთდება ძირითადი შემეცნებითი პროცესების გამოყენებასა და განვითარებაზე ინფორმაციის შენახვის, დამუშავების, ორგანიზებისა და გამოვლენის უნარების გასაუმჯობესებლად;

სწავლების ინტერაქტიული მოდელი. ის ხაზს უსვამს ბავშვის გარემოსთან ადაპტაციას, ურთიერთობების განვითარებას და არა უნარების იზოლირებულ სწავლებას. ბავშვი წახალისებულია, ისარგებლოს პოზიტიური კომუნიკაციისა და ურთიერთქმედების გამოცდილებით, გადაჭრას პრობლემები და განავითაროს და გამოიყენოს სხვადასხვა საკომუნიკაციო სტრატეგია;

სწავლების კომუნიკაციური მოდელი. კვლევები ამტკიცებს (S. Kraukle), რომ კომუნიკაციის პრობლემები ქმნის სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე ბავშვებთან მუშაობის კომუნიკაციური მიდგომის მოდელის შექმნის აუცილებლობას. S. Kraukle-ს მიერ ჩატარებული კვლევა ადასტურებს, რომ თუკი მასწავლებლებს არ აქვთ კომუნიკაციის უნარები სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე ბავშვებთან (განსაკუთრებით ვერბალური კომუნიკაციის არმქონე ბავშვებთან) მუშაობისას და შესაბამისად ვერ დგება ინტერაქცია, ასეთ შემთხვევაში, სწავლების ხარისხი ძალიან დაბალია. ამიტომ ყველაზე სასურველია კომუნიკაციური მიდგომა, რომლის ფარგლებში გამარტივებული ენა და ალტერნატიული და აუგმენტური კომუნიკაციის სტრატეგიებიც იგულისხმება.

ინკლუზიური განათლების მიზანია უზრუნველყოს ხარისხიანი განათლება ყველა მოსწავლისთვის, განურჩევლად მათი შესაძლებლობებისა თუ წარმომავლობისა. ინკლუზიური განათლების ეფექტურად განსახორციელებლად, სწავლისა და სწავლების სტრატეგიების ერთობლიობა აუცილებელია თითოეული მოსწავლისთვის დამხმარე და კომფორტული სასწავლო გარემოს შესაქმნელად. ქვემოთ განხილულია რამდენიმე სტრატეგია, როგორც ზოგადი სწავლისთვის მნიშვნელოვანი ინსტრუმენტები, მაგრამ ასევე ისინი განიხილება, როგორც სწავლებისთვის აუცილებელი ინსტრუმენტები, თუკი საუბარია ინკლუზიურ განათლებაზე.

3. დიფერენცირებადი ინსტრუქცია

რა არის დიფერენცირებადი ინსტრუქცია და რატომ არის ის მნიშვნელოვანი? დიფერენცირებადი სწავლება არის გაკვეთილების მორგების პროცესი თითოეული მოსწავლის ინდივიდუალური ინტერესების, საჭიროებებისა და ძლიერი მხარეების დასაკმაყოფილებლად. ამ გზით სწავლება მოსწავლეებს აძლევს არჩევანს და მოქნილობას, იმ პროცესში თუ როგორ ისწავლონ და ეხმარება მასწავლებლებს სწავლის პერსონალიზირებაში.

დიფერენცირებადი სწავლება არის საგანმანათლებლო მიდგომა, რომელიც აღიარებს და ითვალისწინებს მოსწავლეთა მრავალფეროვან სასწავლო საჭიროებებს, შესაძლებლობებსა და ინტერესებს საკლასო ოთახში. დიფერენცირებადი სწავლების მიზანია ყველა მოსწავლეს მიეცეს საუკეთესო შესაძლებლობა, ისწავლოს ეფექტურად სწავლების მეთოდებისა და შინაარსის მორგებით მათი ინდივიდუალური საჭიროებების დასაკმაყოფილებლად. იგი ემყარება იმ აზრს, რომ ერთიანი ინსტრუქცია არ არის ეფექტური, რადგან მოსწავლეებს აქვთ განსხვავებული მზაობის დონე, სწავლის სტილი და ძლიერი მხარეები. დიფერენცირებადი ინსტრუქცია გულისხმობს მასწავლებლის მიდგომას, მოარგოს სწავლების მეთოდები და სტრატეგიები მოსწავლეთა მრავალფეროვან საჭიროებებს. ამისთვის მასწავლებელმა უნდა მიაწოდოს მათ მრავალფეროვანი მასალა, აქტივობები და შეფასებები, რომლებიც ასახავს სწავლის სხვადასხვა სტილს და უნარებს. ამ პროცესში, მასწავლებელმა უარი უნდა თქვას ხისტი და ერთფეროვან მიდგომაზე და გამოხატოს მზაობა, რათა საჭიროების დროს შეცვალოს სწავლების მეთოდები სწავლის სხვადასხვა სტილისა და შესაძლებლობების დასაკმაყოფილებლად. შესთავაზოს მოსწავლეებს მასალებზე წვდომისა და ჩართვის მრავალი გზა, როგორებიცაა ვიზუალური საშუალებები, პრაქტიკული აქტივობები და ტექნოლოგია.

დიფერენცირებადი სწავლების ძირითადი პრინციპები მოიცავს შემდეგს:

მოსწავლეთა მზაობის შეფასება – მასწავლებლები აფასებენ თითოეული მოსწავლის წინარე ცოდნას და უნარებს, რათა დადგინდეს მათი საწყისი წერტილი. ეს ხელს უწყობს ინსტრუქციის შემუშავებას, რომელიც შეესაბამება მათ ამჟამინდელ შესაძლებლობებს;

მოქნილი შინაარსი – მასწავლებლები აწვდიან სხვადასხვა სასწავლო მასალას, რესურსებს და შინაარსის ვარიანტებს, რათა იმუშაონ მოსწავლეთა შესაბამის სასწავლო დონეზე. ეს შეიძლება მოიცავდეს სხვადასხვა სახელმძღვანელოს, სტატიების ან ციფრული რესურსების გამოყენებასაც კი;

მრავალფეროვანი სასწავლო სტრატეგიები – მასწავლებლები იყენებენ სწავლების მრავალფეროვან მეთოდებსა და მიდგომებს სწავლის სხვადასხვა სტილისა და უნარების მიხედვით. ეს შეიძლება მოიცავდეს ლექციებს, პრაქტიკულ აქტივობებს, ჯგუფურ მუშაობას ან ტექნოლოგიაზე დაფუძნებულ სწავლებას;

დიფერენცირებული დავალებები – დავალებები და ამოცანები მორგებულია იმისთვის, რომ უზრუნველყონ მოსწავლეების, ხოლო მათ საშუალება მისცენ წარმოაჩინონ თავიანთი გაგება. ეს შეიძლება მოიცავდეს სხვადასხვა დონის სირთულის ან არჩევანის შეთავაზებას პროექტებში;

ხშირი შეფასება – უწყვეტი შეფასება და უკუკავშირი ეხმარება მასწავლებელს გაიგონ, როგორ პროგრესირებენ მოსწავლეები და შესაბამისად შეცვალონ მიდგომა. ეს იძლევა მონიტორინგისა და ინსტრუქციები საჭიროებისამებრ ადაპტირების საშუალებას;

მოსწავლეთა მოქნილად გადანაწილება მცირე ჯგუფებში სამუშაოდ – მოსწავლეები ჯგუფებიდან მათი საჭიროებებისა და მზაობის მიხედვით. ეს შეიძლება ნიშნავდეს მსგავსი შესაძლებლობების მოსწავლეების გაერთიანებას ზოგიერთი აქტივობისთვის, მაგრამ უმეტესწილად ეს გულისხმობს სხვადასხვა უნარის მქონე მოსწავლეთა დაჯგუფებას;

მხარდაჭერა და ინტერვენცია – მოსწავლეები, რომლებიც საჭიროებენ დამატებით მხარდაჭერას უზრუნველყოფილნი არიან მიზნობრივი ინტერვენციებით, რათა უზრუნველყონ პროგრესის მიღწევა.

დიფერენცირებული სწავლება აღიარებს, რომ მოსწავლეებს აქვთ სხვადასხვა ძლიერი მხარე და საჭიროება, ინტერესი და მზადყოფნის დონე და ის მიზნად ისახავს, შექმნას სასწავლო გარემო, სადაც თითოეულ მოსწავლეს შეუძლია განვითარდეს. ეს განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ინკლუზიურ საკლასო ოთახებში, სადაც სხვადასხვა უნარისა და გამოცდილების მოსწავლეები ერთად სწავლობენ. სწავლების ინდივიდუალურ საჭიროებებზე ადაპტირებით, მასწავლებლებს შეუძლიათ დაეხმარონ ყველა მოსწავლეს სრული პოტენციალის მაქსიმალურ რეალიზებაში.

დიფერენცირებული სწავლების ძირითადი მიგნებებია, იმის გაცნობიერება, თუ როგორ შევქმნათ მრავალფეროვანი სასწავლო გარემო და როგორ მივცეთ შესაძლებლობა მოსწავლეებს, რომ მათ სხვადასხვა გზით გვაჩვენონ ის, რაც ისწავლეს. ასევე, დიფერენციალია მოიცავს მასწავლებლების ძალისხმევას, უპასუხონ კლასში მოსწავლეთა შორის განსხვავებას.

მასწავლებლებს შეუძლიათ განასხვავონ მინიმუმ ოთხი საკლასო ელემენტი მოსწავლის მზაობის, ინტერესის ან სასწავლო პროფილის მიხედვით, ესენია:

შინაარსი – რა უნდა ისწავლოს მოსწავლემ ან როგორ მიიღებს ის წვდომას ინფორმაციაზე;

პროცესი – აქტივობები, რომლებშიც მოსწავლე მონაწილეობს შინაარსის გაგების ან ათვისების მიზნით;

პროდუქტი – საბოლოო პროექტები, რომლებიც უნდა შექმნან მოსწავლეებმა;

სასწავლო გარემო – ის ატმოსფერო, სადაც ჩანს თუ როგორ მუშაობს და გრძნობს თავს თითოეული მოსწავლე.

ქვემოთ განხილულია თითოეული მათგანი:

შინაარსი

კლასში შინაარსის დიფერენცირების მაგალითები მოიცავს შემდეგს:

- ✓ საკითხავი მასალის გამოყენება კითხვის სხვადასხვა დონეზე;
- ✓ ტექსტური მასალის ფირზე დადება (სუბტიტრები);
- ✓ მართლწერის ტექნიკების ან ლექსიკონის გამოყენება მოსწავლეთა მზაობის დონეზე;
- ✓ ტექსტის წარმოდგენა როგორც სმენითი, ისე ვიზუალური საშუალებებით;
- ✓ მუშაობა მცირე ჯგუფებში, რომელშიც გაერთიანებული იქნება სხვადასხვა უნარის მქონე მოსწავლეები.

პროცესი

დიფერენცირების პროცესის ან აქტივობების მაგალითები მოიცავს შემდეგს:

- ✓ ეტაპობრივი აქტივობების გამოყენება, რომლის მეშვეობითაც ყველა მოსწავლე მუშაობს ერთი და იგივე თემაზე, მაგრამ იღებს მხარდაჭერის, გამოწვევის ან სირთულის სხვადასხვა დონეზე;

- ✓ მოსწავლეთა ინტერესების გათვალისწინება, რომლის მეშვეობით ყველა მოსწავლე მუშაობს ერთი და იმავე უნარის განვითარებაზე, მაგრამ მისი ინტერესების შესაბამისი მასალით;
- ✓ პერსონალური დღის წესრიგის შემუშავება (მასწავლებლის მიერ დაწერილი დავალებების ჩამონათვალი, რომლებიც შეიცავს, როგორც საერთო სამუშაოს მთელი კლასისთვის, ასევე სამუშაოს, რომელიც პასუხობს მოსწავლეთა ინდივიდუალურ საჭიროებებს);
- ✓ მანიპულირების ან სხვა პრაქტიკული მხარდაჭერის შეთავაზება მოსწავლისთვის, რომლებსაც ეს სჭირდებათ;
- ✓ დროის მორგება – აკომოდაცია, რომელიც შეიძლება დასჭირდეს მოსწავლეს დავალების შესასრულებლად.

პროდუქტი

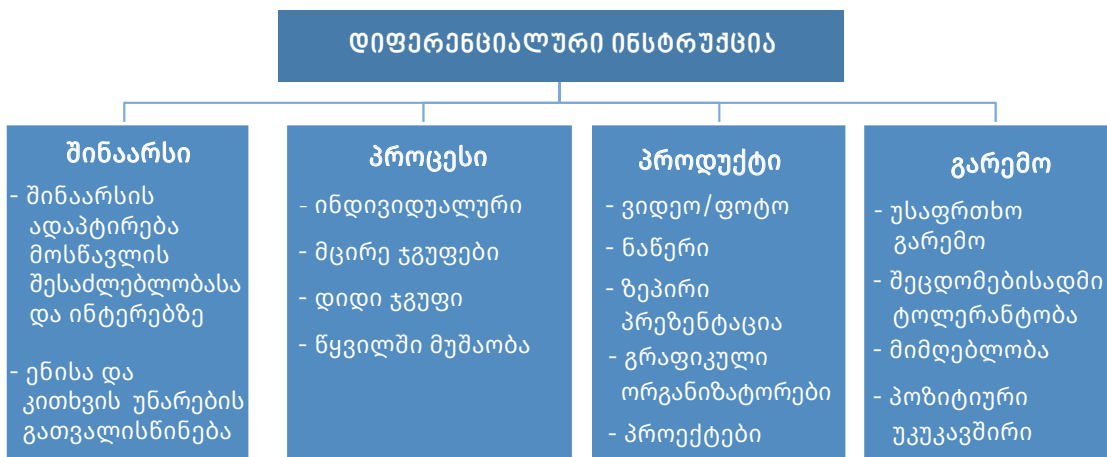
პროდუქტების დიფერენცირების მაგალითები მოიცავს შემდეგს:

- ✓ მოსწავლეებისთვის არჩევანის მიცემა იმის შესახებ, თუ როგორ გამოხატონ ნასწავლი და შეძენილი ცოდნის ან უნარის დემონსტრირება, რა სახის პროდუქტი წარმოადგინონ, რომელიც მათ მიერ ათვისებული ცოდნის დადასტურებას ასახავს (მაგალითად, თოჯინების შოუს შექმნა, წერილის დაწერა ან რუკაზე წარწერების დატანა, ელექტრონული პრეზენტაცია, პოსტერი, ესსე თუ სხვ.);
- ✓ მოსწავლეებს საშუალება აქვთ იმუშაონ მარტო ან მცირე ჯგუფებში საკუთარი პროდუქტის შექმნისთვის;
- ✓ მოსწავლეების ნახალისება, შექმნან საკუთარი პროდუქტის დავალებები, რომელიც შეიცავს საჭირო ელემენტებს.

სასწავლო გარემო

სასწავლო გარემოს დიფერენცირების მაგალითები მოიცავს შემდეგს:

- ✓ ოთახში ისეთი ადგილების არსებობა, რომლებიც მოსწავლეს ხელს უწყობს მშვიდად და ყურადღების გაფანტვის გარეშე იმუშაოს, ასევე ადგილები, რომლებიც უზრუნველყოფს მოსწავლეთა თანამშრომლობით მუშაობას;
- ✓ ისეთი მასალების მიწოდება, რომლებიც ასახავს მრავალფეროვან კულტურას;
- ✓ დამოუკიდებელი მუშაობისთვის მკაფიო სახელმძღვანელო პრინციპების ჩამოყალიბება, რომელიც შეესაბამება ინდივიდუალურ საჭიროებებს;
- ✓ რუტინების შემუშავება, რომელიც საშუალებას აძლევს მოსწავლეებს მიიღონ დახმარება, როდესაც მასწავლებლები სხვა მოსწავლეებთან არიან დაკავებული და დაუყოვნებლივ ვერ დაეხმარებიან მათ;
- ✓ იმის გაცნობიერება და უზრუნველყოფა, რომ ზოგიერთ მოსწავლეს სჭირდება გადაადგილება სწავლისთვის, ზოგს კი – მშვიდად ჯდომა.

4. ვიზუალური მხარდაჭერა

ვიზუალური მხარდაჭერა გადამწყვეტ როლს თამაშობს ინკლუზიურ საგანმანათლებლო პროცესში, სადაც სხვადასხვა საჭიროებისა და შესაძლებლობის მქონე მოსწავლეები ერთად სწავლობენ ერთი-დაიმავე კლასში. ვიზუალური ხელსაწყოები უზრუნველყოფს დამატებით მხარდაჭერას და სიცხადეს ყველა მოსწავლისთვის, მათ შორის, სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროებების შემთხვევაში.

ქვემოთ წახმოვანდება ის გზები და საშუალებები, რომლის წყალობითაც ვიზუალური მხარდაჭერა გამოიყენება ინკლუზიურ განათლებაში:

ვიზუალური განრიგი. ვიზუალური განრიგი ეხმარება მოსწავლეებს ყოველდღიური რუტინის გაგებასა და შესრულებაში, რაც განსაკუთრებით სასარგებლო იქნება აუტიზმის ან სხვა შემცენებითი უნარების სირთულის მქონე მოსწავლეებისთვის. ეს განრიგი შეიძლება შეიცავდეს სურათებს ან სიმბოლოებს, რომლებიც წარმოადგენენ სხვადასხვა აქტივობას და გადასვლებს, რაც ეხმარება მოსწავლეს, წინასწარ განსაზღვრონ, რა მოხდება შემდეგ. ვიზუალური განრიგი იძლევა დღის აქტივობებისა და მათი რიგის მკაფიო მიმოხილვას. ეს ეხმარება ყველა მოსწავლეს, მათ შორის, მათ, ვისაც ყურადღების ფოკუსირება ან გადართვა უჭირს, რომ იყოს ორგანიზებული და კონცენტრირებული.

ვიზუალური საშუალებები კომუნიკაციისთვის. მეტყველების ან კომუნიკაციის პრობლემების მქონე მოსწავლეებისთვის ვიზუალური დამხმარე საშუალებები, როგორებიცაა საკომუნიკაციო დაფები ან სურათების გაცვლის სისტემები (სურათებით კომუნიკაცია) ძალზედ ეფექტიანი სტრატეგიაა, მას შეუძლია გააძლიეროს მოსწავლის შესაძლებლობა, საკუთარი სურვილების და აზრების გამოხატვისთვის და ასევე ხელი შეუწყოს სხვების გაგების უნარს.

გრაფიკული ორგანიზატორები. ვიზუალური ორგანიზატორები, როგორებიცაა: სქემები, დიაგრამები და გონების რუკები, ეხმარება ყველა უნარის მქონე მოსწავლეს ინფორმაციის ორგანიზებასა და ვიზუალიზაციაში. ეს ინსტრუმენტები შეიძლება იყოს განსაკუთრებით მომგებიანი მოსწავლეებისთვის, რომლებიც აწყდებიან სირთულეებს აბსტრაქტული ცნებების გაგების პროცესში.

ვიზუალური ინსტრუქციები. დავალებების ან ამოცანებისთვის ინსტრუქციების მიცემისას, შეავსეთ სიტყვიერი ინსტრუქციები ვიზუალური ნიშნებით, როგორებიცაა: დიაგრამები, ისრები, დამაკავშირებელი ან განმაცალკევებელი ხაზები და სხვ. ეს უზრუნველყოფს იმას, რომ სხვადასხვა სწავლის სტილისა და შესაძლებლობების მქონე მოსწავლეებმა თანაბრად შეძლონ ინსტრუქციების გაგება და მიყოლა.

ვიზუალური მხარდაჭერა ქცევის მენეჯმენტისთვის. ვიზუალური ნიშნები, როგორიცაა „შუქნიშნის სისტემა“ ან ემოციების ბარათები (აღნიშნული საკითხი დეტალურად განმარტებული იქნება საკითხავის მასალის ბოლო თავებში, კლასისა და ქცევის მენეჯმენტის შესახებ), შეიძლება გამოყენებულ იქნეს შესაბამისი ქცევისა და ემოციური რეგულირების სწავლებისა და გასაძლიერებლად. ისინი უზრუნველყოფენ მოლოდინებისა და კომუნიკაციის არავერბალურ გზას.

ვიზუალური გაძლიერების სისტემები. ნიშნების დაფების ან ვიზუალური ჯილდოს სქემების გამოყენება შეიძლება მოსწავლეთა მოტივაციისა და კონკრეტული მიზნებისკენ პროგრესზე თვალყურის დევნებისთვის. ეს შეიძლება ყველასთვის სასარგებლო იყოს, განსაკუთრებით ეფექტური კი აუტიზმის ან ADHD-ის მქონე მოსწავლეებისთვის არის.

ვიზუალური დამხმარე საშუალებები წიგნიერებისთვის. კითხვისა და წერის აქტივობებში ვიზუალური დამხმარე საშუალებები, როგორებიცაა: სიტყვების პოსტერები, დასურათებული ლექსიკონები და სიუჟეტების რუკები, დაეხმარება მოსწავლეებს სწავლაში, გაგებასა და აზრების გამოხატვაში.

ვიზუალური დამხმარე საშუალებები მათემატიკისთვის. მათემატიკისთვის ვიზუალური საშუალებები, როგორიცაა, რიცხვითი ხაზები და დიაგრამები, ეხმარება მოსწავლეებს მათემატიკური ცნებების გააზრებაში და ამოცანების გადაჭრაში.

ვიზუალური მხარდაჭერა გაკვეთილების ახსნისას. მასწავლებლებს შეუძლიათ გამოიყენონ ვიზუალური მხარდაჭერა, რათა გაკვეთილები უფრო ინკლუზიური გახადონ სხვადასხვა უნარისა და სწავლის სტილის მქონე მოსწავლეთათვის. მაგალითად, სურათების, ვიდეოების ან ინფოგრაფიკის გამოყენებამ ისტორიული მოვლენების, ტექსტში მოვლენათა თანმიმდევრობის ან სამეცნიერო კონცეფციების ასახსნელად – შეუძლია შინაარსი უფრო ხელმისაწვდომი გახადოს ყველა მოსწავლისთვის.

ინტერაქტიული თეთრი დაფები და ტექნოლოგია. ინტერაქტიული დაფები და საგანმანათლებლო პროგრამული უზრუნველყოფა უზრუნველყოფს დინამიკურ ვიზუალურ მხარდაჭერას, რომელიც შეიძლება მორგებული იყოს ინდივიდუალური სწავლის საჭიროებებზე. ამ ტექნოლოგიებს შეუძლია ჩართოს მოსწავლეები ინტერაქტიულ და მრავალსენსორული სწავლების გამოცდილებაში.

მასწავლებელთა პროფესიული განვითარების უზრუნველყოფა. მასწავლებლებმა უნდა გაიარონ ტრენინგი იმის შესახებ, თუ როგორ შექმნან ეფექტურად და განახორციელონ ვიზუალური მხარდაჭერა კლასში. ეს უზრუნველყოფს ამ ინსტრუმენტების სათანადოდ გამოყენებას ყველა მოსწავლის სასარგებლოდ.

რატომ არის მნიშვნელოვანი ვიზუალური მხარდაჭერა სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეებისთვის:

ვიზუალური მხარდაჭერა აუცილებელია სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეებისთვის, განსაკუთრებით აუტიზმის სპექტრის აშლილობის ან სწავლის უნარის დარღვევის მქონე მოსწავლეებისთვის, ან მოსწავლისთვის, რომელსაც შეიძლება უჭირდეს მხოლოდ ვერბალური ინფორმაციის დამუშავება და გაგება. ვიზუალური მხარდაჭერა უზრუნველყოფს ცნებებისა და ინსტრუქციების კონკრეტულ და ვიზუალურ წარმოდგენას, რაც მათ უადვილებს ინფორმაციის აღქმას და დამახსოვრებას. ვიზუალური მხარდაჭერა გვთავაზობს კომუნიკაციის ალტერნატიულ ან გამაძლიერებელ საშუალებას მოსწავლეებისთვის, რომლებსაც უჭირთ სიტყვიერი გამოხატვა. სიმბოლოებს, ნახატებს და ვიზუალურ ნიშნებს შეუძლიათ დაეხმარონ მოსწავლეებს, რომ მათ გადმოსცენ თავიანთი აზრები, საჭიროებები და ემოციები, შეამცირონ იმედგაცრუება და დაამყარონ თანატოლებთან და მასწავლებლებთან კომუნიკაცია. ვიზუალური მხარდაჭერა საშუალებას აძლევს მოსწავლეებს გახდნენ უფრო დამოუკიდებლები სწავლასა და ყოველდღიურ საქმიანობაში. მკაფიო ვიზუალური ინსტრუქციებისა და განრიგის მიწოდებით, მოსწავლეები შეუძლიათ საკუთარ თავზე აიღონ პასუხისმგებლობა საკუთარი რუტინის მიყოლის საფუძველზე, რაც ამცირებს ზრდასრულთა მუდმივი მხარდაჭერის საჭიროებას.

ვიზუალური გრაფიკები და მინიშნებები ქმნიან თანამიმდევრულობისა და პროგნოზირებადობის განცდას სასწავლო გარემოში, რაც განსაკუთრებით დამამშვიდებელია შფოთვის, სენსორული მგრძნობელობის ან აუტიზმის მქონე მოსწავლეთათვის, იმის ცოდნა, თუ რას უნდა ველოდოთ, ხელს უწყობს შფოთვის შემცირებას და უსაფრთხოების განცდას. ასევე, მისი გამოყენება შეიძლება პოზიტიური ქცევის გასაძლიერებლად – ისეთი ინსტრუმენტები, როგორიცაა ქცევის დიაგრამები, ვიზუალური ტაიმერები და სოციალური ისტორიები, დაეხმარება მოსწავლეებს ქცევის დარეგულირებაში და შესაბამისი არჩევანის გაკეთებაში.

ვიზუალური მხარდაჭერა, როგორიცაა გრაფიკული ორგანიზატორები, კალენდრები და სიები, ეხმარება მოსწავლეებს საკუთარი აზრების, დავალებებისა და ამოცანების ორგანიზებაში.

ვიზუალურ საშუალებებს შეუძლია ინფორმაცია უფრო ხელმისაწვდომი გახადოს მოსწავლეებისთვის, რომლებსაც უჭირთ ტექსტის კითხვა, გაშიფვრა ან დამუშავება, რადგან უზრუნველყოფს შინაარსზე წვდომის ალტერნატიულ გზას. ასევე, რაც მნიშვნელოვანია, ის ემსახურება სწავლის სხვადასხვა სტილისა და თავისებურებების მქონე მოსწავლეს, ზოგიერთი მოსწავლე შეიძლება იყოს ვიზუალური შემსწავლელი, რომელიც სარგებლობს ვიზუალურ ფორმატში წარმოდგენილი ინფორმაციის ნახვით, ხოლო ზოგს შეიძლება გაუადვილდეს ცნებების დამახსოვრება, როდესაც მათ ახლავს სურათები ან დიაგრამები.

და ბოლოს, ვიზუალური მხარდაჭერა შეიძლება გაერთიანდეს სხვა სენსორულ მოდალობასთან, რათა შეიქმნას მულტისენსორული (მულტიმოდალური) სწავლის გამოცდილება, რომელიც შეიძლება განსაკუთრებით ეფექტური იყოს სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეთათვის, მაგალითად, ვიზუალური ნიშნების დაწყვილება პრაქტიკულ აქტივობებთან ან აუდიტორულ ახსნა-განმარტებებთან შეიძლება გააძლიეროს გაგება.

5. მულტიმოდალური სწავლების სტრატეგია

მულტიმოდალური, იგივე მულტისენსორული („მულტი“ – მრავალი, „მოდალობა“, „სენსორული“ – შეგრძნებით) სწავლება არის საგანმანათლებლო მიდგომა, რომელიც მოიცავს მრავალი სენსორული მოდალობის ჩართვას (მხედველობა, სმენა, შეხება, გემო და ყნოსვა) – სასწავლო პროცესის გასაუმჯობესებლად. მულტისენსორული სწავლის იდეა არის ის, რომ ინდივიდებს აქვთ სწავლის განსხვავებული სტილი და თავისებურებები და სასწავლო გამოცდილებაში სხვადასხვა შეგრძნების ჩართვით

ინფორმაციის უკეთ გაგება, შენახვა და გახსენება შეიძლება. ეს მიდგომა ეფექტურია ყველა მოსწავლესთან, სტუდენტებთან და ზრდასრულთა განათლებაშიც, განსაკუთრებით აუცილებელია სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროებების მქონე მოსწავლეებთან.

ქვემოთ მოცემულია მულტისენსორული სწავლების სტრატეგიის რამდენიმე ძირითადი ასპექტი:

ვიზუალური (მხედველობითი) სწავლება. ვიზუალური ელემენტების ჩართვა, როგორებიცაა: ფოტოები, სურათები, სქემები, დიაგრამები, ვიდეოები და წერილობითი მასალები, რათა დაეხმაროს მოსწავლეებს ინფორმაციის დანახვასა და გადამუშავებაში.

აუდიალური (სმენითი) სწავლება. სმენითი მინიშნებების გამოყენება ლექციების, დისკუსიების, აუდიო ჩანაწერების და სიტყვიერი ახსნა-განმარტებების საშუალებით, ვიზუალური მასალის მიწოდების პროცესში ამ მასალის ზეპირი განმარტება, რათა მოისმინოს ინფორმაცია მისი უკეთ გადამუშავების მიზნით.

ტაქტილური (შეხებით) სწავლება. პრაქტიკული გამოცდილების და მასალების მიწოდება, რომლებიც საშუალებას აძლევს მოსწავლეებს შეეხონ და მანიპულირება მოახდინონ საგნებთან ან მასალებთან, რაც აძლიერებს კინესთეტიკურ და ტაქტილურ სწავლებას. ტაქტილური არხით ინფორმაციის აღქმა წამყვანი მნიშვნელობისაა მძიმე ინტელექტუალური და მრავლობითი დარღვევების მქონე მოსწავლეებთან.

კინესთეტიკური სწავლება. მოძრაობისა და ფიზიკური აქტივობების ნახალისება სწავლის გასაძლიერებლად, განსაკუთრებით სასარგებლოა იმ მოსწავლეებისთვის, რომლებიც საუკეთესოდ სწავლობენ კეთებით (ამის მაგალითებია, მოძრაობების ჩართვა აკადემიური აქტივობების შესრულებისას, მაგალითად, კიბეზე ასვლის დროს საფეხურების თვლა, ფერების სწავლის დროს დასახელებული ფერის სკოლის ეზოში მოძებნა – „მწვანეს“ დაძახილზე, ბავშვები გარბიან მწვანე ფოთლისკენ ან თითს ადებენ ყვავილის მწვანე ღეროს და სხვ.).

ყნოსვისა და გემოს შეგრძნების ჩართვა სწავლების პროცესში. ზოგიერთ შემთხვევაში, სუნის (ყნოსვის) და გემოს შეგრძნებების გამოყენება შეიძლება გარკვეულ კონცეფციებთან დასამახსოვრებელი ასოციაციების შესაქმნელად, თუმცა ისინი ნაკლებად გამოიყენება საგანმანათლებლო გარემოში, მაგრამ თუკი ეს მოხერხდა, განსაკუთრებით ეფექტურია განვითარების ადრეულ ეტაპებზე, ასევე ინტელექტუალური დარღვევის მქონე მოსწავლეებთან (მაგალითად, მთელის ტოლ ნაწილებად გაყოფის შესწავლა ვაშლის ტოლ ნაწილებად დაჭრით და მირთმევა, ეს შეიძლება აქტიურად გამოიყენებოდეს სადილის პროცესში და არაფორმალური სწავლების აქტივობებში).

ინტეგრაცია. ჩვენ ზემოთ დავასახელეთ თითოეული შეგრძნების სწავლის პროცესში ჩართვისა და გამოყენების მნიშვნელობა, ხოლო ახლა მნიშვნელოვანია განვიხილოთ სწორედ ის საკითხი, რაც ამ ყველა შეგრძნების ერთ აქტივობაში ჩართვას გულისხმობს, სწორედ ესაა მულტიმოდალური (იგივე მულტისენსორული სწავლება), სხვადასხვა შეგრძნების ინტეგრაცია. მრავალი სენსორული მოდალობის გაერთიანება ერთი სასწავლო აქტივობის ან გაკვეთილის ფარგლებში გაგებისა და მეხსიერების გასაძლიერებლად, მაგალითად, ერთი აქტივობის მულტიმოდალური სწავლების სტრატეგიით დაგეგმვის ნიმუშად შეიძლება დასახელდეს წერიტი აქტივობა, სადაც გარდა ასოების წერისა და კითხვისა, შესაძლებელია ასოების გამოძერწვა, ქვიშაში გამოსახვა, ვიზუალური ბარათები.

ინდივიდუალიზაცია. მულტისენსორული სტრატეგიების მორგება თითოეული მოსწავლის სპეციფიკური სწავლის სიძლიერისა და თავისებურების შესატყვისად, იმის გაცნობიერებით, რომ ყველას შეიძლება ჰქონდეს სენსორული ძალების უნიკალური კომბინაცია. მნიშვნელოვანია, შევისწავლოთ, თუ რომელიმე სენსორული არხია წამყვანი კონკრეტულ მოსწავლესთან და რომელია მისი ძლიერი მხარე, მაგალითად, ვიზუალიზაცია, თუ კინესთეტიკა და ის შეგრძნება მაქსიმალურად ხშირად ჩავრთოთ სწავლის პროცესში.

რატომ არის მნიშვნელოვანი მულტიმოდალური სწავლების მხარდაჭერა სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეებისთვის:

მრავალსენსორული აქტივობები მეტად ზრდის მოსწავლეთა ჩართულობას, ხდის სწავლას უფრო სასიამოვნოს და ხელს უწყობს მოსწავლეთა აქტიურ მონაწილეობას სასწავლო პროცესში. ასევე, კვლევები ადასტურებს, რომ ინფორმაცია, რომელიც წარმოდგენილია მრავალი შეგრძნების საშუალებით, უკეთესად და ხანგრძლივად ინახება მეხსიერებაში და უფრო მოქნილად ხდება მისი აღდგენა/გახსენება საჭირო დროსა და საჭირო სიტუაციაში. მულტისენსორული სწავლების სტრატეგია თავად უწყობს ხელს ინკლუზიურობას, რადგან მულტისენსორული სწავლება განსაკუთრებით სასარგებლოა

მოსწავლეთა ფართო სპექტრისთვის, მათ შორის, სწავლის უნარის დარღვევის, ყურადღების დეფიციტის ან სენსორული გადამუშავების სირთულეების მქონე მოსწავლეებისთვის.

მრავალსენსორული სასწავლო აქტივობების მაგალითები შეიძლება მოიცავდეს ფერადი მარკერების და ვიზუალური საშუალებების გამოყენებას ლექციის დროს (ვიზუალური და სმენითი), პრაქტიკული სამეცნიერო ექსპერიმენტები (ტაქტილური და კინესთეტიკური), ან მულტიმედიაური პრეზენტაციების გამოყენება, რომლებიც შეიცავს ტექსტს, სურათებს და აუდიომასალას (ვიზუალური, აუდიო, და ზოგჯერ კინესთეტიკური).

სხვადასხვა შეგრძნების ჩართვით, მულტისენსორული სწავლის სტრატეგიები მიზნად ისახავს განათლება გახდეს უფრო ხელმისაწვდომი, მიმზიდველი და ეფექტური მოსწავლეთა ფართო სპექტრისთვის, რაც ითვალისწინებს მათ უნიკალურ სწავლის სტილებს და საჭიროებებს.

მულტისენსორული სწავლის სტრატეგიები ძალზე ეფექტურია სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეთათვის, რადგან ისინი ერთდროულად ახდენენ სხვადასხვა შეგრძნების გააქტიურებას და ეხმარება ამ მოსწავლეებს ინფორმაციის უფრო ეფექტურად გადამუშავებასა და შენარჩუნებაში.

ქვემოთ მოყვანილია რამდენიმე მულტისენსორული სწავლის სტრატეგია, რომელიც მორგებულია სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეთა საჭიროებებზე:

ვიზუალური საშუალებები

- გამოიყენეთ ვიზუალური საშუალებები, როგორიცაა სქემები, დიაგრამები და სურათები სიტყვიერი ინსტრუქციების ან ახსნა-განმარტების პარალელურად;
- გამოიყენეთ ფერადი მარკირება ძირითადი ცნებების ან ინსტრუქციების ხაზგასასმელად;
- შექმენით ვიზუალური განრიგი, რათა დაეხმაროთ მოსწავლეებს საქმიანობის ორგანიზებასა და დროის მართვაში.

აუდიო ტექნიკები

- შექმენით გაკვეთილების ან ინსტრუქციების აუდიო ჩანაწერები, რათა მოსწავლეებს საშუალება მისცეთ მოუსმინონ და განიხილონ ისინი საკუთარი ტემპით;
- წაახალისეთ დისკუსიები და თანატოლებთან ურთიერთობა, რადგან ვერბალური კომუნიკაცია დაგეხმარებათ გაგებაში;
- გამოიყენეთ მეტყველების ტექსტი ან ტექსტი მეტყველების პროგრამული უზრუნველყოფა, რათა დაეხმაროთ მოსწავლეებს კითხვისა და წერის სირთულეებში.

ტაქტილური და კინესთეტიკური აქტივობები

- ჩაატარეთ პრაქტიკული აქტივობები, რომლებიც მოიცავს საგნების ან მასალების შეხებას და მანიპულირებას;
- ჩართეთ აქტივობები, რომლებიც მოიცავს მოძრაობას, როგორებიცაა, როლური თამაში, ინტერაქტიული თამაშები ან ფიზიკური დემონსტრაცია;
- სავარჯიშოების დასაწერად გამოიყენეთ ტაქტილური მასალები, როგორიცაა ქვიშა ან სხვადასხვა სტრუქტურის ქაღალდი.

სუნთქვა და ხედაქსაცია, სენსორული შესვენებები

- ხელი შეუწყეთ იმას, რომ მოსწავლეებმა შესაბამისი სპეციალისტის დახმარებით ისწავლონ რელაქსაციის ტექნიკები, როგორიცაა, მაგალითად ღრმა სუნთქვა, რათა დაეხმაროთ მოსწავლეებს სტრესისა და შფოთვის მართვაში, რაც შეიძლება გავრცელებული იყოს სპეციალური საჭიროებების მქონე მოსწავლეებში;
- გამოიყენეთ მოკლე შესვენებები მოსწავლეებისთვის, რომ ისინი ჩაერთონ დამამშვიდებელ აქტივობებში საჭიროების შემთხვევაში;
- სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეებისთვის სენსორული შესვენებები საგანმანათლებლო გარემოში ეფექტური მხარდაჭერის მნიშვნელოვანი კომპონენტია.

ეს შესვენებები შეუძლია დაეხმაროს მოსწავლეებს თვითრეგულირებაში, შეამციროს სენსორული გადატვირთვა და გააძლიეროს მათი უნარი ფოკუსირება და მონაწილეობა სასწავლო გარემოში;

- ჩამოაყალიბეთ სენსორული შესვენებების რუტინული განრიგი, ჩართეთ ისინი ყოველდღიურ საკლასო განრიგში. ზოგიერთმა მოსწავლემ შეიძლება ისარგებლოს დაგეგმილი შესვენებებით კონკრეტულ დროს, ზოგს კი შეიძლება დასჭირდეს შესვენება სენსორული გადატვირთვის ნიშნების გამოვლენისას;
- შექმენით განსაზღვრული სენსორული მეგობრული სივრცე საკლასო ოთახში, სადაც მოსწავლეებს შეუძლიათ სენსორული შესვენებისთვის გადანაცვლება. ეს სივრცე უნდა იყოს მშვიდი და აღჭურვილი სენსორული ხელსაწყოებითა და მასალებით;
- სენსორული ხელსაწყოები და აქტივობების მაგალითებია: ფიჭეთი სათამაშოები ან მანიპულაციები, ხმაურის შესამცირებელი ყურსასმენები ან აუდიომასალის მოსასმენი ყურსასმენები, დამამშვიდებელი სენსორული ბოთლები ან ბრჭყვიალა ქილები, სენსორული კონტეინერები ტაქტილური მასალებით, როგორებიცაა: ქვიშა, ბრინჯი ან მძივები, ვიზუალური ტაიმერი ან სენსორული ტაიმერი.

მულტიმედია სწავლება

- ჩართეთ სხვადასხვა მოდლობა. მაგალითად, მათემატიკური ცნებების სწავლებისას, შეგიძლიათ ერთდროულად გამოიყენოთ ვიზუალური საშუალებები (დიაგრამები), ვერბალური ახსნა და ტაქტილური მანიპულაციები (ლეგოს ბლოკები, ჩხირები, საანგარიშო და სხვ.);
- გამოიყენეთ მულტიმედია რესურსები, როგორიცაა, საგანმანათლებლო ვიდეოები, რომლებიც შეიცავს ვიზუალურ და სმენის ელემენტებს.

ინდივიდუალური ინსტრუქცია

- აღიარეთ, რომ თითოეული სპეციალური საჭიროების მქონე მოსწავლე უნიკალურია. მთავრად მულტისენსორული სტრატეგიები მათ სპეციფიკურ სწავლის სტილსა და ძლიერ მხარეებს;
- რეგულარულად შეაფასეთ მათი პროგრესი და შესაბამისად შეცვალეთ თქვენი სწავლების მეთოდები.

დამხმარე ტექნოლოგია

- გამოიყენეთ დამხმარე ტექნოლოგიების ხელსაწყოები და პროგრამული უზრუნველყოფა, რომელიც შექმნილია სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეებისთვის ეს შეიძლება შეიცავდეს ეკრანის წამკითხველებს, მეტყველების ამოცნობის პროგრამულ უზრუნველყოფას ან საკომუნიკაციო აპებს;
- დარწმუნდით, რომ მოსწავლეებს ჰქონდეთ წვდომა საჭირო დამხმარე ტექნოლოგიების მოწყობილობებსა და მხარდაჭერაზე.

გაღებითი განმტკიცება

- გამოიყენეთ პოზიტიური განმტკიცება და უკუკავშირი მოსწავლეთა თავდაჯერებულობისა და მოტივაციის ასამაღლებლად;
- აღნიშნეთ მათი ძალისხმევა, წარმატებები და პროგრესი, რაც არ უნდა მცირე იყოს ის, გრძელვადიანი ძალისხმევის წახალისებისთვის.

სპეციალისტებთან თანამშრომლობა

- ითანამშრომლეთ სპეციალური განათლების სპეციალისტებთან, მეტყველების თერაპევტებთან, ოკუპაციურ თერაპევტებთან და სხვა პროფესიონალებთან, რომლებსაც შეუძლიათ მოგაწოდონ ღირებული რეკომენდაციები, მათ შორის მულტისენსორული მიდგომებისათვის.

მოქნილობა და მოთმინება

- სპეციალური საჭიროებების მქონე მოსწავლეებს შეიძლება მეტი დრო დასჭირდეთ ინფორმაციის დასამუშავებლად ან დავალებების შესასრულებლად. იყავით მომთმენი და მოქნილი სასწავლო მიდგომების გამოყენების პროცესში.

შეჯამების სახით შეიძლება ითქვას, რომ მულტიმოდალური სწავლების სტრატეგია მოიაზრებს ისეთი აქტივობებს, რომლის პროცესში მოსწავლე რამდენიმე სენსორული არხით ერთდროულად იღებს ინფორმაციას და ასევე გადმოსცემს საკუთარ იდეებს რამდენიმე შეგრძნების გააქტიურებით. ამ პროცესში მეტად იზრდება მოსწავლის სწავლის პროცესში ჩართულობა, ის აღარ არის პასიური, იზრდება ინფორმაციაზე წვდომა და ინფორმაციის ხანგრძლივი დროით და დამახსოვრება, ასევე, მოსწავლისთვის ამ დროს ინფორმაციის გააზრებისა და ანალიზის მეტი შესაძლებლობა იქმნება.

6. „სწავლა კეთებით“

„სწავლა კეთებით“ არის პოპულარული საგანმანათლებლო ფილოსოფია და მიდგომა, რომელიც ხაზს უსვამს ცოდნისა და უნარების შეძენას აქტიური ჩართულობითა და პრაქტიკული გამოცდილებით და არა მხოლოდ პასიური ან თეორიული შესწავლით. ეს კონცეფცია ასევე ცნობილია როგორც ექსპერიმენტული სწავლება.

ეს სტრატეგია შესაძლებელია გამოყენებულ იქნეს, როგორც ჯგუფური, ისე ინდივიდუალური და წყვილში მუშაობის პროცესში. სწავლა კეთებით ორიენტირებულია მოსწავლის აქტიური ჩართულობაზე, რადგან მოითხოვს მონაწილეობას ისეთ ამოცანებსა და აქტივობებში, რომლებიც რაიმეს კეთებას მოითხოვს. ის ხშირად გულისხმობს პრაქტიკულ სწავლებას, სადაც ინდივიდები აქტიურად მანიპულირებენ საგნებით ან მონაწილეობენ ყოფით აქტივობებში ცოდნისა და უნარების განსამტკიცებლად.

სწავლა კეთებით ასევე მოითხოვს პრობლემის გადაჭრას, მოსწავლეები ნახალისებულნი არიან, გადაჭრან რეალური პრობლემები ან გაუმკლავდნენ გამომწვევებს, რომლებიც წარმოიქმნება სასწავლო პროცესის დროს. ეს ხელს უწყობს კრიტიკული აზროვნების და პრობლემის გადაჭრის უნარების განვითარებას. აქტივობაში ან გამოცდილებაში ჩართვის შემდეგ, მოსწავლეებს ურჩევენ, დაფიქრდნენ თავიანთ ქმედებებზე, შედეგებსა და ნასწავლ გაკვეთილებზე. რეფლექსია ეხმარება ინდივიდებს დაამყარონ კავშირი თეორიასა და პრაქტიკას შორის. კონსტრუქციული უკუკავშირი კეთებით სწავლის გადამწყვეტი კომპონენტია. ეს საშუალებას აძლევს მოსწავლეებს გაიგონ, რა გააკეთეს კარგად და რისი გაუმჯობესება სჭირდებათ. უკუკავშირი შეიძლება მოდიოდეს თანატოლებისგან ან მასწავლებლისგან, თუმცა გასათვალისწინებელია, რომ ამ პროცესში, თანატოლებსაც და მასწავლებლებსაც ნასწავლი უნდა ჰქონდეთ ეფექტური უკუკავშირის მიწოდების ტექნიკები.

„სწავლა კეთებით“ მოიაზრებს კონტექსტუალურ სწავლებას, იმ საქმით, რომელსაც ვაჟალები მოსწავლეს, რომ შეასრულოს აქტივობა, ხშირად მიმდინარეობს კონტექსტში, რომელიც ძალიან ჰგავს შეძენილი ცოდნისა და უნარების რეალურ სამყაროში გამოყენებას (მაგალითად, მათემატიკის გაკვეთილზე ვთხოვთ მოსწავლეებს, ზუსტად გამოთვალონ პროდუქტების წონა და ფასები რომელიმე კერძის მოსამზადებლად). ეს კონტექსტური სწავლება ეხმარება მოსწავლეებს გააცნობიერონ სწავლის პრაქტიკული მნიშვნელობა.

სწავლის აღნიშნული სტრატეგია ითვალისწინებს სწორ პასუხამდე ცდა და შეცდომის გზით მისვლის ტექნიკებს, შეცდომები და წარუმატებლობა განიხილება, როგორც ღირებული სასწავლო შესაძლებლობები. მოსწავლეებს მოუწოდებენ ექსპერიმენტების, შეცდომების დაშვებისა და გამოცდილებით სწავლისკენ. „სწავლა კეთებით“ უნარების განვითარებაზეა ორიენტირებული, ეს მიდგომა განსაკუთრებით ეფექტურია პრაქტიკული უნარებისა და კომპეტენციების გასაუმჯობესებლად და ხელს უწყობს მოტივაციის ამაღლებას – კეთებით სწავლა შეიძლება იყოს საკმაოდ მოტივაციური, რადგან ეს საშუალებას აძლევს მოსწავლეებს დაინახონ საკუთარი ძალისხმევის შედეგად მიღებული მყისიერი შედეგები და ხელს უწყობს მიღწევის გრძნობის გამვითარებას.

სტრატეგია „სწავლა კეთებით“ ხშირად ასოცირდება პრაგმატიზმის ფილოსოფიასთან, პრაგმატულ სწავლებასთან (ჯონ დიუის თეორია), სადაც ცოდნა განიხილება, როგორც ინსტრუმენტი რეალურ სამყაროში არსებული პრობლემების გადასაჭრელად. ამავდროულად, მოკლედ, არის სწავლების ეფექტური და მიმზიდველი მიდგომა, რომელიც ხაზს უსვამს პრაქტიკულ გამოცდილებას, პრობლემის გადაჭრას, რეფლექსიას და ცოდნისა და უნარების პრაქტიკულ გამოყენებას. იგი ფართოდ გამოიყენება როგორც ფორმალურ, ისე არაფორმალურ სასწავლო კონტექსტში აქტიური და მნიშვნელოვანი სასწავლო გამოცდილების მიღებისთვის.

7. მოდელირება

მოდელირება არის სწავლების სტრატეგია, რომელიც გულისხმობს მასწავლებლის მიერ კონცეფციის, უნარის ან ქცევის დემონსტრირებას, რათა მოსწავლეებმა შეძლონ მაგალითზე დაკვირვება და დაკვირვებით სწავლა. სწავლების ეს სტრატეგია ემყარება იმ აზრს, რომ მოსწავლეები სწავლობენ არა მხოლოდ მოსმენით ან კითხვით, არამედ იმის დანახვით, თუ როგორ სრულდება რაიმე მოქმედება რაღაც.

მოდელირების სტრატეგია მოიცავს 4 კომპონენტს:

დემონსტრირება – მოდელირებისას მასწავლებელი აჩვენებს კონკრეტულ მოქმედებას. ამ დემონსტრირებას შეიძლება ჰქონდეს სხვადასხვა ფორმა, როგორებიცაა, მათემატიკური ამოცანის ამოხსნის ჩვენება, სამეცნიერო ექსპერიმენტის ჩატარება ან წერის კონკრეტული ტექნიკის შესრულება;

დაკვირვება – მოსწავლეები ყურადღებით აკვირდებიან მასწავლებლის მიერ დემონსტრირებულ მოქმედებას, აქცევენ ყურადღებას მოდელის მიერ გამოყენებულ ნაბიჯებს, ტექნიკას და სტრატეგიებს. ეს საშუალებას აძლევს მკაფიოდ გაიგონ ამოცანის ან კონცეფციის არსი;

იმიტაცია – მოდელზე დაკვირვების შემდეგ მოსწავლეებს ურჩევენ მიბადონ ნაწახს. ეს შეიძლება მოიცავდეს მასწავლებლის ან მოდელის მიერ დემონსტრირებული ნაბიჯების, პროცედურების ან ტექნიკის გამეორებას;

პრაქტიკა – მიბადვის შემდეგ, მოსწავლეები, როგორც წესი, ჩაერთვებიან პრაქტიკაში, რათა გააძლიერონ თავიანთი გაგება და უნარები. პრაქტიკა შეიძლება ჩატარდეს ინდივიდუალურად ან ჯგუფურად და ის აძლევს მოსწავლეებს შესაძლებლობას გამოიყენონ ნასწავლი.

იმისთვის, რომ მოდელირება იყოს ეფექტური, ის აუცილებელი წარიმართოს წინასწარ დაგეგმილად, მნიშვნელობა აქვს სივრცის და ადგილის შერჩევას, მოსწავლეებს უნდა ჰქონდეთ მასწავლებლის მიერ შესრულებულ აქტივობაზე ნათლად დაკვირვების შესაძლებლობა, ასევე მნიშვნელობა აქვს ჩატარების ტემპს, მასწავლებელმა ძალიან სწრაფად არ უნდა ჩაატაროს აქტივობა, რათა მოსწავლეს ჰქონდეს შესაძლებლობა, დააკვირდეს და დაიმახსოვროს. აქტივობა უმჯობესია დაიყოს ეტაპებად, და თითოეული ეტაპი ხმამაღლა განიმარტოს მასწავლებლის მიერ ჩვენების პარალელურად, ასევე მნიშვნელოვანია პაუზების გამოყენება, აქტივობებს შორის, რეზიუმირება და მოსწავლისთვის შესაძლებლობის მიცემა, რომ ეტაპობრივად გაიმეოროს ნაწახი აქტივობა. მოდელირებით მასწავლებელი მოსწავლესთან კავშირს უფრო მჭიდროს ხდის, უჩვენებს, თუ როგორ უნდა შეასრულონ ქმედებები, ხოლო თითოეულ ნაბიჯს დასაბუთებით აღწერს. ეს აძლევს მოსწავლეებს, როგორც ვიზუალურ, ასევე ვერბალურ მაგალითს იმის შესახებ, თუ რას მოელიან მათგან.

მოდელირების პროცესში საკვანძო საკითხია მასწავლებლის მხრიდან უკუკავშირი და მოსწავლის რეფლექსია, როდესაც მოსწავლეები ვარჯიშობენ, მასწავლებელი აძლევს პოზიტიურ უკუკავშირს, გარდა ამისა, მოსწავლეებს წახალისებს, დაფიქრდნენ და დაასახელონ ის უნარები, რომლებიც კარგად გამოსდით და რის დახვეწაც სჭირდებათ.

საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეებისთვის მოდელირება განსაკუთრებით ღირებულია, რადგან ის უზრუნველყოფს სასურველი ქცევის, უნარების ან კონცეფციის ვიზუალურ და კონკრეტულ წარმოდგენას, რაც შეიძლება განსაკუთრებით სასარგებლო იყოს იმ მოსწავლეებისთვის, რომლებიც ტრადიციული სასწავლო მეთოდებით უჭირთ ათვისება. მოდელირება უზრუნველყოფს აქტივობის ვიზუალურ დემონსტრირებას, რაც აადვილებს ცნების ან უნარების ათვისებას. ძალზე ეფექტურია მულტისენსორული მოდელირება – ეს გულისხმობს სენსორული ელემენტების (მაგალითად, შეხება, სუნი, ვიზუალი და ხმა) ერთობლივ ჩართვას დემონსტრაციაში სწავლის გაძლიერებისთვის. აღსანიშნავია, რომ სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეებისთვის მოდელირების გამოყენებისას აუცილებელია რთული უნარების ან ცნებების დაყოფა უფრო მცირე, უფრო მართვად საფეხურებად. ეს უადვილებს მოსწავლეებს მოდელირებული ქცევის მიბადვას და გამეორებას. ზოგადად, სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების შემთხვევაში ქცევის ხშირი გამეორება და განმტკიცება მეტად აუცილებელია, მათი თანატოლებთან შედარებით, მასწავლებლები მზად უნდა იყვნენ, უზრუნველყონ განმეორებითი მოდელირებისა და პრაქტიკის შესაძლებლობები, რათა უზრუნველყონ გაგება და უნარების განვითარება. გასათვალისწინებელია ინდივიდუალური მხარდაჭერა, მოდელირება შეიძლება მორგებული იყოს ამ ინდივიდუალურ სასწავლო გეგმაში ასახულ კონკრეტულ საჭიროებებსა და მიზნებზე.

აღსანიშნავია, რომ მოდელირების სტრატეგია ხშირად არ არის დაცილებული რეალური სამყაროს კონტექსტთან, რაც სწავლას უფრო მნიშვნელოვანს და მიმზიდველს ხდის, ის ხშირად უკავშირ-

დება მოსწავლის პირად გამოცდილებას და სწავლის პრაქტიკული გამოყენების გაცნობიერების შესაძლებლობას აძლევს მოსწავლეს (მაგალითად, ისეთი აქტივობის მოდელირება, როგორიცაა პროდუქტების და ნივთების რეალურ სასწორზე აწონვა წონის ერთეულების შესწავლის მიზნით).

გარდა აკადემიური უნარების განვითარებისა, მოდელირება აქტიურად გამოიყენება პოზიტიური ქცევის განმტკიცებისთვის, ემოციური ან ქცევითი აშლილობის მქონე მოსწავლეებისთვის მოდელირება შეიძლება გამოყენებულ იქნეს შესაბამისი სოციალური და ქცევითი უნარების გამოსავლენად. მასწავლებლებსა და თანატოლებს შეუძლიათ სასურველი ქცევის მოდელირება, როგორიცაა ეფექტური კომუნიკაცია ან კონფლიქტის მოგვარება, რათა დაეხმარონ ამ მოსწავლეებს სოციალურად მისაღები რეაგირების განვითარებაში.

თანატოლთა ჩართვა მოდელირების პროცესში ასევე ძალზე ეფექტურია ინკლუზიური განათლების კონტექსტში, სადაც მოსწავლეები აკვირდებიან და სწავლობენ თანაკლასელებისგან, თანატოლების მოდელირებამ შეიძლება ხელი შეუწყოს სოციალურ ინტერაქციას და დაეხმაროს მოსწავლეებს ისწავლონ თავიანთი თანატოლებისგან.

მოდელირების სწავლის სტრატეგიის გამოყენება სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეებთან უნდა განხორციელდეს თითოეული მოსწავლის უნიკალური საჭიროებებისა და შესაძლებლობების გათვალისწინებით, სადაც განხილული იქნება ისეთი საკითხები, როგორებიცაა: შესასწავლი საკითხისადმი მზაობა, აქტივობისთვის საჭირო დროის ინდივიდუალურ შესაძლებლობებზე მორგება, ენის გამარტივება, მინიშნებების გამოყენება, რათა მოსწავლეს არ გაეფანტოს ყურადღება და სხვ.

თავის შეჯამება

აღნიშნულ თავში განხილულია სწავლა-სწავლების ძირითადი მეთოდები და სტრატეგიები, რომლებიც მნიშვნელოვანია შერჩეულ და გამოყენებულ იქნეს სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეთა ინდივიდუალური თავისებურებების გათვალისწინებით. ინკლუზია და სპეციალური განათლება მოითხოვს სწავლებისა და სწავლის სტრატეგიების რაციონალურად გამოყენებას შეზღუდული შესაძლებლობისა და სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეთა უნიკალური საჭიროებების დასაკმაყოფილებლად და მხარდამჭერი სასწავლო გარემოს შესაქმნელად. აუცილებელია აღნიშნული სტრატეგიები მოსწავლის ძლიერი მხარეებისა და საჭიროებების შეფასების საფუძველზე იყოს შერჩეული და ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის შემადგენელ კომპონენტს წარმოადგენდეს.

სწავლების სტრატეგიების ეფექტიანი გამოყენების პროცესში პრიორიტეტული საკითხია თანამშრომლობა სპეციალურ მასწავლებლებსა და ზოგადი განათლების მასწავლებლებს შორის, მათ შორის ერთობლივი შეთანხმება სწავლების სტრატეგებზე, ბავშვის ინტერესებისა და საჭიროებების დაცვის მიზნით ძალზე ეფექტურია.

სწავლის სტრატეგიები განათლებაში და სწავლის სტრატეგიები ინკლუზიურ განათლებაში იზიარებენ მრავალ მსგავსებას, მაგრამ ასევე არის ძირითადი განსხვავებები ინკლუზიურ განათლება-სთან დაკავშირებული უნიკალური გამოწვევებისა და მიზნების გამო. აღნიშნულ თავში განხილული იყო ისეთი სწავლა-სწავლების სტრატეგიები, როგორიცაა დიფერენცირებული ინსტრუქცია, ვიზუალური მხარდამჭერა, მულტიმოდალური სწავლების სტრატეგია, „სწავლა კეთებით“, მოდელირება. გარდა ზემოთ ჩამოთვლილი ბაზისური სტრატეგიებისა, არსებობს კიდევ სხვა ტიპის მიდგომები, რომლებიც შემდგომ თავში იქნება განხილული.

კითხვები რეფლექსიითვის

1. გაანალიზეთ რა განსხვავებაა სწავლა-სწავლის მეთოდებსა და სწავლა-სწავლების სტრატეგიებს შორის;
2. რატომ არის მნიშვნელოვანი სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეთა ინდივიდუალური საჭიროებების გათვალისწინებით შესაბამისი სწავლა-სწავლების სტრატეგიის გამოყენება (დაასახელეთ მინიმუმ 3 ფაქტორი);
3. რატომ წამოიჭრა „სწავლების კომუნიკაციური მოდელის“ აქტუალობა ინკლუზიური განათლების კონტექსტში და რა სარგებლის მომტანი იქნება ეს როგორც მასწავლებლების, ისე მოსწავლეებისთვის?

4. შეადარეთ ერთმანეთს სწავლების უნივერსალური დიზაინის კონცეფცია და სწავლის სტრატეგია – „დიფერენცირებული ინსტრუქცია“, რა მსგავსება და განსხვავებაა მათ შორის? განალიზეთ საგაკვეთილო პროცესში მათი ერთდროულად გამოყენების შესაძლებლობა და აუცილებლობა.
5. განმარტეთ და გაანალიზეთ ვიზუალური მხარდაჭერის მნიშვნელობა, როგორც მოსწავლის ქცევის მენეჯმენტის ისე წიგნიერების განვითარების მიზნით.
6. შეადარეთ კეთებით სწავლებისა და მულტიმოდალური სწავლების სტრატეგიები.
7. რა კრიტერიუმებს უნდა აკმაყოფილებდეს მოდელირების სტრატეგია და როდის შეიძლება, რომ მოდელირების სტრატეგია არ იყოს ეფექტური .

სავარჯიშოები

1. მოიყვანეთ „დიფერენცირებული ინსტრუქციის“ სტრატეგიის მაგალითები;
2. მოიყვანეთ „ვიზუალური მხარდაჭერის“ სტრატეგიის მაგალითები;
3. მოიყვანეთ მულტიმოდალური სწავლების სტრატეგიის მაგალითები;
4. მოიყვანეთ „სწავლა კეთებით“ სწავლების სტრატეგიის მაგალითები;
5. მოიყვანეთ „მოდელირების“ სწავლების სტრატეგიის მაგალითები.

გამოყენებული ლიტერატურა

- Hughes, Carolyn, and Carter, Erik W. (2008). "The New Transition Handbook: Strategies High School Teachers Use That Work!"
- Jones, Christina, and Burkett, Diane C. (2009). "Teaching Students with Autism: A Step-by-Step Guide for Educators."
- Lewis, Tim, and Flannery, Brigid. (2005). "Positive Behavior Support at the Tertiary Level: Red Zone Strategies."
- Mastropieri, Margo A., and Scruggs, Thomas E. (2014). "The Inclusive Classroom: Strategies for Effective Differentiated Instruction."
- McLeskey, James, Rosenberg, Michael S., and Westling, David L. (2009). "Inclusion: Effective Practices for All Students."
- Meyer, Anne, Rose, David H., and Gordon, David. (2014). "Universal Design for Learning: Theory and Practice."
- Nevin, Ann I., Thousand, Jacqueline S., and Villa, Richard. (2014). "The Inclusive Education Checklist: A Self-Assessment of Best Practices."
- Pierangelo, Roger, and Giuliani, George. (2007). "Teaching Students with Learning Disabilities: A Step-by-Step Guide for Educators."
- Sousa, David A., and Tomlinson, Carol Ann. (2010). "Differentiation and the Brain: How Neuroscience Supports the Learner-Friendly Classroom."

თავი 12

სწავლა-სწავლების სტრატეგიები კონკრეტული საჭიროების
მქონე მოსწავლეებთან

სარჩევი

შესავალი.....	224
1. სწავლის უნარის დარღვევის მქონე მოსწავლეთა სწავლის ეფექტიანი სტრატეგიები.....	226
2. ინტელექტუალური დარღვევის მქონე მოსწავლეთა სწავლის ეფექტიანი სტრატეგიები.....	229
3. აუტიზმის სპექტრის აშლილობის მქონე მოსწავლეთა სწავლის ეფექტიანი სტრატეგიები.....	232
4. ყურადღების დეფიციტისა ჰიპერაქტივობის მქონე მოსწავლეთა სწავლის ეფექტიანი სტრატეგიები.....	234
თავის შეჯამება.....	237
გამოყენებული ლიტერატურა.....	238

შესავალი

ყველა მოსწავლეს აქვს სწავლისა და წარმატების პოტენციალი. თუმცა, ზოგიერთს შეიძლება შეექმნას კონკრეტული გამოწვევები, ამ გამოწვევების მიზეზები ხშირად მათ მიმართ ნაკლებად ეფექტიანი სასწავლო სტრატეგიების გამოყენებაა. უნიკალურ საჭიროებებზე სწავლების სტრატეგიების მორგება არა მხოლოდ სასარგებლოა, არამედ აუცილებელია მათი აკადემიური და პიროვნული ზრდისთვის.

თითოეული ინდივიდი უნიკალურია და ეს უნიკალურობა ვრცელდება მათ სწავლის საჭიროებებსა და შესაძლებლობებზე. როდესაც საქმე განათლებას ეხება, აუცილებელია ამოვიცნოთ და დავაკმაყოფილოთ ის საჭიროებები, რომლებიც მოსწავლეთა განვითარების დარღვევებსა და საჭიროებების მრავალფეროვნებას ეხება. ხელშემწყობმა პირობებმა და სწავლების ეფექტიანმა სტრატეგიებმა შეიძლება მნიშვნელოვნად იმოქმედოს პიროვნების კოგნიტურ, ემოციურ და სოციალურ განვითარებაზე, რაც გადამწყვეტია მათი სწავლებისა და მხარდაჭერის პროცესში.

ინკლუზიური განათლების ფილოსოფია აგებულია იმ წინაპირობაზე, რომ ყველა ბავშვს, განურჩევლად მათი შესაძლებლობებისა თუ შეზღუდული შესაძლებლობისა, აქვს უფლება მიიღოს ხარისხიანი განათლება ყველაზე ნაკლებად შემზღუდავ გარემოში. ეს ხელს უწყობს:

- თანასწორობასა და სოციალურ სამართლიანობას;
- ავითარებს სოციალურ უნარებს და მხარდაჭერას;
- აუმჯობესებს აკადემიურ შედეგებს;
- მოსწავლეებს ამზადებს მრავალფეროვან საზოგადოებაში ცხოვრებისთვის.

თუმცა, ინკლუზიური განათლება მასწავლებლებისგან მოითხოვს მათი მხრიდან სხვადასხვა სტრატეგიის გამოყენებას მრავალფეროვანი საჭიროებების დასაკმაყოფილებლად.

წინა თავში ჩვენ განვიხილეთ სწავლა-სწავლების ზოგადი სტრატეგიები, რომლებიც შესაძლებელია მორგებულ იქნეს მოსწავლეთა სხვადასხვა შესაძლებლობაზე, ამ თავში ჩვენ ჩავუღრმავდებით სწავლა-სწავლების კონკრეტულ სტრატეგიებს, რომლებიც ეფექტიანად მიიჩნევა ამა თუ იმ დარღვევის შემთხვევაში.

სწავლის უნარის დარღვევა ერთ-ერთი ყველაზე გავრცელებული მდგომარეობაა, ამ შემთხვევაში ეფექტიანია დიფერენცირებული ინსტრუქციების გამოყენება, რომლებიც მოიცავს მორგებული ინსტრუქციების გამოყენებას მოსწავლეთა ინდივიდუალური საჭიროებების დასაკმაყოფილებლად. დიფერენცირებული ინსტრუქცია შეიძლება მოიცავდეს სხვადასხვა შინაარსს, პროცესს ან პროდუქტს, რომელიც ეფუძნება მოსწავლის მზადყოფნის დონეს, ინტერესებს ან სასწავლო პროფილებს. ასევე, ისეთი სწავლების სტრატეგია, როგორიცაა, გრაფიკული ორგანიზატორები, ეხმარება მოსწავლეებს,

მოახდინონ აზრებისა და იდეების სტრუქტურირება და შეიძლება განსაკუთრებით სასარგებლო იყოს მათთვის, ვისაც უჭირს ინფორმაციის ორგანიზება.

ავტიზმის სპექტრის დარღვევების (ASD) შემთხვევაში ეფექტიანია ვიზუალური განრიგები, ყოველდღიური აქტივობების ვიზუალური რუტინა ეხმარება ASD-ის მქონე მოსწავლეებს გააცნობიერონ, რა არის მოსალოდნელი და შეუძლია შეამსუბუქოს ერთი აქტივობიდან მეორეზე გადასვლის პროცესში წარმოქმნილი სირთულეები. ასევე, ეფექტიანია სტრუქტურირებული სამუშაო სისტემები, აქ მოიაზრება მკაფიოდ განსაზღვრული სივრცეები და ამოცანები, ეს შეიძლება დაეხმაროს ASD-ის მქონე მოსწავლეებს ფოკუსირებაში და მათ მიერ დავალებების გაგებაში.

ფიზიკური შეზღუდვების შემთხვევაში წამყვანია ადაპტირებული აღჭურვილობა – ინსტრუმენტები, როგორიცაა სპეციალური კლავიატურები, ხმის ამოცნობის პროგრამული უზრუნველყოფა ან რეგულირებადი ავეჯი. ასევე, აქ პრიორიტეტულია სივრცე და პროცესი ითვალისწინებდეს სწავლების უნივერსალური დიზაინის პრინციპებს (UDL) – ეს ჩარჩო უზრუნველყოფს ხელმისაწვდომობას ყველა მოსწავლისთვის ინფორმაციის მრავალგზის წარმოდგენით, მოსწავლეთა ჩართვის სხვადასხვა გზის შეთავაზებით და შეფასების მრავალი მეთოდის დაშვებით.

სმენის დაქვეითების დროს წამყვანია დამხმარე მოსასმენი მოწყობილობების გამართული მუშაობა – მოწყობილობებს, როგორიცაა FM სისტემები შეუძლიათ გააძლიერონ მასწავლებლის ხმა უშუალოდ მოსწავლის სმენის აპარატში ან კოხლეარული იმპლანტის საშუალებით. ასევე, მნიშვნელოვანია ვიზუალური მხარდაჭერა, რამდენადაც ვიზუალური დამხმარე საშუალებების გამოყენება, წერილობითი ინსტრუქციები და წარწერები ხელს უწყობს გაგებას. თუკი კლასში სწავლობს სმენის დაქვეითების მქონე მოსწავლე, მნიშვნელოვანია ვაკონტროლოთ ხმაურის დონე, რადგან ფონური ხმაურის დროს მოსწავლე ხელი ეშლება გაგებაში, ასევე არ უნდა იყოს ოთახში ექო, დამატებით მნიშვნელოვანია გავითვალისწინოთ, რომ მოსწავლეს გაუჭირდება ინფორმაციის სმენითი აღქმა და ორი და მეტი ადამიანი თუ ერთდროულად საუბრობს. სმენის სირთულის მქონე მოსწავლე მნიშვნელოვანია იჯდეს მოსაუბრესთან ახლოს და ჰქონდეს საშუალება მოსმენის პარალელურად დააკვირდეს მისი ტუჩების მოძრაობას.

მხედველობის დარღვევების შემთხვევაში სხვადასხვა დამხმარე საშუალება გამოიყენება, მაგალითად, ბრაილის შრიფტით დაბეჭდილი მასალები სრული უსინათლობის და ასევე მცირემხედველობის შემთხვევებში მნიშვნელოვანია, ამ შემთხვევაში მნიშვნელოვანია დავრწმუნდეთ, რომ მოსწავლეებს აქვთ წვდომა ბრაილის შრიფტით დაბეჭდილ მასალებზე, თუ ისინი იყენებენ მას, თუ არ აქვს მოსწავლეს ეს უნარი, მნიშვნელოვანია მისი დამატებითი სწავლება შესაბამისი სპეციალური მასწავლებლის დახმარებით. ასევე მხედველობის დარღვევების დროს გამოიყენება ტაქტილური გრაფიკა – ამობურცული ნახატები და 3D მოდელები დამხმარეა ცნებების ვიზუალურად წარდგენის პროცესში, რომელსაც მოსწავლე ხელით მოსინჯვის დროს შეიგრძნობს და აღიქვამს.

ემოციური და ქცევითი დარღვევების პროცესში აღიარებულია პოზიტიური ქცევის მხარდაჭერის გამოყენება (PBS), მისი ძირითადი მიდგომაა, რომ განახორციელოთ სტრატეგიები, რომლებიც აჯილდოებს პოზიტიურ ქცევას, ნაცვლად იმისა, რომ მხოლოდ ნეგატიური ქმედებების დასჯას მიმართოთ. ასევე, ეფექტიანია მკაფიო თანმიმდევრული რუტინები – ეს დაეხმარება მოსწავლეებს თავი დაცულად იგრძნონ და გაიგონ, რა არის მოსალოდნელი.

ინკლუზიურ კლასებში მასწავლებლებისთვის გადამწყვეტია მოქნილობა, თანამშრომლობა სპეციალური განათლების პროფესიონალებთან და მზაობა ღია კომუნიკაციისა და უწყვეტი სწავლისთვის. საბოლოო მიზანია, ყველა მოსწავლისთვის, განურჩევლად მათი შესაძლებლობებისა თუ შეზღუდული შესაძლებლობისა, უზრუნველყოფილი იყოს საუკეთესო განათლება.

ამ თავში ჩვენ გავაანალიზებთ განვითარების დარღვევებისა და დიაგნოზების შესაბამის საგანმანათლებლო საჭიროებებს და ადაპტაციის მნიშვნელობას საგანმანათლებლო გარემოში. ჩვენ ჩავუღრმავდებით კონკრეტული სწავლისა და სწავლების სტრატეგიების არჩევის პროცესს, რომელიც მორგებულია ისეთი პირების საჭიროებებზე, როგორიცაა სწავლის უნარის დარღვევა და ინტელექტუალური დარღვევა, აუტისტური სპექტრის აშლილობა (ASD), ყურადღების დეფიციტისა და ჰიპერაქტიურობის სინდრომი (ADHD), რამდენადაც საქართველოში მათი რაოდენობა სხსმ მოსწავლეთა შორის ყველაზე მეტია. იმის გაცნობიერებით, რომ ყველასთვის ერთიანი მიდგომა არაეფექტურია, ჩვენ პერსონალიზებული და მოქნილი მიდგომების მნიშვნელობას განათლების პროცესში განვიხილავთ.

1. სწავლის უნარის დარღვევის მქონე მოსწავლეთა სწავლის ეფექტიანი სტრატეგიები

სწავლის უნარის დარღვევის მქონე მოსწავლეები აწყდებიან მთელ რიგ გამოწვევებს სწავლის პროცესში. ამ გამოწვევების სპეციფიკური ბუნება და ინტენსივობა შეიძლება განსხვავდებოდეს როგორც დარღვევის ტიპისა და სიმძიმის, ასევე სხვა ინდივიდუალური ფაქტორების მიხედვით. ქვემოთ წარმოდგენილია რამდენიმე ზოგადი პრობლემა, რომლებსაც შეიძლება ისინი წააწყდნენ სწავლის პროცესში:

აკადემიური გამოწვევები – კითხვის სირთულეები, მაგალითად, დისლექსიის მქონე მოსწავლეებს შეიძლება უჭირთ სიტყვების გაშიფვრა, თავისუფლად კითხვა ან ტექსტის გაგება; ასევე ვლინდებოდა წერის სირთულეები (დისლექსია), მოსწავლეებს შეიძლება გაუჭირდეთ საკუთარი აზრების წერილობითი ფორმით ორგანიზება, სწორი გრამატიკისა და მართლწერის გამოყენება ან ახასიათებდეთ ძნელად გასარჩევი ხელწერა. მათემატიკის სირთულეების, დისკალკულიის მქონე მოსწავლეებს შეიძლება უჭირდეთ მათემატიკური ცნებების გაგება, ამოცანების გადაჭრა ან მათემატიკის ძირითადი ფაქტების გახსენება;

ინფორმაციის დამუშავების სირთულე – ეს გამოიხატება ზეპირად ან წერილობით წარმოდგენილი ინფორმაციის გაგების ან დამახსოვრების სირთულეებში;

ყურადღება და კონცენტრაცია – მოსწავლეებს შეიძლება უჭირდეთ დავალებაზე ფოკუსირება, დავალების შესრულება ან ინსტრუქციების შესრულება;

ორგანიზაციული უნარები და დროის მენეჯმენტთან დაკავშირებული საკითხები – დავალებებზე თვალყურის დევნება, დროის ეფექტურად მართვა და მასალების ორგანიზება შეიძლება რთული იყოს ზოგიერთი მოსწავლისთვის;

სოციალური გამოწვევები – სოციალური ნიშნების ინტერპრეტაციის ან სოციალური ნორმების გაგების სირთულე; მეგობრობის ჩამოყალიბებისა და შენარჩუნების გამოწვევები გაუგებრობების ან არასწორი ინტერპრეტაციების გამო;

ემოციური და ქცევითი გამოწვევები – დაბალი თვითშეფასება ან გარემოსადმი ნდობის ნაკლებობა, რაც გამოწვეულია აკადემიური სირთულეების გამო. ასევე სირთულეებთან დაკავშირებული იმედგაცრუება ან შფოთვა; სკოლაში დასწრების ან გარკვეულ აქტივობებში მონაწილეობის თავიდან აცილება ან უხალისობა;

კომუნიკაციასთან დაკავშირებული გამოწვევები – დასწავლის სირთულეებიდან გამომდინარე, ზოგიერთ მოსწავლეს შეიძლება უჭირდეს რეცეპტული ენის გაგება, საკუთარი აზრის გამოხატვა ან საუბრებში ჩართვა;

ფიზიკური და მოტორული გამოწვევები – მიუხედავად იმისა, რომ ეს სულაც არ არის ყველა დასწავლის სირთულეების მქონე მოსწავლის პირდაპირი სიმპტომი, ზოგიერთ მოსწავლეს შეიძლება გაუჭირდეს ისეთი ამოცანების დაძლევა, როგორიცაა, სწორი ხელწერა, ფეხსაცმლის შეკვრა ან ფიზიკური მოძრაობების კოორდინაცია;

არათანმიმდევრული შესრულება – მოსწავლე შეიძლება მაღალი უნარებით და შესაძლებლობებით გამოირჩეოდეს ერთ სწავლისა და განვითარების სფეროში, ხოლო სირთულეებს აწყდებოდეს მეორეში, მაგალითად, ჰქონდეს მეტყველების კარგი უნარები, მაგრამ უჭირდეს გრაფიკულად წარმოდგენილი ცხრილის გაგება, ეს არათანაბარი შესრულების დონე შეიძლება დამაბნეველი იყოს მასწავლებლებისა და თანატოლებისთვის;

სასკოლო საზოგადოების ან მშობლების ინფორმირებულობის და ცნობიერების ნაკლებობა და სწავლის უნარის დარღვევის შესახებ – მასწავლებლებმა შეიძლება არასწორად აღიქვან მოსწავლის გამოწვევები, შეიძლება ის დაუკავშირონ სიზარმაცეს ან ძალისხმევის ნაკლებობას. თანატოლებს შეიძლება არ ესმოდეთ, რატომ იღებს მოსწავლე აკომოდაციებს;

გამოწვევები სტანდარტული ტესტირებით – დროის შეზღუდვები და სტანდარტული ტესტების ფორმატი შეიძლება განსაკუთრებით რთული იყოს დასწავლის უნარის დარღვევის მქონე მოსწავლისთვის;

სათანადო რესურსებზე ხელმისაწვდომობა – ყველა სკოლას არ აქვს საჭირო რესურსები, მომზადებული პერსონალი ან ცოდნა, რათა ეფექტურად დაეხმარონ დასწავლის უნარის დარღვევის მქონე მოსწავლეებს;

სწავლის უნარის დარღვევის მქონე მოსწავლეთა მხარდასაჭერად, მნიშვნელოვანია, რომ პედაგოგები, მშობლები და თანატოლები იყვნენ ინფორმირებულნი და გაიგონ იმ გამოწვევების შესახებ,

რომლებსაც ეს მოსწავლეები აწყდებიან. აკომოდაციებით, სტრატეგიებითა და მხარდაჭერით, ბევრ მოსწავლეს, რომელსაც აქვს სწავლის უნარი დარღვევა შეუძლია წარმატების მიღწევა აკადემიურ და სოციალურ სფეროში;

სწავლა - სწავლის ეფექტური სტრატეგიები გადამწყვეტია სწავლის უნარის დარღვევის მქონე (LD) მოსწავლეებთან მუშაობის პროცესში. ეს სტრატეგიები დაეხმარება მათ ინფორმაციის უფრო ეფექტურად გაგებაში, დამუშავებასა და შენარჩუნებაში;

ქვემოთ წარმოდგენილია რამდენიმე ეფექტური სწავლის სტრატეგია, რომელიც მორგებულია სწავლის უნარის დარღვევის მქონე მოსწავლეთა საჭიროებებზე:

1. მკაფიო ინსტრუქცია - დაყავით ცნებები და უნარები პატარა, მართვად ნაწილებად და ასწავლეთ თითოეული ეტაპობრივად. მკაფიო ინსტრუქცია ასევე გულისმობს შემდეგი სტრატეგიების გამოყენებას - ნაბიჯ-ნაბიჯ ინსტრუქციები, განმეორებითი მიმართულებების მიმცემი ინსტრუქციები და ინსტრუქციის გაგების შემოწმება;
2. მულტისენსორული ტექნიკა - ჩართეთ მრავალი შეგრძნება, მაგალითად, ახალი სიტყვის სწავლებისას მოსწავლეებს შეუძლიათ მისი დანახვა, თქმა, მოსმენა და დაწერა. ხელსაწყოები, როგორიცაა ქვიშა, გამოძერწილი ასოები ან თეთრი დაფები სხვადასხვა ფერის მარკერით, შეიძლება სასარგებლო იყოს. გამოიყენეთ ვიზუალური საშუალებები, როგორიცაა: დიაგრამები, გრაფიკები და სურათები, ტაქტილური რესურსები, როგორიცაა, მაგალითად, ხის, მაგნიტური ან ქაღალდისგან და მუაოსგან გამოჭრილი ასოები, ასევე, გამოიყენეთ რიტმული ფრაზები ან სიმღერები გარკვეული ცნებების სწავლებისთვის;
3. ვიზუალური მხარდაჭერა - გამოიყენეთ გრაფიკული ორგანიზატორები, სქემები და დიაგრამები. ვიზუალური ნიშნები შეიძლება იყოს განსაკუთრებით მომგებიანი LD-ის მქონე მოსწავლეებისთვის, რადგან ისინი ხელს უწყობენ ინფორმაციის ვიზუალიზაციასა და ორგანიზებას, ესენია ვენის დიაგრამა, ციკლის აღმნიშვნელი დიაგრამა, მოვლენათა თანმიმდევრობის აღმნიშვნელი ცხრილი და სხვ.;
4. ტექნოლოგიის გამოყენება - აუდიოწიგნები, ტექსტიდან მეტყველების პროგრამული უზრუნველყოფა და სხვა დამხმარე ტექნოლოგიები შეიძლება დამხმარე იყოს კითხვის სირთულეების მქონე მოსწავლეებთან. ასევე არსებობს სპეციალური პროგრამული უზრუნველყოფა და აპლიკაციები, რომლებიც შემუშავებულია სწავლის სხვადასხვა უნარის დარღვევის მხარდასაჭერად;
5. პრაქტიკა და გამოცდები - რეგულარულად გადახედეთ ადრე ნასწავლს ცნებებსა და უნარებს, რათა უზრუნველყოთ შენარჩუნება და დახელოვნება;
6. პოზიტიური უკუკავშირი და მაკორექტირებელი ინსტრუქცია - უწყვეტი უკუკავშირი ეხმარება მოსწავლეებს შეცდომების იდენტიფიცირებაში და დაუყოვნებლივ გამოსწორებაში. ეს ხელს უწყობს სწორი ინფორმაციისა და უნარების განმტკიცებას;
7. დანაწევრება - ინფორმაციის მცირე, მართვად ნაწილებად დაყოფა დაეხმარება მოსწავლეებს მის დამუშავებასა და დამახსოვრებაში. დაყავით გაკვეთილები ნაწილებად, თანდათან გაზარდეთ სირთულე და მოთხოვნები. უხელმძღვანელო მოსწავლეებს თითოეულ ფაზაში, თანდათანობით შეამცირეთ მხარდაჭერა, როდესაც ისინი დახელოვნდებიან ამა თუ იმ უნარის დემონსტრირებაში;
8. მნემური სტრატეგიები - ეს არის მეხსიერების დამხმარე საშუალებები, როგორიცაა აკრონიმები ან რითმები, რომლებიც დაეხმარება მოსწავლეებს ინფორმაციის დამახსოვრებაში;
9. ასწავლეთ ისეთი უნარები, რომლებიც სწავლას უწყობს ხელს - წაახალისეთ ჩანაწერების წარმოება, შეჯამება და აქტიური მონაწილეობა. ასწავლეთ აზრების, მასალების და დროის ორგანიზების სტრატეგიები;
10. თვითკონტროლი და რეფლექსია - წაახალისეთ მოსწავლეები შეაფასონ საკუთარი ნამუშევარი, გამოავლინონ სირთულეები და მოიფიქრონ სტრატეგიები მათ დასაძლევად;
11. ივარჯიშეთ რეალურ ცხოვრებაში - დაუკავშირეთ სწავლა რეალურ სამყაროში არსებულ ფაქტებს, მოვლენებს ან პირად გამოცდილებას;
12. შესვენებების გამოყენება - ხანმოკლე, ხშირი შესვენებები დაეხმარება მოსწავლეებს ყურადღების უკეთ ფოკუსირებაში და ინფორმაციის დამუშავებაში;

13. თანატოლებთან ერთად სწავლება და ჯგუფური მუშაობა – თანატოლებთან მუშაობამ შეიძლება უზრუნველყოს მოსწავლისთვის სწავლის შესაძლებლობის ალტერნატიული პერსპექტივა, ხოლო ცნებების სხვებისთვის ახსნამ შეიძლება გააძლიეროს გაგება;
14. დავალებების მოდიფიკაცია – დაარეგულირეთ დავალებების რაოდენობა ან სირთულე ძირითადი მიზნების შენარჩუნებით;
15. უსაფრთხო სასწავლო გარემო – დამხმარე გარემოს შექმნა, სადაც მოსწავლეებს შეცდომის დაშვების არ ეშინიათ, შეიძლება მომგებიანი იყოს. ხაზი გაუსვით ძალისხმევისა და მოტივაციის ღირებულებას;
16. მკაფიო მოლოდინების დაყენება – ნათლად გამოხატეთ და ვიზუალურადაც კი აჩვენეთ მოლოდინები, მიზნები და ნაბიჯები, რომლებიც საჭიროა დავალების შესასრულებლად;
17. წახალისეთ თვითადვოკატირება – მოსწავლეებმა უნდა გააცნობიერონ საკუთარი ძლიერი მხარეები და წახალისონ თავიანთი საჭიროებების შესახებ კომუნიკაცია მასწავლებლებთან, თანატოლებთან და სხვებთან;
18. მოქნილი შეფასება – აღიარეთ, რომ ტესტირების ტრადიციული მეთოდები ყოველთვის არ არის ეფექტიანი, იმისთვის, რომ სწავლის უნარის დარღვევის მქონე მოსწავლემ საკუთარი ცოდნის სრული გამოვლენა შეძლოს, შესთავაზეთ ცოდნის დემონსტრირების ალტერნატიული გზები, როგორიცაა, ზეპირი პრეზენტაციები ან პროექტზე დაფუძნებული შეფასებები;
19. მკაფიოდ მიაწოდეთ გაკვეთილის სტრუქტურა და რუტინა – პროგნოზირებადი რუტინა შეუძლია დაეხმაროს მოსწავლეებს, რომ უფრო დაცულად იგრძნონ თავი და გააცნობიერონ რა არის მოსალოდნელი;
20. დააკავშირეთ ახალი სწავლება წინარე ცოდნასთან – დაეხმარეთ მოსწავლეებს დაამყარონ კავშირი იმასთან, რაც უკვე იციან და რასაც სწავლობენ. ეს აადვილებს უკეთ გაგებას და გახსენებას;
21. დიფერენცირებული ინსტრუქცია – მოარგეთ თქვენი სწავლების მეთოდები თითოეული მოსწავლის ინდივიდუალურ საჭიროებებზე. ეს შეიძლება მოიცავდეს: დავალებების კითხვის დონის რეგულირებას, ალტერნატიული დავალებების მიწოდებას, სხვადასხვა საშუალების გამოყენებას, როგორიცაა ვიდეო, აუდიოწიგნები და ინტერაქტიული პროგრამული უზრუნველყოფა;
22. მხარდაჭერი გარემოს შექმნა – შექმენით საკლასო კულტურა, სადაც შეცდომები განიხილება, როგორც სასწავლო პროცესის ბუნებრივი ნაწილი, წახალისებულია თანატოლების მხარდაჭერა და თანამშრომლობა, ყველა მოსწავლე გრძნობს თავს დაფასებულად და მიღებულად;
23. დამატებითი დროის გამოყენება – LD-ის მქონე მოსწავლეებს ხშირად ესაჭიროებათ დამატებითი დრო ამოცანებისთვის, როგორიცაა კითხვა, წერა ან ტესტის ჩატარება. დარწმუნდით, რომ ისინი არ იჩქარებენ და აქვთ საკმარისი დრო დამუშავებისა და რეაგირებისთვის;

სწავლის უნარის დარღვევის მქონე ყველა მოსწავლე უნიკალურია. ის, რაც ერთს ემსახურება, შეიძლება სულაც არ იყოს ეფექტიანი მეორისთვის. მნიშვნელოვანია შეფასდეს კონკრეტული გამოწვევები, რომლებსაც აწყდება მოსწავლე და შესაბამისად მოვარგოთ მას სტრატეგიები. სპეციალურ პედაგოგებთან, თერაპევტებთან და მშობლებთან თანამშრომლობა შეიძლება განსაკუთრებით სასარგებლო იყოს სწავლების სწორი სტრატეგიების მორგებაში. სწავლის უნარის დარღვევის მქონე მოსწავლის სწავლება მოითხოვს მოთმინებას, გაგებას და მოქნილ მიდგომას. მიუხედავად იმისა, რომ ზემოთ ასახული სტრატეგიები ფართოდ გავრცელებულია და ეფუძნება კვლევებს, მთავარია გაიცნოთ თითოეული მოსწავლე როგორც ინდივიდი, გაიგოთ მისი უნიკალური ძლიერი მხარეები და გამოწვევები. დამხმარე, ადაპტირებადი და ინკლუზიური გარემოს შექმნით, მასწავლებლებს შეუძლიათ უზრუნველყონ, რომ სწავლის უნარის დარღვევის მქონე მოსწავლეები წარმატებულნი იყვნენ, როგორც აკადემიურად, ასევე პიროვნულად. მიზანი არ არის მხოლოდ სწავლება, არამედ სწავლებასთან ერთად მნიშვნელოვანია მოსწავლეთა გაძლიერება იმ რესურსებით და თავდაჯერებულობით, რაც მათ სჭირდებათ განვითარებისთვის.

2. ინტელექტუალური დარღვევის მქონე მოსწავლეთა სწავლის ეფექტიანი სტრატეგიები

ინტელექტუალური დარღვევის მქონე მოსწავლეები (ID) საგანმანათლებლო პროცესებში უნიკალური გამოწვევების წინაშე დგანან. მიუხედავად იმისა, რომ ისინი შეიძლება სწავლობენ და ამუშავებენ ინფორმაციას უფრო ნელა, ვიდრე მათი თანატოლები, მათ შეუძლიათ წარმატების მიღწევა სწორი სტრატეგიებითა და მხარდაჭერით.

ინტელექტუალური განვითარების დარღვევის მქონე მოსწავლეები სკოლაში და სწავლის დროს უნიკალურ გამოწვევებს აწყდებიან. ინტელექტუალური შეზღუდული შესაძლებლობები მოიცავს შეზღუდვებს ინტელექტუალურ ფუნქციონირებაში (მსჯელობა, სწავლა, პრობლემის გადაჭრა) და ადაპტურ ქცევაში (ყოველდღიური სოციალური და პრაქტიკული უნარები). ქვემოთ წარმოდგენილია რამდენიმე ზოგადი პრობლემა, რომლებსაც მოსწავლეები შეიძლება წააწყდნენ:

კოგნიტური შეფერხებები – შესაძლოა ვლინდებოდეს სწავლის ნელი ტემპი, ინტელექტუალური განვითარების დარღვევის მქონე მოსწავლეებს ხშირად უფრო მეტი დრო სჭირდებათ ახალი ცნებების, უნარების ან ინფორმაციის გააზრებას;

აბსტრაქტული აზროვნების სირთულე – ცნებები, რომლებიც საჭიროებენ აბსტრაქტულ აზროვნებას და არ ახლავს ვიზუალური მკაფიო ხატი შესაძლოა იყოს, როგორიცაა გარკვეული მათემატიკური ცნებები ან დასკვნის გაკეთება შეიძლება იყოს მათთვის რთული;

მეხსიერებასთან დაკავშირებული გამოწვევები – მოსწავლეებს შეიძლება სირთულეები ჰქონდეთ, როგორც მოკლევადიანი, ისე გრძელვადიანი მეხსიერების სფეროში, რაც ართულებს ინფორმაციის შენახვას;

ადაპტურ უნარებთან დაკავშირებული გამოწვევები – ყოველდღიური ცხოვრებისეული უნარების შესრულება, ისეთი ამოცანები, როგორიცაა პირადი ჰიგიენა, ჩაცმა და ძირითადი კერძების მომზადება, შესაძლოა უფრო რთულად იყოს შესასწავლი და შესასრულებელი და დამატებით მუშაობას მოითხოვდეს;

სოციალური უნარები – თანატოლებთან სათანადო ურთიერთობა, სოციალური ნიშნების გაგება და სოციალურ სიტუაციებში ორიენტირება საჭიროებს დამატებით მხარდაჭერას;

პრაქტიკული უნარები – ისეთი ამოცანები, როგორიცაა ფულის მართვა, დროის აღქმა ან საზოგადოებრივი ტრანსპორტით სარგებლობა, შესაძლოა სირთულეებთან იყოს დაკავშირებული და აუცილებელი იყოს ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის ფარგლებში მისი განვითარების ხელშეწყობის აქტივობების ინტეგრირება;

კომუნიკაციის სირთულეები – ვლინდება გამოწვევები აზრების, საჭიროებებისა და გრძნობების გამოხატვაში, რთული ენის გაგება ან მრავალსაფეხურიანი ინსტრუქციების შესრულება სპონტანურად არ ხდება და საჭიროა კომუნიკაციის სწავლებისა და განვითარებისთვის ხელშეწყობი გარემოს და აქტივობების დასახვა;

სოციალური და ემოციური გამოწვევები – მნიშვნელოვანია, გავითვალისწინოთ, რომ გარდა აკადემიური უნარების განვითარებისა, აუცილებელია ზრუნვა სსსმ მოსწავლის მხარდაჭერის გაძლიერებაში, რომ მან შეძლოს მეგობრების შეძენა და მათი შენარჩუნება. კოგნიტურ და სოციალურ ფუნქციონირებაში განსხვავებების გამო, თანატოლებთან ურთიერთობის ჩამოყალიბება შეიძლება რთული იყოს, ამიტომ ერთობლივი აქტივობების დაგეგმვა და შესრულება შესაძლოა დამატებით მხარდაჭერას საჭიროებდეს;

ემოციური რეგულაცია – ზოგიერთ მოსწავლეს შეიძლება ჰქონდეს გამოწვევები ემოციების კონტროლის ან სათანადოდ გამოხატვისას;

ზედმეტი ან არასაკმარისი სტიმულირება – სენსორულმა სენსიტიურობამ შეიძლება გარკვეული გარემო ან სიტუაციები გახადოს გადაჭარბებული ან, პირიქით, არასაკმარისად მოახდინოს სტიმულირება;

ფიზიკური გამოწვევები – მიუხედავად იმისა, ინტელექტუალური განვითარების დარღვევის მქონე ყველა მოსწავლეს არ აქვს ფიზიკური შეზღუდვა, ზოგიერთს შეიძლება შეექმნას გამოწვევები, რომლებიც დაკავშირებულია მოტორულ კოორდინაციასთან, ძალასთან ან სხვა ფიზიკურ აქტივობებთან;

სასკოლო საზოგადოებაში ინფორმაციის ან ცნობიერების ნაკლებობა – სტიგმამ და სტერეოტიპებმა, მცდარმა წარმოდგენებმა ინტელექტუალური შეზღუდული შესაძლებლობის შესახებ შეიძლება გამოიწვიოს მიკერძოებულობა, მოლოდინების შემცირება ან შიში;

ზედმეტი, გადაჭარბებული მზრუნველობა – ხანდახან, კეთილგანწყობილი მოზრდილები შეიძლება იყვნენ ზედმეტად მზრუნველნი და მოსწავლის მაგივრად ასრულებდნენ ყველა დავალებას, რაც ზღუდავს მოსწავლეს სწავლისა და ზრდის შესაძლებლობებს;

აკადემიური მოლოდინები – სტანდარტული სასწავლო გეგმები შეიძლება არ იყოს შესაბამისი ინტელექტუალური განვითარების დარღვევის მქონე მოსწავლეებისთვის, რაც საჭიროებს მნიშვნელოვან ცვლილებებს.

ასევე, შეიძლება იყოს გამოწვევები საგანმანათლებლო გარემოს ხელმისაწვდომობის ან ადეკვატური ინდივიდუალური მხარდაჭერის მიღებისას.

ტრანზიციასთან დაკავშირებული გამოწვევები – ისევე როგორც სწავლის უნარის დარღვევის მქონე მოსწავლეებისთვის, ინტელექტუალური განვითარების დარღვევის მქონე მოსწავლეებისთვისაც ერთი საგანმანათლებლო გარემოდან მეორეში გადასვლა შეიძლება ბარიერებთან იყოს დაკავშირებული. ბალიდან სკოლაში და სკოლიდან სრულწლოვანების გზაზე გადასვლა, მოითხოვს ფრთხილად დაგეგმვას და ინტერესებისა და საჭიროებების გათვალისწინებას;

სათანადო რესურსებზე ხელმისაწვდომობა – ყველა სკოლას ან საზოგადოებას არ აქვს რესურსი, მომზადებული პერსონალი ან ცოდნა ინტელექტუალური შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე მოსწავლეების ეფექტური მხარდაჭერისთვის.

ინტელექტუალური განვითარების დარღვევის მქონე მოსწავლის მხარდაჭერა მოითხოვს ყოვლისმომცველ, ინდივიდუალურ მიდგომას, რომელიც ფოკუსირებულია არა მხოლოდ აკადემიურ საჭიროებებზე, არამედ ადაპტურ უნარებსა და სოციალურ-ემოციურ კეთილდღეობაზე. სწორი მხარდაჭერით, ინტელექტუალური განვითარების დარღვევის მქონე მოსწავლეებს შეუძლიათ გაატარონ სრულფასოვანი ცხოვრება და მნიშვნელოვანი წვლილი შეიტანონ თავიანთ თემებში.

ინტელექტუალური შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე მოსწავლის (ID) სწავლება მოითხოვს მოთმინებას, გაგებას, კრეატიულობას და ეფექტური სასწავლო მეთოდების თანმიმდევრულ გამოყენებას. უპირველეს ყოვლისა, აუცილებელია შეფასდეს მოსწავლის ამჟამინდელი შესაძლებლობები, საჭიროებები და პრეფერენციები. ეს ხელს შეუწყობს სწავლების ეფექტური მიდგომის მორგებას. ასევე, გამოიყენეთ მეტი პრაქტიკული აქტივობები, ჩართეთ მოსწავლე ტაქტილურ გამოცდილებასა და ინტერაქტიულ აქტივობებში. ეს ხელს უწყობს აქტიურ სწავლას და ეხმარება კონცეფციის შენარჩუნებაში. დაიცავით რეგულარული რუტინა, პროგნოზირებადი გარემო ამცირებს შფოთვისას და ეხმარება მოსწავლეს იცოდეს რას უნდა ელოდოს. პრიორიტეტული უნდა იყოს ფუნქციური უნარების განვითარებაზე ზრუნვა, რომლებიც სასარგებლო იქნება ყოველდღიურ ცხოვრებაში, როგორიცაა თვითმოვლის რუტინები, ბაზისური მათემატიკა საყიდლების განხორციელებისთვის და/ან სოციალური უნარები კომუნიკაციისთვის. ამ პროცესებში კი წამყვანია აქტიური მონაწილეობის გაზრდა, მოსწავლის ჩართვა სასწავლო პროცესში. დაუსვით კითხვები, წაახალისეთ დისკუსიები და საჭიროების შემთხვევაში მიეცით მათ არჩევანის გაკეთების უფლება.

ქვემოთ წარმოდგენილია რამდენიმე ეფექტური სწავლის სტრატეგია, რომელიც მორგებულია ინტელექტუალური დარღვევის მქონე მოსწავლეებისთვის:

1. ინსტრუქციების ნაბი-ნაბიჯ მიწოდება – ეს გულისხმობს ამოცანების და ინფორმაციის დაყოფას მცირე, შესასწავლ კომპონენტებად და ინსტრუქციის თანმიმდევრულად და პროგნოზირებად მიწოდებას;
2. დავალების ანალიზი – დაყავით გასავითარებელი უნარი ან დავალება უფრო მცირე, უფრო მართვად ნაბიჯებად. ასწავლეთ თითოეული ნაბიჯი თანმიმდევრულად, სანამ მოსწავლე არ აითვისებს სრულ დავალებას;
3. პრაქტიკული სწავლება – ინტელექტუალური დარღვევის მქონე მოსწავლეები ხშირად სარგებლობენ ტაქტილური და ექსპერიმენტული სწავლით. ეს შეიძლება იყოს მანიპულაციებით, რეალურ ცხოვრებაში გამოცდილებით ან პრაქტიკული აქტივობებით;
4. ვიზუალური დამხმარე საშუალებების გამოყენება – ვიზუალური მხარდაჭერა, როგორიცაა სურათები, სიმბოლოები და დიაგრამები, დაგეხმარებათ ინფორმაციის გაგებასა და შენარჩუნებაში. შეავსეთ სიტყვიერი ინსტრუქციები ვიზუალებით. განსაკუთრებით ეფექტური შეიძლება იყოს სურათები, დიაგრამები, ვიზუალური გრაფიკები და სიმბოლოები;

5. გამეორება და თანმიმდევრულობა - რეგულარული და თანმიმდევრული გამეორება ხელს უწყობს განაფვას და შენარჩუნების უზრუნველყოფას. მზად იყავით, გაიმეოროთ ინსტრუქციები და ივარჯიშოთ უნარ-ჩვევებზე რამდენჯერმე, სანამ მოსწავლე სრულად არ გაიაზრებს მათ;
6. უნარ-ჩვევების რეალურ ცხოვრებაში გამოყენება - შეძლებისდაგვარად, დაუკავშირეთ სწავლა რეალურ ცხოვრებაში არსებულ სიტუაციებსა და გამოცდილებას, რომლებიც შესაბამისია მოსწავლისთვის;
7. სკაფოლდინგი (Scaffolded ინსტრუქცია, ხარაჩოს მეთოდი) - მიეცით საკმარისი მხარდაჭერა ახალი უნარის ან კონცეფციის დანერგვისას. თანდათან შეამცირეთ მხარდაჭერა, რადგან მოსწავლე იწყებს გაგებას და შეუძლია დამოუკიდებლად შესრულება;
8. ტექნოლოგიის გამოყენება - აპლიკაციები და პროგრამული უზრუნველყოფა, რომლებიც მორგებულია ინტელექტუალური შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე მოსწავლეებისთვის დაგეხმარებათ უნარების ჩამოყალიბებაში, კომუნიკაციაში და რთული ცნებების გაგებაში;
9. თანატოლთა სწავლება და თანამშრომლობითი სწავლება - ჩართეთ თანატოლები, რათა დაეხმარონ გარკვეული უნარების სწავლებას ან მოდელირებას. ეს ასევე ხელს უწყობს სოციალურ ინტერაქციას და გაგებას;
10. ფუნქციური უნარების ტრენინგი - ფოკუსირება მოახდინეთ ყოველდღიური ცხოვრებისა და დამოუკიდებლობისთვის აუცილებელი უნარების სწავლებაზე, როგორიცაა პირადი ჰიგიენა, ფულის მართვა და სამზარეულოს აქტივობები და თვითმომსახურება;
11. რუტინა და სტრუქტურა - პროგნოზირებად და სტრუქტურირებულ სასწავლო გარემოს შეუძლია დაეხმაროს მოსწავლეებს თავი დაცულად იგრძნონ და გაიგონ, რა არის მოსალოდნელი;
12. ვიზუალური განრიგი - გამოიყენეთ ვიზუალური განრიგი ან სქემები ყოველდღიური აქტივობების ან დავალების ნაბიჯების გამოსახვისთვის, რაც ხელს უწყობს გაგებასა და დამოუკიდებლობას;
13. სოციალური ისტორიები - ეს არის მოკლე ნარატივები, რომლებიც შექმნილია სოციალური სიტუაციების, პროცესების ან ცნებების ასახვად ისე, რომ მოსწავლისთვის ადვილი გასაგები იყოს;
14. პოზიტიური განმტკიცება - გამოიყენეთ შექება, ჯილდოები და სხვა სტიმული სასურველი ქცევის, ძალისხმევის და მოტივაციის ნახალისებისთვის. რეგულარულად შეაქეთ და დააჯილდოვეთ მოსწავლე ძალისხმევისა და მიღწევისთვის. ამან შეიძლება გააძლიეროს მოტივაცია და გააძლიეროს სასურველი ქცევები;
15. მრავალსენსორული მიდგომები (მულტიმოდალური სწავლება) - სხვადასხვა შეგრძნების ჩართვა სასწავლო პროცესში შეიძლება შეიცავდეს აუდიტორულ, ვიზუალურ და კინესთეტიკურ მეთოდებს;
16. საზოგადოებაზე დაფუძნებული ინსტრუქცია - გადაიტანეთ სწავლა საკლასო ოთახის გარეთ საზოგადოებაში, რათა ასწავლოთ ფუნქციური და სოციალური უნარები რეალურ სამყაროში;
17. ადაპტირებული მასალები - შეცვალეთ ან ჩაანაცვლეთ სახელმძღვანელოები, სამუშაო ფურცლები და სხვა სასწავლო მასალები, რათა შეესაბამებოდეს მოსწავლის გაგების დონეს. სასწავლო მასალის მორგება ან მოდიფიცირება მოსწავლის გაგების დონესთან შესაბამისობაში შეიძლება მოიცავდეს ტექსტების გამარტივებას ან ალტერნატიული რესურსების გამოყენებას;
18. თანამშრომლობა - რეგულარულად ითანამშრომლეთ სპეციალურ პედაგოგებთან, თერაპევტებთან და ოჯახებთან, რათა უზრუნველყოთ თანმიმდევრული მიდგომა მოსწავლის განათლების შესახებ;
19. მარტივი ენა - გამოიყენეთ პირდაპირი და ლაკონური ენა. მოერიდეთ ჟარგონს, მეტაფორებს, გადატანითი მნიშვნელობის სიტყვებს ან წინადადებების რთულ სტრუქტურებს;
20. სოციალური ინტერაქცია - თანატოლებთან სოციალური ურთიერთობის ხელშეწყობა ხელს უწყობს სოციალური უნარების განვითარებას და უზრუნველყოს თანატოლების მხრიდან მოდელირების შესაძლებლობებს;
21. უსაფრთხო სასწავლო გარემო - შექმენით უსაფრთხო და დამხმარე სასწავლო სივრცე, სადაც მოსწავლე თავს კომფორტულად გრძნობს რისკების და შეცდომების დაშვების პროცესში;

22. დაისახეთ მკაფიო მიზნები – განსაზღვრეთ მკაფიო, მისაღწევი სასწავლო მიზნები. მუდმივად აკონტროლეთ პროგრესი და საჭიროებისამებრ შეცვალეთ სწავლების სტრატეგიები.

ინტელექტუალური განვითარების დარღვევის მქონე მოსწავლის სწავლება შეიძლება იყოს სასარგებლო გამოცდილება. მიუხედავად იმისა, რომ ამას შეიძლება დასჭირდეს დამატებითი ძალისხმევა და რესურსები, მოსწავლის ზრდისა და მიღწევების დანახვა მას ღირებულს ხდის. ყოველთვის მიუდევით პროცესს ღია გონებით, მზად იყავით ისწავლოთ და მოერგოთ.

ინტელექტუალური განვითარების დარღვევის მქონე მოსწავლეებისთვის აუცილებელია მაღალი მოლოდინების შენარჩუნება. მიუხედავად იმისა, რომ სწავლის ტემპი და მეთოდები შეიძლება განსხვავდებოდეს, მათ შეუძლიათ ზრდა და მიღწევა. აღიარეთ მცირე მიღწევები, ფოკუსირდით ძლიერ მხარეებზე და დარწმუნდით, რომ სასწავლო გარემო დამხმარე და ინკლუზიურია.

3. აუტიზმის სპექტრის აშლილობის მქონე მოსწავლეთა სწავლის ფუნქციური სტრატეგიები

აუტისტური სპექტრის აშლილობის (ASD) მქონე მოსწავლეები ხშირად აწყდებიან სხვადასხვა გამოწვევას სასკოლო გარემოში, რომელიც შეიძლება მოიცავდეს საჭიროებებს აკადემიური სირთულეებიდან სოციალურ სირთულეებამდე. მიუხედავად იმისა, რომ გამოწვევების სიმძიმე და ბუნება მნიშვნელოვნად განსხვავდება ინდივიდებში (იმის გათვალისწინებით, რომ აუტიზმი არის სპექტრი), ზოგიერთი საერთო სირთულე მოიცავს შემდეგ საკითხებს:

სოციალური ურთიერთქმედება – სოციალური ნიშნების, სახის გამომეტყველებისა და სხეულის ენის გაგების სირთულე, ასევე, მეგობრობის ჩამოყალიბებისა და შენარჩუნების გამოწვევები სოციალური ნორმებისა და წესების გაგების სირთულეების გამო;

კომუნიკაცია – დაგვიანებული ან შეზღუდული სიტყვიერი კომუნიკაცია; ენის, იდიომებისა და ხუმრობების გაგების სირთულე, ასევე გამოწვევები დიალოგის წარმართვის კუთხით, რაც გამოიხატება იმაში, რომ მოსწავლემ შეიძლება ფართოდ ისაუბროს საყვარელ თემაზე მსმენელის მიმართ უინტერესობის ამოცნობის გარეშე;

სენსორული მგრძნობელობა – გადაჭარბებული მგრძნობელობა ან დაბალი მგრძნობელობა სენსორული სტიმულის მიმართ, რომელიც შეიძლება შეიცავდეს ბგერებს, განათებებს, ტექსტურებსა და სუნებს. ფონური ხმაურის გაფილტვრის სირთულე, რაც იწვევს ყურადღების გაფანტვას ან დისტრესს. შეიძლება ტანსაცმლის გარკვეული ტექსტურა აუტანელი აღმოჩნდეს ან შეიძლება შეწუხდეს მაგალითად დღის განათების ზუზუნით;

რუტინის დარღვევა და ცვლილებები – რუტინებისადმი ძლიერი დამოკიდებულება და ცვლილებების მართვის სირთულე, რამაც შეიძლება გამოიწვიოს დისტრესი, თუ ადგილი აქვს მოულოდნელ ცვლილებას გრაფიკში ან გარემოში. ტრანზიციებთან გამკლავების სირთულე, როგორიცაა ერთი კლასიდან მეორეში გადასვლა ან აქტივობების შორის გადასვლა;

განმეორებადი ქცევები – შეიძლება ვლინდებოდეს განმეორებით ქმედებები ან ქცევები, ექოლალიები;

ფოკუსირება და ყურადღება – ჰიპერფოკუსირება კონკრეტულ ინტერესებზე, რამაც შეიძლება შეზღუდოს სრულფასოვანი ჩართულობა სასწავლო პროცესში, მეორე მხრივ, ზოგიერთს შეიძლება შეექმნას გამოწვევები იმ ამოცანებისადმი ყურადღების მიქცევაში, რომლის მიმართაც არ აქვს ინტერესი;

აღმასრულებელი ფუნქციონირება – სირთულეები ამოცანების ორგანიზებაში, დროის მენეჯმენტში და ერთი დავალებიდან მეორეზე გადასვლაში. გამოწვევები იმპულსების კონტროლით და ქმედებების შედეგების განჭვრეტა;

ემოციური რეგულირება – უჭირს ემოციების გაგება და მართვა, რაც იწვევს მოულოდნელ აფეთქებებს ან გამოფიტვას. გამოწვევები სხვების ემოციების ამოცნობასა და ინტერპრეტაციაში;

აკადემიური გამოწვევები – მიუხედავად იმისა, რომ აუტიზმის მქონე ზოგიერთი მოსწავლე წარმატებულია აკადემიურ ასპექტში, შეიძლება წარმოექმნას გარკვეული გამოწვევები განსაკუთრებით მაშინ, როდესაც მოითხოვება აბსტრაქტული აზროვნება. სირთულე ჯგუფური მუშაობის ან რაიმე დავალების შესრულებაში, რომელიც მოითხოვს ფართო სოციალურ თანამშრომლობას;

ფიზიკური მოტორული უნარები – შეფერხებები ან სირთულეები მსხვილი და ნატიფი მოტორული უნარების განვითარებაში, რამაც შეიძლება გავლენა მოახდინოს ხელწერაზე, სპორტსა და სხვა ფიზიკურ აქტივობებში ჩართულობაზე;

ტრანსფერი და გენერალიზება, უნარების განზოგადება – ერთ გარემოში ნასწავლი უნარების ან ქცევის სხვა გარემოში გამოყენების სირთულე;

მნიშვნელოვანია გვესმოდეს, რომ აუტიზმის მქონე თითოეული მოსწავლე უნიკალურია. მასწავლებლების, თანატოლების და დამხმარე სპეციალისტების დამოკიდებულება, მოთმინება და მორგებული ინტერვენციები გადამწყვეტია აუტიზმის მქონე მოსწავლეების ამ გამოწვევების მართვაში;

აუტისტური სპექტრის აშლილობის (ASD) მქონე მოსწავლეებს ხშირად აქვთ უნიკალური ძლიერი მხარეები და გამოწვევები. მორგებულ სტრატეგიებს შეუძლია ხელი შეუწყოს მათ სწავლას და დაეხმაროს მათ სრული პოტენციალის რეალიზებაში;

ქვემოთ წარმოდგენილია რამდენიმე ეფექტური სწავლის სტრატეგია, რომელიც მორგებულია აუტისტური სპექტრის აშლილობის მქონე მოსწავლეებისთვის:

1. სტრუქტურირებული გარემო – აუტიზმის მქონე ბევრი მოსწავლე ვითარდება სტრუქტურირებულ გარემოში, სადაც რუტინები პროგნოზირებადია. ასევე ეფექტურია მკაფიოდ განსაზღვრული სივრცეები კონკრეტული აქტივობებისთვის, რაც გულისხმობს საკლასო ოთახის ფუნქციურ ზონებად დაყოფას. (მაგ., კითხვის კუთხე ან ხელოვნების სივრცე) ასევე შეიძლება სასარგებლო იყოს;
2. ვიზუალური მხარდაჭერა – ვიზუალური დამხმარე საშუალებები, როგორიცაა სურათების განრიგი, სოციალური ისტორიები, ვიზუალური წესები და ნაბიჯ-ნაბიჯ ინსტრუქციები, აუმჯობესებს სწავლისა და რუტინის მიყოლას;
3. მკაფიო და ლაკონური ინსტრუქციები – შესთავაზეთ ერთდროულად მხოლოდ ერთი ინსტრუქცია მარტივი და პირდაპირი ენით. შესაძლოა მომგებიანი იყოს სიტყვიერი ინსტრუქციების ვიზუალური ნიშნების დანყვილება;
4. ამოცანების ანალიზი – ინტელექტუალური შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე მოსწავლეებს მსგავსად, აუტიზმის მქონე ადამიანებს შეუძლიათ ისარგებლონ ამოცანების ანალიზით. ეს გულისხმობს ამოცანების დაყოფას უფრო მცირე, უფრო მართვად საფეხურებად და თითოეული ნაბიჯის თანმიმდევრობით სწავლებას;
5. სოციალური უნარების ტრენინგი – ნათლად ასწავლეთ სოციალური უნარები როლური თამაშების, ვიდეო მოდელირებისა და სახელმძღვანელო პრაქტიკის მეშვეობით. სოციალური ნარატივები და სოციალური ისტორიები შეიძლება დაეხმაროს მოსწავლეებს, გაერკვენ სხვადასხვა სოციალური სიტუაციაში;
6. სენსორული სტიმულები – აუტიზმის მქონე ზოგიერთი მოსწავლე მგრძნობიარეა სენსორული სტიმულის მიმართ. კლასში მნიშვნელოვანია ყურადღება მივაქციოთ ისეთ სენსორულ მახასიათებლებს, როგორიცაა განათება, ხმაურის დონე. ასევე, გასათვალისწინებელია დავგვეგმოთა სენსორული შესვენებები ან სენსორული სათამაშოების (როგორიცაა მაგალითად, ფიჭეტის სათამაშოები) ხელმისაწვდომობა, რომელიც შეიძლება სასარგებლო იყოს;
7. თანატოლების მოდელირება – ჩართეთ ტიპური განვითარების მქონე თანატოლები, თანატოლების ქცევა შეიძლება გახდეს მოდელი სოციალური ინტერაქციის, აკადემიური ამოცანების და სხვა საკითხების გადაჭრისა და სწავლების პროცესში;
8. გამეორება და თანმიმდევრულობა – იყავით თანმიმდევრული მოლოდინებთან, რუტინებთან და სწავლების მეთოდებთან. გამეორება დაგეხმარებათ უნარებისა და ცოდნის განმტკიცებაში;
9. ვიზუალური და პრაქტიკული აქტივობები – ჩართეთ ვიზუალური მასალები და პრაქტიკული აქტივობები მრავალფეროვანი სწავლის სტილის მხარდასაჭერად;
10. პოზიტიური განმტკიცება – მოახდინეთ იდენტიფიცირება და გამოიყენეთ დადებითი განმამტკიცებლები (ქება, ნიშნები, სასურველი აქტივობები) სასურველი ქცევებისა და ძალისხმევის წახალისებისა და დაჯილდოების მიზნით;
11. მკაფიო საზღვრები და მოლოდინები – მკაფიოდ განსაზღვრეთ და თანმიმდევრულად შეასრულეთ წესები და მოლოდინები. ასევე, ვიზუალური შეხსენებები შეიძლება სასარგებლო იყოს;

12. ტრანსფერი და განზოგადება – ავარჯიშეთ უნარ-ჩვევების გამოვლენაში სხვადასხვა გარემოში სხვადასხვა ადამიანთან ერთად, რათა დარწმუნდეთ, რომ მოსწავლეს შეუძლია ნასწავლი უნარის განზოგადება სხვადასხვა სიტუაციაში;
13. ფუნქციური კომუნიკაციის ტრენინგი – ასწავლეთ მოსწავლეებს ეფექტურად გამოხატონ თავიანთი საჭიროებები, სურვილები და გრძნობები. ეს შეიძლება იყოს გარდა ვერბალური ენისა, სურათებით კომუნიკაციისა ან დამხმარე ტექნოლოგიების საშუალებით (ალტერნატიული და აუგმენტური კომუნიკაცია);
14. თანამშრომლობა – რეგულარულად ითანამშრომლეთ სპეციალური განათლების პროფესიონალებთან, თერაპევტებთან და ოჯახებთან, რათა უზრუნველყოთ თანმიმდევრული მიდგომა მოსწავლის განათლების მიმართ;
15. მოქნილობა – მიუხედავად იმისა, რომ რუტინა მნიშვნელოვანია, ასევე ასწავლეთ მოქნილობა პერიოდულად მცირე ცვლილებების შეტანით და დაეხმარეთ მოსწავლეს მათთან გამკლავებაში. ეს ამზადებს მათ რეალური სამყაროს სცენარებისთვის, სადაც ყველაფერი ყოველთვის ისე არ მიდის, როგორც დაგეგმილია;
16. ინდივიდუალური ინტერესები – ეფექტურია მოსწავლის ინდივიდუალური ინტერესების ჩართვა სასწავლო აქტივობებში. ამან შეიძლება გაზარდოს მოტივაცია და ჩართულობა;
17. გახსოვდეთ, რომ აუტიზმი არის სპექტრი, ამიტომ სტრატეგიები ინდივიდუალური უნდა იყოს თითოეული მოსწავლის სპეციფიკური საჭიროებებისა და ძლიერი მხარეების საფუძველზე. რეგულარული შეფასება და სტრატეგიების ადაპტაცია უზრუნველყოფს მოსწავლის სასწავლო საჭიროებების მუდმივ დაკმაყოფილებას.

4. ყურადღების დეფიციტისა ჰიპერაქტიურობის მქონე მოსწავლეთა სწავლის ეფექტიანი სტრატეგიები

ADHD-ის (ყურადღების დეფიციტის და ჰიპერაქტიურობის) მქონე მოსწავლეები ხშირად აწყდებიან მრავალ გამოწვევას სკოლაში და სწავლის პროცესში. ეს გამოწვევები შესაძლოა ვლინდებოდეს შემდეგი სახით;

ყურადღებასთან დაკავშირებული გამოწვევები – მოსწავლეს უჭირს ყურადღების შენარჩუნება დავალების შესრულების ან სათამაშო აქტივობების პროცესში; რჩება შთაბეჭდილება, რომ თითქოს არ უსმენს, როცა ელაპარაკებიან; ხშირად ვერ ასრულებს სასკოლო დავალებას ან მოვალეობებს სასწავლო პროცესში (შეიძლება დაიწყოს დავალებები, მაგრამ სწრაფად გაეფანტოს ყურადღება); ადვილად ეფანტება ყურადღება გარე სტიმულით; ავიწყდება ყოველდღიური საქმიანობების შესრულება, თუმცა ეს გამოწვეულია, არა მეხსიერების, არამედ ყურადღების გაფანტულობის გამო;

ჰიპერაქტიურობასთან დაკავშირებული გამოწვევები – კლასში მერხთან ჯდომის პროცესში ხშირად ტრიალდება ან იქნევს ხელებს ან ფეხებს, ან წრიალებს სკამზე, დგება ხშირად და დადის მერხებს შორის, ხშირად დარბის ან ძვრება სადმე ისეთ სიტუაციაში, როდესაც ეს შეუსაბამოა; არ შეუძლია მშვიდად თამაში ან აქტივობა; გადაჭარბებულად ბევრს საუბრობს;

იმპულსურობასთან დაკავშირებული გამოწვევები – მასწავლებელს შესაძლოა ჯერ არ ჰქონდეს დასრულებული შეკითხვა, რომ მოსწავლემ წამოიძახოს პასუხი, რომელიც ბუნდოვანი ან მცდარი იქნება, ეს გამოწვეულია იმპულსის შეკავების გართულებით; უჭირს რიგის დალოდება; ხელს უშლის ან ერევა სხვის საუბრებში, თამაშებში ან აქტივობებში;

ორგანიზაციულ საკითხებთან დაკავშირებული გამოწვევები – უჭირს ამოცანებისა და აქტივობების ორგანიზება; ხშირად თავს არიდებს, არ მოსწონს ან არ სურს ჩაერთოს ისეთ საქმეებში, რომლებიც მუდმივ გონებრივ ძალისხმევას მოითხოვს; ხშირად კარგავს ამოცანებისა და აქტივობებისთვის საჭირო ნივთებს (მაგალითად, სასკოლო რესურსებს, ფანქრებს, წიგნებს, ხელსაწყოებს);

დროის მენეჯმენტის საკითხებთან დაკავშირებული გამოწვევები – თითქოს რთულია ხოლმე იმის დადგენა, თუ რამდენი დრო დასჭირდება მის მიერ დავალების შესრულებას, რაც გამოწვეულია ყურადღების გაფანტვის, ზედმეტი და არასაჭირო მოძრაობების და სხვა სირთულეებიდან გამომდინარე; ახასიათებს საქმიანობის დაწყების გაჭიანურება; ხშირად ჩქარობს დავალებების შესრულებას ან გამოტოვებს მნიშვნელოვან დეტალებს;

ემოციური რეგულირება – შეიძლება ადვილად დაეუფლოს იმედგაცრუება, განსაკუთრებით მაშინ, როდესაც ყველაფერი ისე არ მიდის, როგორც მოსალოდნელია; ახასიათებს განწყობის ცვალებადობა

ან მომატებული ემოციური მგრძნობელობა; მეტად უჭირს სტრესთან ან ზეწოლასთან, ან კონტროლთან გამკლავება;

სოციალური გამოწვევები – უჭირს სოციალური ნიშნების ინტერპრეტაცია ან სხვისი პერსპექტივის გაგება; ზოგჯერ ურთულდება მეგობრობის ჩამოყალიბება და შენარჩუნება იმპულსურობის ან უყურადღებობის გამო; თანატოლების მიერ შეიძლება ჩაითვალოს წესების დამრღვევად;

მოტივაციის საკითხები – შესაძლოა ახასიათებდეს საქმიანობის არათანმიმდევრული შესრულება და ნაკლებ ძალისხმევას იჩენდეს სასკოლო დავალებებში, მისი ნამუშევარი ხშირად არ ასახავს რეალურ შესაძლებლობებს; თავს არიდებს ამოცანებს, რომლებიც არ არის არსებითად დამაჯილდოებელი ან საინტერესო;

აღმასრულებელ ფუნქციონირებასთან დაკავშირებული გამოწვევები – ახასიათებს სირთულე დავალებების შესრულებაში, რომლებიც მოითხოვს დაგეგმვას, პრიორიტეტულობას, გადანყვებილების მიღებას და მოქნილ აზროვნებას;

შესრულების შეუსაბამობა – აკადემიური მოსწრება შეიძლება მნიშვნელოვნად განსხვავდებოდეს, თუკი გადავხედავთ მის ყოველდღიურ ნამუშევრებს, ზოგჯერ შედეგები მაღალია, ზოგჯერ კი შეუსაბამოდ – დაბალი.

მნიშვნელოვანია გვახსოვდეს, რომ ADHD არის სპექტრი და სიმპტომები შეიძლება მნიშვნელოვნად განსხვავდებოდეს ინდივიდებს შორის. ზოგიერთ მოსწავლეს შეიძლება გამოუვლინდეს უყურადღებობა ჰიპერაქტიურობის გარეშე, ზოგი კი შეიძლება ავლენდეს უფრო იმპულსურ ან ჰიპერაქტიურ ქცევას.

ინტერვენციები, როგორცაა ქცევითი სტრატეგიები, გარემოს მოდიფიკაციები, კონსულტაციები შეიძლება სასარგებლო იყოს ADHD-ის მქონე მოსწავლეებს აკადემიურ გარემოში წარმატების მისაღწევად. ინდივიდუალურ სასწავლო გეგმებს მნიშვნელოვანია ასახული იყოს შესაბამისი გარემოს აკომოდაციები, დაკავშირებული დროსთან, შეფასებასთან, გრაფიკთან და ინსტრუქციებთან.

ბავშვის ქცევა და წარმატებული სასწავლო შედეგები შეიძლება შეაფერხოს სწავლის ტრადიციულმა მეთოდებმა, რადგან სირთულეები ყურადღების, იმპულსურობის და ზოგჯერ ჰიპერაქტიურობის სფეროში საჭიროებს დამატებით მხარდაჭერას და ცოდნას.

ქვემოთ წარმოდგენილია რამდენიმე ეფექტური სწავლის სტრატეგია, რომელიც მორგებულია ADHD-ის მქონე მოსწავლეებისთვის:

სტრუქტურირებული გარემო – თანმიმდევრული რუტინული და სტრუქტურირებული გარემოს შენარჩუნება შეიძლება დაეხმაროს ADHD-ის მქონე მოსწავლეს შეიქმნას მოლოდინები და შეამციროს შფოთვა;

დაყავით ამოცანები ეტაპებად – იმის ნაცვლად, რომ დაავალოთ დიდი პროექტი ან დავალება, დაყავით იგი უფრო მცირე, მართვად ნაბიჯებად. ეს ხდის მას ნაკლებად აბსტრაქტულს და უზრუნველყოფს მისი შესრულებისთვის კონკრეტულ ნაბიჯების გადადგმას;

გამოიყენეთ ვიზუალური დამხმარე საშუალებები – ვიზუალური დამხმარე საშუალებები, როგორცაა დიაგრამები, სქემები და გრაფიკული ორგანიზატორები, დაეხმარება ADHD-ის მქონე მოსწავლეებს აზრების ორგანიზებაში;

ხშირი შესვენებები – დაუშვით მოკლე, ხშირი შესვენებები დავალების დროს. ეს ხელს უწყობს ფოკუსირებას და ამცირებს მოუსვენრობას;

აქტიური სწავლება – სასარგებლოა ფიზიკური აქტივობის ჩართვა სწავლაში. ეს შეიძლება იყოს მოძრაობაზე დაფუძნებული აქტივობებით ან ადგომა და გადაადგილების უფლების დაშვება;

პრაქტიკული აქტივობები – ექსპერიმენტული სწავლა ან პრაქტიკული აქტივობები შეიძლება იყოს უფრო მიმზიდველი ADHD-ის მქონე მოსწავლეებისთვის;

პოზიტიური განმტკიცება – პოზიტიური ქცევის დაჯილდოვებას შეუძლია ADHD-ის მქონე მოსწავლეების მოტივაცია და ნახალისება. ეს შეიძლება გაკეთდეს შექების, ნიშნების ან სხვა სიმბოლური ჯილდოს სისტემებით;

ტექნოლოგიის გამოყენება – აპლიკაციები, პროგრამული უზრუნველყოფა და სხვა ციფრული ხელსაწყოები შეიძლება იყოს ინტერაქტიული და მიმზიდველი, რაც ხშირად სარგებელს მოუტანს ADHD-ის მქონე მოსწავლეებს;

მკაფიო და ლაკონური ინსტრუქციები – მათი ყურადღების სირთულეების გათვალისწინებით, აუცილებელია მკაფიო, ლაკონური ინსტრუქციების მიწოდება. ინსტრუქციების გამეორება და გაგების შემოწმება ასევე შეიძლება სასარგებლო იყოს;

შეამცირეთ ყურადღების გაფანტვა – ეს შეიძლება ნიშნავს უფრო წყნარ ოთახს, ხმაურის დამწვევი ყურსასმენების გამოყენებას ან მასწავლებელთან უფრო ახლოს განთავსებას;

დროის მართვის ინსტრუმენტები – გამოიყენეთ ტაიმერი, წამზომი, განრიგი. სმენითი და ვიზუალური ტაიმერები (ქვიშის საათი) დაეხმარება მოსწავლეებს, დაინახონ რამდენი დრო აქვთ დარჩენილი დავალების შესასრულებლად. აქ გასათვალისწინებელია, რომ დათქმული დრო და დავალების სირთულე ერთმანეთის ადეკვატური უნდა იყოს;

ინტერაქტიული ჩანაწერების აღება – წაახალისეთ ისეთი მეთოდები, როგორიცაა სხვადასხვა ფერის კალმების ან ინტერაქტიული რვეულების გამოყენება. ამან შეიძლება პროცესი უფრო საინტერესო და დასამახსოვრებელი გახადოს;

უკუკავშირი და განმავითარებელი კომენტარი – რეგულარული გამომხატვრება ეხმარება ADHD-ის მქონე მოსწავლეს გააცნობიეროს, სად სჭირდება გაუმჯობესება და რას აკეთებს სწორად. ეს უნდა იყოს სწრაფი და კონკრეტული, პოზიტიური, ეხებოდეს ქცევას და არა პიროვნულ ფაქტორებს, მოსწავლეს სთავაზობდეს აქტივობის შესრულების სტრატეგიას და გზას;

პირად გამოცდილებასთან კავშირი – დააკავშირეთ მასალა მოსწავლის პირად ინტერესებთან ან გამოცდილებასთან. ამან შეიძლება სწავლა უფრო საინტერესო და მნიშვნელოვანი გახადოს;

აკომოდაცია – ADHD-ის მქონე ზოგიერთმა მოსწავლემ, როდესაც ამის საჭიროება ნათელია, შეიძლება ისარგებლოს ისეთი პირობებით, როგორიცაა ტესტების ან დავალებების გახანგრძლივებული დრო, ტესტების ჩაბარება უფრო მშვიდ გარემოში;

ინფორმაციის დანაწევრება – გრძელი ლექციების ან კითხვის სესიების ნაცვლად, დაყავით ინფორმაცია უფრო მოკლე, უფრო მოკლე სეგმენტებად, რომლებიც სხვადასხვა ტიპის აქტივობას შეიცავს და ადეკვატური დროისაა;

მეტაკოგნიტური სტრატეგიები – ასწავლეთ მოსწავლეებს იცოდნენ თავიანთი აზროვნების პროცესები და ის, თუ როგორ მოახდინონ თვითრეგულირება. ეს მოიცავს სტრატეგიებს, რომლებიც ეხება იმას, რომ მოსწავლემ გააცნობიეროს, თუ რომელი სასწავლო სტრატეგიაა ეფექტური მისთვის, მაგალითად ტექსტის მარკირება, დავალების მართვად ნაწილებად დანაწევრება, ვიზუალური საყრდენების გამოყენება თუ სხვა. მეტაკოგნიტური სტრატეგიები ინდივიდუალურია და მის ეფექტიან გამოყენებამდე აუცილებელია ამა თუ იმ სტრატეგიის მოსინჯვა;

მშობლისა და მასწავლებლის თანამშრომლობა – მშობლებსა და მასწავლებლებს შორის რეგულარული კომუნიკაცია უზრუნველყოფს სტრატეგიების თანმიმდევრულობას და ბავშვის საჭიროებების გაგებას.

მნიშვნელოვანია გვახსოვდეს, რომ ADHD-ის მქონე ყველა მოსწავლე უნიკალურია. სწავლის პროცესში, საჭირო იქნება სტრატეგიების მუდმივი შეფასება და კორექტირება საუკეთესო მხარდაჭერის უზრუნველსაყოფად.

თავის შეჯამება

სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროებების მქონე მოსწავლეებისთვის სწავლების სტრატეგიების ეფექტურობა ხშირად დამოკიდებულია მოსწავლის ინდივიდუალურ საჭიროებებზე, მასწავლებლის უნარებზე, გარემოსა და ხელმისაწვდომ რესურსებზე. თუმცა, კვლევამ და პრაქტიკამ აჩვენა, რომ გარკვეული სტრატეგიები შეიძლება იყოს განსაკუთრებით ეფექტური სხვადასხვა სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლისთვის. განსაკუთრებით ეფექტურად ითვლება, ისეთი სტრატეგიები როგორიცაა დიფერენცირებული ინსტრუქცია, ვიზუალური მხარდაჭერა, პირდაპირი ინსტრუქცია, სოციალური ისტორიები, დამხმარე ტექნოლოგიები, დავალების ანალიზი, ნაბიჯ-ნაბიჯ მხარდაჭერის უზრუნველყოფა და მისი ეტაპობრივი შემცირება, პრაქტიკული სწავლა, თანატოლთა სწავლება, მცირე ჯგუფებში მუშაობა, პოზიტიური ქცევის მხარდაჭერა, სენსორული შესვენებები და სხვ.

დასასრულს, უნდა აღინიშნოს, რომ სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროებების მქონე მოსწავლეებისთვის სწავლების სტრატეგიების ეფექტურობა ხშირად მოითხოვს მიდგომების, მუდმივი შეფასების და მოქნილობის ერთობლიობას. მასწავლებლებს სპეციალისტებს, მშობლებსა და მოსწავლეებს შორის თანამშრომლობა გადამწყვეტია არჩეული სტრატეგიების წარმატების უზრუნველსაყოფად.

კითხვები რეფლექსიისთვის

როდესაც პედაგოგები მუშაობენ სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეებთან, რეფლექსია სწავლების პროცესის გადამწყვეტი ნაწილია. სწავლების სტრატეგიებზე ფიქრი მასწავლებლებს საშუალებას აძლევს შეაფასონ თავიანთი მიდგომების ეფექტურობა, შეიტანონ საჭირო კორექტივები და მუდმივად გააუმჯობესონ სწავლების პრაქტიკა.

ქვემოთ ჩამოთვლილია რამდენიმე კითხვა რეფლექსიისთვის, ეცადეთ გაანალიზოთ ეს შეკითხვები სპეციალური მასწავლებლის პერსპექტივიდან:

- როგორ გავიგო სრულად თითოეული მოსწავლის უნიკალური საჭიროებები და გამოწვევები?
- როგორ მოვარგო ინსტრუქციები მოსწავლის ინდივიდუალური საჭიროებების დასაკმაყოფილებლად?
- როგორ შემოიღია უკეთ მოვარგო სწავლების მეთოდები მოსწავლეთა მრავალფეროვან სტილსა და უნარს?
- როგორ გავხადო საკლასო გარემო სწავლისთვის ხელსაყრელი ყველა მოსწავლისთვის, მათ შორის სსს მოსწავლისთვის?
- როგორ შემოიღია შევცვალო ფიზიკური სივრცე ან საკლასო რუტინა, რომ უკეთესი მხარდასაჭერა შევთავაზო სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროებების მქონე მოსწავლეებს?
- როგორ შევაფასო სსს მოსწავლეების პროგრესი?
- არის თუ არა შეფასების ტრადიციული მეთოდები ეფექტური, თუ უნდა განვიხილო შეფასების ალტერნატიული სტრატეგიები?
- რატომ არის თანამშრომლობა ეფექტური განათლების პროფესიონალებთან, თერაპევტებთან და მშობლებთან მოსწავლის სწავლის მხარდასაჭერად?
- იყვნენ თუ არა სსს მოსწავლეები ჩართული და აქტიური მონაწილეები სასწავლო პროცესში?
- რა გავაკეთო მათი მოტივაციისა და მონაწილეობის ასამაღლებლად?
- რა ვისწავლო დამატებით, რომ მე შევძლო ვიყო კიდევ უფრო მეტად ეფექტური და მხარდამჭერი მასწავლებელი?

გამოყენებული ლიტერატურა

- Cole, Robert W. (2017). "Educating Everybody's Children: Diverse Teaching Strategies for Diverse Learners, Revised and Expanded."
- Fitzell, Susan Gingras. (2017). "Special Needs in the General Classroom, 3rd Edition: 500+ Teaching Strategies for Differentiating Instruction."
- Hughes, Carolyn, and Carter, Erik W. (2008). "The New Transition Handbook: Strategies High School Teachers Use That Work!"
- Jones, Christina, and Burkett, Diane C. (2009). "Teaching Students with Autism: A Step-by-Step Guide for Educators."
- Lewis, Tim, and Flannery, Brigid. (2005). "Positive Behavior Support at the Tertiary Level: Red Zone Strategies."
- Mastropieri, Margo A., and Scruggs, Thomas E. (2014). "The Inclusive Classroom: Strategies for Effective Differentiated Instruction."
- McLeskey, James, Rosenberg, Michael S., and Westling, David L. (2009). "Inclusion: Effective Practices for All Students."
- Meyer, Anne, Rose, David H., and Gordon, David. (2014). "Universal Design for Learning: Theory and Practice."
- Nevin, Ann I., Thousand, Jacqueline S., and Villa, Richard. (2014). "The Inclusive Education Checklist: A Self-Assessment of Best Practices."
- Pierangelo, Roger, and Giuliani, George. (2007). "Teaching Students with Learning Disabilities: A Step-by-Step Guide for Educators."
- Sousa, David A., and Tomlinson, Carol Ann. (2010). "Differentiation and the Brain: How Neuroscience Supports the Learner-Friendly Classroom."

თავი 13

ალტერნატიული და სენსორული სასწავლო გეგმა მძიმე და
მრავლობითი დარღვევების მქონე მოსწავლეებისათვის

სარჩევი

შესავალი.....	240
1. ალტერნატიული და სენსორული სასწავლო გეგმის ძირითადი პრინციპები.....	240
2. ალტერნატიული და სენსორული სასწავლო გეგმის უპირატესობები და მნიშვნელობა მძიმე და მრავლობითი დარღვევების მქონე მოსწავლეებისათვის.....	241
3. ვისთვის არის განკუთვნილი ალტერნატიული სასწავლო გეგმა?.....	243
4. ალტერნატიული სასწავლო გეგმის ძირითადი მიმართულებები.....	244
5. ვისთვის არის განკუთვნილი სენსორული სასწავლო გეგმა?.....	247
6. სენსორული სასწავლო გეგმის ძირითადი მიმართულებები მძიმე და მრავლობითი დარღვევის მქონე მოსწავლეებისთვის.....	248
7. სენსორული ოთახები (Snoezelen Rooms) თერაპიული მიდგომა სენსორული სტიმულაციის მიმართ.....	251
8. საქართველოში დანერგილი და მოქმედი ალტერნატიული სასწავლო გეგმის მოკლე მიმოხილვა.....	252
9. საქართველოში დანერგილი და მოქმედი სენსორული 9+სასწავლო გეგმის მოკლე მიმოხილვა.....	254
თავის შეჯამება.....	255
კითხვები რეფლექსიისთვის.....	255
სავარჯიშო.....	256
გამოყენებული ლიტერატურა.....	256

შესავალი

ინკლუზიური განათლება თანაბრად ხელმისაწვდომი საგანმანათლებლო პროცესია, რომლის ფარგლებშიც ყველა მოსწავლისთვის უზრუნველყოფილია განათლების ინდივიდუალური საგანმანათლებლო საჭიროებისა და შესაძლებლობის გათვალისწინებით მიღება.

ეროვნული სასწავლო გეგმის ადაპტაციის სახეებია: მოდიფიკაცია, აკომოდაცია, ინდივიდუალური სასწავლო გეგმა, ალტერნატიული სასწავლო გეგმა, სენსორული სასწავლო გეგმა ან/და გაფართოებული სასწავლო გეგმა.

ამ ეტაპზე ჩვენ სწორედ ალტერნატიულ და სენსორულ სასწავლო გეგმას გავეცნობით და გავაანალიზებთ. გეგმის ფარგლებში შემუშავებული სასწავლო მიზნები და მიმართულებები სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეს საშუალებას აძლევს განივითაროს კოგნიტური, სოციალური, მოტორული, ვიზუალურ-სმენითი, ტაქტილური, კინესტეტიკური და სხვა განვითარებისთვის აუცილებელი უნარები, რაც მოსწავლეთა სასწავლო პროცესში, სოციალურ ურთიერთობებსა და ყოველდღიურ ცხოვრებაში მაქსიმალური ჩართულობის საშუალებას იძლევა.

1. ალტერნატიული და სენსორული სასწავლო გეგმის ძირითადი პრინციპები

დღევანდელ მრავალფეროვან საგანმანათლებლო სივრცეში აუცილებელია, რომ სასწავლო გარემო ყველა მოსწავლის მრავალფეროვან საჭიროებებს მოერგოს. მათ შორის არიან მოსწავლეები, რომლებიც კოგნიტური, სენსორული, ფიზიკური ან მრავლობითი შეზღუდულობის გამო, შესაძლოა სრულად ვერ სარგებლობდნენ ტრადიციული აკადემიური კურიკულუმით. ამის გადასაჭრელად განათლების

ექსპერტებმა შეიმუშავეს ალტერნატიული და სენსორული სასწავლო გეგმები. ეს სასწავლო გეგმები მიზნად ისახავს მნიშვნელოვანი და შესაბამისი სასწავლო გამოცდილების მიწოდებას მოსწავლე-ბისთვის, ხაზს უსვამს ფუნქციურ, ცხოვრებისეულ და სენსორულ უნარებს.

ალტერნატიული სასწავლო გეგმა

განმარტება. ალტერნატიული სასწავლო გეგმა მორგებულია მოსწავლეებზე, რომლებსაც არ აქვთ სტანდარტულ სასწავლო გეგმაზე ხელმისაწვდომობის შესაძლებლობა მნიშვნელოვანი სასწავლო გამოწვევების გამო. ეს არის ჰოლისტური მიდგომა, რომელიც ფოკუსირებულია არა მხოლოდ აკადემიურ მიღწევაზე, არამედ ფუნქციურ უნარებსა და ცხოვრებისეულ მზაობაზე.

ადგიხნაგიური სასწავლო გეგმის ძირითადი კომპონენტები:

ფუნქციური ცხოვრებისეული უნარები – ეს მოიცავს უნარებს, როგორიცაა პირადი ჰიგიენა, სამზარეულოს აქტივობები, გადაადგილება საზოგადოებრივი ტრანსპორტით და ბიუჯეტირება;

კომუნიკაციის უნარები – მოიცავს როგორც ვერბალურ, ასევე არავერბალურ კომუნიკაციის ხერხებს, მათ შორის დამატებითი და ალტერნატიული კომუნიკაციის (AAC) მოწყობილობების გამოყენებას;

პროფესიული უნარები – მოსწავლეების მომზადება პოტენციური დასაქმებისთვის ან მოხალისეობრივი სამუშაოსთან დაკავშირებული ამოცანებისა და პროფესიული უნარების სწავლებით;

სოციალური და ემოციური სწავლება – ეხმარება მოსწავლეებს ემოციების გაგებასა და მართვაში, პოზიტიური მიზნების დასახვასა და მიღწევაში და როგორც პოზიტიური ურთიერთობების დამყარებაში, ასევე შენარჩუნებაში;

სენსორული სასწავლო გეგმა

განმარტება. სენსორული სასწავლო გეგმა განკუთვნილია ძირითადად ღრმა და მრავლობითი დარღვევის მქონე მოსწავლეებისთვის (PMLD) ან მძიმე სენსორული დარღვევების მქონე მოსწავლე-ბისთვის. მიდგომა, რომელიც სენსორულ სასწავლო გეგმას უდევს საფუძვლად, აღიარებს, რომ ეს მოსწავლეები ყველაზე ეფექტურად სწავლობენ სენსორული გამოცდილების მეშვეობით.

სენსორული სასწავლო გეგმის ძირითადი კომპონენტები:

მულტიმედულური (მრავალსენსორული) სწავლება – სენსორული სასწავლო გეგმის ძირითადი კომპონენტია აქტივობების მრავალფეროვნება, რომლებიც შექმნილია მრავალი შეგრძნების ერთდროულად სტიმულირებისთვის, როგორიცაა შეხება, მხედველობა, სმენა, ყნოსვა და გემო;

სენსორული ინტეგრაცია – ეხმარება მოსწავლეებს გადაამუშაონ და უპასუხონ მათ მიერ მიღებულ სენსორულ ინფორმაციას ისე, რომ პასუხი მნიშვნელოვანი და ფუნქციონალური იყოს;

სენსორული განვითარება – მოსწავლეებს სენსორული გამოცდილების ფართო სპექტრის გამოვლენა კოგნიტური ზრდის, კომუნიკაციისა და მოტორული უნარების გასაუმჯობესებლად გამოიყენება;

სენსორული ოთახები – ხშირად უწოდებენ „სნოზელენის ოთახებს“, ეს არის უსაფრთხო სივრცეები, რომლებიც სავსეა მთელი რიგი სტიმულით მოსწავლეთა ჩართულობისა და დასამშვიდებლად. ოთახები აღჭურვილია სხვადასხვა განათებით, ფერებით, ხმებით, სენსორული რბილი სათამაშო ობიექტებით და სხვ.

2. ალტერნატიული და სენსორული სასწავლო გეგმის უპირატესობები და მნიშვნელობა მძიმე და მრავლობითი დარღვევების მქონე მოსწავლეებისათვის

ალტერნატიული და სენსორული სასწავლო გეგმის იდეა, დანერგვა და განვითარება განიხილება, როგორც განათლების სისტემის ერთგულების ნაწილი ინკლუზიურობისადმი, რაც უზრუნველყოფს, რომ ყველა მოსწავლეს, მიუხედავად მათი გამოწვევებისა, ჰქონდეს მნიშვნელოვანი სასწავლო გამოცდილების მიღების შესაძლებლობა. პერსონალიზებული, ფუნქციური და სენსორულად მდიდარი აქტივობების საშუალებით, სასწავლო გეგმები ეხმარება მოსწავლეებს განვითარდნენ კლასში და მის გარეთ.

ალტერნატიული და სენსორული სასწავლო გეგმა შექმნილია იმ მოსწავლეებისთვის, რომლებიც განვითარებაში არსებული გამოწვევებიდან გამომდინარე, ვერ სარგებლობენ ტრადიციული საგან-მანათლებლო მიდგომებით. ასეთი სასწავლო გეგმა ხაზს უსვამს სენსორულ გამოცდილებას, პრაქტიკულ აქტივობებს და სწავლის სხვა არატრადიციულ სტრატეგიებს.

ქვემოთ ჩვენ განვიხილავთ რამდენიმე უპირატესობას და მიზეზს, რომლებიც ხაზს უსვამს მის მნიშვნელობას:

ინდივიდუალური მიდგომა – ორივე სასწავლო გეგმა შემუშავებულია პერსონალიზაციის გათვალისწინებით, რაც უზრუნველყოფს თითოეული მოსწავლის უნიკალურ საჭიროებებსა და შესაძლებლობების გათვალისწინებას;

გაძლიერებული ჩართულობა – ფუნქციური და სენსორული გამოცდილების შეძენით, შეხებით და აქტიური სწავლებით, მოსწავლეებისთვის სასწავლო მასალის შინაარსი უფრო საინტერესო და აქტუალური ხდება, შესაბამისად მოტივაცია და ჩართულობა იზრდება;

უნარების განვითარება – აქცენტი ცხოვრებისეულ უნარებზე, სენსორულ გამოცდილებასა და კომუნიკაციაზე უზრუნველყოფს მოსწავლეების მომზადებას სკოლის გარეთ;

ჰოლისტური განვითარების ხელშეწყობა – აკადემიური მიღწევების გარდა, ეს სასწავლო გეგმები ხელს უწყობს პიროვნულ, სოციალურ, ემოციურ და ფიზიკურ განვითარებას, რამდენადაც კმაყოფილება ის საჭიროება, რომ მძიმე და მრავლობითი დარღვევის შემთხვევაში მოსწავლე ცალმხრივად არ დაიტვირთოს მხოლოდ აკადემიური უნარების სწავლებით და ყურადღება მიექცეს მისთვის მეტად საჭირო უნარების განვითარების ხელშეწყობას, როგორიცაა ფუნქციური და ადაპტური უნარები, შესაბამისად ალტერნატიული და სენსორული გეგმები მოსწავლეს განიხილავს, როგორც მთლიან პიროვნებას;

მულტიმოდალური მიდგომა – მრავალი შეგრძნების (მხედველობა, ხმა, შეხება, გემო და ყნოსვა) ჩართვით მოსწავლეებს შეუძლიათ განიცადონ ცნებების უფრო მდიდარი და სიღრმისეული წვდომა;

არაკადემიურ უნარების განვითარება – ასეთი კურიკულუმები ხშირად ფოკუსირებულია ცხოვრებისეულ უნარებზე, სოციალურ უნარებზე, მოტორულ უნარებსა და სხვა აუცილებელ კომპეტენციებზე, რომლებიც შეიძლება სასარგებლო იყოს მოსწავლეებისთვის რეალურ სიტუაციებში და ხელს უწყობდეს ცხოვრების დამოუკიდებელი უნარების განვითარებას;

ინკლუზიურობა – ალტერნატიული და სენსორული სასწავლო გეგმა ხშირად უფრო ინკლუზიურია, ემსახურება სხვადასხვა შესაძლებლობის მქონე მოსწავლეებს, რაც უზრუნველყოფს, რომ არცერთი ბავშვი არ დარჩეს განათლების მიღმა;

ნევროლოგიური სარგებელი – სენსორულმა გამოცდილებამ შეიძლება ხელი შეუწყოს ნევროლოგიურ განვითარებას და ტვინში სინაფსურ კავშირებს, ეს განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია სენსორული გადამუშავების სირთულეებისა და დარღვევების მქონე ბავშვებისთვის;

შფოთვის შემცირება – მოსწავლეებისთვის, რომლებიც შეიძლება გრძნობდნენ გადატვირთულობას ან შფოთვას ტრადიციულ სასწავლო გარემოში, მათთვის სენსორული აქტივობები შეიძლება იყოს დამამშვიდებელი და თერაპიული იყოს;

მოქნილობა – ამ ტიპის კურიკულუმი შეიძლება ადაპტირდეს და შეიცვალოს მოსწავლეთა განვითარებადი საჭიროებების საფუძველზე;

ხელს უწყობს უკეთეს კომუნიკაციას – სენსორული გამოცდილების საშუალებით, არავერბალურ ან მინიმალურად ვერბალურ მოსწავლეებს შეუძლიათ იპოვონ საკუთარი თავის გამოხატვისა და სხვებთან კომუნიკაციის ალტერნატიული გზები;

ხელს უწყობს კვლევასა და აღმოჩენას – ხელს უწყობს მოსწავლეებს, გამოიკვლიონ და აღმოაჩინონ დასკვნები დამოუკიდებლად, რაც ხელს უწყობს სწავლის მიმართ მეტ სიყვარულსაც;

უმჯობესდება ქცევა – ქცევითი გამოწვევების მქონე მოსწავლეებისთვის სენსორულმა აქტივობებმა შეიძლება დადებითად იმოქმედოს, რაც გამოიწვევს უარყოფითი ქცევის შემცირებას;

პრაქტიკული გამოყენება – მოსწავლეებს ეძლევათ შესაძლებლობა გამოიყენონ ცოდნა და უნარები რეალურ სიტუაციებში, რაც სწავლას უფრო აქტიურს ხდის;

შეფასების მრავალფეროვანი შესაძლებლობები – ტრადიციული ტესტირება შეიძლება ზუსტად არ ასახავდეს ყველა მოსწავლის შესაძლებლობებს. ალტერნატიული სასწავლო გეგმა გვთავაზობს შეფასების მრავალფეროვან მეთოდებს, რომლებსაც უფრო მეტად ეყრდნობა ჰოლისტურ შეფასებას მოსწავლის პროგრესის შესახებ;

თანამშრომლობა და სოციალური ურთიერთქმედება – ბევრი სენსორული აქტივობა თანამშრომლობითი ხასიათისაა, რაც ხელს უწყობს სოციალურ ინტერაქციას და გუნდურ მუშაობას;

ალტერნატიული და სენსორული კურიკულუმის მნიშვნელობა ისაა, რომ ის ხელმისაწვდომს ხდის სწავლას იმ მოსწავლეებისთვის, რომლებსაც სხვაგვარად შეიძლება გაუჭირდეთ ტრადიციული საგანმანათლებლო გარემოში ყოფნა და რეალიზება. იგი აღიარებს, რომ ყველა ბავშვი უნიკალურია და იმსახურებს მათ საჭიროებებზე მორგებულ განათლებას, რაც უზრუნველყოფს მათი სრული პოტენციალის გამოვლენას.

3. ვისთვის არის განკუთვნილი ალტერნატიული სასწავლო გეგმა?

ინკლუზიური განათლება მიზნად ისახავს ყველა მოსწავლისთვის, განურჩევლად მათი შესაძლებლობებისა თუ შეზღუდული შესაძლებლობისა, უზრუნველყოფილი იყოს თანაბარი შესაძლებლობით, რომ სწავლობდეს ძირითად კლასებში. თუმცა, ყველა მოსწავლე ვერ ისარგებლებს ტრადიციული სასწავლო გეგმით მისი უნიკალური საჭიროებების გამო. ალტერნატიული სასწავლო გეგმა, შეიძლება საჭირო გახდეს შემდეგი ჯგუფებისთვის:

1. მძიმე და მრავლობითი შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე მოსწავლეები (SMD) – ამ მოსწავლეებს შეიძლება დასჭირდეთ მნიშვნელოვანი ცვლილებები სტანდარტულ სასწავლო გეგმაში ღრმა კოგნიტური, ფიზიკური, სენსორული ან ჯანმრთელობის მძიმე დარღვევის გამო. ალტერნატიული სასწავლო პროგრამა ამ შემთხვევაში ლეგიტიმურად შეიძლება ფოკუსირებული იყოს ფუნქციონალურ ცხოვრებისეულ უნარებზე, კომუნიკაციის უნარებსა და წინა პასუხში აღნიშნულ სხვა სფეროებზე;
2. ზომიერი და მძიმე ინტელექტუალური შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე მოსწავლეებისთვის ტრადიციული აკადემიური სასწავლო გეგმა შეიძლება იყოს ძალიან რთული. ალტერნატიული სასწავლო გეგმა უპირატესობას ანიჭებს ფუნქციურ აკადემიურ უნარებს, პროფესიულ უნარებს და ადაპტურ ქცევებს მათი დამოუკიდებლობისა და საზოგადოებაში მონაწილეობის მხარდასაჭერად;
3. ემოციური და ქცევითი აშლილობის მქონე მოსწავლეები (EBD) – ამ ჯგუფიდან ზოგიერთ მოსწავლეს შეიძლება დასჭირდეს ალტერნატიული სასწავლო გეგმა, რომელიც ხაზს უსვამს სოციალურ-ემოციურ სწავლას, ქცევის მენეჯმენტს და პრობლემასთან სოციალურად მისაღები ფორმით გამკლავების უნარებს, მათ შორის ადაპტურ ქცევას. თუმცა აქ იგულისხმება, რომ აღნიშნული ემოციური და ქცევითი აშლილობა იმდენად მძიმე უნდა იყოს, რომ ის მნიშვნელოვნად უშლიდეს ხელს მოსწავლეს ასაკის და კლასის შესაბამისი სტანდარტის დაძლევაში;
4. მშობლიური ენის შემსწავლელი პროგრამა შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე მოსწავლეებისთვის – ენობრივი მხარდაჭერის გარდა, ამ მოსწავლეებს შეიძლება დასჭირდეთ ადაპტირებული სასწავლო პროგრამა, რომელიც დააკმაყოფილებს როგორც მათ ენობრივ საჭიროებებს, ასევე მათ საგანმანათლებლო საჭიროებებს შეზღუდული შესაძლებლობებიდან გამომდინარე;
5. აუტისტური სპექტრის აშლილობის მქონე მოსწავლეები (ASD) – სიმძიმისა და ინდივიდის საჭიროებებიდან გამომდინარე, ზოგიერთ მოსწავლეს ASD შეიძლება დასჭირდეს ცვლილებები ისეთ სფეროებში, როგორიცაა სოციალური უნარების ტრენინგი, კომუნიკაციის უნარები ან სენსორული ინტეგრაცია;
6. ნიჭიერი მოსწავლეები – სპექტრის საპირისპირო მხარეს, განსაკუთრებით ნიჭიერი მოსწავლეებისთვის შესაძლოა სტანდარტული სასწავლო გეგმა არასაკმარისად რთული აღმოჩნდნენ. მათ შეუძლიათ ისარგებლონ გამდიდრებული ან დაჩქარებული კურიკულუმით, რათა დაკმაყოფილებული იყოს მათი მოწინავე შემეცნებითი შესაძლებლობები (ამ ეტაპზე საქართველოში ნიჭიერ მოსწავლეთა სასწავლო გეგმა ცადვე ახ ახსებობს, მაგჩამ შექმნილია გზამკვლევი ნიჭიერი ბავშვების განათლების ხელშეწყობა, 2022 – <http://inclusion.ge/res/docs/2023050216240092828.pdf>);
7. ფიზიკური შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე მოსწავლეები – მიუხედავად იმისა, რომ ბევრს შეუძლია წვდომა ზოგად სასწავლო გეგმაზე, ზოგიერთს შეიძლება დასჭირდეს ცვლილებები, განსაკუთრებით ისეთ სფეროებში, როგორიცაა სპორტი ან პრაქტიკული აქტივობები, მათი შეზღუდულობის ხასიათისა და სიმძიმის მიხედვით;
8. ჯანმრთელობის ქრონიკული დარღვევის მქონე მოსწავლეებს – ისინი, ვისაც ხშირად უწევს სკოლის გაცდენა (მაგალითად, მძიმე ასთმა, ეპილეფსია ან ქრონიკული დაღლილობა) შეიძლება დასჭირდეს შეცვლილი სასწავლო გეგმა, რომელიც ითვალისწინებს მათ არყოფნას და ენერგიის დონეს;
9. გარდამავალი ან მიგრანტი მოსწავლეები – მოსწავლეებს, რომლებიც ნორმაზე ხშირად იცვლიან გეოგრაფიულ არეალს, მაგალითად, მიგრანტთა ოჯახებიდან, შეიძლება დასჭირდეთ მოქნილი ან

ალტერნატიული სასწავლო გეგმა, რომელიც ითვალისწინებს ხარვეზებს მათ განათლებაში ხშირი გადაადგილების გამო.

ზემოთ ჩამოთვლილი ჯგუფებისთვის საქართველოში, ეროვნული სასწავლო გეგმის შემადგენელ ნაწილს წარმოადგენს მძიმე და მრავლობითი დარღვევების მქონე მოსწავლეთა ალტერნატიული და სენსორული სასწავლო გეგმა.

მნიშვნელოვანია აღინიშნოს, რომ ამ ჯგუფებიდან ყველა მოსწავლეს შესაძლოა არ დასჭირდეს ალტერნატიული სასწავლო გეგმა. მისი განხორციელების გადანყვეტილება ყოველთვის ინდივიდუალურად უნდა იქნეს მიღებული, საქართველოში ამ გადანყვეტილებას იღებს ფსიქო-საგანმანათლებლო შეფასების მულტიდისციპლინური გუნდი მოსწავლის უნიკალური საჭიროებების, ძლიერი მხარეებისა და გამოწვევების გათვალისწინებით. ინკლუზიური განათლების მიზანია იყოს პასუხისმგებელი და უზრუნველყოს, რომ ყველა მოსწავლემ მიიღოს შესაბამისი და მაღალი ხარისხის საგანმანათლებლო გამოცდილება.

4. ალტერნატიული სასწავლო გეგმის ძირითადი მიმართულებები

ალტერნატიული სასწავლო გეგმაზე დაყრდნობით ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის შემუშავება მძიმე და მრავლობითი შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე მოსწავლეებისთვის (SMD) მოითხოვს გადასვლას ტრადიციული აკადემიური შინაარსიდან უფრო ფუნქციურ და ინდივიდუალურ მიდგომაზე.

ქვემოთ წარმოდგენილია ალტერნატიული სასწავლო გეგმის ძირითადი მიმართულებები, რომლებიც გათვალისწინებულია ყველა ქვეყანაში, სადაც ფუნქციონირებს ალტერნატიული გეგმა, მათ შორის საქართველოშიც.

ფუნქციური ცხოვრებისეული უნარები

ალტერნატიულ სასწავლო გეგმას შეუძლია პრიორიტეტულად განსაზღვროს ის უნარები, რომლებიც მძიმე და მრავლობითი დარღვევის მქონე მოსწავლეებს დასჭირდებათ მათ ყოველდღიურ ცხოვრებაში, მათ შორის:

- პირადი მოვლა (მაგალითად, ჩაცმა, მოვლა, ტუალეტი);
- ძირითადი საოჯახო უნარები (მაგ., დასუფთავება, სამზარეულო, სამრეცხაო);
- უსაფრთხოების უნარები (მაგალითად, საფრთხის ამოცნობა, იმის ცოდნა, როდის უნდა ითხოვო დახმარება);
- ძირითადი ფინანსური უნარები (მაგალითად, ფულის მართვა, ბიუჯეტირება);
- პირადი ჰიგიენა (კბილების გახეხვა, ხელის დაბანა);
- ჩაცმა და გახდა, გამოცვლა;
- საჭმლის მომზადება.

კომუნიკაციური უნარები

ვინაიდან მძიმე და მრავლობითი დარღვევის მქონე მოსწავლეს შეიძლება უჭირდეს კომუნიკაცია, ყურადღება მახვილდება ისეთი უნარების განვითარების ხელშეწყობაზე, როგორიცაა:

- დამატებითი და ალტერნატიული კომუნიკაციის (AAC) მეთოდები, როგორიცაა სურათების დაფები, ხმის გამომავალი მოწყობილობები ან ჟესტების ენა;
- სურვილების, საჭიროებების, გრძნობებისა და მოსაზრებების გამოხატვა;
- ძირითადი სოციალური ნიშნების ამოცნობა და მათზე რეაგირება.

სოციალური და ემოციური სწავლება

- ემოციების ამოცნობა და გამოხატვა.
- ურთიერთობა თანატოლებთან და უფროსებთან.
- ურთიერთობების დამყარება და სოციალური ეტიკეტის პრაქტიკა.
- კონფლიქტის მოგვარება და თვითდახმარება.

მოტორული უნახები

- მსხვილი მოტორული უნარები (მაგალითად, სიარული, ეტლით სარგებლობა, წონასწორობის ვარჯიშები);
- ნატიფი მოტორული უნარები (მაგალითად, ჭურჭლის გამოყენება, პერანგების ღილების შეკვრა, ხელოსნობა).

სენსორული ინტეგრაცია

- სენსორული დამუშავების სირთულეებზე მორგებული აქტივობები;
- მრავალსენსორული გამოცდილების გამოყენება ახალი ცნებების სწავლებისთვის.

აკადემიური ადაპტაციები

მიუხედავად იმისა, რომ ტრადიციული აკადემიური შინაარსი შეიძლება შეიცვალოს, ის არ უნდა იყოს გამოტოვებული. მოსწავლის შესაძლებლობებიდან გამომდინარე მნიშვნელოვანია ყურადღება გამახვილდეს ისეთი წინააღმდეგობრივი და აკადემიური უნარების განვითარების ხელშეწყობაზე, როგორიცაა:

- ადაპტირებული წიგნიერებისა და ციფრული ცოდნის გაკვეთილები ტაქტილური ან მრავალსენსორული მასალების გამოყენებით;
- კონცეპტუალური გაგება მეცნიერებაში და სოციალურ კვლევებში პრაქტიკული აქტივობებით.

ჩვეულებრივი და დასვენების უნახები

- ჰობის, ხელოვნებისა და ხელგარჯილობის შესწავლა;
- ხელნაკეთი რესურსების სწავლება („კრაფტი“);
- ადაპტირებულ ფიზიკურ აღზრდასა და სპორტში მონაწილეობა;
- მარტივ თამაშებში მონაწილეობა;
- ჰობიზე დაფუძნებულ აქტივობებში ჩართვა (მაგალითად, ხატვა, მუსიკა).

საზოგადოებრივ ცხოვრებაში მონაწილეობა

- გადაადგილება საზოგადოებრივი ტრანსპორტით;
- ადგილობრივ ბიზნეს ობიექტებში წასვლა (მაგალითად, სასურსათო საყიდლები, ფოსტა, ბანკი, კლინიკა, ცენტრი ...);
- საზოგადოებრივ მომსახურებაში ჩართვა და გასეირნება;
- საზოგადოებრივი ტრანსპორტით სარგებლობა;
- ფულის ამოცნობა და გამოყენება;
- სასურსათო საყიდლები;

უსაფრთხოების უნახები

- საფრთხის ნიშნების ამოცნობა და რეაგირება;
- ძირითადი პირველადი დახმარება.

წინაპირობისი და პირობისი უნახები

- სამუშაო ინტერესებისა და შესაძლებლობების შესწავლა;
- სამუშაოში ან მოხალისეობრივ საქმიანობაში მონაწილეობა
- სამუშაოსთან დაკავშირებული ამოცანების პრაქტიკა (მაგალითად, დახარისხება, აწყობა).

ტექნოლოგია და ადაპტუი ალტერნატივა

- ტექნოლოგიის გაცნობა, რომელიც მათ დაეხმარება, როგორცაა ევროპის წამკითხველები, ადაპტირებული კლავიატურები ან ხმის ამოცნობის პროგრამული უზრუნველყოფა;
- მობილური მოწყობილობების, ან სხვა ალტერნატივების გაცნობა, რომლებსაც შეუძლია ხელი შეუწყოს დამოუკიდებლობას.

ჯანმრთელობა და კეთილდღეობა

- საკუთარი ჯანმრთელობის საჭიროებების ძირითადი გაგება;
- კვება, ჰიგიენა და ძირითადი სამედიცინო დახმარება;
- ფიზიკური ფიტნესისა და დასვენების ტექნიკა.

ფუნქციური მათემატიკა

- ფულის მართვა (მონეტების იდენტიფიცირება, მარტივი ტრანზაქციების განხორციელება);
- დროის ცნებები (დროის თქმა, კალენდრის გაგება).

ფუნქციური წიგნიერება

- მარტივი ტექსტების კითხვა და გაგება (მაგალითად, ნიშნები, ეტიკეტები);
- პირადი ინფორმაციის დაწერა (სახელი, მისამართი, ტელეფონის ნომერი).

სოციალურ-ემოციური სწავლება

- საკუთარი და სხვების ემოციების ამოცნობა;
- სათანადო ქცევა საზოგადოებრივ ადგილებში;
- ემოციების ჯანსაღად ამოცნობა და გამოხატვა;
- თვითრეგულირებისა და დაძლევის სტრატეგიები.

ქცევის მენეჯმენტი

- ტრიგერების ამოცნობა და სტრატეგიების გამოყენება გამოფიტვის თავიდან ასაცილებლად.
- პოზიტიური განმტკიცება და თვითკონტროლი.

ადაპტუი ფიზიკური აღზრდა

- ეტლით სპორტი და თამაშები;
- სიძლიერის და მოქნილობის სავარჯიშოები, რომლებიც ადაპტირებულია ეტლისთვის;
- ეტლიდან სხვა სკამებზე ან სანოლზე გადაყვანა;
- გადაადგილება სხვადასხვა რელიეფზე ან დაბრკოლებებზე.

გჩანჩივის დაგეგმვა

- ოჯახებთან და დამხმარე გუნდებთან მუშაობა მოსწავლის სკოლიდან ზრდასრულ ასაკში გადასვლის დაგეგმვის მიზნით;
 - ეს შეიძლება მოიცავდეს საზოგადოებრივ რესურსებთან დაკავშირებას, საშუალო განათლების შემდგომი ვარიანტების შესწავლას, პროფესიულ სასწავლებელს ან ზრდასრულთა დღის პროგრამების მოძიებას.
- აუცილებელია, რომ ალტერნატიული სასწავლო გეგმის მიმართულებებში მოცემული ინდიკატორ-

რები იყოს მოქნილი და მორგებული თითოეული მოსწავლის საჭიროებებზე, შესაძლებლობებსა და ინტერესებზე. მუდმივი შეფასება და თანამშრომლობა ოჯახებთან, თერაპევტებთან და სხვა დამხმარე პროფესიონალებთან გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს მძიმე და მრავლობითი შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე მოსწავლეებისთვის მათ მიერ საუკეთესო შედეგების მიღწევისთვის.

ჩვენ ზემოთ გავიხილეთ ძირითადი მიმართულებები, ინდიკატორები და ნიმუშები. სინამდვილეში, ალტერნატიული სასწავლო გეგმა ბევრად უფრო დეტალური და მორგებული უნდა იყოს მოსწავლის ინდივიდუალურ საჭიროებებზე. სწორედ გუნდური მიდგომა და თანამშრომლობა უზრუნველყოფს სასწავლო პროგრამის შესაბამისობას და ეფექტურობას, ასე ინდივიდუალური საჭიროებების შეფასება და სასწავლო სტრატეგიების შერჩევა მნიშვნელოვანია, რომ მოსწავლემ იმ შედეგს მიაღწიოს, რომელიც მასთან იქნა დასახული. აღსანიშნავია, რომ ალტერნატიულ სასწავლო გეგმაზე დაყრდნობით აუცილებელია ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის შემუშავება, ამ შემთხვევაში, არა ზოგადი სტანდარტიდან, არამედ ალტერნატიულ მიზნებზე დაყრდნობის შედეგად დგება ინდივიდუალური სასწავლო გეგმა.

5. ვისთვის არის განკუთვნილი სენსორული სასწავლო გეგმა?

ინკლუზიური განათლების კონტექსტში სენსორული სასწავლო გეგმა გადამწყვეტია, როდესაც საქმე ეხება მოსწავლეთა ფართო სპექტრს. სენსორული სასწავლო გეგმა მოქნილია და შეიძლება მორგებული იყოს სპეციფიკური სწავლის უნარის მქონე მოსწავლეებისთვის, სენსორული დამუშავების დარღვევების ან ფიზიკური დარღვევების მქონე მოსწავლეებისთვის, სენსორული აქტივობები შეიძლება გამოყენებული იყოს როგორც ალტერნატიული გზა მოსწავლის ცოდნის დაუფლებისა და ჩართულობისთვის.

სენსორული სასწავლო გეგმა ხელს უწყობს ჩართულობას, რადგან სენსორებით მდიდარი აქტივობები, როგორც წესი, პრაქტიკული და ინტერაქტიულია, რაც სწავლას უფრო მიმზიდველს და ხელშეახებს ხდის. ბევრი მოსწავლისთვის ამ მიდგომას შეუძლია გააძლიეროს მოტივაცია და ყურადღება. ასევე, სენსორული სასწავლო გეგმა ხელს უწყობს თანატოლებთან ურთიერთობას, თანამშრომლობას და ჯგუფურ მუშაობას. ინკლუზიურ გარემოში, ამან შეიძლება ხელი შეუწყოს შშმ მოსწავლეებს და სხვა მოსწავლეებს შორის ურთიერთქმედებას, ხელი შეუწყოს გაგებას, თანაგრძნობას და სოციალურ უნარებს.

სენსორული სასწავლო გეგმა ამცირებს ბარიერებს, რადგან სწავლის ტრადიციული მეთოდები შეიძლება შემზღუდველი იყოს ზოგიერთი მოსწავლისთვის, რაც მათ თავს იზოლირებულად ან ნაკლებ უნარების მქონედ აგრძნობინებს. სენსორულმა აქტივობებმა შეიძლება დაარღვიოს ეს ბარიერები, რაც საშუალებას მისცემს ყველა მოსწავლეს მნიშვნელოვანი მონაწილეობა მიიღოს პროცესებში. მიიჩნევა, რომ ეს ყველაფერი პოზიტიურ სასწავლო გარემოს მეტად აყალიბებს, რადგან სენსორებით მდიდარ საკლასო ოთახებს ხშირად აქვთ სხვადასხვა მასალა და წყობა, როგორიცაა მშვიდი კუთხეები, ტაქტილური მასალები და ვიზუალური საშუალებები. ასეთი გარემო შეიძლება იყოს მიმზიდველი და დამამშვიდებელი, რაც ხელს უწყობს პოზიტიური სასწავლო ატმოსფეროს.

სენსორული სასწავლო გეგმა შექმნილია ძირითადად იმ პირებისთვის, რომლებისთვისაც წამყვანია სწავლის ის მეთოდი და სტრატეგია, რომლებიც აქცენტირდება სენსორულ გამოცდილებაზე.

ალტერნატიული სასწავლო გეგმა, შეიძლება საჭირო გახდეს შემდეგი ჯგუფებისთვის:

1. სენსორული დამუშავების დარღვევების მქონე მოსწავლეები (SPD) – ამ ადამიანებს ხშირად უჭირთ გარემოს სენსორული ინფორმაციის დამუშავება და ასევე აწყდებიან გარე სენსორულ სტიმულზე (ვიზუალურზე, აუდიოზე, ტაქტილურზე და სხვ.) რეაგირების სირთულეები. ისინი შეიძლება იყვნენ ჰიპერმგრძნობიარე (ზედმეტად მგრძნობიარე) ან ჰიპომგრძნობიარე (დაქვეითებული) სენსორული სტიმულის მიმართ;
2. მოსწავლეები ღრმა და მრავლობითი სწავლის სირთულეებით (PMLD) – ამ მოსწავლეებს აქვთ მძიმე კოგნიტური დაქვეითება და ასევე შეიძლება ჰქონდეთ დამატებითი ფიზიკური და სენსორული დარღვევები. სენსორული სასწავლო გეგმა მათ დაეხმარება სენსორული გამოცდილების საშუალებით სწავლაში და უზრუნველყოფს ინფორმაციაზე წვდომას, რადგან ტრადიციული აკადემიური ამოცანები შეიძლება არ იყოს მათთვის შესაფერისი ან მნიშვნელოვანი.
3. აუტიზმის სპექტრის მქონე მოსწავლეებიდან ბევრს აქვს სენსორული მგრძნობელობა. სენსორული სასწავლო გეგმა შეიძლება ადაპტირებული იყოს მათი სპეციფიკური მოთხოვნილებების დასაკმაყოფილებლად, რაც დაეხმარება მათ სასწავლო პროცესში ჩართვაში ისე, რომ მოერგოს მათ სენსორულ პრეფერენციებს ან სენსორულ გაღიზიანებებს;

4. მხედველობის ან სმენის დაქვეითების მქონე მოსწავლეები – მათ, ვისაც სმენის ან მხედველობის მნიშვნელოვანი დაქვეითება აქვთ, შეიძლება ისარგებლონ სასწავლო გეგმით, რომელიც ხაზს უსვამს სხვა შეგრძნებების და კომპენსატორული შეგრძნებების სწავლაში ჩართვას;
 5. ადრეული განათლება – თუნდაც ძირითადი გარემოში, სენსორებზე დაფუძნებული სწავლება შეიძლება სასარგებლო იყოს მცირეწლოვანი ბავშვებისთვის. ჩვილები და პატარები ბუნებრივად იკვლევენ სამყაროს შეგრძნებების საშუალებით, ამიტომ სენსორული სასწავლო გეგმა კარგად ემთხვევა მათ განვითარების სტადიას;
 6. მძიმე ან რთული ფიზიკური შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე მოსწავლეები – მათ ვისაც აქვს შეზღუდული მობილურობა ან კომუნიკაციის უნარი, სენსორულმა გამოცდილებამ შეიძლება შესთავაზოს მისაღწევი გზა ჩართულობის, კვლევისა და სწავლისთვის;
 7. ტვინის ტრავმული დაზიანები მქონე მოსწავლეები – დაზიანების ბუნებიდან და მოცულობიდან გამომდინარე, მათ შეუძლიათ ისარგებლონ სენსორული გამოცდილებით, როგორც მათი რეაბილიტაციისა და სწავლის პროცესის ნაწილი;
 8. სხვები ნეიროდივერსიის პროფილებით – ზოგიერთ მოსწავლეს შეიძლება არ ჰქონდეს კონკრეტული დიაგნოზი, მაგრამ მისთვის სასარგებლო იყოს სენსორული მიდგომით სწავლება უნიკალური ნევროლოგიური ან განვითარების პროფილების გამო.
- არსებითად, სენსორული სასწავლო გეგმა არის მათთვის, ვინც რაიმე მიზეზის გამო, უფრო ეფექტურად ერთვება პროცესში და ეფექტურად აღიქვამს სასწავლო მასალას, როდესაც ის სენსორებით მდიდარი ფორმით არის წარმოდგენილი. იგი აცნობიერებს სწავლის პროცესში მრავალი გრძნობის ჩართვას და გამოცდილების ინდივიდუალურ საჭიროებებზე მორგების მნიშვნელობას.

6. სენსორული სასწავლო გეგმის ძირითადი მიმართულებები მძიმე და მრავლობითი დარღვევის მქონე მოსწავლეებისთვის

სენსორული სასწავლო გეგმა მძიმე და მრავლობითი შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე მოსწავლეებისთვის არის სპეციალიზებული საგანმანათლებლო მიდგომა, რომელიც ფოკუსირებულია სენსორული აღქმისა და დამუშავების განვითარებასა და გაუმჯობესებაზე. ამ ტიპის სასწავლო გეგმა შექმნილია თითოეული მოსწავლის უნიკალური და ინდივიდუალური საჭიროებების დასაკმაყოფილებლად.

მძიმე და მრავლობითი შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე მოსწავლეებისთვის სენსორული კურიკულუმის განხორციელება სასკოლო გარემოში მოითხოვს ყოვლისმომცველ, ინტერდისციპლინურ მიდგომას, რომელიც ფოკუსირებულია ინდივიდუალურ საჭიროებებზე, ფუნქციურ უნარებსა და გარემოზე ადაპტაციაზე.

ქვემოთ ჩამოთვლილია ძირითადი მიმართულებები, რომლებიც ჩვეულებრივ შედის სენსორულ სასწავლო გეგმაში:

1. სენსორული საჭიროებების შეფასება

- ინდივიდუალური შეფასება – სენსორული სასწავლო გეგმის დაწყებამდე აუცილებელია თითოეული მოსწავლის სენსორული შესაძლებლობების, უპირატესობებისა და სენსორული სტიმულის ზემოქმედების ან აუტანლობის ზედმინვენიტ შეფასება. ეს გულისხმობს მათი ვიზუალური, სმენის, ტაქტილური, ყნოსვის, პროპრიოცეპტიური და ვესტიბულური გრძნობების შეფასებას;
- ფუნქციური სენსორული პროფილი – შეიმუშავეთ პროფილი თითოეული მოსწავლისთვის იმის გასაგებად, თუ როგორ ამუშავებენ სენსორულ ინფორმაციას ყოველდღიურ ცხოვრებაში და როგორ მოქმედებს ეს მათ ქცევაზე და სწავლაზე;
- შეფასების საფუძველზე მორგებული გეგმები – შეიმუშავეთ ინდივიდუალური სენსორული გეგმები თითოეული მოსწავლისთვის, მორგებული იმისათვის, რომ უზრუნველყოს სენსორული მონაცემების სწორი ბალანსი მთელი დღის განმავლობაში სკოლაში ყოფნისას.

2. სენსორული ინტეგრაცია

- გამოიყენეთ სპეციალიზებული ინტერვენციები, რომლებიც შექმნილია იმისათვის, რომ დაეხმაროს მოსწავლეებს სენსორული ინფორმაციის უფრო ეფექტურად დამუშავებასა და ინტეგრირებაში;
- სენსორული ინტეგრაციის აქტივობები შექმნილია იმისთვის, რომ ამ ინდივიდებს დაეხმაროს სენსორული წვდომის სტრუქტურირებულ, განმეორებად გამოცდილებაში, რათა მათ ტვინმა

შეძლოს ადაპტირება და სათანადო რეაგირება ვიზუალზე, ბგერებზე, შეხებაზე, ყნოსვასა და სხვა სენსორულ წყაროებზე, მაგალითად ხელით ხატვა, წყალში ნივთების გაცურება, ქვიშასა და წყალში თამაში, ხმის ამოცნობის თამაშები, რომლებიც ეხმარება ბავშვს სმენითი სტიმულის დისკრიმინაციასა და დამუშავებაში;

- ჩართულობის ხელშეწყობა – შექმენით შესაძლებლობები მოსწავლეებისთვის, რომ აქტიურად ჩაერთონ სხვადასხვა სენსორულ სტიმულთან კონტროლირებადი გზით, რათა ხელი შეუწყონ სენსორულ ინტეგრაციას.

3. კომუნიკაციის განვითარება

- ალტერნატიული და გამაძლიერებელი კომუნიკაცია (AAC) - AAC მოწყობილობებისა და სისტემების დანერგვა მძიმე შეზღუდული შესაძლებლობის მქონეთათვის კომუნიკაციის გასაადვილებლად;
- სენსორული მინიშნებები – სენსორული მინიშნებების გამოყენება (როგორცაა ტაქტილური სიგნალები ან ვიზუალური მხარდაჭერა) გაგებისა და ენის განვითარების დასახმარებლად.

4. ადაპტური უნარები

- ყოველდღიური ცხოვრებისეული უნარები – სწავლების უნარ-ჩვევები, რომლებიც იძლევა უფრო დიდ დამოუკიდებლობას ყოველდღიურ საქმიანობაში ამ ამოცანების სენსორულ ასპექტებზე ფოკუსირებით;
- სივრცეში გადაადგილება მობილობა – ადაპტირებული მობილობის ტრენინგი, მათ შორის სენსორული ნიშნების გამოყენება გარემოში უსაფრთხო გადაადგილებისთვის.

5. სენსორული სტიმულაცია და მოდულაცია

- სტიმულაცია – სხვადასხვა სტიმულის დანერგვა, რათა ხელი შეუწყოს არასაკმარისი რეაგირების შეგრძნების განვითარებას;
- მოდულაცია – სტრატეგიები, რომლებიც ეხმარება მოსწავლეებს, რომლებიც ზედმეტად მგრძნობიარენი არიან სენსორული სტიმულაციის მიმართ, მართონ თავიანთი რეაქციები და შეძლონ შეგრძნების რეგულირება;
- ასწავლეთ მოსწავლეებს თვითრეგულირების სპეციფიკური სტრატეგიები, როდესაც ზედმეტი ხდება სტიმულირება, როგორებიცაა: მძიმე საბნების გამოყენება ან წყნარ ადგილებში წვდომა (ოკუპაციური თერაპევტის მითითებისა და მონიტორინგის საფუძველზე).

6. თამაში და სოციალური ინტერაქცია

- სტრუქტურირებული თამაში – სათამაშო აქტივობების ხელშეწყობა, რომლებიც ხელს უწყობს სენსორულ კვლევას და სოციალურ ინტერაქციას;
- თანატოლებთან ურთიერთქმედება – მძიმე შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე მოსწავლეებისთვის იმ შესაძლებლობების შექმნა, რომ ჩაერთონ თანატოლებთან ურთიერთობისთვის აქტივობებში, რომლებიც ხელს უწყობს კომუნიკაციისა და სოციალური უნარების განვითარებას სენსორული გამოცდილების მეშვეობით.

7. პროფესიული თანამშრომლობა

- ინტერდისციპლინარული მიდგომა – თანამშრომლობა ოკუპაციურ თერაპევტებთან, მეტყველებისა და ენის თერაპევტებთან, ფიზიოთერაპევტებთან და სხვა პროფესიონალებთან შეკრული სენსორული სასწავლო გეგმის შესაქმნელად;
- მუდმივი შეფასება და ადაპტაცია – კურიკულუმის რეგულარულად გადაფასება და ადაპტირება მოსწავლეთა განვითარებად საჭიროებებსა და ინტერვენციების ეფექტურობაზე დაყრდნობით.

8. ფუნქციური და ადაპტური უნარების ტრენინგი

- თვითმოვლა – ჩართეთ სენსორული ასპექტები თვითმოვლის რუტინაში, ტექსტურებისა და ხელსაწყოების გამოყენებით, რომლებიც შეესაბამება თითოეული მოსწავლის სენსორულ პროფილს;
- ცხოვრებისეული უნარები – ასწავლეთ საჭმლის მომზადება, დასუფთავება ან სხვა ცხოვრებისეული უნარები სენსორული ადაპტირებული მიდგომით, აქცენტით პრაქტიკულ, გამოცდილებაზე სწავლაზე.

9. საკლასო ოთახის ადაპტაციები

- სენსორული ადგილები – დანიშნეთ საკლასო ოთახში სენსორული შესვენების ადგილები, რომლებიც აღჭურვილია ისეთი ხელსაწყოებით, როგორებიცაა: სკამები, მკრთალი განათება ან ხმაურის დამწვეი ყურსასმენები;
- მოქნილი სავარძლები და სამუშაო ადგილები – შესაძლოა სხვადასხვა დასაჯდომი ვარიანტების გამოყენება, რომლებიც უზრუნველყოფენ სენსორულ უკუკავშირს, მაგალითად: რხევადი სკამები ან მყარი მერხები, სენსორული დასაჯდომი ბურთები.

10. სასწავლო გეგმის ცვლილებები

- მულტისენსორული ინსტრუქცია – გამოიყენეთ სწავლების მეთოდები, რომლებიც აერთიანებს მრავალ გრძნობას, როგორიცაა ტაქტილური სასწავლო მასალები, ვიზუალური საშუალებები და სმენის მხარდაჭერა;
- მოდიფიცირებული მასალები – შეცვალეთ საგანმანათლებლო მასალები სენსორული თვისებებისადმი, როგორიცაა ტექსტურიებული ქაღალდის ან უსუნო მარკერების გამოყენება, თუკი ეს მისაღები აღმოჩნდება შეფასების შემდეგ.

11. თამაშზე დაფუძნებული და ექსპერიმენტული სწავლება

- სენსორული თამაშების აქტივობები – შეაერთეთ სენსორული ურნები, წყლის აკვარიუმები ან სათამაშო ცომი სწავლასა და სათამაშო დროში, რათა სტრუქტურირებული გზით გაააქტიუროთ გრძნობები;
- კვლევაზე დაფუძნებული სწავლება – წახალისეთ ბუნებრივი გარემოს შესწავლა ისეთი აქტივობებით, როგორიცაა მებაღეობა ან „სენსორული გასეირნება“.

12. ოჯახის ჩართულობა და განათლება

- მშობლების სემინარები – შესთავაზეთ სემინარები, რომლებიც ეხმარება ოჯახებს მეტი გაიგონ სენსორული დამუშავების შესახებ და ასევე იმაზე, თუ როგორ დაეხმარონ შვილებს სახლში;
- სახლი-სკოლის კოორდინაცია – დარწმუნდით, რომ სენსორული სტრატეგიები თანმიმდევრულია სკოლისა და სახლის გარემოში უწყვეტი მხარდაჭერისთვის.

13. პროფესიული თანამშრომლობა და ტრენინგი

- პერსონალის განვითარება – უზრუნველყავით სკოლის პერსონალის მუდმივი ტრენინგი სენსორული სასწავლო გეგმისა და საუკეთესო პრაქტიკის შესახებ მძიმე შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე მოსწავლეების მხარდასაჭერად;
- ერთობლივი ინდივიდუალური სასწავლო გეგმების შემუშავება – იმუშავეთ ინტერდისციპლინურ გუნდთან, მათ შორის ოკუპაციურ თერაპევტებთან და სპეციალური განათლების სპეციალისტებთან, რათა შეიმუშაონ და განახორციელონ ინდივიდუალური სასწავლო გეგმები, რომლებიც პასუხობენ სენსორულ საჭიროებებს.

14. მიმდინარე შეფასება და მხარდაჭერა

- უწყვეტი მონიტორინგი – რეგულარულად გადახედეთ და შეცვალეთ ინდივიდუალური სენსორული გეგმები, მოსწავლეთა რეაქციების, უნარების და პროგრესის საფუძველზე;
- დამხმარე ქსელები – შექმენით მხარდაჭერის ქსელები სკოლის შიგნით, რათა გაზიარებულ იქნეს რესურსები, სტრატეგიები და წახალისება პერსონალს შორის, რომლებიც მუშაობენ მძიმე და მრავლობითი შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე მოსწავლეებთან

სენსორული სასწავლო გეგმა სასკოლო გარემოში მძიმე და მრავლობითი შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე მოსწავლეებისთვის უნდა იყოს დინამიური, ყოვლისმომცველი და პასუხობდეს მოსწავლეთა ცვალებად საჭიროებებს. ის უნდა განხორციელდეს ინდივიდუალიზაციის, პრაქტიკული უნარების განვითარებაზე, გარემოში ადაპტაციისა და სკოლის პერსონალს, თერაპევტებსა და ოჯახებს შორის ძლიერი თანამშრომლობით.

სენსორული კურიკულუმის მიზანია შექმნას მორგებული საგანმანათლებლო გამოცდილება, რომელიც პატივს სცემს და პასუხობს მძიმე და მრავლობითი შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე მოსწავლეების სენსორულ საჭიროებებს, რაც მათ საშუალებას მისცემს, ჩაერთონ და მონაწილეობა მიიღონ მნიშვნელოვან აქტივობებში.

7. სენსორული ოთახები (SNOEZELN ROOMS) თერაპიული მიდგომა სენსორული სტიმულაციის მიმართ

სნოზელენის ოთახი, რომელსაც ხშირად „სენსორულს ოთახს“ უწოდებენ, არის სპეციალიზებული გარემო, რომელიც შექმნილია მულტისენსორული გამოცდილების უზრუნველსაყოფად ინდივიდებისთვის, უპირველეს ყოვლისა, მათთვის, ვისაც აქვს განვითარების შეზღუდვები, მძიმე კოგნიტური დარღვევები, დემენცია ან სენსორული დარღვევები. 1970-იან წლებში ნიდერლანდებიდან წარმოშობილი ტერმინი „Snoezelen“ აერთიანებს ორ ჰოლანდიურ ზმნას: „snuffelen“ (ძებნა ან შესწავლა) და „doezelen“ (დასვენება).

სენსორული ოთახის მახასიათებლები

სენსორული ოთახებისთვის დამახასიათებელია კონტროლირებადი გარემოს არსებობა, Snoezelen-ის ოთახები, როგორც წესი, იზოლირებულია გარე სამყაროს ხმაურისა და ყურადღების გაფანტვისგან, რაც უზრუნველყოფს უსაფრთხო და დამამშვიდებელ გარემოს.

ოთახებში მრავლად მოიპოვება და შესაბამისად განლაგებულია სენსორული აღჭურვილობა – ეს ოთახები შეიცავს სხვადასხვა სენსორულ ხელსაწყოებს და აღჭურვილობას, როგორიცაა, ვიზუალური სტიმულები, ბოჭკოვანი რესურსები, ბუშტის მილები, პროექტორები და განათების ობიექტები. ასევე მოიცავს სმენით სტიმულებს, მუსიკა, ბუნების ხმები ან რიტმული ტონები. ტაქტილური სტიმულების მაგალითებია, ტექსტურირებული მასალები, ფიჭეტის ხელსაწყოები და წყლის საწოლები, ყნოსვითი სტიმულები არომათერაპიის დიფუზორები ან სურნელოვანი საგნები, ვესტიბულური რესურსები, როგორიცაა საქანელები ან გასაქანები მოძრაობის შეგრძნების უზრუნველსაყოფად.

აღსანიშნავია, რომ ამდენი სტიმულის დაუგეგმავად და ინდივიდუალური საჭროების გათვალისწინების გარეშე მიწოდება, მით უმეტეს ერთდროული მიწოდება შესაძლოა პირიქით ძალიან დამაზიანებელი იყოს. ამიტომ ოთახში არსებული სტიმული მორგებული უნდა იყოს ინდივიდის პრეფერენციებსა და თერაპიულ საჭიროებებზე დაყრდნობით. ეს მოიცავს სენსორული ზემოქმედების ინტენსივობას, ტიპს და ხანგრძლივობას.

სენსორული ოთახებით სარგებლობა ამცირებს სტრესს და შფოთვას, კონტროლირებად გარემოს შეუძლია მნიშვნელოვნად შეამციროს აჟიტირება და შფოთვა, განსაკუთრებით აუტიზმის, მძიმე და მრავლობითი დარღვევის ან სენსორული დამუშავების გარკვეული დარღვევების მქონე პირებში. ასევე აძლიერებს თერაპიულ ურთიერთქმედებას – თერაპევტებისთვის და მზრუნველებისთვის (რომლებსაც სენსორული ოთახის გამოყენების მიმართულებით წინასწარი მომზადება უნდა ჰქონდეთ გავლილი) ოთახი შეიძლება იყოს კონტროლირებადი გარემო, რათა უკეთ ჩაერთონ ინდივიდთან, ხელი შეუწყონ კომუნიკაციასა და ინტერაქციას.

სენსორული ოთახის სწორად და ეფექტიანად გამოყენების შემთხვევაში, ის აუმჯობესებს ფოკუსს და ყურადღებას, სპეციფიკური სენსორული საშუალებები შეიძლება დაეხმაროს ინდივიდის კონცენტრაციის გაუმჯობესებაში და ჰიპერაქტიური ქცევების შემცირებაში. ასევე, ღრმა შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირებს ეს აძლევს შანსს, რომ გამოიკვლიონ გარემო, დაამყარონ კონტაქტ-გარემოსთან, ისე, როგორც ჩვეულებრივ შემთხვევაში არ განიცდიან.

სენსორულ ოთახებს საკმაოდ დიდი ეფექტი აქვს ფიზიკური სარგებელის განევის ხარჯზე – ზოგიერთ ელემენტს, როგორიცაა, წყლის საწოლები ან საქანელები, ასევე შეუძლია შეამსუბუქოს ფიზიკური დისკომფორტი ან ტკივილი.

სენსორული ოთახებით აღჭურვილია სხვადასხვა ორგანიზაცია და სერვისის მიმწოდებელი ორგანიზაციები, ასევე, განსაკუთრებით ის სკოლები, რომლებიც ემსახურებიან სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეებს.

გარდა სკოლებისა, სენსორული ოთახები ასევე მნიშვნელოვანია და ფუნქციონირებს ხანდაზმულთა მოვლის ცენტრებში, განსაკუთრებით დემენციის ან ალცჰეიმერის დაავადების მქონე პირებისთვის, საავადმყოფოებში – ქრონიკული ტკივილის ან ძლიერი შფოთვის მქონე პაციენტებისთვის, ფსიქიკური ჯანმრთელობის გაუმჯობესებისთვის – პაციენტებისთვის სენსორული დამუშავების მძიმე პრობლემებით ან მწვავე დისტრესში მყოფი პაციენტებისთვის.

Snoezelen-ის ოთახები წარმოადგენს უნიკალურ თერაპიულ მიდგომას, რომელიც ხაზს უსვამს სენსორულ გამოცდილებას დასვენების, კომუნიკაციისა და საერთო კეთილდღეობის ხელშეწყობისთვის.

როდესაც კვლევა გრძელდება მათი ეფექტურობისა და გამოყენების შესახებ, მათი გამოყენება ფართოვდება, ემსახურება ინდივიდების უფრო ფართო სპექტრს და აჩვენებს მრავლობითი სენსორული გარემოს ძალას თერაპიულ და სასწავლო პარამეტრებში.

8. საქართველოში დანერგილი და მოქმედი ალტერნატიული სასწავლო გეგმის მოკლე მიმოხილვა

საქართველოში ალტერნატიული სასწავლო გეგმა შექმნილია გონებრივი განვითარების უმძიმესი და მრავლობითი დარღვევების მქონე მოსწავლეებისთვის, ის ეროვნული სასწავლო გეგმის ნაწილია და სტანდარტი განკუთვნილია გონებრივი განვითარების უმძიმესი და მრავლობითი დარღვევების მქონე მოსწავლეებისთვის. დოკუმენტში ჩამოყალიბებულია მიზნობრივი და მეთოდური ორიენტირები, რომლებზე დაფუძნებითაც მასწავლებელმა უნდა შექმნას ადაპტირებული კურიკულუმი; სტანდარტის საფუძველზე იქმნება ინდივიდუალური სასწავლო გეგმა, ალტერნატიული სასწავლო გეგმის მიზანია მოსწავლეს განუვითაროს ფუნქციურ-კომპონენტური უნარები (ეროვნული სასწავლო გეგმა (2018-2024 წ.წ.).

ალტერნატიული სტანდარტი საქართველოში შექმნილია საგნობრივად – ქართულ ენასა და ლიტერატურაში, მათემატიკაში, ბუნებისმეტყველებაში, სახვითი და გამოყენებითი ხელოვნებაში, მუსიკაში, სპორტში და სხვა და მისი მიზანია ფუნქციური აკადემიური უნარების განვითარების ხელშეწყობა.

მოკლედ მიმოვიხილოთ ალტერნატიული სასწავლო გეგმა ეროვნული სასწავლო გეგმის მიხედვით საგნობრივი კომპეტენციების გათვალისწინებით:

ქართულ ენასა და ლიტერატურაში ფუნქციური უნარები წარმოადგენს იმ ფუნდამენტურ უნარებს, რომლებიც ეხმარება მოსწავლეს შეძლოს სხვა საგნების სწავლა და ქართული ენის ყოველდღიურ ცხოვრებაში გამოყენება. ფუნქციური უნარები უმნიშვნელოვანესია გონებრივი განვითარების მძიმე და მრავლობითი დარღვევების მქონე მოსწავლეებისთვის, რათა მათ შეძლონ კომუნიკაცია, ჯგუფური მუშაობა, სასწავლო პროცესში მონაწილეობა და პრობლემების გადაჭრა. ფუნქციური უნარები ის ბაზისია, რომელზე დაყრდნობითაც ვითარდება მოსწავლის შემდგომი კოგნიტური უნარები და შესაძლებელი ხდება მაქსიმალური ინტეგრაცია სასწავლო პროცესში. „ფუნქციური უნარები“ – გაგებულ უნდა იქნეს ძალიან ფართო კონტექსტში, რომელიც მოსწავლეს უზრუნველყოფს უნარით, აქტიურად იყოს ჩართული სწავლაში, სოციალურ და ყოველდღიურ აქტივობებში ქართული ენის ალტერნატიული სტანდარტი სამი ძირითადი მიმართულების – ზეპირმეტყველების, კითხვისა და წერის უნარ-ჩვევების – განვითარებას ისახავს მიზნად.

მათემატიკის ალტერნატიული სტანდარტით დადგენილია ელემენტარული, ყველაზე არსებითი მათემატიკური ცნებებისა და პროცედურების ჩამონათვალი, რომელიც არსებითია რეალური, ყოველდღიური პრობლემების გადაჭრისას; აგრეთვე, სტანდარტით დგინდება მათემატიკური კომუნიკაციის უნარის ზღვრული, საბაზისო დონე, რომელიც საჭიროა ინფორმაციის მისაღებად და გადასაცემად მათემატიკური ენის ყველაზე ელემენტარული კომპონენტების გამოყენებით.

ბუნებისმეტყველების ალტერნატიული სტანდარტით სწავლა-სწავლება გულისხმობს მოსწავლეთა მიერ უშუალო გარემოს შეცნობას, ინტერესის და ცნობისმოყვარეობის გაჩენას/გაღვივებას, ცხოვრებისეულ სიტუაციებთან დაკავშირებული მარტივი პრობლემების გადაჭრის გზების დასწავლას, მოვლენებს შორის არსებული მიზეზშედეგობრივი კავშირების შესწავლასა და შეძენილი გამოცდილების ცხოვრებაში გამოყენებას.

„სახვითი და გამოყენებითი ხელოვნების“ საგნის ფარგლებში ინტელექტუალური განვითარების მძიმე და ღრმა დარღვევების მქონე მოსწავლეები მონაწილეობას იღებენ შემოქმედებით პროცესში, ეუფლებიან პრაქტიკულ და შრომით უნარებს. მოსწავლეებს საშუალება ეძლევათ ისწავლონ თამაშით, კეთებით. დააკვირდნენ მათ უშუალო გარემოს და მიღებულ შთაბეჭდილებები, ემოციები გადმოსცენ/ასახონ ნამუშევრებში, გამოსატონ საკუთარი დამოკიდებულება, აზრი. გამოსცადონ და გამოიყენონ სხვადასხვა მასალა, ტექნიკა, იარაღი, პროცედურა.

„მუსიკის“ საგნის ფარგლებში გონებრივი განვითარების მძიმე და მრავლობითი დარღვევების მქონე მოსწავლეები მონაწილეობას იღებენ შემოქმედებით პროცესში: ეს არის გარე სამყაროს ხმების, მუსიკალური ინტონაციების, რიტმის, მელოდიის ხილულ ანალოგიებთან (საგნებთან, ადამიანთან, ბუნებასთან, ფერებთან) დაკავშირება. მოსწავლეებს საშუალება ეძლევათ ისწავლონ თამაშით, კეთებით. დააკვირდნენ მათ უშუალო გარემოს და მიღებულ შთაბეჭდილებები, ემოციები გადმოსცენ/ასახონ ხმით, ბგერით, რიტმით, ჟესტით, მიმიკით და საცეკვაო ელემენტებით.

„სპორტის“ საგნის ფარგლებში ფიზიკური და სოციალურ-ემოციური უნარების განვითარების ფსიქიკურ და მოტორულ დარღვევების მქონე მოსწავლეებთან უმჯობესდება მსხვილი და ნატიფი მოტო-

რიკა, წონასწორობა, მეტყველება და კომუნიკაცია, ემოციური რეგულაციები, თანატოლებთან ურთიერთობა, სპორტულ და გუნდურ თამაშებში ჩართულობა.

მაგადითისთვის განვიხილოთ *ხამდენიმე აქტივობა, ჰეკომენდაცია და მეთოდური მითითება ადგილობრივი სასწავლო გეგმის მიზნებიდან და თემებიდან გამომდინარე:*

- **ინტერაქცია ნაცნობ ნივთებზე**

მასწავლებელი მოსწავლეებს აჩვენებს ფოტოებს/სურათებს ან მიუთითებს ნივთებზე/საგნებზე (მაგ., დაფა, ცარცი, მერხი, პასტა, მაკრატელი, მაგიდა...) და ეკითხება, ამ ნივთებიდან რომელი არის სკოლაში, რომელი სახლში. მოსწავლეები მასწავლებლის დახმარებით ახარისხებენ სურათებს, განსაზღვრავენ მათ ფუნქციას.

- **შესაბამისობის დადგენა**

მასწავლებელი მოსწავლეებს ურიგებს დიდ მუყაოს ფურცლებსა და პატარა ბარათებზე დაკრულ სხვადასხვა სურათს, რომლებიც შინაარსობრივად მიესადაგება ერთმანეთს, მაგ.: კბილის ჯაგრისი და კბილის პასტა; მანქანა და მანქანის გასაღები და ა.შ. მოსწავლეებმა უნდა შეუსაბამონ ერთმანეთს შინაარსობრივად მსგავსი წყვილი.

- **ბარათების წყვილები**

ტარდება ინდივიდუალურად ან წყვილში, მასწავლებელი ურიგებს ბარათების (ფაზლის ტიპის, ერთმანეთში ჩასასმელ მცირე ზომის მუყაოს ბარათებს, რომელთაგან ერთზე გამოსახულია ცხოველი/საგანი, მეორეზე კი წერია დასახელება) დაშლილ წყვილებს და სთხოვს მათ, მოძებნონ ნახატის შესაბამისი წარწერა. მოსწავლეები იწყებენ საგნისა და მისი სახელწოდების დაკავშირებასა და დამახსოვრებას. მასწავლებელი საჭიროების შემთხვევაში ეხმარება მოსწავლეებს.

- **თანაბარი რაოდენობა**

წარუდგინეთ მოსწავლეს ორი სახის ობიექტები (თანაბარი რაოდენობის). გაამწკრივეთ ერთი სახის ობიექტები და სთხოვეთ, დაადოს ამ ობიექტებს მეორე სახის ობიექტები (ყველას სათითაოდ). მაგალითად, დადეთ 6 თევზი და 6 ჩანგალი და სთხოვეთ მოსწავლეს, თითოეულ თევზს დაადოს თითო ჩანგალი.

- **რაოდენობის დაკავშირება ციფრებთან**

ამ სავარჯიშოში მოსწავლემ მარცხენა უჯრაში უნდა დასვას იმდენი წერტილი, რამდენიც გაფერადებული ჭიამაიაა, მარჯვენა უჯრაში კი – გაუფერადებელი ჭიამაიების რაოდენობის შესატყვისი. ასეთი დავალების მრავალჯერადი შესრულებით მოსწავლე სწრაფად დაიმახსოვრებს ხუთის შედგენილობას.

- **ციფრები და ფუნქციური უნარები**

მასწავლებელმა უნდა ასწავლოს მოსწავლეებს მობილურზე ციფრების მოძებნა და დარეკვა მითითებულ ნომერზე. ამისათვის შესაძლოა რეალური მობილურის გამოყენება. იმ შემთხვევაში, თუ მასწავლებელი ჩათვლის, რომ დასაწყისისთვის მობილურის მოდელი უფრო მოსახერხებელი იქნება, შეუძლია გამოიყენოს მობილურის ეკრანის სანიმუშო მოდელი.

- **დაჯგუფება**

მასწავლებელი აწვდის მოსწავლეებს სათამაშო ცხოველებს, ცხოველთა ფოტოებს. სთხოვს, დაალაგონ ცალკე შინაური და ცალკე გარეული ცხოველები. თუ ვერ მოახერხებენ, მასწავლებელი ეკითხება თითოეულ სათამაშო ცხოველზე, ან ცხოველის სურათზე – ადამიანი უვლის ამ ცხოველს? სად ცხოვრობს ეს ცხოველი? ტყეში რომელი ცხოველი ცხოვრობს? და ა. შ.

- **ცხოველებზე ზრუნვა**

ეს აქტივობა ეხმარება მოსწავლეებს შინაურ ცხოველთა საჭიროებების ამოცნობაში. სთხოვს მოსწავლეებს, ამოიცნონ, რა არის საჭირო ცხოველისათვის და რა უნდა მოიმოქმედონ შინაური ცხოველის მოსაველეად? (მოსწავლეებმა უნდა ამოიცნონ, რომ მათ სჭირდებათ სივრცე, თავშესაფარი, საჭმელი, წყალი, ჰაერი და რეგულარული სამედიცინო შემოწმება).

- **კლასიფიკაცია**

ურიგებს მოსწავლეებს ბარათებს სხვადასხვა საკვების გამოსახულებით. აძლევს მაცივრის და კარადის ფოტოებს და სთხოვს დააჯგუფონ თვალსაჩინოება ორ კატეგორიად: საკვები, რომელიც ინახება მაცივარში და საკვები, რომელიც ინახება კარადაში.

ალტერნატიულ სასწავლო გეგმაში მსგავსი აქტივობები თემების და საგნების მიხედვით უხვადაა მოცემული. ამგვარი აქტივობები ხელს უწყობს ცოდნის პრაქტიკაში გადატანას, ინფორმაციის ყოველდღიურ, საყოფაცხოვრებო საკითხებთან დაკავშირებას, ზრდის დამოუკიდებლობას.

9. საქართველოში დანერგული და მოქმედი სენსორული სასწავლო გეგმის მოკლე მიმოხილვა

სენსორული სასწავლო გეგმა მომზადებულია უმძიმესი და მრავლობითი გონებრივი და ფიზიკური განვითარების დარღვევის მქონე მოსწავლეებისათვის, რათა მათ ისწავლონ თავიანთი შესაძლებლობებისა და ინტერესების შესაბამისად შემუშავებული სასწავლო გეგმით და მაქსიმალურად ეფექტურად გამოიყენონ სწავლისთვის განკუთვნილი დრო.

სენსორული სასწავლო გეგმით სწავლა-სწავლება შესაძლებელია როგორც სპეციალიზირებულ, ასევე ზოგადსაგანმანათლებლო სკოლაში, იმ შემთხვევაში, თუ მოსწავლე უმძიმესი და მრავლობითი გონებრივი და ფიზიკური განვითარების დარღვევით ხასიათდება და მისთვის სენსორული სასწავლო გეგმა აუცილებელია იმისთვის, რომ ჩაერთოს სასწავლო პროცესში.

ისევე როგორც ალტერნატიული სასწავლო გეგმა, ასევე სენსორული სასწავლო გეგმა შექმნილია ეროვნული სასწავლო გეგმის მიხედვით განსაზღვრული საგნების მიხედვით, სწავლების მიზანს მოსწავლეების მიერ იმ ფუნქციური უნარ-ჩვევების დასწავლა წარმოადგენს, რაც დაეხმარება მათ საკუთარი საჭიროებების სხვებისთვის შეტყობინებასა და დაკმაყოფილებაში, უსაფრთხო ფუნქციონირებაში, სამყაროს უკეთ შეცნობაში, სოციალური უნარების განვითარებასა და ცხოვრების ხარისხის გაუმჯობესებაში.

საქართველოში დანერგული სენსორული სასწავლო გეგმა მოიცავს შემდეგ მეთოდოლოგიას:

მულტისენსორული მიდგომა – როდესაც მასწავლებელი მუშაობს საწყისი მეტყველების განვითარებასა და ლექსიკონის გამრავალფეროვნებაზე, ნებისმიერი საგანი თუ მოვლენა უნდა იყოს დაშლილი მარტივ და მრავალფეროვან შეგრძნებებამდე, რათა მოსწავლეს ჰქონდეს საშუალება, აღიქვას და დაიმახსოვროს ცნება/მოვლენა მისთვის გასაგები მარტივი მახასიათებლებით;

თვალსაჩინოების გამოყენება – უმძიმესი და მრავლობითი გონებრივი და ფიზიკური განვითარების დარღვევის მქონე მოსწავლეებისთვის კონკრეტული საბაზისო ცოდნა-უნარების დასაუფლებლად ძალიან მნიშვნელოვანია თვალსაჩინოებების გამოყენება. ამ შემთხვევაში, ნამდვილი მასალის გამოყენება ყველაზე ეფექტურია იმისათვის, რომ მოსწავლემ უშუალოდ შეიგრძნოს იმ საგნის მახასიათებლები და თვისებები, რომელთან დაკავშირებული ცნება თუ საკითხიც უნდა აითვისოს. მასწავლებელს შეუძლია თვალსაჩინოებად გამოიყენოს ნივთები, სასწავლო რესურსები, რომლებიც მოსწავლეთათვის ნაცნობია. მასწავლებელს თვალსაჩინოების გამოყენება ეხმარება მოსწავლეთა შეფასების პროგრესის შეფასებაშიც;

კეთებით სწავლება – უმძიმესი და მრავლობითი გონებრივი და ფიზიკური განვითარების დარღვევის მქონე მოსწავლეებისათვის სწავლა-სწავლების პროცესში ეფექტურ საშუალებას წარმოადგენს ასევე კეთება. ძალიან მნიშვნელოვანია ისეთი აქტივობების დაგეგმვა, სადაც მოსწავლე შემოქმედების პროცესში, ტაქტილური მასალის გამოყენებით შეძლებს ახალი ცოდნის ათვისებას. მოსწავლეებს საშუალება უნდა მიეცეთ იმუშაონ შესასწავლ ობიექტებთან, მონაწილეობა მიიღონ მათ შექმნაში (დახატონ, გამოძერწონ, გამოჭრან);

პრობლემის გადაჭრაზე ორიენტირებული მეთოდოლოგია – ეს მეთოდოლოგია გულისხმობს იმას, რომ მოსწავლე შეისწავლის ახალ მასალას კონკრეტული ამოცანის გადაჭრის კონტექსტში. ამგვარი სწავლების უპირატესობა ის არის, რომ მოსწავლე თავად ხედავს ნასწავლის პრაქტიკულად გამოყენების გზებს. ამ შემთხვევაში მისი ცოდნა განყენებული და ზოგადი კი არ არის, არამედ მის პირად გამოცდილებას ეყრდნობა, შესწავლილის პრაქტიკული გამოყენებაა;

საგანთაშორისი ინტეგრირება – საგანთა ინტეგრირება მნიშვნელოვან როლს ასრულებს უმძიმესი და მრავლობითი გონებრივი და ფიზიკური განვითარების დარღვევის მქონე მოსწავლეების სწავლა-სწავლების პროცესში. ეს საშუალებას აძლევს მასწავლებელს, მოსწავლეებს გაამთლიანებინოს სხვადასხვა საგანში შეძენილი ცოდნა. ქართული ენის, როგორც საგნისა და სწავლების ენის ფუნქცია, ამ

მხრივ განსაკუთრებულია, რადგან სწორედ ამ ენაზე ეცნობა მოსწავლე სამყაროს და საკუთარ თავს აღიქვამს, როგორც სამყაროს ნაწილს.

თავის შეჯამება

ალტერნატიული და სენსორული სასწავლო გეგმის კონცეფცია ხაზს უსვამს ინდივიდუალური სწავლის სტილისა და საჭიროებების ამოცნობისა და დაფასების აუცილებლობას. ყველა მოსწავლეს არ ერგება განათლების ტრადიციული მოდელი და ერთიანი მიდგომა შეიძლება იყოს შემზღუდველი და შემაფერხებელი ბევრისთვის. სენსორული გამოცდილების სასწავლო გეგმაში ინტეგრაციით, პედაგოგები აწვდიან მოსწავლეებს სწავლის უნიკალურ შესაძლებლობებს, რაც მათ თანდაყოლილ შესაძლებლობებსა და პრეფერენციებს ეხება. მულტისენსორული მიდგომა, როდესაც ინფორმაცია უფრო ტაქტილური, სმენითი ან ვიზუალური სახით არის წარმოდგენილი მეტად ეფექტურია. სწავლება სხვადასხვა სენსორული არხების მეშვეობით და მრავალფეროვანი შესწავლის გზების შექმნა გადამწყვეტია ინკლუზიური და ჰოლისტური საგანმანათლებლო გარემოს გასაძლიერებლად.

ალტერნატიული და სენსორული სასწავლო გეგმა არის ინკლუზიური საგანმანათლებლო მიდგომა, რომელიც აქცენტს აკეთებს ინდივიდუალურ სასწავლო პრეფერენციებსა და საჭიროებებზე. სენსორული გამოცდილების სასწავლო პროცესში ინტეგრირებით, ის მოსწავლეებს აძლევს მრავალფეროვან შესაძლებლობებს მასალის გაგებისთვის და პროცესებში ჩართვისთვის. ეს კურიკულუმი აღიარებს, რომ სწავლების ტრადიციული მეთოდები შეიძლება ყველას არ მოერგოს და ფუნქციური სწავლებით და მულტისენსორული მიდგომის საშუალებით, ის მიზნად ისახავს მიაღწიოს ყველა მოსწავლემდე, რაც უზრუნველყოფს, რომ ყველას ჰქონდეს შესაძლებლობა, ჩაერთოს საგანმანათლებლო პროცესში.

კითხვები რეფლექსიისთვის

- რა სპეციფიკური სენსორული და სასწავლო საჭიროებები აქვთ მოსწავლეებს მძიმე და მრავლობითი დარღვევების შემთხვევაში?
- რა არის ძირითადი კომპეტენციები და უნარები, რომელთა განვითარებასაც მიზნად ისახავს ალტერნატიული სასწავლო გეგმა? როგორ შეესაბამება ეს მიზნები ინკლუზიური განათლების საერთო მიზნებს?
- როგორ შეიძლება სასწავლო გეგმა იყოს სტრუქტურირებული ისე, რომ ის ხელმისაწვდომი იყოს სწავლის სხვადასხვა ტემპის და სტილის მქონე მოსწავლეებისთვის?
- რა გზებით შეიძლება სასწავლო პროგრამამ ხელი შეუწყოს მრავალფეროვნების გაგებასა და პატივისცემას?
- როგორ შეგვიძლია შევაფასოთ სენსორული აქტივობების ეფექტურობა?
- როგორ შეიძლება კურიკულუმის ადაპტირება, რათა მოიცავდეს მრავალსენსორული სწავლის გამოცდილებას ყველა მოსწავლისთვის?
- როგორ შეიძლება მოეწყოს ფიზიკური საკლასო გარემო სენსორული სასწავლო სივრცის მხარდასაჭერად?
- რა სახის სენსორული შესვენებები ან მშვიდი ადგილები შეიძლება იყოს ჩართული თვითრეგულირების მხარდასაჭერად?
- რა ტრენინგი სჭირდებათ პერსონალს და პედაგოგებს ალტერნატიული და სენსორული სასწავლო გეგმის ეფექტური მხარდასაჭერად?
- როგორ შეგვიძლია დავრწმუნდეთ, რომ ყველა მოსწავლე გრძნობს თავს ჩართულად და დაფასებულად, განურჩევლად მათი სენსორული ან სასწავლო საჭიროებებისა?
- როგორ შეუძლია სასწავლო პროგრამამ ხელი შეუწყოს სხვადასხვა სენსორული საჭიროების მქონე მოსწავლეების სოციალურ და ემოციურ განვითარებას?
- რა პრაქტიკა შეიძლება დაინერგოს სენსორული გადატვირთვის თავიდან ასაცილებლად და კლასში სენსორული გამოწვევების სამართავად?

სავარჯიშო

ჯგუფში მუშაობა

- პედაგოგების როლი ალტერნატიული სასწავლო გეგმის განხორციელებაში;
- ალტერნატიული სასწავლო გეგმის განხორციელების სტრატეგიები.

გამოყენებული ლიტერატურა

- Adams, Maurianne, and Bell, Lee Anne. (2016). "Teaching for Diversity and Social Justice" (3rd Edition).
- Armstrong, Thomas. (2018). "Multiple Intelligences in the Classroom" (4th Edition).
- Ayres, A. Jean. (2005). "Sensory Integration and the Child: 25th Anniversary Edition."
- Caposey, PJ. (2019). "The Power of Project-Based Learning: Helping Students Develop Important Life Skills."
- Gay, Geneva. (2010). "Culturally Responsive Teaching: Theory, Research, and Practice" (2nd Edition).
- Jensen, Eric. (2013). "Engaging Students with Poverty in Mind: Practical Strategies for Raising Achievement."
- Kranowitz, Carol. (2006). "The Out-of-Sync Child: Recognizing and Coping with Sensory Processing Disorder" (Revised Edition).
- Leighton, Jennifer L., and Baker, Lesley A. (2020). "Creating a Sensory Room for People with Autism and Other Developmental Disabilities: An Easy Guide for School-Based Professionals."
- Loreman, Tim, Deppeler, Joanne, and Harvey, David. (2009). "Inclusive Education: A Practical Guide to Supporting Diversity in the Classroom" (2nd Edition).
- Meyer, Anne, Rose, David H., and Gordon, David. (2014). "Universal Design for Learning: Theory and Practice."
- Robinson, Ken, and Aronica, Lou. (2015). "Creative Schools: The Grassroots Revolution That's Transforming Education."
- Rose, Carol Ann. (2014). "The Differentiated Classroom: Responding to the Needs of All Learners" (2nd Edition).
- Yack, Ellen, Aquilla, Paula, and Sutton, Shirley. (2015). "Building Bridges Through Sensory Integration: Therapy for Children with Autism and Other Pervasive Developmental Disorders" (3rd Edition).

ეროვნული სასწავლო გეგმა

თავი 14

პლასტის მენეჯმენტი

სარჩევი

შესავალი.....	258
1. რას მოიცავს კლასის მენეჯმენტი.....	258
2. კლასის მენეჯმენტი ინკლუზიური განათლების კონტექსტში.....	260
3. კლასის მენეჯმენტის ძირითადი პრინციპები.....	261
4. პრევენციული მიდგომები.....	261
5. პოზიტიური სასწავლო გარემოს შექმნა.....	263
6. წესების, რუტინების და პროცედურების განსაზღვრა.....	264
7. ჩართულობა და მოტივაცია.....	265
8. კულტურული მრავალფეროვნების გათვალისწინება.....	266
9. ეფექტური კომუნიკაციის სტრატეგიები.....	267
10. კონფლიქტის მოგვარება და მედიაცია.....	268
11. საკლასო ოთახში განლაგებისა და ფიზიკური სივრცის მენეჯმენტი.....	270
თავის შეჯამება.....	273
კითხვები რეფლექსიისთვის.....	274
სავარჯიშო.....	274
გამოყენებული ლიტერატურა.....	275

შესავალი

კლასის მენეჯმენტზე საუბრისას საგულისხმოა იმ სფეროებზე ფოკუსირება, რომლებიც აუცილებელია ეფექტური სასწავლო გარემოს შესაქმნელად და შესანარჩუნებლად. თემები რომლებიც ძირითადად ეხება კლასის მენეჯმენტს, მოიცავს არა მხოლოდ სახელმძღვანელო პრინციპებს მასწავლებლებისთვის კლასის მართვის პრაქტიკულ ასპექტებში, არამედ ითვალისწინებს ისეთ ხედვას, რომელიც მხარს უჭერს ინკლუზიურ და პროდუქტიულ სასწავლო სივრცეებს. ამ თავში ასევე, ჩვენ განვიხილავთ, ისეთ თემებს, როგორებიცაა: საკლასო ნორმებისა და რუტინების დამკვიდრება, ეფექტური კომუნიკაციის სტრატეგიები, დიფერენციალური და ინდივიდუალური მიდგომა, კონფლიქტის მოგვარებისა და მედიაციის უნარები, პოზიტიური ქცევითი ინტერვენციები და მხარდაჭერა, კულტურული მრავალფეროვნების გათვალისწინება, საკლასო ოთახის განლაგება და ფიზიკური სივრცის მენეჯმენტი, რეფლექსია და თვითზრუნვა.

ამ თემების ერთობლიობა მიზნად ისახავს მასწავლებლების აღჭურვას იმ ინსტრუმენტებითა და შეხედულებებით, რომლებიც მათ სჭირდებათ კლასების ეფექტურად მართვისთვის, რაც უზრუნველყოფს, რომ თითოეულ მოსწავლეს ჰქონდეს წარმატების შესაძლებლობა მხარდამჭერ, მიმზიდველ და პატივისცემით სავსე სასწავლო გარემოში.

1. რას მოიცავს კლასის მენეჯმენტი

კლასის მენეჯმენტი - არის ტერმინი, რომელიც მოიცავს ტექნიკისა და სტრატეგიების ფართო სპექტრს, რომლებსაც მასწავლებლები იყენებენ იმისათვის, რომ მოსწავლეები იყვნენ ორგანიზებული, მოწესრიგებული, ყურადღებიანი, დავალებაზე კონცენტრირებული და აკადემიურად პროდუქტიული სწავლა-სწავლების პროცესში. როდესაც არსებობს კლასის მართვის ეფექტური სტრატეგიები, მოსწავლეებს შეუძლიათ დაამყარონ უკეთესი ურთიერთობები, იმუშაონ უფრო თანამშრომლობით და ისწავლონ პოზიტიურ გარემოში.

კლასის მენეჯმენტის არსი არის გარემოს შექმნა, სადაც მოსწავლეები თავს დაცულად, პატივიცემულად, მიღებულად და ჩართულად გრძნობენ. ამის მისაღწევად მასწავლებელმა უნდა ჩამოაყალიბოს მკაფიო მოლოდინები და თანმიმდევრული რუტინა. ეს არ ეხება მხოლოდ კედელზე გამოსახულ წესებს, არამედ ნორმებისა და ქცევების ცოცხალ ჩარჩოს, რომელიც თანმიმდევრულად გამოიყენება და ადაპტირებულია კლასის მოთხოვნებზე. საკლასო ოთახის მენეჯმენტი გამომდინარეობს მასწავლებლის განათლების ფილოსოფიიდან და მათი უნარიდან, ჩამოაყალიბონ კულტურა, რომელიც აჯილდოებს პოზიტიურ ქცევას და საკითხებს პროაქტიულად განიხილავს და არა რეაქტიულად.

კლასის მენეჯმენტის ერთ-ერთი ძირითადი ელემენტია მასწავლებლის უნარი, დააბალანსოს დისციპლინა აღმზრდელობით მიდგომასთან ერთად. მასწავლებლის ქცევას შეუძლია ფონი შექმნას და შეცვალოს საკლასო ოთახში. სიმშვიდემ და ემპათიურობამ შესაძლოა მნიშვნელოვნად შეამციროს საკლასო ოთახში შეფერხებები. ეს გულისხმობს მოსწავლეთა ინდივიდუალური საჭიროებების ამოცნობას და არა მხოლოდ ინსტრუქციის, არამედ მართვის სტრატეგიების დიფერენცირებას ამ საჭიროებების დასაკმაყოფილებლად.

კლასის მენეჯმენტში გამოცდილი მასწავლებელი ასევე მუდმივად აკონტროლებს კლასის დინამიკას. ეს მონიტორინგი არ არის უბრალო დაკვირვება; ეს არის აქტიური ჩართულობა, სადაც მასწავლებელს შეუძლია განჭვრითოს პრობლემები, სანამ პრობლემა გაიზრდება და კლასის ენერგია პროდუქტიული მიზნებისკენ მიმართოს. ეს შეიძლება მოიცავდეს მერხების განლაგების შეცვლას, ან ჯდომის სივრცისა და მოწყობის შეცვლას, განრიგის შეცვლას ან საინტერესო აქტივობების დანერგვას ერთფეროვნების დასაძლევად.

უფრო მეტიც, კლასის მენეჯმენტი ვრცელდება ქცევითი ასპექტების მიღმა და სასწავლო დიზაინის სფეროში. კარგად მართული კლასი ხშირად არის ისეთ კლასში, სადაც გაკვეთილები შექმნილია ისე, რომ იყოს ინკლუზიური და სთავაზობდეს მოსწავლეებს სწავლისა და პროცესში ჩართვის მრავალფეროვან გზებს. ეს ნიშნავს, რომ გაკვეთილები არ არის მხოლოდ ლექციური, არამედ იყოს დისკუსიების, პრაქტიკული აქტივობების, ჯგუფური მუშაობისა და ინდივიდუალური მიდგომის ნაზავი, სტრუქტურირებული ისე, რომ შეინარჩუნოს სწავლის იმპულსი წინსვლისკენ.

მასწავლებელმა, როგორც „კლასის მენეჯერმა“, ასევე უნდა შეუწყოს ხელი მოსწავლეებთან თანამშრომლობით ურთიერთობას, ნაახალისოს მათ აქტიური როლი, შექმნას და მონაწილეობა მიიღონ ეფექტური საკლასო გარემოს შენარჩუნებაში. მოსწავლეებს შეუძლიათ ჩაერთონ წესების შემუშავებაში, კონფლიქტების მოგვარებასა და გარკვეული კლასის სეგმენტების ხელმძღვანელობაშიც კი. ეს მოსწავლეზე ორიენტირებული მიდგომა არა მხოლოდ აძლევს მოსწავლეებს უფლებამოსილებას, არამედ ამსუბუქებს მასწავლებლის მხრიდან ერთპიროვნული მართვის გარკვეულ ტვირთს.

კლასის მენეჯმენტი არის მრავალმხრივი, დინამიკური პროცესი, რომელიც ოსტატურად განხორციელებისას ქმნის ჰარმონიულ სასწავლო გარემოს. იგი სთხოვს მასწავლებელს იყოს მტკიცე, მაგრამ მოქნილი, სტრუქტურირებული, მაგრამ პასუხისმგებელი და, უპირველეს ყოვლისა, ერთგული იყოს თავისი პრაქტიკის მუდმივი დახვეწისთვის, რათა დააკმაყოფილოს მოსწავლეთა ცვალებადი საჭიროებები. გადატანითი მნიშვნელობით, რომ ვთქვათ, ეს არის ხელოვნება, სადაც ტილო არის საკლასო ოთახი და ნახატი ვითარდება ყოველ გაკვეთილზე მასწავლებლის ოსტატობისა და მოსწავლეების ფერების გავლენით.

კარგად მართული კლასი ზეგავლენას ახდენს თითოეული მოსწავლის ქცევისა და ურთიერთქმედების მკაფიო მოლოდინების ჩარჩოზე. ეს გულისხმობს რუტინების ჩამოყალიბებას, რომლებსაც შეიძლება დაეყრდნონ მოსწავლეები, რამაც შეიძლება შეამციროს შფოთვა, განსაკუთრებით მათთვის, ვისაც უჭირს არაპროგნოზირებად მოვლენებთან გამკლავება. მნიშვნელოვანია იმის განხილვა, თუ როგორ შეიძლება ეს ნორმები და რუტინები მოსწავლეებთან ერთად შეიქმნას, რათა მათ საკუთრების და პასუხისმგებლობის გრძნობა განუვითარდეთ.

ეფექტური კომუნიკაციის სტრატეგიები ასევე მნიშვნელოვანი თემაა, როდესაც ვსაუბრობთ კლასის მენეჯმენტის საკითხებზე. ეს მოიცავს არა მხოლოდ იმას, თუ როგორ გადასცემენ მასწავლებლები აზრებსა და შინაარსს მოსწავლეებს, არამედ იმასაც, თუ როგორ უსმენენ მოსწავლეების ემოციებსა და მოსაზრებებს. კომუნიკაცია არის ორმხრივი გზა და საკლასო ოთახში, რომელსაც აქვს კომუნიკაციის ღია ხაზები, ხშირად წარმოიქმნება ზედმეტი მგრძნობელობა ერთმანეთის მიმართ.

დიფერენციალური და ინდივიდუალური მიდგომა ასევე კრიტიკული თემებია, ყველა მოსწავლე განსხვავებულად სწავლობს და კლასში ხშირად არიან სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეები თანატოლებთან ერთად. კლასის ეფექტური მენეჯმენტისთვის აუცილებელია სწავლების სტრატეგიების მორგება ყველა მოსწავლის მრავალფეროვან საჭიროებებზე დასაკმაყოფილებლად.

კონფლიქტის მოგვარებისა და მედიაციის უნარები აუცილებელია, რადგან კონფლიქტები გარდაუვალია ნებისმიერ სოციალურ გარემოში. გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს იმის განხილვას, თუ როგორ შეუძლიათ მასწავლებლებს მოაგვარონ დავები კლასში, დაეხმარონ მოსწავლეებს კონფლიქტების მოგვარების საკუთარი უნარების განვითარებაში და საკლასო ოთახში მშვიდობიანი ატმოსფეროს შექმნაში.

პოზიტიური ქცევითი ინტერვენციები და მხარდაჭერა (PBIS) კიდევ ერთი მნიშვნელოვანი თემაა. PBIS არის პროაქტიული მიდგომა ქცევითი მხარდაჭერისა და სოციალური კულტურის დასამკვიდრებლად, რომელიც საჭიროა სკოლის ყველა მოსწავლისთვის სოციალური, ემოციური და აკადემიური წარმატების მისაღწევად (ჩვენ ამ თემას შემდგომ თავში დანვრის სახით განვიხილავთ).

საკლასო ოთახის განლაგება და ფიზიკური სივრცის მენეჯმენტი ხშირად შეუმჩნეველია, მაგრამ გადამწყვეტია კლასის ეფექტური მართვისთვის. საკლასო ოთახის ფიზიკურმა მოწყობამ შეიძლება მნიშვნელოვნად იმოქმედოს მოსწავლეთა ჩართულობაზე, ქცევაზე და კომფორტზე. დისკუსია იმის შესახებ, თუ როგორ უნდა მოაწყოთ მერხები, შექმნათ სასწავლო სივრცეები და უზრუნველყოთ, რომ საკლასო ოთახი ხელმისაწვდომი იყოს ყველა მოსწავლისთვის, საკმაოდ მომგებიანია.

კიდევ ერთი საინტერესო თემაა ტექნოლოგიების გამოყენება კლასის მენეჯმენტში. ტექნოლოგიას შეუძლია დაეხმაროს მოსწავლეებს ჩართულობის შენარჩუნებაში, ქცევის მართვაში და უზრუნველყოს აკადემიურ პროგრესი, ასევე ხელი შეუწყოს კომუნიკაციას სახლსა და სკოლას შორის.

მოსწავლეებში ემოციური ინტელექტისა და მედეგობის გამომუშავება აუცილებელია, რათა დაეხმაროს მათ საკუთარი ქცევის მართვაში და ეფექტურად ისწავლონ. ეს თემა იკვლევს, თუ როგორ შეუძლიათ მასწავლებლებს მოდელირება და ასწავლონ ისეთი უნარები, როგორიცაა თანაგრძნობა, თვითრეგულირება და შეუპოვრობა.

და ბოლოს, ოჯახებისა და საზოგადოების ჩართვა კლასის მენეჯმენტში არის თემა, რომელიც აღიარებს, რომ განათლება არის ერთობლივი ძალისხმევა. სახლი-სკოლის ეფექტური კომუნიკაციისა და საზოგადოების ჩართულობის სტრატეგიების განხილვამ შეიძლება განავითაროს დამხმარე ქსელი, რომელიც ვრცელდება საკლასო ოთახის კედლებს მიღმა.

2. კლასის მენეჯმენტი ინკლუზიური განათლების კონტექსტში

კლასში, სადაც სხვადასხვა შესაძლებლობისა და საჭიროებების მქონე მოსწავლეები ერთად სწავლობენ, კლასის მენეჯმენტის პრინციპები სპეციალურად არის მორგებული ისეთი გარემოს შესაქმნელად, რომელიც არა მხოლოდ ხელსაყრელია სწავლისთვის, არამედ მეტად ორიენტირებულია ინდივიდუალური საჭიროებების მიმართაც. ეს პრინციპები ვრცელდება ზოგადი კლასის მენეჯმენტის ფარგლებს გარეთ, რათა გათვალისწინებულ იქნეს მოსწავლეთა მრავალფეროვნება, განათლების ხელმისაწვდომობა და ყველა მოსწავლის თანაბარი მონაწილეობა.

კლასის მართვის საფუძველი ინკლუზიურ კლასში აგებულია მრავალფეროვნების პატივისცემის პრინციპზე. ეს ნიშნავს თითოეული მოსწავლის უნიკალური შესაძლებლობების, სწავლის სტილისა და წარმომავლობის აღიარებას. ამ გარემოში კლასის მენეჯმენტი გულისხმობს თითოეული მოსწავლის ინდივიდუალობის აღიარებას და იმ წვლილის შეფასებას, რომელსაც ეს მრავალფეროვნება მოაქვს საკლასო საზოგადოებაში. მრავალფეროვნების პრინციპის პატივისცემა აყალიბებს ყველა გადამწყვეტილებას, ურთიერთქმედებასა და სტრატეგიას კლასში, რაც უზრუნველყოფს, რომ ყველა მოსწავლე თავს გრძნობდეს დაფასებულად და მიღებულად.

კიდევ ერთი ძირითადი პრინციპი არის პოზიტიური სოციალური ურთიერთქმედების ხელშეწყობა. ინკლუზიური საკლასო ოთახები ვითარდება მოსწავლეებს შორის თანამშრომლობითი დინამიკით. მასწავლებელი ხელს უწყობს ამას პოზიტიური ქცევის მოდელირებით, სოციალური უნარების სწავლებით და მოსწავლეებისთვის სხვადასხვა ჯგუფებში ერთობლივი მუშაობის შესაძლებლობის შექმნის გზით. ეს სოციალური ინკლუზიურობა წაახალისებს მოსწავლეებს, ისწავლონ ერთმანეთისგან, დააფასონ განსხვავებული პერსპექტივები და შექმნან საზოგადოება, სადაც თითოეული წევრი გრძნობს კუთვნილებას.

ხელმისაწვდომობა ასევე არის კლასის მართვის ქვაკუთხედი ინკლუზიურ გარემოში. ხელმისაწვდომობა ამ კონტექსტში ეხება არა მხოლოდ საკლასო გარემოს ფიზიკურ ხელმისაწვდომობას, არამედ სასწავლო გეგმის ხელმისაწვდომობას. სასწავლო მასალები, მეთოდები და შეფასებები შექმნილია ისე, რომ ხელმისაწვდომი იყოს სხვადასხვა შესაძლებლობისა და სწავლის სტილის მქონე მოსწავლეებისთვის. ეს შეიძლება მოიცავდეს ტექნოლოგიების, ადაპტირებადი მასალების ან მრავალ-

ვალფეროვანი სასწავლო ტექნიკის გამოყენებას, რათა ყველა მოსწავლეს ჰქონდეს შესაძლებლობა აითვისოს შინაარსი და გამოავლინოს შედეგები.

დიფერენცირებული ინსტრუქცია არის პრინციპი, რომელიც მჭიდრო კავშირშია ხელმისაწვდომობასთან. ის მოიცავს ინსტრუქციის დაგეგმვასა და მიწოდებას, რომელიც აკმაყოფილებს მოსწავლეთა სხვადასხვა საჭიროებებს. პრაქტიკაში, ეს შეიძლება ნიშნავდეს სხვადასხვა გზის შეთავაზებას მოსწავლეებისთვის, რათა შეისწავლონ კონცეფცია ან გამოხატონ ის, რაც ისწავლეს. ეს ასევე შეიძლება მოიცავდეს სწავლების ტემპის კორექტირებას ან დამატებითი მხარდაჭერის უზრუნველყოფას იმ მოსწავლეებისთვის რომლებსაც შეიძლება დასჭირდეთ, მაგალითად, ვიზუალური საშუალებები, ჩანაწერების წარმოებაში დახმარება ან ჯდომის ალტერნატიული ხერხი, ადაპტირებული სკამი და სხვ.

ქცევითი მხარდაჭერა და პოზიტიური განმტკიცება მნიშვნელოვან როლს თამაშობს ინკლუზიურ კლასში. კლასის მენეჯმენტი გულისხმობს მოსწავლეთა ქცევის მიზეზების გააზრებას და მათ სათანადო ინტერვენციებით მკურნალობას. პოზიტიური ქცევა მუდმივად განმტკიცებულია, ხოლო არასასურველი ქცევა ხვდება პატივისცემის, მკაფიო და კონსტრუქციული სტრატეგიებით, რაც ეხმარება მოსწავლეებს, გააცნობიერონ თავიანთი ქმედებების შედეგები და უკეთესი არჩევნის გაკეთების მნიშვნელობა.

ასევე, სხვა პროფესიონალებთან თანამშრომლობა ინკლუზიურ საკლასო ოთახში კლასის მართვის განუყოფელი ნაწილია. მასწავლებლები ხშირად მუშაობენ სპეციალურ პედაგოგებთან, ექსპერტებთან და თერაპევტებთან, რათა შექმნან და განახორციელონ მართვის სტრატეგიები, რომლებიც მორგებულია მოსწავლის ინდივიდუალურ საჭიროებებზე. ეს თანამშრომლობა უზრუნველყოფს მოსწავლის განვითარების ყველა ასპექტის განხილვას და მხარდაჭერას.

ინკლუზიურ კლასში კლასის მენეჯმენტის მიზანია შექმნას სასწავლო გარემო, სადაც განსხვავებები არა მხოლოდ გათვალისწინებულია, არამედ საგანმანათლებლო გამოცდილების სიმდიდრის განუყოფელი ნაწილია. კლასი იმართება არა ერთიანი მიდგომით, არამედ თითოეული მოსწავლის წარმატებისა და კეთილდღეობის ვალდებულებით. ამ სივრცეში ყველა მოსწავლეს ეძლევა ინსტრუმენტები მონაწილეობის მისაღებად, რათა მან მეტი ისწავლოს და ასევე გაიზარდოს მისი ჩართულობა.

3. კლასის მენეჯმენტის ძირითადი პრინციპები

საკლასო მენეჯმენტი არის ყოვლისმომცველი კონცეფცია, რომელიც მოიცავს მასწავლებლების მიერ გამოყენებულ სტრატეგიებს, ტექნიკას და უნარებს სწავლისთვის ხელსაყრელი გარემოს შესაქმნელად და შესანარჩუნებლად. კლასის ეფექტური მენეჯმენტი გადამწყვეტია სწავლებისა და სწავლის გასაადვილებლად და მოიცავს რამდენიმე ძირითად თემას, რომლებიც ქვემოთ დეტალურად იქნება განხილული.

4. პრევენციული მიდგომები

პოტენციური საფრთხეების და რისკების გათვალისწინება და მათი თავიდან აცილების სტრატეგიების დანერგვა კლასის მართვის ეფექტური მართვის გასაღებია. ეს შეიძლება მოიცავდეს კარგად შემუშავებულ გაკვეთილის გეგმებს, მოსწავლეთა საჭიროებების გააზრებას და მოსწავლეებზე აქტიურ თვალისდევნებას, რათა დაიჭიროს და გადაჭრას საკითხები, სანამ ისინი გამწვავდება.

პრევენციული მიდგომები კლასის მენეჯმენტში ეხება სტრატეგიებსა და პრაქტიკებს, რომლებიც შექმნილია პოზიტიური სასწავლო გარემოს შესაქმნელად, რომელიც ითვალისწინებს და ამსუბუქებს პოტენციურ ქცევის პრობლემებს მათ წარმოშობამდე. იმის ნაცვლად, რომ პრობლემების წარმოქმნისას მხოლოდ რეაგირება მოახდინოს, პრევენციული მიდგომა მიზნად ისახავს ისეთი პირობების შექმნას, რომლებიც თავიდანვე ამცირებს პრობლემების განვითარების ალბათობას.

პრევენციულ ღონისძიებებში კლასის მენეჯმენტის კონტექსტში მოიაზრება შემდეგი საკითხები:

ნათელი მოლოდინების ჩამოყალიბება

თავიდანვე, მასწავლებლები, რომლებიც იყენებენ პრევენციულ მიდგომებს, გამოხატავენ მკაფიო, თანმიმდევრულ და მისაღწევ ქცევით და აკადემიურ მოლოდინებს. მოსწავლეებს ესმით, რას მოელოან მათგან, რაც ხელს უწყობს დაბნეულობისა და არასწორი ქცევის თავიდან აცილებას.

მასწავლებელ-მოსწავლის პოზიტიური ურთიერთობა

მოსწავლეებთან პოზიტიური ურთიერთობების ჩამოყალიბება პრევენციული მიდგომის საფუძველია. როდესაც მოსწავლეები გრძნობენ პატივისცემასა და დაფასებას, ისინი უფრო მეტად ჩაე-

როგორც და ნაკლებად მიმართავენ როგორც ქცევებს ყურადღების მიქცევის ან პროცესიდან თავის არიდების მიზნით.

ჩახთვისითი ინსტრუქცია

კვლევები ადასტურებს, რომ მასწავლებლებისთვის მუდმივ საზრუნავს წარმოადგენს, მცდელობა შეიმუშაონ გაკვეთილები, რომლებიც შესაბამისი, საინტერესო და სათანადოდ გამომწვევი იქნება მათი მოსწავლეებისთვის. ჩართული მოსწავლეები, რომლებსაც მასალა მნიშვნელოვნად მიაჩნიათ, ნაკლებად სავარაუდოა, რომ გახდნენ პრობლემური ქცევების გამომწვევენი ან დესტრუქციულები.

საკლასო ოთახის პირობები განდგება

საკლასო ოთახის მოწყობა, სადაც შესაძლებელია მარტივად გადაადგილებისა და ურთიერთქმედების ხელშეწყობა, ასევე ყურადღების გაფანტვის სტიმულების მინიმიზაცია, შეიძლება თავიდან აგვარიდოს პრობლემები მოსწავლეთა ქცევაში. მაგალითად, სივრცეების მოწყობა, ოთახის ზონებად დანაწილება შეიძლება შეიქმნას იმ მოსწავლეთა მხარდასაჭერად, რომლებსაც შეიძლება მეტი ხელმძღვანელობა დასჭირდეთ, ან დამოუკიდებლად მუშაობის საშუალება მიეცეთ მათ.

ხუტინა და სტრუქტურა

თანმიმდევრული რუტინის ჩამოყალიბება ეხმარება მოსწავლეებს თავი დაცულად იგრძნონ, რადგან მათ იციათ, რას უნდა ელოდონ. დაგეგმილი გადასვლა ერთი აქტივობიდან მეორეზე ხელს უწყობს დროის ეფექტიან მენეჯმენტს და ასევე ამაღლებს მოსწავლეთა თვითრეგულაციის უნარებს. სტრუქტურირებულ გარემოს შეუძლია შეამციროს შფოთვა და არასასურველი ქცევები.

პოზიტიური განმტკიცება

სასურველი ქცევების ამოცნობა და განმტკიცება შექცებით ან დაჯილდოებით წახალისებს მოსწავლეებს გააგრძელონ ეს ქცევები. ეს დადებითი გაძლიერება უფრო ეფექტურია გრძელვადიან პერსპექტივაში, ვიდრე სხვა ტიპის ჩარევა, მაგალითად, შენიშვნა, კომენტარი, დასჯა თუ სხვ.

სოციალურ-ემოციური სწავლება (SEL)

სასწავლო პროგრამაში SEL-ის ჩართვა შეიძლება დაეხმაროს მოსწავლეებს განივითარონ ისეთი უნარები, როგორიცაა თანაგრძნობა, თვითრეგულირება და კონფლიქტების მოგვარება, რაც სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანია ქცევითი პრობლემების თავიდან ასაცილებლად.

თანამშრომლობითი სასწავლო გახეშვა

კლასში მიკუთვნებულობისა და თანამშრომლობის გრძნობის გაღვივებამ შეიძლება მეტად წახალისოს მოსწავლეთა ძალისხმევა და სურვილი პოზიტიური ქცევისთვის. როდესაც მოსწავლეები გრძნობენ თავს საზოგადოების ნაწილად, ისინი უფრო მეტად იცავენ მის ნორმებს.

მოსწავლის საჭიროებების წინასწარი განსაზღვრა და ადაპტაციის უზრუნველყოფა

მოსწავლეთა საჭიროებების წინასწარი შეფასებით და განსაზღვრით მასწავლებლებს შეუძლიათ სასწავლო სტრატეგიების ადაპტირება პრობლემების თავიდან ასაცილებლად. ეს შეიძლება მოიცავდეს გაკვეთილების გეგმის შეცვლას სწავლის სხვადასხვა სტილისთვის ან დამატებითი მხარდაჭერის უზრუნველყოფას, როდესაც მოსწავლეები ვერ აწყდებიან სირთულეებს სწავლის პროცესში.

კონფლიქტების მოგვარების სტრატეგიები

კონფლიქტის მოგვარების სტრატეგიების სწავლებასა და მოდელირებას შეუძლია თავიდან აიცილოს მცირე უთანხმოება, რათა ის არ გაღვივდეს.

ხეგუდახური უკუკავშირი

მოსწავლეებისთვის უკუკავშირის მიწოდებამ მათი აკადემიური პროგრესისა და ქცევის შესახებ შეიძლება თავიდან აიცილოს გაუგებრობები და იმედგაცრუება. ეს მოიცავს როგორც პოზიტიურ გამოხმაურებას, ასევე კონსტრუქციულ კრიტიკას, რომელიც მიწოდებულია მხარდამჭერი ფორმით. საერთო ჯამში, კლასის მენეჯმენტის თვალსაზრისით, პრევენციული მიდგომების პრინციპების პრიორიტეტს ანიჭებს გარემოს შექმნას, სადაც პოზიტიური ქცევები აღიარებულია, იგრძნობა მხარდაჭერა და გაძლიერება. ეს პროაქტიული პოზიცია არა მხოლოდ ხელს უწყობს კლასის გამართულ ფუნქციონირებას, არამედ ქმნის უფრო პოზიტიურ, ინკლუზიურ და პროდუქტიულ სასწავლო ატმოსფეროს ყველა მოსწავლისთვის.

5. პოზიტიური სასწავლო გარემოს შექმნა

პოზიტიური სასწავლო გარემოს შექმნა მოიცავს კლასში ისეთი კლიმატის შექმნას, რომ მოსწავლეებს შეეძენათ განცდა, იმყოფებიან იქ, სადაც პატივისცემა, თანამშრომლობა და მხარდაჭერა ფუნდამენტურია. მასწავლებლებს შეუძლიათ შექმნან ეს გარემო პოზიტიური კომუნიკაციით, ენთუზიაზმითა და მხარდაჭერით. აქ აუცილებლად იგულისხმება მისასალმებელი და მიმღებლური გარემო.

პოზიტიური სასწავლო გარემოს საფუძველი ემყარება ნდობასა და პატივისცემას მასწავლებელსა და მოსწავლეებს შორის, ისევე როგორც თავად მოსწავლეებს შორის. ეს მიიღწევა ყველა მოსწავლისადმი თანმიმდევრული, სამართლიანი მოპყრობით, თითოეული მოსწავლის უნიკალური წვლილის აღიარებით და მათი კეთილდღეობისა და წარმატებისადმი გულწრფელი ინტერესის გამოვლენით.

სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანია კომუნიკაციის მკაფიო და ღია ხაზები. მასწავლებლები მკაფიონი უნდა იყვნენ მოლოდინებსა და ინსტრუქციებში და უნდა წაახალისონ მოსწავლეები, გამოხატონ თავიანთი აზრები და დასვან კითხვები. კლასის გარემოს შექმნა, სადაც მოსწავლეებს შეუძლიათ კომუნიკაცია დაცინვის ან მკაცრი განსჯის შიშის გარეშე, აუცილებელია პოზიტიური ატმოსფეროსთვის.

თავად საკლასო ოთახი უნდა იყოს მიმზიდველი და კომფორტული. ეს მოიცავს განათების, ტემპერატურისა და სკამების მოწყობას. კარგად ორგანიზებულ და რესურსებით მდიდარ კლასს შეუძლია ხელი შეუწყოს დამოუკიდებელ სწავლას და შეამციროს შფოთვა და ყურადღების გაფანტვა.

მოსწავლეები უფრო დადებითად აფასებენ სწავლას, როდესაც ისინი აქტიურად არიან ჩართულნი პროცესში და არ არიან მხოლოდ პასიური მსმენელები. ეს ნიშნავს მათ ჩართვას დისკუსიებში, არჩევანის მიცემას, ნების დართვას, გამოიყენონ სწავლების მეთოდები, რომლებიც სწავლას რელევანტურს ხდის მათ ცხოვრებაში. როდესაც მოსწავლეები ხედავენ თავიანთი სწავლის შესაბამისობას, მათი შინაგანი მოტივაცია და დადებითი დამოკიდებულება სასწავლო პროცესის მიმართ შეიძლება მეტად გაიზარდოს.

იმისათვის, რომ სასწავლო გარემო იყოს პოზიტიური, მოსწავლეებმა უნდა იგრძნონ თავი ემოციურად დაცულად. ეს ნიშნავს, რომ მათ არ ეშინიათ შეცდომების დაშვების და იციან, რომ მასწავლებელი მათ დაეხმარება სასწავლო პროცესში. ის ასევე გულისხმობს მოსწავლეებში სოციალურ-ემოციური უნარების განვითარების ხელშეწყობას, როგორებიცაა, თანაგრძნობა და ემოციური რეგულირება.

ჯგუფური ერთიანობის განცდის ხელშეწყობა, სადაც მოსწავლეები ერთად მუშაობენ საერთო მიზნების მისაღწევად, შეუძლია გააძლიეროს სასწავლო გამოცდილება და სწავლის პროცესი ჰარმონიული გახადოს. ჯგუფური მუშაობა და თანამშრომლობითი სწავლა არის სტრატეგია, რომელიც შეიძლება გამოყენებულ იქნეს ამ მიზნით.

მოსწავლეების დიდი თუ მცირე ძალისხმევისა და მიღწევების აღიარებამ შეიძლება მნიშვნელოვანად დადებითი გავლენა მოახდინოს პროცესზე. შექება, კონსტრუქციული გამოხმაურება და წახალისება ზრდის თავდაჯერებულობას და მოტივაციას.

მასწავლებელმა უნდა მოახდინოს მისაღები ქცევის მოდელირება, ეს გულისხმობს პოზიტიური დამოკიდებულების დემონსტრირებას, სწავლებისა და სწავლისადმი ენთუზიაზმის გამოვლენას და გამოწვევების მიმართ სიმშვიდით გამკლავებას. მაგალითად, როდესაც მასწავლებელი მოითხოვს კლასისგან მშვიდი ტონით საუბარს, ამ დროს თავად არ უნდა უწევდეს ხმას.

პოზიტიური სასწავლო გარემო წარმოუდგენელია ინკლუზიურობისა და თანასწორობის აღიარების გარეშე, სადაც ყველა მოსწავლე გრძნობს, რომ თანაბარი წვდომა აქვს სასწავლო შესაძლებლობებზე. გაკვეთილები უნდა იყოს შემუშავებული ისე, რომ ითვალისწინებდეს ყველა მოსწავლის გამოცდილებას, შესაძლებლობებს და სწავლის სტილს. დიფერენცირებული სწავლება და სპეციალური საჭიროებების მქონე მოსწავლეებისთვის ადეკვატური აკომოდაციებისა და მოდიფიკაციების შეთავაზება არის მაგალითი იმისა, თუ როგორ შეიძლება განხორციელდეს ინკლუზიურობა.

ინკლუზიური განათლებისა და საგანმანათლებლო მეცნიერებების კონტექსტში ეს ასპექტები არა მხოლოდ მომგებიანია, არამედ აუცილებელიცაა. ინკლუზიურ გარემოში არიან მოსწავლეები, რომლებსაც აქვთ სასწავლო პრეფერენციებისა და საჭიროებების ფართო სპექტრი, და პოზიტიურმა გარემომ შეიძლება მნიშვნელოვნად გააუმჯობესოს მათი სწავლის პროცესი და შედეგები. გარემოში, სადაც განსხვავებები აღიარებულია, როგორც სასწავლო პროცესის ნაწილი, პედაგოგებს მეტად შეუძლიათ ხელი შეუწყონ უკეთესი საგანმანათლებლო შედეგების მიღწევას და პიროვნულ ზრდას ყველა მოსწავლისთვის.

6. წესების, რუტინების და პროცედურების განსაზღვრა

კლასში მკაფიო წესების შემოტანა მნიშვნელოვანია იმისთვის, რომ ყველა მოსწავლემ იცოდეს, თუ რას მოელიან მისგან, რაც, თავის მხრივ, ხელს უწყობს მათ სწავლასა და სოციალურ ინტერაქციას.

ქვემოთ წარმოდგენილია რეკომენდაციები, თუ როგორ უნდა მივუდგეთ კლასის წესების შექმნას და განხორციელებას:

- 1) ჩართეთ მოსწავლეები წესების შედგენის პროცესში – მოსწავლეებთან თანამშრომლობით წესების შექმნამ შეიძლება გააძლიეროს საკუთრების და პასუხისმგებლობის გრძნობა კლასის გარემოს მიმართ. როდესაც მოსწავლეებს წესების შექმნაში შეაქვთ, წვლილი ისინი უფრო მეტად გაიგებენ და იცავენ წესებს. გახსენით დიალოგი იმის შესახებ, თუ რატომ არის აუცილებელი წესები და როგორ წესებს ხელი შეუწყონ პოზიტიურ სასწავლო გარემოს. ნაახალისეთ მოსწავლეები დაფიქრდნენ იმაზე, თუ რა ქცევები უწყობს ხელს მათ და სხვების სწავლას;
- 2) გახადეთ წესები ნათელი და გასაგები – წესები უნდა იყოს მარტივი და ლაკონური. ისინი საკმარისად მკაფიო უნდა იყოს, რომ ყველა მოსწავლემ გაიგოს. მოერიდეთ რთულ ენას ან ჟარგონს, რამაც შეიძლება დააბნიოს მოსწავლეები. წესები მნიშვნელოვანია იყოს კონკრეტული და არა ზოგადი, მაგალითად ისეთი წესის ნაცვლად, როგორიცაა, „დაიცავით აკადემიური ეტიკეტი“, შეგიძლიათ თქვათ: „პატივი ეცით ყველას სწავლის უფლებას, რაც ნიშნავს, რომ მოუსმინოთ, როცა სხვები საუბრობენ“;
- 3) ფოკუსირება დადებითზე, ვიდრე უარყოფითზე – წესად ჩამოყალიბებული წინადადებები დადებითი ტონით უნდა იკითხებოდეს. მაგალითად, იმის ნაცვლად, რომ თქვათ „არ ილაპარაკო, როცა მასწავლებელი ლაპარაკობს“, შეიძლება უფრო ეფექტური იყოს წესის ჩამოყალიბება ასე: „ყურადღებით მოუსმინე, როცა სხვები საუბრობენ“. ამ პოზიტიურ ჩარჩოს შეუძლია შექმნას უფრო მისასალმებელი ატმოსფერო საკლასო ოთახში;
- 4) შეზღუდეთ წესების რაოდენობა – ზედმეტად ბევრი წესის დაცვა შეიძლება ძალიან რთული და ძნელი დასამახსოვრებელი იყოს მოსწავლეებისთვის, ადეკვატური რაოდენობა აადვილებს მათ თანმიმდევრულ შესრულებას, 5-7 საჭირო წესის ერთობლიობა უფრო მართვადაა;
- 5) ნათლად ჩამოაყალიბეთ შედეგები – წესების პარალელურად, მნიშვნელოვანია გვექმნოდეს შედეგების მკაფიო და სამართლიანი სისტემა მათი დარღვევის შემთხვევაში. განიხილეთ ეს მოსწავლეებთან, რათა მათ გააცნობიერონ წესების შესრულებლობის შედეგები. შედეგები უნდა იყოს ქცევის შესაბამისი და პროპორციული;
- 6) თანმიმდევრულად განამტკიცეთ და გადახედეთ წესებს – წესები რეგულარულად უნდა გადაიხედოს, განსაკუთრებით სასწავლო წლის არდადეგების შემდეგ. თანმიმდევრული გაძლიერება შესწავლებისა და წესების დაცვით შექმნის მეშვეობით ხელს უწყობს სტაბილური საკლასო გარემოს შენარჩუნებას;
- 7) დაარეგულირეთ წესები საჭიროებისამებრ – დროთა განმავლობაში შეიძლება აღმოაჩინოთ, რომ ზოგიერთი წესის შეცვლა საჭირო. ეს არის საკლასო ოთახის დინამიკის ბუნებრივი ნაწილი, რადგან ჯგუფის საჭიროებები ვითარდება. იყავით ღია ცვლილებების შეტანისთვის და განიხილეთ ნებისმიერი ცვლილება მოსწავლეებთან, რათა მათ გაიგონ მათ უკან არსებული მიზეზები;
- 8) ქცევის მოდელირება, რომელსაც ელი – როგორც მასწავლებელი თქვენ მისაბაძი მაგალითი ხართ თქვენი, წესებში ასახული ქცევის მოდელირებით, თქვენ აძლიერებთ მათ მნიშვნელობას და აჩვენებთ ქცევის სტანდარტებს, რომლებსაც მოელით თქვენს კლასში;
- 9) დააკავშირეთ წესები უფრო დიდ მიზნებსა და ღირებულებებს – ახსენით, როგორ უკავშირდება თითოეული წესი უფრო ფართო საგანმანათლებლო ღირებულებებს, როგორიცაა პატივისცემა, სამართლიანობა და სწავლისადმი ერთგულება. ეს ეხმარება მოსწავლეებს დაინახონ წესები, როგორც მათი პიროვნული ზრდისა და განვითარების ნაწილი, როგორც პასუხისმგებელი პიროვნებები;
- 10) გამოიყენეთ უნივერსალური დიზაინი – ინკლუზიური განათლების პირობებში, ზოგიერთ მოსწავლეებს შეიძლება დასჭირდეს წესების მეტად გამარტივება, ვიზუალური საყრდენების გამოყენება ან სიუჟეტური სურათები, სხვა შემთხვევაში ბრაილის შრიფტი და სხვა ადაპტაციები.

ამ რეკომენდაციები გათვალისწინებით, შესაძლებელია ჩამოაყალიბოთ კლასის წესების ნაკრები, რომელიც მხარს უჭერს პოზიტიურ, ინკლუზიურ და ეფექტურ სასწავლო გარემოს. გახსოვდეთ, რომ ამ წესების მიზანია არა მხოლოდ წესრიგის დაცვა, არამედ ისეთი სივრცის შექმნა, სადაც ყველა მოსწავლე იგრძნობს პატივისცემასა და სასწავლო პროცესში ჩართულობას.

მკაფიო, თანმიმდევრული და სამართლიანი წესები და პროცედურები ხელს უწყობს მოლოდინების ჩამოყალიბებას და გაკვეთილის სტრუქტურის შექმნას, რომლის ფარგლებშიც მოსწავლეებს შეუძლიათ ეფექტურად ისწავლონ. ეს მოიცავს ისეთ ასპექტებს, როგორიცაა გაკვეთილების დაწყება

და დასრულება, აქტივობებს შორის გადასვლა და მასალებისა და აღჭურვილობის დამუშავება.

ეფექტიანი და მნიშვნელოვანია პროგნოზირებადი მოლოდინებისა და რუტინების ჩამოყალიბება, სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეები ხშირად უპირატესობას ანიჭებენ პროგნოზირებად გარემოს, რაც ხელს უწყობს შფოთვის და სენსორული გადატვირთვის შემცირებას. ვიზუალური განრიგი შეიძლება იყოს განსაკუთრებით გამოსადეგი, რომელიც ასახავს ყოველდღიური აქტივობებისა და ერთი აქტივობიდან მეორეზე გადასვლის თანმიმდევრობას. ეს საშუალებას აძლევს მოსწავლეებს, მოემზადონ მომავალი აქტივობისთვის, რამაც შეიძლება მნიშვნელოვნად შეამციროს სტრესი.

თანმიმდევრული რუტინის არსებობამ, როგორც აღინიშნა შეიძლება შეამციროს შფოთვა პროგნოზირებადი სტრუქტურის მიწოდებით. თუმცა, ამ სტრუქტურაში მნიშვნელოვანია სხვადასხვა აქტივობის ჩართვა სასწავლო გამოცდილების დინამიურობისა და მიმზიდველობის შესანარჩუნებლად, რუტინა არ უნდა მოსაწყენი და დაბალანსებულად უნდა მოიცავდეს ახალ უნდა აქტივობებსაც, იყოს მოქნილი და ითვალისწინებდეს საჭიროებიდან გამომდინარე მის შეცვლასაც სათანადო აქტივობის გამოყენებით,

7. ჩართულობა და მოტივაცია

სტრატეგიები, რომლებიც ხელს უწყობს მოსწავლეთა სასწავლო აქტივობებში ჩართვას და მათი მოტივაციის ამაღლებას, რათა აქტიურად მიიღონ მონაწილეობა საკუთარ განათლებაში, კლასის მენეჯმენტის აუცილებელი კომპონენტია. ეს შეიძლება მოიცავდეს მრავალფეროვან სასწავლო სტრატეგიებს, ინტერაქტიულ და თანამშრომლობით სწავლებას და უკუკავშირის მიწოდებას, რომელიც ნაახალისებს მოსწავლეებს, დაეუფლონ მათ სწავლას.

ჩართულობის ნახალისება და მოტივაციის ამაღლება უკავშირდება, იმას, თუ როგორ იგებენ მოსწავლეები შინაარსს, როგორ ურთიერთობენ მასწავლებელთან და მათ თანატოლებთან, ასევე მათ სწრაფვას სწავლისა და წარმატებისკენ.

ჩართულობა გულისხმობს ინტერესის, ცნობისმოყვარეობისა და ყურადღების დონეს, რომელსაც მოსწავლეები ავლენენ სასწავლო მასალისა და აქტივობების მიმართ. ის მოიცავს მათ აქტიურ მონაწილეობას სასწავლო პროცესში, რაც შეიძლება გამოვლინდეს ისეთი ქცევებით, როგორიცაა კითხვების დასმა, დისკუსიაში წვლილი და საკლასო დავალებისადმი ენთუზიაზმის გამოხატვა. ჩართულობა ეფექტური სასწავლო გარემოს ძირითადი მაჩვენებელია და მჭიდროდ არის დაკავშირებული აკადემიურ მიღწევებთან.

კლასის მართვის თვალსაზრისით, ჩართულობა მოიცავს შემდეგს:

- მოსწავლეებისთვის შესაბამისი და საინტერესო გაკვეთილების შედგენა;
- სწავლების სხვადასხვა მეთოდის გამოყენება სწავლის სხვადასხვა სტილის მქონე მოსწავლეთა საჭიროებების გათვალისწინებით;
- ატმოსფეროს შექმნა, სადაც მოსწავლეები თავს დაცულად გრძნობენ თავიანთი იდეებისა და მოსაზრებების გამოხატვისთვის;
- იმის უზრუნველყოფა, რომ სასწავლო აქტივობები თუ რთულია, მაგრამ მიღწევადი, მოსწავლეებმა შეინარჩუნონ ინტერესი და ძალისხმევა, ხოლო გაუგებარი საკითხები ყოველთვის იყოს დამატებით განმარტებული.

სწავლის მოტივაცია ააქტიურებს მოსწავლეებს, რომ განაგრძონ სწავლა. ეს არის ის, რაც აძლიერებს მათ ძალისხმევას და სურვილს მიაღწიონ აკადემიურ მიზნებს. მოტივაცია შეიძლება იყოს შინაგანი, სადაც მოსწავლე თვლის, რომ სწავლის პროცესი თავისთავად აჯილდოებს, ან გარეგანი, სადაც მოსწავლეს ამოძრავებს გარე ჯილდოები ან აღიარება.

კლასის მართვის თვალსაზრისით მოტივაციის გაძლიერება მოიცავს შემდეგს:

- მკაფიო, მისაღწევი მიზნების დასახვა და მოსწავლეების დახმარება ამ მიზნებისკენ მიმავალ პროგრესში;
- შექება და უკუკავშირი, რომელიც ადასტურებს ძალისხმევას და გაუმჯობესებას და არა მხოლოდ ბუნებრივ შესაძლებლობებს;
- მოსწავლეებისთვის იმ შესაძლებლობის შექმნას, რომ ჰქონდეთ არჩევანი და ხმა მათ სწავლაში, რაც გააძლიერებს მათ ავტონომიისა და მიკუთვნებულობის გრძნობას სკოლისადმი;

- საკლასო კულტურის განვითარება, რომელიც აფასებს გამძლეობას, ძალისხმევას და გაუმჯობესებას.

კლასის მენეჯმენტზე მსჯელობისას ის ხშირად ასახავს წესების დაწესებას, წესრიგის დაცვას და დისციპლინას, თუმცა, ჩართულობა და მოტივაცია კლასის მართვის პროაქტიული კომპონენტებია. ისინი წარმოადგენენ მენეჯმენტის პრევენციულ ასპექტებს, სადაც მასწავლებელი ქმნის სასწავლო გარემოს, რომელიც თავისებურად ხელს უწყობს ჩართულობას და არასწორი ქცევის შემცირებას.

მოტივაციისა და ჩართულობის წახალისება ნიშნავს და ადასტურებს შემდეგს:

- მასწავლებელი არა მხოლოდ რეაგირებს არასწორ ქცევაზე, არამედ აქტიურად მუშაობს პოზიტიური სასწავლო გარემოს შესაქმნელად, რომელიც ხელს უწყობს სათანადო ქცევას;
- საკლასო წესები და რუტინები ეხება არა მხოლოდ შესაბამისობას, არამედ ჩარჩოს შექმნას, რომელიც ხელს უწყობს ჩართულობას და მოტივაციას;
- მასწავლებლები ყურადღებით უნდა იყვნენ მოსწავლეთა ემოციური და შემეცნებითი მოთხოვნილებების მიმართ, რადგან ეს გადამწყვეტია ჩართულობისა და მოტივაციის შესანარჩუნებლად;
- კლასის ეფექტური მენეჯმენტი არ არის მხოლოდ კონტროლი, არამედ ესაა მოსწავლეთა შთაგონება, აიღონ პასუხისმგებლობა საკუთარ სწავლაზე.

ჩართულობასა და მოტივაციაზე ფოკუსირებით მასწავლებლებს შეუძლიათ შექმნან საკლასო დინამიკა, სადაც მოსწავლეები უფრო მეტად იქნებიან ორიენტირებული თვითრეგულაციაზე. ეს, თავის მხრივ, ამცირებს დისციპლინური ზომების საჭიროებას და ქმნის უფრო პოზიტიურ და პროდუქტიულ სასწავლო გარემოს ყველა მოსწავლისთვის.

8. კულტურული მრავალფეროვნების გათვალისწინება

კლასის მართვის პროცესში მნიშვნელოვანია საკითხია მასწავლებლის მხრიდან მოსწავლეთა მრავალფეროვანი კულტურული ფონის ამოცნობა და მათზე სწორი რეაგირება. ეს ნიშნავს, რომ ვიცოდეთ კულტურული ნორმები, ვიზიარებდეთ ღირებულებებს, ვაღიაროთ რომ კლასი შესაძლოა კულტურულად მრავალფეროვანი იყოს მოლოდინები და უზრუნველყოთ, რომ სწავლების მეთოდები და შინაარსი იყოს ინკლუზიური და ყველა მოსწავლის მიმართ გამოხატავდეს პატივისცემას.

მსოფლიოში მიმდინარე გლობალიზაციის კვალდაკვალ მეტად მიმდინარეობს დისკუსიები საგანმანათლებლო სისტემებში, რომ მასწავლებელთა კულტურული ცნობიერება და მგრძნობელობა მნიშვნელოვან როლს ასრულებს საკლასო ოთახში მიმდინარე პროცესებზე.

მასწავლებლებმა უნდა იცოდნენ, რომ მათ კლასში ყოველთვის იქნებიან სხვადასხვა კულტურისა და განსხვავებული ნორმების მქონე მოსწავლეებიც, რომელთა შესაძლოა განსხვავებული ღირებულებები და ქცევები ჰქონდეს, მნიშვნელოვანია, გავითვალისწინოთ, რომ ასევე მოსწავლეთა ცნობიერება გავლენას ახდენს იმაზე, თუ როგორ რეაგირებენ ისინი გარკვეულ ქცევებსა და სტრატეგიებზე, რომლებსაც შესაძლოა მასწავლებლები იყენებდნენ ჩართულობისა და დისციპლინისთვის, მაგალითად, სეგრეგაცია გენდერული ნიშნით, მაგალითების მოყვანა სხვა რელიგიისა და ეროვნების სფეროდან ძალიან ფრთხილად და გააზრებულად უნდა ხდებოდეს, რათა ყველა მოსწავლის უფლება იყოს დაცული.

სასწავლო პრაქტიკის განხორციელება, გარდა ცოდნის გადაცემისა, გულისხმობს მოსწავლეების მრავალფეროვანი კულტურული ფონის გათვალისწინებასაც. ეს ნიშნავს, რომ მასწავლებელმა შეძლოს, მოარგოს გაკვეთილის გეგმები მულტიკულტურული პერსპექტივების გათვალისწინებით, ან ყურადღება მიაქციოს კულტურულ დღესასწაულებსა და ღონისძიებებს.

სხვადასხვა კულტურას აქვს განსხვავებული კომუნიკაციის სტილი. მასწავლებლის რეაქცია ამ სტილზე შეიძლება მოიცავდეს საკუთარი კომუნიკაციის კორექტირებას, რათა უზრუნველყოს, რომ ყველა მოსწავლე გრძნობდეს მიმღებლობას. მაგალითად, ზოგიერთ კულტურაში თვალის პირდაპირი კონტაქტი კონფრონტაციულად მიიჩნევა, ზოგი კი მას პატივისცემის ნიშნად იყენებს.

საკლასო ნორმებისა და მოლოდინების ჩამოყალიბება, რომლებიც ინკლუზიურია და უნებურად არ ანიჭებენ უპირატესობას ერთ კულტურულ ნორმას მეორესთან შედარებით, არის პოზიტიური კულტურული რეაქციის ნაწილი.

ასევე მნიშვნელოვანი საკითხია, სტერეოტიპებისა და მიკერძოების შემცირება, კლასის მენეჯმენტში კულტურული რეაქციის მნიშვნელოვანი ასპექტია მიკერძოების და სტერეოტიპების შემცირების მცდელობის. მასწავლებლებმა მუდმივად უნდა იფიქრონ საკუთარ თავზე და ცდილობდნენ, მოეპყრონ ყველა მოსწავლეს სამართლიანად, აღიარონ მათი ინდივიდუალობა.

მოსწავლეთა კულტურული იდენტობის გამოხატვის თავისუფლებამ და წახალისებამ შეიძლება გააძლიეროს კლასში კუთვნილებისა და მონაწილეობის გრძნობა. ეს შეიძლება მოიცავდეს კულტურული ტრადიციების, ენების და გამოცდილების გაზიარებას და წარმოდგენდეს საკლასო აქტივობების ნაწილს.

მასწავლებლებისთვის, კულტურული კომპეტენციის მუდმივი პროფესიული განვითარება კლასში კულტურულ მრავალფეროვნებაზე სათანადო რეაგირების მნიშვნელოვანი ნაწილია. ეს მოიცავს ტრენინგს სხვადასხვა კულტურული დინამიკის გააზრებისთვის და იმის გაანალიზებისთვის, თუ როგორ მოქმედებს კულტურულ მრავალფეროვნება სწავლასა და ქცევაზე.

არსებითად, კულტურული მრავალფეროვნების გათვალისწინება კლასის მენეჯმენტის კონტექსტში არის კონსტრუქციული რეაგირება საკლასო ოთახის კულტურულ საჭიროებებსა და ნიუანსებზე. ის გულისხმობს სასწავლო პრაქტიკის ადაპტირებას სასწავლო გარემოს მხარდასაჭერად, სადაც ყველა მოსწავლეს, განურჩევლად მათი კულტურული წარმოშობისა, შეუძლია იგრძნოს თავი ღირებულად და ისწავლოს ეფექტურად.

9. ეფექტური კომუნიკაციის სტრატეგიები

ეფექტური კომუნიკაცია საკლასო მენეჯმენტის ცენტრალური საკითხია. ეს მოიცავს არა მხოლოდ იმას, თუ როგორ ურთიერთობს მასწავლებელი მოსწავლეებთან, არამედ იმასაც, თუ როგორ ასწავლიან მოსწავლეებს ერთმანეთთან კომუნიკაციას. აქტიური მოსმენა, მკაფიო ინსტრუქციები და კონსტრუქციული უკუკავშირი კომუნიკაციის უნარების ასპექტებია. ინფორმაციის მკაფიოდ გადმოცემის, აქტიური მოსმენისა და სათანადო რეაგირების უნარი ფუნდამენტურია პოზიტიური სასწავლო გარემოს შესაქმნელად და კლასის ეფექტურად მართვისთვის. ქვემოთ მოცემულია კომუნიკაციის უნარების რამდენიმე ასპექტი, რომლებიც განსაკუთრებით ეხება კლასის მენეჯმენტს:

1) სიცხადე

მკაფიო კომუნიკაცია აუცილებელია იმის უზრუნველსაყოფად, რომ მოსწავლეებმა გაიგონ მოლოდინები, ინსტრუქციები და შინაარსი. მასწავლებლებმა უნდა გამოხატონ თავიანთი აზრები ისე, რომ ხელმისაწვდომი იყოს ყველა მოსწავლისთვის, რაც შეიძლება მოიცავდეს ენის გამარტივებას, ვიზუალური საშუალებების გამოყენებას ან მაგალითების მიცემას.

2) აქტიური მოსმენა

აქტიური მოსმენა გულისხმობს მოსაუბრეზე სრულ კონცენტრირებას და არა მოსაუბრეს გზავნილის პასიურად „მოსმენას“. საკლასო ოთახში, ეს ნიშნავს მოსწავლეებისადმი სრული ყურადღების მიქცევას, როდესაც ისინი საუბრობენ, რაც ხელს უწყობს ნდობისა და პატივისცემის ჩამოყალიბებას. აქტიური მოსმენა ასევე არის ინდიკატორი იმისა, თუ რამდენად კარგად ესმით მოსწავლეები მასალა.

3) აჩვენებლური კომუნიკაცია

კომუნიკაციის მნიშვნელოვანი ნაწილი არავერბალურია. მასწავლებლის სახის გამომეტყველებამ, ჟესტებმა და სხეულის ენამ შეიძლება გამოხატოს ღიაობა და მიდგომა, ან, პირიქით, უკმაყოფილება ან უინტერესობა. არავერბალური მინიშნებების გათვალისწინება დაგეხმარებათ საკლასო გარემოს ეფექტურად მართვაში.

4) თანაგრძნობა

ემპათიური კომუნიკაცია გულისხმობს მოსწავლეების გრძნობებისა და პერსპექტივების გაგებას და სენსიტიურობას მათი ქცევების, სიტყვების, განცდების მიმართ. თანაგრძნობას შეუძლია შექმნას დამხმარე ატმოსფერო საკლასო ოთახში, სადაც მოსწავლეები გრძნობენ მიმღებლობას და დაფასებას.

5) ასეხიულობა და თავდაჯერებულობა

თავდაჯერებულობა მასწავლებლებს საშუალებას აძლევს, გამოხატონ საკუთარი აზრი მკაფიოდ, პირდაპირ და პატივისცემით. ეს მნიშვნელოვანია საზღვრების დაცვის მიზნით და კლასზე კონტროლის

შესანარჩუნებლად ზედმეტად ავტორიტეტული ან აგრესიული ტონის გარეშე. მასწავლებლებს უნდა შეეძლოთ თავიანთი კომუნიკაციის სტილის ადაპტირება სხვადასხვა სიტუაციასა და სხვადასხვა მოსწავლის საჭიროებებზე. ეს შეიძლება ნიშნავდეს ცნებების ახსნის ხერხების შეცვლას ან მოსწავლეთა ურთიერთობის სხვადასხვა გზის პოვნას.

ასერტიულობა ეს არის მშვიდი, არააგრესიული და თანმიმდევრული კომუნიკაციის უნარი, რომელიც საკუთარი მოსაზრების და ემოციების სხვა ადამიანის შეურაცხყოფის გარეშე და სხვებისადმი პატივისცემით გამოიხატება.

ეფექტური შეკითხვების დასმას შეუძლია ხელი შეუწყოს სწავლასა და მონაწილეობას. ღია კითხვები უბიძგებს მოსწავლეებს იფიქრონ კრიტიკულად და გამოხატონ თავიანთი აზრი, ხოლო მიზანმიმართულ კითხვებს შეუძლია დაეხმაროს მოსწავლეებს ყურადღების შენარჩუნებაში.

ასერტიული მასწავლებელი ინარჩუნებს თავდაჯერებულობას და სიმშვიდეს თუნდაც რთულ სიტუაციებში. ეს სიმშვიდე ამშვიდებს მოსწავლეებს და უკეთარებს ნდობას.

თავდაჯერებულ მასწავლებლებს აქვთ უნარი დაამყარონ და შეინარჩუნონ ჯანსაღი საზღვრები მოსწავლეებთან. საზღვრების გაცნობიერება მოსწავლეებს აწვდის ინფორმაციას, რა არის მისაღები და რა – არა, რაც ხელს უწყობს გაუგებრობისა და პრობლემური ქცევის თავიდან აცილებას.

კომუნიკაციაში მნიშვნელოვანია არავერბალური მინიშნებები, როგორებიცაა: თვალის კონტაქტის შენარჩუნება, ღია ჟესტების გამოყენება და ისეთი სხეულის პოზის მიღება, რომელიც არც აგრესიულია და არც მორჩილებას უსვამს ხაზს.

მნიშვნელოვანია, ვიცოდეთ, რომ თავდაჯერებული მასწავლებლები იცავენ მოსწავლეების საჭიროებებს და უფლებებს, ისევე როგორც საკუთარ საჭიროებებს და უფლებებს, როგორც პროფესიონალები. ისინი კომფორტულად საუბრობენ რესურსებზე, მხარდაჭერაზე ან ცვლილებებზე, რომლებიც გაზრდის საგანმანათლებლო გამოცდილებას.

კონსტრუქციული უკუკავშირის მიწოდება სასიცოცხლო კომუნიკაციის უნარია კლასის მენეჯმენტში. უკუკავშირი უნდა იყოს კონკრეტული, დაბალანსებული და ორიენტირებული ქცევებსა და ქმედებებსა და არა პიროვნულ მახასიათებლებზე. კარგი კომუნიკაციის უნარები აუცილებელია კონფლიქტების მოსაგვარებლად, იქნება ეს მოსწავლეებს შორის, თუ მოსწავლესა და მასწავლებელს შორის. ეს მოიცავს ყველა მხარის მოსმენის, მოლოდინების მკაფიოდ გადმოცემის და გადაწყვეტილების ერთობლივად მიღების უნარს. ასევე, კომუნიკაციაში თანმიმდევრულობა ეხმარება მოსწავლეებს გააცნობიერონ, რას მოელოან მათგან და რას მოელოან მასწავლებლისგან. ტონის, მეტყველებისა და შინაარსის თანმიმდევრულობა ხელს უწყობს სტაბილურ სასწავლო გარემოს. მასწავლებლებს, რომლებიც არიან გამოცდილი კომუნიკატორები, შეუძლიათ ხელი შეუწყონ პოზიტიურ ქცევებს, შუამავლობდნენ კონფლიქტებს და შექმნან საკლასო საზოგადოება, რომელიც მხარს უჭერს სწავლას და პიროვნულ ზრდას ყველა მოსწავლისთვის.

10. კონფლიქტის მოგვარება და მედიაცია

მასწავლებლის მხრიდან იმ საკითხების დამუშავება და გაანალიზება, თუ როგორ უნდა მოგვარდეს კონფლიქტები კლასში ისე, რომ იყოს დაცული სამართლიანობა ეხმარება თავად მოსწავლეებს ისწავლონ საკუთარი კონფლიქტების მოგვარება, ეს არის ღირებული უნარი, რომელიც მთელი სიცოცხლის განმავლობაში გვჭირდება. ეს შეიძლება მოიცავდეს მოსწავლეებისთვის მოლაპარაკებისა და მედიაციის უნარების სწავლებას და ამ უნარების მოდელირებას ინტერაქციაში.

კონფლიქტის მოგვარება და მედიაცია კლასის მენეჯმენტში მოიცავს მეთოდებსა და პროცესებს, რომლებსაც მასწავლებელი იყენებს დავების, უთანხმოების ან ქცევითი საკითხების გადასაჭრელად და მოსაგვარებლად მოსწავლეებს შორის ან მოსწავლეებსა და მასწავლებელს შორის. ეს არის არსებითი ნაწილი პოზიტიური სასწავლო გარემოს შესაქმნელად, რადგან კონფლიქტებმა შეიძლება ხელი შეუშალოს სწავლას და, თუ არ არის კარგად მართულია, შეიძლება გამოიწვიოს დაძაბული ატმოსფერო და მუდმივი კამათი.

ქვემოთ მოცემულია კონფლიქტების მოგვარებისა და მედიაციის ძირითადი ასპექტები, რომლებიც დაკავშირებულია კლასის მართვასთან:

- 1) აქტიური მოსმენა – მასწავლებელმა უნდა მოუსმინოს კონფლიქტში მონაწილე ყველა მხარეს, რათა სრულად გაიგოს ჩართული მხარეების პერსპექტივები და გრძნობები. ეს მოითხოვს მოსწავლეებისადმი სრული ყურადღების მიქცევას, მათი შეშფოთების გაცნობიერებას და ნაადრევი განსჯის თავიდან აცილებას;

- 2) ნეიტრალიტეტი - კონფლიქტის მოგვარების დროს მასწავლებლები მოქმედებენ როგორც ნეიტრალური შუამავლები, და არ უჭერენ მხარს რომელიმე მხარეს. მნიშვნელოვანია მოსწავლეებმა იგრძნონ, რომ მათი შეხედულებები სამართლიანად განიხილება;
- 3) ძირითადი მიზეზების გაგება - კონფლიქტებს ხშირად აქვს ძირითადი მიზეზები, რომლებიც ერთი შეხედვით არ ჩანს. კონფლიქტის გადანწყვეტაში გამოცდილი მასწავლებელი ზედაპირს მიღმა ხედავს საკითხებს სიღრმისეულად, რომლებმაც შეიძლება ხელი შეუწყო კონფლიქტს, ეს შეიძლება იყოს სოციალური, ემოციური ან აკადემიური ზეწოლა ან სხვ.;
- 4) ღია დიალოგის ხელშეწყობა - მოსწავლეებს შორის ღია კომუნიკაციის წახალისება ეხმარება მათ, გამოხატონ თავიანთი გრძნობები და შეხედულებები უშუალოდ ერთმანეთის მიმართ, თუმცა ეს უნდა მოხდეს კონტროლირებად გარემოში, რათა დაცული იყოს მოსწავლეების მხრიდან ერთმანეთის პატივისცემა. ეს ხშირად უფრო ეფექტურია, ვიდრე არაპირდაპირი კომუნიკაცია მასწავლებლის მეშვეობით;
- 5) ხაზს უსვამს პატივისცემასა და თანაგრძნობას - მასწავლებლები ხელს უწყობენ მოსწავლეებში პატივისცემის და თანაგრძნობის გრძნობას, მოუწოდებენ მათ, გაითვალისწინონ ერთმანეთის პერსპექტივები. ეს არის სოციალურ-ემოციური სწავლის ნაწილი და ეხმარება უფრო მეტად მხარადაძქერი საკლასო საზოგადოების ფორმირებას;
- 6) პრობლემის გადაჭრის უნარები - კონფლიქტის მოგვარება არის შესაძლებლობა, ასწავლოს მოსწავლეებს პრობლემის გადაჭრის უნარები. მასწავლებლებს შეუძლიათ უხელმძღვანელონ მოსწავლეებს პრობლემის იდენტიფიცირების, იდეების გადაჭრის და მოქმედების კურსზე შეთანხმების პროცესში;
- 7) დეესკალაციის ტექნიკა - მწვავე სიტუაციებში ეფექტური მასწავლებლები იყენებენ დეესკალაციის ტექნიკას ემოციების დასამშვიდებლად, სანამ განაგრძობენ მედიაციას. ეს შეიძლება მოიცავდეს შესვენებას, საუბრის ტონის შემცირებას ან დისკუსიის პირად სივრცეში გადატანას. ზოგჯერ აუცილებელია დაუყოვნებელი დეესკალაციის გამოყენება, რადგან უპირველეს ყოვლისა, მნიშვნელოვანია ემოციების დეესკალაცია, რათა თავიდან აიცილოთ კონფლიქტის გამწვავება. ეს შეიძლება მოიცავდეს კლასის აქტივობის შეჩერებას, ჩართული მოსწავლეების განცალკევებას ან მცირე შესვენებას, თუ სიტუაცია განსაკუთრებით მწვავეა;
- 8) დისკუსიის ძირითადი წესების დადგენა - კონფლიქტების გამწვავების თავიდან ასაცილებლად, მასწავლებლები ადგენენ დისკუსიის ძირითად წესებს, როგორიცაა, შეწყვეტა, სახელის დარქმევითა და მორიგეობით საუბარი;
- 9) თანაგრძნობის წახალისება - წახალისეთ თითოეული მოსწავლე, დაინახოს სიტუაცია სხვისი პერსპექტივიდან. ამას შეიძლება ხელი შეუწყოს ისეთი კითხვების დასმამ, როგორიცაა: „როგორ ფიქრობთ, როგორ გრძნობდა თავს თქვენი თანაკლასელი, როცა ეს მოხდა? ან "როგორ ფიქრობთ, რატომ რეაგირებდნენ ისინი ასე?“
- 10) მომგებიანი გამოსავლის ძიება - კონფლიქტის მოგვარების მიზანია იპოვოთ გამოსავალი, რომელიც მისაღები იქნება ყველა მხარისთვის, რათა არავინ იგრძნოს თავი დამარცხებულად ან გარიყულად იმ შედეგის გამო, რომელიც კონფლიქტმა გამოიწვია;
- 11) რეფლექსიური პრაქტიკა - კონფლიქტის მოგვარების შემდეგ, რეფლექსიურმა პრაქტიკებმა, როგორიცაა მომხდარის განხილვა ან გადატანილი გამოცდილების შესახებ წერა, შეიძლება დამხმარე ტექნიკა აღმოჩნდეს გადაჭრის დამშვიდებისთვის და პრობლემის დახურვისთვის, ეს შესაძლოა მოსწავლეებმა გააკეთონ ინდივიდუალურად, რათა ხელი შეეწყოს რეფლექსიას, ასევე შესაძლოა მოსწავლე მომხდარ ფაქტს განიცდიდეს შემდგომი დღეების მანძილზე და მას უნდა ჰქონდეს სივრცე და სადაც მიეცემა ამაზე საუბრის შესაძლებლობა, მაგალითად, მასწავლებელთან ინდივიდუალურ შეხვედრაზე, ამ ფსიქოლოგთან;
- 12) ჩამოაყალიბეთ მომავლის მოლოდინები - განმარტეთ მომავალი ქცევის მოლოდინები. ეს შეიძლება მოიცავდეს ძირითადი წესების დანესებას, თუ როგორ უნდა მოგვარდეს მსგავსი სიტუაციები, თუ ისინი კვლავ წარმოიქმნება;
- 13) მიმდინარე მონიტორინგი - დასრულების შემდეგ მასწავლებლები აგრძელებენ სიტუაციის მონიტორინგს, რათა დარწმუნდნენ, რომ შეთანხმებული გადანწყვეტილებები განხორციელდება და ახალი დაძაბულობა არ წარმოიქმნება;
- 14) ინციდენტის დოკუმენტირება - კონფლიქტის სიმძიმის მიხედვით, შესაძლოა საჭირო გახდეს ინციდენტის დოკუმენტირება და ისე გადანწყვეტა. ეს შეიძლება მოიცავდეს ჩართული მხარეების და სხვა მასწავლებლების, მოწმეების გამოკითხვას და ჩანერა, ადმინისტრაციის ინფორმირებას ან მშობლებთან დაკავშირებას, საჭიროების შემთხვევაში.

კლასის მენეჯმენტის კონტექსტში, კონფლიქტის გადაწყვეტისა და მედიაციის მიზანია არა მხოლოდ უშუალო საკითხის გადაჭრა, არამედ მოსწავლეთა აღჭურვა იმ უნარ-ჩვევებითა და ცოდნით, რომლებიც მათ სჭირდებათ მომავალი კონფლიქტების დამოუკიდებლად მართვისთვის. კონფლიქტის ეფექტურად მართვისა და ამ უნარების სწავლებით, მასწავლებლები ქმნიან ისეთ საკლასო გარემოს, სადაც ყველა მოსწავლე თავს დაცულად გრძნობს, პატივს სცემს სხვას და შეუძლია ისწავლოს.

კლასში კონფლიქტების მოსაგვარებლად მასწავლებელი მოითხოვს იყოს როგორც გამოცდილი კომუნიკატორი, ასევე მიუკერძოებელი შუამავალი. აქ არის ნაბიჯ-ნაბიჯ მიდგომა, რომელიც მასწავლებელმა შეიძლება მიიღოს კონფლიქტების მოსაგვარებლად:

მთელი პროცესის განმავლობაში გადამწყვეტია, რომ მასწავლებელმა შეინარჩუნოს ნეიტრალური და განსჯის გარეშე პოზიცია, შეინარჩუნოს აქცენტი ქცევებსა და შედეგებზე და არა პიროვნულ ატრიბუტებზე. კონფლიქტების, როგორც სწავლის შესაძლებლობის გამოყენებით, მასწავლებლებს შეუძლიათ დაეხმარონ მოსწავლეებს პრობლემის გადაჭრისა და ინტერპერსონალური უნარების განვითარებაში, რაც მნიშვნელოვანია მათი აკადემიური წარმატებისა და პიროვნული განვითარებისთვის.

11. საკლასო ოთახში განლაგებისა და ფიზიკური სივრცის მენეჯმენტი

საკლასო ოთახის ფიზიკურმა წყობამ შეიძლება მნიშვნელოვნად იმოქმედოს სწავლასა და ქცევაზე. სკამების და ჯდომის პოზიციების მოწყობა, მასალების მდებარეობა და სივრცის საერთო აღქმამ შეიძლება ხელი შეუწყოს პოზიტიურ სასწავლო გარემოს ან პირიქით, გამოიწვიოს ქაოსი და არეულობა.

ინკლუზიური საკლასო ოთახის განლაგებისა და ფიზიკური სივრცის მართვა არის კლასის მენეჯმენტის საკვანძო კომპონენტი, განსაკუთრებით სხვადასხვა საჭიროების მქონე მოსწავლეთა მრავალფეროვანი ჯგუფისთვის. ინკლუზიური საკლასო ოთახი არა მხოლოდ იტევს სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეებს, არამედ ქმნის გარემოს, სადაც თითოეულ მოსწავლეს ექნება შესაძლებლობა სრულად მიიღოს მონაწილეობა სასწავლო პროცესში.

ლიტერატურაში მოცემულია რამდენიმე ბაზისური რეკომენდაცია, თუ როგორ შეუძლია მასწავლებელს ეფექტურად მართოს ფიზიკური სივრცე:

1. ხელმისაწვდომი გიზაინი

დარწმუნდით, რომ კლასის განლაგება ხელმისაწვდომი იყოს ყველა მოსწავლისთვის, მათ შორის ფიზიკური შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირებისთვის. უნდა არსებობდეს ფართო გასასვლელები მერხებს შორის, ეტლით მისასვლელი ადგილები და დასაჯდომი სივრცეები, რომლებიც მოეწყობა გადაადგილების პრობლემების მქონე მოსწავლეების საჭიროებების დასაკმაყოფილებლად.

განათება უნდა იყოს საკმარისი და რეგულირებადი, რათა დააკმაყოფილოს იმ მოსწავლეთა საჭიროებები, რომლებიც შეიძლება იყვნენ მგრძნობიარენი სინათლის მიმართ, მათ შორის მხედველობის დარღვევის ან აუტიზმის მქონე მოსწავლეების. საკლასო ოთახის აკუსტიკურმა დამუშავებამ შეუძლია შეამსუბუქოს ხმაურის დონე, რაც განსაკუთრებით სასარგებლოა სმენის დაქვეითების მქონე მოსწავლეებისთვის, კლასში აუცილებელია არ იყოს ექო, არ შემოდიოდეს გარე ხმაური.

2. სხვადასხვა სახის დასაჯდომი ავეჯი

დღეისათვის მისაღებადაა მიჩნეული, რომ დასაჯდომი ადგილები და ავეჯი მრავალფეროვანი იყოს სხვადასხვა სასწავლო პრეფერენციისა და საჭიროებების მხარდასაჭერად. ეს შეიძლება მოიცავდეს, როგორც ტრადიციულ მერხებს, ასევე მაგალითად დაბალ მაგიდებს იატაკზე დასაჯდომად, სკამებს ბალიშებით ან პუფებს, ასევე ტრადიციული მერხები ზოგ შემთხვევაში შესაძლოა გადაკეთებას და მორგებას საჭიროებდეს ინდივიდუალური საჭიროებების შესაბამისად, მაგალითად ამალეობა ან დადაბლება, სივრცის მეტად ამოჭრა ეტლის ადვილად შეგორებისთვის ან მერხის დამაგრებას, რომ მეტი სიმყარე ჰქონდეს და სხვ.

3. ყუჩაღების გადამხედი სტიმულებისგან თავისუფალი სივრცე

შექმენით კლასში ისეთი ადგილები, რომლებიც თავისუფალია ვიზუალური და სმენითი ყურადღების

სტიმულებისგან. ეს მნიშვნელოვანია იმ მოსწავლეებისთვის, რომლებსაც შეიძლება უჭირთ სენსორული ინფორმაციის დამუშავება ან ვიზუალური ქაოსი ან ხმაური ადვილად უფანტავდეს ყურადღებას.

4. ხესუსების ხელმისაწვდომობა

მოაწყეთ მასალები და რესურსები ისე, რომ ისინი ადვილად ხელმისაწვდომი იყოს ყველა მოსწავლისთვის ეს შეიძლება გულისხმობდეს ნივთების შენახვას დაბალ თაროებზე ან ორგანიზერებში/ყუთებში განთავსებას. კარგია, რომ ყველა მოსწავლეს ჰქონდეს თავის ორგანიზერი, კონტეინერი, რომელშიც საკუთარ ნივთებს შეინახავს, ადვილად მისწვდება და მასზე მისი ფოტო იქნება, ან/და სახელი ეწერება.

5. კლასის დაყოფა ზონებად

მკაფიოდ განსაზღვრეთ კლასში სხვადასხვა სივრცე სხვადასხვა აქტივობებისთვის. მაგალითად, შეიძლება იყოს კითხვის კუთხე, ჯგუფური სამუშაო ადგილი და წყნარი ზონა ინდივიდუალური მუშაობისთვის. ნიშნები და ვიზუალური მიმანიშნებლები შეიძლება დაეხმაროს მოსწავლეებს, გაიგონ თითოეული ტერიტორიის მიზანი.

6. უსაფრთხო სივრცეები

მოსწავლეებისთვის, რომლებიც შეიძლება გადატვირთონ ვიზუალური და სმენითი სტიმულებით, სასარგებლოა გამოყოფილი „უსაფრთხო სივრცე“, სადაც მათ შეუძლიათ გადაჯგუფება. ეს უნდა იყოს კლასის დამამშვიდებელი ადგილი, სადაც მოსწავლეს შეუძლია საჭიროების შემთხვევაში დაისვენოს.

7. ვიზუალური მხარდაჭეა

გამოიყენეთ ვიზუალური მხარდაჭერა, როგორიცაა გრაფიკები, სქემები და პიქტოგრამები, რათა დაეხმაროთ მოსწავლეებს გააცნობიერონ დღისა და კლასის ორგანიზება. ეს განსაკუთრებით სასარგებლოა იმ მოსწავლეებისთვის, რომლებსაც აქვთ ვერბალურად მიწოდებული ინფორმაციის დამუშავების სირთულეები ან რომლებიც სარგებლობენ ვიზუალური კომუნიკაციით.

8. თანამშრომლობითი დაჯგუფებები

მოაწყეთ მერხები ან მაგიდები ისე, რომ ხელი შეუწყოს მოსწავლეების ერთმანეთთან თანამშრომლობას და ურთიერთქმედებას სწავლის პროცესში, მაგრამ ასევე გაითვალისწინეთ საჭიროება, რომ ზოგიერთ მოსწავლეს ჰქონდეს სივრცე, სადაც მას შეეძლება იმუშაოს თანატოლებთან სიახლოვის გარეშე, თუ ეს მის ინდივიდუალურ სასწავლო გეგმაში გათვალისწინებულია.

9. თანმიმდევრული განდაგება და სტაბილურობის შეგქმნება

მიუხედავად იმისა, რომ მოქნილობა მნიშვნელოვანია, რაზეც ზემოთ იყო საუბარი, გასათვალისწინებელია, რომ თანმიმდევრული და სტაბილური საერთო განლაგების შენარჩუნებამ შეიძლება უზრუნველყოს სტაბილურობისა და პროგნოზირებადობის განცდა მოსწავლეებისთვის, განსაკუთრებით აუტიზმის სპექტრის მქონე ან შფოთვითი აშლილობის მქონეთათვის, რომელთაც შესაძლოა არ მოსწონდეთ ხშირი ცვლილებები და მოულოდნელობები, შესაბამისად, დაგეგმილი ცვლილებები სივრცით განლაგებაში წინასწარ უნდა იყოს ცნობილი ყველასთვის.

10. პიხადი სივრცე

დარწმუნდით, რომ თითოეულ მოსწავლეს აქვს პირადი სივრცე თავისი ნივთების შესანახად, რაც დაეხმარება მათ თავი დაცულად იგრძნონ კლასში.

11. მონიგოხინგი

რეგულარულად აკონტროლეთ რამდენად კარგად მუშაობს ფიზიკური განლაგება და მოემზადეთ კორექტირების განსახორციელებლად. მოსწავლეთა უკუკავშირი და მოსაზრება შეიძლება იყოს ფა-

სდაუდებელი იმისთვის, რომ საკლასო გარემო იყოს მაქსიმალურად ინკლუზიური და ხელსაყრელი სწავლისთვის.

საბოლოოდ შეიძლება ითქვას, რომ განლაგებისა და ფიზიკური სივრცის გააზრებული მართვით, მასწავლებელი მხარს უჭერს ინკლუზიურ განათლებას, სადაც ყველა მოსწავლე, განურჩევლად მათი შესაძლებლობებისა და საჭიროებებისა, თავს კომფორტულად, კონცენტრირებულად და სწავლისთვის შესაფერისად გრძნობს.

ხელმისაწვდომი და უნივერსალური ფიზიკური დიზაინის გარდა, საკლასო ოთახი უნდა იყოს სივრცე, სადაც მოსწავლეები თავს დაცულად გრძნობენ და აქვთ მხარდაჭერის იმედი. ის თავისუფალი უნდა იყოს საფრთხისგან, მოიცავდეს წყნარ კუთხეებს უსაფრთხო გასასვლელებს.

კლასში ავეჯი უნდა იყოს მსუბუქი და რეგულირებადი, ასევე – მოქნილი. მნიშვნელოვანია შესაძლებელი იყოს ავეჯის მარტივი გადაადგილება და საჭიროების შემთხვევაში სივრცეების სხვადასხვა გაკვეთილზე ისე მოწყობა, რომ კლასი მოერგოს სწავლების სხვადასხვა მეთოდს და მოსწავლეთა საჭიროებებს მთელი დღის განმავლობაში.

12. მასწავლებლის თვითზრუნვა და ჰეფლექსია

საკლასო ოთახის მართვა შეიძლება იყოს სტრესული და მნიშვნელოვანია, რომ მასწავლებლებმა გამოიყონ დრო საკუთარი თავზე ზრუნვისთვის, რათა თავიდან აიცილონ პროფესიული გადაწვა, გარდა ამისა, რეფლექსიური პრაქტიკები, როგორცაა დღიურის წარმოება ან კოლეგებთან გამოცდილებისა და იდეების გაზიარება შეიძლება დაეხმაროს მასწავლებლებს, რომ მათ მუდმივად გააუმჯობესონ კლასის მართვის სტრატეგიები.

თითოეული ეს თემა ფართო და მრავალმხრივია, რაც მოითხოვს, რომ მასწავლებლები იყვნენ ადაპტირებულნი და რეაგირებდნენ თავიანთი კლასის უნიკალურ დინამიკაზე. ინკლუზიური განათლების კონტექსტში ეს პრინციპები კიდევ უფრო მეტად იძენს მნიშვნელობას, რადგან მასწავლებლები უნდა მოერგონ სწავლის საჭიროებებისა და სტილის უფრო ფართო სპექტრს.

მასწავლებლის თვითზრუნვა და რეფლექსია კლასის ეფექტური მენეჯმენტის განუყოფელი კომპონენტებია, თუმცა ისინი თითქმის არ არის აღიარებული და ერთი შეხედვით არ მიიჩნევა მნიშვნელოვნად, მაგრამ თუ დავფიქრდებით, აღმოვაჩინოთ, რომ, მასწავლებლის კეთილდღეობა ღრმად არის დაკავშირებული საკლასო ოთახის ეფექტურად მართვის უნართან. მასწავლებელი, რომელიც ინარჩუნებს თვითზრუნვას, სავარაუდოდ, აქვს ენერგიის უფრო მაღალი დონე, მოთმინება და ემოციური გამძლეობა, რაც გადამწყვეტია საკლასო მენეჯმენტის ყოველდღიურ გამოწვევებზე რეაგირებისთვის. როდესაც მასწავლებლები კარგად ისვენებენ და აქვთ საკუთარი სტრესის მართვის სტრატეგიები, მათ შეუძლიათ საკლასო გამოწვევებს გაუმკლავდნენ უფრო მშვიდად და მკაფიოდ, რაც, თავის მხრივ, ხელს შეუწყობს უფრო სტრუქტურირებული და კონტროლირებადი ატმოსფეროს შექმნას საკლასო ოთახში.

რეფლექსია არის კლასის მენეჯმენტის ასპექტი, რომელიც მასწავლებელს საშუალებას აძლევს განიხილოს საკუთარი მართვის სტრატეგიების გავლენა და საჭიროებისამებრ განახორციელოს კორექტირება. რეფლექსიური პრაქტიკის საშუალებით მასწავლებელს შეუძლია შეაფასოს კლასის მართვის რა ასპექტები მუშაობს და რომელი – არა. მაგალითად, თუ მასწავლებელი ფიქრობს გაკვეთილზე, რომელიც არ წარიმართა ისე, როგორც დაგეგმილი იყო, შეიძლება აღმოაჩინოს, რომ მითითებები არ იყო ნათელი, ან რომ მან უნდა შეცვალოს მიდგომა მოსწავლეთა დისციპლინის მიმართ. რეფლექსიის ეს მუდმივი პროცესი საშუალებას აძლევს მასწავლებელს მოერგოს კლასის მართვის ტექნიკა მისი მოსწავლეების საჭიროებებსა და თითოეული კლასის დინამიკას.

არსებითად, თვითმოვლა აძლიერებს მასწავლებლებს პერსონალური რესურსებით, რომლებიც მათ სჭირდებათ კლასის მენეჯმენტის მოთხოვნების დასაკმაყოფილებლად, ხოლო რეფლექსია უზრუნველყოფს მათ მართვის მიდგომების დახვეწისთვის აუცილებელ შეხედულებებს. ორივე აუცილებელია საკლასო ოთახში პოზიტიური გარემოს შესანარჩუნებლად, სადაც როგორც მოსწავლეებს, ასევე მასწავლებლებს შეუძლიათ განვითარდნენ. მასწავლებელი, რომელიც უგულებელყოფს თვითზრუნვას, შეიძლება ნაკლებად ეფექტური აღმოჩნდეს კლასის მართვაში, გაუჭირდეს მოთმენა ან გახდეს იმპულსური გაზრდილი სტრესის გამო. ასევე, მასწავლებელმა, რომელიც არ ფიქრობს თავის პრაქტიკაზე, შეიძლება გააგრძელოს იმ სტრატეგიების გამოყენება, რომლებიც არ არის ოპტიმალური სწავლებისთვის.

მასწავლებლის თავის მოვლა და რეფლექსია სასიცოცხლო კომპონენტია მასწავლებლის პროფესიაში, განსაკუთრებით მათთვის, ვინც მუშაობს ინკლუზიურ განათლებაში და მხარს უჭერს სხვადასხვა საჭიროების მქონე მოსწავლეებს. თვითმოვლის პროცესი ღრმად ინდივიდუალურია, მაგრამ საყოველთაოდ მოიცავს აქტივობებსა და პრაქტიკებს, რომლებიც აახალგაზრდავენ აღმზრდელის ფიზიკურ, გონებრივ და ემოციურ ენერგიას. რეფლექსია, მეორე მხრივ, არის მიზანმიმართული აქტი საკუთარი ქმედებების, გადაწყვეტილებებისა და გამოცდილების ფიქრის მიზნით, რათა მოიპოვოს ცოდნა და გაუმჯობესოს მომავალი პროფესიული პრაქტიკა.

თვითზრუნვა აუცილებლობაა, განსაკუთრებით განათლების სფეროში მომუშავე პროფესიონალებისთვის. ეს შეიძლება გამოიხატოს მარტივ რუტინებში, როგორებიცაა: ადეკვატური დასვენების უზრუნველყოფა, ჯანსაღი კვება, ფიზიკური აქტივობა ან ჰობის მიყოლა. ასევე, მნიშვნელოვანია მკაფიო გამიჯვნა პირად დროსა და სამუშაო დროს შორის.

რეფლექსია თანაბრად მნიშვნელოვანია, რადგან ის ხელს უწყობს პროფესიულ ზრდას და რეაგირებას. ერთი დღის მუშაობის შემდეგ მასწავლებელი შეიძლება დაფიქრდეს იმაზე, თუ რა იყო კარგად მოსწავლეებთან ურთიერთობისას და სად შეიძლება იყოს გაუმჯობესების ადგილი. რეფლექსია არ არის მხოლოდ იმის აღიარება, თუ რა შეიძლება იყოს უკეთესი, არამედ აუცილებელია წარმატებების აღნიშვნა, რაც უნდა მცირე ჩანდეს ის. რეფლექსიით, პედაგოგები ხდებიან საკუთარი სწავლების პრაქტიკის მკვლევრები, რაც მათ საშუალებას აძლევს, უფრო ეფექტურად მოერგონ და მოარგონ თავიანთი მიდგომები მოსწავლეთა საჭიროებებს.

უფრო მეტიც, რეფლექსიას შეუძლია მრავალი ფორმა მიიღოს; ეს შეიძლება იყოს ინდივიდუალური აქტივობა, სადაც მასწავლებელი წერს თავის აზრებს და გამოცდილებას, ან შეიძლება იყოს სოციალური პრაქტიკა, სადაც მასწავლებლები განიხილავენ და რეკონსტრუქციას უკეთებენ თავიანთ ნამუშევრებს კოლეგებთან ერთად. ეს პროცესი შეიძლება მოიცავდეს სწავლების გარკვეული სტრატეგიების ეფექტურობის, კლასის დინამიკის მართვის გზებს ან ცალკეულ მოსწავლეების უკეთესად მხარდაჭერის გზების ძიებას.

თავის შეჯამება

ჩვენ ამ თავში მიმოვიხილეთ სტრატეგიები, პრაქტიკა და ეფექტიანი მიდგომები კლასის მენეჯმენტის შესახებ, რომლებიც მნიშვნელოვანია პედაგოგებმა გამოიყენონ პოზიტიური სასწავლო გარემოს შესაქმნელად და შესანარჩუნებლად. კლასის მენეჯმენტის ქვაკუთხედია პოზიტიური, სტრუქტურირებული გარემოს ჩამოყალიბება, რომელიც წახალისებს მოსწავლეთა ჩართულობას და მინიმუმამდე ამცირებს პრობლემურ ქცევას.

ამ თავის მთავარი ელემენტია აქცენტი საკლასო მენეჯმენტის პროაქტიულ და არა რეაქტიულ ბუნებაზე. იგი განიხილავს ქცევისა და აკადემიური ჩართულობის მკაფიო მოლოდინების თავიდანვე ჩამოყალიბების მნიშვნელობას. კლასის მენეჯმენტში მნიშვნელოვანი თემაა კარგად გადმოცემული წესებისა და რუტინების ერთობლიობა, რომლებიც თანმიმდევრულად გამოიყენება, რათა მოსწავლეებმა გაიგონ, რას მოელოდნენ მათგან და იცოდნენ შეუსრულებლობის შედეგები.

კომუნიკაციის როლი კლასის მენეჯმენტში საფუძვლიანად არის შესწავლილი, რაც ხაზს უსვამს აუცილებლობას მასწავლებლის მხრიდან, რომ ჩამოაყალიბოს ნდობაზე დაფუძნებული ურთიერთობა. კვლევები ცხადყოფს, რომ როდესაც მოსწავლეები გრძნობენ პატივისცემასა და მიმღებლობას, არ ეშინიათ შეცდომების დაშვების და გათვალისწინებულია მათი საჭიროებები, მით უფრო მეტად შეასრულებენ საკლასო ნორმებს და ექნებათ მოტივაცია.

კლასის მენეჯმენტი მოიცავს ასევე არასათანადო ქცევის პრევენციისა და რეაგირების სხვადასხვა სტრატეგიის გამოყენებას. პრინციპებს, რომლებიც ითვალისწინებს სწავლის მრავალფეროვან საჭიროებებს და ამცირებს იმედგაცრუებით გამოწვეულ შეფერხებებს.

გარდა ამისა, თავი ხაზს უსვამს ადაპტირებულობის მნიშვნელობას, წახალისებს მასწავლებლებს, იყვნენ მოქნილები და პასუხისმგებელნი იყვნენ საკლასო ინტერაქციის დინამიურ ბუნებაზე. იგი რეკომენდაციას უწევს რეგულარულ რეფლექსიას კლასის მართვის პრაქტიკაზე, სადაც მასწავლებლები აფასებენ თავიანთი სტრატეგიების ეფექტურობას და ახორციელებენ მონაცემების საფუძველზე შესწორებებს.

თავის ბოლო, მაგრამ გადამწყვეტი ასპექტი არის მასწავლებლის თვითზრუნვასა და რეფლექსიაზე ფოკუსირება, როგორც კლასის ეფექტური მართვის ქვაკუთხედზე. იგი აცნობიერებს მასწავლებლების მიმართ დაკისრებულ ინტენსიურ მოთხოვნებს და ამ მოთხოვნების გავლენას მასწავლებლებზე.

ბის უნარზე, მართონ თავიანთი საკლასო ოთახები ეფექტურად. თანამედროვე განათლება მხარს უჭერს მასწავლებლებს, მიიღონ თვითრუნვის პრაქტიკა, რომელიც იცავს მათ ფიზიკურ, ემოციურ და ფსიქიკურ ჯანმრთელობას და ჩაერთონ უწყვეტ რეფლექსიურ პრაქტიკაში, რათა განავითარონ და დახვეწონ თავიანთი კლასის მართვის უნარები.

კლასის მართვა მრავალმხრივი და მიმდინარე პროცესია. ის მოითხოვს სტრუქტურირებული სტრატეგიების ბალანსს და პოზიტიური საკლასო ურთიერთობების განვითარებას, რაც ემყარება მასწავლებლის კეთილდღეობას და თვითრეფლექსიას. კლასის წარმატებული მართვა მნიშვნელოვნად უწყობს ხელს ნაყოფიერ სასწავლო გარემოს და დადებით საგანმანათლებლო შედეგებს.

კითხვები რეფლექსიისთვის

1. როგორ აღწერთ კავშირს კარგად მართულ საკლასო ოთახსა და მოსწავლეთა სწავლის შედეგებს შორის? იმსჯელეთ, როგორ შეიძლება გავლენა იქონიოს კლასის მენეჯმენტმა სწავლებასა და სწავლაზე.
2. გაიხსენეთ თქვენი მოსწავლეობა, იფიქრეთ იმ კლასზე, რომლის ნაწილიც იყავით, როგორც მოსწავლე, რომელი მართვის სტრატეგია ეფექტური იყო. რა კონკრეტული პრაქტიკა გამოიყენა მასწავლებელმა, რომლითაც გააუმჯობესა სწავლის შედეგები?
3. გაიხსენეთ, რომელიმე პრობლემური საკლასო ქეისი, ეს შეიძლება იყოს თქვენი მოსწავლეობის ხანიდან, ან პრაქტიკიდან, რა სტრატეგიების გამოყენება შეიძლებოდა ამ სიტუაციის მოსაგვარებლად?
4. რა გზით შეიძლება გავლენა იქონიოს მასწავლებლის მართვის სტილმა კლასის განწყობასა და სიჯანსაღეზე? იფიქრეთ იმაზე, თუ როგორ შეგიძლიათ შექმნათ პოზიტიური საკლასო გარემო თქვენს მომავალ პრაქტიკაში.
5. როგორ ემსახურება კლასის ეფექტური მენეჯმენტი მოსწავლეთა მრავალფეროვან საგანმანათლებლო საჭიროებებს? მოიყვანეთ ინკლუზიური კლასის მართვის სტრატეგიების მაგალითები, რომლებსაც შეუძლია განათლებაში თანასწორობის მხარდაჭერა.
6. იმსჯელეთ კლასში ქცევისა და სწავლის მოლოდინების ჩამოყალიბების მნიშვნელობაზე. როგორ აპირებთ ამ მოლოდინების ჩამოყალიბებას თქვენ, როგორც მომავალი მასწავლებელი?
7. იფიქრეთ მოსწავლეთა ხმისა და არჩევანის როლზე კლასის მართვაში. როგორ შეიძლება მოსწავლეების ჩართვა კლასის მენეჯმენტის პროცესში სასარგებლო იყოს?
8. რა მნიშვნელობა აქვს რეფლექსიას მასწავლებლის პრაქტიკაში, განსაკუთრებით კლასის მართვასთან დაკავშირებით?
9. განვიხილოთ ასეთი დებულება „კლასის მართვის უნარები დასწავლილია და არა თანდაყოლილი“. იფიქრეთ იმაზე, თუ როგორ შეიძლება ამ პერსპექტივამ გავლენა მოახდინოს მასწავლებლის მიდგომაზე კლასის მართვის მიმართ.
10. ბოლოს, როგორ გამოიყენებდით თავში განხილულ პრინციპებსა და სტრატეგიებს საკუთარი კლასის მართვის გეგმაში? რომელი ასპექტები მიგაჩნიათ ყველაზე რთულად და როგორ შეგიძლიათ მათ გაუმკლავდეთ?

სავარჯიშო

საკლასო მენეჯმენტის სიმულაციური სავარჯიშო

მიზანი – სტუდენტმა გამოიყენოს კლასის მართვის პრინციპები და სტრატეგიები იმიტირებულ საკლასო სცენარში, რაც ხელს უწყობს კრიტიკული აზროვნების და პრობლემის გადაჭრის უნარების გავარჯიშებას პოტენციურად რეალურ სიტუაციებში.

მიმდინარეობა – მცირე ჯგუფებში

პირველი ეტაპი. სცენარის შემუშავება – თითოეული ჯგუფი ქმნის დეტალურ საკლასო სცენარს, რომელიც მოიცავს შემდეგ ინფორმაციას

მოსწავლეთა ასაკი, კლასი, საგანი „-----“

მოსწავლეების აღწერა, მთელი რიგი ქცევისა და საჭიროებების ჩათვლით.

* სცენარი უნდა მოიცავდეს კლასის მართვის სპეციფიკური გამოწვევებს (მაგალითად, მუდმივი შეფერხებები, ჩართულობის ნაკლებობა, გამომწვევი ქცევები, პროტესტი, კონფლიქტები მოსწავლეებს შორის).

მეორე ეტაპი. სცენარში დასმული პრობლემების გადაწყვეტის სტრატეგია – სტუდენტები მცირე ჯგუფების ფარგლებში, განიხილავენ და წყვეტენ კლასის მართვის სტრატეგიებს საკუთარ სცენარში წარმოდგენილი გამოწვევის გადასაჭრელად.

მათ უნდა მიუთითონ კონკრეტული ცნებები ან ტექნიკა საკლასო მენეჯმენტის საკითხებიდან.

სტუდენტებმა ასევე უნდა განიხილონ კულტურული, ემოციური და საგანმანათლებლო მრავალფეროვნების გავლენა საკლასო სცენარში.

მესამე ეტაპი. დისკუსია

შემდეგ თითოეული ჯგუფი ერთვება დისკუსიაში ისეთი კითხვებით, როგორიცაა:

- რა იყო ყველაზე წარმატებული სტრატეგიები და რატომ?
- როგორ იმოქმედა მოსწავლეების პასუხებმა მოსწავლეთა ქცევასა და ჩართულობაზე?
- განიხილებოდა თუ არა ყველა სტუდენტის საჭიროება? როგორ შეიძლება მიდგომა უფრო ინკლუზიური გახდეს?

მეოთხე ეტაპი. რეფლექსია – თითოეული სტუდენტი ინდივიდუალურად წერს მოკლე რეფლექსიას სავარჯიშოზე, იმის გათვალისწინებით თუ

- *ჩამდენად კომფორტულად მიაჩნიათ მათ მიეჩვე გამოყენებული სტრატეგიებით მუშაობა?*
- *ჯგუფის სხვა წევრების მიდგომები აჩის თუ აჩა მათთვის კომფორტული?*
- *ხოგო შეიძლება გაუმჯობესდეს მსგავს სიტუაციას ხელახლა საკლასო ოთახში?*
- *ნებისმიერი ცვლილება, რომელსაც ისინი განახოციებდნენ კლასში?*

გამოყენებული ლიტერატურა

- Charles, C. M. (2010). "Building Classroom Discipline" (10th edition).
- Doyle, Mary Beth (Ed.) and Giangreco, Michael F. (Ed.). (2007). "Quick-Guides to Inclusion: Ideas for Educating Students with Disabilities."
- Hall, Tracey E. (Ed.), Meyer, Anne (Ed.), and Rose, David H. (Ed.). (2012). "Universal Design for Learning in the Classroom: Practical Applications."
- Loreman, Tim, Deppeler, Joanne, and Harvey, David. (2009). "Inclusive Education: A Practical Guide to Supporting Diversity in the Classroom" (2nd Edition).
- Marzano, Robert J., Marzano, Jana S., and Pickering, Debra J. (2003). "Classroom Management That Works: Research-Based Strategies for Every Teacher."
- McLeskey, James L., Rosenberg, Michael S., and Westling, David L. (2010). "Inclusion: Effective Practices for All Students."
- Meyer, Anne, Rose, David H., and Gordon, David. (2014). "Universal Design for Learning: Theory and Practice." Northeast Foundation for Children. (2000s). "The Responsive Classroom" series.
- Tomlinson, Carol Ann. (2014). "The Differentiated Classroom: Responding to the Needs of All Learners" (2nd Edition).
- Villa, Richard A., and Thousand, Jacqueline S. (2005). "Inclusive Classroom Management: Strategies to Create a Supportive and Cooperative Learning Environment."

თავი 15

პოზიტიური ქცევის მხარდაჭერა

სარჩევი

შესავალი.....	277
1. ქცევის განსაზღვრა.....	279
2. ქცევის ფუნქცია.....	280
3. ქცევის შეფასება.....	281
4. ინტერვენციის სტრატეგიების შემუშავება.....	282
5. პოზიტიური ქცევის ინტერვენციები და მხარდაჭერა (PBIS).....	284
6. ქცევის მართვის ინდივიდუალური გეგმა.....	286
7. კრიზისული სიტუაციების მიზეზები და მართვა.....	290
კრიზისის პრევენცია და ინტერვენცია საგანმანათლებლო გარემოში.....	293
თავის შეჯამება.....	295
კითხვები რეფლექსიისთვის.....	295
სავარჯიშო.....	296
გამოყენებული ლიტერატურა.....	296

შესავალი

სკოლაში ქცევის მართვა, განსაკუთრებით ინკლუზიური და სპეციალური განათლების კონტექსტში, მრავალმხრივი თემაა, რომელიც მოიცავს მთელ რიგ სტრატეგიებს, ფილოსოფიასა და პრაქტიკულ მიდგომებს, რომლებიც შექმნილია ყველა მოსწავლის დადებითი ქცევითი შედეგების მხარდასაჭერად. კლასში რთული ქცევების მართვის პროცესი საკმაოდ ფართო სპექტრს მოიცავს, რომელთაგან თითოეული წარმოადგენს კლასის ეფექტური მართვის ზოგადი მიდგომების მნიშვნელოვან ნაწილს, რაც ჩვენ წინა თავში განვიხილეთ.

მასწავლებლები ხშირად სვამენ კითხვებს: „როგორ ვმართო მოსწავლეთა რთული ქცევები და რა ვისწავლო მე იმისთვის, რომ რთული ქცევების მართვა შევძლო?“

მნიშვნელოვანია, მიმოვიხილოთ ის თემატიკა, რომლებიც, როგორც წესი, მოიცავს რთული ქცევის მართვის საკითხებს და კომპეტენციებს, რომლებიც მოსწავლეებმა უნდა განავითარონ:

ქცევის განსაზღვრა და ქცევის ფუნქცია

- 1) თეორიული ჩარჩოები – ეს მოიცავს ბიჰევიორიზმს, სოციალური დასწავლის თეორიას, კოგნიტურ-ბიჰევიორალურ თეორიას და სხვებს, რომლებიც გვანვძლიან ცოდნას იმაზე, თუ რატომ იქცევიან ბავშვები ისე, როგორც იქცევიან.
- 2) ქცევის ფუნქცია – იმის აღიარება, რომ ყველა ქცევას აქვს ფუნქცია და ხშირად ქცევა გამოხატავს საჭიროებებს ან სურვილებს. მასწავლებელმა, მნიშვნელოვანია იცოდეს ქცევის წინაპირობის, ქცევისა და შედეგების ამოცნობა (ქცევის ABC მოდელი).

ქცევის შეფასება

- 1) ქცევის შეფასება – ფუნქციონალური ქცევის შეფასების (FBA) ჩატარება რთული ქცევის მიზეზებისა და ფუნქციების დასადგენად.
- 2) მონაცემთა შეგროვება – ინფორმაციის შეგროვებისა და ანალიზი საჭიროა ქცევითი ინტერვენციების შესახებ გადაწყვეტილების მიღების პროცესისთვის.

ინტეგრაციის სტრატეგიების შემუშავება

- 1) პოზიტიური ქცევის ინტერვენციები და მხარდაჭერა (PBIS) – პოზიტიური ქცევის ხელშეწყობისთვის ღონისძიებების განხორციელება სკოლის მასშტაბით.
- 2) ქცევის (მართვის) ინდივიდუალური გეგმები – ინდივიდუალური საგანმანათლებლო პროგრამების (IEP) და ქცევის ინტერვენციის გეგმების (BIP) შექმნა და მართვა, რომელიც მორგებულია მოსწავლის უნიკალურ საჭიროებებზე.
- 3) კრიზისის პრევენცია და ჩარევა – მზადყოფნა სიტუაციების დეესკალაციისთვის და კრიზისების უსაფრთხოდ და ეფექტურად მართვისთვის.

საკლასო გახეშო და კულტურა

- 1) საკლასო ოთახის პროაქტიული მენეჯმენტი – საკლასო გარემოს ისე ორგანიზება, რომ მინიმუმამდე შეამცირებს რთული ქცევის გამოვლენა, ესენია მკაფიო მოლოდინები, რუტინები და ფიზიკური განლაგება.
- 2) კულტურულად პასუხისმგებელი პრაქტიკა – მოსწავლეთა მრავალფეროვანი კულტურული ფონის ცოდნა და პატივისცემა, იმის გაანალიზება თუ როგორ შეიძლება ამ ფონმა გავლენა მოახდინოს ქცევაზე.
- 3) ურთიერთობის დამყარება – ძლიერი, პოზიტიური და ნდობაზე დაფუძნებული ურთიერთობების განვითარება მოსწავლეებთან, როგორც ქცევის ეფექტური მართვის საფუძველი.

სწავლა-სწავლების სტრატეგიები

- 1) დიფერენცირებული ინსტრუქცია – სწავლების მეთოდებისა და მასალების ადაპტაცია სხვადასხვა სასწავლო მოთხოვნილებების დასაკმაყოფილებლად, რაც საშუალებას იძლევა თავიდან იქნეს აცილებული რთული ქცევები ყველა მოსწავლის ჩართულობით.
- 2) სოციალურ-ემოციური სწავლება (SEL) – SEL-ის ინტეგრირება სასწავლო გეგმაში, რათა დაეხმაროს მოსწავლეებს თვითცნობიერების, თვითკონტროლის და ინტერპერსონალური უნარების განვითარებაში.
- 3) კომუნიკაციის სტრატეგიები – დამატებითი და ალტერნატიული კომუნიკაციის (AAC) და სხვა სტრატეგიების გამოყენება კომუნიკაციის სირთულეების მქონე მოსწავლეების მხარდასაჭერად.

დაინტეგრირებულ მხახეებთან თანამშრომლობა

- 1) ოჯახებთან მუშაობა – მშობლებთან და მეურვეებთან პარტნიორობა ქცევის მართვაში და თანმიმდევრულობა სახლსა და სკოლას შორის.
- 2) პროფესიონალებთან თანამშრომლობა – მულტიდისციპლინურ გუნდებთან ჩართვა, მათ შორის ფსიქოლოგები, კონსულტანტები და ქცევის სპეციალისტები, მოსწავლეთა მხარდასაჭერის გასაძლიერებლად.

სამაჩთვებო ეთიკური მოსაზრებები

- 1) სპეციალური განათლების კანონებისა რეგულაციების ცოდნა – შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე მოსწავლეების უფლებების ცოდნა ისეთი კანონების ცოდნა, რომლებიც არეგულირებს ინკლუზიურ განათლებას ქვეყანაში.
- 2) ეთიკური მოსაზრებები – ქცევის მენეჯმენტში ეთიკური პრინციპების გამოყენება, მათ შორის, მოსწავლის ღირსების პატივისცემა და სამართლიანი მოპყრობის უზრუნველყოფა.

ხედექსიუი პრაქტიკა

- 1) მუდმივი პროფესიული განვითარება – უწყვეტი სწავლის ვალდებულება ქცევის მართვის ახალი სტრატეგიებისა და მიდგომების შესახებ.
- 2) თვითრეფლექსია – რეგულარულად ასახავს საკუთარ პრაქტიკას ქცევის ეფექტური მართვის უნარებისა და სტრატეგიების გასაუმჯობესებლად.

ამ თემების დაუფლებით, მომავალი სპეციალური განათლების მასწავლებლები აღჭურვილნი იქნებიან იმ ცოდნით, რაც დაეხმარება შექმნან ინკლუზიური საკლასო გარემო. რომლებიც არა მხოლოდ განიხილავს რთულ ქცევებს, როდესაც ისინი წარმოიქმნება, არამედ ავითარებს გარემოს, რომელიც ხელს უწყობს პოზიტიურ ქცევას, სოციალურ ზრდას და აკადემიურ მიღწევებს ყველა მოსწავლისთვის.

ჩამოთვლილი თემები საკმაოდ ვრცელია, ჩვენ წინა თავებში განვიხილეთ და გავაანალიზეთ ბევრი მათგანი (მაგალითად, საკლასო გარემო და კულტურა, სასწავლო სტრატეგიები, პროფესიონალებთან თანამშრომლობა, მუდმივი პროფესიული განვითარების და თვითრეფლექსიის მნიშვნელობა), ამ თავში შევეცდებით მიმოვიხილოთ აღნიშნული თემები მოსწავლეთა პოზიტიური ქცევის მართვის კონტექსტში, თუმცა აღსანიშნავია, რომ ზოგიერთი მათგანის ფუნდამენტური შესწავლისთვის სპეციალური მასწავლებლებისთვის საჭირო იქნება დამატებითი ტრენინგების, მოდულებისა და კურსების გავლა (განსაკუთრებით ეს ეხება ქცევის გაგებას, ქცევის შეფასებას, ინტერვენციის სტრატეგიების შემუშავებას), რადგან ეს თემები საკმაოდ რთული, მოცულობითი და მნიშვნელოვანია).

1. ქცევის განსაზღვრა

სკოლებში ქცევის მენეჯმენტის კონტექსტში ქცევის გაგება რთული და ფუნდამენტური თემაა, რომელიც მოიცავს სხვადასხვა ცნებას, თეორიებს და პრაქტიკულ ცოდნას იმის შესახებ, თუ რატომ იქცევიან მოსწავლეები ისე, როგორც იქცევიან, და როგორ შეიძლება საგანმანათლებლო გარემოში მათი ქცევის ფორმირება და ეფექტურად წარმართვა.

ადამიანის ქცევის საფუძვლები მოიცავს ფუნდამენტური პრინციპების შესწავლას, თუ რატომ მოქმედებენ ინდივიდები გარკვეული გზებით, როგორც შინაგანი, ისე გარეგანი მოტივაციის გათვალისწინებით.

ქცევა ხშირად კომუნიკაციის ფორმაა, განსაკუთრებით ბავშვებში და მათ, ვისაც არ აქვს განვითარებული ან არ შეუძლია გამოიყენოს ტიპური ენობრივი უნარები. მაგალითად, მოსწავლის დამაბრკოლებელი (ამ შემთხვევაში – რთული) ქცევა შეიძლება იყოს იმედგაცრუების გამოხატვის ან ყურადღების მიქცევის საშუალება.

ცნობილია ქცევის ფსიქოლოგიური სხვადასხვა თეორია, რომლებიც გვთავაზობენ შეხედულებებს ქცევაზე, როგორიცაა ბიპევიორიზმი, რომელიც ფოკუსირებულია იდეაზე, რომ ყველა ქცევა დასწავლილია და, შესაბამისად, შეიძლება შეიცვალოს ან ჩამოყალიბდეს გაძლიერების გზით. კოგნიტური თეორია კი ვარაუდობს, რომ ქცევაზე გავლენას ახდენს ინდივიდის მიერ ინფორმაციის დამუშავება.

იმისთვის, რომ მთლიანობაში დავინახოთ და განვსაზღვროთ ქცევა, მნიშვნელოვანია ყურადღება მივაქციოთ ბავშვის სოციალურ და ემოციურ ფაქტორებს, ეს მოიცავს თანატოლთა ჯგუფების გავლენას, ოჯახის დინამიკას, კულტურულ ფონს და ემოციურ კეთილდღეობას, რომლებიც გავლენას ახდენს მოსწავლეთა ქცევაზე.

აუცილებელია, ქცევის განსაზღვრისას გავითვალისწინოთ განვითარების თეორიების მოსაზრებები, იმის აღიარება, რომ ქცევა უნდა განიმარტოს მოსწავლის განვითარების ეტაპის კონტექსტში უპირობოდ მნიშვნელოვანია, მაგალითად, სკოლამდელი აღზრდისთვის დამახასიათებელი ქცევა მნიშვნელოვნად განსხვავდება მოზარდისგან მოსალოდნელი ქცევისგან და ყველა ასაკობრივი ჯგუფის წარმომადგენელს ერთნაირი დოზით და ხარისხით ვერ მოვთხოვთ ამა თუ იმ ქცევის შესრულებას.

ფუნქციონალური ქცევის შეფასება (FBA) – ეს არის პროცესი კონკრეტული ქცევების იდენტიფიცირებისთვის, ფაქტორები, რომლებიც აძლიერებენ ქცევას და მიზნებს, რომელსაც ქცევა ემსახურება. FBA მიზნად ისახავს გაიგოს "ფუნქცია" ანუ გასცეს პასუხი შეკითხვაზე "რატომ", ეს გულისხმობს იმის ანალიზს და გაგებას, თუ რა შეიძლება იდგეს ქცევის უკან.

ქცევის განსაზღვრისას, აუცილებელია ყურადღება გავამახვილოთ და შევისწავლოთ გარემოს ზემოქმედება ამა თუ იმ ქცევაზე, ეს ეხება იმას, თუ როგორ შეიძლება გავლენა იქონიოს საკლასო გარემომ, სკოლის კულტურამ და კიდევ უფრო ფართო საზოგადოების ფაქტორებმა მოსწავლის ქცევაზე.

რთული ქცევა ხშირად დაკავშირებულია სწავლაში წარუმატებლობის განცდასთან, იმის გაგება, თუ როგორ მოქმედებს ქცევა სწავლაზე და, პირიქით, სწავლა ქცევაზე, მნიშვნელოვნად დაგვეხმარება ქცევის განსაზღვრაზე. მაგალითად, მოსწავლე, რომელიც ვერ უმკლავდება აკადემიურ გამოწვევებს, შეუძლია თავს არიდებდეს ამოცანებს, რომლებიც რთულია და ეს პროცესი ვლინდებოდეს, როგორც ქცევის გართულება. სპეციალური საჭიროებების მქონე მოსწავლეებმა შეიძლება გამოავლინონ ქცევები, რომლებიც პირდაპირ კავშირშია მათ მდგომარეობებთან. ამ ქცევების გასაგებად საჭიროა სხვადასხვა შეზღუდული შესაძლებლობისა და მათი გამოვლინების შესახებ ცოდნა, მაგალითად, ჰი-

პერაქტივობის ან აუტიზმის შემთხვევაში ქცევა შესაძლოა შორიდან რთულად ჩანდეს, მაგრამ ეს ბავშვის მდგომარეობიდან გამომდინარე იყოს, მაგალითად თუ ვერ ახერხებს დიდხანს გაჩერებას და დგება, იწყებს სიარულს, უნდა გავანალიზოთ, რომ ბავშვი ამას არ სჩადის განზრახ, თუმცა ეს ანალიზი სწორედ იმიტომ გვჭირდება, რომ შევძლოთ მორგებული ინტერვენციების დაგეგმვა და განხორციელება (მაგალითად, განმტკიცების სიტემა, ვიზუალური განრიგი, დროის აკომოდაცია და სხვა მორგებული სტრატეგიების ჩართვა სწავლების პროცესში და ინდივიდუალურ სასწავლო გეგმაში გადაწყვეტი მნიშვნელობისა).

არ უნდა დაგვავიწყდეს ბავშვის ინდივიდუალური გამოცდილება, მაგალითად ტრავმის შესახებ ინფორმირებულობა და იმის აღიარება, თუ როგორ შეიძლება გავლენა იქონიოს ბავშვობის არასასურველმა გამოცდილებამ და ტრავმამ ქცევაზე. ქცევის მენეჯმენტში ტრავმის შესახებ ინფორმირებული მიდგომის გამოყენება მნიშვნელოვანი საკითხია, თუ აღნიშნული საკითხი გამოვლინდება.

ქცევის ამ ასპექტების ღრმა გაგებით, მასწავლებლებსა და სკოლის პერსონალს შეუძლიათ შეიმუშაონ ეფექტური სტრატეგიები პოზიტიური ქცევის ხელშესაწყობად, საჭიროების შემთხვევაში ინტერვენციების განსახორციელებლად და დამხმარე სასწავლო გარემოს შესაქმნელად, რომელიც აკმაყოფილებს ყველა მოსწავლის მრავალფეროვან საჭიროებებს. ეს ცოდნა ქმნის საფუძველს სკოლებში ქცევის მენეჯმენტისადმი პასუხისმგებელიანი მიდგომისთვის.

2. ქცევის ფუნქცია

ქცევის ფუნქცია განათლებისა და ქცევის მენეჯმენტის კონტექსტში არის კრიტიკული კონცეფცია, განსაკუთრებით ისეთ ჩარჩოებში, როგორიცაა პოზიტიური ქცევის ინტერვენცია და მხარდაჭერა (PBIS). იგი ემყარება იმ აზრს, რომ ყველა ქცევა არის კომუნიკაციის ფორმა და ემსახურება კონკრეტულ ფუნქციებს მოსწავლისთვის. ქცევის ფუნქციის გაგება აუცილებელია ეფექტური ინტერვენციების შემუშავებისთვის, რომლებიც მიმართავენ ძირეულ მიზეზის ძებნას და არ შემოიფარგლებიან მხოლოდ ქცევის სიმპტომების აღწერით.

ზოგადად, ქცევები ემსახურება ერთ ან რამდენიმე შემდეგ ძირითად ფუნქციას:

- 1) სასურველის მიღება ან ხელმისაწვდომობა** – მოსწავლემ შეიძლება გამოავლინოს გარკვეული ქცევები, რათა მოიპოვოს წვდომა მატერიალურ ნივთებზე, აქტივობებზე, სოციალურ ურთიერთქმედებებზე ან სენსორულ გამოცდილებაზე, რომლებიც სასურველია. მაგალითად, ბავშვმა შეიძლება დაიწყოს ყვირილი, რათა მიიღოს მისთვის სასურველი სათამაშო;
- 2) არასასურველის თავის არიდება ან „გაქცევა“** – ეს მოქმედება შეიძლება იყოს ისეთი ამოცანების, აქტივობების, ურთიერთქმედებების ან გარემოსგან თავის არიდების ან გაქცევის მიზნით, რომლებიც არ არის სასურველი ბავშვისთვის იმ კონკრეტულ მომენტში. მაგალითად, მოსწავლემ შეიძლება გადაყაროს ნივთები, იმისათვის, რომ თავი დააღწიოს რთული დავალების შესრულებას ან თავიდან აიცილოს არასასიამოვნო სოციალური სიტუაცია, დაიწყოს ტირილი გაკვეთილზე, რომ თავი აარიდოს სკოლაში ყოფნას, და სხვ.;
- 3) ყურადღების მიქცევის მიზნით გამოვლენილი რთული ქცევა** – მოსწავლემ შეიძლება გამოიყენოს ქცევა თანატოლების, მასწავლებლების ან სხვა უფროსების ყურადღების მისაქცევად. ეს შეიძლება მერყეობდეს პოზიტიური ყურადღებიდან, როგორიცაა ქება, ნეგატიურ ყურადღებამდე, როგორიცაა საყვედური. მიუხედავად იმისა, რომ ყურადღება შეიძლება ნეგატიური იყოს, მას მაინც შეუძლია გააძლიეროს ქცევა, თუ ყურადღება არის ის, რასაც ბავშვი ეძებს;
- 4) სენსორული სტიმულაცია** – ზოგჯერ ქცევა თვითმასტიმულირებელია და არ ემსახურება რაიმე აშკარა ფუნქციას, გარდა სენსორული გამოცდილების მიწოდებისა, რომელიც ინდივიდს სიამოვნებს. ეს ხშირად ვლინდება აუტიზმის მქონე მოსწავლეებში, რომელთაც შეიძლება განემოწონებოდეს გაიმეორონ ისეთი ქცევებით, როგორიცაა ქანაობა ან ხელის დარტყმა;
- 5) კომუნიკაცია** – ქცევები ასევე შეიძლება ემსახურობდეს მოთხოვნილებებისა და სურვილების დაკმაყოფილების მიზნით კომუნიკაციის დამყარების მცდელობას, თუ მოსწავლეს არ აქვს ენა და მეტყველება სათანადოდ განვითარებული, ან უნარები სიტყვიერად გამოხატვისთვის და არის ვერბალური მზაობის მქონე. ასეთ შემთხვევაში, ბავშვი შეიძლება იმატოს აგრესიულმა ქცევებმა, რადგან ვერ შეძლოს გამოხატოს დახმარების თხოვნა ან შესვენების საჭიროება (ალტერნატიული და აუგმენტური კომუნიკაციის სწავლება აქ გადამწყვეტი მნიშვნელობისაა ბავშვისთვის კომუნიკაციის მისაღები ფორმებით გამოხატვის სწავლებისთვის, რაც როგორც მისთვის, ისე გარშემომო მყოფებისთვის გააიოლებს ვითარებას).

ამ ფუნქციების ამოცნობა საკვანძოა მასწავლებლებისა და პრაქტიკოსებისთვის ინდივიდუალუ-

რი და ეფექტური ქცევითი ინტერვენციების შემუშავების მიზნით. მაგალითად, თუ ქცევა განისაზღვრა, რომ ის კონკრეტულ შემთხვევაში ემსახურება „თავის არიდების/გაქცევის“ ფუნქციას, ჩარევა შეიძლება მოიცავდეს იმას, რომ მოსწავლეს ალტერნატიული მეთოდი დავასწავლოთ, მაგალითად, შესვენების მოთხოვნის უფრო შესაფერისი გზების სწავლება ან დახმარების თხოვნის სწავლება შესაძლოა ხელის აწევით, ბარათის ჩვენებით, ან ჟესტური მიმანიშნებლით გამოხატოს. თუმცა აღნიშნული უნარის სწავლას, ასევე გეგმაზომიერი და თანმიმდევრული მუშაობა სჭირდება.

თუ ქცევა ემსახურება ყურადღების მიქცევის ფუნქციას, სტრატეგია შეიძლება მოიცავდეს უფრო ხშირი და პოზიტიურ ყურადღების გამოვლენას მასწავლებლის მხრიდან შესაბამისი ქცევების განხორციელებისთანავე, რითაც შემცირდება არასათანადო ქცევის შემთხვევები, რომლებიც ნეგატიურ ყურადღებას ითხოვენ.

ფუნქციური ქცევის შეფასება (FBA) ხშირად ტარდება ქცევის ფუნქციის დასადგენად. ეს შეფასება მოიცავს წინაპირობის (რა ხდება ქცევამდე), თავად ქცევის და შედეგების (რა ხდება ქცევის შემდეგ) ანალიზს და დაკვირვებას სხვადასხვა სიტუაციაში, რათა დადგინდეს ქცევის ფუნქცია ან ფუნქციები. ამის საფუძველზე უკვე შესაძლებელია ქცევის ინტერვენციის გეგმის (BIP) შემუშავება, რაც მოიცავს ქცევის კონსტრუქციულ სწავლებას და სასწავლო პროცესში მის ინტეგრირებას.

3. ქცევის შეფასება

ქცევის შეფასება და მონაცემთა შეგროვება არის ძირითადი კომპონენტები საგანმანათლებლო გარემოში, როდესაც გამოვლენილი ქცევის შესახებ ზუსტი ინფორმაცია გვჭირდება, ასევე მაშინ, როდესაც საქმე ეხება ინტერვენციების შემუშავებას იმ მოსწავლეთათვის, რომლებსაც შეიძლება ჰქონდეთ ქცევითი გამოწვევები.

ქცევის შეფასება ხელს უწყობს კონკრეტული ქცევის იდენტიფიცირებას და გაგებას. ეს შეფასებები, როგორც წესი, ტარდება მომზადებული და კვალიფიციური სპეციალისტების მიერ, როგორიცაა სკოლის ფსიქოლოგები, ქცევის ანალიტიკოსები ან სპეციალური განათლების მასწავლებლები. ქცევის შეფასება შეიძლება მოიცავდეს შემდეგს:

ინტერვიუები – სტრუქტურირებული ან ნახევრად სტრუქტურირებული ინტერვიუს ჩატარება მოსწავლესთან, მშობლებთან, მასწავლებლებთან და ზოგჯერ თანატოლებთან, რათა შეგროვდეს მონაცემები ქცევებზე.

ცხრილები და ჩექლისტები – სტანდარტული და არაფორმალური ინსტრუმენტების გამოყენება, რომლებიც საშუალებას აძლევს პედაგოგებსა და მშობლებს, შეაფასონ ქცევის ისეთი ასპექტები, როგორებიცაა: ქცევის სიხშირე, ინტენსივობა და ხანგრძლივობა.

პირდაპირი დაკვირვება – მოსწავლეზე დაკვირვება სხვადასხვა გარემოში და სხვადასხვა დროს, რათა უშუალოდ ინახოს გამოვლენილი ქცევები. დაკვირვების დროს ხშირად იგულისხმება ქცევის ჩანერა სპეციალურ ფორმებში, რომელიც გვაძლევს ინფორმაციას იმის შესახებ, თუ როდის, სად და რამდენად ხშირად ვლინდება ქცევა.

ქცევის ფუნქციური შეფასება (FBA) – ეს პროცესი გულისხმობს წინაპირობის (გამომწვევი მიზეზების), ქცევების და შედეგების იდენტიფიცირებას, რათა განისაზღვროს მოსწავლის ქცევის უკან არსებული ფუნქცია ან მიზანი.

მონაცემთა შეგროვება

მონაცემთა შეგროვება გადამწყვეტი ნაბიჯია ქცევის შეფასების პროცესში, რადგან ის უზრუნველყოფს ობიექტურ ინფორმაციას, რომელიც საჭიროა ინტერვენციების შესახებ ინფორმირებული გადაწყვეტილებების მისაღებად.

მონაცემთა შეგროვება მოიცავს:

- ✓ სიხშირის დათვლა: ჩანერეთ რამდენად ხშირია ქცევა განსაზღვრულ პერიოდში.
- ✓ ხანგრძლივობის ჩანერა: გაზომეთ რამდენ ხანს გრძელდება ქცევა ყოველ ჯერზე;
- ✓ ლატენობი სიჩანერა: დროის აღნიშვნა, რომელიც გადის ქცევისა და ქცევის შორის;
- ✓ ინტენსივობის გაზომვა: ქცევის სიმძიმის შეფასება, რომელიც ზოგჯერ შეიძლება იყოს სუბიექტური.

ABC მონაცემთა შეგროვება: წინაპირობის ქცევისა და შედეგების ჩანერა გამომწვევი ქცევის თითოეული შემთხვევისთვის, კონტექსტის და პოტენციური ტრიგერების გასაგებად.

მონაცემების შეგროვება სისტემატური და დროში გაწერილი პროცესია, ის უნდა იყოს ობიექტუ-

რი, თანმიმდევრული და მკაფიოდ ჩამოყალიბებული ისე, რომ ყველამ, ვინც მონაცემებს იღებს, იგივე ქცევა ჩაწეროს. ეს მონაცემები იძლევა საფუძველს ჰიპოთეზების შემუშავებისთვის იმის შესახებ, თუ რატომ ვლინდება ქცევა და ასევე გვეხმარება განვსაზღვროთ ქცევითი ინტერვენციების ეფექტურობა.

მხოლოდ მონაცემების შეგროვების შემდეგ არის შესაძლებელი გამომწვევი ქცევის გაანალიზება და ქცევის მართვის ინდივიდუალური გეგმის შემუშავება, რათა მოსწავლესთან დაიგეგმოს ალტერნატიული და უფრო შესაბამისი ქცევების სწავლება და გაძლიერება.

ქცევის შეფასება და მონაცემთა შეგროვება არის ურთიერთდაკავშირებული პროცესები, ეს მტკიცებულებებზე დაფუძნებული პრაქტიკა გადამწყვეტია დამხმარე და ეფექტური სასწავლო გარემოს შესაქმნელად, რომელიც აკმაყოფილებს ყველა მოსწავლის საჭიროებებს (დამატებითი ინფორმაცია ქცევის გაზომვის შესახებ უფრო დეტალურად იხ. პუბლიკაციაში ქცევის მართვის პოზიტიური მხარდაჭერა სკოლებში – პრევენციული მხარდაჭერა, 2017; <http://inclusion.ge/res/docs/2019012215510338710.pdf>).

4. ინტერვენციის სტრატეგიების შემუშავება

ინტერვენციის სტრატეგიების შემუშავება, განსაკუთრებით საგანმანათლებლო კონტექსტში სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეებისთვის, მოიცავს სისტემურ და ინდივიდუალურ მიდგომას. ქვემოთ წარმოდგენილია ამ სტრატეგიების შემუშავების სტრუქტურული მეთოდოლოგია ("School-Centered Interventions" by the American Psychological Association (APA))

პროცესი იწყება იმ ქცევების მკაფიო განსაზღვრით, რომლებიც უნდა იქნეს განხილული, არის თუ არა ისინი კლასში სხვათა დამაზიანებელი, თვითდამაზიანებელი თუ აფერხებს სწავლას და პროცესს კლასში.

როგორც ზემოთაც აღვნიშნეთ, პირველი ნაბიჯი ხშირად არის ფუნქციური ქცევის შეფასების (FBA) ჩატარება ქცევის გამომწვევი მიზეზის დასადგენად. ეს გულისხმობს მოსწავლეზე დაკვირვებას სხვადასხვა გარემოში და სხვადასხვა დროს, გასაუბრებას მასწავლებლებთან, მშობლებთან და ზოგჯერ თავად მოსწავლეებთან და მოსწავლის ისტორიის მიმოხილვას. მიზანია იდენტიფიცირება კონკრეტული ტრიგერების და შედეგების, რომლებიც ინარჩუნებენ ქცევას, რაც შემდეგ დაგვეხმარება ქცევის ინტერვენციის გეგმის (BIP) შემუშავებაში.

ქცევის ინტერვენციის გეგმა არის სტრატეგიული გეგმა, რომელიც ასახავს, თუ როგორ მოაგვარებს სკოლა პრობლემურ ქცევებს. იგი მოიცავს პრობლემური ქცევის აღწერას, ქცევის ჰიპოთეზურ მიზეზებს და ინტერვენციის სტრატეგიებს, რომლებიც მოიცავს პოზიტიურ განმტკიცებას, ალტერნატიული ქცევის სწავლებას და გარემოს შეცვლას ტრიგერების შესამცირებლად.

პოზიტიური გაძლიერება (დადებითი განმტკიცება) არის გასაღები ქცევის მენეჯმენტში. ეს შეიძლება მოიცავდეს შექებას, დამატებით სათამაშო დროს, ნიშნებს ან სხვა ჯილდოებს პოზიტიური ქცევის გამოვლენისთვის. გაძლიერება უნდა იყოს მყისიერი და მკაფიოდ დაკავშირებული ქცევასთან სასურველი ქმედებების გასაძლიერებლად.

დადებითი განმამტკიცებელი არის კონკრეტული სტიმული, რომელიც თან ახლავს ქცევას და ზრდის მისი გამოვლენის ალბათობას. მნიშვნელოვანია, რომ ეს სტიმული იყოს ბავშვისთვის სასურველი, წინააღმდეგ შემთხვევაში, ის ვერ შეასრულებს განმამტკიცებლის ფუნქციას, ანუ მომავალში მსგავსი ქცევის გამოვლენის ალბათობა არ გაიზრდება.

არსებობს განმამტკიცებლების ზოგადი კატეგორიები: კვებითი განმამტკიცებლები, მატერიალური განმამტკიცებელი, აქტივობითი განმამტკიცებელი, გადაცვლადი განმამტკიცებელი.

ქვემოთ მოცემულია დადებითი განმტკიცების რამდენიმე მაგალითი, რომლებიც გამოიყენება პოზიტიური ქცევის მხარდაჭერის კონტექსტში:

სიტყვიერი შექება – კონკრეტული, დადებითი გამოხმაურების შეთავაზება მოსწავლეებისთვის, როდესაც ისინი ავლენენ სასურველ ქცევას;

ჟეტონების სიტემა (გადაცვლადი განმამტკიცებლების სისტემა) – სისტემის დანერგვა, სადაც მოსწავლეები იღებენ სიმბოლურ განმტკიცებებს, სტიკერებს ან ქულებს პოზიტიური ქცევის გამოვლენისთვის. ეს სიმბოლოები შეიძლება მოგვიანებით გაიცვალოს ჯილდოებზე ან პრივილეგიებზე;

დადებითი კომენტარები ან ზარები სახლში – მესიჯის გაგზავნა ან დარეკვა მშობლებთან ან მეურვეებთან, რათა აცნობონ მათ შვილის სკოლაში დადებითი ქცევის შესახებ, შეიძლება იყოს ძლიერი მოტივატორი მოსწავლისთვის;

დამატებითი პრივილეგიები – პოზიტიური ქცევისთვის დამატებითი პრივილეგიების მინიჭება, როგორიცაა დამატებითი კომპიუტერის დრო, საკლასო აქტივობის წარმართვა ან კლასისთვის თამაშის არჩევა;

საკლასო ჯილდოები – ეს შეიძლება მოიცავდეს აქტივობებს, როგორცაა დამატებითი შესვენება, კლასის წვეულება ან კინოს დღე, რომლებიც ხშირად გამოიყენება როგორც კოლექტიური სტიმული მთელი კლასის კარგი ქცევისთვის;

სერტიფიკატები ან ჯილდოები – სერტიფიკატების, სამკერდე ნიშნების ან ჯილდოების გაცემა იმ მოსწავლეების აღსანიშნავად, რომლებიც ავლენენ პოზიტიურ ქცევას ან აჩვენებენ გაუმჯობესებას მათ ქცევაში;

თანატოლების დადებითი გამოხმაურება – მოსწავლეების წახალისება, აღიარონ და შეაქონ ერთმანეთი პოზიტიური ქცევისთვის, რაც ხელს უწყობს მხარდამჭერ საკლასო საზოგადოების ჩამოყალიბებას;

სპეციალური პასუხისმგებლობები ან როლები – მოსწავლეებისთვის სპეციალური დავალებების ან როლების მინიჭება, როგორცაა კლასის დამხმარე, როგორც ჯილდო დადებითი ქცევისთვის;

სასურველ აქტივობებზე ან ნივთებზე წვდომა – საშუალებას აძლევს მოსწავლეებს გაატარონ დრო მათთვის სასიამოვნო აქტივობებზე ან ჰქონდეთ წვდომა საყვარელ ნივთებსა თუ სათამაშოებზე, როგორც ჯილდო დადებითი ქცევისთვის;

დასვენების დრო ან შესვენებები – მოკლე რელაქსაციის ან შესვენებები მოსწავლისთვის მისაღები ქცევის გამოვლენის შემდეგ.

მნიშვნელოვანია ამ განმამტკიცებლების მორგება მოსწავლეთა ინდივიდუალურ ინტერესებსა და საჭიროებებზე, რადგან ის, რაც აძლიერებს, შეიძლება მნიშვნელოვნად განსხვავდებოდეს, და ყველასთვის ერთი მნიშვნელობის არ იყოს. მნიშვნელოვანია განმამტკიცებელი ხშირად შეიცვალოს, რათა თავიდან ავირიდოთ მობეზრება, ასევე მნიშვნელოვანია მისი გამოხშირვა და შემცირება სასურველი ქცევის გაზრდის კვალდაკვალ.

კიდევ ერთი მნიშვნელოვანი ასპექტია ალტერნატიული ქცევის სწავლება. იმის ნაცვლად, რომ, უბრალოდ, უთხრათ მოსწავლეებს, რა არ უნდა გააკეთონ, მნიშვნელოვანია ასწავლოთ მათ, რა გააკეთონ. ეს შეიძლება მოიცავდეს სოციალური უნარების ტრენინგს, სადაც მოსწავლეები სწავლობენ თანატოლებთან სათანადო ურთიერთობას, ან ემოციების რეგულირების სტრატეგიებს, სადაც ისინი სწავლობენ თავიანთი გრძნობების ამოცნობას და მართვას.

გარემოს შეცვლა ასევე შეიძლება გადამწყვეტი იყოს. ზოგჯერ სკამების განლაგების ცვლილებამ, სენსორული ხელსაწყოების დამატებამ ან უფრო სტრუქტურირებულმა რუტინამ შეიძლება მნიშვნელოვნად იმოქმედოს ქცევაზე. მთავარია შეიტანოთ ცვლილებები, რომლებიც აკმაყოფილებს მოსწავლის სპეციფიკურ საჭიროებებს და მოხსნის ან მინიმუმამდე დაიყვანს არასასურველი ქცევის გამოწვევ მიზეზებს.

პროგრესის მონიტორინგი პროცესის უწყვეტი ნაწილია. ეს გულისხმობს ქცევის შესახებ მონაცემების შეგროვებას, რათა შეფასდეს, რამდენად ეფექტურია ინტერვენციები. შემდეგ მონაცემები შეიძლება გამოყენებულ იქნეს ინფორმირებული გადაწყვეტილების მისაღებად ახალი სტრატეგიების გაგრძელების ან ცვლილებების შესახებ.

ინტერვენციის სტრატეგიებზე მსჯელობისას, ასევე აღსანიშნავია მიდგომა, რომელსაც ქცევის მართვის თემაში მნიშვნელოვანი ადგილი უჭირავს და ეს არის „დაგეგმილი იგნორირების“ მიდგომა არასასურველი ქცევების შემცირებისა და მისი საბოლოო აღმოფხვრის მიზნით, თუმცა აღსანიშნავია, რომ მისი გამოყენება ყოველთვის არ არის ეფექტიანი და საჭიროებს შესაბამის გამოყენებას.

პრობლემური ქცევის იგნორირება, რომელსაც ხშირად უწოდებენ „დაგეგმილ იგნორირებას“, არის სტრატეგია, რომელიც გამოიყენება საგანმანათლებლო და ქცევითი მართვის კონტექსტში. ის გულისხმობს მიზანმიმართულ არ რეაგირებას ქცევებზე, რომლებიც ყურადღებას იპყრობს, მაგრამ დარწმუნებული უნდა ვიყოთ, რომ ბავშვის მიერ გამოვლენილი პრობლემური ქცევა, რომელსაც უყურადღებოდ ვტოვებთ, არ არის მავნე ან საშიში. ეს ტექნიკა დაფუძნებულია იმ კონცეფციაზე, რომ გარკვეული ქცევები ძლიერდება იმ ყურადღებით, რომელსაც ისინი იღებენ, მაშინაც კი, თუ ეს ყურადღება უარყოფითია.

დაგეგმილი იგნორირება ეფუძნება პრინციპს, რომ, როდესაც ქცევა, რომელიც ადრე იყო განმტკიცებული, აღარ იღებს განმტკიცებას, ის დროთა განმავლობაში მცირდება.

დაგეგმილ იგნორირებას, როგორც აღვნიშნეთ, სჭირდება სათანადო გამოყენება, მნიშვნელოვანია იმის დადგენა, თუ როდის არის მიზანშეწონილი დაგეგმილი იგნორირება. ეს სტრატეგია, როგორც წესი, გამოიყენება მცირე არასათანადო ქცევისთვის, რომელიც ყურადღების მიქცევას იწვევს, როგო-

რიცაა წამოძახილი, შესაბამისი კომენტარი, წუნუნი, წამოდგომა, ამოხვრა ან მცირე შეფერხებები. ის არ არის შესაფერისი ქცევებისთვის, რომლებიც საშიშაა, საზიანო ან მნიშვნელოვნად არღვევს უსაფრთხოებას.

დაგეგმილი იგნორირების განხორციელებისას, საჭიროა თანმიმდევრულობა, იმისათვის, რომ დაგეგმილი იგნორირება ეფექტური იყოს, ის თანმიმდევრულად უნდა იქნეს გამოყენებული. თუ ქცევას ზოგჯერ უგულებელყოფენ და ხანდახან რეაგირებენ, ამან შეიძლება რეალურად გააძლიეროს ქცევა.

უარყოფითი ქცევის იგნორირება უნდა იყოს შერწყმული პოზიტიური ქცევის განმტკიცებასთან. როდესაც მოსწავლე ახორციელებს დადებით ქცევას, მყისიერად მიეცით პოზიტიური ყურადღება და განმტკიცება, ასეთ შემთხვევაში პერიოდული მცირე არასასურველი ქცევების იგნორირება შესაძლოა ეფექტიანი იყოს, თუმცა დადებითი უკუკავშირი სასურველ ქცევაზე დღის მანძილზე გაცილებით მეტი სიხშირით უნდა ხდებოდეს.

მოსწავლეებმა უნდა გაიგონ საკლასო ოთახის მოლოდინები და წესები. იმის ცოდნა, თუ რა ქცევებია მისაღები და რა – არა, ეხმარება მათ, გააცნობიერონ, რატომ ხდება გარკვეული ქცევების უგულებელყოფა.

ქცევის უგულებელყოფასთან ერთად, განაგრძეთ სიტუაციის მონიტორინგი, რათა დარწმუნდეთ, რომ ის დაცულია და რომ ქცევა არ გამწვავდება ან გავლენას არ მოახდენს სხვებზე. როდესაც ნეგატიური ქცევა შეწყდება, ხელახლა ჩაერთეთ მოსწავლესთან პოზიტიური გზით. აღიარეთ მისაღები ქცევა, როდესაც ეს მოხდება.

მნიშვნელოვანია გვესმოდეს ქცევის მიზეზი. ზოგჯერ, ქცევები, რომლებიც ყურადღების მიქცევას ჰგავს, შეიძლება იყოს რთული პრობლემების გამოვლინება, რომელთა მოგვარებაც საჭიროა, როგორცაა სტრესი, შფოთვა ან სწავლის სირთულეები.

დაგეგმილი იგნორირება შეიძლება იყოს ეფექტური ინსტრუმენტი გარკვეული ტიპის პრობლემური ქცევის მართვისთვის, განსაკუთრებით მაშინ, როდესაც გამოიყენება ქცევის მართვის უფრო ფართო სტრატეგიის ნაწილად, რომელიც მოიცავს პოზიტიურ განმტკიცებას და უნარების განვითარებას. თუმცა, ის მოითხოვს ფრთხილად გამოყენებას, თანამიმდევრულობას და თითოეული მოსწავლის უნიკალური კონტექსტისა და საჭიროებების გაგებას. პიროვნული თვისებები და ქცევის სირთულეები საკმაოდ მრავალფეროვანი ასპექტებია და ქცევის მართვისადმი მორგებული მიდგომის შერჩევა, მნიშვნელოვანია იყოს უსაფრთხო, ბავშვის პიროვნებისადმი გამოსატყვევებელი პატივისცემას და გრძელვადიან პერსპექტივაში პროგრესს უწყობდეს ხელს, განსაკუთრებით, ინკლუზიურ საგანმანათლებლო გარემოში.

და ბოლოს, მნიშვნელოვანია ჩართოთ ყველა, ვინც მოსწავლესთან ურთიერთობს ინტერვენციის გეგმაში. სხვადასხვა გარემოში თანმიმდევრულობა გადამწყვეტია, რათა დაეხმაროს მოსწავლეებს ახალი ქცევების სწავლაში და შენარჩუნებაში. ეს ნიშნავს მასწავლებლების, დამხმარე პერსონალის და მშობლების სწავლებას, რათა გაითავისონ და განახორციელონ ქცევის გეგმა.

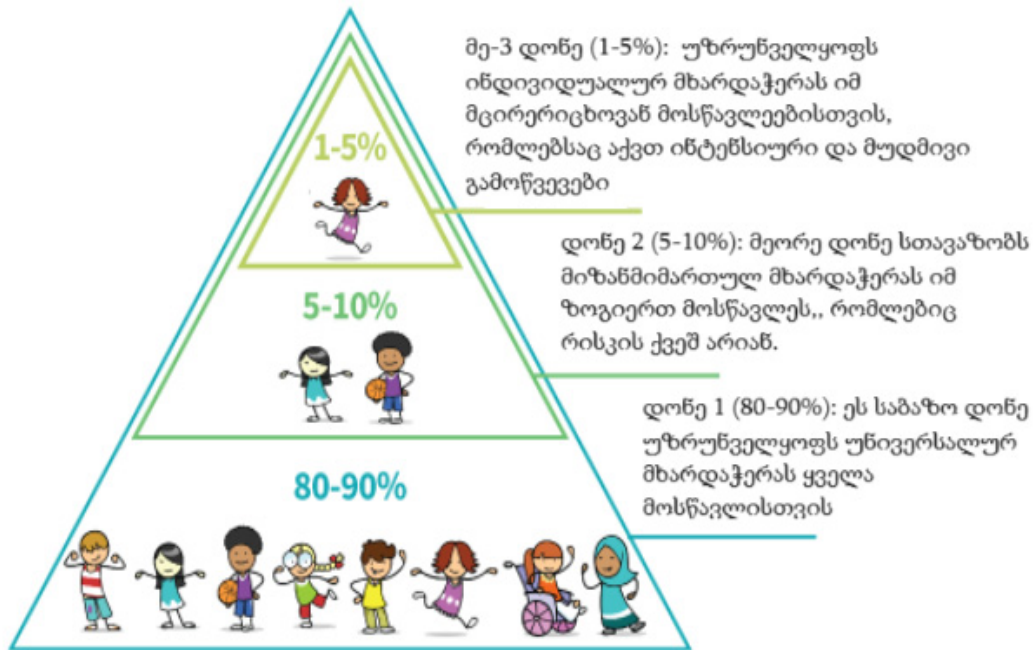
ქცევის მართვის ინტერვენციის სტრატეგიების შემუშავება დინამიური და საპასუხო პროცესია. ის მოითხოვს მუდმივ შეფასებას, ქცევის მკაფიო გააზრებას, ინტერვენციების თანმიმდევრულ განხორციელებას და თანამშრომლობას ყველას, ვინც მონაწილეობს მოსწავლის განათლებაში.

ამ სტრატეგიის დაცვით, მასწავლებლებსა და დამხმარე გუნდებს შეუძლიათ შეიმუშაონ ყოვლისმომცველი, ეფექტური ინტერვენციის სტრატეგიები, რომლებიც ითვალისწინებს სსსმ მოსწავლეების ინდივიდუალურ საჭიროებებს, რომლის საფუძველზეც მეტად გაიზრდება მათი საგანმანათლებლო შედეგები და საერთო კეთილდღეობა.

5. პოზიტიური ქცევის ინტერვენციები და მხარდაჭერა (PBIS)

პოზიტიური ქცევის ინტერვენციები და მხარდაჭერა (PBIS) არის პროაქტიული მიდგომა ქცევითი მხარდაჭერისა და სოციალური კულტურის დასამკვიდრებლად, რომელიც საჭიროა სკოლის ყველა მოსწავლისთვის სოციალური, ემოციური და აკადემიური წარმატების მისაღწევად. იგი ეფუძნება ქცევის გამოყენებითი ანალიზისა და რთული ქცევის პრევენციაზე დაფუძნებული მიდგომის პრინციპებს.

პოზიტიური ქცევითი ინტერვენციები და მხარდაჭერა (PBIS) არის მთელი სკოლის პრაქტიკის მხარდაჭერის ჩარჩო (სკოლის მასშტაბით), რათა ხელი შეუწყოს უსაფრთხო სასკოლო გარემოს ყველა მოსწავლისთვის, როგორც ინდივიდუალური სასწავლო გეგმების მეშვეობით, ისე მის გარეშე. ამ მიდგომის ნათელი მაგალითია სკოლის მიზანმიმართული მუშაობა მოსწავლეთა მხარდაჭერის მრავალდონიან სისტემის საფუძველზე (www.pbis.org).

მრავალდონიანი მხარდაჭერის სისტემა – პოზიტიური ქცევის ინტერვენციები და მხარდაჭერა (PBIS), როგორც წესი, დანერგილია მრავალსაფეხურიან ჩარჩოში, რათა უზრუნველყოს მოსწავლეთა სხვადასხვა დონის მხარდაჭერა მათი საჭიროებიდან გამომდინარე.

დონე 1 (უნივერსალური ინტერვენციები): ეს არის სკოლის მასშტაბით დანერგილი და მიმდინარე სტრატეგიები, რომლებიც შექმნილია ყველა მოსწავლის პოზიტიური ქცევის გასაძლიერებლად. ეს მოიცავს მკაფიო მოლოდინების ჩამოყალიბებას, შესაბამისი ქცევის სწავლებას და პოზიტიური ქცევის თანმიმდევრულად აღიარებასა და დაჯილდოებას.

დონე 2 (მიზნობრივი ჯგუფის ინტერვენციები): ეს დონე განკუთვნილია მოსწავლეებისთვის, რომლებსაც ესაჭიროებათ დამატებითი მხარდაჭერა 1-ელი დონის მიღმა. ინტერვენციები უფრო მიზნობრივია და შეიძლება მოიცავდეს მცირე ჯგუფურ სესიებს, სოციალური უნარების ტრენინგს, სუპერვიზიისა და შეფასების სისტემებს.

მე-3 დონე (ინდივიდუალიზებული ინტერვენციები): ინტენსიური, ინდივიდუალური ინტერვენციები მოსწავლეებისთვის, რომლებსაც აქვთ მნიშვნელოვანი ქცევითი გამოწვევები. ეს შეიძლება მოიცავდეს ინდივიდუალურ მხარდაჭერას „ერთი-ერთზე“, ქცევის ინდივიდუალურ გეგმებს და მენტალური ჯანმრთელობის სპეციალისტებთან თანამშრომლობას.

ზემოთ განხილული მიდგომის საფუძველზე, პოზიტიური ქცევითი ინტერვენციები და მხარდაჭერა (PBIS) არის მტკიცებულებებზე დაფუძნებული ჩარჩო, რომელიც გამოიყენება სკოლებში პოზიტიური ქცევის გასაძლიერებლად და რთული ქცევების შესამცირებლად. ის იწყება იმით, რომ მოსწავლეებს შეუძლიათ დააკმაყოფილონ ქცევითი მოლოდინები მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ იციან რა მოლოდინი აქვთ მათ მიმართ მასწავლებლებს და თანატოლებს. ამრიგად, PBIS იწყება მკაფიო, თანმიმდევრული და პოზიტიური მოლოდინების ჩამოყალიბებით მოსწავლეთა ქცევის შესახებ სკოლის ყველა გარემოში.

მასწავლებლები და პერსონალი მომზადებული უნდა იყვნენ ამ მოლოდინების თანმიმდევრულად მოდელირებისთვის და გასაძლიერებლად. ისინი მნიშვნელოვანია იყენებდნენ მრავალფეროვან ტექნიკას, რათა შეინარჩუნონ პოზიტიური, მხარდამჭერი სასწავლო გარემო, რომელიც წაახალისებს მოსწავლეებს სათანადო ქცევისკენ. PBIS-ის ერთ-ერთი ძირითადი კომპონენტია ფოკუსირება ქცევითი მოლოდინების სწავლებაზე ისევე, როგორც ნებისმიერი ძირითადი საგანი, რაც იმას ნიშნავს, რომ კარგი ქცევა სწავლებაა, მოლოდინები მოსწავლეთა ქცევების შესახებ უნდა იყოს მკაფიო და არა სავარაუდო, ან ბუნდოვანი, ეს გაართულებს მოსწავლეთა განწყობებს, მოსწავლემ ზუსტად უნდა იცოდეს, რას მოელიან მისგან, რა ქცევაა მისაღები და სხვა ქცევის შემთხვევაში რა შედეგი მოჰყვება ამას.

პროაქტიული სტრატეგიების გარდა, PBIS გულისხმობს მოსწავლეთა ქცევის მუდმივ მონიტორინგს და რეგულარულ შეფასებებს მოსწავლეებთან, რომლებსაც შეიძლება მეტი მხარდაჭერა დასჭირდეთ. იმ მოსწავლეებისთვის, რომლებიც ავლენენ უფრო რთულ ქცევებს, PBIS უზრუნველყოფს ინტე-

რვენციების ეტაპობრივ სისტემას მზარდი ინტენსივობით. ეს შეიძლება მერყეობდეს მცირე ჯგუფური ინტერვენციებიდან რისკის ქვეშ მყოფი მოსწავლეებისთვის უფრო ინტენსიური, ინდივიდუალური მხარდაჭერის შეთავაზებამდე, ინტერვენციები შესაძლოა უფრო განსხვავებული იყოს მათთვის, ვისაც მნიშვნელოვანი ქცევითი გამოწვევები აქვს.

რეგულარული პოზიტიური გაძლიერების მეშვეობით ქცევითი მოლოდინების დასაკმაყოფილებლად, მოსწავლეები სწავლობენ სათანადო ქცევის სარგებელს. ჯილდოები და აღიარება გამოიყენება მოსწავლეების მოტივაციისთვის, მაგრამ საბოლოო მიზანია, რომ მოსწავლეები გახდნენ შინაგანად მოტივირებულნი დადებითი ქცევის დემონსტრირებისთვის.

თავის არსში, PBIS არის სასკოლო კულტურის შექმნა, რომელიც აფასებს და პატივს სცემს ყველა მოსწავლესა და მასწავლებელს. ეს არის თანამშრომლობითი მიდგომა, რომელიც მოითხოვს სკოლის საზოგადოების ყველა მხრიდან ჩართულობას. თავისი აქცენტით პრევენციაზე, პოზიტიურ გაძლიერებასა და მონაცემებზე დაფუძნებული გადაწყვეტილების მიღებაზე, PBIS მიზნად ისახავს გაუმჯობესოს საერთო სასკოლო კლიმატი, რაც გამოიწვევს უკეთესი სწავლის შედეგებს მოსწავლეებისთვის.

ზემოთ აღწერილი სტრატეგია საფუძვლებრივად შეგვიძლია ასე წარმოვიდგინოთ:

- ✓ მონაცემებზე ორიენტირებული მიდგომა – მონაცემების შეგროვება, და გაანალიზება მოსწავლეთა ქცევის შესახებ, ინტერვენციების ეფექტურობის გაზომვა და საჭიროების შემთხვევაში – კორექტირება;
- ✓ თანმიმდევრული მოლოდინები და ენა – PBIS-ის ძირითადი კომპონენტია სკოლაში მკაფიო, თანმიმდევრული ქცევითი მოლოდინების ჩამოყალიბება. ეს მოლოდინები პოზიტიური ენით არის გადმოცემული და მოსწავლეებს შესაძლოა ისევე ასწავლონ, როგორც აკადემიური საგნები;
- ✓ პოზიტიური განმტკიცება – PBIS ხაზს უსვამს პოზიტიური განმტკიცების გამოყენებას კარგი ქცევის ნახალისებისთვის. ეს შეიძლება იყოს სიტყვიერი შექების, ნიშნების ან ჯილდოების სახით, რომლებიც მნიშვნელოვანია მოსწავლეებისთვის;
- ✓ ოჯახისა და საზოგადოების ჩართულობა – PBIS ინიციატივებში ოჯახებისა და ფართო საზოგადოების ჩართვა მნიშვნელოვანია სხვადასხვა გარემოში პოზიტიური ქცევის თანმიმდევრულობისა და განმტკიცებისთვის;
- ✓ უწყვეტი პროფესიული განვითარება – პერსონალის რეგულარული ტრენინგი და მხარდაჭერა გადამწყვეტია PBIS-ის ეფექტური განხორციელებისთვის. ეს უზრუნველყოფს, რომ პერსონალის ყველა წევრმა იცის სტრატეგიები და შეუძლია მათი თანმიმდევრულად გამოყენება;
- ✓ პრევენციული და პროაქტიული ღონისძიებები – PBIS ფოკუსირებულია ქცევითი პრობლემების თავიდან აცილებაზე, ვიდრე მათზე რეაგირება ფაქტის შემდეგ. ეს გულისხმობს პოზიტიური სასკოლო კლიმატის შექმნას და პროაქტიულ სტრატეგიებს პოტენციური პრობლემების გადასაჭრელად;
- ✓ პოზიტიური სასკოლო გარემო – PBIS-ის საერთო მიზანია ხელი შეუწყოს პატივისცემის მქონე, პოზიტიურ სასკოლო გარემოს, სადაც მოსწავლეები თავს დაცულად და უსაფრთხოდ გრძნობენ.

PBIS-ის დანერგვით სკოლები მიზნად ისახავს ქცევითი პრობლემების შემცირებას, მოსწავლეთა ჩართულობის გაზრდას, მოსწავლეთა მიღწევების გაუმჯობესებას და პოზიტიური სასკოლო გარემოს შექმნას. ეს არის თანამშრომლობითი, მუდმივი პროცესი, რომელიც მოითხოვს ერთგულ მუშაობას მთელი სკოლის საზოგადოების მხრიდან.

6. ქცევის მართვის ინდივიდუალური გეგმა

ინდივიდუალური ქცევის მართვის გეგმები, რომლებიც შექმნილია ცალკე დოკუმენტად ან ინდივიდუალურ სასწავლო გეგმების (IEP) და ქცევის ინტერვენციის გეგმების (BIPs) ნაწილია, არის სპეციალიზებული სტრატეგიების ერთობლიობა, რომლებიც შექმნილია მოსწავლეთა უნიკალური საჭიროებების დასაკმაყოფილებლად, რომლებიც აღწევენ რთულ ქცევებს. ეს გეგმები არის ბავშვთან დაკავშირებული პროფესიონალებისა და მასწავლებლების ერთობლივი ძალისხმევით შედგენილი და მათი მიზანია სტრუქტურირებული გარემოს შექმნა, სადაც მოსწავლეები შეძლებენ წარმატების მიღწევას აკადემიურ და სოციალურ სფეროში.

ინდივიდუალური ქცევის მართვის გეგმის შემუშავება ხდება მოსწავლეებისთვის, რომელთა ქცევები აფერხებს მათ ან სხვების სწავლას. ის, როგორც წესი, არის ისგ-ის ნაწილი, მაგრამ ასევე შეიძლე-

ბა შეიქმნას ცალკე ცალკე. ინდივიდუალური ქცევის მართვის გეგმა შემუშავებულია ფუნქციონალური ქცევითი შეფასების (FBA) შედეგად მიღებულ შეხედულებებზე, რომელიც განსაზღვრავს იმ მიზნებს, რომლებსაც მოსწავლის რთული ქცევები ემსახურება. ეს ანალიზი მნიშვნელოვანია, შემდგომი ჩარევის გეგმის და სტრატეგიების დასახვისთვის.

ეს სტრატეგიები, როგორც წესი, გულისხმობს მოსწავლისთვის ასწავლოს ახალი უნარ-ჩვევების სწავლებას ისეთი სიტუაციების მართვისთვის, რომლებიც წარსულში გამოწვეულ ქცევას იწვევდა. ისინი ასევე მოიცავს სასწავლო გარემოში ცვლილებებს ამ გამომწვევების შესამცირებლად. თანმიმდევრული პოზიტიური განმტკიცება გამოიყენება შესაბამისი ქცევის წასახალისებლად, ხოლო უარყოფითი ქცევის შედეგები მკაფიოდ არის განსაზღვრული და თანმიმდევრულად გამოყენებული.

მასწავლებლები და დამხმარე პერსონალი აუცილებელია მონაწილეობდეს ინდივიდუალური ქცევის მართვის გეგმის როგორც შექმნის, ისე განხორციელების პროცესში. მნიშვნელოვანია მათ გაველილი ჰქონდეთ შესაბამისი მომზადება, ტრენინგი, რათა სწორად გააცნობიერონ მოსწავლის საჭიროებები და გეგმის კომპონენტები. ქცევის მართვის გეგმა ასევე ხელს უწყობენ მოსწავლის პროგრესის მონიტორინგს. გეგმის შედგენაში ჩართული მხარეები მნიშვნელოვანია მონაწილეობდნენ რეგულარულ შეხვედრებში, რათა განიხილონ და საჭიროებისამებრ შეცვალონ გეგმაში ასახული სტრატეგიები

ინდივიდუალური ქცევის მართვის გეგმის საბოლოო მიზანია შეუქმნას მოსწავლეს დამხმარე საგანმანათლებლო გარემო, რომელიც ხელს შეუწყობს პოზიტიური ქცევის ცვლილებებს. ეს მორგებული მიდგომა შექმნილია იმისთვის, რომ დაეხმაროს მოსწავლეს იმ უნარების განვითარებაში, რომლებიც მათ სჭირდებათ წარმატებული მოსწავლეებისთვის და სასკოლო საზოგადოებაში სრული მონაწილეობის მისაღებად.

ქცევის მართვის ინდივიდუალური გეგმის მაგალითი (შემოკლებული ვერსია):

ინფორმაცია მოსწავლის შესახებ:
სახელი: ანა
კლასი: 3

აკადემიური მიღწევებისა და ფუნქციური შესრულების ამჟამინდელი დონეები:

კითხვა: ანა კითხულობს პირველ კლასელის შესაბამისად, ის რთულად უმკლავდება ახალი სიტყვების ამოცნობას და გამოთლიანებას, შესაბამისად უჭირს ტექსტების დამუშავება და გაანალიზება დადგენილ ვადებში.

მათემატიკა: ანას უჭირს პრობლემის გადაჭრა და რიცხვის გაგება.

ქცევა: ანა ყურადღებიანია, მაგრამ ადვილად ვარდება იმედგაცრუებაში როდესაც ახალ დავალებას აძლევენ, ეს იწვევს მასში გაღიზიანებას, რასაც გამოხატავს ყვირილით, ბუზღუნით, ვლინდება კლასში ხმამაღლა წამოყვირებები.

სპეციალური განათლება და მასთან დაკავშირებული სერვისები:

სპეციალური მასწავლებლის დახმარება კვირაში ოთხჯერ კითხვის გაუმჯობესების სტრატეგიებში. ვიზუალური მათემატიკის დამხმარე საშუალებების ხელმისაწვდომობა და კვირაში ერთხელ სესიები მათემატიკის მასწავლებელთან ერთად.

ყოველკვირეული სესიები სკოლის ფსიქოლოგთან/სპეციალურ მასწავლებელთან იმედგაცრუებაზე მწვავედ რეაგირების დაძლევის სტრატეგიების შესამუშავებლად.

გამოვლენილი პრობლემური ქცევები:

სიტყვიერი წამოყვირებები იმედგაცრუების დროს, ხდება კვირაში დაახლოებით 3-ჯერ.

შფოთვის ფიზიკური ნიშნები (მაგ., შეკრული მუშტები, წარბებშეკრული) შეინიშნება ყოველდღიურად.

ფუნქციური ქცევის შეფასების შედეგები:

წამოყვირებები მეტად სახეზეა მათემატიკის ამოცანების დროს ან კლასში ხმამაღლა კითხვისას.

ქცევები ემსახურება რთული აკადემიური ამოცანების თავიდან აცილებას და მასწავლებლის დახმარების ძიებას.

ქცევის მიზნები:

ანამ შეამციროს სიტყვიერი წამოყვირებები და ის დაიყვანოს კვირაში მინიმუმ ერთხელ.

გამოიყენოს დაძლევის სტრატეგიები, როდესაც არსებობს შფოთვის ნიშნები.

ინტერვენციის სტრატეგიები:

მიეცით მშვიდი ადგილი, სადაც ანას შეუძლია მცირე შესვენება, თუ გადატვირთულია. ასწავლეთ და გააძლიერეთ „დახმარების ბარათის“ გამოყენება, რომელსაც ანას აჩვენებს, როცა დახმარება სჭირდება.

განმტკიცების გეგმა:

შექება და დაჯილდოება მიუთითებს სასურველ საქმიანობაზე, როდესაც ანა იყენებს დაძლევის სტრატეგიებს ან დახმარებას ითხოვს, სანამ გაბრაზდება.

პასუხი ქცევაზე:

თუ ანამ დაიწყო ყვირილი, მოკლედ აღიარეთ მისი იმედგაცრუება, შეახსენეთ მას დაძლევის სტრატეგიები და აუცილებლობის შემთხვევაში წაიყვანეთ შესვენების ზონაში.

მონიტორინგი:

მასწავლებელი თვალყურს ადევნებს ყვირილის სიხშირეს და ყოველდღიურად იყენებს დაძლევის სტრატეგიებს.

სპეც.მასწავლებელი განიხილავს ანას პროგრესს მათი ყოველკვირეული სესიების დროს.

განიხილვის განრიგი:

ქცევის მართვის გეგმა განიხილება ყოველ 6 კვირაში გუნდის მიერ, მათ შორის მონაწილეობენ მასწავლებელი, სპეციალური მასწავლებელი და მშობლები, რათა განიხილონ პროგრესი და შეიტანონ საჭირო კორექტირება.

**გთხოვთ გაითვალისწინოთ, რომ ეს აჩის გეგმის ზოგადი მაგადიტი მხოლოდ საიდუსტაქციო მიზნებისთვის. გეგმა უნდა იყოს მთლიანად პეისონალიზებული, ხათა ასახავდეს მოსწავლის ინდივიდუალუი საჭიხოებებს, შესაძლებლობებს, პეფექციებს და სპეციფიკუი საგანმანათლებლო და ქცევითი მიზნებს, საფუძვლიანი შეფასების შემდეგ და მასწავლებლებთან, მოსწავლის ოჯახთან და სპეციალისტებთან თანამშრომლობით.*

როგორ შევქმნათ და განვახორციელოთ ქცევის მართვის ინდივიდუალური გეგმა

სხვადასხვა ქვეყანაში ფუნქციონირებს ქცევის მართვის ინდივიდუალური გეგმის სხვადასხვა შაბლონი. სანამ საქართველოში მოქმედ ქცევის მართვის გეგმას განვიხილავთ, მნიშვნელოვანია გავანალიზოთ ის კომპონენტები, რომლებსაც ქცევის მართვის გეგმა აუცილებლად უნდა შეიცავდეს.

ინფორმაცია მოსწავლის შესახებ: ძირითადი ინფორმაცია

იდენტიფიცირებული პრობლემური ქცევები: მკაფიო, დეტალური აღწერა იმ ქცევებისა, რომლებიც მიმართულია ცვლილებისთვის.

ქცევის ფუნქცია: ფუნქციონალური ქცევის შეფასებაზე დაყრდნობით, განსაზღვრული მიზნების ან ფუნქციების ახსნა, რომლებსაც მოსწავლის პრობლემური ქცევები ემსახურება (მაგალითად, ყურადღების მიქცევა, დავალებების თავიდან აცილება).

ინტერვენციის სტრატეგიები:

პევენციუი სტრატეგიები: ცვლილებები გარემოში ან რუტინაში, რაც ამცირებს პრობლემური ქცევის წარმოშობის ალბათობას;

ჩამნაცვლები (შემცველი) ქცევების სწავლება: ინსტრუქცია პოზიტიურ ქცევებზე, რომლებიც იგივე ფუნქციას ასრულებენ, რასაც პრობლემური ქცევები;

განმტკიცება: პოზიტიური განმტკიცება, რომელიც გამოყენებული იქნება მოსწავლის წახალისებისთვის, როდესაც გამოავლენს ჩანაცვლებულ (შემცვლელ) ქცევებს;

შედეგები: სპეციფიკური შედეგები, რომლებიც გამოყენებული იქნება პრობლემური ქცევისთვის;

კიზისუი გეგმა: გადადგმული ნაბიჯები თუ პრობლემური ქცევა კრიზისის დონემდე გადაიზრდება.

განხორციელების გეგმა: ვინ არის პასუხისმგებელი გეგმის თითოეული ნაწილის განხორციელებაზე და როგორ მიეწოდება ინფორმაცია გეგმის შესახებ ყველა შესაბამის მხარეს.

მონიტორინგი და განხილვა: პროცედურები, თუ როგორი იქნება გეგმის ეფექტურობის მონიტორინგი და განხილვის სიხშირე და გეგმის მოდიფიკაცია.

მნიშვნელოვანია აღინიშნოს, რომ ქცევის მართვის ინდივიდუალური გეგმა სავადებულო დოკუმენტებია და მათი შემუშავება ახის ეხთობრივი პროცესი, რომელიც მოიცავს მასწავლებლების, მშობლების, სკოლის ფსიქოლოგების და სხვა შესაბამისი პროფესიონალების ჩაერთობას. მოსწავდე ასევე შეიძლება იყოს ჩაერთვილი პროცესში, განსაკუთრებით უფროსი ასაკის მოსწავდეთა შემთხვევაში. თითოეული გეგმა უნდა განიხილებოდეს და განახლდეს, მინიმუმ, ყოველწლიურად ან საჭიროების შემთხვევაში უფრო ხშირად, ხათა უზრუნველყოფილი იყოს ის, რომ ის კვლავ აკმაყოფილებდეს მოსწავდის საჭიროებებს.

როგორც აღვნიშნეთ, საქართველოს სკოლებში დანერგილია და მოქმედებს ქცევის მართვის ინდივიდუალური გეგმის შაბლონი, აღნიშნული შაბლონის განხილვა და მისი შევსების პრინციპები ასევე ისწავლება შესაბამის ტრენინგებზე მასწავლებლებისთვის, რომელსაც ატარებს და ატარებს სსიპ – მასწავლებელთა პროფესიული განვითარების ეროვნული ცენტრი ინკლუზიური განათლების მხარდაჭერის პროგრამის ფარგლებში.

ქვემოთ წარმოდგენილია აღნიშნული გეგმის შაბლონი:

ქცევის მართვის გეგმა (8-საფეხურიანი მოდელი)

მოსწავლის სახელი ----- ასაკი: -----
კლასი: ----- სკოლა -----

1) პირველი საფეხური: არასასურველი (პრობლემური) ქცევების ჩამონათვალი
აღწერეთ მოსწავლის არასასურველი ქცევა დეტალურად (გამოიყენეთ აქტივობის გამომხატველი სიტყვები: დარბის, ყვირის, ხევს და ა.შ.).

2) მეორე საფეხური: სასურველი (მისაღები) ქცევის განსაზღვრა (ჩამნაცვლები (შემცვლელი) ქცევების სწავლება, რომელიც ჩანაცვლებს ახასსუხვედ ქცევას და იგივე ფუნქციის მაგაჩებელი იქნება).

3) მესამე საფეხური: არასასურველი ქცევის გაზომვა

- სიხშირე (რამდენ ხანს გრძელდებოდა დაკვირვება, რამდენჯერ გამოვლინდა ქცევა აღნიშნულ პერიოდში);
- ხანგრძლივობა (რამდენ ხანს გრძელდება აღნიშნული ქცევა);
- ინტენსივობა:

4) მეოთხე საფეხური: ქცევის კონტექსტი

- როდის, რა პირობებში ვლინდება არასასურველი ქცევა?
- როდის, რა პირობებში არ ვლინდება არასასურველი ქცევა?
- რა მოვლენები უსწრებს უშუალოდ მას წინ?
- ვლინდება თუ არა არასასურველი ქცევა სხვა ქცევასთან ერთად (მაგ: დავალებაზე მუშაობისას)?

5) მეხუთე საფეხური: ქცევის ფუნქცია

რა მოთხოვნილების დაკმაყოფილებას ემსახურება ქცევა? (მონიშნეთ და დაწერეთ კომენტარი)

- ☐ სასურველის მიღება ან ხელმისაწვდომობა;
- ☐ არასასურველ სტიმულზე თავის არიდება;
- ☐ ყურადღების მიქცევა;
- ☐ მატერიალური სარგებელი;
- ☐ სამაგიეროს გადახადა;
- ☐ სენსორული სტიმულაცია;
- ☐ კომუნიკაცია.

6) მეექვსე საფეხური: განმამტკიცებლების შერჩევა

- ☐ სოციალური:
- ☐ აქტივობითი:
- ☐ მატერიალური:
- ☐ კვებითი:
- ☐ გადაცვლადი:

განმამტკიცებლის მიღების ფორმა: ☐ უშუალო ☐ გადავადებული ☐ გადაცვლითი

აღწეხეთ ღეგადუხად, თუ ჰა სახის განმამტკიცებელი/ები შეაჩიხეთ სასუხვედი ქცევის გაბჰდისთვის, ჰოგოჰია განმამტკიცებლის მიღების ფოჰმა

7) მეშვიდე საფეხური: არასასურველი ქცევის ჩაქრობის სტრატეგია

- o იგნორირება:
- o კომენტარი:
- o უსიამოვნო სტიმულის მოშორება
- o მოლაპარაკება:
- o სხვა:

8) მერვე საფეხური: განმამტკიცებლის შემცირება

რაოდენობრივი:

თვისებრივი:

პრევენციული გეგმის და ინტერვენციის სტრატეგიის მოკლე შეჯამება

ქცევის მართვის ინდივიდუალური გეგმის შედგენისას ჩართულმა პირებმა უნდა განიხილონ და გასცენ პასუხი შემდეგ შეკითხვებს, რათა გეგმა იყოს ორიენტირებული ბავშვის საჭიროებებზე, იყოს ქმედითი და ითვალისწინებდეს პროგრესს გარემოს კონტექსტის გათვალისწინებით. ქვემოთ ჩამოთვლილია ის ძირითადი მიმართულებები და კომპონენტები, რომელთა ანალიზიც მნიშვნელოვანია:

1. ჩარევის გეგმა – შეფასების შედეგად მოპოვებულ ინფორმაციაზე დაფუძნებით დაწერეთ ჩარევის გეგმა და ჩაიწერეთ ჩარევის მონაცემები, იმისთვის რომ მოახდინოთ ჩარევის პროგრესის მონიტორინგი.
2. გარემოს მხარდაჭერა – ქცევის ფუნქციური შეფასების მონაცემების მიხედვით, გარემოში რა ცვლილებებს შეიტანდით იმისთვის რომ შეამციროთ ქცევა. გაითვალისწინეთ ფიზიკური გარემო, კლასის/სახლის მოლოდინები/წესები და ა.შ
3. წინაპირობის სტრატეგიები – წინაპირობის რა სტრატეგიებს გამოიყენებთ იმისთვის რომ ხელი შეუშალოთ პრობლემური ქცევის გამოვლენას? იფიქრეთ ინსტრუქციის შეცვლაზე, დახმარების გამოყენებასა და სტიმულის კონტროლის სტრატეგიებზე. აღწერეთ თუ როგორ განახორციელებთ დახმარების შემცირებას მოსწავლის მხრიდან სასურველი ქცევების დამოუკიდებლად გამოვლენის სიხშირის გაზრდის კვალდაკვალ.
4. უნარების სწავლება – რა უნარებს ასწავლით ბავშვს იმისთვის რომ შემცირდეს პრობლემური ქცევა?
5. შედეგზე დაფუძნებული სტრატეგიები ქცევის გასაზრდელად – რა განმამტკიცებლებს გამოიყენებთ იმისთვის რომ გაზარდოთ ჩამნაცვლებელი ქცევა? როგორ აარჩიეთ განმამტკიცებლები? (განმამტკიცებლის განრიგი წინასწარ დაგეგმეთ და დროთა განმავლობაში შეამცირეთ).
6. შედეგზე დაფუძნებული სტრატეგიები ქცევის შესამცირებლად – რა სტრატეგიას გამოიყენებთ ქცევის შესამცირებლად? დიფერენციალური განმტკიცების რა სტრატეგიას გამოიყენებთ ჩამნაცვლებელი ქცევის გასაზრდელად? დამატებით სხვა რა სტრატეგიებს გამოიყენებთ?
7. ჩარევის გეგმის განხორციელება – როგორ აპირებთ ჩარევის გეგმის ეფექტურად განხორციელებას?
8. გენერალიზების დაგეგმვა – რა სახის გენერალიზებას გინდათ მიაღწიოთ? რა სტრატეგიებს გამოიყენებდით გენერალიზების ხელშეწყობისთვის? აღწერეთ როგორ შეუწყობთ ხელს მიღებული შედეგის შენარჩუნებას ხანგრძლივი დროის მანძილზე.

7. კრიზისული სიტუაციების მიზეზები და გართვა

მოსწავლეებში კრიზისული ქცევა შეიძლება გამოვლინდეს სხვადასხვა გზით, რაც ასახავს მნიშვნელოვან ბრძოლას გარემოსთან ან დისტრესს. ეს ქცევა ხშირად წარმოიქმნება ისეთი ძირითადი საკითხებისგან, როგორიცაა ფსიქოლოგიური, სოციალური, ემოციური ან აკადემიური გამოწვევები. მნიშვნელოვანია გვესმოდეს, რომ ასეთი ქცევები არ არის მხოლოდ შემთხვევითი, არამედ არის სიგნალი იმისა, რომ მოსწავლეს სჭირდება მხარდაჭერა.

სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეებში (SEN) კრიზისულმა ქცევამ შეიძლება წარმოაჩინოს უნიკალური მახასიათებლები სხვადასხვა შესაძლებლობისა და გამოწვევა-

ბის გამო, რომლებსაც ისინი აწყდებიან. ამ ქცევების გაგება და მათზე რეაგირება მოითხოვს დეტალურ მიდგომას, იმის გაცნობიერებას, რომ თითოეული მოსწავლის გამოცდილება ინდივიდუალურია.

კრიზისული ქცევა სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეებში ეხება ქცევების მთელ რიგს, რომლებიც მიუთითებს მნიშვნელოვან დისტრესზე, შფოთვაზე ან იმედგაცრუებაზე, რაც ხშირად გამოწვეულია ამ მოსწავლეების უნიკალური გამოწვევებით. ეს ქცევები შეიძლება იყოს უფრო რთული და მრავალფეროვანი სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროებების და მრავალფეროვანი ბუნების გამო, რომელიც მოიცავს სწავლის სირთულეებს, განვითარების დარღვევებს, ემოციურ დარღვევებს და ფიზიკურ შეზღუდვებს.

სსსმ მოსწავლეების კრიზისული ქცევები არ არის მხოლოდ დაპირისპირება გარემოსთან, არამედ ხშირად წარმოადგენს დაუკმაყოფილებელი საჭიროებების შესახებ კომუნიკაციის შეუძლებლობას. ისინი შეიძლება გამოვლინდეს ისეთი ფაქტორების გამო, როგორებიცაა: სენსორული გადატვირთვა, ინფორმაციის დამუშავების სირთულე, კომუნიკაციის სირთულეები, ემოციური დისრეგულაცია ან გარემო სტრესები.

ამ ქცევების ამოცნობა და გაგება, როგორც მოსწავლის პასუხის ნაწილი მათ კონკრეტულ გამოწვევებზე, არის გასაღები შესაბამისი მხარდაჭერისა და ჩარევისთვის. ეს მიდგომა ხაზს უსვამს თანაგრძნობას, მოთმინებას და მორგებულ სტრატეგიებს, რათა დაეხმაროს მოსწავლეებს მართონ თავიანთი ქცევები და გააგრძელონ სწავლა და განვითარება დამხმარე გარემოში.

როდესაც ვსაუბრობთ კრიზისულ ქცევებზე, მნიშვნელოვანია ყურადღება მივაქციოთ შემდეგ საკითხებს:

გაზიჰიდი სენსორული მგხმნობელობა

სსსმ მოსწავლეებმა, განსაკუთრებით აუტიზმის სპექტრით ან სენსორული დამუშავების სირთულეებით, შეიძლება გამოავლინონ კრიზისული ქცევები მაღალი სენსორული სტიმულაციის საპასუხოდ. ეს შეიძლება გამოვლინდეს როგორც ყურების ხელით დაფარვა, აუიოტაჟის გამოხატვა ხმამაღალ გარემოში ან დისტრესი გარკვეული ტექსტურების ან განათების საპასუხოდ.

დისტრესის აჩავეხბადუხი ნიშნები

ზოგიერთი მოსწავლე შეიძლება იყოს არავერბალური ან შეზღუდული ვერბალური კომუნიკაციის უნარით. მათი კრიზისული ქცევა შეიძლება მოიცავდეს გაძლიერებულ ან უჩვეულო მოძრაობებს, თვითმასტიმულირებელ ქცევებს, როგორიცაა ქანაობა ან ხელის დარტყმა, ან სახის გამომეტყველებისა და სხეულის ენის ცვლილება.

ემოციური ჰეგუდიხების სიხთუდე

ბევრი მოსწავლე დამოუკიდებლად ვერ უმკლავდება ემოციების რეგულირებას. ამან შეიძლება გამოიწვიოს უეცარი, ინტენსიური ემოციური აფეთქებები, უკიდურესი იმედგაცრუება, ტირილი, ყვირილი ან სიცილი ერთი შეხედვით შეუფერებელ დროს.

ცვლილებებისადმი წინააღმდეგობა

სსსმ მოსწავლეები ხშირად ეყრდნობიან რუტინას და პროგნოზირებადობას. რუტინულმა ცვლილებებმა, აქტივობებს შორის გადასვლამ ან მოულოდნელმა მოვლენებმა შეიძლება გამოიწვიოს კრიზისული ქცევები, როგორიცაა ყვირილი, მონანლილობაზე უარის თქმა ან ჩაკეტვა.

აგხესიუდი ან თვითდაზიანებების ქცევა

გართულებულ პირობებში მოსწავლემ შეიძლება გამოავლინოს აგრესია სხვების ან საკუთარი თავის მიმართ. ეს შეიძლება მოიცავდეს დარტყმას, კბენას ან თავის დარტყმას. ასეთი ქცევები ხშირად მიუთითებს იმედგაცრუების მაღალ დონეზე ან დაუკმაყოფილებელ საჭიროებებსა და კომუნიკაციის მცდელობაზე.

სოციალური გათიშვა

ზოგიერთმა მოსწავლემ შეიძლება თავი აარიდოს სოციალურ ინტერაქციას კრიზისის დროს, თავი აა-

რიდოს თვალთ კონტაქტს, ან ცდილობდეს ჯგუფური აქტივობებისგან თავის დაღწევას. ეს გარიყულობა შეიძლება იყოს დაძლევის მექანიზმი გადატვირთულობის გრძნობისთვის.

აკადემიური გათიშვა

აკადემიურ ჩართულობაზე უარის თქმა ან შესრულების დონის დაქვეითება შეიძლება იყოს კრიზისის ნიშანი. ეს შეიძლება გამოვლინდეს როგორც ფოკუსირების უნარობა, დავალების შესრულებაზე უარის თქმა ან ინსტრუქციების შესრულების სირთულე.

ფიზიკური სიმპტომები

სტრესი და შფოთვა შეიძლება ზოგჯერ გამოვლინდეს ფიზიკურად, ისეთი სიმპტომებით, როგორიცაა მუცლის ტკივილი, თავის ტკივილი ან კვების ან ძილის რეჟიმის ცვლილებები.

სსსმ მოსწავლეების კრიზისულ ქცევებთან ურთიერთობისას გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს მშვიდი და დამხმარე გარემოს შენარჩუნებას. ისეთი სტრატეგიები, როგორებიცაა: მკაფიო კომუნიკაცია, თანმიმდევრული რუტინები და სენსორული სივრცეები, შეიძლება სასარგებლო იყოს. ინტერვენციები უნდა იყოს მორგებული ინდივიდუალურად მოსწავლის საჭიროებებზე, მათი სპეციფიკური საჭიროებებისა და შესაძლებლობების გათვალისწინებით. მშობლებთან, სპეციალური განათლების პროფესიონალებთან და ჯანდაცვის პროვაიდერებთან თანამშრომლობა აუცილებელია ეფექტური მხარდაჭერის სტრატეგიების შემუშავებისთვის. ინკლუზიური და მისაწვდომი სასკოლო გარემოს შექმნა მნიშვნელოვან როლს თამაშობს სსსმ მოსწავლეების მხარდაჭერაში, რათა შეძლონ გამონევენებთან გამკლავება და წინსვლა.

ემოციური აფეთქებები

მოსწავლეებმა შეიძლება გამოავლინონ უკიდურესი ემოციები, როგორიცაა ბრაზი, სევდა ან შფოთვა. ეს გამოხტომები შესაძლოა სიტუაციის არაპროპორციულად მოგეჩვენოთ და შეიძლება მოიცავდეს ტირილს, ყვირილს ან უიმედობის გამოხატვას.

აკადემიური მოსწეების დაქვეითება

ქულების უეცარი ან თანდათანობითი ვარდნა, დავალებების გაცდენა ან საკლასო სამუშაოებში ჩართულობის ნაკლებობა შეიძლება კრიზისის ნიშანი იყოს. ეს შეიძლება გამომწვეული იყოს სწავლის სირთულეებით, ემოციური დისტრესიით ან გარე ფაქტორებით, როგორიცაა ოჯახური პრობლემები.

ქცევის ან გახეგნობის ცვლილებები

მოსწავლის ქცევაში შესამჩნევი ცვლილებები, როგორიცაა გაღიზიანება, მოუსვენრობა ან დაღლილობა, შეიძლება მიუთითებდეს კრიზისზე. გარეგნული ცვლილებები, როგორიცაა პირადი ჰიგიენის დაქვეითება ან წონის მნიშვნელოვანი დაკლება ან მომატება, ასევე მნიშვნელოვანია აღინიშნოს.

კონცენტრაციის სიხთლე

კრიზისში მყოფმა მოსწავლეებმა შეიძლება გამოავლინონ ისეთი ნიშნები, რომ ცხადი იყოს, ვერ ახერხებენ ფოკუსირებას, გამოიყურებიან „გაფანტულად“ ან დეზორიენტირებულად, რამაც შეიძლება გავლენა მოახდინოს მათ სწავლასა და ურთიერთქმედებებზე.

მასწავლებლებისთვის და სკოლის ფსიქოლოგებისთვის გადამწყვეტია, თანაგრძნობითა და მხარდაჭერით მიუდგეს მოსწავლეებს, რომლებიც ამ ქცევებს ავლენენ. ადრეული იდენტიფიკაცია და ჩარევა შეიძლება მნიშვნელოვნად დაეხმაროს მოსწავლეებს კრიზისში. ინტერვენციები შეიძლება მოიცავდეს კონსულტაციას, აკადემიურ მხარდაჭერას, ქცევის სტრატეგიებს და, საჭიროების შემთხვევაში, მიმართვას ფსიქიკური ჯანმრთელობის გარე პროფესიონალებთან. დამხმარე და მისაწვდომი სასკოლო გარემოს შექმნა საკვანძოა, რათა დაეხმაროს მოსწავლეებს ამ გამონევენების მართვაში.

კრიზისის პრევენცია და ინტერვენცია საგანმანათლებლო გარემოში

კრიზისის მენეჯმენტი საგანმანათლებლო დაწესებულებებში, განსაკუთრებით სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეთა შემთხვევებისთვის, მოიცავს ყოვლისმომცველ მიდგომას კრიზისული ქცევების ამოცნობის, პრევენციისა და რეაგირებისთვის. ეს მიდგომა მიზნად ისახავს უზრუნველყოს როგორც მოსწავლეების, ასევე საგანმანათლებლო პერსონალის უსაფრთხოება და კეთილდღეობა, ასევე ხელსაყრელი სასწავლო გარემოს შენარჩუნება.

პრევენციის სტრატეგიები ფოკუსირებულია ისეთი გარემოს შექმნაზე, რომელიც მინიმუმამდე დაიყვანს სტრესს და იმედგაცრუებას მოსწავლეებში, ეს მოიცავს თანმიმდევრული რუტინების შენარჩუნებას, მკაფიო მოლოდინების უზრუნველყოფას და იმის უზრუნველყოფას, რომ სასწავლო აქტივობები მორგებული იყოს მოსწავლეთა შესაძლებლობებზე. გარდა ამისა, დაძლევის სტრატეგიებისა და თვითრეგულირების უნარების სწავლება, როგორც სასწავლო გეგმის ნაწილი, დაეხმარება მოსწავლეებს, უფრო ეფექტურად მართონ ემოციები.

როდესაც მოსწავლე ავლენს კრიზისულ ქცევას, დეესკალაციის ტექნიკა გადამწყვეტია. ეს ტექნიკა გულისხმობს სიმშვიდის შენარჩუნებას, ხმის დამამშვიდებელი ტონის გამოყენებას, მოსწავლისთვის არჩევანის შეთავაზებას და მათთვის სივრცის მიცემას. მიზანი სიტუაციის ინტენსივობის შემცირება და შემდგომი ესკალაციის თავიდან აცილებაა.

მნიშვნელოვანი და ეფექტურია კლასში ან სკოლაში კონკრეტული ადგილის დანიშვნა, როგორც „მშვიდი სივრცე“, რომლით სარგებლობა მოსწავლეებს შეუძლიათ საკუთარი ემოციების დასარეგულირებლად. ეს სივრცე უნდა იყოს უსაფრთხო, წყნარი და აღჭურვილი მასალებით, რომლებიც დაეხმარება მოსწავლეს მოდუნებაში და კონტროლის აღდგენაში, როგორიცაა სენსორული სათამაშოები ან კომფორტული დასაჯდომი ადგილი.

მოსწავლეებისთვის, რომლებიც ხშირად ავლენენ კრიზისულ ქცევას, აუცილებელია უსაფრთხოების პერსონალიზებული გეგმის ქონა. ეს გეგმა დეტალურად უნდა ასახავდეს კონკრეტულ ნაბიჯებს, რომლებიც უნდა გადაიდგას მოსწავლეებისა და პერსონალის მიერ, რათა უზრუნველყონ ყველა ჩართულის უსაფრთხოება. ეს შეიძლება მოიცავდეს დამატებითი მხარდაჭერის მოწოდებას, სხვა მოსწავლეების ტერიტორიიდან გაყვანას და შეუზღუდავი, უსაფრთხო მეთოდების გამოყენებას, რათა დაიცვას მოსწავლე თვითდაზიანებისგან ან სხვათა დაზიანებისგან.

კრიზისის შემდეგ მნიშვნელოვანია ინციდენტის შედეგად დაზარალებული მოსწავლის, პერსონალის და სხვა მოსწავლის პოსტკრიზისული მხარდაჭერა. ეს შეიძლება მოიცავდეს დებრიფინგს ან კონსულტაციას.

კრიზისის მართვის სტრატეგიები მოითხოვს ტრენინგს, გუნდურ მუშაობას და თითოეული მოსწავლის ინდივიდუალური საჭიროებებისა და გამოწვევი მიზეზების ღრმა გააზრებას. ეს სტრატეგიები არა მხოლოდ ეხება უშუალო პრობლემებს, არამედ ხელს უწყობს პოზიტიურ და ინკლუზიურ საგანმანათლებლო გარემოს, სადაც ყველა მოსწავლეს შეუძლია განვითარდეს.

ქვემოთ წარმოდგენილია საკითხები, თუ როგორ შეიძლება ეფექტურად იყოს სტრუქტურირებული მზადყოფნა სიტუაციების დეესკალაციისა და კრიზისების მართვისთვის

კრიზისის პრევენცია

პროაქტიული სტრატეგიები – განახორციელებს კლასის მართვისა და სწავლების სტრატეგიები, რომლებიც მინიმუმამდე ამცირებენ კრიზისული სიტუაციების პოტენციალს. ეს მოიცავს მკაფიო რუტინებს, პროგნოზირებად განრიგს და მოსწავლეთა საჭიროებებზე მორგებულ საინტერესო ინსტრუქციას.

პოზიტიური ქცევითი მხარდაჭერა – გამოიყენეთ პოზიტიური გაძლიერების სისტემა კარგი ქცევის გასაუმჯობესებლად, რაც დაგეხმარებათ თავიდან აიცილოთ ქცევები, რომლებმაც შეიძლება გამოიწვიოს კრიზისი.

გამომწვევი ფაქტორების იდენტიფიცირება – ისწავლეთ მოსწავლეებში ემოციური ესკალაციის ადრეული ნიშნების ამოცნობა, როგორიცაა ხმის ტონის, სხეულის ენის ან ქცევის სქემების ცვლილებები, რათა ჩაერიოთ ადრეულ ეტაპზე.

დეესკალაციის ტრენინგი – მოამზადეთ ყველა პერსონალი დეესკალაციის ტექნიკებში, რათა დარწმუნდეთ, რომ მათ შეუძლიათ ეფექტურად უპასუხონ მოსწავლეებში დისტრესს ან აგზნებადობის ნიშნებს, სანამ ისინი კრიზისამდე მიდიან.

უსაფრთხო გარემო – შექმენით ფიზიკური გარემო, რომელიც იქნება უსაფრთხო და მინიმუმამდე დაიცვანო ზიანი, თუ კრიზისი მოხდება. ეს შეიძლება მოიცავდეს ავეჯის მოწყობას დაზიანებების თავიდან ასაცილებლად ან გამოყოფილი მშვიდი სივრცის შექმნას მოსწავლეებისთვის, რათა მათ დამშვიდების შესაძლებლობა და სივრცე ჰქონდეთ.

კრიზისული ინტერვენცია:

საგანგებო სიტუაციების გეგმები – შეიმუშავეთ და რეგულარულად გადახედეთ საგანგებო გეგმებს, რომლებიც ასახავს კონკრეტულ ნაბიჯებს სხვადასხვა ტიპის კრიზისთან გამკლავებისთვის. ეს შესაძლებელია ყველა პერსონალთან თანამშრომლობით, რომლებიც კარგად უნდა იყვნენ ინფორმირებულნი გეგმის შესახებ;

კომუნიკაცია – ჩამოაყალიბეთ მკაფიო საკომუნიკაციო არხები, რომლებიც შეიძლება გამოყენებულ იქნეს კრიზისის დროს. ეს შეიძლება მოიცავდეს ტექნოლოგიების, ტელეფონების ან სხვა საკომუნიკაციო მოწყობილობების გამოყენებას;

კრიზისის ჯგუფი – ჩამოაყალიბეთ კრიზისული ინტერვენციის ჯგუფი, რომელიც შედგება იმ პირებისგან, რომლებიც განვრთნილი არიან დეესკალაციის მონიწივე ტექნიკასა და საგანგებო სიტუაციებზე რეაგირებაში;

ფიზიკური ჩარევები – როგორც უკანასკნელი საშუალება, პერსონალს შეიძლება დასჭირდეს ფიზიკური ჩარევების გამოყენება. ასეთი ჩარევები უნდა იქნეს გამოყენებული მხოლოდ მაშინ, როდესაც მოსწავლე საფრთხეს უქმნის საკუთარ თავს ან სხვებს და უნდა განხორციელდეს განვრთნილი პროფესიონალების მიერ;

პოსტკრიზისული მენეჯმენტი – კრიზისის შემდეგ, დახმარება გაუწიეთ ყველა დაზარალებულ პირს. ეს მოიცავს მოსწავლეებს, თანამშრომლებს და მოწმეებს. გადახედეთ კრიზისის იმის გასაგებად, თუ რა მოხდა და რატომ და განიხილეთ რა შეიძლება გაკეთდეს მომავალში მსგავსი სიტუაციების თავიდან ასაცილებლად.

უწყვეტი გაუმჯობესება:

რეგულარული ტრენინგი – უზრუნველყავით მუდმივი ტრენინგი კრიზისის პრევენციისა და ინტერვენციის საკითხებში ყველა პერსონალისთვის. ეს მოიცავს პოტენციური კრიზისის ნიშნების ამოცნობას, დეესკალაციის ტექნიკას და საგანგებო პროცედურებს;

მონაცემთა ანალიზი – შეაგროვეთ და გააანალიზეთ მონაცემები კრიზისული ინციდენტების შესახებ ტენდენციების და გამომწვევი მიზეზების დასადგენად. ამან შეიძლება შეცვალოს პრევენციის სტრატეგიები და ინტერვენციები;

თანამშრომლობა დაინტერესებულ მხარეებთან – მჭიდროდ ითანამშრომლეთ მშობლებთან, მომწოდებლებთან და გარე პროფესიონალებთან, რათა უზრუნველყოთ კრიზისის პრევენციისა და ინტერვენციის შეთანხმებული და ინფორმირებული მიდგომა.

სამართლებრივი და ეთიკური მოსაზრებები – დარწმუნდით, რომ ყველა ინტერვენცია შეესაბამება იურიდიულ სტანდარტებს და ეთიკურ პრაქტიკას, ყველა მოსწავლის ღირსებასა და უფლებებს.

პერსონალიზებული მხარდაჭეა:

ინდივიდუალური გეგმები – მოსწავლეებისთვის, რომლებსაც აქვთ კრიზისული ქცევის პოტენციალი, შეიმუშავეთ ინდივიდუალური კრიზისული გეგმები, რომლებიც მოიცავს კონკრეტულ პრევენციულ სტრატეგიებს და ინტერვენციის ტექნიკას, რომლებიც მათთვის ყველაზე ეფექტურია;

მოსწავლეთა ჩართულობა – საჭიროებისამებრ, ჩართეთ მოსწავლეები საკუთარ კრიზისული სიტუაციების პრევენციის დაგეგმვაში, ეს მათ დაეხმარებათ, იგრძნონ მეტი კონტროლი და გაიგონ, რა ნაბიჯები შეუძლიათ გადადგას პოტენციური კრიზისების დეესკალაციისთვის.

კრიზისის პრევენციის პრიორიტეტების მინიჭებით და ეფექტური ინტერვენციისთვის მომზადებით, სკოლებს შეუძლიათ შეინარჩუნონ უსაფრთხო სასწავლო გარემო ყველა მოსწავლისა და პერ-

სონალისთვის. ეს მრავალმხრივი პროცესია, რომელიც მოითხოვს სიფხიზლეს, მუდმივ ტრენინგს და თითოეული მოსწავლის ინდივიდუალური საჭიროებების გაგების ვალდებულებას.

თავის შეჯამება

ეს თავი წარმოგიდგენთ ჩარჩოს საგანმანათლებლო გარემოში პოზიტიური ქცევის მხარდასაჭერად, განსაკუთრებული აქცენტით, საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეებზე. იგი ასახავს სისტემურ მიდგომას მოსწავლეთა ქცევის გაგებისა და მართვისთვის, ხაზს უსვამს პროაქტიული და პოზიტიური სტრატეგიების აუცილებლობას.

თავი იწყება მოსწავლეთა ქცევის ზუსტად განსაზღვრის მნიშვნელობის განხილვით. ეს გულისხმობს შესაბამისი და რთული ქცევების დაკვირვებას და განსაზღვრას, მათი პატერნების ამოცნობას და ქცევის სხვადასხვა ტიპის (მაგალითად, ყურადღების მიქცევა, თავის არიდება) განსხვავებას.

თავში განხილულია ქცევის ფუნქციის კონცეფცია. იგი ხაზს უსვამს, რომ ყველა ქცევა არის კომუნიკაციის ფორმა და ემსახურება კონკრეტულ მიზანს მოსწავლისთვის. ქცევის მიღმა არსებული ფუნქციის გაგება – იქნება ეს რაღაცის მოპოვება (როგორიცაა, ყურადღება ან ჯილდო) თუ სიტუაციის თავიდან აცილება (როგორიცაა, რთული დავალება ან სენსორული დისკომფორტი) – გადამწყვეტია ეფექტური ინტერვენციების შემუშავებისთვის.

მნიშვნელოვანია, ქცევითი შეფასების და მონაცემთა შეგროვების როლი ქცევის კონტექსტისა და გამომწვევი მიზეზების გაგებაში. იგი მოიცავს შეფასების სხვადასხვა ინსტრუმენტსა და მეთოდებს, როგორებიცაა: ინტერვიუები, პირდაპირი დაკვირვებები და ქცევის შეფასების სკალები. ეს მონაცემები გვეხმარება რთული ქცევის შაბლონებისა და პოტენციური გამომწვევების იდენტიფიცირებაში.

შეფასებაზე დაყრდნობით, განხილულია, თუ როგორ უნდა შემუშავდეს მორგებული ინტერვენციის სტრატეგიები. ეს მოიცავს კონკრეტული, გაზომვადი ქცევითი მიზნების დასახვას და ინტერვენციების არჩევას თითოეული მოსწავლის ინდივიდუალურ საჭიროებებზე დაყრდნობით.

თავის მნიშვნელოვანი ნაწილი ეძღვნება პოზიტიური ქცევითი ინტერვენციები და მხარდაჭერას, იგი განმარტავს, თუ როგორ უზრუნველყოფს PBIS მრავალდონიანი ჩარჩო ყველა მოსწავლის ქცევითი საჭიროებების მხარდაჭერას. აქცენტი კეთდება პრევენციულ და პროაქტიულ სტრატეგიებზე, პოზიტიური სასკოლო გარემოს შექმნასა და შესაბამისი ქცევის სწავლებაზე.

განხილულია ინდივიდუალური ქცევის მართვის გეგმების შექმნა, რომლებიც პერსონალიზებულია თითოეული მოსწავლის უნიკალურ საჭიროებებზე.

და ბოლოს, თავი ეხება კრიზისულ სიტუაციებს – მათი მიზეზების იდენტიფიცირებას და ეფექტური მართვის სტრატეგიებს. იგი განიხილავს როგორ ამოვიცნოთ კრიზისის ადრეული გამაფრთხილებელი ნიშნები, დანერგოთ დეესკალაციის ტექნიკა და შეიმუშავოთ უსაფრთხოების გეგმები. თავი ხაზს უსვამს პოსტკრიზისული მხარდაჭერისა და მიმოხილვის მნიშვნელობას სტრატეგიების საჭიროებისამებრ კორექტირებისთვის.

მთელი თავი აძლიერებს პოლისტიკური მიდგომის, ოჯახებთან და პროფესიონალებთან თანამშრომლობის, მუდმივი მონიტორინგის და მოქნილობის აუცილებლობას სტრატეგიების ადაპტაციაში.

კითხვები რეფლექსიისთვის

1. იფიქრეთ დროზე, როდესაც თქვენი ქცევა შეიცვალა თქვენი განწყობის ან სიტუაციის გამო. რა ქცევები შენიშნეთ საკუთარ თავში და რით განსხვავდებოდნენ ისინი თქვენი ჩვეული ქცევისგან?
2. იფიქრეთ ჩვევაზე ან ქცევაზე, რომლის შეცვლაც გინდოდათ. რა სტრატეგიებს იყენებდით? იყო თუ არა ისინი ეფექტური? რატომ ან რატომ არა?
3. თუ თქვენ მოგიწევთ საკუთარი თავისთვის ქცევის მართვის გეგმის შექმნა, რას მოიცავს იგი? იფიქრეთ იმაზე, თუ რა გიბიძგებთ, რა გამოწვევები გაქვთ და როგორ უპასუხებთ გამოწვევებს?
4. გაიხსენეთ მომენტი, როცა თავს გადაჭარბებულად ან კრიზისში გრძნობდით. რამ გამოიწვია ეს გრძნობები? როგორ მოახერხეთ სიტუაცია და რას გააკეთებდით განსხვავებულად შემდეგ ჯერზე?

5. კითხვების გახსენება და გაგება:
6. შეგიძლიათ აღწეროთ რას წარმოადგენს პოზიტიური ქცევის მხარდაჭერის ძირითადი მიზანი?
7. რით განსხვავდება პოზიტიური ქცევის მხარდაჭერა ტრადიციული დისციპლინური მიდგომებისგან?"
8. დაფიქრდით საკუთარ საგანმანათლებლო გამოცდილებაზე. შეგიძლიათ განსაზღვროთ შემთხვევები, როდესაც პოზიტიური ქცევის მხარდაჭერის მიდგომა იყო ან შეიძლება ყოფილიყო მომგებიანი?

საპარჯიშო

სტუდენტები მუშაობენ ჯგუფებში, მათი დავალებაა პოზიტიური ქცევის ინტეგრირებისა და მხარდაჭერის გეგმის შექმნა ჰიპოთეტური კლასისთვის ან სკოლისთვის. ეს ამოცანა უნდა მოიცავდეს პოტენციური ქცევითი გამოწვევების იდენტიფიცირებას, პრევენციული სტრატეგიების გამოკვეთას და დეტალურად იმის გახკვევას, თუ როგორ გაძლიერდება პოზიტიური ქცევები.

გამოყენებული ლიტერატურა

- Bender, Yvonne. (2006). "The Power of Positive Teaching: 35 Successful Strategies for Active and Enthusiastic Classroom Participation."
- Greene, Ross W. (2008). "Lost at School: Why Our Kids with Behavioral Challenges are Falling Through the Cracks and How We Can Help Them."
- Hall, Tracey E., Meyer, Anne, and Rose, David H. (2012). "Universal Design for Learning in the Classroom: Practical Applications."
- Kaiser, Barbara, and Rasminsky, Judy Sklar. (2007). "Challenging Behavior in Elementary and Middle School."
- Loreman, Tim, Deppeler, Joanne, and Harvey, David. (2009). "Inclusive Education: A Practical Guide to Supporting Diversity in the Classroom" (2nd Edition).
- Marzano, Robert J., Marzano, Jana S., and Pickering, Debra J. (2003). "Classroom Management That Works: Research-Based Strategies for Every Teacher."
- Meyer, Anne, Rose, David H., and Gordon, David. (2014). "Universal Design for Learning: Theory and Practice."
- Minahan, Jessica, and Rappaport, Nancy MD. (2012). "The Behavior Code: A Practical Guide to Understanding and Teaching the Most Challenging Students."
- O'Neill, Robert E., et al. (2014). "Functional Assessment and Program Development for Problem Behavior: A Practical Handbook."
- Ralabate, Patricia Kelly. (2016). "Your UDL Lesson Planner: The Step-by-Step Guide for Teaching all Learners."
- Riffel, Laura A. (2011). "Positive Behavior Support at the Tertiary Level: Red Zone Strategies."
- Tincani, Matt. (2007). "Preventing Challenging Behavior in Your Classroom: Positive Behavior Support and Effective Classroom Management."
- Villa, Richard A., and Thousand, Jacqueline S. (2005). "Inclusive Classroom Management: Strategies to Create a Supportive and Cooperative Learning Environment."
- ქცევის მართვის პოზიტიური მხარდაჭერა სკოლებში-პრევენციული მხარდაჭერა, თამარ მუმლაძე, ნინო მიქაია, თამთა საამიშვილი, კონსულტანტი თამარ ისაკაძე (2018).
- კლასის ეფექტური მართვის სტრატეგიები, <https://caritas.ge/310--.html?fbclid=IwAR0wXwyტwjAoxZMISNCxfCtWGLcr8z3oXhVtNhexODrSmZSg7ZI-lieDJFJo>.

Typesetting and Cover Designer

Mariam Ebralidze

**კომპიუტერული უზრუნველყოფა და
გარეკანის დიზაინი**

მარიამ ებრალიძე

0128 თბილისი, ილია ჭავჭავაძის გამზ. 1
1 Ilia Tchavtchavadze Avenue, Tbilisi 0128
Tel +995 (32) 225 04 84, 6284, 6278
<https://www.tsu.ge/ka/publishing-house>

